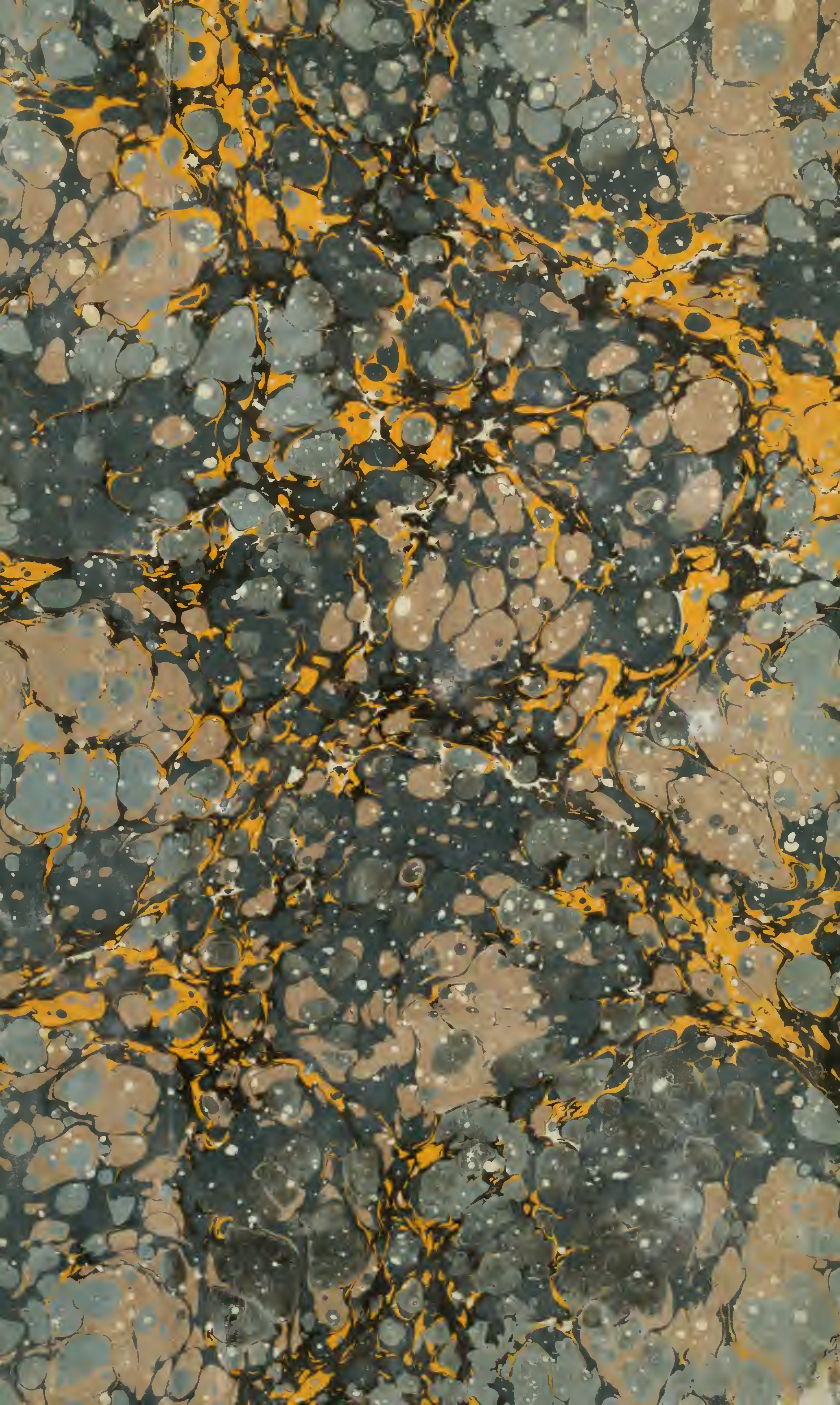

PETER
SEABY

ANTONII AVGVSTINI

ARCHIEPISC. TARRACON.

ANTIQVITATVM

ROMANARVM HISPANARVMQVE

IN

NVMMIS VETERVM

DIALOGI XI.

Latinè redditi

Ab ANDREA SCHOTTO *Societ.* IESV: *Cuius accessit Duodecimus,*

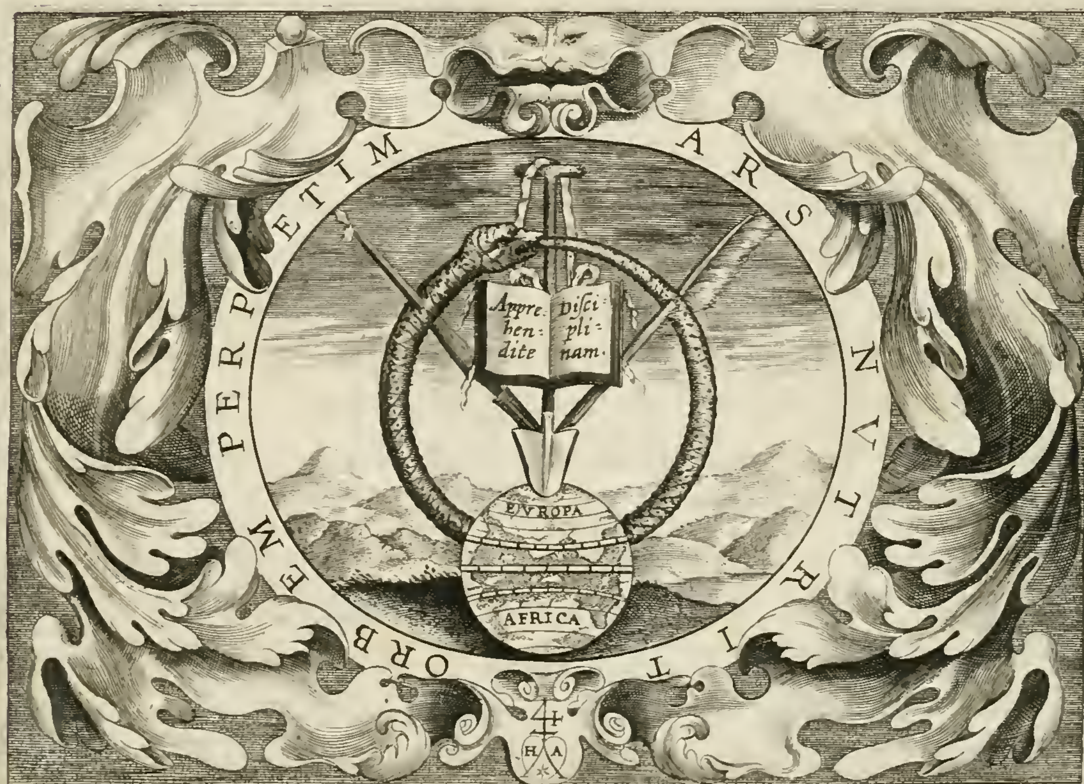
De prisca Religione, Diisque Gentium.

SEORSIM EDITAE

NOMISMATVM ICONES

A IACOBO BIAEO *æri graphicè incisæ.*

Charles Chadwick
Healey-Hall.
1783.

ANTVERPIÆ,
Apud Henricum Aertssium.
CIↃ. IↃC. XVII.

SVPERIORVM PERMISSV.

NOBILI AMPLISSIMOQ. VIRO

NICOLAO ROCCOX EQVITI

ANTVERP. VI. CONSVLI

AND. SCHOTTVS SOCIET. IESV

D. D.

INSTITVENTE *me, Vir ampliß. ſermonem illum, qui inter nos de omni Antiquitatis ſtudio identidem eſſet habitus, litterarum mandare monumentis, commodum iam Dialogos* XI. ANT. AVGVSTINI *Antiquitatum Rom. Hiſpanarumq́ in Nummis Caeſarum ac Regum, typis euulgare animum typographus induxerat, quos olim ipſe, ex Hibericis, dum in tanti Viri contubernio haererem, Latinè tranſcripſeram, vno etiam, vt par numerus eſſet, Dialogo adiecto. Tandem itaq; aliquando vtrumq; bono ſtudioſorum publico exire patior, dum reliqua ipſius Opera, quae ad Humanitatis, & Hiſtoriae ſtudia, & ad Ius cum Ciuile tum Pontificium maximè pertinent, vno faſce colligare, foraſq́ dare poßim: quòd ad hanc diem de multis Antiquitatis, veteriſq́ adeo Iuris Interpretibus perpauci ſint, quos cum* ANTONIO *queam componere, anteponere vero debeam neminem. Nomiſmatum quidem aenigmata explanarunt Latino & populari ſermone nonnulli, ſed huius noſtri luminibus obſtruere, (ſi quod in his iudicium eſt meum) nemo hactenus eſt viſus. Quis enim paria vmquam fecit? Adeo enim Antiquitatis, hiſtoriarumq́ ſcientiam ad Iuris vtriuſque cognitionem, (vt Franc. Balduinus I.C. ſingulari etiam docuit Commentario) neceſſariam in numerato* ANTONIVS *habuit, vt aequalibus omnibus facilè antecelleret. Teſtantur id, vel me tacente, edita in lucem Monumenta. Verum editionis huius aleae patronum more inſtitutoq́ maiorum quaerenti non diu fuit deliberandum. Occurriſti enim paenè ſolus ciuium noſtrorum è numero, multis ſanè de cauſsis, cum quia pars magna Sermonis noſtri fuiſſes, tum quòd mutui inter nos amoris exſtare hoc ad poſteros teſtimonium exoptarem. Denique vel hoc nomine, vt ſi arbiter diſputationis capiendus eſſet, Tu is eſſes,* ROCCOX, *rei omnis antiquariae ac Nomiſmatum Rom. peritißimus, maximeq́ abundans ſignis, picturis ſummorum artificum, nummis aureis, argenteis, aereis, priſcis annulis,*

atque id genus κειμηλίοις. Non enim incubare soles flauissae, hoc est, thesauro statae, signataeque monetae, vt draco ille peruigil in Hesperidum hortis: sed rectè vti, frui diuitiis, beneficentia tua in omnes vsus, mihi videris. Amabilis adhaec tuis existis ciuibus, vt & praeclara fouere ingenia ad laudem surgentia velle non desinas: qua sanè laude nihil maius, nihil illustrius esse queat ad familiae tuae ornamenta, nobilitatisque decora: quòd fumosae maiorum imagines vetustate fatiscant, vt & laureae triumphorum corollae cito exarescunt; virtus contrà clara aeternaque habeatur, & vera omnis Nobilitas Virtute potißimum à Philosophorum filiis verè circumscribatur. At dicet fortasse non-nemo. Aliud hic agere Schottus, *ne nihil agat, videtur. Audio: at hic aequos rerum aestimatores rogo, huiusmodi studij iuuenilis relaxationem mihi concedant, & παίγνια illa, si ita libet, omnisque adeo diuturnae nostrae peregrinationis schediasmata è puluere excutere per illos liceat, & otij aliquem fructum ad posteros extare aequo animo patiantur. Sic M. Catonem maiorem, à morum grauitate Censorium perpetuò nominatum, Magisteria in vino, cenisque & animi remißiones adhibuisse M. Tullius refert. Adhaec C. Laelium, ac Scipionem Africanum, (bone Deus, quales olim non armis modo, sed & sapientiâ claros Romae viros!) in publicis etiam negotiis conchas interdum & vmbilicos ad Caietam, & Lucrinum legere solitos idem prodit. Quid? ne externa dumtaxat commemorem, nostri etiam aeui exempla Praesulum aduocabo. Caesarem Card. Baronium, in illis Ecclesiae Catholicae ad aeternitatem comparatis Annalibus: Et in Tranquilli XII. Caesaribus illustrandis Laeuinum Torrentium Episcopum Antuerp. In Fastis vero Rom. Magistratuum amplificandis nuper Stephanum Vinandum Pighium, Sanctensem Presbyterum; (vt alios interim omittam) nonne* Nomismatum *formis vsos Spartam illam suam egregiè cernas exornasse? vt alios interiorum litterarum principes,* Inscriptiones *& Marmora adhibere frequenter animaduertimus. Et dubitabit aliquis, laborem hunc nostrum minimè contemnendum videri? quem amicis, sed benè peritis, gratuito transcribimus, & imputamus. Eum sanè partum nostrum Lubens Merito Tibi, Vir illustris, offero, & aequi boni vt facias, & amore complecti Socios ne desinas, maiorem in modum rogo obtestorque.* VALE *in Domino. Antuerp. Kal. Martiis* CIↃ.IↃC.XVII.

CANDIDO

CANDIDO LECTORI S.

Consilii nostri rationem vt exponam postules fortasse, cur Imagines Nomismatum à Dialogis Ant. Augustini segregandas, non suo quasque loco inserendas (vt à Dionysio Sada, sed buxeis Ectypis Romae est praestitum) duxerim. Duas nimirum ob caussas: Cum ne sumptibus onerem non necessarijs eos, qui hoc Antiquitatis studio non capiuntur, aut certè alio respectum habentes vt minus quaestuosum fastidiunt: contenti scilicet Historiae priscis Nummis confirmatae breui narratione: quo modo Constant. Landus Comes, Adolphus Occo, & Steph. Pighius in Fastorum Annalibus, sine iconibus sua diuulgarunt. Tum quod aeneis laminis Ectypa bis excudi sit necesse, summo fastidio, & ingenti aliena non suo loco collocandi cum periculo. Nam quisquis haec leget,

Si quis tamen haec quoque, si quis
Captus amore leget;

eos aut deditos esse Antiquitati necesse est, aut alienos, ignarosque, ab eo studio abhorrere oportet. Quorum hi quidem imagines, etsi graphicè insculptas admirari puerorum esse dicent proprium, & *Dialogos* hosce sumptus caussâ vereor vt lecturi sint. Illi vero hisce studijs dediti vel periti sunt, vel ignari linguae Latinae. Vtrique animo ideam cuiusque Imperatoris Rom. formamque circumferunt: plerique etiam collectos habent domi Nummos aliquot priscos, aereos, argenteos-ve Consulares; aut certè libros possident Antiquitatis, siue Aeneae Vici, aut Stradae, Parmensium, aut Huberti Goltzij, artificum in hoc genere excellentium. Habent alij Guil. Choulium, alij Ant. Pisonem Gallicè, vel denique Sebast. Erizum Venetum. Hoc istos Catone, quod aiunt, contentos esse iubeo: satisfecimus tamen & maiora animo agitantibus, & empturientibus damus seorsim Nomismata *Impp. Rom.* vt sunt à Iac. Biaeo ciue nostro recens in aes graphicè caelata iam inde à Iulio Caesare ad Valentinianum vsque Aug. quando ea ex autographis potissimum, non è libris hausit. Nam quas Romae olim Ant. Augustinus V. CL. laminas suo aere sculpendas curarat, eae Praesule vitâ, quâ immortali dignus erat, functo, in Hiberiam tralatae, possessore mutato, redimi pretio non poterant: etsi cum hac Biaei manu pariare fas non esset. Adeo enim saeculi felicitate ars haec in aes caelandi creuit, vt & artes reliquae in maius prouectae sunt, vix vt addi quidquam posse videatur. Adiunxit his Biaeus Tabulam iconum, quae in Ant. Augustino, rarae, propriaeque erant: & Indice vtriusq; libri adhibito facilè quaesita reperies. Illud monendum: vnius eiusdemque rei formas in varijs Impp. Nummis cusas occurrere. Verbi gratia: *Honorem* & *Virtutem* in Vitellio Antonius habet, Biaeus in Galba. Ille Rostratam columnam in Vespasiano Imp. hic in Tito filio repraesentat. Ciconiam ille in Q. Caecilij Metelli nummo, hic in C. Caesaris Nomismate. *Securitas* innixa columnae, ibi Gordiano tribuitur, hic Valeriano, & sic deinceps. Habe itaque, mi Lector, vtere, ac fruere arbitratu tuo, vel sodes, degener si est animus, neglige. *Dialogos* tamen dicis gratia legere, & horis subsecivis attingere graue, quaeso, ne sit, si bonis benè vti noris, siue Philologus es, seu Philosophus; siue poëta, seu historicus. Nam & Medicorum hic filij herbas reperiant, Silphium, & Laserpicium è Lybia. Iuris vero sacerdores, Pandectarum Legibus facem non raro alluxisse Antonivm veluti è Pharo, gaudebunt. Imo & Theologus ne fastidiat, qui Hyblaea mella queat delibare,

Floriferis vt apes in saltibus omnia libant.

Concionantes adhaec de superiore loco Symbola hinc, me auctore, depromant licet, non secus atque ex Aegyptiorum Hieroglyphicis, hoc est, mutis animantium figuris saepenu-

 mero

mero solent. De vtilitate studij Antiquitatis hactenus diximus, pluribus ANTONIVS prioribus duobus Dialogis: dictum etiam adhuc, cur icones potissimum à Dialogis sepofuimus, ὧν οὐδεὶς ἐμέμψατο, vt Thucydidae verbis vtar: nunc de interpretationis fide, ne quis eam forte imprudens reprehendat, dicendum esse videatur. Fidem equidem interpretandi probaturum me tibi, non dicam confido (id enim arrogantis esset) sed spero & opto. Repraesentaui, quoad eius à me potuit, quae Hispanè auctor diserte disseruit: additis tamen locis compluribus, quos secundis Curis, penes me seruatis, addendos putarat. Item quae adiunxit interdum Dionysius Sada in Italica Romae facta interpretatione, notâ etiam ad oram appositâ. Mea etenim, siue Scholia, siue loca additamenti vice, vel in marginem coniecta Auctorum nomina, charactere ipso distinguenda, operae si parebunt, tradidi. Sed & operarum σφάλματα *errata* humanitus commissa, ne alienas praestare culpas inuitus cogar, ante lectionem *Dialogorum*, Ortelij nostri exemplo, libens, quo legenti cursus fiat expeditior, corrigas velim. Apposui & in quibus Iosephi duo, Castalio & Scal. ab ANTONIO nostro discederent, iure-ne an iniuria, Eruditorum esto iudicium: neque enim Vindicis mihi virgam sumo, fidem modo meam in interpretando, &, quod more maiorum liceat, industriam diligentiamque probasse contentus. Tu vale, & haue.

APPROBATIO CENSORIS.

ANtonij *Augustini* Archiepiscopi Tarraconensis, viri celeberrimi & longè doctissimi, *de veterum Nomismatum Antiquitate Dialogi*, primùm Hispano ab ipso auctore, nunc demum Latino sermone redditi per R. & de litterariâ Republicâ optimè meritum *P. Andream Schottum* Antuerpianum, è Societate IESV; admodum vtiles, & Antiquitatis studiosis necessarij sunt, iis certè qui magno studio veterum monumenta exquirunt. Quare dignissimos iudico, qui luce donentur, & euulgentur.

Laur. Beijerlinck S. Theol. Licent. Archipresbyter, & Librorum Censor Antuerpiae.

FACVLTAS PROVINCIALIS PRAEPOSITI.

CAROLVS SCRIBANVS *Præpositus Prouincialis Societatis* IESV *in Prouincia Flandro-Belgica ad id mihi facta ab admodum R. P. N. Praeposito Generali* CLAVDIO AQVAVIVA, *facultatem concedo, vt* Antonij Augustini Tarraconensis Archiepiscopi DIALOGI De veterum Nomismatum & Inscriptionum Antiquitate, *ex Hispanicis & Italicis Latinitate donati à* P. Andrea Schotto *Antuerpiano de Societate* IESV, *& eiusdem Societatis eruditorum hominum iudicio examinati & approbati, typis excudantur. In quorum fidem has litteras manu mea subscriptas, sigilloq; nostro munitas dedi Antuerp. pridie Kal. Febr.* CIↃ. IↃC. XIIII.

CAROLVS SCRIBANVS.

PRIVILEGII SVMMA.

ALBERTI ET ISABELLAE CLARAE EVGENIAE Archiducum Austriae, Ducum Burgundiae, Brabantiae, &c. Serenissimorum Belgicae Principum Priuilegio cautum est, ne quis Librum, cui titulus est: ANTONII AVGVSTINI, *Archiepisc. Tarraconensis Antiquitatum Rom. Hispanarumq; in Nummis veterum Dialogi* XII. *Latinè redditi à P. Andrea Schotto Societatis* IESV *sacerdote*, praeter voluntatem *Henrici Aertssen* Typographi Antuerpiensis, proximo sexennio imprimat, vel alibi impressum in has inferioris Germaniae prouincias importet, venalemque habeat. Qui secus faxit, confiscatione librorum, & alia poena mulctabitur: vti latius patet in litteris datis Bruxellae die XXVII. Iulij, anno CIↃ. IↃC. XVI.

Signat,

STEENHVYSE.

DIALOGIS XII.

CONTENTA.

VITA
ANTONII AVGVSTINI
ARCHIEPISC. TARRACON.

Ex Oratione Funebri AND. SCHOTTI *Antuerp.* SOC. IESV.

NATVS *domo nobili* AVGVSTINORVM *& excellentibus viris in gerenda Rep. claris, Caesaraugustae, Celtiberorum vrbe celebri, & copiosa; nunc etiam studijs ingenijsque affluente. Patre adhaec Ant. Augustino, Procancellario Aragoniae, finitimorumq; regnorum. Quae dignitas hodie apud Reges secundas tenet: Augustorum quoque Romanorum temporibus, (vt ex Annalium memoria, & Carini Imp. vita obseruare memini,) plena in administrandis rebus publicis & honoris & auctoritatis* Cãcellarij† *potestas perpetuo fuit. Vixdum ex ephebis filius excesserat, tinctus iis artibus, quibus prima aetas ad humanitatem informari solet: natu licèt minimus, tamen ob singularem indolem maxima in spe deliciisque parenti, Complutum, quae in Carpetanis princeps Academia est, ad vberiorem ingenij cultum missus est: vbi celeriter antecellere aequalibus ingenij gloria contigit. Verum assiduis bellorum tempestatibus iacebant adhuc humanitatis studia: Ciceronis nomen vix in scholis tum audiebatur, nondum satis culta benedicendi facultas: Graecae litterae mutae, doctoribus carebant: sine quibus tamen disciplinis, in Iure Ciuili enucleando excellere potest nemo, & reliquae scientiae grauiores quasi conticescunt. Sensa enim mentis non commodè eloqui, nec ad posteros transmittere, nisi rusticè & inquinatè posse, hominis est, vel M. Tullio iudice, intemperanter abutentis & otio & litteris. Studia vero haec in Italia disciplinarum parente, iam tum colebantur vehementius, quam in Hispanicis Academiis: siue soli coeli-ve genio, siue hominum indoli & industriae, siue otio denique & tranquillitati Reip. acceptum id est referendum. Salmanticã hinc à parente missus, prima ibi Iurisprudentiae fundamenta iecit gnauiter. Verum vt exoticae merces & peregrinae domesticis ferè gratiores; & plantae alio caelo cultae atque insitae, suauiores saepe vberioresque exsistunt: miles denique is optimus, qui patria procul stipendia fecit: idem in praestantibus ingeniis vsu venire accepimus. Alieno enim caelo studiorum labor, & industria fit maior. Exacuitur enim, & quasi vsu exterorum splendescit ingenium, prudentiaque paratur. Magna itaque Italicorum ingeniorum subtilitate, doctrina, & eloquentia, honesta quadam laudis contentione, quae stimulos optimis ingeniis addere solet, excitatus, cum de posteritate serio cogitaret, cui se vixisse testatum aliquando facere vellet, Bononiam, eruditissimis hominibus, liberalissimisq; studiis, Iuris praesertim Ciuilis affluentem, cogitabat. Quo in oppido Collegium, ingentibus olim sumptibus ampliss. fortissimumque virum Aegidium Albornotium Cardin. in Hispanicae gentis gratiam, sua pecunia exaedificandum curasse inaudierat: quò eruditionis gratia ex omnibus ferè Hispaniae vrbibus praestantissima ingenia quotannis vocarentur, alerenturque liberaliter. Magnam hic studiorum segetem, ex aemulatione, vt fieri amat, ingeniorum mutua colligi, assiduas hic disserendi exercitationes, scholasque haberi acceperat, ex quo ludo tanquam ex equo Troiano, meri heroes, qui de Iure consultoribus respõderent, prodijssent: quorum è numero non-nemo Hispaniae clauum nostra memoria summo cum imperio tenuisset. Bononiam itaque parentum permissu excelsi animi & laboriosi iuuenis tandem peruenit, anno altero Pauli III. Pont. Max. Ea in vrbe, paucis ante annis, Carolus Caesar Imp. à Clemente VII. P. M. frequenti hominum concursu, & quasi orbis terrae panegyri diademate coronatus, inunctusque fuerat more maiorum Augustus. Quae res vrbem ceterà claram per se, & nobilem vt Pontificiae ditionis, reddiderat illustriorem. Hic in collegium vltro inuitatus Augustinus, licèt suis se sumptibus commodè alere posset, commigrauit. Opibus tamen patriis valere iussis, ne his fisus negligentius, vt fit, in studiis versaretur: sic pontes à tergo militibus abrumpere solitos duces, ne qua fugae spes relinquatur timidis, adolescens legerat. Nactus hic eos est doctores, qui ceteris omnibus ingenij gloria antecellerent. Paullo enim Parisio, Iuris Pontificij celebri interpreti, assiduè operam dedit: qui ob singularem pietati coniunctam eruditionem, mox in patrum purpuratorum Senatum lectus est: cui And. Alciatus Insuber, vt in bello defessis integri recentesque submitti ab Imperatore solent, suffectus, de superiori loco dicendi personam sustinuit, accitus insigni honorario, princeps cum esset eius aetatis Antecessorum, propterea quod eloquentiam, Graecarumque litterarum (quae perpaucorum hominum semper fuerunt) peritiam ad Ius illustrandum attulisset, ingenioq; cum intendisset, & Poeticã, vt Iani Parrhasij discipulum possis agnoscere, plurimum valeret. Biturigas enim (quod nuper Gymnasium Iac. Cuiacio Tolosâte, Iurisconsultorum coryphaeo florebat) Ticinum item, & Bononiã Academias docendo Alciatus mirificè ea tempestate, & Ius ipsum scriptis editis illustrauit; eductis, vel vt verius dicam, genitis summis aliquot Iuris Sacerdotibus: in quibus* AVGVSTINVS *noster familiam ducebat: quod in iis ipsis Iuris enucleandi vestigiis pedem ponere cogitaret. Viglius item Zuichemus Frisius, princeps erat: qui Galliae Belgicae post Praeses, negotiorum mole à scribendo, vt feliciter coeperat, abreptus est. His igitur auditoribus, vt imperator spoliis opimis, merito gloriabatur Alciatus. Antonius vero feriis, quibus proferri res solent, cessaturque*

An. Christi CIↃ.IↃ.XVII.

† Fl. Vopiscum in Carini vita.

Cic. Tusc. 1.

An. CIↃ.CCC LXV.

Io. Genesius Sepulueda in hist. Bononiensis Collegij, Coloniae edita.

An. CIↃ.IↃ. XXXV.

An. CIↃ.IↃ. XXX.

*aestiuis mensibus, ardente canicula, Patauium, celebritate commotus, discendi gratia, dum se aestus Solis frangeret, secessit, mensesque octo ibi haesit cum doctoris auctoritate, tum loci amoenitate captus. Marianum enim Socinum minorem diligenter audiuit. Quae quidem Socinorum familia tres continenter insignes Iurisconsultos dedit, Marianum maiorem & Bartholomaeum, libris editis claros: quales Iurisconsultos vix singulos singulae aetates ferre solent. Sic olim & Mutiorum gens, quae tot vna prudentes Iuris emisisset; quot satis multis ciuitatibus esse possent, in caelum laudibus ferri solet. Idem & Au*gustinorum *gentis decus fuisse, vt plures ea Iurisconsultos, patrem, auum, proauum dederit, Annalium Celtiberiae memoriam euoluens, comperi. Hic & subsecius horis, quas alij tribuunt aleae, intempestiuis conuiuiis, aut somno, litteras amoeniores libenter respexit, & Lazarum Bonamicum, disertum hominem, Graecos etiam doctores, Fazellum & Romulum Amasaeum audiuit. M. enim Porcium Catonem admodum senem Graecè discere non erubuisse acceperat. Et vero sine his artibus eruditisq; linguis, historiarum, Antiquitatisq; memoria perfectum I.C. tum euadere posse neminem, & saepe ipse disseruit, & scripto edito, vt posteritas posset exaudire, testatum reliquit. Decurso iam studiorum curriculo feliciter, Florentiam, Etruriae metropolim se contulit, cum Ioanne Matello Sequano, homine eruditiss. Quicum ex studiorum, vt fit, similitudine, vetus necessitudo intercesserat, Pandectarum Iuris ciuilis volumen immensum, Iustiniani Imperatoris iussu à Triboniano collectum, eiusque temporibus, vt creditur, priscis admodum litteris exaratum (qui thesaurus olim* Pisis *allatus est, quantinis pretij, religioseque à Ducibus asseruatus, tanquam Apollinis oraculum consulitur) cum Norica & nupera Gregorij Haloandri editione summa fide diligentiaque comparauit. Hic Laelio Taurello, egregio & diserto eius aetatis Iure-consulto Florentiae vsus est familiarissimè, doctissimo, item candidissimoque, & de litteris optime merito Petro Victorio. Hinc doctoris sui Alciati vestigiis insistens, quod incredibili & ipse iuuandae foris priuatimque Reip. & Philologiae cupiditate flagraret, discrepantes lectiones, & Emendationes, earumque rationes, illas quidem ex membranis antiquis, has à se excogitatas, in eum libellum coniecit, quem hinc* Emendationum & Opinionum Iuris *titulo inscripsit: moxque non tam popularis aurae captandae, quam benè merendi studio excidere adolescenti sibi, annos vix nato quinque & viginti, passus est. Quo libello, si molem spectes, in speciem exiguo, sin rerum vtilitatem, ponderumque momenta aestimes, sinuosis aliorum voluminibus anteponendo, (magnum enim librum magnum malum Callimachus Criticus appellabat: Domitius vero Piso libros thesauros esse debere iudicabat) Italiam, quà patet, nominis fama conturbauit, nomenque cum omni posteritate adaequauit. Adhaec plurimos exteros homines suo iuuandae Iurisprudentiae exemplo incitauit, vt iisdem ingressi vestigiis Itali, Galli, & Belgae, homines doctissimi, politiorem illam (qua hodie saeculi aurei felicitate, depulsa omni barbaria fruimur) Iuris ciuilis tractationem amplecterentur. Hoc amplius effectum est, vt nostra etiam memoria, Galli & Belgae Iuris antiqui studiosissimi, (quos honoris causa libenter nomino) Balduini, Reuardi, Curtij, Duareni, Contij, Connani, Goueani, Hotmani, Russardi, Cuiacij, ceteri, scriptis ad immortalitatem comparatis, Ius vetus, adhibita Philologia, mirificè illustrarint. Hac tanta celebritate famae absentibus etiam, qui aliquid de ingeniis studijsque iudicare aut possent aut vellent, notus* Augustinus *Romam venit. Quam vrbium dominam, terrarumque deam esse, Vrbem etiam aeternam indigitari didicerat, Paulo III. decimum iam annum Ecclesiae Christianae clauum tenente, moxque singulari hominis doctrina explorata, Duodecim-viris St-litium iudicandarum, hoc est, sacri palatij iudicibus adscriptus, omniumque suffragiis delectus Lud. Gometio I.C. Hispano & Episcopo successit. Pontifici & Ecclesiae fidelem operam nauauit, ea integritate, atque innocentia, vt difficile sit dictu, abstinentia-ne maiore vixerit, an in Iure dicundo seueritate grauiore sit vsus. Iulius III. Pont. Max. sextum post annum suffectus, a leo* Antonium *dilexit, vt & intimis consiliis adhibuerit, legatumque summa cum auctoritate in Britanniam insulam opibus florentissimam miserit, cum verè Catholicus Philippus Mariam reginam Catholicorum Regum Ferdinandi & Isabellae neptem, duxit vxorem: Reginaldi Poli Cardin. praestantissimi auspiciis: & insulanis pacem Ecclesiae, trãquillitatemque, exoriens veluti Sol, attulit. Sed ô rerum inconstantiam, miramque vicissitudinem, vt nihil est in rebus humanis proprium, nihil perpetuo bonum! nec enim diu gaudere paceque frui datum. Immatura enim Reginae, feminae lectissimae mors, aetatis octauo & tricesimo (nata enim vno ante* Augustinum *anno) Ecclesiae Reiq; publicae Romanae ex insperata laetitia, summum attulit moerorem. Sed & alterum tristitiae argumentum oblatum. Hac enim tempestate, flagrante bello Gallia, Carolus V. mundi vanitatum pertaesus, & regnorum mole fessus, tot victoriis de Turca, rebusq; gestis, omnibus, qui ante illum fuerunt, Augustis comparandus, imperio sua sponte abdicauit, fasces deposuit, filioq; tradidit, & apud Carpetanos in solitudinem, (vt quod reliquum esset vitae curriculum, totum rerum diuinarum contemplationi precibusque ad Deum Opt. Max. fusis impenderet,) sese abdidit, raro ac paene inaudito aetatum omnium exemplo post Lotharium Imp. Caroli Magni nepotem: Reuertit ex Anglia Romam* Augustinus, *Paulumque eius nominis quartum, Apostolicae nauis gubernaculo admotum comperit, vrbemque armis militaribus Hispanorum cinctam, metuque nuperae direptionis consternatam. Tandem armis positis, redditur Ecclesiae otium atque tranquillitas. Post ab ipso Allifanus Episcopus creatus, missusque Pontificia auctoritate ad Ferdinandum Caesarem in Germaniam: qua honorificè obita legatione, gregem sibi creditum adijt, eumque omni humanitatis genere & liberalitatis est prosecutus. Hinc non diu, vt motoriam egisse fabulam suis ingratiis videatur, Siciliam insulam, opibus florentem, & frugibus, (vt horreum Italiae, atque Hispaniae sit appellandum) Philippi Regis Catholici auctoritate atque auspiciis lustrare iussus, integrè id munus obiuit,*

vt &

Emendat. Iuris lib. 2. cap. 1. & 2.
Ann. CIↃ.C. XXXVI. Car. Sigonius lib. XI. de regno Italiae. Angel. Politi. lib. X. Epist. 4. & Miscell. cap. 41.
Viglius Zuichemus Praef. Theophili, & Ant. August. lib. 1. Emendat. Iuris.
CIↃ.IↃ.XLIII.
Athenaeus
Plinius in Praef.
Martialis, & Frontinus 2. De aquae ductib. vrbis Romae.
CIↃ.IↃ.XLIV.
CIↃ.IↃ.L.
CIↃ.IↃ.LIV.
CIↃ.IↃ.LVI.
CIↃ.IↃ.LV.
Circa annũ Christi CIↃ.CCC.L.
An. CIↃ.IↃ.LV.
An. CIↃ.IↃ.LVII. a. d. VIII. Id. Maij.

vt & Regi gratum officium praestiterit, & insulanis ius sancte administrarit. Reuersus riterum in Hispaniam est, vt optimo Regi, cui debebatur, rei gestae ratio redderetur. Ea est enim imperandi optima conditio, *inquit Tacitus,* vt non aliter ratio constet, quam si vni reddatur. *Mox Ilerdensium Episcopatus à Pio IIII. nec-opinanti traditur & repugnanti: sed victus precibus cessit: nam & Petrus Augustinus, natu maior frater, eo ipso tempore Oscam (non procul inde sitam antiquissimam Hispaniae Academiam, quò iam inde à Q. Sertorij temporibus, Hispanica iuuentus erudiendi gratia mitti solet) Episcopus tenebat. Inde Tridentum vterque profectus est, quò indicta Synodo Oecumenica, tanquam ad panegyrim, ex omnibus orbis partibus doctissimorum simulac pientissimorum hominum, sarciendae Ecclesiae Catholicae concordiae conuentus fiebant. Augustinus itaque, vt erat Ecclesiasticarum rerum vsu peritissimus, sacerdotum illis temporibus mores paululum à maiorum grauitate degenerantes, solutamq; disciplinam ad pristinum decus continentiamque reuocandam censuit: ratus quod res est, hinc tanquam à capite, corporis medicinam, vt membra conualescant, inchoandam.* Propter nos, *inquit cum Iona Propheta,* haec tempestas in Gallia Germaniaque exorta est. A domo itaque Dei auspicandum. Occurrite Patres labenti Reip. *Praeclarè Augustinus: & perhonesta oratio. Meminerat enim Numantiam, Carthaginemque superari, euertique à Scipione Africano minore non antea potuisse, quam correcta militum, qui iam luxu, otio, delicijsque pridem eneruati languebant, disciplina. Legibus itaque de Ordinum disciplina sanciendis adfuit, iuuitq; in partem. Anno post tertio, rursum in Hispaniam nauigauit, & Ilerdae Ecclesiam rexit, optimis & legibus & institutis: Ecclesiasticos ritus, precesque, quibus sacerdotes adsuefierent, composuit: &* Collectionem Canonum antiquam Anselmi Lucensis, *quarti Iuris Pontificij compilatoris edidit. Annos ipsos sedecim ei sacerdotio summa pietate, ac religione praefuit. Post, longo satis interuallo, à Gregorio XIII. Pontifice verè Maximo, & bonorum omnium parente optimo, Tarraconensis Archiepiscopus renunciatus, hanc Ecclesiam ad extremum vsque spiritum Praesul quartus & tricesimus, sancte innocenterq; administrauit: vixitque iucunde in hac vrbe propter Antiquitatis Rom. impressa vestigia, Theatrum, Circum, Titulos, Nummos, & Inscriptiones; quibus referta vrbs est, vt & moenia omnia Romanè loqui videantur. Romanorum enim hic portus nobilis, haec statio, huc cursus fuit: eratq; citerioris olim Hispaniae caput Tarraco, quae pars vlteriorem, Baeticam nimirum & Lusitaniam, magnitudine longe superabat. Haec illa* Tarraco *est, iam inde à veterum Scipionum temporibus clara vrbs, cum populus Romanus cum Carthaginensibus de Imperio totius Hispaniae vitaq; contenderet, vt de Graecis Polybius, prudentissimus scriptor, de Latinis, Liuius memoriae prodiderunt. C. item Plinius maior, Scipionum decus appellare non dubitat. Sed institutum vrgeamus, quando ad extremum vsque vitae actum, fabulaeque catastrophen, tristem illam quidem, sed in qua sunt omnia, peruenimus. Obijt enim Augustinus, naturaeque concessit, sibi quidem suo tempore (dici enim non potest, quam corporis his compagibus cum Paulo solui optaret) Reip. vero, Ecclesiaeq; Dei laboranti, nobisque nimis praeproperè. Aetatis quidem septuagesimo abijt è vita. Cum autem domicilium Romae* Antonius *haberet, Pontificiarum causarum Iudex aequissimus, & quasi rerum ac fortunarum suarum sedem ibi, si arbitratu suo perpetuo viuere licuisset, collocasset; horis subsecivis, quibus à negotiis publicis laxamenti aliquid dabatur, ad corporis animique relaxationem, cum eruditissimis hominibus, qui domum eius assiduè discendi gratia frequentabant, Octauio Panagatho, Gabriele Faerno, Basilio Zancho, Onuphrio Panuinio, Pyrrho Ligorio, Paullo Manutio, Aldi F. Carolo Sigonio, Latino Latinio, Fuluio Vrsino, Matello item Sequano, qui xj. ipsos annos in illius contubernio iucundissimè vixit: ceterisque domi suae, quae illis oraculum, verius Delphico, esse videbatur, de vrbis Romae Antiquitatibus, Inscriptionibus, Nomismatis, rerum gestarum memoria, & Scriptoribus antiquis Graecis, atque Latinis, omnique adeo Philologia & interioribus litteris, libenter disserebat, & instar apis vndique decerpebat, quibus Spartam, quod aiunt, illustraret suam. Hoc otium M. Varronem, & Festum Pompeium illustrauit, alijsque vt legi & intelligi possint, & calamistris inurerent ij, qui maiori & otio abundabant & subsidio, in manus tradidit. Nullum denique acroama iucundius, quam huiusmodi litteratissimorum virorum in exedra consessum, atque coronam; nullum Senatum praestantiorem sibi videri dicebat. Merito itaq; à nostri saeculi prudentibus* Augustinus *(vt apud M. Tullium, Q. Mucius Scaeuola) Iurisperitorum eloquentissimus, & Eloquentium Iuris-peritissimus, publicis in scholis (fremant licet omnes aemuli & indocti homines) honoris gratia nominatur. Magna vero & paene incredibilis in eo ad extremum vsque spiritum memoria, (quae est Iurisconsultorum propria,) semper viguit, aucta assiduis lucubrationibus, discendique cupiditate: qua vna re veterum videatur concessisse nemini: vt quantum aetate mala vires magis minuebantur, eo animus in-dies magis magisque crescebat doctrina; & hebetata oculorum acie, animus verum cernebat acutius. Vt autem adolescens* Ius ciuile *egregiè & illustrauit Augustinus, & aliis viam, quam insisterent, monstrauit, muniuitque; sic matura iam aetate atque iudicio,* Ius *quoque* Pontificium *eadem animi alacritate, vt sacerdotem, Episcopum, atque adeo Christianum Iurisconsultum decebat, accuratè sibi recensendum emendandumque putauit. Adhaec, ex quo Tridentino Concilio domum reuertit, Concilia Oecumenica quattuor (quae B. Gregorius Pont. Max. quattuor Euangeliis subiungere & aequare non dubitauit,) collectis in Italia ex omnibus Bibliothecis exemplaribus Graecis, Graecè edere cogitabat. Quod ea* Canonum *collectio, eo magis indigere hac lucubratione videretur, quo infeliciori nata erat saeculo, ex compilationibus* Burchardi Wormaciensis Episc. Iuonis Carnotensis, Deus-dedit Cardin. Anselmi Lucensis & Gratiani *monachi: qui & ipsi, ex sanctorum Patrum Ecclesiae Catholicae scriptis, hinc inde sententias in classes redigere, & ad capita reuocare conati sunt: quemadmodum*

Tacit. lib. I. Annal.

Plutarchus in Sertorio.

Ionae I.

Liuius lib. LI & LVII.

CIↃ.IↃ.LXXVI

Polyb. lib. I. Liuius lib. XXVIII. Plin. lib. III. cap. 3.

An. CIↃ.IↃ.LXXXVI.

Basil. Zanchus Praefat. in Notat. Biblicas

ante

antè ex infinitis propè veterum Prudentum responsis, Tribonianus *I.C. Iustiniani Imp. iussu, Pandectarum volumen collegerat, exstinctis veterum, vnde tabulas illas naufragij desumpserat, libris. Sed cum vtrique à librariis temporumq; iniuria male accepti sint, melior tamen Gratiani conditio fuit, quod eius fontes integri exstent, Pandectarum vero maximam partem perierint, exceptis nuper in Gallia repertis Caij, & Vlpiani Institutionibus, Fragmentisque Legum. Iuliani item Antecessoris Constitutiones, & Theodosianus Codex, in partem iuuant: iuuant & Graeci, qui Romanorum Leges Graecè exscripserunt, Theophilus, Harmenopulus, & βασιλικὰ quae vocantur. Sacro vero Iuri illustrando, post duos Antonios Gallos, Democharem, & Contium, qui in Gratiani Collectaneis elaborarunt, Ilerdae* Collectiones antiquas *integras* Anselmi Lucensis, *vt dixi, foras dedit, opus rarum & vtile. Quadraginta adhaec dialogis* de Gratiani emendatione *disseruit. Ea vero tempestate commodum, optimus Pontifex Gregorius XIII. qui & ipse iuuenis Bononiae suae Iuris Antecessor fuerat; supplicibus praeterea libellis rogatu Michaelis Thomasij, (qui Ilerdensis Episcopus, magno sui relicto desiderio, vita decessit) de sacrorum Canonum Gratiani collectione ad fontes exigenda restituendaq; negotium, & doctis hominibus Romae, in his Petro Ciacconio, homini vt doctissimo, sic ad antiquos Scriptores instaurandos bono publico tanquam de caelo delapso, & Academiis omnibus de derat; perfectumque est tandem aliquando, vt nunc minus turbide riuuli illi decurrant, multas tamen vt Antonio spicas legendas his ipsis duobus libris reliquisse videantur. Nec his contentus, ad artem redigere (quod in Iure Ciuili M. Tullius aliquando cogitarat,) coepit* Antonius *Ius sacrum nimis diffusè, nec satis via & ordine traditum: edita nuper* Epitome Iuris Pontificij veteris, *ad artem Methodumque reuocata ea parte quae* de personis *est: altera enim* de rebus ipsis, *& tertia* de Actionibus atque Iudicijs, *quo ordine Iustinianus Imp. Institutiones edendas curauit; ex aduersariis, Alexandri Peretti Cardinalis Montalti auspicijs, lucem tandem Romae aspexerunt, verendum alioqui erat ne parentis immaturo interitu, partus ille aut postumus, nec satis politus exiret: aut, quod Deus-ne siuerit, perpetuo delitesceret. Quam enim partem Veneris Apel-*
Cicero III. Officiorũ. *les inchoatam reliquit, nemo pictor est inuentus, qui absoluere auderet.*

Quanta in eo Praesule integritas? nihil vt gratiae, ne in proximis quidem agnatis, vnquam tribuerit? Tros Tyriusque illi nullo discrimine habitus. Quanta temperantia in victu cultuque corporis; quanta comitas, & morum facilitas! quanta grauitati coniuncta humanitas, quanta in rebus maximis, ac difficillimis aggrediendis gerendisque animi excellentia; ad exitumque perducendis constantia! quanta in iure dicundo aequitas! in prouidendo acumen! in omnibus denique rebus aequabilitas! Idem semper vultus siue aduersa, siue secunda inciderent; eadem frons, eademque mens. Nemo domesticorum viginti retro annis iratum vidit, adeo domitas perturbationes animi habebat. Castitas vero tanta, vt feminam nunquam credatur attigisse: cum libris enim vt fidis sodalibus assiduè colloquens, otium, commerciumque matronarum deuitabat. Singularis vero illius, & praedicatione digna maximè semper exstitit in egenos beneficentia, ac liberalitas; quos & audiebat ipse libentissimè stipem postulantes, & queritantes de iniuria potentiorum: Quare à congressu suo arceri prohibebat, quod Christi *membra esse praedicaret, eiusque personam hic sustinere, se bonorum Ecclesiae dispensatorem esse dumtaxat.* Vtinam, *inquit,* sacris idoneus reperiar. Res haec, vt & vita haec vitalis, non mancupio, sed vsui tantum
a Actor. 7. datur à Principe illo Deo, in quo viuimus, [a] mouemur & sumus. Et subducenda aera ad as-
b Rom. 14. sem esse, extremo iudicij die, quo omnes [b] nos manifestari ante tribunal illius oportet. *Hi*
2. Corint. 5. *omnes illius quotidiani, hae cogitationes: hîc mens defixa, humana omnia, Principumque amicitas, quae donis aluntur augenturque, facile contemnebat. Calices itaque, & vasa argentea pignori opponi: libros etiam, (quos & optimos, & innumeros pecunia sua vndique collegerat, & tamquam mutos magistros auro cariores habebat,) alienare iubebat, si in annonae caritate pecunia deesset alendis pauperibus. Hac vero quae vera est, liberalitate (ne singula quae sunt innumera consectari videar) effectum est, vt tam*
Ado in Martyrol. 28. August. *inops à pecunia decesserit* Augustinus, *vt ei cum Diuo Augustino, (quem sedulo vt nomine, sic & re ipsa vitaque exprimebat) vix suppeteret sumptus, quo efferri honestè posset.* Thesaurizabat nimi-
Matth. 6. rum in caelo, vbi nec fur, nec tinea, damnum opibus adferre possunt. *Auctoritate denique tanta valuit, Iustitiaeque fama, de quo & alterum exemplum habemus, vt etiam aduentus sui nuncio exspectationeq; praedones agri Tarraconensis omnes terruerit fugaritque. Quis enim antea vicus satis tutus ab illorum iniuria videbatur? quis non ager grassantium sicariorum insolentiam formidauit? quis quaeso iter faciebat, qui non se in latronum fore potestatem timeret? Hic Antonius, vt alter Hercules, monstrorum domitor, Augiae stabulum perpurgauit, agrum lolio & zizaniis, oram omnem monstris liberauit. Vt enim Sol tenebras radiis suis discutit, sic aduentu suo agrum latrociniis infamem pacauit. Alij captiui latrones adducti, vinctis post terga manibus, alij verò eius se potestati dediderunt: poenas plerique more maiorum dederunt. Pro Deum immortalem, tanta-ne vnius hominis, & quidem togati, in studijsq; educati incredibilis virtus, famaque Iustitiae & seueritatis, tantam tam breui tempore lucem tranquillitatemque Reip. adferre potuit? Eat nunc Pompeius, qui suam in bellis conficiendis celeritatem summam iactabat, quòd intra quinquagesimum diem bellum piraticum cum Cilicibus praedonibus & graue & periculosum confecerat. Cedat huic* Antonio, *quantum arma togae, & laurea laudi Ciceronis concessit. Noster enim citius agrum Tarraconensem latrociniis, furtis, rapinis, stuprisque infestum purgauit, ignominiaeque nota exemit. Ignoscebat, qui deliquisset prudens, nemini, ne quidem si nobilis, si proximus cognatus is esset: ne & quid ipse tale posthac committeret, & ceteri essent ad iniuriam tardiores, à flagitijsque exemplo deterriti, abstinerent. Ratus quod res est, non posse alios in officio continere eum, qui se ipse non*

ipse non contineat ab auaritiae sordibus, & cupiditate: neque seuerum esse iudicem in alios posse, qui sibi non imperet, nec animi perturbationes domitas habeat, neque alios in se seueros esse iudices velit. Erat adhaec, quando & id ad auctoritatem conciliandam pertinet, summa in eo corporis dignitas, statura procera, egregia corporis membrorumque habitudo: robusta ad extremam aetatem valetudo ac firmitas, incessus grauis, in aspectu grauitas comitati coniuncta, in sermone lepor concinnaque breuitas. Iocis etiam vrbanis interdum & salibus vtebatur, sed cum litteratis hominibus. Ocelli perexigui, & flaua coma; hebetata, vt fit assiduis lucubrationibus, oculorum acies: vitreis itaque perpetuo vsus est. Denique in toto corpore ea dignitas eluxit, quam imperio dignam Euripides iudicauit. Te igitur postremum appellabo, Antistes optimè, iis verbis quibus M. Varronem tuum, togatorum doctissimum M. Tullius olim affatus est: & D. Isidorum Braulius patriae tuae Episcopus: quos tu singulares viros vnus hac aetate repraesentabas. Tui nos libri in orbe & vrbe peregrinantes errantesque tanquam hospites, quasi domum deduxerunt, vt possimus aliquando, qui, & vbi essemus, agnoscere. Tu aetatem Patriae, tu descriptiones temporum, tu sacrorum iura, tu sacerdotum munera, tu domesticam publicamque disciplinam, tu sedem regionum, & locorum, tu omnium diuinarum humanarumque rerum nomina, genera, officia, caussas aperuisti: plurimumque doctis hominibus omninoque Latinis litteris luminis attulisti, & Iuri cum Diuino, tum Ciuili facem praetulisti. *Maxima in illo, vt dixi cognitio Antiquitatis, summa scientia Iuris antiqui,* Legumq; Romanarum, & Familiarum: *multae in eo, vt Romae natus videretur, litterae, & elegantia sermonis Latini. Ciceronem etiam senex legebat assiduè, vt eloquentiae principem. Iuris vero tanta in eo accuratio, vt veterum aliquis, praestantissimorumque Prudentum, Paulus, Vlpianus, aut Papinianus ab inferis extitisse, ac reuixisse, vel animam ex Pythagorae sententia recepisse illorum videretur. Quanta porro Historiarum, antiquarumque rerum Graeciae & Italiae explicata cognitio!* Ius Pontificium & Ciuile *ita illustrauit: hoc adolescens: senex illud: vt principem illum Iurisconsultorum, nostrique aeui florem delibatum, vno ore gentes omnes praedicent.*

Cicero in Academicis Quaest. Braulius Praef. Etymol. Isidori.

Ioannes Teresius Dertusanus Episcopus designatus, Tarracone commodum iter habens, peropportunè Antonio *in morte, postrema illa officia exhibuit, Ecclesiaeq; Catholicae matris nostrae Sacramenta illi contulit omnia, quibus iuuari morituri more maiorum solent. Ille vero, vt spero & opto, in beatorum sedibus, vbi summa felicitas est, Dei Opt. Max. aspectu assiduè perfruitur; quem quidem nunc tantum* videmus in speculo & aenigmate, illic autem facie ad faciem, sicuti est, *videbimus.* 1. Cor. 13.

PET. IOANNES NVNNESIVS VALENTINVS
ORATOR, ET PHILOSOPHVS.
hoc illi amicitiae ergo
EPITAPHIVM COMPOSVIT.

DEO OPT. MAX.

SS. EVCHARISTIAE. S.

ANT. AVGVSTINVS ANT. PROCANC. F. CAESARAVG. PALATI APOST. AVDITOR.
EPISC. ALLIFAN. PAVLI IIII. AD PHILIPP. ET FERD. REGG. LEGAT.
SICILIAE CENSOR. ILERD. EPISC.
MAX. PLAVSV TRID. CONC. INTERFVIT.
INDE AD TARRAC. ARCHIEP. TRANSLATVS.
IVRIS ET HVMANITATIS VINDEX CLARISSIM.
IVDEX INCORRVPTISSIM.
ELEEMOS. LARGIT. EXCELLENS.
ORACVLVM SAPIENTIAE TERRESTRE
EDITIS AVREIS LIBB. ATQ. EDENDIS RELICTIS.
HOC SACELLVM SS. EVCHARISTIAE. P. C.
CHRISTVM AC S. THECLAM TVTELAREM
EXASSE HEREDES FACIENS.

OBIIT PRID. KAL. IVN.
AN. M.D.XXCVI. AET. LXIX.

LIBRI AB ANTONIO AVGVSTINO
ARCHIEPISC. TARRACONENSI
partim conſcripti, partim illuſtrati.

I. *Quibus Humanitatis ſtudia illuſtrauit.*

IN M. Terentium Varronem de Lingua Latina Emendationum Notae.
In Sex. Pompeium Feſtum Notae.
Familiae Roman. XXXII. cum Fuluij Vrſini Familijs.
Hiſtoricorum Latinorum veterum Fragmenta cum Fuluij Vrſini Notis in Hiſtoricos antiquos.
Dialogi vndecim, Nomiſmatum Graecorum, Roman. & Hiſpan. Antiquitatum item & Inſcriptionum veterum Hiſpano ſermone ſcripti. Bis Italicè ijdem redditi, Latinè nunc demum ab And. Schotto Soc. IESV Sacerdote, in eius contubernio.
Epiſtola ad Hieronymum Blancam, de Caeſaraugustanae patriae communis Epiſcopis, atque Concilijs, cum Faſtis Aragonenſium eiuſdem Blancae edita.

II. *Quibus Ius Ciuile illuſtrauit.*

Emendationum & opinionum Iuris Ciuilis libri IIII. & ad Modeſtinum, ſiue de Excuſationibus liber ſingularis: & ad Laelium Taurellum I.C. de Militijs Epiſtola.
De legibus & Senatus Conſultis Rom.
De Proprijs nominibus Pandectarum, Ilerdae.
Nouellarum Iuliani Anteceſſoris Epitome, cum Notis: & Conſtitutiones Graecè, eodem Auguſtino interprete.

III. *Quibus Ius Canonicum, reſque ſacras exornauit.*

Anſelmi Lucenſis Antiquae Collectiones Decretalium, cum eruditis Notis.
Canones Poenitentiales, cum Notis eiuſdem.
Dialogorum XI. De Emendatione Gratiani, lib. duo.
Conſtitutiones Prouinciales, item & Synodales Tarraconenſium.
EPITOME Iuris Pontificij veteris in tres partes, de perſonis, de rebus, & de Iudicijs, Romae.

IN ANT. AVGVSTINI NOMISMATVM
DIALOGOS ROMAE ITALICE EDITOS
à Dionyſio Octauiano Sada

FRANC. BENCIVS DE SOCIETATE IESV.

Quo mihi tot procerum effigies, tot condita priſcis
Aere, auro, argento ſigna videre notis?
Haerebam dubius varia ſub imagine, nec qui
Dictaret cupido nomina notor erat.
Nunc tua me ANTONI *diſcentem pagina firmat,*
Ignotum penitus quae nihil eſſe facit.
Gratia magna Tibi, ſtudiis qui nobilis otij
Illuſtras veterum ſaecula, noſtra iuuas.

VINCENTIVS MARINERIVS VALENTINVS
AD AND. SCHOTTVM SOC. IESV.

Εἰ νέφεος ἐστι μέγας, τοῦ νύξ πολε μείζων,
Ἐκ Σκότλου φέγγος ἠελίου τε φάος.
Εἰ σκότος ἔχε νέφος Σκότλος μὲν φέγγεα Μουσῶν.
Φοῖβος ἔχει Σκότλον, μὴ σκότον αὐτὸς ἔχων.

IVDICIA

IVDICIA ET ELOGIA DOCTORVM hominum & Iuriſconſultorum

DE ANT. AVGVSTINO IVRISCONSVLTO ARCHIEPISC. TARRACONENSI.

IOANNES MENOCHIVS Iuriſconſultus inſignis lib. Poſſeſs. recuperandae remedio 15. nu. 5590.

ANTONIVS AVGVSTINVS, *Iuris noſtri verus alter inſtaurator: quandoquidem ſua illa aſsidua, & indefeſſa diligentia, plura reſtituerit vetuſtate collapſa, quae maximum alioqui noſtris negotium faciebant.*

PET. VICTORIVS lib. VIII. Variar. lect. Cap. XXIIII.

ANT. AVGVSTINVS *in ſuis Emendationum & Opinionum eruditiſsimis libris, miro ſtudio curaque ab ipſo confectis.*

HADRIANVS TVRNEBVS lib. XXXIII. Aduerſ. Cap. XVII.

ANT. AVGVSTINVS *vir & eruditiſsimus, & optimè de literis elegantioribus meritus,* VARRONIS *verò vindex, aſſertor, patronuſque vnicus habendus: imò verò eius potius Aeſculapius exiſtimandus.*

IOSEPHVS SCALIGER IVL. CAES. F. Praefat in Varronem.

Non ignoro quantus vir ſit AVGVSTINVS, *quam ſanè eruditiſsimum ex ſuis ſcriptis expertus ſum: & ſcio longè felicius eum potuiſſe tractare hoc negotium, ſi voluiſſet.*

PAVLVS MANVTIVS, ET ALDVS F. *eruditiſsimum virum* ſaepe appellant. Ille in Cic. lib. v. ad Famil. Epiſt. xix.

Omitto Car. Sigonij, Gabr. Faerni, & Fuluij Vrſini in Notis Cic. & paſsim iudicia. Onuphrij item Panuinij, qui in Romae *deſcriptione pleraq;* ANT. AVGVSTINO *accepta eſſe referenda ait.*

AND. PATRICIVS, POLONVS, ET CARD. SIGONIVS in Frag. Ciceronis, Orat. in Toga candida.

Auctoritas ſanè eruditiſsimi Antiſtitis, ANT. AVGVSTINI *Ilerdae Epiſcopi, penitus eam opinionem exemit: qui, vt in poſterioribus ſuis Scholiis adnotauit Sigonius, pro* auunculus *legit acutiſsima nimis coniectura,* à te Baculus.

STEPHANVS PIGHIVS in Annotat. ad Cap. 7. lib. 2. Val. Maximi.

Vir noſtro ſaeculo ſummus ANT. AVGVSTINVS.

Idem PIGHIVS Annalium Rom. ſeu Faſtorum Tomo III. ad annum vrb. cond. DCCCXXI.

Paſsim in exemplaribus cum Suetonij, tum Corn. Taciti mendoſè Iunius *pro* Vinius *legitur, & nuper animaduerſum eſt ab Antiquitatis ſtudioſ ac peritiſsimis, Ant. Auguſtino & Benedicto Aegio, è ſaxi Tiburtini vetuſto titulo, in quo legitur:* SER. GALBA II. T. VINIO COS.

ONVPHRIVS PANVINIVS in ciuitate Romana, ſeu de Reip. Romanae Commentariis, in extremo.

ANT. AVGVSTINI EPISC. *tunc* ALLIFANI *in primis opera & conſilio cum in toto opere tum praecipuè in ſecundo & tertio libro, vbi de* Tribubus, Colonijs, Municipijs, *& eorundem iure diſputaui, multum adiutus ſum. Nihil enim paene de his rebus ſcripſi, quod non cum eo contulerim: qui incredibili humanitate de his omnibus rebus, de quibus dubitabam & acutiſsimè reſpondit, & grauiſsimè diſputauit: ita vt illi vni non minus quam mihi hunc laborem acceptum referre Antiquitatis ſtudioſi debeant.*

BASILIVS ZANCHVS
CANONICVS ORDINIS LATERANENSIS

NOTATIONVM IN BIBLIA ILLI INSCRIPTARVM PROOEMIO.

A potiſsimum de cauſa Tibi inſcripſi, vt quantum in me eſt, ſummam obſeruantiam erga Te meam non his ſolum, qui nunc ſunt, ſed futuris omnibus, ad quos mea ſcripta peruentura ſunt, perpetuò declarem; Ad Te, inquam, mea mitto, virum excellenti virtute, & litteraturâ cumulatè, atque inſigniter ornatum: Quae quidem ambae inter ſe immortali quodam atque indiſſolubili vinculo copulatae, Te ad iſtum clariſsimi muneris gradum, quo tot annos in Pontificio palatio Auditor ſumma cum omnium laudatione atque approbatione perfungeris, euexerunt. Cui Tu tantum ſplendoris attuliſti, quantum honeſtiſsimae familiae Tuae, quae per ſe ſemper praeclara fuit, quantum illuſtri patriae Hiſpaniae, quantum huic omnium terrarum primariae ac florentiſsimae vrbi ROMAE, quae Te propemodum alumno gloriari poteſt, laudis atque ornamenti attuliſti. *Et poſt:* Praeſertim cum fax iſta Tuae Virtutis, ac gloriae ſeſe iam altius exerat, atque, vt iam videre videmur, lucidiſsimum ſplendorem longe lateque diffundat. Neque vero mihi verendum eſt, vt in Te laudando aſſentationis ſuſpicionem notam-ve incurram. Etenim quanta in Te vitae integritas, omniumque bonorum morum ſanctiſsima diſciplina? quanta praecipuè benignitas, atque beneficentia elucet, quae in cauſsis, controuerſiiſque audiendis, examinandis, iuſtè ſapienterque diſceptandis, ac dijudicandis patientia, diligentia, incorrupta atque inuiolata Iuſtitia? Quae vero hominem bene litteratum, quique ſenſa ſua cum alijs non ſine laude communicare poſsit, efficiunt, ea ſumma in te ſtudiorum aſsiduitas quotidiana, ingenij celeritas, atque ſuauitas; litterae multae, eaeque reconditae, atque interiores: &, quòd caput eſt, iudicij acrimonia in ſcriptoribus eligendis, aeſtimandis, intelligendis, ex diuerſorum locorum, atque exemplarium collatione caſtigandis: tum quantum vnicuique in vnaquaque ſubiecta materia tribuendum ſit: quis infimo, quis medio, quis ſupremo ordine collocandus; quis perpetuo bonus Latinitatis auctor, quis in ſententiarum acumine, ac grauitate rerum plurimarum notitia atque intelligentia, verborum electione, ac numeroſa collocatione magni faciendus ſit. Nam quid ego de tuis ſcriptis ac ſempiternis monumentis commemorem? Quae inuentionis, ac totius diſpoſitionis accurata ſubtilitas, quae ſententiarum granditas, atque frequentia? Quam multiplici varietate rerum cognitione, digniſsimarum diſtincta, elucubrata, referta oratio? Qui verborum nitor, atque ornatus, qui ſonus numeroſè atque appoſitè cadens? vt denique bene-Latinè, ornatè, diſtinctè, dilucidè, ſcienter, atque accommodatè, à Te omnia explicantur? vt iure optimo in Te illo elogio vti poſsimus: ANTONIVS AVGVSTINVS *Iuriſ-peritorum eloquentiſsimus, & eloquentium Iuriſ-peritiſsimus.*

ANTONII AVGVSTINI

ARCHIEPISC. TARRACON.

DE VETERVM NOMISMATVM ANTIQVITATE DIALOGI XI.

Nunc demum Latinitate donati ab ANDREA SCHOTTO *Antverpiano Societatis* IESV.

Dialogus Primus.

PERSONAE.
A. Antonius Auguſtinus Archiepiſcopus.
B. Rodericus Zapata, ſororis Archiepiſcopi filius.
C. Ioannes Auguſtinus, Antonij Archiepiſcopi frater.

Quid Nomiſmata: & an Monetae ſint annumeranda; deque fructibus quinque ex iis capiendis:

1. *A Pictoribus; ſculptoribus, ac Monetariis.*
2. *Vt Imperatorum Vett. cognoſcantur effigies.*
3. *Vt Vrbium, aedium, fluminum:*
4. *Vt Virtutum, Deorumque.*
5. *Vt Orthographia ediſcatur.*

B. STVDEO, ampliſſime Domine, Nomiſmata tua, ceteraque Antiquitatis monumenta, ſi modo tantum abs re tua otij eſt, inſpicere; eaq; horis ſubſeciuis, quaeq; ex hoc ſtudio vtilitas dimanet, diligenter cognoſcere. Eadé quoq; cupiditas comitem hunc inceſſit, pro quo ipſe reſpondeo: quod inter nos nuper-admodum, vt id abs te peteremus, conuenerit. A. Equidem non reprehendo ſtudiũ veſtrũ, praeſertim ſi haec concurrant vniuerſa. Ceteroquin *Nomiſmata* & Antiquitatis monumenta inſpicere duntaxat, nec cognoſcere ea accuratè velle, hominum eſt curioſorum atque otioſorum, & paenè dixerim vanorum. Tametſi ſunt in hoc genere, quae diuerſam ab ea, quae propoſita eſt, vtilitatem adferunt. Chemia enim, verbi gratia, licet quò collineat, non aſſequatur, hoc tamen commodi apportat, quod aquas fornacibus decoqui doceat. Sic & ipſe multos videre memini, qui incredibili ſtudio veterum Monumentorum ducti, magnos ſumptus in ijs comparandis facerent, nec intelligerent tamen. Illud vero percommodè accidebat, eò contemplandi cauſa homines eruditos conuenire frequenter ſolere, quòd tamquam in penu, magna apud eos Antiquitatis copia eſſet recondita, quam docti viri, anguſtiâ rei familiaris, parare non poſſent. B. Ne idem tibi vſu-veniret, cauiſti tu quidem diligenter, quòd magnum iam inde à puero in omni Antiquitate cognoſcenda ſtudium poſueris, multaque collegeris, omnia in numerato habens. Quare ex te harum rerum tam intelligente aueo ſingula audire. A. Vellem verè id dici poſſet. Sed, vt quod res eſt dicã, plura

 ſunt

ſunt quae non aſſequor; nec à me plenè cognoſcuntur, quamuis ſtudiosè ea inueſti- A
garim: & cũ pleriſq; quibus abundat Italia, eruditiſſimis hominibus ea de re ſaepe
diſſeruerim, omneſq; Vrbis Romae Antiquitates diligenter inſpexerim: verũ gra-
uiorib. negotijs impeditus vnus cum eſſem è Duodecim-viris Romae Sacri Palatij
Apoſt. litium iudicandarum, & alijs in negotijs occupatus; vix ſatis otij huic ſtudio
ſuppeditare potui, vt verear ne ei, quam ſuſtineo, intelligentiae omnis Antiquitatis
opinioni non reſpondere queam. B. De his, quæ tu modica modeſtè nimis vo-
cas, partem aliquam decidi velim, quæ nobis tanquam in tenebris verſantibus, lu-
men praeferat, denſamque ab oculis ignorantiae caliginem diſpellat. Equidem vix
plura (fatebor enim) quam qui iam primis labijs litteras guſtare coepit, intelli-
go. Sed ne in his tempus teram, ſi modo eſt otium, & ſi vis, ſtudeo primum ex te
audire, cur *Medallias* vulgo vocent lingua Italica, Hiſpanica, & Gallica, quaeq; ea- B
rum vis & natura ſit, & quae hinc redeat vtilitas: poſt, pace tua, reliqua, quae
nos fugiunt, ſciſcitaturus. A. Quod à Latina, tanquam ab vberrimo fonte lin-
guae illae fluxerint, veri mihi quidem ſimile eſt, nomen illud formatum ab ea voce
Metalla: tametſi non eadem vtrique notio eſt. Verum quòd earum materia fere
ex his metallis *Auro, Argento, Aere* conſtet, ab ea *Medalliae* nomen veteribus Num-
mis à noſtris hominibus inditum. B. Idem-ne *νόμισμα* vel *Nomiſma*, Graecè, La-
tineque loquentibus, quod nobis Medallia? A. Illud latius patere exiſtimo, vt
& Latinis *Nummum*, & *Monetam*: quòd licet in Monetis, olim Medalliae numera-
rentur, cum nummi erant, pretijſque vt hodie, in coëmendo vendendoque pecunia C
ſeruiebat, nunc tamen Nomiſmata, quae vſu valeant, eſſe deſierint. B. Atqui
aliter in veteri Iuris-prudentia cenſuit Pomponius I.C. *Nomiſmatum*, inquit, *aureo-*
Pompon. cap. 28. de Vſu-fruct. *rum vel argenteorum veterum, quibus pro gemmis vti ſolent, vſus-fructus legari poteſt.*
A. Erras. Adiecta enim vox *veterum* nodum omnem diſſoluit. conſtat namque
Lib. 2. Epiſt. 1. v. 234. monetam veterem eſſe. B. Horatius Flaccus alicubi *Nomiſma* vocat monetam
Philippi Regis Macedoniae eius, qui Alexandri Magni parens fuit:

Rettulit acceptos, regale Nomiſma, Philippos.

Quod meo quidem ſenſu tanquam de Medallis (vtar enim tua venia propter
ſermonis Latini inopiam hac voce) intelligi nihil vetat. A. Non infitior id qui-
dem, verius tamen de certo monetae & pecuniae genere. Nam & *Nomiſmatis* ety-
* Cap. 5. mon apud Ariſtotelem lib. v.* Ethicorum ad Nicomachum à lege, quae Graecis D
νόμος, argumento eſt pro quauis moneta accipi, & noua & vetere, quae in emptio-
nibus venditionibusque ſoluitur, vi legis, qua nummi valent. Horatij vero carmen
de nomiſmate, quod Alexander Magnus Choerilo Poëtae pro paucis verſibus bo-
nis appendit, de veteribus nomiſmatis intelligi non poteſt, cùm Philippi Regis fi-
Vlp. cap. 27. Tit. 4. de auro & argento leg. Vide Briſſonium libr. 1. Selectar. Antiquit. ca. 18. lius Alexander fuerit. B. Alibi vero & Vlpianus Iuriſconſultus, quantum me-
mini, cenſuit, Si quis aurum argentumue monetae inſtar ſignatum legauerit, Phi-
lippos item & nomiſmata contineri. A. Verba Vlpiani recita. B. *Si autem au-*
rum vel argentum ſignatum legatum eſt; id paterfamilias videtur teſtamento legaſſe, quod eius
aliqua forma eſt expreſſum, veluti quæ Philippi ſunt, itemque Nomiſmata & ſimilia. A. Ex
his verbis effici videtur Nomiſmata vetera, *Philippos*, vt & cetera in monetis nume- E
randa, itemq; aurum, vel argentum ſignatum, & Nomiſmata. B. Quoniam in
Codice Iuſtinianeo *de veteris Nomiſmatis poteſtate* Titulus exſtat, rectène de Medallis
explicabitur? A. Rectè quidem, ſi, vt diximus, haec in vetere moneta numeren-
tur: quamuis non retrò commeant: Non enim quaeuis moneta vetus Medalla no-
minatur, ſed ea tantum, qua, vt Pompon. I.C. ait, pro gemmis vti ſolent: vt nec ea
Nomiſmata, quib. pileos, galeros, aut galeas milites exornare ſolét, licet Medalliae
appellentur in vulgus, Moneta vocanda eſt. C. Cupio & ipſe, niſi moleſtum id
tibi, vetera-ne iſthaec Nomiſmata olim Graecorum ac Romanorũ, aliarum-ve gen-
tium

A tium monetae fuerint, cognoscere. A. Non desunt qui id negent, propterea quod incredibile illis videatur Numismata quaedã affabrè adeo effecta vulgi manibus trita fuisse; ea praesertim, quae hodieq; magni fiunt apud Italos, harum rerum peritos existimatores: vt sunt aerea quaedam, maioris notae: in quorum auersa parte signa multa visuntur, aerugine splendentia, tanquam sandarache, quae vulgo *Vernix*, atri, viridisve coloris: qualia sunt Neronis nonnulla, vel Hadriani Impp. à summis, vt apparet, artificibus sculpta: quae idcirco minoris olim aestimata, quam aurea vel argentea, minoris ponderis, credere iidem abnuunt, quòd illis haec cum aereis comparata vilescant; cum tamen Pomponij I.C. aetate, qui Hadriani illius Imperatoris aequalis fuit, Nomismata aurea, & argentea gemmarum loco sint aestimata: De aereis verò nulla mentio exsistat, in eo quod attulimus, Legis capite. C. Sed quid erant, obsecro, Nomismata; & cui Vsui, nisi monetae, aut quae moneta alia à Nomismatis valuit? A. Affirmant, qui contra disputant, vt hodie nummorum alij monetae loco sunt, quae cusa circumfertur, vsuque valet: Alij vero conflata Nomismata sunt, quae Legatis Principum oblata, vel in vulgus sparguntur in coronatione Pontificis Maximi, aut Imperatoris: sic & olim duo Monetarum genera fuisse. Ex praestantioribus Nomismatis dona largitionesque constabant, & quae *Missilia* Romani vocabant, & inter gemmas resque sacras collocabant: Viliores vero Nummi, inquiunt, Monetae vicem praebebant, vt ij qui hodie in aedibus Monetariorum cuduntur. Equidem quantùm memoria teneo, nisi quae monetae vsum speciemque haberet Nomismata nulla videre memini, praeter id vnum aeris in cuius parte altera lauri ramus signatus, in auersa vero duae armillae & torques, quam duo angues efficiunt, hoc elogio: IO. IO. TRIVMP. qua inscriptione cusum esse, vt triumphi tempore in vulgus spargeretur, facile adducor vt credam: His enim vocibus militum triumphantis currum sequentium, immo & vulgi acclamatio constabat; vt hodie Romae recens creato Pontifici Maximo, *Viuat Paulus, vel Gregorius Papa*, acclamatur. C. Nomisma istud videre optarem. Sed ecquid hae litterae significant? A. IO. IO TRIVMPHE seu *triumpe*, vt antiquiores illi, aspirationem fugientes efferebant; sic IO *Bacche* in Orgijs Bacchi, IO *Paean* in Apollinis festis acclamari solet. Denique ab hac IO Interiectione, vt vocant, *Jubilare & Iubilum* quidam deriuant, nisi potius ab Hebraeorum *Iubileo* conformata vox est. C. Lauri quidem ramis in triumphis vsos in vulgus notum: cetera, amabo, quae hic conspicio signa, ecquid demonstrant? A. Nimirum triumphandi morem. Vt enim triumphantis currum milites corollis laureis redimiti, & lauri etiam ramos praeferentes sequebantur, sic vt fortissimi quique & praestantissimi virtutis ergo, re praeclare gesta, armillas & torques aureas dono consecuti eas gestabant in pompa, publicaque illa celebritate atque frequentia. Armillae, manuum monilia. Torques vero catenae aureae collo appensae. Ab hac, quam hosti detraxerat, T. Manlius *Torquati* cognomen, posterique eius adepti. C. Suppetuntne alia rationum momenta, cur in monetis numeranda Nomismata videantur? A. Suppetunt sane quamplurima, vt hae litterae singulae S.C. quae in aereis nummis Romanorum, & in argenteis nonnullis leguntur ex S.C. quae *Senatus-consulti* auctoritate cusos significant, idque ad Senatum pertinuisse ex Polybio colligo. In argenteis quibusdam Ex. A.P. obseruaui, hoc est ex Argento Publico. Clarius vero in alijs haec legitur: AS. TRESSIS. OBOAOC: ACCAPIA TRIA. SACRA MONETA AVGVSTI NOSTRI. Et voce singulari MONETA. In alijs imagines Deae Monetae cum bilance. Saepe tres matronae, quibus triplex Monetae species designatur, metallorũ *Auri Argenti & Aeris*. Quibus autem id munus incumbebat *Monetales* dicti, vel *Treuiri Monetales Auro, Argento, Aere flando, feriundo*. Vnde manauit haec inscriptio in plurimis Nummis III. VIR. In alijs singulares hae lit-

Polyb. lib. VI.

terae A.A.A.F.F. quae sic legendae, vt dixi, fidem secutus Valerij Probi aliorumq. A
Qua de re Epistola elegans * circũfertur Petri Bembi Cardinalis, qua hunc Ciceronis locum accurate explanauit: *Treuiros vites censeo; audio Capitales esse: mallem Auro, Argento, Aere essent.* Illud tamen prætermisit, eundem M. Tullium vsum hac voce *Monetalis* in Epistolis † ad Atticum. Adhæc Pomponius I.C. de officio eorum, & appellatione in Pandectis Tit. *De origine iuris,* * agit.

Epist. 13. l. 7. ad Fam.

† Epist. 13. l. 10. ad Attic.

** L. 2. Initio D. de Orig. Iuris.*

Moneta vero eadem, qua hodie vtimur, subiecta notione veteres vsos fuisse didici ex illo Martialis versu lib. I. Epigram.

Et centum dominos nouae Monetae.

Et item altero libri vltimi, cum hoc Epigrammatis titulo: *Loculi eburnei.*

Hos, nisi de flaua loculos implere moneta, B
Non decet, argentum vilia ligna ferant.

Flauam nimirum *monetam* in hoc Epigrammate vocat à colore eam quae aurea pecunia est, vt in altero monetam Imperatorum, quos *dominos nouae monetae* appellat, imaginibus signatam. In quo illud est obseruandum, arculis eam ligneis, vel eburneis seruari solere, quas *thecas, arcas,* vel *loculos* appellabant. B. Commodùm mihi in memoriam reuocas eiusdem Celtiberi Poëtae & alium versum lib. XII.

An de moneta Caesaris decem flauos?

Quod itidem de aureis Nummis decem Imperat. specie notatis exaudiendum. Ad *loculos* quod attinet, obseruare memini eos alteri Poëtae *sacculos* esse:

—— Nam tui Catulli C
Plenus sacculus est aranearum.

A. Rectè tu quidem: quin & fiscellis, & sportulis vsos ex Cicerone clarum, & Asconio Paediano in Verrinas. B. Si, vt ais, *Tresuiri monetales,* cur quaeso, in plerisque nummis veteribus praesertim Hispanicis *II. vir* non *III. vir*: in alijs *IIII. vir* legitur? A. Fuluius Vrsinus sentit tantum in C. Iulij Caesaris Dictatura cusos argenteos eos, qui *IIII. vir.* præferant: alias semper *III. viri monetales* exstiterunt. Quae vero Numismata *II. vir* habent, ea Coloniarum sunt, & Municipiorum extra vrbem Romam, nec *Monetales,* sed Duumuiri, qui eo anno Coloniam, Municipium-ve cum imperio regebant, designantur. B. Exstat-ne in Nummis nota illa H-S, passim in Cicerone obuia, quae *sestertium,* quae est Denarij quarta pars, significat? D
A. Denarij nota ferè est X. Quinarij seu Victoriati V. Sestertius vero his signis HS. exprimitur, quae signa, & in Nomismatis apparent. In promptu vero causa est. *Denarius* enim initio decem assibus pendebat: *Quinarius* quinque, *Sestertius* vero duobus cum dimidio, seu, vt Latini vocant, semisse: Hoc enim hae litterae H-S loquuntur. nam, qui sic depingunt H-S, rem obscurant. Quamquam nonnulli Denarij notam X transuersa virgula pinxerunt, licet in Sestertio H-S pro IIS. *Victoriati* dicti, auctore Plinio, quod victoriae signum praeferrent: vt *Bigati,* vel *Quadrigati* dicti denarij qui bigas, vel quadrigas, hoc est, currus bijugis, vel quadrijugis equis ostendunt: & *Ratiti asses,* ratibus insigniti. B. Videor legisse denarios, non decem tantum, aliquando sedecim assibus constitisse, & quidem, si recte memini, in tuis libris Emendationum Iuris ad legem vltimam Cod. *de donationibus*; Quae cum ita sint cedo, cur non X. notam in XVI. mutauit. A. Non infitior id quidem; omnia post esse commutata, & XVI. notam in Denarijs, vt VIII. in Quinarijs aliquando videre memini; at in Sestertijs IIII. nunquam. nec illam notarum varietatem diu durasse, sed veteres notas statim reuocatas existimo. Vt Bononiae, exempli gratia, ex campano horologij tinnitu horae audiri consueuerant XXIIII. molestissimum porro negotium erat crebra illa decimaeoctauae horae, vndeuicesimae, vicesimae, & ceterarum inter numerandum prolatio. Sex igitur duntaxat horas in posterum sonare statuerunt. Si qui vero hebetiores essent, in eorum gratiam, E

Plinius lib. 33. cap. 3.

Lib. 2. Emēdat. cap. 7. Iust. Lipsius lib. 1. Elect. cap. 2.

manu

A manu per certum hominem ad aes admota, horas cursu numero-ve non interrupto pulsari. Annis tamen aliquot elapsis, vsu & consuetudine aurium hoc praetermissum est; satis iam omnibus intelligentibus primae pulsu, vel primam, vel septimam, vel tertiamdecimam, vel vndeuicesimam horam significari. B. Expressáne alia signa, vt in argenteis, ita & in aereis nummis conspiciuntur? A. In alijs I. littera vel L. quae libram significat, aut assem, in quibusdā S. pro semisse, hoc est, media libra, sex vncijs. In alijs quatuor puncta vel orbes pro quatuor vncijs, quae Trientem efficiunt. Sunt quae tribus punctis tres vncias, quae quadrantem constituunt, designent, qua mercede in balneis olim lauabant, & *Quadrantal* dicebatur. Vidi & binis punctis duarum vnciarum, quibus sextans constat, si-
B gnatos. Sunt id genus signorum complura, quibus vel pondus, vel pretium monetae notatur. Ex quibus omnibus efficitur necessario, nomismata partim argentea, partim aerea, Romanis monetae loco fuisse. Notarum vero, quibus insigniri solent, diligens Interpres exstat Volusius Metianus, libro *de Asse*. Praeter notarum haec signa, exstat & in plerisque vrbis *Romae* nomen, & in quibusdam *Iani bifrontis* imago, & in auersa parte nauis prora. Qua nota iam inde a Regibus veteres Romanorum nummos insigniri solitos litterarum monumentis proditum accepimus. B. Exstant-ne antiqui ponderis numismata, quae *Aeris grauis* dicebantur? A. Exstant nonnulli libriles nummi magni ponderis, qui in loculis gestari non poterant, sed arcis, vel saccis, & curribus: vt auctor est T. Liuius. Quales & penes me non- *Liu. lib. 4. extremo.*
C nullos asseruari deprehendas. Visuntur & alia signa monetis indita. Qualia sunt *Dion lib. 47.* pugiones duo, cum pileo, à M. Bruto edita, extraque vrbem Romam, vt apparet, signata hoc elogio: EID. MART. diem tempusque designans, quo cum ceteris coniuratis tribus & viginti vulneribus Caesarem confodit. Ceterum vetus scribendi ea ratio est EIDVS, pro quo vulgo IDVS. B. Quid pileus, libertatem- *Festus, & in fin. Dial. IX.* ne significat, quam his pugionibus Marcus & Decimus Bruti constituerunt? *Ang. Polit.* A. Opinor sane. Porro Capricorni natalis sui signo Augustum Caesarem dele- *Miscell. c. 70.* ctatum auctor est Suetonius, vt & nummis publicandum curarit. Quod genus *ex Dionis lib. 47.* nummos reperies cum aereos, tum argenteos, & maxime insignem ex aere Corinthio, duobus Capricornis, mundique globo, & quernea corona insignitum cum
D hoc elogio: OB. CIVES. SER. vel SERVATOS. Equidē Tiberium Caesarem ab Augusti excessu hos edidisse opinor. Verum argentei aliquot exstant, Capricorni signo, ipso adhuc superstite in vulgus editi. Refert adhaec idem Tranquillus, Neronem Caesarem fidibus canere frequenter solitum, vt & citharoedi nomen affectarit, eoque habitu nummos, amentiae suae testes, signandos curarit. Quales etiam nunc reperiuntur affabrè facti. B. Qui haec, luce meridiana clariora, infitiari audet, cum ego quiduis negare ausurum affirmo, imo & Euangelio fidem *Math. 22. 20.* derogaturum, quod CHRISTO oblatam monetam refert Caesaris, siue Augusti, siue Tiberij imagine ac titulo inscriptam. Quae res argumento sit, ceterorum etiam Impp. imagines monetam omnem praetulisse. A. Sanè, qui Constitu-
E tionum Titulos Codicum Theodosij, & Iustiniani Impp. *De falsa moneta; &, si quis solidi circulum exteriorem inciderit, &, de veteris numismatis potestate*, diligenter inspexerit, discet priscos illos Imperatores imagine ac specie sua notasse monetam. Et vero simul imperij summam adepti erant, prima haec cura fuit nummos sua, mox coniugum, denique & liberorum effigie insignire. Quod vt Romanorum Nomismatis verum esse docui, ita & Hebraeorum siclo, Graecorumq; drachmis, didrachmis, & tetradrachmis confirmari facile potest. Exstant apud Iulium Pollucem in Onomastico ad Commodum Imp. variarum gentium nomismata, quae variis signis drachmas notant: qualia in hunc vsque diem Graeca pleraque visuntur in *Magna Graecia & Sicilia* Hub. Goltzij, teruntur que Antiquariorum manibus. Tu, ne quis

dubitandi posthac locus relinquatur, nummum inspice cum noctua aue, quam Athenienses cum Pallade religiosè coluerunt, primisque litteris quibus vrbis Athenarum nomen scribitur. Vetus quoque Graecorum Colonia in Africam deducta, quae Cyrene dicebatur, vnde Romam, atque in ipsam vsque Graeciam *Laserpicium*, quod Graeci *Silphium* vocant, deferebatur. Aristoteles sane de Cyrenensium Rep. Silphij nota monetam signasse auctor est, si modo Aristophanis Scholiastae fides habenda. Quod genus nomismata ostendere quamplurima possem, quae herbae huius nostris hominibus incognitae formam repraesentant. Hinc recte doctissimus Poëtarum Catullus:

Interpres Aristoph. in Pluto, & in Equitibus. Plautus in Rudente Cyrenis acta. Inf. Dial. VI.

Quam magnus numerus Libyssae arenae
Laserpiciferis iacet Cyrenis,
Oraclum Iouis inter aestuosi,
Et Batti veteris Sacrum sepulcrum.

Idem Tarentinorum nummis probari potest, in quibus Taras Neptuni filius Delphino inuectus conspicitur. Alijsque innumeris, de quibus alias † erit dicendi locus.

† Inf. Dial. V.

Ceterum Silphij iniecta mentio aurem mihi vellit, monetq; vt alteri quaestionis tuae parti respondeam, de vtilitatis, quae ex Nomismatum studio capitur, fructu yberrimo. Illud in primis apud omnes constitutum est, pictores, sculptores, aurifabros, ceterosque id genus artifices, praecipue vero eos, qui aut Monetam ipsi feriunt, aut feriundam curant, magna in omnem partem ex veterum nomismatis vtilitatem capere posse, & solere. Quod hae artes mirifice degenerarint à pristina illa elegantia, vt, vel me tacente, quiuis non omnino hebes inspectis operibus retro annis ab hinc centum elaboratis, deprehendet. Apertissime vero ex omnibus omnium aetatum Nomismatis iam inde ab Alexandro Magno: quo regnante in Graecia, & Asia hae artes ad summum perductae viguerunt, vsque ad Gallienum Imperatorem; qua tempestate simul cum Imperio ceciderunt. Circumferuntur tamen nummi omnium fere Imperatorum Rom. in Iustinianum vsque, sed in quibus veterem illam elegantiam, artificiumque desideres. Nam quae ab ipsa Iustiniani aetate conflata reperiuntur, adeo inepta sunt, vt artis nitoris, atque elegantiae vix vola, vt aiunt, atque vestigium appareat. Hunnis, Vandalis, Alanis, Gothis, & Longobardis, qui in magna Europae parte imperarunt acceptum id plerique referunt. At vero iam tum artes iacêre coeperant, ab ipsis lutulentis & inquinatissimis pedibus porro conculcatae, atque oppressae, paeneque exstinctae fuere. Quamquam non defuere ea tempestate praestantissima ingenia, hominésq; litterarum studiosi, qui si in felicius saeculum incidissent, maiori haud-dubiè in pretio haberentur. Ceterum in antiquis, vt dixi, nummis, magna exstant perfectae picturae signa, ad viuum delineatis hominibus, rebusque tam affabre ad viuam imaginem expressis, vt suprà nihil possit; quaedam etiam nomismata sic leuiter exstantia, vt in auro argentóve pustulato, alia altius exurgentia reperiantur, & quaquauersum, vt non in plano impressa signa ac tabulae, sed integrè sculptae statuae esse videantur. Sunt & alia artis perfectae documenta, quae non nisi à summis artificibus cognita, tam accuratè expressa vulgo teruntur, vaeneuntque, vt aegrè à veris discerni queant.

De Vtilitatib. è Nummorũ studio capiendis.

I.

B. Optarim sane hoc discrimen nosse verorum atq; adulterinorum Nomismatum, ne quid posthac errans fallar, iacturamque pecuniae in coëmendo faciam; quod & dici solet, pro lepore felem. Quamquam non admodum molestè feram, si id genus expressos aemulatione quadam nummos consequar, certus exstare alicubi archetypa: quod legi à rudibus nobis possint commodius, prae rancidis illis, exesis, ac vetustate iam consumptis, vsque attritis litteris. A. At, mihi crede, vix reperias tam accurate effictos, nihil vt discrepent: quemadmodum pictores, & antiquarij plerique, qui Nomismatum imagines ediderunt, dum plus operae studijq; in deli-

Adulterini veterũ Nummi.

A in delineando egregie, quam summa fide repraesentando, posuerint, non raro nos fefellerunt. C. Quid ita obsecro, cum exemplar quod exprimerent, propositum esset? A. Pauci profecto exemplar secuti sunt. Plerique editas aliorum imagines referunt. Nec defuere, qui arbitratu suo commenti sint nusquam gentium exstantes: quales videre memini patris, matrísque Iulij Caesaris. In alijs falsi tituli, elogiáque inscripta leguntur. Nonnulli certam Imperatoris effigiem temerè alteri tribuunt, additis fictis inscriptionibus. Sunt & aliae aberrandi causae, quòd rudes Antiquitatis titulos Nomismatum legant, non intelligant, fingant, falsò narrent, resque peruertant. B. Cedo, si modo est otium, qua tandem nota adulterinos à veris distinguere, déque editis iudicare queam. A. De adulterinis erit, cum disseram copiosius. Nam & horum nummorum acerui in officinis reperiuntur.

In fine Dial. XI.

Dial. XI.

B De editorum vero Nomismatum Imaginibus mendosis, quòd sint innumerae, dicturũ me alias copiosius non ausim, nisi extremo Dialogo, polliceri. Illud monuisse sat sit, recens expressis non temere esse fidendum, minus vero editis, delineatísque. Sed (vt à diuerticulo redeam ad eum, qui ex † Nomismatum studio capitur, fructum vberrimum) non contemnendus & hic; Regum, Imperatorum, Ducum, ceterorúmque praestantium virorum domi, militiaéque illustrium multis retro saeculis cultum, gestum, ornamentáque eorum, & effigies posse internoscere. Vt enim Historiarum lectio earum rerum, quae, antequam nasceremur contigerint, mirifice recreat, & semper scire cupimus omnes, qualis fuerit aliquis, sic & viuas illustrium virorum imagines intueri iuuat. Nec est, credo, ab omni humanitate quisquam tam alienus, quem non Regis, vel parentis, vel amici imago delectet. Vt quo

† II. Vtilitas Nomismatũ.

Sallust. initio Iugurth. Plin. lib. 35. cap. 2.

C expressa melius, eo inspecta afficit magis; sic boni, imagine rebusq; bonorum, atq; honestorum virorum, fortes fortium; sapientes sapientium, mirifice delectantur. Plerique etiam naturae quodam ductu, Virtutem, qua carent, in alijs, etiam in hoste, suspiciunt; quaeque eorum sint omnia, tametsi ijsdem vestigijs non insistant, admirantur. B. Bene narras, & placerent magis, quae dicis, si modo Christianorum, Principum tantum sapientum, doctorum hominum, aut eorum saltem, qui res praeclarè gesserunt, Nomismata extarent. Verum cur *Neronis, Caligulae, atque Elagabali,* ceterorúmque id genus, quos monstra verius, quam homines dixeris, tanti Nomismata aestimemus? quorum animae aeternis inferorum ignibus cruciantur, poenásque meritas delictorum luunt, & nondum mortali corpore exuti,

D omnibus se flagitijs contaminarunt; in tantos se errorum, turpitudinis atque infamiae laqueos induerunt, damno publico vitam transigentes, non vrbi tantum Romae, sed & orbi vniuerso, & mortalium generi perniciosi. A. Equidem non infitior in tanto Nomismatum cumulo flagitiosorum id genus hominum, vel, vt vere ais, monstrorum potius complures extare imagines: sed & feras raras monstráque depicta videre interdum iuuat, quo de infra dicendum videbatur. Ex veterum nummis & illud discitur, qua forma Crocodilus, qua Hippopotamus, pingi debeat; qua specie Sphinx praedita, qua Rhinoceros, denique qua figura Scyllam, atq; Charybdim, Chimaeram, Sirenas, Pegasum, atque id genus innumerabilia veteres

E depingere solebant. Sic & Neronis improbitate, qui *Petrum, & Paulum* Sanctos, primósque Euangelicae veritatis praecones tyrannide quadam, crudeli morte multauit, omnes commoti, imaginem illius vt ferae, vel monstri alicuius inspicere interdum optamus. In quo & illud commodi, huius ceterorumq; similium Tyrannorum commemoratione de vita turpiter transacta, atque huic non dissimili excessu, memoriam refricare; admonere etiam omnes, vt quammaxime dissimiles illis esse studeant: Deóque Opt. Max. gratias agant, quòd in tam infelicia tempora non inciderint; Principésque nobis pios, ac Christianos praefecerit. Adhaec, qui Augusti Caesaris imaginem nummis caelatam viderit, memineríque CHRISTVM,

eo impe-

co imperante, nasci, hominem induta carne voluisse: cui *Augusti* nomen in Euan- A
Lucae 2. 1. gelio legitur, legeturquе in omnem aeternitatem, non potest non vehementer ista inspectione tam iucunda affici, vosque & ego in primis, cum quòd Cesaraugustanam Ciuitatem patriam nostram fundauerit noménque indiderit, tum quod gentis nostrae Augustinorum nomen attingere videatur. B. Sed quid habes de Augusti Caesaris Edicto, Tarraracone, vt referũt,† euulgato, ac de veteri lapidis nuper hic reperti Inscriptione *Caij Valerij Augustini*. A. Lapidis inscriptionem mox in horto huius domus inspicere licebit. Quae de Edicto illo Caesariano vulgò feruntur, incerta sunt. Ceterum *Tiberij, & Claudij* Impp. nomina quoque in Euangelica historia leguntur: quorum illo Tiberioque imperante CHRISTVS Saluator noster praedicauit, mortémque obijt. In Machabaeorum historia mentio est Ale- B xandri Magni, Demetrij, Antigoni, Ptolemaei, aliorúmque Regum Syriae, Asiae, atque Aegypti, quorum etiam praeclarè gesta narrantur. Horum plerique in nummis ad viuum expressi circumferuntur, quibus eorum facta confirmantur, vel, vt melius dicam, conformantur. Quid? gentis nostrae Hispanicae Imperatores, puta *Traianum, Hadrianum, & Theodosium*, eorúmque stirpem intuens Hispanus, nonne mirificè recreabitur? Nemo est, credo, tam ab omni humanitate alienus, quin patriam ac natale solum, ciuésque suos adamet; quin horum Imperatorum facta ad caelum laudibus ferat; quin illustrium Hispanorum domi militiaequе praeclare gesta extollat: quorum vtinam omnium signa effigiésque haberemus. Quod & de Constantino Imperatore, eiusque matre Sancta Helena dictum videri volo, vt & C de ceteris Catholicis Principibus, quorum imagines Nomismatis expressae in pretio habendae, atque adeo tamquam pignora, & monumenta relicta sunt aestimandae. B. Exstant-ne Constantini nummi, addito *Crucis* signo, quae cum Romam versus contra Maxentium exercitum duxit in caelo apparuit, hoc ferè, quod in Ecclesiastica legitur historia, elogio: IN HOC SIGNO VINCES? A. Constantini nullum huiusmodi videre memini, sed Constantij filij hac inscriptione: HOC. SIGNO. VICTOR. ERIS. Ceterum in auersa nummi parte Imperator ipse conspicitur, manu signa militaria, vexillumque gestans, & ponè *Victoria* est, coronam capiti Imperatoris imponens. Porro vexillum seu labarum quadratum est, duabus his litteris inscriptum ☧ quae in CHRISTI nomine primae sunt: du- D rántque hodie non solum apud Hispanos, sed & toto terrarum orbe haec notarum compendia IHS. XPS. iam inde ab origine nascentis Ecclesiae Graecae ad nostram vsque aetatem tamquam per manus tradita consuetudine. Nam templorum portis hae notae appinguntur Α ☧ ω In quibusdam etiam signis X litterae decussatim scriptae, S, subijcitur. Quae de cruce in caelis conspecta, déque labaro cum ea nota ☧ confecto in vita Constantini *Eusebius, séque ex Constantio Constantini filio, cuius is, vt dixi, nummus est, audiuisse affirmat. Adhaec Magnentij & aliorum Imperatorum Nomismata eadem specie insignita reperias, & in quibusdam alijs sola Crux inspicitur.

† [*Mirum cur dicat audiuisse à Constantio, non à Constantino eius patre. nam cum Eusebius ea de re pluribus ageret lib. 1. de vita Constantini cap. 22. ab ipsomet audiuisse se, & iuramento praedictam historiam affirmare narrat.*] B. Emoriar, si vnquam audiui libentius huiusmodi Antiquitatis monumenta, ac pietatis vestigia in nummis hactenus esse conseruata. Sed cur quaeso, hac singulae Α & ω adduntur? A. Sancti Ioannis in Apocalypsi auctoritate: *Ego sum Alpha & Omega; principium & finis*. Quae prima postremáque littera est Alphabeti Graeci. B. Memini non ita pridem legere me in quodam libro* Arianos hoc signũ sepulcris indidisse, litteras tamẽ singulas Α & ω de industria omisisse. A. Equidem fabulam puto, dum certiora non adferantur. Eadem nota pectori Imperatorum quorundam impressa visitur; vt in alijs

Marginalia: Lucae 2. 1. — † Io. Gerundensis in Paralip. Hisp. — Luc. 3. 1. Act. 11. 28. & 18. 2. 1. Mach. 1. & 6. & 10. — Cyrillus Hierus. post Catechesin. — * Lib. 1. & Eccles. Histor. lib. IX. ca. IX. Sozom. lib. 1. ca. IV. Baron. Card. in Annalib. Eccles. — † Scholion Octauiani Sadae. — Apoc. 1. 8. — * Ambr. Morales in Annal. Hispan. — E

A alijs nummis, in quibus Labarum exstat hastaéque, quae vocantur signa cohortium, & refert Ioan. Curopalata in vita extrema Ioannis Zimiscae Imp. ad annum CHRISTI nongentesimum septuagesimum; hunc Imperatorem primum CHRISTI imagine monetam signasse, addito hoc elogio: IHS. XPS. REX REGNANTIVM: [*Imo antiquior longe vsus pingendi* CHRISTVM *Dominu in throno regio sedentē, eodem titulo:* IHC. XOC. REX REGNANTIVM *ex illo Apocal Ioannis:* Rex Regum, & Dominus Dominantiū: c.17.14. & 19.16. & 1. Tim. 6.15. *In nummis Christianorum Caesarum aureis vt FL. Iustiniani Caesaris, anno Christi 576. imperantis: vt notat Octauius Strada de vitis Impp. Rom. pag. 265. item Adolphus Occo pag. 583. ad Chr. ann. 527. Rursum Strada p. 272. in Heraclij Constantij IV. nomismate. Quin &*
B *Diuae Virginis imago throno sedentis visitur in Heracleona Caesare anno Christi 616. Ibidē Strada p. 273.*] Quandoq; Graecos titulos idē indidit, Latinis tamen characteribus, BASILEVS BASILEON. Complures id genus nummos reperias. Sed vt rudi admodum saeculo à rudibus sculptos facile deprehendas. CHRISTI imago est vmbilico tenus depicta, tiara, vmbonis instar cum signo crucis capiti imposita, qua forma fere in templis Christianorum hodieque conspicitur. Librum clausum manu gestat, significans, quantum conijcio, librum illum clausum, de quo Beatus Ioannes in Apocalypsi scribit. B. Mihi quidem in mentem nunquam venerat tantum vtilitatis ex Nomismatum studio capi posse. Habeo igitur beneficio tuo, quod respondeam ijs, qui id tanquam rerum gentiliū studium omnisque commodi expers vituperant. Verumenimuero perge, amabo, & reli- *Apoc. 5. 1.*
C quas vtilitates, praeter eas, quae ex artificij praestantia ad pictores, sculptoresq; redeunt, recensere. A. Minima haec esse dixeris, si cum auersae Nummorum partis imaginibus contuleris, in quibus infinita cum acutè inuenta atque ingeniosè excogitata, tum praeclarè expressa, & ob oculos posita, curiosorum animos pascunt; magnámque Antiquitatis cognitionem suppeditant. Cernas hic celeberrimas prouincias, vrbes, flumina; aedium partim sacrarum, partim priuatarum substructiones, columnas, arcus, forum Traiani, villā publicam, viam Traiani, Rostra, vrbis Romae suggestum, Puteal Libonis, Portum Ostiae, forsitan & Anconae, aliáque innumera magna arte exsculpta. Huc accedunt virtutum omnium simulacra, ac matronarum, quae illas comitantur: puta *Nobilitas, Honor,* & nouem *Musarum* chorus, *Deorum* adhaec *Dearumq;* veterum, tam ij qui in vulgus
D noti, quam ignoti; *Harpocrates* nimirum, *Isis, Oncocephalus, Alagabalus, Diana Ephesia, Venus Paphia,* ac cetera. Discunt hic Antiquitatis curiosi obseruantq; quid sistrum, quid crotalum, quae sacrorum instrumenta, armorúmque varia genera; in his Parazonium, Ancilia, gaesa, deniq; vestimentorū, cum sacrorum, tum profanorum innumeras species, habitusque. Praeterea scribendi ratio, quam *Orthographiam* litteratores appellant, nusquam certius quam ex nummis petitur, nominum praesertim propriorum, ciuium Romanorum, Latinarúmq; vocum. Nomismatum quoque titulis illustres pleraeque Romanorum Familiae reuocatae, vt Fuluius Vrsinus amicus noster docet. B. Equidem non putarim tantum mo-

III. Nomismatum vtilitas, de qua in Dial. III. & IIII.

IIII. Vtilitas, Virtutum, Deorumq; imagines, de quibus Dial. II.

V. Orthographia.

E menti positum in auersa nummorum parte; & Tu sane paucis verbis multa complexus conuasare & sarcinas colligere mihi videris, quasi nauem cum tuis Nomismatibus conscensurus; tam multa paucis, & generatim perstrinxisti. Ego vero omnia singulatim cupio cognoscere, &, si per Te licet, singulos etiam Nummos inspicere volo. A. Ne dubita igitur, vt apud M. Tullium in Oratore, suadet Scaeuola, rogare Dominum vt proferat, quae recondita sunt, nobísque singilatim spectanda proponat. Sed priusquam ad opus accingamur, ne excidat memoriâ, Nomismatum genera in varias species exterarum gentium, vnde ad nos allata, diuersarúmque linguarum diduci. Alia enim quae Romanae Reip. Latina sunt; alia *Li. 1. de Orat.*

vero Coloniarum ac Municipiorum Italiae, Galliae, & Hispaniae, itidem Latina: quaedam Graecè sunt inscripta: eaque locorum, Italiae, Galliae, Hispaniae, Siciliae; pleraque vero Achaiae, Peloponnesi, Thraciae, Macedoniae, finitimarumque insularum. Alia sunt Asiae Nomismata, quaedam etiam Africana, vt Cyrenarum. Peregrini vero idiomatis nummi exstant Carthaginensium: Exstant & Siciliae Punicis characteribus notati. Reperiuntur & Iudaeae, ac Syriae, suis litteris inscripti. Quin & Italici visuntur ignotis characteribus insigniti, linguae fortassis Oscae, vel Etruscae. Hispanicos quoque videre memini, qui veteris atq; obsoletae iam linguae vestigia praeferrent. C. Exstant-ne Gothica Nomismata? A. Credo equidem, sed quae Gothorum Regum Italiae, & Hispaniae legi possunt, ea Latinis litteris nomina inscripta habent: dempto aureo, quem mihi Aluarus Gomezius Toleto Graecarum doctor litterarum misit. Quamuis enim Latinas litteras aliquot praeferat, legi, aut saltem intelligi non potest. B. Arabicine vlli reperiuntur? A. Ipse aliquot penes me seruo, hinc Arabicis, altera ex parte Graecis characteribus notatos: suntque à Christianis in Sicilia facti, vnde eos accepi: quosdam etiam ibi repperi, vt & in Hispania, integrè Arabicos: de quorum Antiquitate nihil habeo quod dicam. Sed hoc hodiernae diei pensum sit. De auersa enim Nomismatum parte erit, cum disserere licebit copiosius. B. Equidem tantam nobis hic rerum copiam oblatam sensi, animoque percepi, vt plurium dierum studium impendendum esse videatur.

DIALOGO II. CONTENTA.

VIRTVTVM, SOCIARVMQVE SYLLABVS.

VIRTVS.
Pietas.
AEternitas.
Religio.
Fides.
Concordia.
Pax.
Spes.
Iustitia, AEquitas.
Clementia & Moderatio.
Constantia.
Securitas & Tranquillitas.
Victoria; & Victoria naualis.
Prouidentia.
Felicitas.
Fortuna. Fortuna redux.
Abundantia, & Vbertas.
Liberalitas.
Munificentia.
Indulgentia.
Annona.
Moneta.
Salus.
Laetitia.
Hilaritas.
Iuuentas.
Pudicitia.
Fecunditas.
Nobilitas.
Honos.
Libertas.

παρέργως obseruata.

SICLVS Hebraeorum.
De auersa nummorum parte.
Parazonium quid.
Ritus sacrorum.
Filij parentes per Aetnae flammam deferentes.
Mercurius cur cum caduceo & virga?
Dextrae implicatae Fidei symbolum.
Cornu copiae cur flores & vomerem teneat.
Irenae pacis, & Augustae nomen.
Imago SPEI quae?
Bilanx Iustitiae typus.
Cur alata VICTORIA & coronata.
Trophaea de hostibus posita.
Ludorum Graeciae celebritas.
Triumphi splendor.
Columnae & Coronae rostratae.
Coronarum varia genera.
Virga & Lituus quid?
FELIX, *sine diphthongo scrib.*
Peripateticorum de FORTVNA *Sententia.*
Lapides milliarium in via indices, & quomodo inscripti.
Congiarium quid, & vnde.
Cybele Dea quomodo picta.
Crotali forma.
Digamma Aeolicum quid.
Tesserarum veterum forma ac tituli.
IVNO MONETA.
III. Viri Monetales A.A.A.F.F.
Toga praetextata & pura.
Vestes Romanorum quo colore.
Palladion, qua forma.
Toga & Tunica quid differant.
Sinus in statuis Romanorum qualis.
Pileus, libertatis insigne.
Vtilitas Virtutum Nomismatis depictarum.

ANTO-

ANTONII
AVGVSTINI
V. C.
DE VETERVM NOMISMATVM ANTIQVITATE
DIALOGVS II.

De Virtutibus ac Dijs gentium in Nomismatis, earumq; vtilitate.

A B. PRIVSQVAM de auersa Nummorum parte agas, & inuolucra heri ostensa aperias abaci vestri, scire aueo, veré-ne illud dicatur, ostendi Romae denarium vnum de triginta, quibus Iudas CHRISTVM Dominum vendidit ac prodidit, & cuiusmodi denarius sit. A. Illud certum. In templo S. Crucis in Ierusalem, vbi plurimae, si vsquã alibi gentium, reliquiae exhibentur, vt S. Crucis, qua redempti sumus, titulus nummusque asseruatur, pondere ac valore duplicis hodie denarij, quem Regalem vulgo nominamus. Quem vidimus ipsi, & expressum inde asseruo. B. Placet quod narras. A. Verumenimvero non ille cusus nummus est Hierosolymis, nec in Iudaea, nedum in Syria. B. Quid narras? A. Dicam; Quandoquidem Graecae litterae sunt, cusum arguunt in Rhodo insula, quae Graecis ΡΟΔΙΟΝ. Vlti-
B ma littera o paruo, vt antiquissimis illis temporibus pingere pro ο Graeci solebant. In altera parte facies est radijs vndique cincta, vt Solem demonstret; repraesentatq; Colossum, sic in Rhodo nominatum. Auersa vero parte flos spectatur, quem Rosam quidam opinantur, alij Heliotropion, nonnulli Rosolaccium interpretantur. Verum de hoc equidem certi nihil pronuncio. Est & alterum nomisma argenteum, & item aereum eiusdem insulae, eisdemque & characteribus & flore insigne. B. Posset-ne fieri Iudae proditori vario nummorum genere satisfactum esse, & in his etiam Rhodiensi nummo? A. Equidem non infitior, vero tamen simile magis est, Siclos illi persolutos fuisse, aliamue eius gentis monetam, praesertim quod de publico illi sit persolutum. B. Quod genus monetae, amabo te, Siclus est? A. Erat princeps hic nummus Hierosolymis, cuius imae parti vas impressum instar calicis, alteri vero flos triplex, circum circa prodigiosi lit-
C terarum characteres visuntur. Quantum ex homine perito colligere licuit, litterae sunt Samaritanorum, Rabbi quidam Gerundensis vnius latus interpretabatur significare, HIERVSALEM, CIVITAS SANCTA. Alterius vero sensum esse aiebat: *Siclus sanctuarij*. Flore vero virgam Aaronis florentem designari asserebat. Calice autem Manna repraesentari: quod cum virga illa ac decem praeceptorum Dei tabula in arca foederis, & adytis, quae *Sancta Sanctorum* dicta, asseruabantur. B. Sunt-ne ad manum huiusmodi Sicli? A. Vnum possideo argenteum, pondere quatuor drachmarum, similem ei, de quo B. Hieronymus in Ezechielis cap. 4. & Septuaginta Interpretes pro Siclo aut medio Siclo vertunt *Staterem*, aut *Tetradrachma*, aut *Didrachma*. Quanti in Euangelio didrachma valet, quod

Hieron. prologo in libros Regum.

Ad Hebr. 9. v. 4.

Matth. 17. v. 26.

Lib. II. Emend. cap. VIII. quod à Christo exegerunt, & stater, quem Petrus in ore piscis repperit. B. Haec eadem pridem mihi lecta in tuis Pandectarum Emendationibus. A. Alterum habeo exiguum nomisma aereum, ijsdem & litteris, ac figuris, ac fortasse Obolus est, aliaue eius aeui pecunia. B. Redeamus, si videtur, ad institutam de auersa parte disputationem. Hic primo cognoscere libeat, vnde vox deriuata, quidue significet? A. Pars auersa, quam *Rouessam* Itali hodie vocant, à vertendo dicta, quòd facies primo atque effigies exhibeatur: dein pars altera sit. Latini melius *Auersum Nummum*, appellant. C. Reperitur-ne nummus, qui auersa careat parte? A. Reperiuntur quidem nummi, qui vtrimque effigiem praeferant, vt in quibusdam Neronis cernere licet vultu quidem eodem, & ijsdem interdum titulis, interdum diuersis: Nonnumquam etiam effigies minime variant, inscriptio tamen diuersa; vt in Bruti nummo, cui imprimitur *Brutus*: in auersa vero parte *Ahala*, significando originem duci à duobus re gesta paribus. Vna enim L. Bruti facies est, qui Tarquinios Roma exegit. Altera vero C. Seruilij Ahalae, qui Spurium Maelium tyrannidem regnumque Romae affectantem, interficiendum curauit. Tales & nummi, qui hinc Caesaris, illinc Augusti effigiem referunt, & hinc Ti. Claudium, illinc Agrippinam eius coniugem ac neptem. C. Sunt-ne nummi quidam qui facie careant, sed titulos, aut quid aliud praeferant? A. Sunt profectò Graecorum, aliarumque gentium, qualis Siclus supradictus, ac triumphi, quo de supra facta mentio est. Tarraconensis quoque, qui nummus hinc taurum impressũ exhibet, illinc vero arã, cum palma, his additis litteris C.V.T.T. B. Sed palma ac litterae singulares, quid quaeso significent, doce nos. A. Auctor est M. Fabius Quintilianus in dictis Caesaris Augusti, enata palma in ara ipsi consecrata, misisse Tarraconenses Legatos, gratulatum Romam, quod victoriae omen esset, atque aeternitatis: quòd victoriae symbolum palma in ara exstitisset. *Apparet*, inquit, *quam saepe accendatis*. Intellexit nimirum Augustus, nasci herbam aut arboris ramos in ara, sacrificijs atque ignibus minime frequentari altaria, nec fumare admodum. Respondit itaque non videri suo admodum deuotos esse Numini Maiestatiq. quod arae suae innata palma conspiceretur. Nihilominus hoc symbolum nummis imprimere pergunt, & ab Augusti excessu cuderunt nummum inscriptum DEO AVGVSTO. In auersa autem parte his litteris AETERNITATIS AVGVSTAE * C.V.T.T. Pro his quatuor vltimis litteris, legi in quodã Nomismatum libro CVST. quasi CVSTODI, In alio autem libro AVGVSTAE vocem interpretatam, de Liuia Augusta, omissis quatuor litteris illis singularibus, quibus *Tarraco* designatur. Templum quod hic plerumque spectatur, illud est cuius Corn. Tacitus meminit extremo lib. 1. quod Tarraconensi Coloniae, rogantibus Hispanis permissum erat Imp. Augusto à morte aedificari. Quod idem alijs quoque gentibus ac prouincijs, si poscerent, permissum. B. Verum quatuor hae litterae, amabo, quid significant? A. Nomen & cognomen ciuitatis Tarraconensis, vt dicam, cũ ad eius Vrbis nomismata ventum erit. B. Promissi equidem huius tunc memor ero, sed ad auersa vt redeam, si effigie carent nummi, alterove signo, qui auersam cognoscemus partem? Dicemusue vtrimque esse auersas partes, aut duas habere facies asseremus? A. Qui quaeso? si nullam faciem habent? aut quomodo duae erunt auersae partes, si nullam faciem habent? Dicemus igitur facie carere nummũ, hoc aut illo symbolo insignitum. C. Idemne est titulus, & auersa nummi pars? A. Minime vero. C. Quid igitur illud est, quod Augusti Caesaris nummum ostendunt cum anchora quam delphinus implicat, adscripto titulo FESTINA LENTE? A. Talem equidem nummum videre nunquã contigit: scio tamen dictum Augusti fuisse ΣΠΕΥΔΕ ΒΡΑΔΕΩΣ. nec illud me fugit Titum Vespasianum Aug. nummos cudisse cum anchora ac delphino,

Marginal notes: Lib. II. Emend. cap. VIII. — Dial. I. — Lib. VI. cap. IV. Instit. Orator. — *Colonia vetus togata Tarraco. — Dial. VII. initio. — Sueton. in August.

Margin letters: A B C D E

A phino, causa tamen huius signi non addita, vt spectare in nummis licet. Aldus Manutius Romanus, Erasmus Roter.*aut Aeneas Vicus Parmēsis alijue fortasse tales, Augusti nacti sunt nummos, quos mihi videre nondum contigit. C. Videor anchoram symbolum abs te vocari, estque in auersa parte huius nummi Titi Aug. Anchora igitur & symbolum est, & auersa nummi pars. A. Quemadmodum non omnia symbola librorum Pauli Iouij, & Hieronymi Ruscelli, auersae sunt nummi partes, sic nec omnes Nomismatum partes symbola sunt appellata, verum quae in auersa nummorum parte spectantur, *Auersa* vocanda sunt, non tamen in ijs nummis qui facie carent. C. Quae igitur apertè symbola in nummis vocabimus? A. Nimirum quae duas res significant. Alterum clarè, vt Capricornus, vt Cometes, vt anchora, vt clauus, similiaque: Alterum vero obscu-B rè, vt cum Augustum per Capricornum accipimus: per Cometem Iulij Caesaris animam: per anchoram Constanciam; per clauum nauis, Reipublicae administrationem. C. Credo sic dicta Hieroglyphica, de quibus Horapollo scripsit, nostraque memoria Ioannes Pierius Valerianus, homo doctissimus. A. In multis inuicem consentiunt. Negat Iouius symbola dici, si dicto careant: Alij vero huic repugnant. In nummis fere nunquam symbola reperias, addito obscuro titulo, & sine ipso plurima, vt in ipsis Hieroglyphicis litterae aberant, quod illae ipsae imagines litterarum praestabant vicem. Dicta verò symbolis addita in nummis, explicant ipsa symbola, verbi gratia: *Fides Publica*, duabus implicatis mani-C bus declaratur, & sic de reliquis Virtutibus, aut plerumque Virtus suo nomine demonstratur. B. Quomodo autem VIRTVS in auersa nummorum parte pingebatur? A. De hac ceterisque Dijs Deabusque dicere in praesens non possum, nisi commodùm incidissem in pagellas olim in Italia hac de re à me notatas.

*In Adagio: Festina lente.

VIRTVS.

In nummis quibusdam Imperatorum spectatur instar Amazonis galeatae, cum parazonio, hoc est, lato gladio, cui acies desit, itemque cum lancea, pede altero galeam calcans, aut globum, cū alijs femineo habitu indutis, vt Domitiani nummi: aut Virili, idque variè: Interdum etiam nudi sunt, vt in Galbae nummo Mi-D neruae non dissimilis, ac ROMAE Deae, nisi quod illa parazonio careat, haec vero dextera Victoriae signum paruum teneat: etsi in nonnullis Galbae, aliorumq; Caesarum VIRTVS cum eodem Victoriae signo visitur, quo *Virtus* ipsa, quae ipsam tenet, designatur. In nummis alijs Cordi atq; Caleni geminae facies spectantur, id est, VIRTVTIS armatae atque HONORIS, quae Latinis *Honos* dicitur, & inermis pingitur. In auersa parte Italia spectatur, & Roma: Rursum in Vitellij Nomismate *Virtutem* militari habitu videas, & *Honorem* muliebri forma adscriptis litteris HONOS ET VIRTVS. In Alexandri nummis Imperator est, altera manu orbem, altera hastam tenens, Virtute ac fortitudine mundum subiugari significans. Apparet autem virili habitu Virtutem, aut mulieris armatae idcirco E pingi solitam, quòd à viro, aut viribus, *Virtutis** nomen deriuet: masculam fingendo quod fortem esse, qui eam possideat, necesse sit. Ferunt quoque M. Marcellum *Virtuti* † templū dedicare cum vellet, atq; *Honori*, augures intercessisse. Non itaque duo templa aedificauit; sed vnicum, vt *Honoris* fanum ingredi posset nemo, nisi per *Virtutis* templum; ostendens honorem adipisci neminem nisi prius virtutis via graderetur. B. Ingeniosè excogitatum profectò: verum de Parazonio, cedo, vnde natus hic ensis, & cuspide cur summa caret? A. In Martiali * distichon, nisi me fallit memoria, hoc reperias:

Militiae decus hoc, & grati nomen honoris,
Arma tribunitium cingere digna latus.

*Cic. Tuscul. II.
†Cicero I. de Nat. Deor. & 2. de Legib.
T. Liuius lib. XXVII.
C. Plinius lib. 35. cap. 10.
Plutar. de Fortun. Rom.
M. Vitruuius lib. III. Architect. & VII.
Val. Max. lib. 2. c. 1.
B. August. V. de Ciuitate Dei cap. XII. & lib. IV. cap. XXIV.
*L. XIV. Epig. 32.

Ex quo efficitur Tribunos militares, quos vulgo nunc *Capitaneos* nominamus, id A genus gladios gestasse sine cuspide, vt de Rege apum aculeo carere commemorant: quo docemur, eos qui praesunt, corrigere quidem oportere; non autem ijs qui parent minas intentare aut occidere. In nummis cernere interdum est inscriptum VIRTVS EXERCITVS: vt in vno Postumi Tyrãni, in quo miles armatus est, non tamen Virtutem designat. In altero Valentiniani Caesaris nummo, aut Theodosij, dextra videas signum tenere, quod *Labarum* vocatur: sinistra vero orbem terrae continet, sinistroq; pede mancipium calcat. In Manij Aquilij argenteo nummo Virtutis armatae caput visitur, his litteris adscriptis: VIRTVS. In altero Gordiani Hercules nudus: In auersa parte spectatur, adscriptumq; VIRTVTI AVGVSTI. Rursus in altero Maximiani aureo, Hercules similiter: in auersa est ceruum cornibus tenens, qui vnus est è duodecim illius laboribus; adscriptumque: B VIRTVS AVGG. pro *Augustorum:* Cui Imp. probè quadrat imago, quòd *Herculeum* se nominaret, vt eius adoptione pater Diocletianus *Iouius* dici voluit. Gordiano quoque *Herculis* effigies accommodata, quod esset è gente Antoniorum, qui originem ab Herculis filio deriuabant.

PIETAS.

Nunc de *Pietate* dicendum, cuius tantummodo caput video in Drusi quibusdam nummis, velo opertum, supraque ornamentum formâ diadematis. Feminas caput velare in templis praecipit Paulus. Romae sacerdotes caput velabant, C

1.Cor.11.6.

& Impp. sacrificaturi, quod & Nomismata ostendunt & antiquorum picturae. Meminit & Maro, quod qui Troia fugissent sacrificantes cauebant, ne ab hostib. viderentur. Sic enim vates Aeneam hoc praecepto imbuit:

AEn.III. v. 405.

Purpureo velare comas adopertus amictu.

Ad quem locum Seruius, & in Numa Plutarchus, atque in Problematis. In argenteo Decimi Bruti nummo PIETAS cuditur capillata, absque diademate, nomine adscripto. In Caligulae autem, hinc spectatur *Pietas* sedens, dextra craterem seu patinam tenens, qua thura altaribus igni inspergere soliti. In auersa vero parte, templum erat cum sacrificio, his additis litteris: DIVO AVG. id est *Augusto*: In alijs nummis ara est, incensis ignibus: Ponè astat *Pietas*, precantis habitu, tendens in caelum manus: alibi vero non femina, sed sacerdos hac forma visitur. In quibusdam etiam femina arculam portans thure, credo, refertam. In alio praeter feminam cum capsula, ara est accensa, ex quo liquet clarius quid manibus gestans agat. Alibi manus extendit, vt solent Episcopi benedictionem impertientes. Interdum etiam propè astat puellus, quasi clericus ministrans, quos *Camillos* Romae nominabant. In quibusdam nummis instrumenta sunt sacrificiorum, quibus victima caedebatur, vt secespita, culter quo discindebatur; vt vasculum, quo sanguis excipiebatur; vt aspersorium aquae infundendae; quae omnia ad pietatem Deo debitam pertinebant. Alteri vero PIETATI, quam parentibus liberi debent, alijsque vt praeceptoribus. Q. Metellus Pius ciconiã iuxta feminae faciem nummo cudebat, hac ipsa aue ostendens *Pietatis* eam esse * imaginem. B. Ideo fortasse quod iuniores ciconiae vetulas alant parentes. A. Ita est: Hinc & Graeci vno verbo ἀντιπελαργεῖν pro *rependere beneficium*, ac paria facere dicebãt: quod Latinis esset ad verbum, *Ciconiare*, si fas esset vocem cudere, vt Poëtis, quib. maior est indulta licentia. In Antonini Pij nummis femina spectatur brachijs vtrimque infantes amplexa, totidem etiam ad pedes astantes habens, (quae vocari posset *Caritas* apud Christianos) & altero etiam modo hic designatur. Notandum & illud quod in Sex. Pompei nummis cusum visitur, eius qui Cn. Pompeij Magni filius fuit; adscriptis hisce notis, MAG. PIVS. IMP. ITER. PRAEF. CLASS. ET ORAE MARIT.

D (margin) E (margin)

* *Petrō. Arbiter de ciconia: Pietati-cultrix, &c. Vide Zenob. in Adag. Cent. 1 & ibi a me notata.*

EX

A EX.S.C. Est haec parentis illius imago, Neptuni habitu, & illinc iuuenes duo nudi vtrimque, quorum alter senem humeris gestat, qui manu viam commonstret: alter feminam portat flaccidam, at doloris timorisque plenam. C. Verum ecquid Pompeio cum *Pietate* commune est? A. Dicam: Hi duo iuuenes Siculi sunt Catanenses, qui in magno incendio, cui obnoxia est ciuitas Catana, ob Aetnae vicinitaté (qui mons hodie *Mongibello* vocatur) patrem matremque periculo eripuerunt, dum alij bona fortunae seruare student. Hinc & Pausanias pios dictos, & quotannis festo die cultos ait. Locus quoque in quo eorum erant statuae, vocatus ab indigenis εὐσεβέων χῶρος. Factũ hoc vsqueeo temporib. illis praedicatum, quanti solet Aeneae pium factum aestimari, qui Anchisem patrem humeris sublatum Troiae flammis extulit; qui hinc etiam *Pij* cognomentum inuenit. *Pausan. li. x*

B *Sum Pius Aeneas*. Nomina laudesque iuuenum, qui *Pietatis* symbolum praeferunt, exstant apud varios auctores, & in Aetnae poëmatio, Cornelio Seuero à Criticis attributo: Alijs *Philonomum & Calliam* vocantibus; alijs *Anapium, & Amphinomum*; quibusdam etiam *Emantiam & Critonem*. Historiae etiam meminere, Strabo lib. v. Pausanias in Phocicis, Arist. de Mundo ad Alexandrum in extremo: Valer. Max. lib. v. cap. iv. Solinus cap. xi. Polyhistoris, Aelianus, Martialis, Ausonius de claris Vrbib. in Catina. *Hanc ambustorum Fratrum Pietate celebrem*. Sed omniũ maxime Claudianus, qui eos egregio carmine celebrauit, cuius hoc initiũ: *Virg. 1. Aen.*

Aspice sudantes venerando pondere fratres,
Diuino meritos semper honore coli.
C *Iusta quibus rapidae cessit reuerentia flammae,*
Et mirata vagas reppulit Aetna faces.
Complexi manibus fultos ceruice parentes,
Attollant vultus accelerentq́; gradus.

Pompei autem Magni filius militari assentatione Neptuni filius hic dictus est, seq; *Pium* vocat, quod parentis mortem captis armis vindicare studuerit. Dein quod Metellus Scipio Pius, pater esset Corneliae matris ipsius; vtque hanc Pietatem ostenderet, non Anchisae filium posuit Aeneam, ne Iuliam gentem sibi inimicam honoraret; verum iuuenum Siculorum historiam sumsit (qua in insula annos est plurimos versatus) exemplo pietatis longe maioris: Aeneas enim patrem dumtaxat è flammis extulit: hi vero patrem matremque humeris sustulerunt. Adhaec *Virg. 2. Aeneid.*
D Veneris filius Aeneas fuit: Sextus vero Pompeius Neptuni soboles dicta, qui Deus, longe maior potentia est habitus, quã Venus, voluptatum Deliciarumq; Dea. B. Quantum oblectat antiquorum sensa cognoscere ac penetrare posse? A. Absque eo esset, nulla sane huius studij Antiquitatis nummorumque iucunditas foret, imo fastidium pareret: Siculi autem duo, de quib. verba fecimus, spectantur & in nummis Catanensium. Aeneas autem cum Anchise in Iulij Caesaris Nomismatis, & in M. Herennij. Nunc de *Aeternitate* disserendum, an veteres eam cognorint: Cum enim de Virtute ac de *Pietate* dictum sit, reliquum est vt de vltimo fine dicamus.

E

AETERNITAS.

In nummis Titi Imperatoris AETERNITAS spectatur forma virginis vestitae longo syrmate: capilli galea teguntur; pede altero pilam calcans, quae Mundum significat, & hastae innixa; altera manu cornucopiae gestans. Virgo pingitur, quod integra sit & incorrupta *Aeternitas*. Capillis est candidis, hinc cooperti sunt; dein quia aeterna principio carent, hinc caput velat. Mundum, vt rem conditam, sub pedibus habet: hastae nixa, quia Fatum aut Prouidentia est. Copiae cornu felicitatem beatitudinemque designat. Vestis illi demissa, quam in altero nummo

nummo non cincta manu tenet: longa enim *Aeternitas* est, quam nemo stringit, A
comprehendit nemo. In Domitiani nomismate ac Traiani altera caput tenet radiatum, Solem denotans; altera vero muliebre caput cum Luna. In alio spectatur velum capite longius, ostendens hominis in principio Aeternitatis cognoscendae caecitatem. Sunt quibus altera mundum manu gestet: in alijs vero altera coelum ostendit, significare volens Aeternitatis illic sedem esse. In nonnullis globo insidet, seu sphaerae, qua caelestia cumprehēduntur, sinistrâ vero hastā tenet, dexrra vero extensa Vniuersitatis sibi imperium vindicans. In Philippi Aug. nummis cuditur AETERNITAS cum elephante, cui puer insidet manu gubernans: In alijs phoenix auis visitur supra mundum, quē virgo dextra gestat. Viuunt elephanti annos plurimos, longaeui: phoenix quoque ex se ipsa renascitur, hinc B
Aeternitatem verè repraesentat. De Tarraconensi nummo cum templo sic inscripto: AETERNITATIS AVGVSTAE supra disserere memini. Exstant & nummi, cuius in auersa parte Imperatorum apotheosis ostenditur: item Augustarum vitâ functarum eodem ipso titulo AETERNITATIS, vt in nummis Faustinae coniugis M. Antonini Pij, matris alterius Faustinae; digitum in Aeternitatem, quasi eam adepta iam esset, intendens. B. De his nihil habeo quod quaeram amplius, nisi forte cognoscere ex te queam, an, quae de phoenice sparguntur in vulgus, ex his confirmari possint, aut è nummis Antiquitatisque monumentis? A. Minime vero ex his, neque ex omni adeò Antiquitate, quae de phoenice varij variè fabulantur auctores, magis confirmari queant, vt vera, quàm quae de Amadisio C
Gallico otiosae nugae ab otiosis aulicis cupide leguntur, atque creduntur. Quarum fabularum primum fuisse auctorē *Vascum Loberam* Lusitani iactant. C. Iam & illud, quod me fugerat, de ineptiarum primo auctore didici. B. Religionis-ne, ac fidei extant Nomismata? A. Extant sane, *Religionis* tamen pauciora, plura vero *Fidei*, etsi non Virtutis Theologicae.

RELIGIO.

Occurret nummus M. Aurelij Imp. cum templo Mercurij, cui subscriptum RELIG. AVG. In altero eiusdem Imp. Mercurij imago est ijsdem ambientibus litteris: Item in denario Decij iunioris Augusti, idem Deus pingitur his litteris. D
PIETAS AVGG. Cur autem *Religio ac pietas* huius potissimum Dei effigie demonstrentur non habeo dicere. Illud tantum, Iurisconsultos nostros *loca* appellare *religiosa* vbi mortuorum cadauera sita essent, ossa quoque ac cineres. B. Virgilius
Aeneid. IIII. virgam Mercurio tribuit, qua & morti detrudat animas, & reuocet Orco: vt hinc fortasse Religionis aliquam praeferre speciem videatur. A. Asserere id equidem non ausim: ad *Fidem* itaque transeamus, in qua res minus obscura est.

FIDES.

FIDEI in nummis priscorum commune symbolum, dextrae sunt duplices inuicem implicatae. Quo pertinere putant illa Maronis: *Accipe, daque fidem.* Et E
Aeneid. VIII. & XII. alibi: *Iunximus hospitio Dextras*. Collocant alij sub dextris flores aut spicas, vel caduceum, quibus fructum ostendunt, qui existere solet è *Fide, Pace,* atque *Concordia*. In plerisque Nomismatis perticae seu hastae cernuntur, quibus eas ferre milites solent Romani, quae pro signis ac vexillis cohortis cuiusque erant, fidem significantes quam Imperatori miles sacramento dedisset. In nummis *Eliogabali* seu *Elagabali* femina spectatur sedens, quae altera manu turturem teneat, *Fidei* symbolum, quod comparis fidam esse sociam tradant Physici, altera vero cohortis illam hastam tenet, similemque ante pedes lanceā, hoc titulo: FIDES EXERCITVS. In alijs FIDES MILITVM. In Domitiani Aug. nomismatis femina stantis

A tis habitu spicas binas altera gestans: altera lancem fructibus plenam aut auiculis, aut cordibus, vel denique, vt existimo, cymbam spicis refertam, siue ea tritici mensura est: his circũ-circa vocibus adiectis: FIDEI PVBLICAE. Horatius Flaccus de fide verba faciens: *Et fides albo velata panno.* Virgilius quoque *Cana Fides* dixit. Fidem autem proxime excipiat *Concordia.*

CONCORDIA.

Spectatur haec eodem symbolo Dextrae duplicis: quo de elegans est Cornelij Taciti locus; *Centurionemque Sisenam dextras, Concordiae insignia Syriaci exercitus nomine ad Praetorianos ferentem, varijs artibus aggressus est.* Et alibi: *Miserat ciuitas Lingonum vetere instituto dona legionibus dextras, hospitij insigne.* In quibusdam matrona sedens visitur, cum patera aut scypho in dextra manu, sinistra vero cornucopiae. Patera rem esse sacram denotat, cui sacrorum honos deberetur. Hinc etiam Romae templum *Concordiae* fuit. Cornu-copiae autem vbertatem è *Pace atque Concordia* nasci solitam, demonstrat. In nummis quibusdam geminum videas Cornu-copiae, vel, vt apertius loquar, duplex est Cornu-copia duplicis vbertatis, maiorisque fecunditatis argumentum ac fertilitatis, quae his virtutibus amplientur. Alibi spectatur stans matrona hastae innixa, *Concordiae* robur designans. In alijs ara incensa, ante pedes illius, seu altare, veluti Deae, cui & patera, vt iam diximus, eo nomine tribuatur. Sunt & plurimi sic in auersa parte inscripti: CONCORDIA MILITVM EXERCITVS, ET EXERCITVVM, ET AVGVSTI ET AVGVSTORVM, ET CONCORDIA FELIX, ET CONCORDIA AETERNA. In Imperatorum quorundam nummis Graecis OMONOIA inscribitur. B. Conueniret probe *Concordiae* lanx cordibus referta, vnde & nomẽ deriuatum esse videatur. A. Imago *Concordiae* extat in nummis P. Fonteij Capitonis, & Pauli Lepidi, item L. Vinitij.

Hist. Aug. lib. I. & II.

B

C

PAX.

De *Pace* nunc agendũ *Concordiae* gemina. Videas in nummis *Pacem* accensa face armorum cumulum inflammare.* In alijs plurimis virgo est, altera oleae ramum, altera gestans Cornu-copiae, vel caduceum aut certe virgam. Virgo est, vt simplex & integra: clara Pacis argumenta. Bello namque virgines contra ius stuprantur ac rapiuntur. Olea, signum est pacificatoris, vt Legati, teste Virgilio. Mineruae quoque symbolum est, cui haec arbor sacra, artium habita praeses; quae artes ad lucernam noctu lucubrando nimium quantum crescunt, in qua lucerna & oleum adhiberi solet: eo denique pugiles in lucta inungi soliti. Haec sane, vt *Pace* augentur, sic contra bello euertuntur. In Cornu-copia obserues spicas, vuas aliosque fructus, cum vomere, omniaque in hoc cornu, quod Acheloi fuit, cum in taurum mutatus Herculem superare conabatur: qui alterum fregit cornu, quod Nymphae acceptum floribus, & pancarpio, vt Naso † fabulatur, implerunt. C. Sed Ouidium illum vomeris meminisse, non equidem recordor. A. Plura sane, ne erres, in Antiquitate quam in libris reperias. Inuentumque nostra memoria Romae ingens aereum Cornu-copiae, visum à me tractatumque, in quo vomer apertè spectabatur, & post Antiquarij diligenter obseruarunt. Imo raro admodum Cornu-copiae sine apice in medio fructuum videas, quae acies vomeris seu aratri est: tametsi pictores quidam pinnum, alij aliud quid effingant, vt passim cernere est in editis nomismatum libris. Quam iusta autem de causa *Paci* haec tribuantur, quid attinet explicare, haec enim copiam rerum gignit, quarum vitae vsus indiget, atque vbertatem, easdemque tuetur ac propagat. Bellum contra segetes destruit, arboresque: boues item & agricolas abducit. *Caduceus* virgula

* *Vt in Psal. XLV. v. 10. de Pace:* Arcum cõteret & cõfringet arma, & scuta comburet igni. *Et Isaiae II. v. 4.* Conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces.

† *Metamorp. lib. IX.*

D

E

gula diuina à nonnullis dicta felicitatis symbolum est, vt dicam, cùm de eo disseram copiosius: & vero absque *Pace* nihil mortalibus feliciter accidit. In Claudij Imp. nummis virgo caduceum ad terram demittit, vbi serpens est, qui veneni sibilo bellum repraesentat, & tametsi caput erigat, caduceo tamen vis eius comprimitur. Pax etiam alteram manum oculis obijcit, velumque obtendit, serpentem ne videat; volens significare quisquis hunc nummum cudit, belli odium. In Vespasiani nummo muliebre caput cernitur, his etiam insculptis litteris: PACI ORB. TERR. AVG. Cui vt Deae templum Romae exaedificauit, cuius hodie ruinas iuxta templum Sanctorum Cosmae & Damiani spectamus. In Graecis Locrensium nummis, sedentis habitu & alata visitur, gestans caduceum, Legatorum in Pace facienda insigne, his litteris adscriptis: ΕΙΡΗΝΗ. Alae attribuuntur tanquam spiritali: & supra terram se tollit, veluti caelestis. Sedes autem robur, constantiamque significat, vt felicitatem caduceus, vt iam dicere memini. Exstant & hi tituli: PAX AETERNA. PAX PVBLICA. ET PAX AVGVSTI, ET AVGVSTA. A
B. Graecum hoc nomen nonne idem Augustae fuit, quae Concilium septimum aduersus Iconomachos indici curauit? A. Idem sane vtriusque nomen. IRENE enim coniux fuit Leonis pessimi Imp. Constantinopolitani, & Constantini mater: à quo post Concilium illud Nicaenum alterum, dissensit, & alteri alter mortem machinabatur; ipsa etiam nubere Carolo Magno Occidentis Imp. voluit. B
C. An hic igitur *Leo* est, de quo auctor *Orlandi furiosi* canit? A. Non sum adeo furiosus vt id asseuerem. B. Quod vulgo de *Pacis* templo iactatur, collapsum nimirum nascente CHRISTO, & quotannis decidere eodem ipso natalis tempore, verum-ne sit an fabulosum, Romae comperisti? A. Minime vero. Certus enim à Vespasiano esse constructum, nihil vltra erat cur quaererem. Anus tamen quaedam, memini, narrabat non Natalis modo CHRISTI nocte, sed multis alijs anni festis ruere indies; vetustate scilicet; quae verior narratio, caussaque existit. C

SPES.

B. SPEM qua ratione pingit Antiquitas? A. Audies: & valde distat visitata pictura à prisca; quantum interest inter *Spem* Theologicam, & Romanorum gentilium superstitione imbutorum. Haec enim in omnibus nummis iuuenculae specie visitur, hilari vultu, vesteque demissa ac pellucida & discincta: quae & digitis dextrae herbam teneat trium dumtaxat foliorum: sinistra vero vestis laciniam tollit, ac pedum summis articulis ambulat. Vehementer scire aueo picturae causas: Inprimis vero cur iuuencula? A. Quia tunc incipit *Spes*: vtque pueri spem bonam de se concitant, viros se probos fore, quodq; in ea aetate *spes* non res, vt Cicero ait, laudari soleat; ad eundem modum sperat quisque, non tamen re plene potitur. B. Sed cur hilaris? A. Quod omne quod sperat homo hilaritatem adferat. B. Vestis quare longa ac pellucida? A. Quia spes omnis longa, & sic res desiderata transparens. B. Quamobrem discincta? A. Quod nondum comprehendat rem veram, sed ventis huc illuc rapitur. B. Herba trifolij quid notat? A. Credo equidem primum, quod iacto grani semine existit, germen esse, cuius adhuc *Spes in gramine esse* vetere Verbo dicitur: vtque granum recens colore ac tempestiuitate bonam malamve spem messis concitat. B. Cur summis pedum articulis incedit? A. Quia non stat solida, quasi res sit adepta, neque timore caret, semperque vsu-venit vt maior res quaeque appareat dum expetitur, quàm dum possidetur. B. Non habeo quod hic quaeram amplius: optarim tamen Te ad *Iustitiam*, cuius sacerdos es, & pridem fuisti, accederes. A. Es & tu, sisque annos plurimos precor. D E

IVSTI-

A

IVSTITIA.

Tiberij Caesaris nummi IVSTITIAE imaginem praeferunt: qua forma Chrysippus, teste Aulo Gellio, depinxit; nimirum virgo est integra, sine fuco, delicijs & ornamentis; seuera, viuida, ac diademate roseo; quod Regum sit munus *Iustitiam* administrare, vnde fragrans odor, velut è rosis emanat. In alio nummo Adriani, item Antonini Pij, & Alexandri Seueri Augustorum, sedentis est habitu, sinistrâ virgam tenens, dextrâ vero pateram gestat. Sedet autem, quòd sapientem maturitas ea deceat: Atque ideo sententiam pronuntiaturi Iudices sedebant, vt Iudices sedere dicerentur, quemadmodum *stantes* Oratores dicebant. Sceptrum notat imperium mundi ac Reip. administrationem: quamobrem & virgam gestat. Patera vero diuinitatem significat. B. Reperitur-ne gladium gestans & bilancem? A. In nummis nondum equidem vidi; bilancem tamen in *Aequitate* videas, de qua proximè dicendum. Lib. XIV. Noct. Attic. cap. IIII.

B

AEQVITAS.

AEQVITAS omnibus paene nummis virgo est erecta, quae dextra bilancem teneat, pondere aequalem; altera vero scipionem aut virgam gestat. In promptu ratio est; quia omnibus aequa, & pertica metiri loca solet. Hinc & Latini *Aequare* dixerunt: Quidam nummi cinctam exhibent, alij discinctá, ac sedentem. Reddi vero singulorum ratio potest. B. Quomodo fieri id potest, in re adeo contraria, ratio vt reddi queat? A. Contraria non sunt, si rectè interpreteris. Sedet enim ea ratione, quam de *Iustitia* iam exposui, hoc est, ab effectu maturitatis, quiae illius propria: discincta vero quod subijci nolit; & in alijs nummis cincta stat, quod Rationi se accommodet, vtque aeris summa aequa sit at iusta necesse sit. B. Veri haec magnam continent similitudinem. A. Ridiculum est Regum Neapolitanorum inuentum, qui monetam olim cudebant, cùm titulo AEQVITAS REGNI, equo impresso, à quo & monetae nomen illic inualuit, quasi Caballinum. Nec desunt, qui insignia esse vrbis Neapolis affirment. C. Audiui qui narraret, haud scio an ioco, Neapolitani Regni insignia equum esse infrenem, cum clitellis antiquis, & calces ille iaceat, vt excutiat, aliudque dorso accipiat, quod ephippium stringat magis, vt maiora gestet onera; ducta hinc occasione, quod cupide Dominum identidem mutare studeant Parthenij illi. A. Equi certe regni Neapolitani, vt generosi magni sunt precij & Equites generosi, multaq; Nobilitas illustris item & vetus B. *Clementia ac Moderatio*, quid ab *Aequitate* differunt? A. Antiquitus diuersè signabantur.

C

D

CLEMENTIA ET MODERATIO.

In Tiberij Caesaris nummo spectatur CLEMENTIA non obliqua facie, sed plana & integra. Rex enim *Clementiam* adhibens summa vtitur maiestate. In Vitellij Augusti sedentis habitu est ramum lauri dextra tenens, sinistra vero baculum, longiusculè remotum. Sedes autem quietem animum notat: scipio vim, auctoritatemque, qua sine rigore vtatur. Lauro autem qui Deos violasset, expiari solet. In Hadriani nomismate stat hastae innixa, dextra vero patinam gestat, adscriptis litteris: CLEMENTIA AVG. Transeo ad *Constantiam*, quae, vt & Virtus ipsa in nummis pro *Fortitudine* caditur: vt *Prouidentia* loco *Prudentiae*.

E

CONSTANTIA.

Duobus haec modis visitur in Claudij Imp. moneta, cum sedentis, tum stantis habitu. Stans capite galeam gestat, & sinistra scipionem seu sceptrum: vtraque in-

 dicem

dicem dextrae manus faciem versus tendit, quasi constanter aliquid affirmantis. A
Sedens autem inermis est, virga carens, requietem ostendens ac firmum robur: illa militari est habitu, sago induta ac paludamento in tergum demisso, vt Fortitudinis sociam dixeris ac Iustitiae. Decet enim milites, iuxta ac Iudices *Constantiam* adhibere: hinc duplex ea forma est, cum militaris armatae, tum iudicis sedentis. Constantini Imp. filia *Constantia* dicta, cui etiam Romae templum dedicatum exstat, quod antea Baccho sacrum fuit: spectanturque hodie antiquae ibidem picturae Gentium ac veterum Christianorum. *Securitatem Constantiae* subijcio.

SECVRITAS ET TRANQVILLITAS.

Plerisque in nummis femina sedenti sinistram capiti supponens, ac sedi incumbens; dextra sceptrum tenet. In Gordiani Imp. moneta erecta stat columnae innixa, dextra quoque scipionem aut sceptrum ferens. In alijs aram foco incenso ad genua positam video. Quod ita interpretor; qui Deum propitium habet (cui soli res fieri diuina consueuit) eum demum quietam securamq; vitam degere: inscriptiones porro sic variant: SECVRITAS PERPETVA. SECVRITAS PVBLICA. & SECVRITAS IMPERII & AVGVSTI, & REIPVBLICAE, ORBIS, ac TEMPORVM. In Othonis Caesaris Augusti inscriptum video SECVRITAS P.R. hoc est, *populi Romani*, stansque erecta spectatur sinistra sceptrum, dextra vero lauream tenet corollam. Alias etiam sinistra Cornu-copiae, securum reddere nimirum Victoriae volens populum Rom. Quamobrem & in M. Antonini Imp. palmam etiam manu gestat, quae parta Victoria à triumphantibus gestabatur: de qua re mox C
erit differendi locus. Verumenimuero antequam de *Victoria* verba faciam, de *Tranquillitate* prius agendum, quae in Hadriani Aug. nummis columnae innixa, dextra scipionem sceptrumque tenet. In Antonini Pij eadem dextra seruat nauis clauum, sinistra vero spicas duas, frumenti vbertatem significans, quam mari deportare pacatis temporibus liceat.

VICTORIA.

M. Varro lib. IIII. de lingua Latina *Victoriā* ita depingit, quomodo innumerabiles Graecorum Romanorumq; nūmi exhibent; puta virginē dextra laureā coronam tenentem, sinistra vero palmā, & alata est & alis induta, vt clarius ostendit Graecum Epigramma lib. IIII. Anthologiae, cap. XXI. cum forte fulmine ictae atque D
exustae essent alae Victoriae, quam Romae statua manu gestabat, signū esse poëta, Pompeius nomine, auguratur, fore nimirum vt victrix perpetuo Roma existeret, quod eam Victoria alis destituta fuga deserere nō posset. Versus sic legitur:

Ῥώμη παμβασίλεια τεὸν κλέος οὔποτ᾽ ὀλεῖται·
Νίκη γάρ σε φυγεῖν ἄπτερος οὐ δύναται.

ROMA *potens, alis cur stat* VICTORIA *lapsis?*
Vrbem ne valeat deseruisse tuam.
Vel sic:
Praepetibus nunquam fugiet VICTORIA *pennis:*
Sic erit aeternum gloria ROMA *tibi.*

Alatam quoque fingi, pingique solitam ob velocitatem dixeris. Quo enim citius Victoria parta, ac breuiori spatio victi fugatique hostes, eo illustrior est ac celebrior. vt Cn. Pompeij de piratis Victoria; vel quod nobilis sit, nunc his nunc illis secunda: quod vsu-venit Romanis, Poenis, Atticis, Spartanis, ac Thebanis, nunc victis, nunc victoribus. *Palma Victoriae* tributa, quod eius rami, vt auctor est Aristoteles, Plutarchus, Plinius, & A. Gellius lib. III. Noct. Attic. cap. VI. ponderi imposito resistunt, nec premi se patiuntur, imo contra obsistunt. *Corona* datur *Laurea*, quia est vinculum, quo & victi hostes alligari solent, aut verius praemium

A mium est victori. Ceterũ laurus Apollini sacra, vt Daphnes amore capto, quodq; ea coronatus est, Pythone serpente deuicto. Causam alij referunt, quod caput firmet, vireatque perpetuo; qualis & militum virida sit virtus, ac fortitudo necesse est. [*Refert Pausanias lib.* VIII. *Theseum ludos in Delo instituisse, primumque victori palmae coronam imposuisse ex ea arbore, quae in Delo Apollini consecrata; cuius palmae Homerus alijque deinceps meminerunt. Post alijs in ludis victores palma donati, & vbi alij coronabantur ramis, palmae quoque semper ramus, qui rectus manu gestaretur, adijci solet. Adhaec qui Delphis Pythia vicisset, lauro coronatus, quod Apollini sit dedicata, vt idem Pausanias vltim. lib. commemorat.*] In auersa nomismatum quorundam parte VICTORIA trophaeis haec inscribit: DE PARTHIS. DE GERMANIS, & id

B genus deuictarum gentium titulos. Trophaeum autem, vt in Thucydide apparet, ceterisque auctoribus, monumentum erat victis iam hostibus positum, arborum truncis arma victorum appendendo, quae tollere nefas erat ac flagitium. Maro autem Trophaeum initio lib. XI. sic describit:

Vota Deum primo victor soluebat Eoo:
Ingentem quercum decisis vndique ramis
Constituit tumulo; fulgentiaque induit arma,
Mezenti Ducis exuuias, tibi magne Trophaeum
Bellipotens aptat rorantes sanguine cristas,
Telaque trunca viri ——

Venit mihi saepe in mentem cogitare, quae nobilium virorum armamentarijs ac

C funeribus, quaeq; porticibus ac foribus, portarumq; postibus galeae & arma, clypeique appendi solent, ea Trophaei speciem praeferre. Quamobrem subijcit ibid. Maro:

—— *Clypeumque ex aere sinistrae*
Subligat, atque ensem collo suspendit eburno.

Et lib. III. *Aere cauo clypeum magni gestamen Abanthis*
Postibus aduersis figo, & rem carmine signo:
AENEAS HAEC DE DANAIS VICTORIBVS ARMA.

Sunt & nummi quibus victoria Imperatori coronam imponit. In alijs bigis aut quadrigis, hoc est, binis, quaternisque equorum iugis imperare videtur, vt signi-

D ficare queat Circensium Ludorum victoriam, & his lõge antiquioribus in *Olympicis, Isthmijs, Pythijs, & Nemaeis* certaminibus, quae vicisse summus erat antiquitus honos, vt è Pindaro Lyrico patet, alijsque Scriptoribus. Cicero quoque, oratione pro L. Flacco, de Graecorum inani hac gloria loquens, tantum ait laudis in Craecia fuisse lucta, saltu, aut simili re victorem declaratum, quã Romae triumphasse. Adhaec Vitruuius ingenti pompa victores hosce patrijs ciuitatibus ac- *Li. ix. Archit. in princ.* ceptos mire praedicat. B. Ridicula sane res tanta Gentium vanitas. A. Ita est. In nomismatis Seueri ac Commodi *Victoria* clypeo insidet, alterumque scutum sinistra tenet, puta victoris. In Augusti, Neronis, Vitellij, & Traiani scutum habet singulis hisce inscriptum, S.P.Q.R. id est *Senatus Populusque Romanus,*

E nec coronam habet neque palmam: Videas & inscriptos sic nummos: VICTORIA AETERNA, VICTORIA PARTHICA, MAXIMA VICTORIA, GERMANICA, & VICTORIA DACICA.

VICTORIA NAVALIS.

Cum *Victoria* prorae hostilis nauis insistit, aut iuxta Trophaeum posita, in quo nauium partes, puta clauus, anchora, remique spectantur *Naualis Victoria* nuncupari solet. Hinc obtenta Romae Victoria de Antiatibus in Tiberi, insculpebant proras nauium lapidi, indéque pulpitum in foro Romano constructum

Rostra appellabant. Quo in loco ad populum verba facere soliti. Amplificatus A hinc locus è marmore iisdem prorae signis. B. Exstat-ne nomisma tali pulpito insignitum? A. Exstat vero, vt Palicani, quo in nummo, melius quam alibi *Rostra* videas. Item in Augusti Caesaris nummis duo insident huiusmodi pulpito [adscriptumque: C.SVLPICIVS* PLATORIN.] In alijs alia spectatur columna rostrata. Item in Vespasiani Imp. nummis, ac rursum in Augusti Caesaris, & M.Agrippae, corona spectatur rostrata, parta iam victoria nauali ab Augusto de Antonio & Cleopatra ad Actium promontorium. [*Vel vt alij tradunt, multo ante, deuicto nimirum Sex. Pompeio, vt auctor est Dio lib.* XLIX. *Velleius Paterculus libro posteriore, & Maro lib* VIII. *Aeneid. extremo:*

*Fort. Praetor.

Iosep. Castalio Obseruat. Decade IIII Cap.I.

Parte alia ventis & Dijs Agrippa secundis B
Arduus agmen agens: qui belli insigne superbum
Tempora nauali fulgent rostrata corona.]

C. Quam vocant, amabo; columnam, & coronam rostratam? A. Cum columnae, atque coronae prorae nauium paruae extant. C. Coronarum autem quot sunt genera? A. Omnia recensere longum sit, sed cum duas iam explicauerim, nimirum *Lauream*, quam & *Triumphalem* quidã nominant, ac *Rostratam*, qua donabatur, qui primus in hostiũ nauem insiluisset, tres alias quatuorue, quarum memini, adijciam. *Ciuica* corona è quercu cum glandibus ei dabatur, qui ciuem seruasset; & per assentationem Augusto Caesari tributa, quòd populum Rom. seruasset. *Graminea* donatus Dux, qui alterum Ducem seruasset, exercitumq; hostium obsidione (nude & *Obsidionalis* Latinè dicta) liberasset. *Vallaris* corona C dicta, dataque militi, qui primus hostium vallem castraque saltu occupasset. Est & *Muralis* quaedam, ei attributa, qui primus hostiles muros, moeniaque inuasisset: in qua & turres pingebantur, vt & in *Vallari* vallis forma. Harum duarum, quas vltimo recensui, nullum extare arbitror in nummis vestigium: Spectantur tamen Coronae turritae varijs in Nomismatis, vt in M Lepidi, caput est Alexandreae ciuitatis, ac Deae Cybeles Matris Deûm, quos vana coluit superstitio. Visitur eadem in alijs, vt Faustinae Augustae, hoc titulo: MATRI MAGNAE. Haec fere *militarium coronarum* praecipua sunt genera. Erant enim & Ludorum, quas *sacras coronas* appellabant: item festorum dierum propemodum innumerabiles. Nunc de *Prouidentia* dicendum.

A.Gellius lib. V.Noct. Atti. cap. VII. C.Plinius lib. XVI. cap. 4. Ant.Thilesius, & Carol. Paschalius, de Coronis.

D

PROVIDENTIA.

Hanc videas virga globum monstrantem: ostendere nimirum vult, *Prouidentia* mundum gubernari, quam & Stoicorum fuisse sententiam (quib. & ΠΡΟΝΟΗ dicta) facile intelliget, qui Ciceronis de natura Deorum libros legerit. Globus autem à virga seu sceptro abest longius, significans necessitate, aut vi Orbem minime compelli. In alijs Hadriani ac Traiani nummis, non virgam, sed digitum in globum intendit. In Tiberij Caesaris nummis ab excessu Augusti cusis, adscriptum: PROVIDENT. sub ara circumscriptis litteris: DIVVS AVGVSTVS PATER. quasi diceret: ARA PROVIDENTIAE DIVI AVGVSTI. Constantinus vero Aug. E turres collocat, & vrbis portam, significans nimirum, vt opinor, *Prouidentiam*, qua Constantinopolitanam Vrbem condidit: qua etiã forma eius filij nummos cuderunt. Antoninus Pius Fulmen exhibuit, cum aue, quae sceptrum rostro teneat. Hanc quidam aquilam, alij columbam esse dicunt. Haec auis Pij ingenio magis conuenit: illa eiusdem maiestati, quasi alter in terris sit Iuppiter, cum sceptro, aquila, ac fulmine, addito titulo: PROVIDENTIA DEORVM. In Vespasiani Caesaris nomismatis virginem videas, quae terrarum orbem Imperatori in manus tradat litteris adiectis: PROVIDENT. AVG. Sunt qui *Prouidentiae* caduceum

tribuant,

A tribuant, nonnulli Cornu-copiae, quorum illo felicitas ostenditur, hoc vbertas. Quidam columnae innitentem pingunt, vt firmam validamque. In alijs nummis Orbem dextrâ gestat non pedibus calcans; mundum à se gubernari declarans. B. Aueo nunc vt *Felicitas* in nummis signaretur, ex te audire. A. Rectè quidem, quando ab omnibus expetitur describi par est.

FELICITAS.

Nummis plerisque insculptam videas matronam, quae dextra caduceum: sinistra vero Cornu-copiae gestet. Illo caelestia bona, hoc terrena designantur: vt vtraque possidens, is demũ felix sit habitus ac fortunatus. Porro *Caduceum* Mer-
B curio olim attribuerunt, vt Deorum interpreti: quem Maro & Horatius mire versibus celebrant, quasi vitae iuxta ac necis arbitrium teneat, habeatque potestatem: quod ab Homero mutuati videntur, qui alijs quoque Dijs virgas assignat. Cicero etiam *virgulam diuinam* nominat, qua, quidquid in orbe terrarum expe- *Lib. I. offic.* tendũ, obtineri queat. Adhaec sacrae litterae admirandas assignant virgas Moysi, *Exod.* VII. Aaroni, atq; AEgypti Magis: Romani deniq; & Etrusci Augurib. Lituũ. B. Ecquid *Lituus* est? an in nummis cernitur? A. Duo Lituus significat: baculum recuruum, quale est pedum pastorum, & Episcoporum; itemque tubae genus est, quam qui inflarent *Liticines* dicti. Spectatur Lituus in Caesaris Iulij, qui Pont. Maximus fuit, aliorumque complurium Imperatorum nomismatis: imo & his antiquioribus, Consulum tempore cusis. Videas, vt ad *Felicitatem* redeam,
C rotam iuxta pedem habere, vt *Fortunae* appingi quoque solet, vtriusq; inconstantiam notando; contra vero in alijs columnae innixam obseruo: quasi firma sit, minimeque variãs *Felicitas*. B. Haec nonne pugnant, firmam esse & instabilem? Cur igitur sic finxerunt, aut qua de causa diuersè cuderunt? A. Idcirco fortasse, quod qui instabilem pingunt, res saeculi huius & orbis inconstantiam signant. At firmam qui fingunt, quam voto optabant designant, aut assentantes alteri blandiebantur, vt Sullae atque Imperatoribus. Etenim de *L. Sulla* memoriae proditum, cum dux esset fortissimus, rerumque Romae armis potiretur, victor hostibus minitando, *Felicis* cognomentum induit, vt in nummis quibusdam cusum geminata littera cernitur FEELIX. Filio adhaec *Fausti*, filiae vero *Faustae*
D nomen Sulla indidit. C. Vtro scribendum modo, *Foelix, Felix*, an *Feelix*? A. De ceteris vocabulis, quorum in scriptura peccatur, id vnum quoque, dum *Foelix* per oe diphthongum edunt: cuius scripturae nullum in nummis vestigium aut volam reperias, ac ne in marmoreis quidem Inscriptionibus, quae FELIX ac FELICITAS praeferunt. Verũ quod sit e productum, longius antiqui pronuntiabant, cudebãtq; in nũmis Fausti, & scribebant Feelix. Firmatur adhaec sonus iste balatu ouium, (etsi id absurdum videri queat) quae non Be, sed Bee sonant: Legiturq; in versu Cratini Poëtae Graeci, qui de quodam stulte in morem ouium balantium iactari ait BH.BH. apud Eustathium in IX. Iliadòs Homeri ex AElio Dionysio:

ὁ δ' ἠλίθιος, ὥσπερ πρόβατον, βῆ, βῆ λέγων βαδίζει.

E *Hic stolidus ouis in morem Bee, Bee, sonans ambulat.*

C. Si ita est, cur hodie Graecissantes, *Alpha, Vita*, non *Alpha, Beta* pronunciant? A. Quod corrupta pridem sit tot retro saeculis germana apud Graecos litterarum pronunciatio, vt hodieque apud nos: & idonei testes suppetunt, qui secundam litteram *Beta* non *Vita* nominent, quod & herbae notae nomen est, & hinc *B. August. lib. II. de doct. Christ. c. 24.* *Alphabetum* dici coeptum. Sed hac de re melius ac copiosius Petrus Ioannes Nunnesius Valentinus, singulari Grammatisticae libello post Adolphũ Mekerchium Brugensem disseruit. Redeo paululum digressus ad *Felicitatem*, cuius varia exstant nomismata, quae Cornu-copiae loco oleae ramum sinistra praeferunt, non secus atque

atque PAX ipsa: aut VICTORIA lauri ramum gestans: Propterea quod *Pax* ac *Victoria Felicitates* adferant, pariantque. In alijs nummis sceptrum vel scipionem gestat, quae instrumenta multis virtutibus applicari solent. In nonnullis globos tenet, in vestis lacinia; haud scio an vt opes ac diuitias ostentet; an denique vectigal sit acceptum. In Hadriani & M. Antonini nummis nauis seu triremis, quali illis vtebantur temporibus, adscriptum FELICITAS AVG. vel AVGVSTI. Notans Imperatorum illorum secundam felicemque nauigationem. In Commodi Augusti scriptum video TEMPORVM FELICITAS, ibidemque duplex Cornucopia, & in medio caduceus. In alijs nummis FELICITAS PVBLICA scribitur, vt in C. Vibij Volusiani, & in altero Iuliae Mammeae, matris Alexandri Seueri Imp. inscriptum FELICITAS TEMPORVM, quam Christiana sacra suscepisse quidam asseuerant, & Origeni familiarem fuisse. Nummi tamen eius Gentium fuisse superstitione imbutam arguunt. Legitur & in monetis FELICITAS SAECVLI, qui sunt Alexandri Seueri & Iuliae Maesae Aug. auiae Elagabali, & Alexandri Augustorum. Sed de *Fortuna* nunc differendum. A B

Io. Trithemius de Eccl. Scriptorib. in Origene.

FORTVNA.

Iuuenal. Sat. x.

Oportunè vanos inter Deos gentilium & haec collocabitur, iuxta Satyricum.

Nullum numen abest, si sit Prudentia; sed te
Nos facimus Fortuna Deam, coeloque locamus.

Recte igitur & hic locabitur. Exstat autem in omnibus omnino nummis, tum Graecis tum Romanis, eadem forma quam Lactantius Firmianus ei tribuit; tenens dextra nimirum clauum nauis, & sinistra Cornu-copiae. Persuasum verò superstitiosae genti res omnes humanas Fortuna regi, dum res quasque maximas casu fieri obseruant, vt Imperatorem creari; idque saepenumero fortuito. Interdum quidem probos ad Imperium vehi; saepius tamen improbos: nonnunquam nobiles, alias ignobiles; nunc diuites, interdum inopes: saepe Iuuenes, aliquando & senes. Cornu-copia vbertatem rerum omnium significat, vt saepius iam ostendimus. Bonorum autem genera sic partiuntur Philosophorum filij, vt alia sint *Animi, corporis* quaedam, ac denique *externa* seu *Fortunae bona*. Immo ea ipsa corporis bona Fortunae adscribebant, nonnulla etiam animi, quem & *Fortunae* subijciebant, vt diceret Poëta, nescio quis: C

Lib. III. c. 28.

Vitam regit Fortuna, non Sapientia. D

Quod à Cicerone disputatum memini V. Tusculana Quaestione & lib. v. de Finibus bonor. & malor. B. Quae cum ita sint, efficitur *Fortunam* ius regnumq; sociae occupasse. Verum quo id mihi euadat clarius, exemplo rem declara.
A. Placet. Peripateticae familiae *Felicitas* in bonis animi potissimum posita, puta Virtutibus, *Iustitiae, Prudentiae, Fortitudinis & Temperantiae. Corporis* item in bonis, vt venustum esse ac pulchrum, corporisq; dignitate Imperio digna: agilem quoque ac robustum, alijsque naturae praeditum dotibus, quae in nostra non sint potestate, memoria nimirum vegeta, atque ingenio, & docilem. Adhaec *Fortunae* quoque bonis felicitatem metiebantur, puta *diuitijs, nobilitate, valetudine integra, nominis celebritate, imperio*; omnibus denique *quae vulgus miratur & optat*. E
Quis enim credat temperatum, fortem, aut prudentem esse eum, qui amens sit, nullaque memoria, aegro corpore atque infirmo; ignarus denique? hunc quis à tot tantisque rebus imparatum iustum iuste dixerit? B. Fortunae ergo tribuit antiquitas, quod Dei proprium est. A. Deo profecto acceptum id omne est referendum, quod Euangelica luce illustrati melius philosophemur, censeamusque verius. Verum ad intermissum de *Fortuna* sermonem vt reuertar, Cornu-copia inquam ideo antiquitus illi attributa, quòd illi omnia in mundo ferrent accepta

A caeci homines. Plutarchus enim Romanos ait *Fortunae* imputasse, quod longe lateque dominarentur. Quamobrem & in vrbe Rom. templa illi varijs cognominibus, araeque constitutae: qua tota de re pluribus agens, concludit tandem *Victoriam fortuito* parari. Graecos autem viribus ac fortitudine gloriam merito adeptos. In nomismate Graeco Antonini Pij, matrona lecto incumbens visitur, dextra magnum nauis clauum tenens, caput etiam turrita, quae Graecis *Fortuna* ΤΥΧΗ ΦΕΡΕΠΟΛΙΣ dicta, teste Pausania. [*In altero parte anteriore inscriptum video*: ΑΥΓ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ. *In auersa facie*: ΜΗΤΡΟΠΟΛ. ΝΙΚΟΜΗΔΙΑ.] Lecto autem insidet, quo situ rerum omnium quietem notabant, ac *Fortunae* delicias. Altero in nummo praeter clauum, pilam seu orbis terrae globum retinet, quo Vniuersum hoc regi Fortunâ denotabant, vt falso illi quidem, B mentis caligine occoecati, opinabantur. In alijs sedentem cernas, & rotam sedi additam: quod symbolum erat, etsi tranquillae res essent, mutari tamen cito & posse & solere. In pluribus autem naui insistere pansis velis videas: felicem successum demonstrans, adscriptis vocibus: FORTVNAE FELICI, & FORTVNAE AVGVSTI. Transeo ad vnam de multis *Reducem* cognominatam, similitudinis gratia.

Lib. de fortuna Rom.

FORTVNA REDVX.

C Hanc quoque sedentem cum clauo nauis, & Cornu-copiae Romani cuderunt. Huic sacrificare soliti, qui diu multumque Patria extorres, domum postliminiò reuerterant. Sedentis autem habitu quietem iam se nactos, recuperatis Fortunae bonis, ostendunt. Spectantur nomismata Antonini Pij, Iuliae Augustae. Septimij Getae, Hadriani, Vespasiani, Traiani, aliorumque: inscriptumque frequentius: FORT. RED. Integrè autem FORTVNAE REDVCI: In Antonini Pij etiam repperi FORTVNA OBSEQVENS, & FORTVNAE MANENTI: Memoria teneo vidisse me quondam Romae in vinea Rodolphi Pij Cardinalis Carpensis lapidem, quem eo delatum existimabam, auulsum à miliario lapide seu columna, quae vno ab vrbe miliario collocari solet. Quae pars Romam spectabat vrbe digressis monadem D inscriptam columnae exhibebat, sic: I. quo signo vnum iam miliare ambulando confecisse ostendebatur. Praeterea virginis erat figura cum rota vehiculi, & aurigantis scutica, monstrans quae via melior agazonibus esset, ac curribus, potissimum vero viatoribus. In altera marmoris parte *Fortuna* erat, qualis in nummis spectatur, & Romanae Vrbi se appropinquasse, & sacrificare *Fortunae* posse, ostendebat. B. Imaginem marmoris huius delineatam aueo spectare. A. Habeo in aduersarijs. Erat sub pedibus adscriptum: SALVOS VENIRE, quasi diceret, *Exspectati venistis*: In auersa autem lapidis parte, cui virgo insculpta & columna legebatur SALVOS IRE. Quid E amplius alibi adscriptum fuerit, cum schedas excutiam, obseruabo. C. Sed cur Romam versus columna miliarij spectabat? & litterae ad viam publicam pertinebant? A. Viam publicam, ideo litterae spectabant, vt à cunctis legerentur, cum Roma digredientibus tum ingredientibus. I. enim Roma digressis miliare iam confecisse ostendebat. Romam vero ingredi paratis nouemdecim iam confecisse declarabat. Viginti enim miliaria diei est iter habitum, vt è Pandectis Legum colligimus. B. Saxa isthaec, seu columnae, sunt-ne de quibus ijdem Pandectae loquuntur: Ad *primum lapidem* vel *ad centesimum lapidem*?

Sic de Fortuna huius cedi ei, Brissonius lib. I. Formular. & Paul. Leopardus li. I. Miscellan. ca. 14. De Boni Euentus Fortuna C. Plinius li. XIIII. cap. 8.

L. I. D. Si quis cautioni, cũ alijs ibi adductis. L. Scire. 13. D. De excu[s]tut.

A. Sunt profectò, ſpectanturque tales columnae in Hiſpania, & Ilerdae ali- A quot, via auguſta (quae iuxta Ilerdam eſt) erutas in hortis habui: habuiſſe & Itinerarij Antonini auctorem, qui *millia paſſuum* numerat, veriſimile eſt. Sed vnde digreſſi ſumus redeuntes de *Abundantia & Vbertate* videamus.

Abvndantia et Vbertas.

Hae ſignantur Cornu-copia nummos effundentes, quae crumena eſt antiquorum, eratque & olei menſura; idemque Cornu-copiae, vt ſaepius iam diximus, Fortunae attributum. Denarij autem effundebantur. [Non quod qui abundet, ſpargere poſſit ac diſſeminare, ſed quod ab eo accipiant, qui abundet.] Dicta B autem eadem Latinis *Vbertas*, ducta ab vbere ſeu mamma voce. Vt vero abundemus Deus per Genium ſeu Angelum largiatur neceſſe eſt, cuius & in Galieni Aug. nummis figura ſpectatur.

Liberalitas.

Haec plerumque pingitur matronali habitu, ſiniſtra Cornu-copiae, dextra vero quadratam tabellam manubrio tenens, in qua vtrimque puncta ſunt varia pilarum inſtar. De Cornu-copia hactenus abunde egimus: de tabella quod dicam non habeo, niſi certum mihi videri congiarij ſignum fuiſſe, quod dandum mili- C ti eſſet. B. Quid ſibi vult *congiarium?* & vnde nominis etymon? A. Congium menſurae genus eſt, quale oſtendere tibi liceat ab antiquiore deriuatum, quod Romae fuit Achillis Mafaei: Inſcriptas habet litteras temporis indices, factum Veſpaſiano Auguſto imperante: Additis quoque ſingulis his litteris · ᛰ.x· hoc eſt *Pondo decem*. Conſentit his Feſtus Pompeius: *Quadrantal* vini octo librarum fuiſſe & *Congium* octauam eius partem, & *Sextarium* ſextam Congij partem. Cumque interdum hac vſi ſint liberalitate, vt vini Congium viritim diſtribuerint, *Congiarium dare* hinc dicebatur. Poſt vniuerſè adhiberi ſolitum in omni dono ac munere *Congiarium dare*. Quo fit, vt conijcere licet, in his tabellis notari punctis alijſ-ve notis cõſueuiſſe, quantum aeris, vini, aut frumenti ſingulis diſtributum eo die fuiſſet. B. Capio nunc rem melius. A. Sunt & nomiſmata, vbi D tabulatum altius, quo gradibus aſcenditur, cui inſidet Imperator monetam largiens vel teſſeram: quod ſignum veluti reciprocum erat, quantum cuique largiendum, quaſi ſcedula ſubſcripta atque obſignata, qua Quaeſtor inſpecta ſingulis tantum numeraret. B. Ita intelligendum arbitror locum illum in Pandectis qui *Teſſerae frumentariae* meminit, & poſt Budaeum explicat Laelius Taurellus, libro de *militijs*, Tibi quondam inſcripto. A. In angulo tabulati ſpectare licet hominem aliam quadratam tabellam tenentem, alteri perſimilem, quam in *Liberalitatis* nummis videri iam diximus, quae buccinae fortaſſe inſtar populum, vt Imperatoris munificum donum acciperet, aduocabat. In alio etiam nummo eiuſdem Antonini Pij matrona cum tabellis, & ſiniſtra Cornu-co- E piae tenens, veluti lignea Liberalitatis ſtatua, quam eo die ſpectandam proponebant, collocatur. Solent & in alijs nummis numeri apponi Lib. Avg. II. III. IV. V. VI: quoties Princeps beneficus exſtitiſſet indicantes. In Hadriani Aug. nummis ſignum non diſſimile *Abundãtiae*, feminae aurum è Cornu-copia fundentis. B. Placent quae dicis, & ſpes eſt fore, vt multi deinceps ſcrupuli, viſis id genus nomiſmatis, eximantur. A. Magna ſane voluptate perfundi quis ſolet, cum quae dubia erant, certo cognoſcere licet. Credo equidẽ his monitis paulo minus diffi-

A difficilia Tibi, quae nunc explicauimus, futura. Videamus *Munificentiam*, atque *Indulgentiam*.

MVNIFICENTIA.

Antonini Pij nummi auersa in parte elephantem cudunt, addito titulo MVNIFICENTIA AVG. suspicor eo factum quòd ludos exhiberet, commissis inuicem elephantis egregijs; vt de Indorum quodam Rege narrant, albo quotidie elephanto inuectum, quod alij exemplum Reges ibidem sequuntur. Et fortasse idem Imperator Pius multos in amphitheatro elephantos dederit, vnum tamen pro omnibus cuderit.

B

INDVLGENTIA.

In eiusdem Antonini Pij nummis sedet mulier, sinistra virgam aut sceptrum longius à se remotum tenens: dextra vero extensa pateram aut simpuuium tenet, quasi porrigere quid volens, atque offerre; virga autem longius semota est, quod *Iustitiae* rigor ac vigor ab *Indulgentia* segreganda sit. Patinam autem extendit, quasi liberalis, potestate veluti diuina pollens. In Gordiani nummo femina stat leonem inter & taurum, cicurans veluti feras ferocesque domans animos: aut quia de leone dictum: *In sibi prostratos non nouit esse feram:* Et Maro: *Parcere subiectis & debellare superbos*; quo Romani populi Virtus laudatur, Benignitasq;: aut deniq; C quia Iuris rigorem mitigat *Indulgentia*. In alteris Seueri Aug & Antonini Caracallae eius filij nummis matrona leone inuecta crotalum dextra tenet, idq; iuxta flumen. C. Ecquid *Crotalus* est? Memini enim non deesse qui *cymbalum* aut *tympanum sonans* interpretentur. A. Quo Lusitani sonant similem sonum edit, cum Crotalo Deae Cybeles, aut sacerdotum eius Gallorum, atq; Eunuchorum. Posset eadem esse Deae Cybeles imago; cui leonem Crotalumq; tribuunt, Ouidius, Catullus, Appuleius, ceteri. C. Sed cur quaeso flumini apposita? A. Equidem non facile dixero. Ratio igitur ab ijs exigenda, qui de Cybele Dea canunt, aut ex Seueri Imperatoris vita, cur in eius nummis adscriptū: INDVLGENTIA AVG. IN CARTH. *Apparet Carthaginensibus ignouisse Caesarem. [*Vel fortasse fluminis est Almon, quò ritu certo statuas Deae Cybeles lauandas deportabant, vt refert Valerius* D *Flaccus libr.* VIII. *Argonauticôn, & Arnobius libr.* VII. *aduersus Gentes.*] Ex Dionysij Sadae Romana interpretatione: Huic Deae adiungi *Clementia* queat; sed de eâ abunde supra tractauimus. Pergo ad *Annonam*.

* *Abr. Ortelius in Parergo Theatri, in Carthagine, de* Vrania Dea. *& Laeuin. Vlsius in Seuero.*

ANNONA.

Multis haec modis in nummis cusa spectatur, cum tritici ac frumenti modio, cum Cornu-copia, cum spicis, item cum nauibus ac scaphis seorsim, aut cum Dea Cerere: Rursum cum anchora, aut nauis gubernaculo; item cum infante prope astante, qui modio frumentum mensuret, vel ipsa denique sine puero mensuret. E Quae omnia frumenti copiam, ac tritici demonstrant, cuius vbertatis curam *Annona* gerat, terra marique deportando. Puer autem in partiendo, distrahendoq; puritatem denotat. Vidi & nummos cum ramis oleae, & canistro fructuum ad pedes, quo olei fertilitas signatur, aliarumque quas terra producit, frugum. Obseruatum & illud, rarius tritici spicas in his nummis spectari, sed papaueris, vt qui vescitur, capere somnum queat: aut quia Ceres Dea raptam à Plutone Proserpinam filiam dum quaerit, somno oppressa quieuit. SCHOL. *Cur in Cereris manib. nummi praeferant papauer cū spicis tritici, verior fortasse haec caussa, quod Cererē repertis frugib. glandib. abstinere mortales docuisse fabulatur, & papaueris genus quoddā ad esum*

seminatur, teste Dioscoride lib. IIII. *cap.* 55. E satiuis *inquit*, papaueris genere, quod A hortense semen in panem densatur, qui sanis in vsu sit. *Hinc Maro lib.* I. *Georgic.*

Nec non & limi segetem, & Cereale papauer
Tempus humo tegere ——

Idemque lib. IIII. vescum *nominat:*

Lilia, verbenasq; premens, vescumque papauer.

Vbi Seruius Honoratus: Vescum, *quo vescimur, huncque panem ille ipse Dioscorides* κλαϐίτην *vocat, quasi canistris asseruatum.*

In nummis quibusdam *Annona* virgam tenet duplicem, ea forma, qua Claudij Caesaris digamma pingitur. B. Duo hic non assequor, *digamma* illud Claudij, & *virgam duplicem?* A. Faxo intelligas. Ti. Claudium Caesarem auctor est Sue- B tonius & Tacitus certas Alphabeto litteras adiecisse, etiam Latinas. Apparet id quoque in marmoreis Inscriptionibus eius imperij, quibus pro V. consonanti vncinus hic subijcitur. Ⅎ. vt pro *locauit* scriptum sculptumque videas LocaⅎIT. B. Sed cur *digamma* nominatur?. A. Quod è duplici *gamma* fiat, quae Graecorum tertia littera est, itaque pingitur Γ. B. Cur autem inuertitur? A. Ne sit F Latinum. Vncus autem quem *Annona* tenet tessera, meo quidem iudicio, videatur, qua Congiarū (quo de iam in *Abundantia atque Vbertate* differere memini) dabatur, aut sportula, & cum frumentum distribueretur. Vidi equidem Romae apud Achillem Mafeium quinque aut sex tesseras, quae, quantum coniectura assequor, pro sportulis erant: etsi aliorum * alia de his mens fuit, atque interpreta- C tio. B. Sportulae quomodo fiebant, & earum quis vsus? A. Ex ossibus erant vel eburneae, forma bacilli, & quatuor lateribus inscriptae. In vna parte S.P. sequebaturque serui aut liberti Romani, aut ciuis ipsum nomen.

I. Lipsius in Corn. Taciti, ad Libr. XI. Annalium.

** Vt Fuluij Vrsini apud Octauianum Sadam.*

Verbi-gratia: SP. EVTYCHES FL. CANDIDI SER. idest, *sportulā Eutyches Flauij Candidi seruus accipiet*; & si *lib.* loco *Ser.* scriptum erat *Libertus* legendum. Sin fuisset SP. T. FLAVIVS CANDIDVS: sic legebatur, *Titus Flauius Candidus sportulam accipiet.* In altero latere dies, & annus Consulum nominibus designabatur: Exempli gratia KAL. MARTII. M. CICERONE. C. ANTONIO COS. diem, quantum conijcio, quo sportulam ciuis accipere coepit, designat. Geminae autem fiebant (vt hodie ligneae tesserae fissae, numerisque scalptae, fieri solent) quo pars vna ciui, Quaestori altera, eius qui sportulam daret, quique acciperet, relinquebatur; & deinceps assignato die sportulae capiendae cura erat. Petrus tamen Ciac- D conius, homo doctissimus, monuit per epistolā, alteri inscriptum fuisse SPECT. quod non sportulam, sed *spectaculum* aut *spectionem* significat. C. Sportulae vox vnde fluxit? A. Asconius Paedianus in secundam Verrinam M. Tullij, à sporta ὑποκοριστικῶς deriuat, vnde & *sportella* dicta, forte quod in eā dari solita sportula, recipiebantque veluti diarium à Romanis ciuibus potentiorib. vt à patronis clientes. [*Alias se apud Fuluium Vrsinum inscriptas Tesseras vidisse scribit Dionysius Octauianus Sada, eruditus Hispanus Romae: & And. Schottus lib.* II. *Nodorum Ciceron. cap.* 67] B. Formam spectare *Tesserae* magnopere iuuaret. A. Non est nunc quidem ad manum, memoria tantum teneo paruoque impendio ac labore fabricare liceat; Verum de *Moneta*, hoc agendo, nunc videamus. E

MONETA.

Iunonis Monetae templum olim Romae fuit, sic dictae, quod loqui ibidem Dea visa est, monendo Romanos, vt scropha praegnante facerent, remq; diuinam peragerent, quo terrae-motum, qui impendere videretur, effugerent, vt M. Tullius lib. I. de Diuinatione commemorat. Etsi non desunt, qui de nominis etymo aliter differant: in his Lactantius Firmianus lib. II. Diuinar. Instit. cap. VII. Longo

post

A post tempore iuxta templum illud *Monetae* aedes constructae, quibus & pecuniae cudendae, qui praeessent, *Monetales* nuncupati vel *Treuiri* seu *Triumuiri*, vt supra Dialogo I. docuimus. In Domitiani itaque nummis MONETA inscriptis, femina est bilancem dextrâ tenens, sinistrâ Cornu-copiam; significans ponderis aequi & iusti esse oportere, cui potissimum trutina adhibetur. Cornu-copiam tenens diuitias demonstrat rerumque vbertatem. In alijs posteriorum Imperatorum, vt Diocletiani, aliorumque, tres sunt matronae eaedem singulae gestantes tria metalli genera, quibus pecunia cudebatur, notantes, puta *aurum, argentum, & aes*, scribiq; solita triplici A.A.A. in nummis prope innumerabilibus, & quibusdam marmorum Inscriptionib. Cumq; metalla illa aut conflari soleant, aut feriendo cudi, B hinc & binas litteras F.F. hoc est *flando, feriundo* appositas videas. Interdum etiam opificum instrumenta, quibus cudi moneta solet, apposita; vt mallei, vt forcipes, & incus. Nunc à *Moneta* ad *Salutem* gradum faciamus, quod duae res sint, quae à senibus expetantur, & in *Fortunae bonis* numeranda. B. Si senum idem esset tecum ingenium, parum his addicti essent. Studiorum enim assiduitate ac vigilijs nullam, aut paruam valetudinis habes rationem: Pecuniae multo minus, qua es in egenos liberalitate. A. Mittamus haec. De his alias dicendi locus.

SALVS.

In antiquis nomismatis sic pingitur matrona serpenti cibum porrigente, vt in alijs dextrâ serpentem teneat, in alijs serpens altari insistens, iuxta pedes sit, edatq; C è scutella, quam femina extendat.

SCHOL. [Melius fortasse de Lanuuina virgine, quae quotannis serpenti cibum praeberet è patella, interpretemur, luxq; hinc alluceat Propertio lib. IV. Elegia VIII. haec narranti, licet interpretes cetera eruditos, hoc fugerit, non inspecto hoc nomismate. Poëtae verba apponere, si quis requirat non pigebit.

Lanuuij annosi vetus est tutela Draconis,
Hic vbi tam rarae non perit hora morae
Quò sacer abripitur caecis descensus hiatu,
Quò penetras virgo. Tale iter omne caue.
Ieiuni serpentis honos cum pabula poscit,
Annua & ex ima sibila torquet humo.
D *Talia demissae pallent ad sacra puellae.*
Cum temere anguineo creditur ore manus
Ille sibi admotas à virgine colligit escas:
Virginis in palmis ipsa canistra tremunt.
Si fuerint castae redeunt in colla parentum,
Clamantq; agricolae: Fertilis annus erit.

Et verisimile est eos qui Lanuuio ducerent originem, in nummis talia de serpente signasse & cudisse in patriae honorem, vt è Mettijs, Papijs, ac Roscijs apud Fuluium Vrsinum lib. de Familijs apparet. Adhaec *Iuno Sospita* vt alibi Salus, religiose Lanuuij colebatur. Teste M. Tullio lib. I. de Nat. Deorum, & in Miloniana, E & Mureniana extrema. T. Liuio li. VIII. IX. & XXII. itemq; Silio Italico li. XIII.

Lanuuio generate, inquit, quem Sospita Iuno
Dat nobis Milo, Gradiui cape victor honores.]

Serpens autem Aesculapio ac *Saluti* sacer, auctore Festo: quod instauretur quotannis positis exuuijs, vt & medicamentis aegroti mutantur. Diligentiae quoque attribui queat, quae virtus medicinam facientibus necessaria. Sinistra hastam tenet, vt Deae solent ac Virtutes. Romae quoque *Salutis* aedes sacra iuxta Quirini seu Romuli. Et scipione adniti, dum se corroborent aegrotantes, consueuerunt.

Cuditur nonnunquam pedibus stans, quasi recuperata iam confirmataque valetudine, & surgere lecto solet. In alijs sedet, quo situ requiem salus adfert; vel quòd sedere identidem debeant, qui conualescunt. Domitianus Imp. arâ illi posita adscribendum curauit: SALVTI AVGVST. recuperata forsitan valetudine vota persoluit. Tiberius effigiem eius exhibet, additque SALVS AVGVSTA, & concisè SAL. AVG. Nero serpentem sustulit, nihil venenatū Saluti tribuendum ratus. Hadriani nummi SALVS PVBLICA praeferunt, alterâ lancem, clauum alterâ tenens; idque à tergo, pede etiam globum calcans, significans se imperante orbi Salutem publicam datam. In nummo Manij Acilij Glabrionis hinc *Salutis* effigies, illinc *Valetudo* cuditur *Salutis* socia, quae & ipsa *Salus* est: serpentem enim & ipsa dextrâ tenet. Nunc de *Laetitia* & *Hilaritate* dicendi locus. A B

LAETITIA.

Haec est virguncula floribus coronata, idcirco in nummis pingitur, quod pueri plerimque laeti exsistunt. Quamobrem ludis publicis ac festis coronari soliti, postes etiam aedium priuatarum, templorumque: Adhaec animalia victimis destinata, vt Tertullianus lib. *de corona militis* refert. Interdum in nummis dextra corollam tenet, & sinistra virgam, sceptrum-ve, vt Dea, vel clauum globo impositum, quem vt nauis gubernator teneat, orbemque *Salus* gubernet, vt in nummis Crispinae Aug. Philippi quoque & Taciti Impp. Interdum & anchoram, vt in eorundem Augustorum nummis, adscriptumque LAET. FVNDATA. Dextra quoque patinam porrigit. C

HILARITAS.

Matrona spectatur duos inter pueros iuxta pedes collocatos; quorum alter palmae ramum porrigat, alter vestis laciniam teneat. Gestat ipsa Cornu-copiam sinistrâ. Palma vero *Hilaritatis* partâ iam de hostibus victoria, symbolum est. In nummo Faustinae M. Antonini coniugis, vel Didiae Clarae, sine pueris matrona insculpta dextrâ palmam ad terram dimissam, sinistrâ Cornu-copiam gestat. Dominicâ Palmarum nouimus Christiani qua pompa CHRISTVM Seruatorem Hierosolymis Hebraei acceperint occurrentes Ramis palmae atque oleae. Nec desunt qui Syriaca linguâ *Osanna* nihil aliud significare affirment quam *Date ramos*. Cum vero de puerorum Hilaritate sit áctum, de *Iuuentate* nonnihil dicendum. D

Graecis βαϊοφόρος. *Oliuarū solemnitas.*

IVVENTAS.

In M. Aurelij Caesaris nummis, iuuenis etiamnum matrona est, patera seu scypho aromata altaris foco imponens, siue potius *Hebe* est, Herculis coniux. Iuuenis autem cum Romae primum barbam poneret, hoc est, vt Terentij verbo vtar; *postquam excessit ex ephebis*, sacrificare solitus IVVENTATI ture, quam vt Deam indigitarunt. Eratque Laetitiae dies, cum comam barbamque ponerent; vt è Martialis Epigrammate colligo. item cum praetexta posita *Togam virilem* seu *puram* induerent. C. Quaenam *Pretexta toga & pura* sit, quia saepius occurrit nobis, edissere. A. Carolus Sigonius, homo doctissimus, credidit Romanos candida veste perpetuo vsos: pueros vero atque adolescentes in vestis fimbria seu limbo purpuram intextam gestasse à quarto-decimo aetatis anno, vsque ad sextum-decimum; Tum vestem illam praetextatam deponentes, virilem togam, purpurea carentem lacinia, sumsisse puram. Octauius Panagathus, Italiae quondam in litteris oraculum Romanorum, togam existimabat è quatuor illis colorum generibus fuisse, quibus Circensibus in ludis currentes vtebantur factiosi illi, *Albati*, *Russati*, *Prasini*; & *Veneti*; qui colores albo, & rubeo, viridi, & caeruleo respondent: E

Lib. xi. Epigr. 40.

De his factionibus Cassiodorus in Varijs & in Vitruuiū Gul. Philander.

A dent. Feminae giluco ſeu croceo indutae procedebant. In luctu verò candida feminae induebantur, vt in problematis auctor Plutarchus. Viri contra pulla atq; atra veſte vſi Romae, ſolique in Magiſtratu, vt Cenſores, purpurea veſte incedebant.

*SCHOL. *Romani liberis decimo-ſexto aetatis anno* Togam virilem *dabant, vt colligo è Suetonio in Auguſto, cap 8. & Cicerone Epiſtola 1. ad Atticum, & Epiſtola 20. lib.9. cum Tullio filio auctus, anno* IↃCCXIV. *Vrbis conditae virili toga donauit: Quo die adoleſcentes in Capitolium aſcendebant: Argumento eſt, quod Val. Maximus lib.*V.*ca. 4. de M. Cotta ſcribit, de quo & Dion lib.36. Item à patre, & agnatis in forum deducebantur: vt Plutarchus in Bruto de Caßij filio ſcribit, vbi* Togam virilem, ἀνδρεῖον ἱμάτιον *appellat: Dion vero lib.45.* ἐσθῆτα ἀνδρικὴν *vocat. Latini etiam* Togam puram, *& Grae-*
B *ci* ἀπέρφυρον *nominarunt.* C. Purpureane in cocco tincta veſtis eſt ſerica, an lanae nobilis coccus? A. Sericum ea tempeſtate Romae in vſu non fuit, qua de loquebantur, vt nos de tabaco hodie, vel Indico Mechoacano. Quare in veſtibus vſui tunc nō erat, ſed purpura punicei erat coloris, ſeu hyacinthini, ac ferruginei, quem Galli atque Itali *pauonazum* de inſignium coloribus agentes vocitant. Verum à diuerticulo domum redeamus, & à *Iuuentate de Pudicitia*, quae toga ſerica eſt, ac purpurea longè praſtantior, diſſeramus.

PVDICITIA.

Scalptam video nomiſmatis matronam ſedentis habitu velato capite, veſtis lacinia, ac dextra velum, ſeu calanticam tenens, aut veſtem denique, quam, vt pu-
C dica, geſtat, dictaque Latinis Virtus illa PVDOR. Sedet autem domi, vt mariti bona cuſtodiat, non vaga, vicoſ-ve oberrans, vt impudicae ſolent atq; inuerecundae, ſed quieta, conſtans, & honeſtatis amans. Igitur tecta incedit, non vt ſcorta, corporis partibus, quae velandae ſunt, nuda. Siniſtra virgam tenet aut ſceptrum, veluti Dea, interdum & erecta conſpicitur, veſte tamen velata. Huic matronarum ſeu vxorum fertilitatem, quae Latinis *Fecunditas* eſt, ſubiungam.

FECVNDITAS.

Cuditur in nummis mulier infantem vlnis geſtans, geminos etiam ad pedes liberos habens, alterum tamen natu maiorē. Fecunda autem dicta, quae parit quotannis, vt quae ternos in imagine mater geſtat. Auguſtus quoque trium libero-
D rum parentibus, *lege Iulia de maritandis ordinibus* multa indulſit, quae ſi alteri non parienti indulſiſſet, *Ius trium liberorum* dictum. De quo multa Vertranius Maurus ſcripſit. In alijs nummis binos videas vlnis geſtare matrem, totidemque ponè aſtantes. Raro etiam ſedentem, vt mammam lactanti praebeat. In alijs erecta eſt, curae ſibi eſſe ſignificans, ſi quid humo tollēdum. In nummis Iuliae Mammaeae & Saloninae Auguſtarum ſtat matrona, ſiniſtra Cornu-copiam ferens, & dextra infanti blandiens colludit. In Plautillae Auguſtae nomiſmate duos dextras implicantes video, veluti coniuges, adſcriptumque PROPAGO IMPERI. A feminarum *Fecunditate* tranſeo ad *Nobilitatem* & *Honorem*.

E
NOBILITAS.

In nummis quibuſdam Commodi & Getae matrona ſiniſtra geſtat ſtatuam paruam, fortaſſe Palladium. Nam ſimilis figura tribuitur Deae Veſtae manibus, cuius in templo Palladium aſſeruabatur. B. Quid amabo *Palladium*, vſque eo decantatum? & quid illi cum nobilitate commune? A. Dionyſius Halicarnaſſeus, curioſus Romanae Antiquitatis Hiſtoricus, *Palladium* ſtatuam fuiſſe ait, armati forma militis: ſic dictum cum parua eſſet Palladis figura, allatamq; à Naute Troiano, à quo *Nautia familia* originem duxerit, cuius & Maro meminit, vt

cari

cari Palladi & in delicijs: à quo & *Palladium* coeperit. Ideo armati militis imago A
Palladis est, hancque gestat Vesta Dea, ac *Nobilitas*. Cuius rei signum est, quia galeam capite portat, sinistra clypeum, dextra lanceam, quae Palladis arma. Magna haec statua Troianis in veneratione fuit, à Diomede atque Vlysse furto sublata, & capta demum Troia, à Naute, & Aenea recuperata, qui Albam transtulerunt, indeque Romam delata est. Cum autem Romanae nobilitatis principes è Troia appulsis originem duxerint, Albamq; condiderint, hinc manu Palladium gestat, vt dixi, *Nobilitas*, vt & Vesta Dea.

HONOS.

In M. Aurelij Antonini nummis quibusdam iuuenis spectatur, in toga & la- B
to clauo, vt equidem arbitror, ac sinu vestis splendidae, qua Romae vsi, multas habente plicas, estq; perlucida; qualis *Honos est*, ventosus & caducus. Gestat & Cornu-copiam, significans verum laudabilemq; honorem vtilitati coniunctum esse oportere. B. Quid *latus clauus*, & *toga picta*, quae plerumque coniungi solent? A. *Latus clauus* tunica erat, non toga; Senatorũ habitus. *Toga picta* triumphantium dumtaxat, & Regum, atque Imperatorum: cuius forma visitur in Augusti Caesaris nummis quibusdam. B. *Toga* & *Tunica* quid quaeso differunt? A. Hoc nimirum interest, quod inter intimam & superiorem vestem. *Tunica* enim interior erat vestis, exterior vero Toga; estque pacis indumentum. *Sagum* contra militaris tunica ac breuis, quae tunicae respondeat, aut, qua hodie vtimur, *casaccae*. *Paludamentum* autem vestis erat Imperatoris militiae, quod sago impo- C
nebat: quales hodie laenae sunt villosae iter agentium. B. *Lati claui tunica*, quid ab alia tunica differt? A. Erant claui depicti, aut intexti, quam reliquarum tunicarum latiores. B. *Picta toga* an aurea erat, an serica, vt, quo hodie vtimur, textum Italicum, vulgoque *broccatum* nominatur? A. Diximus iam, quantum memini, sericum Romae in vsu non fuisse, nisi Imperatorum posteriorum temporibus: etsi aurum erat ac purpura, operis belluati, in toga picta seu triumphali intexta. C. Quid, quaeso, intextũ erat, an forte figurae, quales hodie in tapetib. conspiciuntur? A. Equidem ignoro. Illud tantũ; togas id genus quasdam *palmatas*, dictas forte, quod palmae intextae viserentur. B. Quid *sinus*, quem

Quinct. li. xi. Instit. orat. cap. v.

in ea veste spectari affirmabas? A. M. Fabius Quinctilianus sinus geminos (quales in statuis spectamus non raro) affirmat in toga fuisse veluti fascias, quibus tu- D
nicae toga adnectebatur. Quales lacinias Veneti hodie *Becchas* nominant, & Hispani *beccas*, & varijs in oppidis Consules, Decurionesq; gestant è byssino rubro, alia-ve materia. His adhaerebant veluti cuculli, quibus certis etiam temporibus caput velabant, vnde & alibi *Caputia* nominata. B. Non dissimiles igitur ei laciniae, quam Collegae Salmanticenses & Complutenses gestant? A. Ita est, & ipse Bononiae gestaui, collega cum essem antiquissimi ibidem Gymnasij ab Aegidio Albornotio, Card. homine aeterna memoria digno, exaedificato. Quin & antiquitus Doctorum, atq; Equitum is habitus fuit, hodieque Monachi quidam *Della Calza* dicti, eodem vtuntur. Redeo ad *Honorem*, quo de iam diximus, E
cum de *Virtute* sermo esset, M. Marcellum templum illi statuisse, quod ingredi nisi per *Virtutis* templum nemo posset. In Cordij Caleni nummis contra *Honoris* facies *Virtutis* faciem tegit, vt haec parum appareat. Recte tamen: *Honos* enim illustrior est, vt si honore ornatum quem foris aspicias, intus quoque *Virtute* praeditum esse arbitreris, vt iustus sit honos ac debitus. *Honoris* autem facies iuuenilis est, lauro coronata, ac promissis capillis crispis ac cincinnatis. *Virtus* vero galeam sine comptu & ornatu gestat. Supra quoque diximus duas has effigies in Vitellij nomismate spectari. *Virtutem* quidem armatam, *Honorem* inermem, & absq;

corolla

A corolla, ſiniſtra Cornu-copiam tenentem, dextrâ vero ſceptrum geſtat, imperium, honoris plenum deſignans. *Libertas* ingentis ſemper omnibus ſaeculis pretij agmen hoc *Virtutum* claudet.

LIBERTAS.

Hanc repraeſentat matrona erecta, dextrâ pileum rotundum tenens, ſiniſtrâ vero virgam. Serui autem & mancipia cum manu mitterentur, attondebantur; pileoque capiti impoſito veſte candida induebantur. Clarũ id ex M. Plauti Amphitryone, & Polybij fragmentis. Adhaec liberti poſt longam ſeruitutem pileum geſtabant, vt & bello libertate donati ac ſeruitutis iugo excuſſo, triumphantis vt

I. Lipſius de Amphitheatris & Lazarus Bayſius.

B liberatoris currum ponè ſequebantur, vt in triumphis aliquot T. Liuius li. XLV. extremo commemorat. Qui & à Romanis per iocum irriſum ait Pruſiam Regem, quod Romam delatus pileum album geſtans Senatores non ſecus atque liberti Patronos, conſalutaret. In Caligulae Caeſaris nummis ſolis pileus ſpectatur. In M. Bruti autem nummo, vt Caeſaris percuſſoris, duobus vtrimque pugionibus pileus cuditur, quod Dialogo primo explicare memini. B. In Pandectarum titulo *De Latina Libertate tollenda*, ſeruorum mentio fit, qui pileati patronum tumulo conderent: quamobrẽ & Libertate donarentur. A. Lectum id à me recordor. Virga quam ſiniſtrâ matrona geſtat, ea fortè eſt quam *vindictam* nominabant, qua ſeruus percuſſus non à Patrono, ſed Praetore aut Conſule: quib. praeſentibus libertate ſerui donati. Quae quidem virga lictoris è manu, qui Conſu-

L. 1. §. Sed & qui D. De Lat. lib.

C lem aut Praetorem deduceret, ſumi ſolita. In alio nummo *Libertas* manus volam diductam oſtendit, quaſi ferire velit palma: qui geſtus etiam in Pandectis *Libertati* tribuitur, & *Manumiſſio* dicta. In Antonini Elagabali nummis quibuſdam adſcriptum LIBERTAS AVG. Femina pileum dextra, & ſiniſtra Cornu Amaltheae geſtante, oſtendere volens rerum omnium vbertatem è *Libertate* exſiſtere. Exſtant & hi tituli in nummis, LIBERTAS PVBLICA, & AVGVSTA, & RESTITVTA. Item in Conſularibus C. & Q. Caſſij LEIBERTAS. In Bruti autem nummo eius dumtaxat effigies cum titulo ſpectatur.

SCHOL. Libertatis *templum Pub. Victor in Auentino collocat, & Atrij* Libertatis *T. Liuius meminit, lib. 45. Et alterius ab Aſinio Pollione conditi, Suetonius. P. Clodius, Ciceronis patria pulſi domum in Palatio incendit, atq; in area templum* Libertatis *exſtru-*

D *xit, vt auctor eſt Plutarchus, Dion lib. 43. & Cicero ipſe orat.* Pro domo ſua. *Graece eſt Plutarcho* νεὼν ἐλευθερίας, *quod idem Tullius 2. de Legib.* Licentiae templum *vocat. Erãt quoque Graecis feſta* Libertatis, ἐλευθέρια *dicta, forte qualia Romae* Saturnalia *à ſeruis celebrata. Plautus in Sticho, & in Perſa:* Baſilice ἐλευθέρια agito. *Iouis quoque* Eleutherij *meminit Plato in Theage, Tu vide & Lilij Giraldi Syntagma de* Deorũ cognom.

Libertatis quoque vſus beneficio finem hic dicendi de *Virtutibus* faciam, etſi nõ me fugiat deeſſe imagines aliquot, ſi Nomiſmata curioſius inſpicere libeat, vt *Gloriae* & *Memoriae*, aliarumque rerum, quas arbitratu tuo ſubiunges.

B. Quam pulchrum ſane & vtile foret tapetia ſeu aulaea hiſce *Virtutum* imaginibus contexta, ceteriſque rebus iam pertractatis confecta poſſidere? ſed dic, quaeſo,

E ecquaenam vtilitas hinc exſiſteret? A. Primo, vtiliſſimum ſit nomiſmata I. iſthaec memoria tenere, quia libris praeſtant, & omni adeo antiquitati antecellunt. II. Deinde libri hac de re conſcripti melius intelligentur. Tertio valent imagines in componendo ſcribendoque, & ad inueniendum explicandumque potiſſimum *Poetas*, qui *Famam, Famem, Somnum, Diſcordiam, Pacem, Bellum*, ſimiliaque deſcribunt. III. Vtque ad veterum imitationem fiant nummos inſpicere pretium eſt operae. Quarto, ad inueniendum apte icones. Incidunt enim tempora IIII. cum feſtis publicis, pompis, ac ludis ornare pegmata picturis oporteat, vt in

V. Principum inauguratione aut coronatione Regum, Imperatorum, ac Pontificum. A
VI. Adhaec in ludis, velitationibus, belli simulacris, symbola sunt effingenda. Palatium interdum Principis depingendum: Curia quoque aedesque, tum publicae tum priuatae.
VII. Denique, vt dicis, aulaea hinc, ac vela aulae, & cortinae texi queant. Maxime tamen expedit has *Virtutes* non memoria modo tenere, verum
Cic. 1. Offic. etiam, cum opus est, reapse exequi. *Virtutis* enim laus omnis in actione consistit. Verum de his satis superque.

PERIOCHA

DIALOGI III.

EVROPA.
Hispania, & Hiberia.
Gallia, quae hodie Francia.
Africa, & Mauretania.
Italia.
Roma.
Germania.
Panoniæ.
Dacia.
Sicilia.
Asia.
Iudaea.
Aegyptus.
Alexandrea.
Arabia.
Armenia.
Cappadocia.
Mesopotamia.

FLVMINA.

Tiberis.
Nilus.
Tigris.
Danubius.
ΚΑΥΣΤΡΟΣ Cayster.
Maeander.
ΜΕΛΗΣ.
Via Traiana.
Portus Ostiensis.

OBITER ADMISTA.

Tyrrhenum mare.
Tyrrhenica Tarraco.
Scutorum genera.
Aquae Bilbilitanae arma temperant.
Martialis emendatus.
Elephantis serpens cur in nummis appingatur.
Metelli Nummi & Caesaris tum Elephantis.
Ficus Ruminalis.
Picus auis.
Lupa lactans Romulum & Remum.
Faustulus Pastor.
Ibis auis Aegypti.
Crocodilus.
Aquilae legionum.
Nobilium insignia.
Hippopotamus, qualis.
Nili augmenta cubitis distincta.
Sphingis forma.
Ichneumon Crocodili hostis.
Papiri origo.
Tigridis forma.
Maeander fluuius apud Virgilium.
Homerus Melesigenes.
Duumuir Quinquennalis quis.
Pharus Alexandrina.

ANTO-

A ANTONII

AVGVSTINI

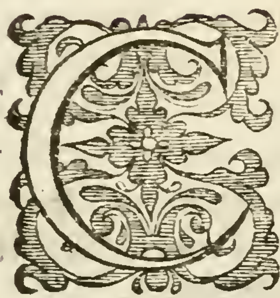
ARCHIEPISC. TARRACON.

DE VETERVM NOMISMATVM ANTIQVITATE

DIALOGVS III.

B QVI EST

DE PROVINCIIS, VRBIBVS, ET FLVMINIBVS.

B. COEPI nomiſmata ſtudioſius, quam antea conſueueram, inſpicere, & auerſas contemplari partes; videorque, niſi me amo, *Virtutum* hac conſideratione, plura id genus cognoſcere poſſe, praeſertim ſi titulos ac nomina Nummi repraeſentent. Aueo nunc, pace quod liceat tua, cognoſcere, de *Prouincijs, Vrbibus, ac fluuijs*, de quibus mentionem heri abs Te factam, quòd in nũmis occurrerent, memoria teneo. Etſi vero
C nummos cum titulis Vrbium videre contigit, cur autem ita cuderentur equidem, fatendum eſt enim, non aſſequor. A. Videre & mihi plures contigit, quamuis pauca de his dicere habeam: dicam tamen, quando ita vis, quae in mentem venient, quaeq; obſeruando, quantũ id eſt, ſum conſecutus. Prouinciae paucae ſunt, quaeque vniuerſè mundum partiuntur. EVROPA, ASIA, ET AFRICA numerantur. In EVROPA ſunt *Italia, Gallia* (quae hodie *Francia* nominatur) *Germania, Pannonia, Dacia*, & noſtra denique *Hiſpania*. In *Africa* vna in nummis *Mauretania* occurret. In *Aſia* vero, *Aegyptus, Iudaea, Armenia, Arabia, Cappadocia, & Meſopotamia*. Inſularum *Siciliam* tantum nomiſmata praeferunt. B. Scire cupiam, vt EVROPAM, vtque HISPANIAM (de ceteris enim non admodum laboro) anti-
D quitus cuderint. A. *Europae Graeciaeque* in nummis imaginem nullus obſeruaui, niſi *Europam* tauro, hoc eſt, Ioue, vt Poetae fabulantur, inuectam, quod videas in Graecorum nummis Gortyniorum (qui Cretam inſulam, quae nunc *Candia* vocatur, habuerunt) cuius vt auctor eſt Plinius, incolae in admirandis numerant arborem, cuius ſub vmbra cum Europa Iuppiter cubarit. Ea erat coeca aeui illius dementia. [Eſt & Romanus nummus L. Valerij Aciſculi cum Europa tauro inſidente, & alter, neſcio an Graecus nummus, his tauro ſubiectis litteris EYΘ.L. F.STRAB. Euthymij enim nomẽ Lucij filij cognomento Strabonis agnoſcere videor. In altero & taurum cum Europa. Auerſa autem parte Labyrinthum, qui in Creta fuit, cum his litteris MA. Et ſupra infraque ΩN.ΩN. vnde niſi forte gentis
E nomen eſt, nihil exſculpas, niſi Minois fortaſſe nomen [Euboeenſes ſimiliter tauri caput nummis imprimebant, adſcriptis ſupra infraque litteris: EYB. quibus danda ſane venia, quod ſic Vrbis nomen quaſi à boue ductum propagarint. Europae adhaec figuram tauro ſedentis in aereo quoque nomiſmate vidimus, incertum tamen cuius vrbis, litteriſque varijs inſcriptum. Nam iuxta taurum tres hae litterae: M.C.F. Illinc vero iuuenilis imago litteris quatuor: L.Q. L.F. rurſum quinque litteris, Q.ISC.F. B. Denſae hic tenebrae, ſed quid ſignificare tibi videantur?

Lib. XII. Nat. hiſt. cap. I.

deantur? A. Equidem non habeo dicere: illud tantum: nihil hic me videre: A etsi non me fugiat Lucianum Samosatensem, cum de Syria Dea differit, Sidonijs id tribuere, tales vt nummos cudere solerent; qui & raptae à tauro Europae fabulam Dialogo de vetis Zephyro ac Noto lepidè, vt omnia, narrat. Gortyniorum tamen ac ne Sidoniorum quidem nulla ibi mentio, sed antri iuxta Dicten, aut Dictaeum, qui Cretae, nisi fallor, locus est. Transeo ad HISPANIAM nostram; sic

II. enim à Latinis dicta; à Graecis vero IBERIA, nisi fallor; recta enim orthographia nummis astipulantibus cum spiritu, HIBERIA, scribendum. B. Ita-ne scriptum HIBERIA in nummis apparet? A. Non vidi sane, sed penes me est sic inscriptus MVN. HIBERA. & alter item sic, HIBERVS. De quo infra extremo hoc Dialogo; itaque in marmoreis Inscriptionũ tabulis legitur, atq; adeo in Pandectis Floren- B tinis, cuius Legis hoc initium: *Quidam Hiberus nomine.* C. Sed cur Aldus Manutius in Orthographia maiore, huius scripturae non meminit? A. Quasi vero non multas voces omiserit, saltem Inscriptionem veterem ex aedibus Card. Caesij, cuius hoc est principium: *Iam datus est finis vitae*, de scriptura vocis LITVS disserens, exhibuit; in qua bis HIBERVS his verbis nominatur.

Littore Phocaico pelagi vi exanimatas,
Illic, vnde Tagus, & nobile flumen Hiberus;
Vorsum Ortus, vorsum Occasus fluit alter, & alter.
Stagna sub Oceani Tagus, & Tyrrhenica Hiberus.

Qui versus duplici nomine proderunt, cum vt orthographia *Hiberi* cum spiritu astruatur, tum quod *Stagna Tyrrhenica* eam maris nostri partem vocat, qua *Hiberus* flumen in mare delabitur, quod & Paulini hoc versu comprobatur: C

Qua Betis Oceanum, Tyrrhenumque auget Hiberus.

C. Nonne clarum id mediterraneum mare *Tyrrhenum* vocandum, Maronis auctoritate?

—— Tyrrhenum nauigat aequor?

A. Adhibet idem Poeta frequenter de Italia loquens. Verum vt *Hesperiae* nomen Italiae atque Hispaniae commune fuit, sic & *Tyrrheni* aut *Tyrrhenici* vocabulum, potissimum vero ea maris ora sic appellanda, quandoquidem in hac ipsa Inscriptione *Litus Phocaicum* nominatur ora *Emporiae* ac *Massiliae*, quae vrbes Mediterraneo adjacent, & quia altero Tyrrheni nomine *Hiberi* ostium designat. Hoc eo disertius exponere placuit in gratiam nomismatum Tarraconensium duplici D

Sup. Dial. II. T. T. inscriptorum, vt altera littera *Tyrrhenicam* designet, quomodo & Ausonius Poëta illam appellat, vt infra, cum Deo, copiosius exponam. Sed ad Hispaniam denuo gradum faciamus.

HISPANIA.

III. In Galbae Imp. nummis matrona spectatur, militari habitu cum scuto, telaq; duo sinistra tenens, dextra vero binas spicas. Militaris ideo, quòd bellicosa

T. Liuius lib. XXVIII. sit natio, fateturque ingenue Liuius diutius restitisse Hispaniam, quòd superari non posset, quam gens alia vlla, iam inde à Punico bello secundo, ad Augusti Caesaris vsque imperium. Scutum & tela Hispanorum propria, quibus hodieque E pugnant. Spicae autem tritici, quo abundant, copiam ostendit. In alio nummo *Hispaniam* video cum galea implicitas manus habere, foedus nimirum inter ipsos initum pro Galba contra Neronem Augustum demonstrat. C. Qualia Latinis haec arma? A. *Clypeus, pelta, & parma* Romanis fere dicta, & *Scutum, Tela* vero & iacula. BILBILIS autem, quae hodie *Calatajud* putatur, his antiquitus armis enituit. *Salon* enim eius flumen à Plinio praedicatur, armis ferroque temperando aptissimum. Martialis quoque Poëta, originem inde ducens, *Bilbilim* pa-

triam

A triam laudans, corrupte vulgo editur, vt nos Hieronymus Surita, homo doctiſſimus, per litteras monuit: Sic enim Poëta canit:

Videbis altam, Liciane, Bilbilim,
Equis & armis nobilem.

Emendandum enim *aquis* pro *equis*. Neque enim equorum praeſtantia Celtiberia, ſed armis, vt Trogi Pompei auctoritate Plinius docet, olim commendata. B. Galeis & caſſidibus etiamnum populares noſtri è Calatajud alijſque cudendis armis ferri optimi excellunt, veteremque famam retinent. Verum idem Surita non patitur aequo animo aſſeri Municipium illud BILBILIM fuiſſe veterem Martialis patriam, ſed in proximo monte *Bambola*, qui & veteris vrbis nomen quoquo
B modo refert, ſeruatque veſtigia, ac rudera oppidi perantiqui. A. Equidem Suritae in his libenter aſſentior, cum praeſertim magnam in Hiſpaniae locis, nominibuſque indagandis operam diligentiamq; ritè collocarit, edito nuper in Vbijs erudito in *Itinerarium Antonini Augusti* à ſe emendatum Commentario. Redeo nunc ad HISPANIAM. Quod talia eidem arma nummi tribuant, vellem profecto enſem breuem ſine cuſpide pariter attribuiſſet. quod gladij genus Hiſpanicum ſaepenumero T. Liuius praedicat. In Hadriani Imp. nummis, qui & ipſe Hiſpanus fuit, femina ſedens humi & pacifica oleae ramum praefert, & iuxta pedes cuniculum: vt ramus fortaſſe olei vbertatem, qua Hiſpania ſemper enituit, Romamque miſit, deſignet: Cuniculus vero (quod animal in his terris frequens, rarumque
C admodum in Italia viſitur) cuniculos ſignificet ſubterraneos, venaſque quib. metalla auri, & argenti, ferrique effoderent. Tunc enim Romanis auri eam vim copiamque ſuppeditare *Hiſpania* ſolita, quam hodie Hiſpaniae praebet India. In altero eiuſdem Hadriani nummo, matrona coram Auguſto, altero poplite terram contingens, dextram tendit, ſiniſtraque ramum oleae, vt antea, tenet: cuniculus quoque ad pedes ſtat, adſcriptumque: RESTITVTORI HISPANIAE: Quo pertinet Catulli illud:

Cuniculoſae Celtiberiae fili.

Quodque Strabo refert, & Aelianus, alijque plurimi de cuniculorum apud Hiſpanos copia, & voce illi non alteri linguae propria. Tametſi non deſunt, qui à voce graeca κόνις, quae puluerem ſonat, deriuent. His antiquior eſt Poſtumij Albini nummus, in quo effigies dumtaxat feminae paſſis capillis cernitur, velato
D capite, cum litteris, HISPAN. Nunc de GALLIA ſeu *Francia* dicendi locus.

GALLIA.

Diximus non ita pridem in Galliae nummis videri *Hiſpaniam Galliamq;* dextris IIII.
inuicem implicatis, vt foederatorum contra Neronē Auguſtum; habitum item vtriuſque militarem, cum galeis & ſagis. *Gallia* ſiniſtra haſtam tenet, aut ſcipionem. [Item in Hadriani nummo pariter ſpectatur quod de *Hiſpania* iam diximus, excepto ramo & cuniculo; quidam altero genu aduolutus coram Caeſare, adſcriptumq; in orbem: RESTITVTORI. GALLIAE.] Maro *Gallis* militiae tribuit virgatas veſtes, & torques aureos, binaſque gaeſas, quae Gallorum tela propria ſunt,
E & oblonga ſcuta. Sic enim ille:

Aurea caeſaries ollis, atque aurea veſtis
Virgatis lucent ſagulis, tum lactea colla
Auro innectuntur: duo quiſque alpina coruſcat
Gaeſa manu, ſcutis protecti corpora longis.

Tranſeo ad ITALIAM. C. Cum ab Occidente, orientem ſolem verſus tenderē coeperis, AFRICAM prius velim, repraeſentes. B. Placet conditio, quandoquidem *Gallia* & *Africae* noſtrae ſunt *Hiſpaniae* maxime finitimae.

A

A F R I C A.

V. In Hadriani Caesaris nummis matrona sedens spectatur, scorpionem dextra tenens: ad pedes calathus est herbis plenus. Capiti calanticae loco imposita est, proboscis elephanti; dentes enim exstant & auris oblonga. Ex Africa elephanti Romam delati: nam Indici, qui maiores sunt, raro ibi visi, crebro Africani: Punicis bellis notiores. In Metelli nummis plerumque elephanti spectantur, vt & in C. Caesaris Dictatoris, diuersa tamen de causa. Metellus enim vnus de pluribus multos bello Punico primo elephantos Romam duxit. Poenorum autem lingua hoc animal *Caesar* nominari aiunt: cumque gentis Iuliae elephãtum quidam pugnando occiderit, primum *Caesarem* nominatum. Alij vero *Caesones* & *Caesares* appellatos autumant, qui caelo matris mortuae vtero infantes nati viuerent. B

B. Cur ad promuscidem elephanti serpentem specto in Caesaris nummo, cuius auersae partis sacrorum instrumentum Sigonius lib. de Rom. nominibus explanauit? A. Propterea quod serpentem elephas è terrae visceribus eruat, & enecet: quod & de ceruis† commemorant. Romani autem viso primum elephanto obstupuerunt: idque non iniuria: corporis molem, robur, naturaeque industriam magnopere admirati, hinc Pyrrhus Epirotarum Rex Romanos, elephantis vsus, cecidit, superauitque. Quamobrem *Africa*, vt dixi, pro calantica elephanti promuscidem gestat, indeque Romam magna vis eboris (qui sunt elephanti dentes) importabatur. C. Scorpio, & herba, quid hic notant? A. Magnam in *Africa* animantium variorum† copiam fuisse, etiam venenatorum, nemo nisi hospes in litteris, ignorat: & Lucanus Cordubensis Poëta in Pharsalicis multus est lib. IX. in ijs commemorandis: illo adhaec antiquior Macer & Naso, Latini Poëtae, de Graecis Nicander: quorum tamen Macri, & Ouidij poëmatia interciderunt, extat vero Lucanus* & Nicandri Theriaca & Alexipharmaca in manibus sunt. Herbae quantum suspicor, medicae sunt ac rarae, quales *Silphium*, qua de Africana herba Dialogo I. disserere memini. In Seueri nummis quibusdam, femina stans habet Leonem & serpentem iuxta pedes, calanticam capitis elephantini vertice, vt diximus, gestans: sinistra scorpionem, altera velum, quo aspectum illius auertat, tenet. His antiquiores longe nummi sunt Q. Metelli Scipionis Pij, soceri Cn. Pompei, qui in Africa perijt, adscriptaeque capiti matronae ternae litterae: G. T. A. quas sic lego, *Genius totius Africae*, aut verius sic interpretor: *Genius tutelaris Africae*. Alibi in eiusdem Scipionis nummis, & L. Sestij, ac Caij Norbani Africae capitis effigies cum calantica illa capitis elephantini ac cornibus, quomodo iam diximus, spectatur: reperiunturque in Fuluij Vrsini nostri de Familijs Rom. opere erudito. Venio nunc ad Africae prouinciam *Mauretaniam*.

† *C. Plinius lib.* VIII. *ca.* 32. *& alibi.*

† *Hinc natũ Prouerb.* Africa semper aliquid apportat noui.

* *Lucanus li.* IX. *Pharsal. ver.* 732.

C

D

M A V R E T A N I A.

VI. Hanc refert in Hadriani nummis femina militari habitu, dextra equum strigosum ac macilentum cursui aptum ducens; quales hodie equos Itali Barbaros nominant; sinistra vero virgam habet, & Sallustius, siue quis alius, in Mauretania virgas pro calcaribus adhibuisse referunt, & frenis carent equi, hinc Maro: *Et Numidae infraeni cingũt. Maurorũ* ab hac prouincia nomẽ fluxit, qui à nostris *Mori* & *Morisci* nominantur; olim etiã *Maurusij* dicti, quos in Tingitania Plinius collocat: à quibus Hispania quondam vi capta, occupataque seruijt. Nunc de *Italia* dicendum.

AEneid. IV. *ver.* 41.

E

A

ITALIA.

Haec veluti Regina terrarum ac domina quondam alterius orbis terrarum partis Europae. In Titi Veſpaſiani nummis, & Commodi ſeu Antonini Pij, virgo orbis terrae globo inſidens, manu ſceptrum ſeu virgã tenẽs, altera Cornu-copiae: imperium notans, frugumque vbertatem: caput turribus ac muris coronatum, quod Vrbibus *Italia* abundet. In Cordi & Caleni nummis *Italia* viſitur, ac *Roma*: altera quidem muliebri habitu Cornu-copiae tenens; altera militis forma, notans *Romam* armis belliſque pacatam rebuſque affluentem *Italiam* conſtituiſſe. Huius in auerſa nummi parte capita duo *Honoris* ac *Virtutis*, habitu quoque differentia. VII.
B *Virtus* enim armata, vt Roma, *Honos* inermis eſt, vtque *Italia* pacata ac fertilis, honoribuſque abundans. Verum de his aliter paulo Dialogo II. cum de *Honore* verba facerem, diſſeruimus. B. De ROMA (amabo te) in nummis varijs quid exſtet, ordine, ſi vacat, expone. A. Mos tibi geratur.

ROMA.

In Veſpaſiani Caeſaris nummis ROMA ſpectatur militis forma, cum parazonio gladiolo, qui cuſpide careret; quo de II. Dialogi initio de *Virtute* differentes egimus, meminitque Martialis lib. XIIII. Epigram. 32. & Xiphilinus, in Traiano, ſeptem collibus ſeu montibus inſidens, & flumen ante pedes, qui *Tiberis* eſt. VIII. *Simplicius in Epictetū initio, vocat* ἐγχειρίδιον.
C In alijs videas armis inſidere, *Victoriam* manu geſtantem, vt in Claudij Caeſaris nummis, ac Seruij Galbae, quae coronâ ſe, vt orbis victricem, ornari geſtiat, Graecis ΡΩΜΗ, *robur, virtutem, fortitudinemque* ſignificat. Hinc eadem quae Virtuti ac Mineruae, inſignia *Romae* tribuuntur, vt & in Virtute à nobis ſupra eſt explicatum: niſi quod *Roma* Victoriam dextra teneat; *Virtus* non item, quae in actione conſiſtit, & niſi moriens praemium victoriae non adipiſcitur, & quum aſcendit altius, cadere poteſt. Minerua non gladium, vt *Roma*, ſed haſtam tenet, ſcutumque, & in pectore Meduſae caput. Viſitur & *Roma* militari habitu, erecta, quomodo iam proxime de Cordi & Caleni nummis diximus. Alibi lupa ſpectatur, lactans Romulum & Remum; alibi arbor, ficus, *Ruminalis* dicta.
C. Quid hoc verbi eſt, quod excidit? A. Ficus eſt, ſub qua mammam lupa praebuit. *Ruma* enim antiquitus *mamma* dicta. Apponuntur & aues duae,
D pici nimirum, Marti ſacri exiſtimati, viſu quidem pulchri, ſed infauſti.
C. An hi pici herbam inueniunt, quae à picis vulgo nominatur? A. Reperiant-ne herbam non facilè dixero, viderint Medicorum filij; illud tantum: ſic dictas aues, nidumque roſtro arborum trunco perforato conſtruere. Roſtrum enim rigidum, quo terebrare quiduis queant, ſi foramen quis clauo obſerare tentet, frangere aiunt, aut roſtro, vt equidem arbitror, aut herbae vi ipſis notae. C, Sed quid pico cum *Roma* commune? A. Dicam: quod Romulum Martis filium fingerent, & haec ſit illis ſacra auis, quam Latini *picum Martium* nominant. *Aelianus lib. I. Hiſt. animal. cap.* XLV. *& Plin. li.* X. *Nat. Hiſt. c.* XVIII. Hinc fabula fortaſſe inualuit, hanc auem & lupam Marti ſacras liberis eius ſuppetias tuliſſe. C. Equi-
E dem citius credam, his Martis liberis opem tuliſſe, eius qui Fauſtulus dicitur coniugem, quòd ob vitae turpitudinẽ & impudicitiam *lupam* appellarint, vt hodieq; ſcorta lupas nominant. A. Verius id ſane, & in nummis *Foſtlus* paſtor cuditur: & haud ſcio an quis Romae cognomentũ id tulerit, ſiue Põponius quis, aut Pompeius, gentiſ-ve alterius. Inſcriptũ enim dumtaxat SEX. POM. FOSTLVS. Sunt qui fauſti ominis auem, feliciſq; ingenij fuiſſe arbitrentur; hoc Ennij verſu, *apud M. Varr li.* III. *de re ruſt.* *Auguſto Augurio poſtquam inclyta condita* ROMA *eſt.*
Verum rarae iſtae ſunt aues; Quas vero Romulus & Remus augurantes viderunt,

plures

plures ſane numero erant. *Romae* adhaec nomen frequens admodum argenteis in A nummis, interdum & in aureis: in quibus etſi auerſa in parte imagines longe inter ſe diuerſae, caput tamen caſſide cinctum omnes praeferunt, *Romamque* haud dubiè repraeſentant. Nunc de *Germania* videndum, quando & de *Italia* dicere coeptum, & poſt *Galliam*, Alemania ſequitur, quae & olim *Germania* dicta.

GERMANIA.

IX. In nummis Domitiani Aug. femina inſidet ſeminuda clypeis, pone trophaeum certis appenſis armis, iuxtaque captiuus ingenti ſtatura manibus à tergo reuinctis, adſcriptumque GERMANIA CAPTA. ſignificat gentem male tunc habitam, quod nuda ſedeat, & inermem fuiſſe, etſi vaſtis corporibus. In Hadriani vero nomiſmate matrona eſt erecta, haſtam dextra tenens, laeua vero ſcutum. Nunc de B *Pannonia* ac de *Dacia* continenter agendum.

PANNONIA.

X. In nummis Decij Aug. duae ſtant matronae, cum cohortis inſignibus altera tenentes, dextras vero in caelum tendentes, quaſi ſe dedant, aut pacem poſcant. Duplex autem *Pannoniae* prouincia fuit; *ſuperior & inferior*, quibus praeſidio Romanae cohortes impoſitae. In nomiſmate L. Aelij femina eſt pannis ſuffulta, quod frigore damnatam eam regionem declarat: turrib. caput reuinctum, vt vrbibus frequentem regionem oſtendat. Dextra haſtam cum vexillo tenet, ſiue coloniae id ſignum, ſiue militiae eſt; ſiniſtra veſtis lacinia pilas tenet, ſiue tributi id C argumentum eſt, ſeu copiae auri, & argenti.

DACIA.

XI. In eiuſdem Decij nummis matrona ſpectatur veſtibus compta, dextra haſtam ferens, & in vertice aſini caput, alteriuſ-ve animantis inſignia, fortaſſe regionis illius, qualia in Auguſti Caeſaris nummis cum trophaeis ſpectare licet: ſiniſtra autem veſtis ſinum diducit. In alio nummo ſigniferi forma cuditur, pelle leonis aut lupi caput tegentis, cum coloniarum inſignibus. In altero rurſum eodem modo, excepto capitis velamento. In Traiani autem nummis, eiuſdemque columna Romae erecta, alio ſigniferi indumento viſuntur. C. *Dacia* & *Pannonia* quomodo D nunc appellantur? A. Credo equidem prouincias eſſe *Auſtriae, Bohemiae, Hungariae;* vicinamque *Tranſyluaniam, Valachiam, & Moldauiam.* Sed ad *Aſiam* priuſquam pergam, de *Sicilia* Inſula agendum, quae *Italiae* quondam vt pars † adhaeſit, aut ſi id minus verum eſt, finitima ſaltem iacet.

† *Virg. 3. Aen. Iuſtinus.*

SICILIA.

XII. Haec inſula plerumque in nummis tribus cruribus diuaricatis repraeſentari ſolita: in quibuſdam etiam in medio vmbilico feminea apparet facies † cum ſpicis. Neque dubium cuiquam eſſe poteſt, *Siciliam* antiquitus *Trinacriam* appellatam, à tribus promontorijs Inſulae, tres angulos formantibus, quod & triplici cru- E re deſignatur. Haec autem olim dicta ſunt, *Pelorus, Pachynus, & Lilybaeum. Pelorus* hodie portus Meſſanenſis, Italiae obiacet, Scyllaeque opponitur. *Pachynus* Pelopõneſum Graeciamq; verſus iacet: *Lilybaeum* autem Drepani portus Libyam verſus in Auſtrum procurrit. Spicae fertilitatem tritici oſtendunt: vnde nata fabula, Cererem dum raptam à Plutone filiam Proſerpinam quaereret, frumentum tuliſſe, quod ſponte primum in Sicilia ſit enatum: exindeque frugibus ac pane veſci homines, qui antea glandibus paſcerentur, coepiſſe. In Manij Aquilij nummis

† *Steph. Pighius prooemio in li. VII. Annalium Roman. Maro III. Aeneid. Mela lib. II.*

A mis Dux ipse Romanorum fortis seruili bello in Sicilia profligato, victisque rebellibus spectatur, armis tectus, feminam humo tollens, inscripto insulae nomine, SICIL. Venio ad *Asiam*.

ASIA.

Duo Nomismatum genera hoc nomine cuduntur; in quibus multa occurrunt, quae, quod non satis assequar, explicare nequeo. Augusti enim Caesaris sunt his litteris insigniti, ASIA RECEPTA. estque victoria columnae insistens, siue trophaeum id, siue pulpitum appellare libet, & vtrimq; serpentes gemini satis ab inuicem separati. Eâdem quoque formâ, litteris tamen diuersis, in Vespasiani nummis aliorumq; reperitur, & haud scio, sint-ne Augusti trophaea, in ostijs Asiae atque Europae collocari iussa, quod serpentum spirae denotare videntur. In Hadriani autem Caesaris nummis matrona est, sinistra nauis gubernaculum attollens, dextra vero serpentem tenens. In alijs vasi immittit Cornu-copiae non dissimili: quod vas vncum acutum velut anchorae, nisi potius vomeris est, ostentat: In medio sinu pilae ternae apparent, dextrumque pedem puppi nauis imponit. Pilae autem seu globi, vectigal notant: Clauus vero & puppis maritimam esse regionem, qua nisi naui, Romam perueniri non posset. Ephesus autem portus erat, quo Asiae Proconsules conscendebant, vt quidam in Pandectis refert Iurisconsultus: neq; amplius quid super hoc nũmo, prouinciaq; *Asiae* in praesens occurrit. Ad *Iudaeam* itaq; propero, cuius crebra est in sacris etiã litteris mentio. XIII.

Vlpianus L. 1. Tit. 16. L. 4. §. quaedam.

C IVDAEA.

In Vespasiani ac Titi eius filij nummis matrona sedet ad palmae radicem, quod finitima sit *Iudaea* Phoeniciae, à palmarum copia nomen sortitae. ΦΟΙΝΙΞ enim Graecis & palmam arborem, & auem vnicam significat. Adhaec in Triumphali arcu Romae in Titi Vespasiani honorem exaedificato triumphus cernitur de Iudaea & Hierosolyma, spectanturque candelabra templi Salomonis adeo celebrati. Alia item de quibus alias erit differendi locus. Pergo enim ad *Aegyptum*, quae & ipsa sacris in litteris frequenter occurrit. XIV.

AEGYPTVS.

D In Hadriani nummis ita inscriptum hoc nomen quarta vocali O: AEGYPTOS, quomodo Graeci nominant, sedetque matrona sistrũ manu tenens, quod instrumentum reticulo illi simile, quo hodieque Franci pilas supra funem in sphaeristerio agitant, nisi quod tres quatuorque cordarum ordines transuersim praeferat. Musicum autem erat organum, quo *Isidis* Deae sacerdotes in Aegypto vsi, & in filij eius *Harpocratis*, & *Onocephali* sacris, quae Aegypti numina in nummis etiam cum sistro spectãtur. *Sistrum* autem Poëtae *Isidis* sacris adscribunt, vt Tibullus li. I. Eleg. III. Propertius lib. III. Eleg. XI. & Virgilius Cleopatrae Aegypti Reginae lib. VIII. Aeneid. *ver. 696.* XV.

Apul. lib. vlt. de asino aureo.

Regina in medijs patrio vocat agmina sistro.

E *Harpocrates* autem manu silentium indicit, indice ori admoto. *Onocephalus* autem caput asini habet, cetera humana forma, dextra sistrum quatiens, vt in Valentiniani nummis spectatur, adscriptumque: VOTA PVBLICA: alibi vero: DEO SARAPIDI. Alterum adhaec animal canis capite superstitiosi Aegyptij in Dijs numerarunt, *Cynocephalum* hinc dictum, etsi in nummis videre non contigit, in alijs tamen Antiquitatis monumentis interdũ occurrit, & Isidorus Hispalensis Mercurium Trismegistum pingi sic solitum auctor est, ob ingenij sagacitatem, qua canes etiam commendantur. In Hadriani praeterea Imp. nummo illo basi colum-

Ausonius, & Io. Goropius Becanus in Hieroglyphicis, Tomo 2. Operũ eius.

L. VIII. Etym. cap. XI.

nae auis insistit peregrina; atque ignota, rostro oblongo, atque intorto, cetera ciconiae similis, quae *Ibis* dicta, cultaque vt Dea ab ipsis Aegyptijs, duo ob cõmoda. Primo, quod serpentes terra erueret, necaretque: deinde quod medicos clysteris vsum aluũ sibi, rostro immissâ aquâ, purgans prima docuerit. C. Hinc fortasse Naso Satyricũ opus inimico conscripsit, quod *In Ibin* inscripsit. A. Credo equidem. In Augusti nummis *Crocodilus* cuditur, additis litteris AEGYPTO CAPTA. Item in nummis Nemausensis in Gallia coloniae *Crocodilus* cernitur, palmae ramis alligatus, cum corona, qua victoria Caesaris Augusti de Aegypto designatur. In Iaspide rubro sculptum lepide vidi talpam pedibus erectum Crocodilo insistere & hydraulicas tibias duas inflantem. C. Quid sunt tibiae hydraulicae? A. Quae aqua plenae sonant, vt hodieq; pueri nostri solent figulina testa lusciniae cantum aquâ imitari. C. Sed *Crocodilus* cui similis? A. Similis lacertae, nisi quod dentibus vincat qui noxij sunt & grandiores, neque reperiuntur praeterquã in Nilo, & Nigro Africae flumine: &, vt quidam asserunt, in Indiae quibusdã fluminibus vbi lacertae nominantur. Catalaunus quidã Poeta Leandrum fingit cum mare tranaret Crocodilos expertum, sed

Plinius lib. VIII. c. 27. & X. c. 28.

A

B

—— pictoribus atque Poetis
Quidlibet audendi semper fuit aequa potestas.

Verum quia de *sistro* facta mentio est, de *Alexandrea* nunc disseram.

ALEXANDREA.

XVI. Ita scribitur in nummis M. Lepidi, quibus facies matronae turritae spectatur, & in auersa parte Regem Lepidus coronat, adscriptumque: M. LEPIDVS TVTOR REG. Rem gestam Valerius Maximus narrat lib. IIII. Memorabilium cap. IIII. Meminit & Horatius lib. IIII. Carminum. C

—— Quo die
Portus Alexandrea supplex,
& vacuam patefecit aulam.

In nummis Imperatorũ cũ sistro visitur dextra praeferens, altera vero scapham. *Alexãdrea* enim ad Nili ostiũ erat; qui fluuius in Aegypto caput habet, vbi & sistri vsus, & Alexandreae sacerdotes multi, qui sistro vterẽtur. In Hadr. nummis matrona sedens cũ modijs tritici ac frumenti, spicas manu tendens, fertilitatẽ copiãq; demonstrans frumẽti, quod Romam deportaretur, cuius rei & in Iure ciuili mentio, titulo *de frumento Alexandrino*. C. Vtro modo scribendum *Alexandrea* an *Alexandria?* A. Nihil sane interest, modo extendatur paenultima. Graecis enim diphthõgus est EI. Ab Aegypto rectè ad *Arabiam* cessionẽ faciã, vnde & *Arabi* in Hispania notissimi fluxerunt, vt & ab Aegypto ij, quos *Zingaros* vulgo nominãt. D

ARABIA.

XVII. In Traiani Caes. Optimi nũmis, stantis est persona, Imperatoris ni fallor. Altera enim manu parazonium, dextra vero ramum tenet, qui, vt apparet, odoriferae arbori decerptus est. Alibi videas feminam capsulam longiorem tenere, altera ramum illum: ad pedes vero dromedarius est seu camelus, quo animal illud mitti solitum significant odoribus onustum, appositis interim literis, ARABIA. ADQ. hoc est *adquisita*. Adiungatur his *Armenia*. E

ARMENIA.

XVIII. In nummis M. & L. Antoninorum fratrum matrona armis insidens, in quib. arcus & sagittae. Pileumque gestat Barbaricum, qualem Venetijs duces, ac Troiani in Virgilio Bembi Cardinalis depicti. Reliquum nihil, nisi vt de *Cappadocia & Mesopotamia* dicamus.

CAPPA-

A

CAPPADOCIA.

Mulier spectatur turrib. coronata in Hadriani nomismate, ostendens frequenter habitari, & manu pilam tenet, vt in *Pannonia* dicere memini, aut quia vectigalis prouincia; aut quia auro argento-ve abundat. Sinistra vexillũ tenet aut signum equitum proprium Hinc & *vexillationes* de turmis equitum dictae. B. Peditum vero cohortes quo signo vtebantur? A. Legiones singulae *aquilam* sculptã gestabant, hastaeq; impositam, auro, argento-ve incrustatam. B. Bicepsne haec aquila fuit, vt nuper in Caroli quinti Augusti insignibus? A. Prodigij simile id fuerit. *Legio* decem cohortes tenebat, & singulae cohortes suum quaeq; signum pro vexillo gestabãt, siue lupi caput, siue Minotaurum, auctore Vegetio, aut dextram, rem-ve aliam, Tribuni militaris arbitrio. Hi antesignani signum similiter gestabant auro argento-ve intectum, aut quo vellent colore intinctum, hastae impositum, ac circulis ornatum, vt in nummis apparet, & in eo Mariani Scotti, vt creditur, libro qui *Notitia prouinciarum* circumfertur inscriptus, vbi cohortium aeui illius signa; Quem ego librũ colorib. depictum penes me seruo, qualis alter Romae depictus inspicitur. C. Dic, quaeso, nisi molestũ est, insigniũ familiae cuiusq; colores, in Hispania Galliaq; omniq; adeo Christiano orbe vsitati, antiquine sũt; & hinc sumpti? A. Pronunciare id alias licebit: Illud tantũ dixero; quib. hodie insignib. vtũtur, ea nõ vsq; eò vetera videri, vt vix quingẽtesimo ab hinc anno coeperint. Repetamus interim *Cappadociae* vexillũ Prouinciae fortasse propriũ, quod eã equitũ turmae tutarẽtur, vel quod colonia eo deducta sit, vt in patriae nostrae Caesaraugustae nũmis apparet: in quib. vexillũ est, & in auersa parte iugũ boũ arãtium, quod est Coloniarum symbolũ: quo de inf. erit Dial. VII. differendi locus. XIX.

MESOPOTAMIA.

In Traiani Aug. nummis haec graphicè prouincia sculpitur, vt nomini figura probè respondeat. Dicta enim Graecis, quod in fluminum duorum medio sita sit. Hinc & femina duos inter fluuios sedet capite mitrata: & pone Imperator stans, cuius ad pedes illa sedet: Flumina autem *Tigris & Euphrates* sunt. B. Vt cognoscam *Tigrisne an Euphrates* sit? A. Planũ id mox reddam cũ eo ventum erit. Accingor n. ad flumina, prius tñ vt de *Tiberi* dicendũ sit: mox ordine de ceteris. XX.

D

TIBERIS.

Cum de *Roma*, si meministi, verba facerẽ, spectari in nummis Vesp. dixeram flumen cusũ, iuxta *Romae* effigiẽ, *Tiberis* haud dubie. Fluuij autẽ fingi ac pingi sic soliti: senex acclinis vrnae incubans, oris angusti aquam euomentis, altera vero manu arundinem gestat, & arundinibus cinctum caput. Senex autem fingitur, quod ab orbe condito originem flumina duxerint. Hydra autem capita seu fontes fluuiorum notat. Arundines vero ingentes aquarum copiae, vbi nascuntur, est argumentum. Quandoquidem attribuũt & nomismata Cornu-copiae manu tenere, fertilitatem vbertatemque tritici, aliarumquè frugum, quae ab aquis exsistunt, denotant. In M. Aurelij Antonini nummis fluminis titulo & absq; nomine figura iacentis spectatur, parua addita scapha, signans nauigari flumen solere, nisi forte barcã, qua Romulus & Remus Vrbis *Romae* conditores demonstrentur. In Vaticano Pontificis Maximi palatio Romae, in hortis, statuae duae ingentes marmoreae spectantur fluuiorũ principũ *Tiberis ac Nili*: Tiberis, praeter Cornu-copiae, cuius iam facta mentio est, lupam astantem habet lactantem geminos. Memoria quoque teneo, obseruasse me, in Capitolio Romano, visa lupa illa ex aere, infantem vnum mammam sedendo quiete ac iucunde ore trahere, Romulum equidem interpretor: alterum vero poplite vno terram contingere, aliamque mammam XXI.

E

attingere velle quidem, non posse tamen; hunc Remum accipio, qui fratri augurio victus seruijt. Sunt & in Vaticana illa imagine ad oram cymbae, quae sursum deorsum secundo flumine feruntur nauigijs apto, ostendentes quibus merces annonaque Romam mari deportatur: aliae item scaphae deorsum labuntur, alijs onustae mercibus.

NILVS.

XXII. In Hadriani nummis, cum Romanis tum Graecis eiusdem Imperatoris *Nilus* cum Crocodilo pingitur, itemque Cornu-copia: quo de iam diximus. *Crocodilus* autem hoc in flumine degit, cuius in locum *Hippopotamum* alibi locatum videas B. Huius animalis quae forma? an equi marini, quomodo quidam pingunt, & nomen sonat? A. Hi pictores nominis etymō secuti sic delineant: etsi tamē nomen sic sonet, nummorum tamen figura equo absimilis est, similis magis corporis mole vrso, quo tamen ferocior ore ac dentibus apparet. De altera Pontificij horti in Vaticano statua dicenda plura videntur, vt singulatim de fluminis incremento, certis cubitis per interualla designato, cuius loco puerulos artifex cubiti interuallo distinctos graphice posuit: qui pueri à pede sursum versus humerorum tenus consistunt. Cum autem qui summo est loco spicas adaequat, fructusque Cornucopiae, fertilitas summo incremento accommodatur: Qui autem infantes Cornu-copiae superant, eiusq; fructus sterilitas monstratur, quod Cornu-copiae cum Deo flumine mergatur. Hanc nobis explanationem C. Plinius suggessit; cubitos quibus incremento Nili fertilitas Aegypti comparatur, exhibet: quotque cubitis assurgat, cum sterilitas terrae accidit. B. Satis haec tua placet interpretatio. A. Accedit & alia figura veluti Sphingis, quam brachio senex tenet, capite virgo, corpore leo: qua ostendere voluerunt, Solem ingredi Leonis signum Zodiaci cum coepit Nilus crescere: Virginis autem signum tenente, decrescere ac veluti exhauriri. C. Contra mihi videatur crescēte nimirum Nilo Leonis signum collocandum fuisse. Ac reliquum Virginis cum decrescit ac desinit. A. Nequaquam; sic enim signa Zodiaci posita, vt Leonis signum extremum appareat, quomodo & Astrologi in phaenomenis collocant. Quamobrem hic postica pars, vt Virginis principium, quia Sol eius intrat initium. Et Horapollo, qui de hieroglyphicis notis scripsit, marmoreos leones pro foribus collocari solitos scribit; vt vbertatis augurium. Sic & *Nilus* Sole Leonem obeunte. Leones autem cum Virginis capite plures Romae vidimus ex Aegypti marmore. B. Quā modo *Sphingem* nominasti, estne formae eiusdem? A. Aliás erit de his disserendi locus. Illud tantum in praesens, alatam sphingem fingi; haec vero alis destituta; de quib. tamen versus Ausonij Galli exstat:

Sphinx volucris pennis, pedibus leo, & ore puella.

In Nili statua, quae, vt dixi, † in hortis est Vaticanis varia circumcirca animantia spectantur, & herbae, Aegypti propria; vt Crocodilus, & Hippopotamus, vt Ibis auis, aliaeque, qualis Crocodili aperto ore dormientis, dentes purgans auicula, Plinio* auctore. Quo etiam dormiente aliud nihilo maius pede animal *Ichneumon* dictum coeno tectum, cui se identidem inuoluit, ac in Sole apricando indurat. Sic igitur armatum Crocodili ore aperto dormientis ventrem subit, visceraque arrodit: cumq; mortuū sentit, cute perforata, hostili satur sanguine victor egreditur. B. Haec pugna quā rectè in illa horti Pōtificij statua sculpta apparet? A. *Nili ac Tiberis*, de qua iam diximus statua, est Romae posita, cum illic Pontificius Iudex sederem, & amicus quidam meus interpretationem euulgauit. De herbis vero *Papyrus* est, quam propemodum vocem vulgari sermone Hispani tenemus pro charta. *Papyro* enim veteres pro charta vsi. C. Herbae illius ecquae forma?

A. Equi-

Margin notes: *Philostratus de imaginib. Lucian. in li. qui Rhetor seu Magister inscribitur.* — *Lib.* XVIII. *Nat. hist. ca.* XVIII. — † *Dialog.* V. *Aelianus hist. animal. li. 12. cap. 7. & 38. Vide Iunij emblemata.* — * *Lib.* VIII. *Nat. hist. cap.* XXV. *Diod. Sic. lib. 2. Bibliot.* — *Melch. Guiland. de papyro Cōmentarius.*

A A. Equidē non facile dixero: folia tamen duo antiquae papyri monſtrare queam, cum litteris inſcriptis ſexcentorum annorum, quibus diſcas non in omni folio, vt quidam credunt, ſcripſiſſe veteres, nec, vt in pergameno aut membranis, ſed ſic folia concinnabantur: Folia in longum, quaedam in latum extendebantur, & his rurſum tertia agglutinabātur, quibus iam inſcribere licebat; & ita fere Plinius, ad conglutinandum Nili fluminis aqua vſos. B. Folia illa videre equidem exoptem. A. Cernere mox licebit. Hic nihil aliud de Nilo reliquum quam illud: cum fontes eius originemque veteres, niſi diuerſos admodum oſtendere poſſent. Hinc in nummis capite operto eſt, & Ouidium puto ceciniſſe, loci naturam & Phaëtontem originem Nili texiſſe; quod merſus eius fonte caput ibi texerit, vt ludens ait Poëta noſter Garſilaſſus. Luſitani noſtri, & fontem ſcire ſe profitentur, & Niliaci cauſas incrementi, quarum illa certiſſima, mea quidem ſententia, Li.xiii.Nat. hist.ca.xi. & xii.
B quod Deus Opt. Max. ſic condidit, & ignorari eius originem voluit, vt & quatuor Paradiſi fluminum (quorum è numero & *Nilus* eſt) quae creſcendo Vniuerſi regionem irrigabant. Nunc de *Tigri* videamus. [*De Nili incremento ex Herodoto & Anonymo multa ad Cteſiae fragmenta in nupera Herodoti editione collegit Godefr. Iungermanus.*]

TIGRIS.

In nummo illo Traiani Auguſti, in quo *Meſopotamiam* cuſam diximus, & hic fluuius ſpectatur appictus. Itemq; in Graecis quibuſdam nummis marmoreaq; Capitolij ſtatua. nomen autem mutuari aiunt flumen à celeri aquarum lapſu, & XXIII.
C ab eiuſdem nominis fera Tigride. B. Quaenam eſt ferae illius forma? A. Vidi equidem ex aere antiquo, & viuam videre memini, ſpectaturque cum Baccho in Graecis nummis, & Antiquitatis monumentis. B. Tuam vidiſſe imaginem ſat erit; ſed de *Euphrate* ecquod ſingulare ſignum eſt? A. In eodem illo *Meſopotamiae* nummo, titulo caret, ac ſigno, quo diſcerni queat: Sed quia *Meſopotamia* duos inter fluuios *Tigrim & Euphratem* ſita regio cognoſcitur, voxque ipſa indicat; *Tigris* ab animali cognoſcitur, & ab eius vicinitate *Euphrates*. B. Quae flumina praeterea in nummis reperiuntur? A. Nulla quidem nunc occurrunt praeter *Danubium, Cayſtrum, Maeandrum & Melen.*

DANVBIVS.

D Scribitur in Traiani Caeſaris nummis geminata V. littera, DANVVIVS. DANVBIVS tamen in Conſtantini nummis eſt per ſecundam litteram. Spectaturq; ſenex velo caput obtegens, & ſiniſtra vrnam tenens, aquam effundit; velato eſt capite, diuinitatem oſtendens. diuina enim & aeterna principio carent; aut, vt cornua tegat, quae, vt poſt dicam, fluminibus appingi ſolent omnibus: aut denique quod cum nummus hic cuderetur, fons illius adhuc incertus lateret. Quo pertinet hic etiam Auſonij Galli verſus, qui Poëta poſt Traianum Aug. floruit: XXIIII.

Danuuius penitus caput occultatus in oris.

Verum C. Plinius, Ptolemaeus, & Corn. Tacitus eius originis (vt rei certae) meminerunt, etſi de loco non vſquequaque conſentiant.
E

ΚΑΥΣΤΡΟΣ.

Totidem litteris *Cayſter* fluuius in Graecis nomiſmatis cuditur ab Hypepenis, neque fluminis diuerſa forma eſt: cuius ſic meminit P. Maro: XXV. Lib.i. Georg. v. 384.

Dulcibus in ſtagnis rimantur prata CAYSTRI.

A

MAEANDER.

XXVI. Graecum nomiſma hoc flumine inſignitum vidimus, quatuor adſcriptis litteris ΜΑΓΝ. ΜΑΓΝΗΤΩΝ. hoc eſt *Magnetorum*: quorum ſecat regionem *Maeander*, ſculptuſque taurus eſt. Ad cuius pedes inſtar fimbriae veſtimenti figura apparet, quam & Maro eodem cum fluuio nomine, ſic deſcribit:

Victori chlamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Maeandro duplici Meliboea cucurrit.

B. Sed quid tauro cum flumine? & cur fimbria, ac fluuius vnum idemque nomen ſortiuntur? A. Quod nomen fimbriae quam fluuius vetuſtius ſit, ideo forte fluuio ac fimbriae ſimilitudine nomen inditum: vel ſaltem (quod vero magis ſimile eſt) ab anfractibus fluminis fimbrijs datum *Maeandri* nomen. De tauro iam diximus, cum de Cornu-copia verba facerem, & Acheloum fluuium tauri ſpecie cum Hercule certaſſe. Aelianus adhaec in Varijs refert, cornua veteres taurorum cornibus ſimilia fluminibus tribuiſſe. Hic fluuius eſt, cuius ſic Naſo meminit. B

Lib.2.Variae hiſt.cap.33.

Ad vada Maeandri concinit albus olor.

ΜΕΛΗΣ.

XXVII. Legitur hoc nomen in recentiore nummo, cum Homeri effigie ac nomine cuſo, cuius in auerſa parte fluminis imago, dextra lyram tenens, *Homerum* autem Meleſigenem fuiſſe contendunt, ad Melem fluuium, non procul à Smyrna natum. Inſcriptum autem fuiſſe Fuluius Vrſinus docet ΑΜΑΣΤΡΙΑΝΩΝ. libro Imaginum antiquarum. Memini & alterius fluminis figurae in exiguo Hiſpaniae nummo ſic inſcripto: HIBERVS. II. QVINQ. Viri eſt effigies aquam veluti ore euomentis, quod ſymbolum eſt *Hiberi* noſtri, à quo & *Hiberia* dici ſolita Hiſpania. B. Quid reliqua huius nummi nomina ſibi volunt? A. Equidem ſic lego: *Duumuiri, Quinquennalis*. In auerſa autē parte lego C. LVCR. P. F. IIV. QVINQ. hoc eſt; *Caius Lucretius Publij filius; Duumuir Quinquennalis*, ſignificans quinque annorum magiſtratum eſſe. B. Sed cur fluminis effigiem nomenque praefert? A. Ideo fortaſſe quod duumuir ille, verbi gratia, Celſae Coloniae, non procul ab *Hibero* nomen commune cum flumine habuerit: hinc fluuium nūmo, etſi inficeto ac rudi impreſſerit, collegaſque nominarit. B. Exſtant-ne in nummis etiam *viae publicae*? A. De Vijs venit tantum in mentem *Traianae* & *Portus Oſtienſis*; quibus explicatis diem, ſermonemque hodie claudemus. C D

Philoſtratus in Iconibus.

VIA TRAIANA.

XXVIII. In Traiani Auguſti nummis matrona lapidibus inſidens ferulam manu geſtat, ſed potius, vt alijs placet, arundinem quatit: altera manu rotam praefert, ſignificans nimirum viam hactenus ſaxis impeditam, ac vix peruiam, currib. nunc, iumentiſque patere. Similem figuram explanare memini Dialogo II. cum de *Fortuna Reduce* ſermo eſt habitus, ad *Portum* propero *Oſtienſem*. E

PORTVS OSTIENSIS.

XXIX. Diſcimus è Neronis Auguſti nummo ſcribendi rationem *Oſtiae* ſine aſpiratione, deriuato ab ore etymo, quod Tiberis ſit oſtium. At *Hoſtia* cum ſpiritu victima eſt, quaſi *hoſte victo caeſa*. In Portus oſtio columna eſt, cui Nero inſiſtit, vel Auguſtus Caeſar, lychnum manu praeferens, & cauam fuiſſe veriſimile eſt columnam, vt lucernam faceſque noctu, nauibus introeuntibus accenderent. Cuiuſmodi turres *Pharos* in portibus ab Alexandrina illa nominarunt. Italici quoque

nautae,

A nautae, hodieque *Faroni* aut *Fanaliem* triremium actuariaeque classis nominant. Qua parte laternae pensiles sunt in portum inuehi; euehi vero altera ex parte, ne inuicem impedimento essent, licebat. Lunae formam portus praefert, cuius in vmbilico statua est *Portumni*, vt opinor, portus Dei, aquae insistentis, piscemq; manu gestantis, altera vero remum : vel, vt alij dicunt, clauem : Non-nemo vestem attollere putat. quasi adnauigantes accipiat. Huius Dei meminit M. Varro, itemque Festus Pompeius . Hinc inde apothecae sunt mercibus recipiendis; templumque in portu moli impositum. Apparent & vnci, & annuli, quibus alligari triremes queant. Nauem ibidem constitutam, quae alias à tempestate defenderet, refert Suetonius Tranquillus. Est & in Traiani nummo inscriptum. Sueton.
B PORTVS TRAIANI, quem hodie Anconitanum esse putant. Haec aliaque clarè nummus exhibet, quem studiosè inspicito. Vela enim in alterum diem colligens finem facio: aliâs haec vrgere licebit, ac pertexere.

ARGVMENTVM
DIALOGI IIII.
DE AEDIFICIIS.

Colizeum, quid.
Theatrum & Amphitheatrum.
Circus.
Opus Doricum, 2. Ionicum, 3. Corinthium, 4. Compositum in Architectura.
Meta, in Circo.
Septizonium Seueri.
Nymphaeum.
Circenses cursus.
Hippodromus, via Appia.
Caeciliae Metellae monumentum.
Echo memoranda.
Obelisci Romae.
Circus Maximus Romae.
Circenses ludi vnde dicti.
Forum Traiani.
Arcus Romae.
De Traiani anima, & B. Gregorio, an fabula?
Columna rostrata C. Duilij in Capitolio.
Columna Christi, Romae.
Ti. Minutius Augurinus Trib. pleb.
Moles Hadriani.
Consecratio quomodo fiebat, ex Herodiano.
Aquila volans, vel pauo, in Apotheosi
Mausoleum Augusti.
Hieroglyphica in obeliscis.
Arcus Titi Vespasiani, Seueri, & Constantini.
Numa Pompilius & Ancus Marcius, in nummis Philippi, & C. Censorini.
P. Appuleij Lariscoli nummus.
Regula Nomismatum mediae aetatis, ex obseruatione.
Puteal Libonis quid.
Puteal Thaddaei Cordubae.
Ciceronis de Puteali locus lib. 4. de Diuinat. & Io. Pierij Valeriani.
Quae sint Comitia, Centuriata, Curiata, & Tributa.
Bonus Euentus, opus artificum.
Rostra, quis locus Romae.
Pallicani nummus expositus.
Tribunitia potestas, quae.
Asconij Paediani locus.
L. Corn. Sulla, quid de Tribunis Pl. decreuerit.
Triumuiri Reip. constituendae qui.
Lex Regia Romae vbi spectetur.
Labeo Iureconsultus.
Tribunitia potestas, & Pontificatus, in nummis Caesarum.
Numeri quid in ijsdem designent.
Macellum Romae.
Magna domus Neronis.
Suetonij locus de Veijs explicatus.
Villa Publica Romae.

ANTO-

ANTONII
AVGVSTINI
ANTIQVITATVM
IN
NVMMIS ET INSCRIPTIONIB.
DIALOGVS IIII.
DE AEDIFICIIS ROM.

B.
VLTA adhuc de *Nomiſmatis* reſtant interroganda, & vnde A
ducam initium equidem ignoro, niſi fortè à publicis *aedificijs*, in nummis repraeſentatis. Memini enim heſterna die Te Prouincijs ac Ciuitatibus *aedificia* recenſendo ſubieciſſe.
A. Rectè ſane, atq; ordine haec ſubijciantur, veluti membra Ciuitatis praecipua: Et vero iuuat in primis Romae ſpectare opera admiranda Romanorum veterum, quae temporis iniuria, gentiumque Barbararum irruptiones reliquerint. Certe Pub. Victor & Sex. Rufus in vrbis Romae regionibus fora plurima numerat, arcuſq; triumphales, Columnas, Baſilicas, Theatra, Amphitheatra, Circos, ac potiſſimum Templa, aliaque ſpectatu digna. B. Quid, quaeſo, Romae *Coliſaeum* nominant? A. Amphitheatrum illud eſt, à Veſpaſiano Imp. inchoatum, & à Domi- B
tiano eius filio abſolutum. B. *Theatrum* vero, *Amphitheatrum*, & *Circus*, quia vt diuerſa iam enumeraſti, quid diſtant? A. Forma differunt. *Theatrum* enim ſemicirculi figura eſt: *Amphitheatrum* vero orbiculari ac rotunda. *Circus* oui figuram praefert. In Theatris Comoediae, Tragoediae, & Mimi ab actoribus & hiſtrionibus exhiberi ſolebant. In Amphitheatris, venationes animantium omnis generis cum ferarum, tum cicurarum. Ludi adhaec gladiatorum, aliaeque exercitationes, vt lucta, vt ſaltus, vt caeſtus, & id genus alia. In Circo equi currebant, aut ſinguli, aut quadrigae: ſed potiſſimum quatuor factionum curriculum erat, quae coloribus inuicem diſcernebantur, vt *Albati, Ruſſati, Praſini & Veneti* dicerentur, de quibus nuper diſſerere memini. B. Si igitur *Coliſaeus*, vt dicis, Am- C
phitheatrum eſt, Comoediae, Tragoediae hic non dabantur, ſed venationes, & pugnae gladiatorum. Verum cur, amabo, *Coliſaeus* dici coepit? A. A *Coloſſo*, magnae molis ſtatua, Domitiani Caeſaris ibi reperta. B. Sed quid *Coloſſus*? num à Coloſſenſibus ducta vox, ad quos S. Paulus epiſtolam miſit? A. Minime vero, ſed ab ingenti ſtatua, gigantis magnitudine *Coloſſus* dictus: & idem Pub. Victor *Coloſſum* in quarta regione vrbis Romae collocat, centum duorumque pedum altitudinis, ſeptemque ordinum, duorum & viginti pedum cum dimidio ſingulos. Obſeruaui autem veteres hominum ſtatuas eorum ſtaturae adaptaſſe: Heroum vero, vt Achillis, vt Hectoris, vt Aeneae, & Herculis apud Agellium lib. 1. No- D
ctium Attic. cap. 1. tertia parte maiores fabricaſſe: Deorum duplo grandiores. Cumque eſſet Rhodi *Coloſſus* mole incredibili, Soli dedicatus, ſibi quoque Domitianus Aug. vt Deo, alterum poni iuſſit: hoc agens, vt pari cultu atque honore ſe afficerent, appellarentque Deum. Sunt hodieque in Capitolio Romae duorum fragmenta Coloſſorum; vnum marmoreum, aeneũ alterum; quae ſpectantibus molis

I. Lipſius lib. De Amphitheatris, & Iul. Bulingerus.

Caſiodor. in Varijs, & G. Philander in Vitruuium.

A molis magnitudine horrorem incutiant; caput autem aeneae illius ſtatuae viri ſtaturam adaequat, & Domitiani eſſe effigiem arbitror, vt & è marmore fuiſſe opinor. S. Pauli vero *ad Coloſſenſes* Epiſtola, miſſa eſt ad Aſiae gentem Laodiceae vicinam, quae *Coloſſae* dicta, à Graecis vero per primam vocalem ΚΟΛΑΣΣΕΙΣ. B. Coliſaei imago ſpectatur-ne in nummis? A. Maximè, etſi plurimum in recentioribus, in quibus *Amphitheatri* interiora quaedam ſpectantur, vt & externa. Romae vero pars interior plane vaſtata, & pars ſola exterior remanſit. Hominem harum rerum intelligentem obſeruaſſe recordor, quattuor columnarum ordines veterum hic ſpectari: primum quidem terrae proximum *Doricum* eſſe; ſecundum *Ionicum*, tertium Corinthium, eumque ceteris elegantiorem: quartum *Tuſcum* ſeu verius *Compoſitum* dictum, qui columnas habet quadratas, non rotundas.
B B. Quid haec nomina differunt, & vnde dicta? A. Quantum aſſequor, tres primi ordines à Graecis inuenti, & inter ſe differunt, vt in ea ipſa Graecia linguarum variae erant dialecti, quarum *Dorica* craſſior eſt, melior *Ionica* & *Aeolica*. Vtque *Attica* ceteris omnibus venuſtior, ſic & in columnarum baſibus forma *Corinthia* alijs elegantia antecellit, & ſua cuique ſymmetria eſt ac modus; vt ſi quis Doricum Corinthio confunderet non ſecus peccaret, ac ſi quis Ciceronianum ſe profeſſus (qui ſtylus Attico dicendi generi reſpondet,) M. Catonis & Plauti (qui Dores atque agreſtes videntur eſſe, cum Ciceronis elegantia comparati) verba ſine delectu commiſceat. C. Compoſitus ordo ille quartus, quis eſt? A. Eſt altera Architecturae forma miſta, ſic à communi formâ appellata, C qualis in Dialectis Cōmunis eſt: vel aulicorū ſermo cū Toletano in Hiſpania collatus: vel Petrarchae aut Boccatij in Italia, qui ſermo Ciceroniano & Attico conferri vulgo ſolet. C. Rem nunc aſſequor: at multa veluti per Saturam lancem miſcere viſus es, facto gradu ab Architectura ad linguam Latinam, Graecam, Italam, atque Hiſpanam. A. Sic facto opus. Verum, ad Coliſaeum vt redeam, ſpectantur in ijs quae hodie reſtant ruinis, exterius quidem ornamenta multa totius operis, vt ſtatuae varij generis inter columnas ſub fornicibus, item quadrigae multae. Intus autem videas Vomitoria: ſic enim oſtia vocabant, quibus ad ſpectandum ingrediebantur: gradus quoque ac ſcalae, per quas ſuum quiſque locum occupabat. Cernere item licet virorum, feminarumque, ſuo in loco ſpectantium, capita ſolum, quam Arenam vocabant, vbi venatio pugnaque exhibita, vix in D nummis apparet murorum ambitu impediente. Apparet tamen in L. Reguli Nomiſmate, vbi ferae quaedam cum viris depugnant, vt coram ſpectare, quemadmodum qui in gradibus illis ſedebant, propemodum videaris. B. Sedes Amphitheatri quomodo diſtinctae, diſcerni vt poſſet, ſi quis forte ſeruum ad ſe vocandum curaret, aut negotij cauſa aliquo mitteret? ſiquidem fornices ſeu arcus ac ſcalae graduum ſimiles omnes inter ſe erant, vt & in Tabulis depictum cernas. Certe diſcerni aegrè poterant. A. In ſingulis fornicibus numeri erant poſiti, & quarto quoque arcu ſcalae erāt, quae in Vomitoria ferebant: quae & ipſae numeris notata erant, itaque diſtinguebantur. Quare ſi nondum gradus aſcenderant herus famulo imperabat, in fornice, verbi gratia, ſexto ad ſe rediret: ſi in gra- E dibus eſſet, ad arcum ſextum veniret. Sin altius aſcenderant, ad ſecundas tertiaſve ſcalas ventitaret. Si ingreſſus Amphitheatrum, intra, inquit ille, vomitoria, ad dextram ſiniſtram-ve me reperies.

De hoc Amphitheatro Valerius Martialis Epigrammatum initio ſic canit:

Barbara Pyramidum ſileat miracula Memphis.

Enumeratiſque ceteris orbis terrarum admirandis ita concludit:

Omnis Caeſareo cedat laus Amphitheatro,
Vnum pro cunctis fama loquatur opus.

Pub. Victor Amphitheatrum regionis tertiae Romanae octoginta hominum millia capere potuisse commemorat. Sunt & alia in eodem ipso nummo Amphitheatri spectanda, puta *Metae obeliscus*, qui & in alijs eiusdem, opinor, Vespasiani Aug. nummis singulatim exhibetur, vocantq; Antiquarij *Metam sudantem*. Deinde aedificium est, quadrum, columnis cinctum duarum trium-ve contignationum, muris carens, quod *Septisolium* nonnulli nominant. Verum hoc opus à Seuero Imp. longo post tempore aedificatum, ingenti aedes altitudine, vt & mare internum spectari inde posset. B. *Septisolium*, quaeso, cur dictum? An quod septem solia seu solaria haberet? A. Ita nonnulli opinantur, visebaturque patrum memoria pars eius machinae Romae duarum contignationum: Alij *Nymphaeum* appellarunt. Cui bono atque vsui esset non facile dixero; Suspicor tamen Nympharum delubrum fuisse. B. Sed *Metae* quis vsus erat? A. *Metam* pro signo termini aut extremi accipio; visiturq; in Circis veterum Nomismatum, & alibi, ternae etiã Metae simul spectantur: estq; penes me Corniola, vt Itali vocant, perantiqua, tribus insculpta Metis, ad varie obsignandum. B. Decurrebant-ne equi in *Circo*, vt hodie equi in stadio, dato praemio ei, qui metam primus attigisset? A. Longe maiori cum voluptate veterũ cursus spectabatur. Neq; enim satis erat Metam primum occupasse, sed vtrimque Metae erant constitutae in Circo, quo modo fere hodie in Troianis ludis, seu ludicris belli simulachris, quibus hastis concurritur. Quadrigae itaque quattuor singulae quaternis equorum iugis (vnde *Quadrigae* nomen) simul in Circo decurrebant circum duplices Metas, suis quaeque coloribus, *albo*, *rufo*, *viridi*, ac *caeruleo*. Sortes adhaec mittebant, qui Metae proximus astaret, vnde egrediebantur, quis-ve secundum, quis tertium, quis quartum denique locum teneret. C. Currebant-ne forte vnus post alterum, quomodo hodie fere currus nostri ac rhedae? A. Minime vero: sed simul omnes quadrigae currebant, ac sortitione locus cuique primus aut vltimus obueniebat, vt ad sinistram esset *Meta*; eratque funis seu linea alba, qua continebantur. Locus vnde egrediebantur *Carceres* dicti, egrediebanturque quattuor simul, vt dixi, quadrigae, alteram Metam ambientes, vertentesque circum metas quinies, aut sexies, sine pausa. Spectabant autem è Circi gradibus summa cum voluptate currus nunc praeuertere, nunc anteuerti alternando, & haec vicissitudo quinies sexiesue recurrebat, nulla vt quies daretur, & coloribus inuicem factiones distinguebantur. B. Sed cognosci qui posset toties metas ambiuisse currus, vt praemio consequendo oportebat? A. Tenebant oui forma lapides suis quosque coloribus: & iudices designati, quoties cuiusque coloris currus ambiret, diligenter obseruantes in ouis notabant; sed de his omnique adeo *Circensi* decursione, quae interdiu saepe quater & vicies accidebat, copiosè Cassiodorus Senator in Varijs disseruit, quae non describo, locum digito indicasse contentus. B. Ludi isti *Circenses* num in antiquis Nomismatis spectantur? A. Vidimus sanè in Antonini Caracallae, & Alexandri Impp. nummis aedificium, quod *Hippodromum* quidam nominant, *Circum* alij. Caracallae autem *Circus* hodieque Romae spectatur extra muros ad S. Sebastiani templum: ibidemque obeliscus iacet, sed fractus, Hieroglyphicis inscriptus litteris, seu imaginibus. Hinc autem & sepulcrum versus Caeciliae Metellae (quod adiacet, estque vnum è maximis vrbis Romae Antiquitatibus:) mira vocis imago (echo Graeci nominant) auditur, vt quater aut quinies vox ibidem clamore semel pronunciata recurrat, auresque feriat, etsi plures simul voces pronuncientur, singulae distinctè articulateque audiuntur. C. Admiranda profecto ac digna stupore narras. A. Narro quae saepenumero expertus sum, fitque interdum, vt qui primi stupentes audiunt, post parietem latere credant homines, qui sic respondeant. Tibia quoque periculum feci, & Echo

De Septizonio Seueri, vt alij appellãt, aliter Bernardus Gamuceus in Ant. Rom.

De Ludis Circensib. *singulari lib. Onuphrius Panuinius Veronensis. Seruius ad illud Virg. III. Georg. v. 18.* Centũ quadriiugos agitabo ad flumina currus.

Cassiod. li. 3. Epist. XI.

A B C D E

A Echo minutissima quaeque ter, quaterue & amplius referebant: Immo & hinnientem forte equum audiui, quem etiam sonum identidem repetebat. Redeo ad nummos, in quib. *Circus* formâ non vsquequaque rotundâ spectatur, & in vmbilico stat *Obeliscus*, & muri vtrimque, & hinc inde ternae metae, & singulis singula oua imposita. In muris autem Deae Cybeles, matris Deûm, statua est capite turrita, & leone inuecta. Sunt & aliae virorum imagines: delphini quoque, & equi visuntur. Clarius autem quam in nummis ea spectantur in Maffaei Card. aedibus marmori insculpta, cuius exemplar asseruatum à me editumque typis vides: item quendam linteo signum dantem, quod *Mappam* Latini nominarunt, fitque eius mentio in Iustiniani Nouellis, † alijsque scriptoribus. *De Mappa in Ludis Domitius Calderinus in Annotat.* *†Nouella cv. & Authentica coll. 8. Tit. 6.*

B *Circi maximi*, ceterorumque vrbis Romae nullum in Nomismatis vestigium: delineauit tamen egregiè Pyrrhus Ligorius, Neapolitanus, amicus, dum viueret, meus, Antiquarius insignis & pictor, qui quamuis Latinae linguae rudis esset, quadraginta fere libros *Antiquitatum* de Nomismatis & Aedificijs quos reliquerat, vtinam heredes euulgassent. B. Qui, quaeso, Latinae expers linguae de his conscribere potuit? A. Non secus atque conscripsere Hubertus Goltzius, Aeneas Vicus, Iacobus Strada, alijque; quorum si libros inspexeris, omnes omnino auctores, tum Graecos tum Latinos, quotquot exstant, euoluisse credas. Aliorum nimirum opera vtuntur, cumque penicillo valeant, amplius eo quam penna praestant: sed ad nummos redeamus. C. Hic mane, pace quod liceat tua:

C Referam quod de saltantibus per gladios, vix vt risum tenere possem, nuper legi. A. Licet profecto per me: dies enim hic productior vtrisque tractandis locum dabit. C. Incidi nuper in librum hominis, vt apparet, † eruditi, de *Ludo Circensi* per viam agentis: qui diceret in curribus strictos gladios plurimos circumtulisse, & lenitatem, dexteritatemque hominum per gladios saltantium, nullo tamen hinc accepto vulnere ostensam. B. Sed cuius potissimum in ridicula re vsus est auctoritate? C. Etymo nimirum, quod *veriloquium* est Varroni: quasi *Circenses* sint dicti, quod *circum enses* decurrerent. B. Ergo *Forenses* erunt quasi *foras enses*, & *Cordubenses*, quasi *Cordubae enses*: & de ceteris ad eundem modum. A. Etymologia multos in errorem inducit, cũ ab extrema syllaba sensum eliciunt, quam M. Tullius longe rectius *productionem verbi* in Topicis nominat, vt *Testamentum* *†Hieronymi Romani, in Monarch. Eccles. Hisp.*

D * idem est quod *Testatio*, non, vt quidam ineptè, quasi *mentis Testatio* sit. Ita hoc quidem loco manifestum est à *Circo* voces deriuari, *Circulum*, *Circenses*, *Circinum*, & id genus alias. B. *Fora*, num in nummis antiquis exhibentur? A. Equidem non memini, extra vnum *Traiani Caesaris*, domo Hispani: in quo aedificium graphicè cuditur, adscriptumque FORVM TRAIANI. Putatur non procul à *Columna* eiusdem *Traiani* forum fuisse: quod vnum est ex optimis Antiquitatis Romanae monumentis. Pridem autem Romae exijt volumen figurarum & armorum ex ea ipsa Columna Traiani; quae res spectatu sane digna & operaepretium adferat, Alphonsi Ciacconij ordinis Praedicatorum hominis eruditi ac diligentis explanatio. Haec columna in Nomismate Traiani visitur, & statuam eiusdem Imp. olim impositam fuisse hinc colligas. In altero quoque nummo *fori* **Laur. Valla li. IV. Elegãt. cap... Contra vero Alciat. in Ti. de Ver. signif.*

E *Traiani* quadrigam videas, & duplex trophaeum, cum alijs statuis aedificio impositis. Arcus quoque triumphalis eidem Traiano Imp. dedicatus Romae fuit, & in Arcu; qui hodieque non procul ab Amphitheatro exstat, Constantino Caesari dedicatus, multae imagines graphicè sculptae ad Traianum pertinentes apparent. B. Huius sane Caesaris, genere Hispani, tot tantaque Romae exstare monumenta audio perlibenter. Verum aueo ex te cognoscere, quid censeas de B. Gregorij Pont. Max. facto erga Traianum, qui Deum obnixe rogarit vt ab inferis educeret, in coelumque vocaret; & an exstet monumentum illud, & vera-ne

sit historia? A. Alphonsi Ciacconij libellum legito: est enim in manib. *quaeq;* A
Card. Baronius, Tomo 11. *Annalium Ecclesiast. super his docte copioseq;, vt omnia, disseruit.*
B. Equidem legi, propterea interrogo. A. Nihil habeo quod adijciam, fides sit
penes illos. Res enim tota incerta, & nondum definita. Quamobrē hoc agamus.
B. Sunt-ne aliae Romae *Columnae*, aut in nummis cusae apparent? A. Immo: An-
tonini Pij Aug. Columna cuditur, hodieque fracta nonnihil, & post eius Impe-
ratoris obitum collocata; Hinc apparet, quod eius statua in apice ostendatur im-
posita; & infra aedificium quadratum Columnam ambiens. B. *Caij Duilij Co-
lumna* exstet necesse est, quod eius legatur, tametsi mutila inscriptio. A. Haec
Romae reperta inscriptio est, ex quo vrbem reliqui. Columnae nihil vidimus, ne
in nummis quidem; monumentum tamen egregium, nihilque in lingua Latina
antiquius exstat. Explicauit sane insigni Commentario† Petrus Ciacconius, Pres- B
byter Toletanus. Visitur Romae alia *Columna*, quae pretio ceteris praestat omni-
bus. B. Ecquaenam? A. Columna, cui CHRISTVS Dominus flagellis à Iudaeis
concisus est alligatus, visiturq; religiose in aede Sanctae Praxêdis. B. E quo lapi-
dum genere est? A. Alba est, & nigra, palmi aut amplius paulo altitudine: bra-
chij autem supra cubitum magnitudine. Ferunt Cardinalem quendam eius titu-
li Palaestinâ Romam aduexisse, & Columnae nomen Romae primum tulisse, vbi
illustris admodum COLVMNARVM familia est, & tota etiam Italia, extraq; cla-
rissima. B. Restant-ne aliae in nummis columnae? A. Sunt profecto: quarum
vna potissimum in mentem mihi venit: Ti. Minucij Augurini, eius qui Spurium
Maelium, tyrānidem Romae, distributo in annonae caritate frumento, affectan- C
tem deuicit: At de praemio, quo donatus Augurinus est, mire variant auctores.
Sunt qui boue inaurato, alij Columna illi posita, vel statua extra vrbem remune-
ratum asserunt. Et Tribunum plebis fuisse, praeter eos qui tum creati erant, etsi
Patricius esset: Alij alia asserunt. Illud constat, eo nomismate eorum confirma-
ri opinionem, qui columna donatum ornatumque affirmant. In Augusti Caesa-
ris nummis *Columna* cuditur, cui statua imposita, & vtrimque nauium rostra ex-
stant: vnde & *Rostrata columna* dicta: nec à vero abhorret concessam ei à Populo
Rom. partâ de Sex. Pompeio, & M. Antonio, & Cleopatra nauali victoriâ.
B. Castellum Angeli, vt vocant, ecquid Antiquitatis habet? *molem Hadriani* à
quibusdam appellari video. A. In nummis eiusdem Caesaris pontem cusum de-
prehendas, qui eidem moli adiacet: & ex altera parte statuae multae, quarum D
hodie tantum bases apparent, & in pontis ambitu duae hodie duntaxat statuae,
sed affabre sculptae visuntur principum Apostolorum *Petri & Pauli*. Castellum
autem, turris est rotunda & longa, quam Hadriani sepulcro aedificatam existi-
mant, & haud scio an eius vetus aliqua inscriptio inibi exstet, nisi forte sublata
illa marmora, vt multa alia, dum ferro cauaretur, & arcis forma, cui hodieque
vsui seruit, aptaretur. Non desunt antiquarum rerum periti, qui putent taber-
naculi formam praeferre, qualia in nummis Imperatorum visuntur, & adscri-
ptum est CONSECRATIO. B. Est ne illud quod nuper Tibi ostendi in
Nomismate, sacellum nimirum ardens eiusdem Caesaris? A. Ita profecto: Et
vero Herodianus ritus huius *Consecrationis* quae ΑΠΟΘΕΩϹΙϹ tunc nominata (qua- E
si *Canonizationem Dei* dixeris) copiose describit. Ea enim erat vana Gentium per-
suasio, vt deinceps in Deorum numero haberentur: peractaque cerimonia voca-
retur *Diuus Iulius, Diuus Augustus:* vxores vero, *Diua Iulia, Diua Augusta, Diua
Faustina.* Fiebat autem potissimum in campo Martio, alioue laxo loco tabu-
latum quadrum, vel pegma altum, quattuor aut quinque gradibus, qui in ad-
scensu angustiores, & in summo aquila viuens, si Imperatoris funus erat; sin con-
iugis, pauo alligabatur. Cur hae potius, quam aliae aues adhibitae?

A. Propter-

† Qui Lugd. est excusus & Romae. Meminit & Quintil. explicatq; I. Lipsius li. 11. Antiquarum Lectionum.

T. Liuius lib. 4. Plinius lib. 18. cap. 3. & lib. 38. cap. 5.

Herodia. l. iv.

A A. Propterea quod vt Ioui sacra esset aquila, ita pauo Iunoni, sorori eius & coniugi. Pegma autem è ramis erat arborum miri odoris, quibus & nidores, & vnguenta adiungebantur. Pegmatis in medio gradibus ascendebatur, ibidemque lectus stratus temporibus accommodatus, quo collocabatur, quem in Deorum numerum referre vellent in linea sindone, aut, vt Plinius nominat, alumine, quod flammis resistat. Hinc corpus comitantibus plurimis gestatum, ceteraque quae referre singulatim non huius est loci, aut temporis; & in manibus est Herodianus. Incensa iam pyra, conscendebat quidam, aquilam vinculis vt solueret, aut pauonem, ne flammis cremarentur: quibus iam solutis, vinculis liberae volabant longe lateque aues, & supra fumum gyra-
B bant; animam vita functi ab his in coelum ferri coeca superstitione quidam credebant, demptis ijs qui arcanum norant, aut certe se nosse arbitrarentur. C. Quis vsus erat lini ex alumine? A. Vt colligere possent, ac segregare mortuorum cineres, quos vrnae imponebant, aureae vel argenteae: & hoc fere ritu in Mausoleo Augusti seruandos ferebant, aliove, quo placeret loco. Igitur, vt opinantur Antiquarij, vt ossa cineresque Traiani Imperatoris posterorumque eius asseruarentur, molem hanc viuus sibi suisque exstruendam curauit, ea forma, qua in Antonini Pij nummis nuper mihi ostenderas *Consecrationem*. B. Haec cognoscere summum mihi volupe est, quibus isti alijque innumerabiles Nummi, qui aquilam & pauonem praeferunt, Diuorum Diuarumque deinceps intelligentur. Sed quid *Augu-*
C *sti Mausoleum* quod adhuc exstare aiunt? A. Equidem ignoro, nisi quod hortum rotundum muris antiquis cinctum, sic vulgo Romae nominari sciam. Illud memoria teneo legisse me olim, vel eo nomine Christianae religionis praestantiam, vt à Deo profectae inter cetera demonstrari, quod licet ab Imperatoribus ferro flammaque sit oppugnata, adeoque contemptim habita, omnique mortis genere ac suppliciorum affecti Christiani, magno tamen in honore ac veneratione corporum reliqua in templis piorum habeantur, vt è longinquis etiam regionibus sepulcra eorum adeant, salutemque aegri attactu votisque stupendè consequantur. Contra vero *Caesares* isti illustri nati loco, quibus orbis terrarum parêret; dictoque audiens esset; à morte ta-
D men memoria cito euanesceret, vt Mancipij cuiusque vilissimi, & sane de quinquaginta Augustis quattuor aegre reperias, quorum tumuli exstent, ijdemque vili cinere ac fauilla pleni. Ab hoc *Mausolei* crediti loco non procul *Obeliscus* est, *via* quae *Populi* vulgo dicitur. Hunc, aliumque similem Mausoleo ornamento fuisse arbitrantur. C. Cur *Mausoleum* dictum, & quare *Obeliscus* lapideus *Arcus* ab Italis nominatur? A. *Mausoleum* quidem dictum puto à sepulcro Mausoli Regis Cariae: *Agullias* autem Itali nominant & *Aguxas* Hispani nostri, à forma, vt Latini *Obelos & Obeliscos*, ὀπωκορυφικῶς, quod in acumen desinant: & librorum quaedam signa; veru forma sic dicta, indéque ὀβελίζειν. Maximus autem *Obeliscus* Romae ad sanctum Petrum spectatur, cuius
E inscriptio docet non fuisse in apice *Iulij Caesaris* cineres. Equidem *Tiberio Caesari*, eiusque Patri *Augusto* potius dedicatum existimo. C. Est-ne hieroglyphicis inscriptus literis? A. Minime: sed is seu qui in Circo Hippodromo Caracallae hodie iacet, alijque Romae *Obelisci* his Aegyptiorum literis inscripti visuntur. C. Legi-ne & intelligi Hieroglyphicae istae notae possunt? A. Circumfertur libellus Graecè *Horapollinis* & Latinū volumen Io. Pierij Valeriani: quorum Lectio animum mire oblectet. Adhaec Ammianus Marcellinus *Obelisci* cuiusdam Aegyptij inscriptionem alibi diligenter exponit: verumenim-

Vide Funeralia Io. Kirchmanni.

Reliquiae Sanctorum cultae.

Agellius li. x. Noct. Attic. cap. XVIII.

Vide Bembi Tabulam, & Ioannē Goropium To. II. in Hieroglyphicis, & Laur. Pignorium.

uero ne sic quidem intelligi possunt magis, quam Punica illa in Plauti Poenulo, A
aut aenea Tabula literis quidem Latinis, at Etrusca lingua Eugubij asseruata.
† Sed ad Nomismata redeamus. B. In his ipsis & Romae qui *Arcus triumphales* spectantur? A. Tres potissimum Romae visuntur, puta *Titi Vespasiani, Septimij Seueri,* ac denique *Constantini.* Seueri quidem ceteris maior, iuxtaque cliuum Capitolinum, qua triumphantes ascendebant, sacris in Capitolio operaturi, via primum Sacra ac foro Romano eò tendentes. Formã, inscriptionemq; excusam passim Antiquitatum videas monumentis. Aries hic spectatur, qua machina muros quatiebant, formam praeferens capitis arietis: sed ex aere, quantum conijcio, quo trabes est praefixa, à multis simul agitata & impulsa, rursumq; retro agitata; quo modo aries cornu ferit; eum tunc vsum militiae praestabat, quem aenea hodie B tormenta, ac tubi, quibus glandibus globisque emissis muri quatiuntur. Eius arcus haec legitur inscriptio.

† In quam scripsit Diuinationem Bernardinus Baldus Augustae 1613.

IMP. CAES. LVCIO SEPTIMIO. M. FIL. SEVERO PIO. PERTINACI AVG. PATRI PATRIAE PARTHICO. ARABICO. ET PARTHICO ADIABENICO PONTIFICI MAXIMO. TRIBVNIC. POTEST. XI. IMP. XI. COS. III. PROCOS. ET IMP. CAES. M. AVR. L. FIL. ANTONINO AVG. PIO FELICI TRIBVNIC. POTEST. VI. COS. PROCOS. PP. OPTIMIS FORTISSIMISQVE PRINCIPIBVS OB REMPVBLICAM RESTITVTAM IMPERIVMQVE POPVLI ROMANI PROPAGATVM IN SIGNIBVS VIRTVTIBVS EORVM DOMI FORISQVE S. P. Q. R.

Arcus Titi Vespasiani infra Capitolium est & iuxta Amphitheatrum, à Titi obitu ingenti Populi Rom. luctu positus: visitur in eo triumphus de Hierosolymis & candelabra templi augustissimi, aliaque vrbis illius spolia, vt alias dicere C memini: huius vero haec inscriptio:

SENATVS
POPVLVSQ. ROMANVS
DIVO. TITO. DIVI. VESPASIANI. F.
VESPASIANO. AVGVSTO.

Constantini vero *Arcus* iuxta Amphitheatrum est positus, Maxentio mortuo, pars bene architectata, pars è lapide aliunde allato, ex altero, vt putatur, Traiani Caesaris Arcu. Lapides hic rudi modo caesi, vt si cum alijs laeuigatis componas taedium sit attingere, Constantiniani tamen aeui esse videantur. B. Apparet-ne hic Christianae fidei vestigium? A. Nullum equidem obseruare me D memini, tametsi commemoret Eusebius, statuam ibi Caesari positam hastam manu tenentem, cum Inscriptione, qua testaretur, salutiferae Crucis signo Romam à tyrannide liberatam. Alibi vero affirmat in nummis eiusdem Imperatoris effigiem eius repraesentatam, oculis in coelum manibusq; intensis, orantis ritu: quale mihi Nomisma videre nondum contigit. Arcus *Constantini* hic est titulus.

Lib. I. de vita Constant. ca. 33.

IMP. CAES. FL. CONSTANTINO. MAXIMO.
P. F. AVGVSTO. S. P. Q. R.
QVOD INSTINCTV DIVINITATIS MENTIS
MAGNITVDINE CVM EXERCITV SVO E
TAM DE TYRANNO QVAM DE OMNI EIVS
FACTIONE VNO TEMPORE IVSTIS
REMPVBLICAM VLTVS EST ARMIS
ARCVM TRIVMPHIS INSIGNEM DICAVIT.

Spectatur & alius *Arcus,* qui Portugalensis vulgo nominatur (forte à Lusitano Cardinale, proximas olim aedes habente,) via quae ducit ad portam Populi, à *Claudio Imp.* vt opinantur, positus, nec inscriptionem vt reliqui tres, habet, nec integer satis. Post Capitolium *Arcus* visitur absque statuis, & ornamentis. Quattuor

A tuor hic vijs peruius est; & IANVM dictum fabulantur, vel, vt paulo acutiores aiunt, *Eano*. Variae hic & repugnantes super hoc Arcu eruditorum hominum opiniones sunt, sed, verum vt fatear, neutram in partem meus vnquam inclinauit animus, contra atq; Solon † praecipit, qui exsecrabatur eos, qui neutrius alterius partis in ciuili dissensione essent. Equidem non numeraui quot *Arcus* in nummis antiquis reperiantur: illud obseruare tantum memini, inueniri plurimos, vt Augusti Caesaris, vt Germanici, vt Neronis, vt aliorum. Verum libet nunc de alio Arcuum genere, id est *Aquaeductibus* differere. B. Mane paululum dum illud ex te audiam, an à priscis Romanis *Arcus* sint *triumphales*; alioue nomine appellati? A. Suspicor in auctore veteri repertum iri, at elegantiores *Fornices* nominant, vt M. Tullius *Fornicem Fabianum*: itemque de altero in Sicilia à Verre posito meminit; tametsi vox haec patet latius; vt ad omnem omnino testudinem, concamerationemque pertineat. In Pontificum Rom. vitis *Absides* Graeco vocabulo dici video. C. Tales-ne *Arcus* in Hispania nostra exstant? A. Vnum dumtaxat videre memini, secundo à Tarracone lapide, opus elaboratum, etsi inscriptio aegre legi queat; positum tamen apparet in *Lucij Licinij Surae* honorem, cui, vt & liberto eius, multa Barcinone Epigrammata legimus. Fuit hic Traiani Caesaris aequalis, & tertium Consul: quod illis quidem temporibus paucis extra Caesares obtigit. Haec autem spectio legendo tandem eruta est:

Cic. ad Attic. li. 10. Epist. 1. Agellius lib. 2. Noct. Attic. cap. 12.

EX TESTAMENTO L. LICINI. L. F. SERG. SVRAE. CONSECRATVM

B. *Aquaeductus* in Legibus Imperatorum *Formae* nominantur, nec desunt qui *Forinas* corrigant. Vtro dicendum modo? A. *Formae* ab *Aquaeductibus* paruo distant discrimine. *Formae* enim ea pars, qua aqua decurrit, veluti canalis: *Aquaeductus* vero quicquid ad formas generatim, vt *Fornices* ipsi & *Arcus* pertinet. Item iuxta Tarraconem nostram, qua Valsium in vicum tenditur, tales arcus spectare licet, quos *ferrerios* vulgo nominant, Segobianis non dissimiles; atque adeo Tarracone, in oppido, extraque Aquaeductus plurimi Formaeque siccae visuntur. At *Forinas* qui ridiculè pro *Formis* reponunt, persimiles ei sunt poëtae nostrati, qui, *Cadmi* filios pro *Cadmi* dixit. Ceterum de *Aquaeductibus* & aquis in vrbem Romam influentibus Sex. Iulius Frontinus scripsit erudite; & frequens exstat in literatis marmorum inscriptionibus mentio, quas collegit Manutius iunior lib. *De quaesitis per epistolam*. Nomisma est Philippi Tribuni Monetalis. *Arcus* visuntur, hisce notati literis: AQVA MARC. hoc est, *Aqua Marcia*: Qui vnus ex optimis vrbem influentibus Aquaeductibus fuit: etsi quis primus in vrbem duxerit non satis inter doctos conueniat. Quod autem esset hic Monetalis gentis *Marciae*, & familiae Philipporum, cudit hanc rem nomini suo illustrem, itemque caput *Anci Marcij* Regis Rom. tertij, vt gentis suae auctoris. Monetalis alter ex eadem gente, sed alterius familiae. C. Censorinus eosdem Fornices, sine Inscriptione tamen, cudit: in auersa etiam parte Regum duorum effigies, *Numae & Anci*: quorum hic gener, socer ille fuit. Vt ab vtrisque Censorina familia, gensque *Marcia* originem duxerit. C. *Gentem* inter, & *Familiam* quid interest? nonne eadem sunt? vt *Familia Julia, Cornelia, Valeria*, & id genus aliae. A. Docuimus iam libro singulari *De Familijs Romanorum*, à Fuluio Vrsino Romae primum edito, qui ab vno eodemque originem traherent, vt à Iulio Caesare *Iulios* dictos, & qui à Cosso, *Cornelios*, à Valeso *Valerios*. sicque Gentiles omnes *Iuliam Familiam* dictam; aut verius rectiusque *gentem Iuliam*. Hae gentes, velut arborum trunci in alios ramos, (qui *Stirps ac Familia* dicebantur) varie deriuati: vnde cognomina illis, vt à gentibus Nomina deducta in IVS plerumque exeuntia. Verbi gratia, à Iulijs deducti *Caesares & Libones*: A Cornelijs *Scipiones & Lentuli*: A Valerijs, *Maximi*

Ioannes Mena, Cordubensis Poeta.

ximi *Poplicolae, & Messallae.* Quae stirpes hodie *Familiae* nominatae: & Latinus A sermo *Familiam* vsurpat pro eiusdem domus inquilinis, vocaturque *Pater, mater, & filius-familias.* Ad eundem nunc modum dixi in gente *Marcia,* Familias fuisse, *Philippos, & Censorinos,* quorum ille gentis suae signum aquam *Marciam,* cum Arcubus Monetalis III. Vir cudit, quibus equestris statua imposita, & antica parte *Ancus* Rom. Rex; alterius vero familiae Censorinorum vnus *Fornices* collocat, cum clauo, Victoriaeque statua: & in auersa nummi parte *Numae & Anci* Regum geminas effigies titulosque. C. Credat quis fortasse qui in huiusmodi nummos incidit, Regum temporibus cusos fuisse? A. At qui tempora attentius considerarit, fieri non posse facile animaduertat. Primum, quia *Philippi* illius nummus argenteus est. Argentea autem moneta Romae cusa non est, nisi quarto quintoue B ante primum Punicum bellum anno. Deinde *Philippus & C. Censorinus* non Anci Marcij aequales fuerunt, sed ab eo originem, vt ipsis quidē videbatur, ducebant. Quamobrem ex his nummis, similibusq; id genus, hanc Regulam statui, quae de omnib. fere cusis ante Tiberij Caesaris imperium valere potest; NIMIRVM argenteos primos nūmos ROMAE nomen dumtaxat, ad eamq; vrbē, ac Deos ipsius tutelares pertinētia praeferre. Post vero cudi quoq; coepta sunt nomina Tribunorū Monetalium: Deniq; etiā quae ad gentē Familiamq; cuiusq; pertinerent, idq; ad imperium vsq; Augusti ac Tiberij. Eius rei exemplū iam dedimus, sed alio transeundū. In argēteo quoq; nūmo caput visitur nomenq; integrè scriptū P. ACCOLEIVS LARISCOLVS in antica parte tres Nymphae in larices arbores mutatae, quae fortasse Pherōti sorores fuerint. Nascitur haec arbor ad *Padi* ripā, quē flu- C uium Graeci Eridanū vocant, igniq; resistit, vt M. Vitruuius Iulij Caes. docuit experimento. Hic igitur Monetalis *Accoleij Lariscoli* nomē induit, quod Pado vicinus esset, (hoc enim *Accolae* * nomen designat:) cognomentum vero à larice arbore ductum, & à Caesare Romana donatum ciuitate credibile est, ac Monetalem creatum: vnde fortunae suae symbolum hocce cudendum curauit vel ipse, vel certe liberi eius, aut nepotes. Quae cum ita sint, dubium non est, minimeque mirandum Ciceronis cusos aetate fuisse nummos imaginibus primorum Consulum: quemadmodum in M. Bruti nummis effigies est *L. Bruti* primi Consulis, eius qui Remp. populumque Rom. exacto Tarquinio Superbo in libertatem vindicauit. In alijs spectatur, inscriptumque est AHALA: & BRVTVS, vt initio secundi Dialogi ostendimus. B. Magnam mihi profecto lucem Nomismatis ijs intelligen- D dis attulisti, quae temporibus confundi videbantur; & tua quoq; explanatio mirè quadrat. Verum ad Romana reuertendo aedificia, quid, amabo, *Puteal* est *Libonis?* quod delineatum videre memini, typisque adeo excusum, quasi fenestra fuerit, ostium-ve; qua fenestra rei criminis capitalis in vinculis compacti causam dicentes audirētur. Ferunt & Cordubae in Baetica fenestratum huiusmodi lapidem hodieque ostendi, *Puteal* nescio cuius, dictum. Adhaec fidei faciendae laudari video auctorem Aristotelem in Politicis. A. Equidē legere memini Io. Genesij Sepuluedae epistolā, qua testaretur Cordubae Aristot. vt ciuem vindicari; cuius etiam auctoritate lapidem illum interpretando tuerentur. Credo ego Stagiritam E Philosophum in Politicis non de incude, aut putei ostio *Thaddaei,* qui Cordubae est, locutum, ac ne de Puteali quidem *Scribonij Libonis,* verum de ratione iudicandi Athenis Atticis, vel alterius vrbis Graeciae. Qui vero asserunt quod in nummis spectatur, tribunal esse, seque Latinorum scriptorum tuentur auctoritate, qui ad *Puteal* dicunt, hoc est, iuxta Puteal causas agi solitas, nihil agunt, nec mihi persuadent. In promptu causa est: AD enim non IN ibi significat, sed *apud* vt de alijs rebus ac negotijs adhiberi solet, quae *Ad Ianum,* id est, apud Iani statuam gererentur. Puto equidem, quantum assequor, fulminis radius foro Romano cum inci-

Vitru. l. 1. Architec. cap. 9. & Plin. l. 16. cap. 10.

** Sic Cornelius Nepos* Padi accola *nominatur à Plinio li. 3. Nat. hist. cap. 18. & li. 9. c. 39. & li. 10. cap. 33.*

Iac. Renardus in Varijs, & Lambinus in Horatium.

Lib. Epist.

Barathrum *Athenis locus Iudicij apud Iul. Pollucē, & in Politicis Arist. De quo loco varie Genesius Sepulueda, Victorius, & Camer.*

A incidisset, sacris locum expiasse: qui dũ locus habitari non posset constructa aede *Puteal* nominasse: Iuxta etiam cotem positam, cum nouacula, qua *Accius Nauius* regnante Tarquinio, coté diffecere dictus: cuius rei meminit, nisi fallit memoria, M. Tull. lib. de Diuinat. Liuius item, & Dionysius Halicarnassensis. Iuxta autem sedé Magistratus collocabant siue Praetor, siue Aedilis, causas audientes, & actores litium, iudicando, multaq; definiendo. Hinc Flaccus ait poëta: *Cic. lib. 1. de Diuinat. Liu. lib. 1. Dionys. lib. 3.*

—*Forum Putealq; Libonis,* *Mandabo siccis; adimam cantare seueris.*

significans causas forenses, quales ad Puteal agerentur, sobrijs non ebrijs esse committendas, quos ebrios cantare ac saltare magis quam graues ac seueros homines deceret. Qui autem aram seu altare hic spectari affirmant, eos fugit credo ratio, tametsi Dionysius Halicarn. aram ibi collocet. In quibusdam fulgur sub aedificio B cusum video: quae res eorum fauet sententiae, qui *Bidental* interpretantur, hoc est, fulguris radio ictum locum. B. Sed cur, quaeso, *Bidental* locus dictus? A. Quod vna alterave pecude, quas Bidétes nominabãt, expiaretur. B. Reperiaturne pecus vno alterove déte, vt ille apud Agelliũ ac Macrobiũ Litterator asserit? A. Nunquam videre mihi quidé contigit, sed pecudé duorum annorũ interpretor. En tibi Ciceronis ipsa de Puteali verba: *cotem illam, & nouaculam defossam in Comitio, supraq; impositum puteal accepimus.* B. Nulla in his verbis fulguris métio, tantum tectum locũ Putealis, vbi cos esset & prodigiosa illa nouacula humo cõdita: sed quid hic (amabo te) *Comitiũ* est? A. Fori Rom. pars est tecta, quo ad Comitia cõuenire populus posset, audiendis causis & Oratorũ, Tribunorũ, Consulũ, alteriusve Magi- C stratus orationib. Adhaec suffragijs dãdis, in céturiatis Comitijs. B. Quod hoc *Comitiorũ* genus est? A. Triplex Comitiorũ genus Romae fuit, puta *Céturiata, Curiata, & Tributa. Céturiatis* vniuersus Populus Rom. coibat, nobiles, Patricij, ac Senatores, plebsq; Rom. quae quinq; in classes distincta: & hae rursũ centurijs diuidebãtur; haec in Campo Martio extra vrbé Comitia habebãtur. *Curiatis* auté populus triginta Curijs distinguebatur, quib. cũ Senatores tũ plebei cõprehensi, & forte in curia aliqua cõueniebãt. *Tributis* deniq; per trib. tantũ populus diuisus, in quib. nec Patricij, nec Senatores numerati. Et haec in Comitio, vt diximus, cõueniebãt. B. Sed quid, quaeso differũt *Centuria, Curia & Tribus*. A. Hic exitũ nõ facile reperiã. Lege poti⁹ Nicolaũ Grucchiũ *de Comitijs*, & Carolũ Sigoniũ homines eruditissimos: Vno vt verbo absoluã: Romulus vrbis cõditor populũ Ro. triginta D curijs distinxit: Seruius Tull. quinque classib. & classes vicissim centurijs diuisit. *Tribus* auté principio paucae; post quinque & triginta fuerũt. [*Quarũ recenset nomina singulatim Paul. Manutius Notis ad Epist. Caelij li.* VIII. *Epi. M. Tullij ad Faml. & Didacus Couuar. Iureconsul. egregius Resol. Variarũ li.* IV]. *Céturiae* vero initio, nõ Trib⁹ nomine, vt post accidit nominabantur. Verũ de his alias erit dicédi locus. *Puteal* interim repetamus, qui locus, ait Cicero, *in Comitio*, i. Foro Ro. fuit, quo & populus cõueniret: iuxtaq; ficus erat Ruminalis, sub qua Lupa Romulũ ac Remũ lactauit. B. Quid sibi vult in his nũmis iuuenis caput fascia aut diademate reuinctũ? A. Ré inscriptae literae declarãt: BONI EVENTVS. Quadrat hoc partim in causas feliciter ad Puteal actas: partim in Tributa Comitia, quae in comitio agebãtur. Refert E C Plin. Praxitelé duas è marmore statuas in Capitolio collocasse, vnã *Boni euẽtus*, *Bonae Fortunae* alterã. Euphranoré quoq; *Boni euẽtus* statuã fecisse, quę dextra paterã, sinistra vero spicã ac papauer teneret. B. Carcerne adhaerebat, vt tãquã fenestra aut trãséna videretur an rei dimissi esset, vt Cordubae solét? A. Imo lõgius *Carcer* aberat: de cuius situ mire variãt antiquariorũ sététiae. Téplũ hodie ad Capitoliũ visitur *S. Petri in carcere Tull.* dictũ, vbi horribilis carcer spectatur, qualé ita Sallust. describit: *Est locus in carcere, quod Tullianũ appellatur.* Verũ lõge à Foro distat, & Comitio. B. De *Cordubẽsi Puteali* quid céses? A. Lapidé fuisse opinor putei alicuius Thaddaei nõie. B. Nihil hic latet aliud? A. Nihil, mea quidé sététia: & vero *Thaddaei* nomé satis clamat nõ esse hominis Rom. neq; Graeci. Pergamus itaq;. C. Ma-

Agellius li. 16. cap. 6. Macrob. lib. 6. Saturn. ca. 9. Cic. 1. de Diuinat.

Ant. August. li. de Legibus. Dionys. lib. 3. ἀρχαιτλ.

Lib. Natur. hist. 34. ca. 8.

ne quaeso, amice magne; & interijce pace tua quod liceat: In Pierij Valeriani hieroglyphicis *Puteal Libonis* depictũ vidi, duab. vtrimq; lyris, hac quaeso quid significant? A. Non habeo dicere: illud tantum, Pictoris vitio factum videri, quod ea tempestate nullus esset eius lyrae, aut citharae vsus, quae arcub. non plectris feriũtur, nisi forte credidit bonus Pierius transennas vtrimq; ad Puteal lyrae veterũ similes fuisse: & hinc Pictor nostrae illi citharae similẽ delineasse. In eo ipso Foro Rom. pulpitũ erat *Rostra* dictũ. Hinc vsurpatũ illud: *Pro Rostris orare*: nõ vt inepte Accursius ait, quasi in hominũ conspectu ac faciẽ dicere, sed in pulpito stantẽ orare, vt Dial. II. cum de *Victoria nauali* sermo esset: declarare memini: dictumq; locũ quod nauium rostris Antiatarum instructũ erat, visiturq; forma in *Palicani* nummis, qui antica parte *Libertatis* exhibent effigiẽ: In auersa autẽ parte pulpitũ hoc, multis fornicib. ac Columnis, & his singulis, talia rostra apposita. Pulpito autem quadrus locus impositus, cui ad populum verba facientes insisterent. B. Quis hic *Palicanus*, & cur hanc cudit monetam ipse, aut eius liberi? A. Tribunum plebis fuisse auctor est Asconius Paedianus: qui auxiliante Cn. Pompeio, Tribunitiã potestatem à L. Sulla imminutam restituendam curauit. B. Iteradum (amabo) eadem ista mihi, & copiosius explana Tribunitiã hanc potestatem, cuius frequens adeo mentio in marmorib. inscriptis, in Nummis, atque adeo auctoribus: & quid, quaeso, hic sustulit Sulla, quod restituerit Pompeius? A. Notum illud, nec te fugit, Tribunos plebis ad intercedendum creatos, hoc est ad impediendum, ne qua vis iniuria-ve Romano fieret ciui à Magistratibus: à quib. omnibus prouocare atque appellare ius fasque Populo Rom. extra Dictatorem fuit: Verum labẽtibus annis Tribuni eo processere audaciae, vt & populus absq; Senatoribus & Patricijs Tributis Comitijs plebiscita facere auderet, & in rebus iudicandis sententiam populus ferret: multis adhaec in reb. magna Tribunorum potestas creuit & dignitas, vt per vim ac tyrannidem arbitratu suo hoc aut illud agerent, adeo vt intercedendi, vimq; depellendi nomine, vim ipsi maximã nobilib. identidẽ inferrent. Erant tamen sacri Romae *Tribuni*, Legum quarundam pro ipsis latarũ auctoritate, obsistere vt illis auderet nemo. Q. enim Metellus Macedonicus, etsi filios haberet Cõsulares ac Triũphales, Censor ipse, quod in Censura sua Tribunũ quẽdã sortis infimae notasset, ab eo obtorto collo raptatus tractusq; est, vt è Tarpeia rupe praecipitandus fuisset, nisi alius continuo Tribunus intercessisset, vt auctor est C. Plin. Verum L. Corn. Sulla nobilium studiosus, Dictator iã perpetuus renũciatus, leges plurimas tulit: in his, Tribuno plebiscita condendi potestatẽ ademit, iudiciũ quoq; ceteraq; negotia: Intercessionis dumtaxat ius reliquit, qua prohibere possent, ne quam ciui Rom. vim Magistratus inferrẽt. Quo factũ est vt imminutã à Sulla Tribunitiã potestatẽ audieris: sed Cn. Pomp. &, de quo verba facimus, *Palicanus* eandẽ restituendã curarunt; vt vocato in concionem populo, & plebiscita facere possent, lata nimirũ lege, quae Sullanae legi obrogaret. B. Ecquis leges huiusmodi ferebat? A. Populus Romanus in Centuriatis Comitijs, non autẽ plebs, neq; Tributis Comitijs. B. Nũc dic, ecquid *Tribunitia potestas* est certis numeris Impp. in Nũmis ac lapidibus attributa? A. Eo ibam, vt dicerẽ, sed illud praeuertendum, cur *Libertatis* imaginẽ Palicanus cuderit, ac Pulpitũ; Qui locus *Rostra* diceretur. B. An idcirco fortasse, quod populo Rom. liberũ ius impetrasset, quo in huiusmodi pulpito Trib. verba faciẽtes plebẽ aduersus nobiles tueri, Comitiaq; indicere, plebiscita facere, accusare deniq; atq; adeo dãnare libere possẽt. A. Omnino, vt dicis. Caesares vero, etsi Romae totiusq; adeo orbis terrarũ sũmũ tenerẽt imperiũ, tamẽ quod Cõsulũ antiquissimus esset Magist. veterẽ quoq; se administrãdae Reip. tenere modũ praeseferebãt, quasi praeter onera atq; imperãdi domi militiaeq; labores, nihil haberẽt: & hinc *Consules* sese interdũ etiã *Censores* (qui Magist. à populo darentur) dicebant. Sic Iul. Caesar *Dictatoris*

Lib. VII. Nat. Hist. cap. 44.

A *ctatoris* nomen & *Consulis* assumpsit: Octauianus quoq; Augustus idcirco imperij initio *Triumuirum* se *Reip. constituendae* (quo nimirũ collapsam rem Romanam instauraret) cum M. Lepido, & M. Antonio seipse vocabat, cudebatq; non perpetuò sed quinque dumtaxat annis, quibus etiam elapsis prorogata totidem annis dignitas est. Lepido autem abdicante, exstinctoque Antonio Augustus diu *Imperatoris* nomine praefuit, lege lata, quae à nostris est Iureconsultis *Lex Regia* dicta, qua summam ei populus Rom. imperandi potestatem attribuit. B. Exstant-ne *Regiae* istius *Legis* verba? A. In aede S. Ioannis Lateranensis, pars vltima illius legis Romae legitur, qua Vespasiano imperij ea auctoritas tribuitur, qua vsi antea Augustus, Tiberius, ceteriq; ordine Caesares. Fuit tẽpus cũ imperitum vulgus diceret tabulam illam Pontij Pilati sententiam continere. Fertur & Antistius Labeo, qui

B Aug. aequalis summus Iurisconsultus exstitit, Legis huius vi nihil plus Regib. auctoritatis concessisse, quã verba huius Legis similiumq; & Senatus consulta darent. Cumque hoc nomine Augustis interdũ oppedere ac derogare videretur, demens est habitus. Hinc Flaccus: *Labeone insanior omni.* De quo etiam plura opinor Corn. Tacitus retulit. Altera item, qua praeferebant tegebantq; merum imperium, *Pontificis Maximi* auctoritas erat; *Tribunitia* quoque *potestas*: vtraq; enim re inuiolati esse & in honore culti, studebãt: quales antea *Tribuni plebis* iuxta ac *Pontifices* fuissent. C. Sed erãtne Impp. temporibus Romae *Tribuni plebis*? A. Erant profectò, vt intercedere nonnunquã auderent, ac resistere Imperatori aut Senatui. Eius rei argumento sit, quod Caesaris statuae coronã impositam tollere Tribuni

C non dubitarint. Adhaec Metellum Tribunũ, Iulio Caesare pecuniã ex aerario sumere volente intercessisse. Plinius quoq; Traiani temporib. in epist. refert, quae in Senatu acta essent intercessisse Tribunũ, & ne qua vis ei fieret opẽ pollicitum. Verum, vt quod res est dicam, Tribunorum iam & Consulũ auctoritas planè imminuta. C. Cur non *Tribunos* se, vt *Pontifices*, appellabant Augusti? A. Quod *Pontifices* nonnisi Patricij aut Senatores fierẽt: *Tribuni* non itẽ ex hoc ordine creabantur: & vero primi Caesares Patricij omnes fuerunt, gentis *Iuliae & Claudiae*. B. Reliquũ est, vt de numeris adscriptis aliquid adferas. A. Imperatores oẽs plerumq;, dempto Iulio Caesare, omnis illius potestatis experte, & Augusto, qui serius accepit, ac Tiberio superstite etiamnũ Aug. & M. Agrippa humanis iam reb. exempto, Tribuno plebis antea, annos imperij numeris *Tribunitiae potestatis* designabant. Quare si Tribunitiae potestatis *iterum, tertium, quartum*, & deinceps

Sueton. in Iulio Caes. cap. 79.

Plinius lib. 1. Epist. paenult.

D notatur, totidem imperasse annos significat. B. Sed numeri qui post Imp. nomen collocantur, nonne imperij annum, aut ex quo Imperatores appellati sint, designant? A. Imperatoris nomen, ne erres, non Magistratum designat, vt Dictatoris, vt consulis, vt censoris, vt deniq; Tribuni: sed parta demũ victoria de hostib. dari primum solet, & milites hoc titulo summos belli duces *Imperatores* acclamabant. Sic M. Tull. *Imperator* alijq; nominati. C. Quo, quaeso, proelio cicero victor? an Catilinae coniuratione? A. Minime vero: Nam *C. Antonius* eius collega coniuratos caesos superauit: sed ille Ciliciae proconsul victoriã, at perexiguã, nactus est occupato armis ignobili vico. Triumphaturus tamen videbatur, si per ciuilia

E arma Caesaris ac Pompeij licuisset. B. Qua ratione *Imperatores* quidã appellati, qui nunquam bella gesserunt; vocanturq; in nummis IMP. III. aut V. saepius-ve? A. Satis illis visum si auspicijs suis duces alij rẽ gessissent, victoriamq; retulissent: Militum enim res praeclare gestae ducib. adscribi solent, quales erant *Imperatores*! sed ad Aedificia redeamus. B. In Neronis nummis aedificium cernitur multis columnis, ac peristylijs; inscriptumque MAC. aut MAG. AVG. quale id tandem est? A. Equidem non facile dixero: Romanorum tantum, Romae cum essem, suffragia colligam. Qui MAC. legebant, *Macellum* interpretabantur: qui vero MAG. hi *Magna Augusti domus*, quae ab alijs *Domus aurea Neronis* dicta.

B. *Macellum* quid Romae? an locus vbi caro vaenit? & vnde ductum nomen? A. in *Macello* non caro modo sed & eduliorum omne genus vendebatur. A

* Plutarc. in Problematis. & Festus.

*Festus Pompeius, quantum commemini, à ciuis Romani nomine, cuius primum ea domus fuit, deriuat, publicata illa domo, quod latrocinium dominus exercuisset. B. Huiusmodi carniũ locus tam splendido, quam in nummis visitur, aedificio minime egebat. A. Igitur magnã illam celebrémq; Neronis domũ fuisse dicamus, in quã hoc quod apud Suetoniũ Tranquillũ exstat distichõ, ferebatur:

Roma domus fiet; Veios migrate Quirites:
Si non & Veios occupat ista domus.

C. Cur in his versibus *Veij* nominantur? num quid hic latet? A. Non abs re est. Capta enim direptaque à Gallis Roma vsque eo ruinis deformata erat, vt relicta vrbe *Veios* commigrare ciues vellent. Verum cum super hac re ad Senatusconsultum faciendum conuenissent audita vox est: *Hic maneamus*. C. Cuius ea vox? an idoli cuiusdam? A. Non, sed militis, qui extra templum, vbi Senatus conuenerat excubabat, imperabatque gregalibus, vt vna subsisterent dum templo Senatores digrederentur. Valuit autem vocis illius vis temporibus tunc accommodata, migrare vt Veios nollent. Qualia fere Latini *Omina* appellabant, exstantque plura in Cicerone libris *de Diuinatione*, & Valerio Maximo lib. 1. Memorabilium. Vidimus adhaec in T. Didij nummis *villam publicam* cusam, qui locus in Campo Martio erat, iuxtaque Comitia centuriata habebantur: de qua villa & M. Varro pluribus agit libris rei rusticae, exstatque nummus in Fuluij Vrsini *Familijs Rom.* Agerem nunc de *Templis Deorum Dearumque*, sed nota res ijs est, qui non admodum sunt in studijs hospites: & alio me vocant negotia, officij, dignitatisque meae momenti longe maioris. B C

Car. Sigonius in T. Liuium.

DIALOGI V. SVMMA
DE ANIMALIBVS
QVAE DIIS SACRA.

DEORVM SERIES.

IVPITER. Iuno.
Neptunus. Pallas.
Venus. Apollo.
Hercules.
Aquila Ioui sacra.
Pauo Iunoni.
Columba Veneri.
Caper Mercurio.
Tigris Baccho.
Serpentes alati, Cereri.
Serpentes sine alis, AEsculapio.
Leo Cybelae.
Canis & Ceruus Dianae.
Equus & Delphinus Neptuno.

INSTRVMENTA DEORVM.

Iouis fulmen.
Neptuni tridens.
Mercurij caduceus & petasus.
Martis arma ac lorica.
Mineruae Galea, & scutũ cum Gorgone.
Apollinis lyra & tripus.
Herculis claua, & Leonis pellis cum cyatho, item arcus & sagittae.
Isidis sistrum.
Cybeles crotalum.

ARBORES DIIS SACRAE.

Quercus Ioui.
Myrtus Veneri.
Vitis Baccho.
Pinus Cybelae.
Populus alba Herculi.
Olea Mineruae.
Laurus Apollini.
Edera Baccho.
Spica frumenti & papauer Cereri.
Punica mala Proserpinae.
Cotonaea Herculi. Vua Baccho.

PARERGA.

Pegazus.
Claua, & pellis Herculis.
Trabea. Sinus.
Sphinx.
Harpyiae.
Purpura, quae Coccus.
Musae.
Tripus Apollinis.
Pythia. *Scylla & Charybdis.*
Νεωκόρων.
Minotauri fabula.
Labyrinthus.
Centauri.
Vlpiani, & Corn. Taciti loci collati.

ANTO.

ANTONII AVGVSTINI DIALOGVS V.

ANTIQVITATVM E NVMMIS DE ANIMALIBVS REBVSQVE DEORVM SACRIS.

A B. PROMISERAS nuper memini, iterum de *Sphinge*, alijsque Animalibus fere ignotis dicturum Te: Nunc, vt promissa appareant, fidemq; liberes, rogo quaesoq;, vt Nomismata, eorundemq; vtilitas clarescat magis ac magis. A. Hoc tantum recipio, non explicaturum me singula, sed quid censeam in apertum tibi prolaturũ. Animalium enim haec in nummis tractatio, duab. de causis perdifficilis videtur; cum ad cognoscendum & inter se distinguendum Animalia; tum ad diuinandũ cur in nummis cusa sint. Quaedam enim Animalia cognosci quidem possunt, vt aquila, vt leo, vt serpens; sed fieri potest, vt aegre aues discernas, an aquila sit, an vultur: coruus an columba: psitacus an picus Martius, (de qua aue nuper sermo fuit) praesertim si à rudi sint artifice cusi nummi. Altera, vt dixi, difficultatis causa est, quod diuinandum sit cur Nomismati impressum Animal. Quo in genere parui sunt nummi plurimi aerei duabus hisce inscripti literis S.C. & *Asse* valuisse apparet, vt hodie in Castellae regno *Blãcae*: qui apud Aragonios nostros *Denarij* vulgo nominantur: nisi quod sedecim asses Denarium aequabant, nostri vero Denarij vigintiquatuor, aut blancae sexagintaocto regalem efficiunt nummum. Romanorum adhaec temporibus septem argentei denarij vnciam, Regales vero octo, vnciam plus, minus efficiunt. In assibus illis hinc Iouis caput est, illinc aquila insculpta. Iunoni vero pauo tribuitur, Veneri columba, Mercurio caper. B. Reddine ratio potest, cur vni potius quam alteri Deo quoduis animal tribuatur? Dialog. III. Dialog. III.

B

C

A. Euidentem reddere rationem nequeo, praeter vsum Graecorũ, Latinorumq; à quibus animalia vanis Dijs sunt consecrata. Sic tigris Baccho sacer, Cereri serpentes alati: & sine alis Aesculapio: Cybelae Leo, Dianae canis & ceruus: Neptuno equus & delphinus consecrati: de quibus & in Metamorphosi Naso fabulatur.

De arboribus ad eundem modum. Quaedam enim singulis Dijs sacrae, vt Ioui quercus: myrtus Veneri, vitis Baccho. Pinus Cybelae, populus alba Herculi, Mineruae olea, Apollini laurus, similesque stirpes ac frutices: vt Baccho edera;

D frumenti spica & papauer Cereri. Fructuum vero Punica mala, Proserpinae; cotonea Herculi, Baccho vua consecrata. Cum vero de his disserere coeperim, illud non praetermittendum, in ijsdem nummulis spectari & alia inanium Deorum signa, in alijs quoque nomismatis interdum occurrentia. Horum alia intellectu sunt difficilia, alia vero perspicua, vt Iouis fulmen, tridens Neptuni, Mercurij caduceus, & petasus alatus: Martis, arma, ac lorica: galea Mineruae & scutum, cum Gorgone, hoc est Medusae capite. Tripus quoque & lyra Apollinis; claua quoq; & leonis pellis cum cyatho Herculis; item arcus & sagittae: Isidis sistrum, crotalum

 talum

talum Cybeles: tametsi haec duo non in paruis sed maioribus visuntur nummis. A
Haec à nobis dicta lucem aliquam adferent nummis ita absque literis signatis: vt nuper dicebamus Nomisma exstare Antonini Pij, ni fallor, & aquilā spectari inter pauonem & noctuam: significare nimirum Iouis, Iunonis, ac Palladis numini maiestatique, quibus hae sacrae sint aues, deuotum fuisse. Samij apud Graecos pauonem in nummis cudebant: Paphi incolae columbam, Athenienses noctuam: Samij Iunonis se studiosos fuisse ostendunt, vt Virgilius canit:

Athen. li. 14. cap. 25. Iul. Poll. li. 9. ca. 6. Pausan. in Corinthiacis.

Quam Iuno fertur terris, magis omnibus vnam
Posthabita coluisse Samo ——.

Idem poëta myrtum Veneri in Papho cultae sacram fuisse in Georgicis ait:

—— Solido Paphiae de robore myrtus. B

Aen. 1. 419. Alibi vero de Venere:

Ipsa Paphum sublimis abit, &c.

Aen. 6. 193. De columbis ab Aenea visis:

Maternas agnoscit aues ——

Palladi vero noctuam dedicatam, ideoque Athenis cultam Prouerbio dicitur: *Noctuas Athenas*: quod non modo de pecunia sic insignita vsurpatum, sed de multis noctuis stulta quadam deuotione Athenis Atticis Mineruae offerri solitis.
B. Paulatim malim ac singulatim haec traderes, quo & melius intelligantur & memoriae mandentur. A. Existimabam equidem aut dicta haec iam esse, aut vulgaria, notaque omnibus, nihil vt immorari necesse foret, cum eadem & Lilius Giraldus libro de cognominibus Deorum, & in Hieroglyphicis Pierius Valeria- C nus, alijque tradiderint qui nomismata veterum explanarunt, perspicua vt sint iam pronaque omnibus. Etsi hic mihi, quod cerasa edentibus, vsu venit, qui dum terna, quaterna-ve è catino extrahunt, plura simul haerentib. inuicem ramusculis auferant. B. Ioui iam tribuisti aquilam, ac fulmen: de arboribus vero quercum. Eius rei rationem velim reddas, & auctoritate fulcias. A. Iam diximus nullam in his valentiorē esse rationem vsu, ac consuetudine. Rationes tamen adferam alias, quae me nuper forte fugerunt, & ab alijs vsu peritioribus accepimus. Ioui aquila idcirco dedicata, quod in Creta insula, vbi est natus, aquilae nido reperto aucupium primus hinc inuenerit: & quod in Alexandri Magni, alijsque Graeciae nummis aquilam dextrâ velut auceps gestat. B. Si in ceteris tam efficax ratio proferatur, nullo negotio assentiar. A. Rationem hanc alij reddunt, D quod auium regina aquila sit: quia robore praestet, quo modo & Iupiter ceteris antecellat Dijs. Verum iustius ita Leo attribueretur quadrupedum animantium princeps: aut certe Regulus auicula quam *Scricciolum* Itali nominant. Veniamus ad alia; vt cur in nummis alatum *fulmen* tribuatur, & trisulcum, cuius vna acies instar est sagittae. Hinc fortasse, quod fulmina non rectè, sed obliquè iaciantur, punctisque diuersis excurrant, vt malleoli solent, aut flammae instar: qualia non modo cum Ioue depingebātur, sed & in militum clypeis, vt in Traiani Columna ac nummis. Hinc quoque datum *Legioni* nomen *Fulminiferae* aut *Fulminatricis*, Augusti aeuo, teste Dione Cassio. B. Altera Xiphilini mens est, qui à miracu- E lo Legionis Christianae, imperante M. Aurelio Antonino, datum nomen existimat. Aquae enim inopia laborante exercitu, Imperatoris rogatu, Deum Christiani fusis precibus deprecati imbrem impetrarunt, quo sitim Christiani restinxerunt: hostium contra exercitus fulmine ictus, victusque ac fugatus est. Christiani praerogatiua idcirco ornati, cuius rei Iustinum Martyrem laudant auctorem. A. Non inficior equidem rem ita gestam, etsi Iustinus nihil de hoc priuilegio. Scripsit enim antequam haec gesta sunt, & inscripsit Apologiam pro Christianis Antonino Pio patri per adoptionem M. Aurelij Philosophi. Illud certum Graecè quidem exstare hoc priuilegium in extremo operum Iustini, & eadem res in Ec-

A in Ecclesiastica commemoratur Historia. Illud inficior Legioni illi nomen tunc attributum fuisse, & in scutis fulmina depicta: concedam tamen milites Christianos deinceps *Fulminiferos* appellatos, legionemque illam fulminis signum gestasse. Redeo nunc ad fulminis formam. Seruius enim, doctus Maronis interpres, alijque veteres tria fulmini propria attribuunt: vrere nimirum, findere, ac deniq; penetrare. Hinc trisulcum fingi ac pingi solitum. Ceterum alae velocitatis caussa appositae. Iaculi adhaec forma quia varie & obliquè ferit, nunc terram, nunc muros. C. Fulminis petram sagittae similem, & stadijs aliquot sub terra effodi, an vere astruitur? A. Fulmina quidem Itali hodieque *sagittas* nominant, lapidesque forma similes iaculi cuspidi, pluraque de his fabulantur, sed non ego

Euseb. lib. v. Eccles Hist. c. v. ex Apollinari Episc. Hierapolitano, Tertullianus Apologet. cap. v. Niceph. li. iv. cap. xii. & Vlpian. L. Generalis, & §. vlt. D. de Decurion. & cor. liber.

B credulus illis. Restat de iuglandibus dicamus; siquidem referre nihil attinet, cur Ioui fulmen tributum, & an vere aquila rostro gestet, numque Cyclopes eo cuderint modo, quo libro octauo Aeneidos Maro descripsit:

Treis imbris tortos radios, treis nubis aquosae *V. 429.*
Addiderant, rutili treis ignis, & alitis Austri.

B. Alijs-ne Dijs Deabusque fulmen in nummis ac libris tributum? A. Immo vero, puto Mineruae ac Iunoni. Mineruae quidem in plurimis Domitiani nummis exhibere queam: idemque Maro de vindicta loquens, in Aiacem Oileum ob vim Cassandrae virgini ac Mineruae illatam:

C *Ipsa Iouis rapidum iaculata è nubibus ignem:* *Aen. 1. 46.*

Violenti huius stupri mihi typum Barcinone quondam Almirantius Neapolitanus ostendit, in antiquo lapide, Pallade valde irata, quòd per vim miles ab ara eius virginem, Palladis statuam amplectentem, abstrahere auderet: cuius etiam imaginis exemplum interpretationemque dare queam. Cur autem fulmen his Deabus apponeretur, haec forte ratio: quòd Iuno aër, aut verius aëris Dea, in quo fulgura nube accensâ generari inter Meteora soleant. Palladi vero datum, ad furorem eius atque impetum pugnae designandum. Sic M. Tullius, & post Virgilius, dixerunt:

—— duo fulmina belli *Aen. 6. 843.*
Scipiadas ——

D Ad glandes accedamus, quas *Iuglandes* antiquitus Romani nominarunt, quasi *Iouis glandes*, idemque poëta:

—— Ioui quae maxima frondet *Georg. 2. 15.*
Esculus, atque habitae Graijs oracula quercus.

Et alibi: *Hic vbi magna Iouis antiquo robore quercus.* *Georg. 3. 332.*

Plinius quoque de arboribus Dijs sacris, hanc nominat: *Ioui esculus, Apollini laurus, Mineruae olea, Veneri myrtus, Herculi populus.* Quibus efficitur Ioui hanc dedicatam. Adhaec vetera inter oracula fuit & Iouis in Dodona, quercubus abundante regione, quae quercus & oracula darent consulentibus, & glandib. porcorum ritu victitantium. Quamobrem talibus & Dijs & vatibus digni erant. Hinc rursum Maro canit: *Lib. 12. Nat. Hist. cap. 1.*

E *Prima Ceres ferro mortales vertere terram* *Georg. 1. 147.*
Instituit, cum iam glandes, atque arbuta sacrae
Deficerent siluae, & victum Dodona negaret.

C. Quod vero idem ait:

De coelo tactas memini praedicere quercus *Ecl. 1. 17.*

signum fortasse fuerit, quo futura diuinabant, praeter duo illa fulmen, & quercum, Ioui consecrata. A. Recte obseruasti: his igitur supersedeamus. B. In pauone Ioui sacra aue, valet-ne eadem quae in Iouis aquila ratio? A. Credo equidem ideo Deae datam, cum quòd auium sit pulcerrima, tum ob eam, quam Naso commemorat, fabulã. Iupiter enim Io à se adamatam in vaccam conuertit: *Lib. 1. Metamorph. Fab. x. & xiii.*

quam

quam Iuno Zelotypa cum postulasset dono accepit, seruandamque Pastori centum oculis praedito, cui Argo nomen, tradidit. Mercurius vero sic delusit. Fistula enim inflata, & caduceo somnum immisit, caputque resecat. Hinc illi *Argicidae* cognomen adhaesit. Iuno re cognita Pastorem in pauum vertit, cuius in pennis oculi visuntur. C. Pauones qui ante haec tempora nati an oculis carebant? A. Fieri sane potest, vt femellas, sic mares oculis caruisse. B. Memoria teneo quae de noctua & olea, Mineruae sacris, nuper disseruisti. A. Addere his possum alteram contentionis fabulam, Neptunum inter & Palladem. Illo enim tridente terram percutiente, equus exstitit: Pallas vero hasta oleam eduxit. Mox Atticis Athenis vter vicisset, quaesitum, suffragijsque certatum. Palladi feminae, viri Neptuno suffragabantur: sed illae numero vicerunt. Quo factum, vt vrbs Mineruae nomen indueret Athenarum: Graecis enim *Athena* Pallas dicta, vt narrat Ouidius, notatque Maro initio Georgicon:

Dialog. II. Lucianus in Hermotimo de sectis, paulo aliter: Palladem domicilium statuisse, taurum Neptunum, & Vulcanum hominem, quem reprehendit Momus. Vide H. Iunium, Emblem. I. & Gab. Faernum in Fabulis carm.

A

B

—— *Tuque ô, cui prima frementem*
Fudit equum magno tellus percussa tridenti,
Neptune ——

quibus constat abunde, cur equus Neptuno dedicatus. Statimque de olea subiungit: *Adsis ô Tegeaee fauens, oleaeque Minerua*
Inuentrix. ——

Lib. 16. Nat. hist. cap. 44.

NEPTVNVS.

Refert C. Plinius oleam Athenis suo etiamnum tempore ostensam, quam Palladis esse dicerent: Argis quoque alteram tunc visam, cui centum oculis Argus Io in vaccam conuersam alligarit. B. Neptuno memini *delphinum* attribuisti: equidem ignoro cur hunc potius quam piscem alium quemuis: cum maris esset Dominus, nisi falsa narrent, qui cum Ioue ac Plutone mundum sic diuisisse aiunt, vt infera Plutoni, maria Neptuno obuenerint, reliqua vero Ioui cesserint. A. In M. Agrippae nummis hinc ipsius spectatur caput cinctum corona rostrata, quam Actiaca victoria de Cleopatra & M. Antonio meruerit: In antica vero parte Neptunus dextra delphinum tenens, sinistra tridentem. In Graecis autem nummis Hieronis Siciliae Regis hinc Neptunus cuditur, illinc tridens eius, duobus vtrimque delphinis appositis. B. Nunc demum cur haec duo illi tribuantur intelligo, praestantiorem tamen cognoscere eius rei rationem aueo. A. Graecis *Neptunus* ΠΟΣΕΙΔΑΩΝ cognominatus, quod terram quateret, vt marini fluctus & vndae littora solent. *Neptunum vero* altero pede terram concutiente. Poëtae, adhaec varijs ornant idem significantib. epithetis. *Tridentem* autem affingunt, quod quamuis rupem verberare cautesq; euertere, ac piscibus minitari, eosdemque necare, vt hodieque piscatores, posset. Quo illud Maronis pertinet:

C

D

Detrudunt naues scopulo, leuat ipse tridenti,
Et vastas aperit Syrtes, & temperat aequor.

Aelian. li. 15. Hist. Animal. cap. 17. Herodotus 1. Agell. lib. 16. cap. 9.

Delphinus, quem Aelianus piscium principem, vt quadrupedum leonem, facit, ceteris merito anteponitur, vel ob singularem erga homines amorem ac Musicae studium. Hinc illa de *Arione* narratio instituta, qui naui vectus à nautis sit occisus, cum prius precibus id obtinuisset, vt solemni habitu, quo in Graeciae ludis soleret, fidibus canere posset. Sicque in mare praeceps datus. En ad musicae cantum adnatasse delphinum fabulantur, qui tergo libens accipiens littori saluum reddiderit; quo nauis post appulsa est, sumptumq; ibi de homicidis supplicium, in *septem Sapientum conuiuio* multis Plutarchus commemorat. Idem Aelianus Arionis Poëtae versus, quibus saluum se enatasse glorietur, recitat. Nomisma Corinthiorum, ni fallor, delphinus cuditur puerum gestans & arbori applicans. Gellius quoque delphinum narrat puerum dorso libenter accepisse, ac per mare vectasse, ac denuo retulisse. Qua figura Graeci multi nummi impressi Tarentinorū; vt & Iulius Pollux in Onomastico annotauit, quòd esset ea vrbs à *Tarento* Neptu-

Aelian. li. 12. hist. animal. cap. 45. Pausanias in Corinthiacis. Aelia. de lasi moneta li. 6. hist. animal. cap. 15. & li. 12. cap. 6.

E

A Neptuni filio condita. Nautae quoque ſpectari quotidie hunc piſcem nauib. ad-
natantem affirmant, vt & in nummis Seueri Graecis Corcyreorum oſtendere
queam; tametſi hoc tempeſtatis eſſe prognoſticon quidam autument. B. Nunc
de PALLADIS armis videndum, ac de Gorgone ſeu Meduſa, quam pectore geſtaſ- PALLAS.
ſe ferunt. A. Columella cum galea Mineruae impoſita in nummis Claudij Cae-
ſaris inuenitur. De columna quidem legere memini, extra *Bellonae* templum col-
locari ſolitam, in quam haſtam, qui alteri bellum indicerent, iacerent; quaſi *Pal-
lis* & *Bellona* paruo diſtarent diſcrimine. Quin & alius tunc ſeruatus ritus, vt *Sex. Pomp.*
templi *Iani* portae aperirentur, quae pacis temporibus claudebantur. Quo & *in* Bellona.
B elegans Neronis pertinet nomiſma, ſic notatum: PACE P.R.TERRA MARIQ. IANI *Portae*
PARTA IANVM CLVSIT; tametſi in alijs eiuſdem Caeſaris nummis VBIQ. pro
illis TERRA MARIQ. cuſum videamus. Saepius autem *Ianum* tunc clauſum le-
gimus, vt Numa regnante: deinde poſt primum bellum Poenicum: & Auguſti
denique Caeſaris imperio. Hinc Maro canit: *1.Aen.v.298*

Claudentur belli portae ——

Et rurſum libro ſeptimo copioſius. *v.607.&610*

Sunt geminae belli portae, &c.——
—— nec cuſtos abſiſtit limine Ianus.

Haec illa nimirum PAX eſt, à multis cum Hebraeis, tum Gentium ſcriptoribus PAX.
praedicta, qua CHRISTVS Dominus orbi redimendo naſci voluit, etiam Sibyllae
C Cumaeae apud Maronem in Bucolicis denunciata verſibus: *Ecl.* IV. *v.17*

Pacatumque reget patrijs virtutibus orbem.

Et poſt non longe:

Ipſae lacte domum referent diſtenta capellae
Vbera, nec magnos metuent armenta leones.

Ceterum de *Palladis galea* quae dicerem multa ſuppetunt, ſi quae Graecis in-
ſculpta ſunt nomiſmatis referrem: quibus cudi ſolet † noctua, aut oleae ramus, aut †*Lege Zeno-*
Pegaſus, Triton, Piſtrix, *Biga* denique, aut Quadriga. C. Sed cur *Triton aut* *bij Adagia Gr.*
Piſtrix? A. Etſi nunc non erat his locus, dicam tamen. Conſtat *Pegaſos* iſtos, *Virg.3. Aen.*
Tritones, Chimaeras, & Piſtrices nauium aut triremium imagines fuiſſe: qualia na- PEGASVS.
uibus nomina indidit Maro, quibus eſt Aeneas vſus in Anchiſae parentis fune- *Steph. Pi-*
D re, iuſtiſque perſoluendis. Certum & illud alatos non reperiri equos, qui *Pegaſi* *ghius Praef.a.*
appellantur, ſed celeri curſu veloces, *volare* etiamnum vulgo dicuntur, ac ven- *lib.* VII. *An-*
to concepti; quod de Luſitaniae equis fabulantur. Talis fortaſſe Perſei equus è *nal. Roman.* *C.Plinius.*
Meduſae ſanguine natus, & in Corinthiorum quibuſdam nummis alijſque gly- *Solinus.*
ptis inſculptus eſt *Bellerophon Pegaſo vectus*, cum Chimaera depugnās, vt Home-
rus, Heſiodus, ac Lucretius eam deſcribunt, vt caput ſit Leonis, cauda ſerpentis,
cuius extremū ſerpentis quoq; caput praeferat: media vero corporis parte capra:
ore vero ignem vomat. Hanc ſic exponunt: montem Lyciae fuiſſe ſic dictum, cu-
ius verticem Leones haberent, medium vero capreae ſilueſtres: ad pedem vero
montis ſtagnum ſerpentib. plenum; cuius è montis culmine ignis exhalaret. *Bel-*
E *lerophon* autem his locum monſtris purgauit, iniecta primum magna plumbi co-
pia ſaxorumque vi, ac ſilicum, qui ignem contuſi eijcerent. Exacti adhaec Leo-
nes & caprae: ſtagnum vero, deriuata aqua, exſiccatum, vt coli mons, habitariq;
poſſet. Hinc nata fabula, montem ſuperaſſe alati praeſidio equi, haſtaq; plum-
bea certaſſe, qua fauces Chimaerae obſtruxerit, ſuffocaritque. Corinthios autem
Pegaſo cudiſſe nummos, auctor eſt in Onomaſtico Iulius Pollux. quod ibi natus *Lib.9.c.6.*
Bellerophon eſſet: ſpectaturque & in Syracuſanorum Siciliae nummis, quò illi
coloniam duxerant: item in moneta Empuriae Phocenſium coloniae (quae &
ipſa à Corinthijs deducta eſt) idque litteris inſcriptis cum Graecis, tum Latinis

 atque

atque Hispanicis antiquis. Reperti hi nummi in vetere admodum vrbe Emporiarum, qua de alias dicam. *Pistrix* priore est parte eques, in piscem cetera desinens, quam in Gallieni Imperatoris nummis dumtaxat videre contigit, & in altero argenteo, & cum *Neptuno* in annuli lapide, cuius Dei currum bina id genus monstra traherent. Itaque in maritimis vrbibus, qualis & *Syracusa*, in Palladis galea sculpebantur: itemque Trito; quod monstrum marinum media parte homo, altera piscis erat. Affingitur & concham inflare marinam: quod monstrum Misenum Aeneae comitē, quod tuba contēdere auderet, occidit. *Pallas quoq; Tritonia* varijs de causis dicta: alijs, quod iuxta flumen aut stagnum visa eiusdem nominis: alijs quod ΤΡΙΤΤΗ vetere lingua *Caput* significaret. Ipsa enim è Iouis capite nata, cerebrum securi findente Vulcano. Nam caput illi velut praegnanti grauidum, vt Lucianus iocatur: Hincque Sapientiae est Dea habita. De *Gorgone* seu *Medusa* refert Plinius statuam quandam Mineruam,* *Musicae* idcirco cognomentum tulisse, quòd pulsatis anguibus Medusae capite dependentibus Musicus sonus audiretur. Fabulantur huius aspectu homines in lapides conuersos, vt in Metamorphosi † Ouidius refert: capillos quoq; in serpentes versos: quòd ijs sese efferret plus aequo; & nescio cui Deae adaequaret, forte Mineruae. Medusae vero caput in *L. Plautij* nūmis tantum spectatur; & in antica parte Aurora, cum quadriga: estq; Aurora alata, vt & Medusae effigies in alijs nummis, quo citi aëris velocitas demonstratur. In Graecis nomismatibus Larissensium, quae Achillis olim patria, hinc Medusae caput impressum visitur, illinc caballus humi sese sternens, qui Neptunū designare, quod in equum amore sit transformatus, putatur. Medusa autem ignorantiam notat, quo quidā vanè ducti, ex hominib. lapidescunt, vertunturq; in saxa: quos qui crinib. arripere student, serpentes apprehendunt. Diuinus poëta Maro de Cyclopum agens armis; Palladis quoque sic depingit:

Dialogo VI. — *Virgil. III. Aen. v. 239. & VI. v. 164. 189. 234.* — *Pompon. Mela li. 2. de situ orbis in Ital.* — *Philostratus in Iconibus.* — * *Minerua Musa, apud Senecā Rhetorē Suasoria I. nisi locus corruptus.* — † *Lib. IV. Metam. Fab. 16. & 19.*

Aen. VIII. v. 435.

Aegidaque horriferam, turbatae Palladis arma,
Certatim squamis serpentum, auroque polibant,
Connexosque angues, ipsamque in pectora diuae
Gorgona desecto vertentem lumina collo.

Et Aen. II. v. 615. *Iam summas arces Tritonia respice Pallas,*
Insedit nimbo effulgens, & Gorgone saeua.

C. *Aegidis* vocabulum quid sonat? A. Disputant Graeci Latiniq; super hac voce litteratores; qua & Homerus vtitur, tribuitq; cū Marone Ioui, quasi pellis caprae sit Amaltheae, à qua educatus Iupiter: etsi alij scutum, loricā alij faciant, qua pectus & thorax tegitur; quorū hic magis sentētia placet. T. Liuius li. I. Numā ait, Pōpiliū duodecim sacerdotes instituisse in Martis Gradiui, qui Romuli parēs putaretur, honorē, *Salios* dictos. Horū tunicae auro textae ac purpura: Hinc ramorū fascis in pectore imposita, Aegidi Mineruae nō dissimiles: brachijsq; gestabāt scuta caelo delapsa *Ancilia* dicta. B. Nuper haec *Ancilia* è nomismatis cognosci depingiq; posse affirmabas. Cedo igitur nomismata, formāq; demonstra. A. En tibi in Antonini Pij Aug. nummis scuta videas, hisce notata literis: ANCILIA, &, si propius inspicias, formā discas non plane rotundam, sed ouorū instar oblongā, & supra infraq; angusta, ac veluti in apicē tendētia: Latera vero cauata ac sculpta in medio. Festus autem Pompeius Mamusium Vetusium refert vnius clypei forma, qui caelo delapsus, in Numae atrio esset repertus, alios expressisse. Cūq; Augures ac vates seruandū hoc scutū respōdissent, quod penes quos esset, hi rerū summa potirentur; idcirco plura similia fabricarunt. Nullū vero artifex, operis huius praemiū aliud exigebat, quā vt saltantes cū his scutis Salij sese identidē nominarent. Plura de his Halicarnasseus Dionysius, quam Liuius cōmemorat. Addit enim *Salios* fuisse patricios, qui Palatini dicerētur, ad discrimen Agonaliū, aut Caelinorū, quos Tullus Hosti-

Ha. Iunius in Adagio: Capra Amalthea. — ANCILIA. — *Plut. in Numa.*

A Hoſtilius inſtituit. Saltabant autem Maio menſe, vicoſque tripudijs luſtrabant, forum item ac Capitolium obibant. Habitus vero huiuſmodi. Tunicae ſic depictae aereum cingulum obductum. His toga iniecta, quae *Trabea* dicta, purpura nimirum contexta, vt praetexta ſolet, nodo in humeris, quae fibula dicta, colligata. Pileus eminens caput tegebat apicis nomine, mithrae forma, qui *Tutulus* ab alijs teſtante Nonio, dictus. Latus ferro cingebāt, dextrā haſta armabat aut lancea; ſiniſtrā vero clypeus tegebat. Qui ſi pondere moleſtus eſſet, à ſeruis geſtabatur, qui, vt ſpectaretur ab omnibus, in pertica geſtabant. Saltantib. fiſtula aut tibia accinebatur, cuius numeros ſecuti, canebant & ipſi interdum aut ſinguli aut plures, vt ſaltus exigerent. De his Virgilius lib. VIII. vbi de Aeneae clypeo: *Nonius in Redantruare* *v.663.*

Hinc exultantes Salios nudosque Lupercos,
B *Lanigeroſq; apices, & lapſa ancilia caelo.*

Lib. item VII. de his qui ad Latini regis portam: *v.187.*

Ipſe Quirinali lituo, paruaque ſedebat
Succinctus trabea, laeuaque ancile gerebat
Picus equûm domitor. ——

C. *Ancilia*, vtro ſcribendum modo, Graeco-ne Y, an Latino I? A. Nummus hic I Latino ſcribi iubet, vt *Cilia*, & *Supercilia*. A *caedendo* enim deducta vox, cuius compoſita I littera commutantur, vt *Concido, Recido, Diſcido, Praecido* aliaque: dehinc D in L vertit [niſi à *Caelando* deriues] & AM aut AN potius, *Circum* ſignificat, vt alias ſaepe. Porro *Trabeae* idē meminit Virg. eodē li. VII. Aeneid. de Con- C ſule, qui Iani templo aperto bellum indicere geſtiebat, ſic agens: ANCILIA. *Trabea.* *v.612.*

Ipſe Quirinali trabea, cinctuque Gabino
Inſignis, reſerat ſtridentia limina Conſul.

Trabeam quoque Regibus donatam lib. XI. oſtendit. *v.333.*

Munera portantes eboriſq; auriq; talenta,
Et ſellam Regni trabeamque inſignia noſtri.

Seruius Honoratus tria facit *Trabeae* genera, purpureum Dijs dari ſolitum: alterum è purpura & album Regib. offerri ſolitum. Tertium è purpura coloriſq; coccinei Auguribus datum. Romulum trabea vſum, habitumq; poſt Regum fuiſſe auctor eſt Plinius li. VIII. & IX. Nat. hiſt. Valerius autem Maximus Idib. Iul. equites trabea indutos traduci ſolitos ſcribit. Legi quoque alibi Comoedias quaſdam D *Trabeatas* dictas non ſecus atque *praetextatae, togatae, ac Palliatae* à perſonarum diuerſitate, quae inibi agebant, nominatae ſunt, à veſtium quib. in ſcenā prodibāt, varietate. Verum vnde digreſſi ſumus eo redeamus. Illud ſane memorabile, quod de Palladis ſtatua Plinius refert, à Phidia Athenis ex ebore & auro facta, cubitos alta ſex & viginti: cuius in ſcuto Amazonum pugnam caelauit; & alia ex parte Gigantomachiam cum Dijs. In ſoleis Lapitharum erat & Centaurorum certamen. In baſi autem ſtatuae Genealogia triginta Deorum, quod opus *Pandora* vocatum, iuxtaq; ſculpta magnae molis ſerpens. In haſtae quoq; cuſpide *ſphinx* erat. *Iac. Raeuardus in Varijs de Traduct.* *Lib.36. Nat. hiſt. cap.5.* *Similem fere ſtatuā in Atticis Pauſanias exhibet: quē & vide libr. 5. vbi de Lapithis & Centauris.*

Optarem ſane talem ſpectare ſtatuam: &, ſi pauca reſtant hodierna die diſcutienda, vellem haec omnia ſingulatim cognoſcere: tamen ſat erit in praeſens duo E haec vltima, puta de ſerpente, ſphingeq; ex Te audire. A. Serpentem equidem ad Mineruae ſtatuam vidimus olim Romae in Cardinalis Carpenſis vinea: Maro quoq; geminos inducit ſerpentes, qui Laocoonta, cū filijs, quod in equum durateum haſtā torſiſſet, necarunt: qui equus Palladi eſſet dedicatus; ad cuius Deae ſe ſtatuā confeſtim receperunt. *Effugiunt ſaeuaeq; petunt Tritonidis arcem:* *Sub pedibuſq; Deae, clypeiq; ſub orbe teguntur.* SERPENS. *Aen. 2.226.*

De *ſphinge* nuper in aduerſarijs haec à me notata repperi; inter *Harpyias, Sirenas, Griphos, & Pegaſos,* illud in antiquis ſcriptorib. Nūmis, ac ſigillis, alijſque Antiquitatis monumentis intereſſe videri, quod *Sphinx* tribus potiſſimum compoſita SPHINX.

posita esset, duabus cetera illa animantia. Quamobrem illam in ternarii numeri A poëmatio Ausonius ita collocat:

Terruit Ausoniam volucris, leo, virgo triformis.
*Sphinx volucris *pennis; pedibus leo, & ore puella.*

* al. pedib. ferafronte puella.

In Graecis Chiensium nummis *Sphinx* spectatur; fuitque hoc Augusti Caesaris signum. Facies virginis erat, cetera Leo: alasque gestabat. Vidi qui & rotam adiungerent. Haec viatorib. aenigma tale proponebat, quo hodieq; vtimur in Griphis: *Quodnam animal quatruor ambulat pedib. post duob. demq; trib.?* Qui dissoluere nodum nequiret, neci dabatur, solusq; Oedipus soluit, *Hominem* esse respondens. Vnde vetus illud apud Comicum natū Prouerbiū: *Dauus sum, non Oedipus.* Cicero*quoq; C. Verrem accusans (quòd Siciliam statuis, in his & Sphinge quantiuis pretij expilasset, quā Hortensio, vt se defenderet, donasset) Hortēsio lepidè respōdit, quòd B se testimonia testium intelligere negaret, obscure loquendo: *Intelligere*, inquit, *posses, etsi obscurius loquerentur. Domi enim Sphingem habes.* C. Plinius in simijs *Sphingem* numerat, sed alatam, coloris fusci pedibus, quae & in pectore mammas habeat. *Harpyias* in nomismate vno dumtaxat vidimus, & in gēmâ sculptâ, muliebri forma, cetera auis, *facies enim caputq; virginis est: cauda vero auis, quēadmodū Maro, alijque Poëtae copiose describunt. *Sirenae* quoque auis forma desinunt, media parte feminea. *Harpyiae* capite sunt femineo: *Sirenae* vero etiam corpore, cauda tamen & alis auium, à *Petronio Turpiliano* III. *Viro* in Augusti Caes. nummo cuditur. B. Male igitur pingitur piscis forma *Sirena*, duplici cauda. A. Sic in tabernis & C Venetijs in apothecis S. Marci templo vicinis pingi quidem vulgo solet: sed monstrare queā ectypum Nomismatis Parthenopeae Sirenes, atque eā quā dixi, formâ, tibiam manu tenētis. Haec Neapolim, vt ferunt, cōdidit. In altero nomismate huius vrbis lyra visitur, & mons Sipylus, quo cōdita sepulcro Parthenope existimatur: eodemque appellat nomine vrbē Virgilius extremo † Georgicon libr. [*Etsi alijs non mons, sed cortina tripodis Apollinis esse videatur:*] In alijs rursum nummis eiusdē Neapolitani regni *Minotaurus* visitur, interdū etiam superuolante Victoria, cum corona. Verū de his legēdi, Homerus, Apollonius, & Ouidius, qui *Sirenas* auiū forma induunt. Ceterum Antiquitatū monumenta Musas pingūt cum penna capiti imposita, vna excepta: putantq; Antiquarij eam esse pennā, quam Sirenib. cantu victis extraxerunt. C. Sed cur *vna excepta* dixisti? A. Quòd vna Sirenarū mater Terpsichore dicta, (si non me fugit nomē) excipiēda sit. C. Nonne picarū pennae sint, quas etiam Musae cantu vicerūt? A. Siquidē *Musae* ipsae D aues tūc fuissent, dici id queat, sed virgines erant, si Nasoni credim9: & *Sirenae*, aues erant, beneq; concinebāt, & mater picarū non *Musa* fuit, vt Sirenarū. [*Ad haec Aelianus pictores ait, ac Poëtas Sirenas virgines fecisse alatas, pedibusq; auium: vt in Augusti nummo spectari iam diximus. Musas vero in Q. Pomponij nomismatib. nouem cernas.*] Gryphes inferne Leones erant: superne vero aquilae: hoc est capite, collo, pedib. prioribus, & alis aquilas referebant, cetera Leones: visunturq; in nūmis, de quib. dicere ingressus eram, vna cū Apolline ac tripode: item in Gallieni nummo cum rota curuli. *Pegasi alati* sunt, cetera equi, vt supra disserui, ostenditurq; in nūmis: estq; & Antinoi, sed rarum nomisma, in quo Mercurius Pegasū dextra regens cuditur. B. *Scylla & Charybdis* quid sunt? vtq; in nūmis exhibētur? A. In Siciliam E profecto in freti angustijs Italiā inter & insulam *Scylla* mihi ostensa, caput seu promontoriū ad Italiā: altera vero ex parte obiecta vorago seu gurges, in mari iuxta Messanam, *Charybdis* dicta: iuxtaq; turris index nauigantib. vt pericula deuitent: noctuq; fax accenditur vt in Pharis portuū sollemne est. Itaq; è Graecia adnauigantib. Italiae ad sinistrum hoc periculū vitādo accidit non raro, vt in Scyllam inciderēt, quae ad dexteram est Insulae, & in scopulos illos naue fracta impingerent. Hinc Maro dixit: —— *Naufragum Scyllacaeum*: natumq; inde Prouerbium.

Diodor. Siculus lib. 1. Ausonius: Qui bipes & quadrupes foret & tripes, omnia solus. *Athenaeus li. x. in Aenigmat. Ios. Castalio Obseruat. Decade* VIII. *cap.* 10.

**Macrob. l.* 7. *& Quintilian. lib.* V.

Plura de Sphinge Aelianus lib. 12. *Hist. Animal. ca.* 7. *&* 38. *& Pausanias lib.* 9.

HARPYIAE. *Li.* 3. *Aeneid.*

SIRENAE. *Ausonius, & Virgil Catalecta. Aelian. lib.* 17. *Hist. Anim. ca.* 18.

†Illo Virgiliū me tēpore dulcis alebat Parthenope, studiis florentem ignobilis oti.

MVSAE. Musas Sirenib. esse praeferendas: *Symbolū est Pythagorae apud Clementem & Theodoret. vt Varijs Lect. notat Th. Cāterus li.* 2. *cap.* 1.

Lib. 17. *Hist. Anim. ca.* 23.

GRYPHES. *Pausan. lib.* 1.

SCYLLA ET CHARYBDIS.

Incidit

A *Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim.*

Charybdim equidem in nomiſmatis nunquam repperi, nec in alijs antiquis monumentis: *Scylla* vero in Sex. Pompeij nummo ſic viſitur: Virgo nuda inguinum tenus, clauum vtraque tenens percutientis forma, ictumque inferentis. Ad vmbilicum animalia erumpunt canib. ſimilia, media dũtaxat parte eminente, vt latrare videantur. Romae quondã in vinea Dominae Margaritae Auſtriae, Ducis Parmae ſpectare memini *Scyllae* ſtatuam affabre ſculptã, poſt etiam typis editam. Hic canes velut rabidi iuuenem diſcerpunt, & alius interea caudae Scyllae implicatus tenetur. De hoc marino monſtro Virgilius locis, ni fallor, duobus ſic ait. *Ecloga 6. & in Ciri.*

Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris
Dulichias vexaſſe rates, & gurgite in alto
B *Ah, timidos nautas canibus laceraſſe marinis.*

B. Quid canes hic deſignant? A. Irati pelagi rabiẽ cum in ſcopulos nauis incidit, latrantium ritu canũ, ſaeuiente mari; item damnum à naufragis accipi ſolitum in Scyllae, eiuſq; canum immanitate. B. Sed cur clauum nauis tenet? A. Quod princeps maximumq; damnũ naufragi accipiunt gubernaculo amiſſo. Itaq; naues à ſe abſorberi frangique oſtendit, arrepto clauo, & nautis etiam occiſis. Sunt qui moratam hanc Mythologiam produnt: feminas hic impudicas ac ſcorta notari, facie quidem blanda, molli, ac delicata, cetera vero corporis parte perniciosas adoleſcentibus. Igitur libido clauum Rationis tollit, nauemque frangit: hoc eſt corpus, animumque hi ſcopuli, niſi fugias, abſorbent ac mergunt. B. De *Minotauro* quid, cuius modo facta mentio eſt? A. Falſum nimirum eſſe; quod Naſo canit: C MINOTAVRVS.

Semiuirumque bouem, ſemibouemque virum.

In nummis enim Neapolitanis Latinè, Graecè, & Oſcè inſcriptis *Minotaurus* excuſus corpore quidem taurino, facie tamen barbaque promiſſa hominis, etſi cornua in capite, aureſque bubulae ſint. C. Sed quos *Oſcos* vocas nummos? A. Litteris nimirum ignotis inſcriptos, cetera perſimiles Neapolitanis. B. *Minotaurus* quid notat, praeter ea quae Poëtae fabulantur de Paſiphaës Minoïs coniugis amore erga taurum: item *Labyrinthus*, quo Minotaurus concluſus, & *Theſeus*, qui occidit, ſummuſque artifex *Daedalus*, eiuſq; filius *Icarus*: qui cum parente per aethera volãs, alis cerã applicatis, nũ aniles fabulae aut merae nugae ſunt? A. Praeuertiſti me, ac praeoccupaſti: verum ſic nodum, vt fidem merito habeas, D expediã. De tauro quae dicuntur, puta adulterũ ſic dictũ Paſiphaes captũ amore, quo etiam cognomine hodieque in Carpetanis quidam vtuntur & olim Romae *Statiliae* gentis Tauri cognomen fuit, vt & *Voconij Vituli* dicti, quae duae familiae in Auguſti, ni fallor, nummis exſtant: & alterum item eiuſdem nomiſma in antica parte vitulum ſine cornibus praefert, notatumq; Q. VOCONIVS VITVLVS: quomodo Triũvir monetalis, qui cudendũ curauit, appellabatur. *Daedalus* autem conciliator amoris fuerit, taurũ inter & Paſiphaen, vt & inter Ariadnam Minoïs filiam, ac Theſeum. Hic cõgreſſus viam rationemq; excogitarit, qua & illi amorib. potirẽtur & Theſeꝰ Ariadnã raperet. B. Quid *Labyrinthus* deſignat? A. Carcer infelix, vnde effugere nefas: quo clauſi taurus, Daedalus, & Theſeus. Erupe E re autem Daedali arte, dumq; nauigant Icarus filius cereis ludens imaginib. à patre fictis, in mare praeceps datus. B. Exſtatne in nũmis *Labyrinthi* forma? A. Eſt penes me Graecus, ſed attritꝰ, ſpectatur tamẽ, & Regis Antiochi Epiphanes fuiſſe ſuſpicor. Clare enim nomen ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ legitur, cetera nõ itẽ. Sed illud cõſtat Antiochi Regis Syriae id cognomẽ fuiſſe. Habeo & alterum nomiſma vtroq; inſignitum nomine ΑΝΤΙΟΧΟΥ. ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Hinc autẽ regia facies diademate reuincta: illinc vero vir nudus, dextra Solẽ tenens, & in vertice Lunam, ſiniſtrã vero haſtã, eſtq; argenteus nũmus quatuor drachmarũ põdo. B. Sed cur nudꝰ apparet? A. Nõ facile dixero, ſed Regẽ eũdẽ eſſe arbitror, qui ſuo ipſe nomine clarꝰ atq; illu-

Diodor. Siculus lib. V. Bibliot.

LABYRINTHVS. *Palaephatus lib.* περὶ ἀπίστων.

ſtris audiret. Hinc Solem Lunamque, ſplendida mundi lumina, geſtat. B. Luna A quamobrem capiti imminet, & nudus erigitur? A. Quia *Lunam* certũ eſt varios hominib. ſenſus ingenerare: Nuditas vero ſplendorẽ candoremq;, qui veſtib. obſcuratur, ſignificat. vnde & *Diaphanum* vocamus tranſparẽns, vt cryſtallũ, vt vitrũ, vt aqua, *Luna* quoq; à ſole lumen mutuatur, hinc & capiti imponitur. Sed ad rẽ reuertamur. Daedalus itaq; ſic effugit, portumq; cepit Chalcidis, & cũ Chalcidenſib. Cumas Italiae occupauit, variaſq; alio circũcirca Colonias duxit, referẽte Velleio Paterculo, ac Marone principio ſexti Aeneidos. B. Non putarã te adeo dextrè emerſurũ his tricis: verũ de *Minotauro* nihil dum attuliſti. A. Filius hic Minois fuerit ac Tauri, quòd tamen ad adulterũ magis pertinuerit quàm ad verum coniugem eo fit humana dũtaxat facie cuſum videri. B. Sed cur moneta Minotauro victoriã ſuperuolantem habet? A. Suſpicor cũ quis huius incola vrbis, qui B Minotauri ſymbolo vteretur, Victoria quadã ludis Olympicis eſſet potit⁹ aut alio in certamine aut pugna, Minotaurũ ſuum coronare tunc ſolitos. Itaq; impreſſiſſe nummos cũ Victoria. Reperitur & abſq; Victoriae ſigno, corona tamen impoſita, iuxtaq; vas ingens, quam Caleni vini amphorã fuiſſe opinor, alteriuſve Cãpaniae

CENTAVRI. *Hippocẽtauri* oppidi, quod pręſtantiſſimum erat Italiae vinũ. B. Nunc de *Centauris & Hippocentauris*, tãquã affinib. certe ſimilib. aueo ex Te audire. A. In Gallieni nũmis *Centauri & Hippocentauri* viſũtur animal forma partim humana, partim equina. Interdum arcũ geſtat, nonnumquã nauis clauum, adſcriptumq; APOLLINI. forte quod natale aſtrũ ita deſignarit, Sole Capricorni ſignum tenẽte, quẽadmodum & Au- C guſtus Capricornum cudit, cũ gubernaculo atq; orbe. Sunt & nũmi maiores aerei nomine ROMAE impreſſi, & Hercules cũ Centauris dimicans. B. Hieronym. in

Lib.VII.Nat. hiſt.cap.3. vita S. Pauli primi Eremitae, fabulã eſſe negat Cẽtauros, & C. Plinius, niſi me fallit memoria, aſtipulatur: Addit cadauer vnius in melle ſeruatum Imperatori oblatum. B. Quid ſi tales fuerint, quales homines marini aliquando in Belgico viſi Oceano? A. Deo Opt. Max. nihil impoſſibile, ſed res eſt ad credẽdũ difficilis, multaeq; adeo res prodigij inſtar ac portenti ſimiles reuera eſſe deprehẽduntur, fidem tamẽ pauci adiungunt. Quis enim quae de elephãtis memoriae prodita ſunt ad-

RHINOCEROS. *Lib.XIV.diſt. 52.& 53.* miranda credat, niſi oculis cerneret? quaeque de *Rhinocerote*, cuius vnicum in narib. cornu eſt, quo inimicum necare ſolet, feruntur à Valerio Martiali. B. Huius belluae num in nummis veſtigium apparet? A. Maxime, vt in nũmis Domitiani, & in ſignorũ gemmis vidimus. Hippopotamo non eſt diſſimilis, niſi quod naſus D porci roſtro ſimilior. Luſitaniae autem Regem vnã Leoni X. Põtifici miſiſſe conſtat, ſed in via exſtinctã perijſſe; viſitur tamẽ typis excuſa. B. Non deſunt qui quae de Centauris dicuntur, eorũ fuiſſe dicant opinionem qui primi hominẽ equo inuectum ſpectarũt: quod & Indis vſu-venit, cum primũ Europaeos equo vehi cernerẽt, & vnum eundemq; hominẽ & equum eſſe exiſtimarent. A. Credere illud malim, quã viua id genus animalia experiri, niſi forte illud eſt Romanorũ hodie dicterium de exteris hominib. vſurpatum; *ingredi* nimirum *Romã Centauros*: quod partim homines maneant, partim beſtiae. B. Sed illud deterius quod nuper ex Horapolline referre Te memini, Aegyptios Aſini caput in Hyeroglyphicis pingere, notãtes eũ qui patrio ſolo nunquam eſſet digreſſus. A. Id genus homines E vbiq; reperias, verum ad inſtitutam de nomiſmatis diſquiſitionem redeamus, &, vnde coeperam, de auibus & arboribus alijſq; ſignis. Qualis fere ludus ille aulicis noſtris popularib. ex Poëtae neſcio cuius rythmis vſitatus, quo reginae eiuſq; pediſſequis, auem, arborem, & litteram ſingulis attribuit. B. Quandoquidẽ de pediſſequis ac matronis ſermo incidit, quare, amabo, Veneri, *Columba*, *Myrtus & mala* aſſignantur. A. Scimus columbas fecundas eſſe, binas volitare, & inuicẽ complecti, ac veluti ſuauiari: quod alia animantia non ſolẽt, niſi virilis femineuſq; ſe-

MYRTVS. xus. De *Myrto* cauſã non facile exponã, niſi quod eius oleũ capillis vtile: & haud

ſcio

A ſcio an quid amplius lateat. Plinius ipſe multis oſtendat, vt de *Venere Myrtea* ſeu *Murtea*, ac de ouationis ouantium corolla, quae *myrtea*. SCHOL. Myrtus *Veneris cur ſacra, vnde & Murtea Feſto Pompeio, cauſas alij adferunt. Natalis de Comitib. li.* IV. *Mytholog. cap.* XIII. *quòd Venus myrto ornata ſit ad iudiciū de forma cū Deab. Iunone & Pallade profecta ſit; ex Nicandri Alexipharmacis. Vel quia myrtus in maris (vnde nata eſt Venus) littore naſcitur. vt Virg.* 1. *Georg. v.* 28.

Pallenteſque ederas & amantes littora myrtos.

Alij Veneri myrtum ſacratam crediderunt, quia multis morbis muliebribus conuenit, ex Dioſcoride lib. 1. *cap.* 127. *Plures cauſas ſuggeret Germ. Valens ad illud Virg.* 1. *Georg.*

—— Cingens materna tempora myrto.

B *Et in Eliacis lib.* 11. *Pauſanias roſam & myrtum eſſe ſtirpes Veneri ſacras ait, proprieque attinere ad pulcritudinis rationem, &c. Eadem Seruius in lib.* II. *Georg. &* V. *Aeneid. quae non deſcribo, itemque Nicandro* αἶθα κὴ φιμώδεα μύρτα.] Venit nunc in mentem eius dicti Paſtoris in Eclogis:

Populus Alcidae gratiſſima, vitis Iaccho,
Formoſae myrtus Veneri, tua laurea Phoebo.

Qui verſus quaternis tuis quaeſtionibus facient ſatis. B. Imo quaerendi anſam praebebunt. Non enim paſtor ille cauſas reddidit. A. Saltem illud efficient, vt antiquitus arbores dijs deabuſque conſecratas probent, neque eſſe cerebri commentum noſtri. B. Abſit vt id de Te in animū inducam meum. Sed cur, quaeſo, *populus* Herculi ſacra, item cur *mala* eidem ac Veneri dedicata? A. De *populo* POPVLVS.
C arbore vix occurrit aliud quàm arborem eſſe duram, altā ac rectam, quae in Herculem probè quadrant. Folia quia ſunt viridia & alba minimoque impulſa vento, Herculem forte ad coronam inde ſibi texendam inuitarunt, quemadmodum quercus cum glandibus Ioui in delitijs. Videas in Pyrrhi Regis Epirotarum nummis fulmen his additis litteris ΑΓΕΙΡΩΤΑΝ Dorica nimirū Dialecto pro ΗΓΕΙΡΩΤΩΝ. In nonnullis etiā gemina facies viri quernea corona redimiti, & feminae folijs & fructu malo Perſico reuinctae, qui Iupiter & Iuno eſſe putātur. B. Vnde cōijcis *Pyrrhi* hoc eſſe nomiſma? A. Quia tres hic apparēt literae ΠΥΡ. B. Perſica cur Iunoni attributa? A. Haec mala ſpectantur in capite *Iſidis & Harpocratis*, PERSICA MALA.
qui ſilentij praeſes eſt, item in alijs Aegypti Dijs, vt Sarapide, imo & Oſiride, ceteriſq;. Geſtare autem idcirco creditū, quod frondes illae linguā referant: fructus
D vero cor repraeſentent, quo monentur viri feminaeq; ne lingua diſſentiat à corde. Quod autem de Veneris pomo fertur notum in vulgus à Paride illi datum, quòd formae praeſtantia Iunoni ac Palladi antecelleret. Lōge tamen illo antiquius pomū Euae primae parētis: quo de alij diſputant, quod genus fructus fuerit, vt Accurſius ille noſter dubitans *ficus* ne, vua, an *mala* fuerint, vt & ego an *mala cotonea* quae Herculi tribuuntur; quod haec aurei magis coloris ſint quā mala: cuius coloris Hercules mala hortis Heſperidū eripuit, vt ſpectatur in nomiſmate Graeco Commodi Imperatoris; necnon in Herculis ſtatuis Romae, quib. ſiniſtra tenere mala videas, renib. à tergo applicando; quae manus ſcaeua latronum propria maxime Romae, vbi *Zingarorum*, vt Itali nominăt, ritu induti dextrā apertā geſtabāt, oper-
E tam vero ſiniſtrā. Etſi legere memini *aurea mala, vellus aureū, aureumque ſaeculum*, non eo dici, quod ex auro eſſent, vel inaurata, ſed quaſi pulcra, grandia, magniq; pretij vt aurum ipſum. Sic enim M. Terentius Varro, togatorum doctiſſimus prodidit, niſi me ratio fallit & memoria, in libris de Re ruſtica. Itaq; Virgilium accipio:

Aurea mala decem miſi, cras altera mittam. Ecl. III. v. 71.

Et Ecl. IV 9. —— *toto ſurgit gens aurea mundo.*

Mala autem Veneris in multis ſpectantur nummis manu tenentis, ſed adeo puſilla, vt cotonea eſſe vt credam minime adduci poſſim. B. De *claua ac pelle Herculis* quid ſentis? Tenendum-ne ſic proceſſiſſe Herculem, vt pingitur? HERCVLES.

A. Non

A. Non omnes ita pingunt. Heſiodus enim opuſculo (ſi eius modo eſt) quod *Herculis clypeus* inſcribitur, oberrantem inducit. C. Taliſ-ne quales Itali ac noſtri Hiberi furioſos errones ſuis rythmis decantant? A. Longe ille vetuſtior eſt, & hi poſt Chriſtum natum, ſi modo fuerunt. Puto autem equis & armis in militiam profectum & ſcuto confiſum, vt Poemati nomen dederit. C. Minime id nouum, credamque libentius quam Leonis tectum pelle, & claua armatum orbem peragraſſe. A. *Clypei Herculis* mentio etiam in Pandectis Florentinis exſtat: haud ſcio an loci memineris. B. Non equidem memini in praeſens. A. Occurrit in Epigrammate quodam Graeco ab Alciato noſtro Latine ad verbum reddito: verum diſcipulus eius licentia vſus maiore, ſic conuertit: A

Alcidem vt magno ſi quis clypeo armet, & ornet: B
Sic tuus hoc Quaeſtor ſtruxit opus varium,
Ille pererrato tot monſtra, feraſque ſubegit
Orbe; tuas Leges orbis vbique colit.

Herculis hunc amictum in pretio antiquitus habitum apparet, quaſi antiquior veſte è lana contexta; & pro ephippio pellem equi dorſo inſternebat. In nummis quoque Alexandri Magni idem capitis ornamẽtum magni aeſtimaſſe colligitur, quod ſe Heraclidarum è ſtirpe iactaret. In alijs tamen caput eſt galeatũ, & Commodus Imp. pelle quoque Herculea amictus inſedebat, cudebatque ſic nummos, ſtatuaſq; eodem habitu ponebat, qualem Romae in hortis Pontificijs videre memini puerum manu tenentem, quem ſumma ſpectare voluptate ſolitum aiunt, etſi maiore Hilam Hercules conſueuit, quem in expeditione pellis Aureae Argonautarum amiſit. Nummis vero haec Commodus impreſſit: HERCVLES ROMANVS: cum quo iaculandi arte feraſq; occidendi induſtria certabat. ferunt enim multas ſumma dexteritate necare & vno quidẽ ictu ſolitum. Album item, quodcumque poneretur collineando ferire conſueuiſſe, & vulnera, plagaſque lethales dijudicauiſſe. *Clauam* Herculis muſcas abegiſſe, nec accedere auſas, vbi vbi eſset, commemorant. Pellis autem Leonis erit Nemeaei, quem pugna ſuperauit. Pugna autem ac lucta in multis Graecis Romaniſq; nummis cernitur, non os eius dilacerando, vt multi crediderunt, ſed pectori ſuo allidendo caput. Vidi & ſimilem pellem in ſigillis gemmatis facie muliebri, forte Deianirae, vxoris Herculis, quâ formâ Iunonis quoque caput (quod Lanuuij aſſeruari ſolitum refert M. Tullius) in nummis viſitur pelle caprina & miro apice acuminato in tergum verſus, quod *Repandum* vocabat, & ſcuto formae inuſitatae. In Traiani quoque Columna ſigniferi & cornicines caput luporum aliorum-ve animalium pelle tectum praeferunt. Adhaec *Luperci* quoque Romae nudi vagantes obuios quoſque lupina pelle caedebant. Theſeo quoque clauam attributam video, forte quod *alter* ſit *Hercules* Prouerbio dictus. Fieri autem poteſt veteres ferro minime cinctos aut thorace aereo, alijſ-ve armis minime tectos incedere tum ſolitos, quo pronior Herculi victoria fuit in duodecim illis laboribus, vſque eò à Poëtis decantatis, vt nec ipſe arma, quae vel hoſtem laederent, aut vim arcerent non geſtarit extra clauam & arcum, cum ſagittis, quae Philocteti teſtamento obuenerunt. Vas autem Herculis, quo bibebat, ad M. Antonium delegemus, qui Antoniam gentem ſuo exemplo eo potare volebat, quod originem ab Hercule repeteret. Equidem, etſi Antonius, id ius repudio. Pergamus ad alia diſticho illo recitata. Vitem, & vuam ac vinum denique Baccho ſacrata vel illud Terentij oſtendit: *Sine Cerere & Baccho friget Venus*: itemq; Plinij illud de Campana Capuae regione in regno Neapolitano; contendere nimirum vbertate cum Cerere, Baccho, & Minerua, copia frumenti, vini, & olei. B. Idem de Tarraconenſis huius agri fertilitate quis vſurpet. A. Nec immerito. B. Baccho cur *tigres* dantur? A. Eâdem nimirum de cauſa

In nummis Cõmodi hic titulus. M. COMMODVS P. F. AVG. BRIT. PP. *In auerſa parte eſt:* S.C. HERC. COMMODIANO P. M.TR.P.XVI. COS.VI.

Lib.1.de Nat. Deor.

Prouerbium adi Hercules alter.

C D E

A causa, qua *Satyri ac Sileni, laruae, & thyrsi* attributi; & id genus aliae Gentium ineptiae. Potissimum vero, quantum coniicio, ob ebrietatem, quae miras gignit imagines, & saepe in rixas erumpit, agitq; saeuè ac stultè. Alij idcirco illa consecrata putant, quod feras cicures reddat ac mansuetas. Nonnulli ob triumphum de Indis à Baccho ductum. C. Quid *Satyri* sunt & *Sileni*? A. Satyri bifariè pinguntur. Alij curribus ac pedib. caprinis simul & cornib. vt Pan Deus solet, magis vt bellua quã homo appareat. Tales duas statuas *Satyri* ab artificio laudatas Romae videre memini, quae Hermaphroditon fistulam multis compactã cicutis inflare doceat. Apparet enim singulis in Satyri mẽbris, ac rostro vtriusq; animantis forma, puellus quoq; astãs virũ simul & feminae mollitiẽ simplicitatemq; praefert. Alij vero *Satyri* crura, pedesq; hominis, caudam vero bestiae auresq; acutas ostentant. In B his *Silenum*, qui Bacchũ aluit, numerãt pingui aqualiculo, asino inuectũ, & nõ dissimili forma imagines *Silenos* hodieq; nominãt. C. Edera vero cur Baccho sacra? A. Propterea quod viti similis sit, semperq; vireat, resistatq; ebrietati. Vinũ adhaec aqua segreget: Quãobrẽ signi loco edera appenditur, vbi vinũ venditur. C. Quid autem *Thyrsi* sunt? A. Puerorũ lanceae instar arundinum ac ferularum appensa lanea vitta. Pergamus ad Apollinis *laurum, gryphes, & tripodas*. B. Haec cur Apollini tributa? A. De *lauro* alias dicere memini, cum de Victoria Dial. II. agerem, tributam ob Victoriam de serpente Pythone, qua de & Iulius Pollux alijq; scriptores, Musicos referunt in pugna imitari solitos dentium Pythonis sonum, inferendo plagas, ceterum de *lauro* Delphica pleni sunt Poëtarum libri: quomodo C *Daphne* Apollinem fugerit, versaq; sit in sui nominis arborem, quae Graecis *laurum* significat. Maro quoque *tripodem lauro* his versibus coniungit.

Troiugena interpres Diuûm, qui numina Phoebi
Qui tripodas, Clarij lauros, qui sidera sentis.

Tripodis forma spectatur in nummis, & plerumq; cum Apolline, alijsq; Romanis monumẽtis [dextra quoq; laurũ tenere videas.] E Diodoro Siculo li. XVI. Bibliot. & Strabone lib. IX. Geograph. colligas in Delo putei os fuisse trium pedũm ambitu. Huic vates femina furibunda, *Pythia* dicta, insidebat oracula edens ac vaticinans, hausto è puteo illo seu crypta vapore insaniebat, nugasque illas proferebat, quas sacerdotes postea versibus exornarunt: quae deliramenta CHRISTO orbi redimendo nato cessarint. Cicero quoq; sua etiam tum aetate oracula desijsse D fatetur. Adhaec Philippi Regis Macedonum Alexandri Magni temporibus Pythiam φιλιππίζειν ait, hoc est, pro Philippo vaticinari: exstatq; *de Oraculorum defectu* elegans Plutarchi Commentarius. B. Lucianus quoq; haec non raro, vt & Gentium Deos irridet. A. Varij etiam Christiani scriptores, qui pro Christianis Apologias euulgarunt, cum Graeci tum Latini, hoc argumentũ melius tractarunt, docueruntq; quam nihil illis tribuendũ. C. Apollini cur *gryphes* dantur? A. Non facile dixero, nisi forte idcirco quod Geographi referũt, gryphos in montib. quibusdã ignotis aurũ asseruare: & Sol princeps causa auri ac metallorũ in terrae venis gignẽdi. Vidimus & Romae ad S. Petri lapides gryphis insculptos exstãte imagine, vt bini candelabrum affabre factum circũsisterent, nec deerant qui è Solis templo E aut Apollinis esse sumptos Antiquarij opinarentur. B. *Gallum* Marti suprà tribuere visus es, item thoraces alijq; arma: cuius rei causam expiscari libet. A. Illud certũ, milites in excubijs noctu vigilantes esse oportere, galli gallinacei exemplo, qui & ipse cristam gestat, & calcaria ritu militari. In hunc quoq; conuersum fuisse * Martis scutum gerentem fabulantur, quod excubias agens, dum exercitus periclitaretur, somno se ac quieti tradidisset. De *thorace* dicere nihil necesse. Lorica enim perpetuo Mars tectus pingitur. In nomismatis nonnullis trophaeum humero sinistro gestat, vt victor: vt & eius nepos Romulus, qui opima spolia

Silenos Satyrorum natu maximos nuncupant. Pausanias li. 1. De Silenis Aelianus lib. 3. Variae Hist. cap. 40.

APOLLO. LAVRVS. Dionys. Halicarn. de Panegyr & Pausanias lib. 8. & 10.

Tripus. Aeneid. III. v. 359.

GRYPHES.

* Alij Pythagorae id tribũnt Lucian. in Gallo.

occiso hostilis exercitus duce direptis armis posuit: vnde & trophaeum collocauit. Mars praeter gallum *picos* habet & *lupos*, à quibus *Romulum ac Remum* suae stirpis nepotes educatos ferunt. Nam de *Martis stella* inter planetas, ad Astrologos allegemus. B. *Mercurio* quamobrem *Caduceus* tribuitur & *caper?* A. Crumenam manu tenentem *Mercurium* vidimus, vt mercium ac lucri Deum: & felicem aliquem *virgula diuina* Prouerbio dicimus voti compotē effectum. hac enim virga & aeternū immittere soporem, & animas ab inferis reuocare; & quae vellet gerere antiquitus credebatur. De capro nihil nunc quidem aliud occurrit, nisi vidisse me varijs in locis insculptum, item in Germanica inscriptione, ac nomismate, altera caduceum gestantem Mercurium, altera conchā marinam, quam inflaret: interdum etiam, cum Victoria. Concham autē datam arbitror, quòd praeconis fungeretur officio, essetq; Deorum interpres. Rursum *è pellibus capri* crumenae seu perae confectae, mercesque tegebantur. Vel quòd ei caper immolaretur.

MERCVRIVS. Caduceus. *Plaut. in prologo Amphitryonis. Virg. 4. Aeneid. v. 242.* Tum virgā capit, hac animas ille euocat Orco.

CERES. B. *Cereri* cur serpētes alati, spica, & papauer attribuuntur? A. Cereris fabulā duab. accensis facib. curru vectae, quē duos serpentes traherent, sic interpretor, vt tempus illud sit quo messes frugesq; calore maturae colliguntur, cū aestus est ingens, ac serpentes & angues maxime venenati. Haec orbē totum, vt fabulantur, obeundo Siciliae frumentum deportabat, vt alias exposui cum de papauere ac spicis in Annona secundo dialogo agerem. B. *Proserpinae* vero raptum quomodo exponis? A. *Proserpinam* Cereris filiam Pluto sub terra condidit: hoc est agricola granum seminando sub glebis telluris condidit. B. Sed cur eidem *Punicum malum* attribuisti? A. Ferūt Cererē cū Ioue expostulasse de raptu filiae, Plutonis opera per vim raptae; quòd eius frater esset. Iouē vero terrae restitui mandasse, vbi Pluto regnū non obtineret, si modo nihil ipsa apud inferos gustasset, de quo quaerendum esse respondit. Compertum vero acinos aliquot mali Punici in horto Plutonis lecti comedisse, qui acini labra digitosq; virginis tinxissent. C. Mythologiam nunc aueo audire. A. Petas licet ab Hygino, aut Palaephato, vel Phornuto, (quē quidam male ominato nomine Cornutum vocant) aut denique à Fulgentio Placiade, & Commētarijs Iani Parrhasij in Claudianum de raptu Proserpinae. Equidem nihil hic dicam aliud quā de *Punico malo*, quod sit pulchrum cortice: repraesētat & grana purpurea, quę mortis praeferūt colorē, vt hyacinthi, de quib. Maro:

PROSERPINA. *Mythologia Natalis Comitis. Lib. VI. Aen. v. 884.*

—— Manibus date lilia plenis,
Purpureos spargam flores. ——

Alibi vero in exequijs Anchisae.

Purpureosque iacit flores ——

Ac rursum in Miseni funere:

Purpureasq; super vestes, velamina nota,
Coniiciunt ——

B. De *Coloribus* puto Te in sententia manere; *Purpureum* eum esse, quem vtriusque incolae Hesperiae *Paonazzo* vulgo vocant. A. Vidimus Romae purpuratos Patres, qui Cardinales nominantur, hoc ipso caeli colore indui Aduentus Dñi diebus, Quadragesimi ieiunij ac luctus tempore: quo etiam caeruleo colore altaria in templis vestiuntur; celebratq; C. Plinius, cum violas triplicis esse coloris ait, *purpurei, lutei & albi*. Ac de lilijs: *Candida* inquit, *sunt siue alba, rubentia & purpurea*: docetq; si radices vino rubro tingantur, lilia nasci purpurea: quod & in Geoponicis Graeci auctoris, nescio cuius de re rustica agētis, legere memini. Vidisti fortasse in hortorum areis herbam, florem gignentem asperum, vt serici floccos, purpurei coloris, quem Itali vulgo appellant *fior di Velluto*. B. Herba nimirum odoris expers, & quae resecta diu duret. A. Hinc etiam ἀμάραντος Graecis dicta, & florum corollis, semper, maxime vero hyeme, cum rari apparent flores, inserebatur. Hunc florem

Purpureus color quis, disputatum.

A florem Plinius *purpureum* nominat negatque vestem adeo venusti coloris reperiri, spicamque hisce verbis describit: *Amaranto non dubiè vincimur. Est autem spica purpurea verius, quàm flos aliquis, & ipse sine odore.* Florere ait Sextili mense, & siccam aspersa aqua reflorescere. Ibidem cocco rosae tribuit colorem, ac purpurae Tyriae & dibaphae, necnon Laconicae. Amethyston item purpureum dat colorem, ac violis maluaeq; floribus, quas tres herbas coloris esse purpurei nemo dubitat. B. Illud abs Te effici video, Plinium rosae *purpureum* dare colorem, vt & cocco. A. Negari non potest duos esse *purpurae* colores, vt idē Plinius lib. IX. apertè testatum reliquit, cap. XXXVI. quorū alter rosae sit colore nigricante. Quē equidem non assequor, etsi fusco quaedam sint rubicante prae ceteris; alij vero purpurāte: Plinius li. XXI Nat. Hist. c. 8.

B Idem cap. XXXVIII. *Rubens*, inquit, *color nigrante deterior* Post nō longe. *Ita fit amethysti color eximius.* Qui lapis rubro vino aqua mixto colore similis est, itaq; purpureum refert colorem. De *Tyria purpurea* idē scriptor: *Laus ei summa, color sanguinis concreti, nigricans aspectu.* Addit Homerū idcirco sanguinem dixisse *purpureū*. Mox c. XXXIX. Cornelij Nepotis verba cōmemorat, eius qui Aug. Caesaris aequalis, Ciceronis fuit amicus, vitāq; elegāter scripsit T. Pomponij Attici: *Me iuuene*, inquit, *violacea purpura vigebat, nec multo post rubra Tarētina. Huic successit Dibapha Tyria: Hac P. Lentulus Spinter Aedilis curulis primus in praetexta vsus Cicerone Cosule. Dibapha tunc dicebatur, quae bis tincta esset.* Quibus verbis efficitur Romanos ante M. Tullij Consulatū purpura vsos, non rubra quidē, sed violacea dūtaxat, quā, vt diximus, vulgo *Paonazza* nomināt. De *cocco* seu grano idē ca. XLI: *rubens granum* vocat, quòd

C Galatae gestarēt, & circa Emeritam Lusitaniae, maxima in laude fuerit: itemq; Horatius. —— *rubro vbi cocco.* Horatius lib. 2. Satyra 6.

Tincta super lectos canderet vestis eburnos.

Obseruātis tot Plinij variantibus locis in eam tandem veni sententiam, duplicem purpurae colorem, sed geminum affinemq; videri Rubrum quidē à rosa; à sanguine represso violacei instar esse, vt hic etiam rubri quid coloris contineat. Et hic purpureus est aut violaceus, à violis aut amarantis. Si enim tantū foret discrimen, quantum hodie purpurei panni, quo hodie vtimur, à nostro violaceo, facile apparuisset coloris mutatio in Lētulo Spintere, & alijs Aedilib. qui purpurę loco coccum adhibebant, vel Tyriā dibaphā. Et vero Plinius ca. XXXVI. eiusdem lib. IX. sic

D cōmiscere videtur: *Huic fasces securesq; Romanae viā faciunt, idemq; pro maiestate pueritiae est. Distinguit ab Equite curiam, Dijs aduocatur placandis, omnemq; vestem illuminat, in triumphali miscetur auro.* Rursū ca. XXXIX. *Purpurae vsum Romae semper fuisse video, sed Romulo in trabea: Nam toga praetexta, & latiore clauo Tullum Hostilium è Regibus primo vsū, Etruscis deuictis, satis constat.* B. Cur dixit hic Plinius. *Distinguit ab Equite curiam?* A. Idcirco opinor, quòd soli Senatores tunicā gestarent *lati claui*, purpura praetexta. Qui *lati claui* hinc dicti: hoc nimirum est quod ait regnāte Tullo Hostilio coepisse praetextā latumq; clauum. B. Igitur hi claui non ferrei erant, nec alterius metalli. A. Iā diximus purpureos fuisse, hoc est è lana punicea; donec Augusto imperante Tyria inualuit, sed quae ad rubrū magis vergeret, aut roseū, vt iam satis exposuimus. Quare hoc agendo ad coeptum regrediamur argumentū. Latus clauus.

E B. Nihil de *Cerbero Plutonis* cane, cum de Proserpina iā disserueris, abs Te allatum, vt in nūmis cudi soleat. A. Exstat in nummis Graecis Gordiani Aug. & videre memini *Cerberum* canem ad Herculis pedes sculptum in gemma antiqua. Triceps erat vt fere pingitur, & cauda serpentis potius formâ, quàm canina. B. De *Aesculapij* serpēte addi-ne quidquam debet ad ea quae Dial. II. in Salutis imagine sunt dicta? A. Accidit Romae grassante peste arcessitā Epidauro Aesculapij statuā, quasi rem pietatis plenam, serpentemq; tulerunt. quae ex Aesculapij fano ad Romanorū naues adnatauit, & iuxta insulam vrbis Romae, quā Tiberis efficit, in Cerberus. AESCVLAPIVS. T. Liuius: & Corn. Nep. de Viris illust. cap. 22.

terram desilijt, vbi delubrum illi structum (hodieque inibi templum est S. *Bartholomaei* Apostoli reliquijs inclitum) spectanturq; lapides nauis forma cum baculo, quem serpens gyro implicat: quomodo & in nummis visitur, & in sigillorum lapidibus Aesculapius est serpentem pro virga tenens. Alterum item ridiculum Romani gesserunt, allata Pessinunte Dea; quod saxum erat nigrum & informe. A
C. Quomodo igitur discerni poterit, mas an femina esset? A. Quantum è priscis Scriptoribus obseruaui veterib. idola non erant maris aut feminae forma: nec Iudaei, neque XII. Patriarchae in aris suis animalium figuras habebant: etsi cum ex Aegypti seruitute sunt digressi Israëlitae, Aegyptiorum ritu vitulum adorarunt. Quod Idolum Moyses confregit, putaturq; fuisse *Bouis Apis* adeo ibidem celebrati, & culti. B. An *Apis* quoque Deus in nummis visitur? A. Existimat quidem non-nemo taurum in Iuliani Apostatae nummis cusum *Apim* esse, quod stellae capiti impressae. Alij hoc signo ostendere voluisse putant, victimarum vsum sacrificiorumque à se reuocatum, quem fides Christiana, à suis maiorib. recepta, penitus extinxisset. Alter item lapis in nummis quibusdam Graecis Traiani Caesaris Pessinuntis illi non dissimilis: quomodo & gemmam insculptam vidi. Veneris quoque Paphiae templum, cum Idolo instar est media sui parte pyramidis, vt Cornelius Tacitus describit. Visuntur & columnae aedificio adiectae. Vt vero è Plinio discimus, Veneris statuae nobiliores Praxitele sculptore fuere Coae vestitae, & Gnidiae nudae, cuius de praestantia formae Luciani legitur Dialogus. Altera item adeo laudata à M. Varrone opus discipuli Phidiae, qui extra Athenas degebat; Deae vero Nemesis imago erat. Paphi *vero nunquam pluisse ait in Veneris quodam tecto templo, & fortasse eius templi signa in illo Traiani nummo pro foribus locata videantur. B. *Dea Pessinuntis* ecquaenam? A. Eadem *Cybele* est, mater Deorum. Pinus ei sacra, aut eius pomum: Crotalus item, ac leonum par, itemq; sacerdotes eunuchi *Galli* nominati. Horum improbos lasciuosque mores Appuleius libris *De Asino aureo* commemorat. Qui & hanc interpretationem recipit, qua magni res pretij *aurum* nominare solemus. Deam vero ipsam carmine celebrat Catullus, & Ouidius, alijq; Poëtae. Dicere igitur supersedeo illius in Atyn ignes, zelum, ac furorem. Pinus vero facibus seruiebat; quibus accensis vrbem, agrosque obibat. Leones vero furorem notant, quo arsit Cybele in iuuenes: adsuntque Corybantes furibundi ac dementes. Sunt huius Deae nummi complures; capite vt plurimum turrita est, vt dignitate praestans, multarumque Domina prouinciarum. Quidam *Berecynthiam* nominant, *Isidem* alij. Et in vrbis Romae Antiquitatib. typis expressa Dea haec visitur: cum Leonibus & crotalo, & quem adamauit, Aty pino innixo, adscriptumque: D.M.M.I. id est: *Deae Magnae Matri Isidi*: Vel sic: M.D.M.I. id est *Matri Deum Magnae Idaeae*, vt in vetere quadam Inscriptione, cuius hoc principium C.CAMERIVS; Idaea autem ab Ida monte dicta, qui ad Troiam est. Itaque probri loco Numanus Remulus Troianos apud Maronem lib. IX. Aeneid. sic appellat.

Exodi 32.20. — Tacit. lib. 2. Hist. initio. — Plin. lib. 36. cap. 5. — *Plinius lib. 2. cap. 96. — CYBELE. — B — C — D

v. 619. *Tympana vos, buxusq; vocat Berecynthia matris*
Idaeae: sinite arma viris, & cedite ferro.

DIANA. Adhaec quid addi amplius debeat non video. B. Restat DIANA venatrix, cum canibus & ceruis. A. In nummis quidem plurimis spectatur, itemque sigillis cum canib. ad venandum aptis, cum pharetra & arcu, nunc sagittas emittendo, nunc ceruos iugulando. Interdum cum apro lancea icto. *Dianae* vero *Ephesiae* nomismata plus habēt ad disquirendum operae: quia nec caput, nec brachia virginis, sed Lacaenae, aut verius mōstri, praefert. Pes illi vnicus, vt vasi: corpus vero mammis plenum: qualem depingit etiam B. Hieronymus initio Cōmentarij in Epistolam B. Pauli ad Ephesios; quae res etiam nostram confirmat opinionem supra E

alla-

A allatam, priores illos Idololatras non virili aut feminea forma illis adoraſſe temporibus. B. Quid tot mammae *Dianae* deſignant, quandoquidem virginem plerique faciunt? A. Naturam ipſam interpretantur, quae res natas alit vniuerſas: vberibus id ſignificantibus. Et in ſtatuis Rodolphi Cardinalis Carpenſis Romae, praeter mammas ſigna caeleſtia adiecta vidimus. In nummo autem Graeco Fauſtinae Auguſtae *Diana* impreſſa duos inter ceruos: & in altero item Graeco honorem eidem deferre videntur. In ſigno item caelato duplici baculo manum fulcit vtramque: adſcriptumque: ΕΝ ΑΓΑΘΩ.ΕΧΩ.CΕ: id eſt, *Teneo te feliciter*. Parte autem auerſa geminae caprae ſilueſtres concurrunt. Illud in Actis Apoſtolorum notaſſe memini, Epheſios conueniſſe grege facto, Paulo Apoſtolo eo delato, & B exclamaſſe: *Magna Diana Epheſiorum*; cum vnus accurrit, non eſſe dicens cur ſeditionem concitarent. Certum enim eſſe Epheſum vrbem Dianae deuotam eſſe. Quo pertinet Graeca vox nummis in Graecis frequens ΝΕΩΚΟΡΩΝ: quae multis negotium faceſſit Antiquarijs, ad intelligendumque difficilis viſa, etiam illis qui cum cura nummos inſpiciunt. Idem autem eſt, ſi interpretari libeat, quod in Romanis ſaepe legitur Inſcriptionibus, DEVOTVS NVMINI MAIESTATIQ. EIVS. Errant enim vehementerq; allucinantur qui Coloniae nomen ſignumque fuiſſe ariolantur. Alia enim Colonijs Graeca vocabula propria ſuppetunt. Numerus, qui voci Graecae adiungitur, annum imperij Imperatoris oſtendit, vel iterũ tertiumque cuſum eſſe nummum in eius Dei, Deae ve, aut hominis honorem. Sic noC miſmata plurima Graeca explanari recte queant, hac voce impreſſa.

Act. 19. 28.

Etymolog. Magnum & Adolphus Merchſius lib. De pronunciat. Ling. Graecae.

Inter fragmenta Pandectarum à Iuſtiniano (aut qui eius iuſſu id praeſtiterũt) reſecta ex Vlpiani†, vt puto, lib. ſingulari *Regularum*, numeratur & hoc decretum, nefas eſſe Dijs legare quid, eorumve delubris, niſi Senatuſconſulti priuilegio munitis, idque Imperatorum auctoritate. Erant autem Dij, niſi me memoria fallit: *Iupiter Tarpeius, ſeu Capitolinus, Apollo Didymaeus, Mars Gallicus, Minerua Melitenſis, Hercules Gaditanus, Diana Epheſia, Cybele Deum mater Smyrnenſis, & Caeleſtis Salinenſis Carthaginis Africae Deus.* Qui Vlpiani Iureconſulti locus inſignis manum inijcit auremque vellendo in memoriam reuocat, geminum paenè Cornelij Taciti locum egregium libro tertio Annalium. Refert enim Tiberium Caeſarem aſylorum abuſum tollere conatum: quòd maleficia homineſque flagitioſos per nefas D ſaepe reciperent, tuerenturque. Verba prudentis ſcriptoris apponam: *Crebreſcebat Graecas per vrbes licentia atque impunitas aſyla ſtatuendi. Complebantur templa peſſimis ſeruitiorum. Eodem ſubſidio obaerati aduerſum creditores, ſuſpectiq; capitalium criminum receptabantur. Nec vllum ſatis validum imperium erat, coërcendis ſeditionibus populi; flagitia hominum, vt caerimonias Deum protegentis. Igitur placitum, vt mitterent ciuitates iura, atque legatos. Et quaedam, quòd falſo vſurpauerant, ſponte omiſere, multae vetuſtis ſuperſtitionibus aut meritis in populum Romanum fidebant. Magnaq; eius diei ſpecies fuit, quo Senatus maiorum beneficia, ſociorum pacta, Regum etiam, qui ante vim Romanam valuerant, decreta, ipſorumq; numinum religiones introſpexit: libero vt quondam, quid firmaret, mutaret-ve. Primi omnium Epheſij adiere, memorantes, non, vt vulgus crederet,* E *Dianam atque Apollinem Delo genitos: eſſe apud ſe Cenchrium amnem, lucum Ortygiam, vbi Latonam partu grauidam & oleae, quae tum etiam maneat, adniſam, ediddiſſe ea numina: Deorumq; monitu ſacratum nemus. Atque ipſum illic Apollinem, poſt interfectos Cyclopas, Iouis iram vitauiſſe. Mox liberum patrem bello victorem, ſupplicibus Amazonum, quae aram inſederant, ignouiſſe. Auctam hinc conceſſu Herculis, cum Lydia potiretur, caerimoniam templo: neque Perſarum ditione diminutum ius: Poſt Macedonas, dein nos ſeruauiſſe. Proximo Magnetes L. Scipionis, & L. Sullae conſtitutis nitebantur. Quorum ille Antiocho, hic Mithridate, pulſis, fidem atque virtutem Magnetum decorauere, vti Dianae Leucophrynae perfugium inuiolabile foret, Aphrodiſienſes poſthac & Stratonicenſes Dictatoris*

† Vlp. Tit. XXII. Fragment.

Aſylorũ ratio

toris

toris Caesaris, ob vetusta in parteis merita, & recens diui Augusti decretum attulere, laudantis quòd Parthorum irruptionem, nihil mutata in populum Romanum constantia, pertulissent. Sed Aphrodisiensium ciuitas Veneris; Stratonicensium, Iouis & Triuiae religionem tuebantur. Altius Hierocaesarienses exposuere, Persicam apud se Dianam, delubrum Rege Cyro dicatum, & memorabantur Perpernae Isaurici, multaq; alia Imperatorum nomina, qui non modo templo, sed duobus millibus passuum eandem sanctitatem tribuerant. Exin Cyprij tribus delubris, quorum vetustissimus Paphiae Veneri auctor AErias, post filius eius Amathus Veneri Amathusiae, & Ioui Salamino Teucer, Telamonis patris irâ profugus, posuissent. B. Placet sane duplicem Deorum singulariter cultorum, diuersis tamen temporibus, seriem cognouisse: tametsi Vlpianus noster Iure-consultus longe sit quàm Tacitus antiquior. A. Differunt sane Priuilegij causae, vt temporib. hi distant. B. In Gabrielis Faërni Apologis, venusto sane carmine scriptis, versus legere memini, de arboribus varijs Dijs Deabusq; consecratis. Audire ex te aueam illius ne sint proprij, an aliũde hauserit. A. Recita versus si meministi. B. En tibi;

Legêre proprias Dij sibi quondam arbores,
Quam quisque vellet esse tutelam sua:
Quercum supremus Iupiter, myrtum Venus;
Pinum humidi tridentifer rector sali,
Apollo laurum, populum excelsam Hercules.

A. Hic mane. Nicolaus Perottus, Archiepiscopus Sipontinus, Commentario in Valerium Martialem, quem *Cornucopiae* inscripsit, non dissimile affert Epigramma ex Aniano, [*Vt falso putat; nec enim in eo legitur qui Elegiacis fabulas lusit, sed Phaedri sunt, Neronis Aug. Liberti; aureolo libello nuper à Pithoeanis in Gallia edito, notisque doctorum passim illustrato, Meursij, Rigaltij, & Rittershusij*:

Olim quas vellent esse in tutela sua
Diui legerunt arbores: quercus Ioui,
Et myrtus Veneri placuit, Phoebo laurus;
Pinus Neptuno; populus celsa Herculi.

Nec enim plures memoria versus suggerit: illud tantum: haec notasse Sipontinum ad illa Martialis Poëtae nostratis lib. I. Epigram. ad Flaccum:

Quid possunt ederae Bacchi dare? Palladis arbor
Inclinat varias pondere nigra comas;

NEPTVNVS. B. Hic duo occurrunt dubia. Primum cur *Neptuno pinus* datur: quam arborem supra *Cybele* tribuisti: deinde cur olea *Mineruae* sacra, *nigra* hic dicitur. A. *Pinus*, eiusq; pomum cur *Cybele* datum, iam exposui. Hi Poëtae, de Neptuno pro se respondeant, mihi tantum in mentem nunc venit Martialis eiusdem distichon in nuces pineas: (*Li. XIII. Dist. XXV.*)

Poma sumus Cybeles; procul hinc discede viator:
Ne cadat in miserum nostra ruina caput.

Equidem suspicor, si quis coniecturae locus, propterea quòd Latinis vatibus *pinus*, †pro naue, quae inde aedificatur, adhiberi solet, idcirco Neptuno maris Deo attribui. Confirmat hoc Maro de nauibus à Cybele, quòd essent è pinu montis Idae fabricatae, in Nymphas conuersis, sic canens:

Nos sumus Idaeae sacro de vertice Pinus:

Illud praeterea mirãdum, pinum & quercum steriles haberi, cum suaues gignant in Hispania fructus, cum glandes, tum pini grana, longe quam oliuae sint, gustu iucundiora. Ceterum cur nigra sit olea epitheto dicta, hinc factum conijcio, quòd maturae oliuae nigrescant. B. Placet haec ratio: sed perge porro. A. In alterum proferre diem praestat.

† Catullus in Epithalamio. *Pelioto quondam prognatae vertice Pinus, &c.* *Virg. x. Aen. v. 23.*

A R G V-

ARGVMENTVM
DIALOGI VI.
DE
NVMMIS AFRICANIS
GALLICIS ET HISPANICIS.

AFRICANA nomiſmata.

1. IVBAE Regis Mauritaniae.
2. Carthaginienſium nummi.
3. Cyrenes. } Coloniae Rom.
4. Leptis. }

Πάρεργα.

Chriſtiani milites lauream geſtare coronam cur nollent
Diadema: & Coronae quot generum.
Silphium, ſeu Laſerpitium quale.
Iuppiter Ammon arietinis cornibus.
In Colonijs iugum boum, & Duumuirûm nomina.
C.V.I. *Colonia Victrix Iulia*: Epitheta Leptis, & infra Celſae.
Equi caput in fundamento Carthaginis, & Syracuſarum ſignum:
Κακκάβη Euſtathio in Dionyſium, & Stephano Byzantio.
Virgilius I. Aeneidos expoſitus.
Aes Corinthium, quale, & vnde dictum.
Arethuſae adamatae ab Alpheio fl. fabula,

GALLICA nomiſmata.

1. Maſſilienſium.
2. Nemauſi Coloniae.
3. Narbonis Martij.

HISPANICA nomiſmata; Regum Gothorum, Eruigij; Egicae, & Vitizae eius filij.

1. Emporiarum.
2. Celſae Coloniae Rom.
3. Ilerdae Coloniae.

OBSERVATA: Manius Flauius Feſtus, II. Vir Coloniarum.

IVS { Coloniarum & } quid differant.
{ Municipiorum }

HISPANIAE.

1. Coloniae XII.
2. Municipia XIII.
3. Conuentus VII.

Afranij an verus apud Fuluium Vrſinum nummus, quaeſitum.

ANTONII

AVGVSTINI

ARCHIEPISC. TARRACON.

ANTIQVITATVM

IN

NVMMIS ET INSCRIPTIONIB.

DIALOGVS VI.

DE NVMMIS AFRICAE, GALLIAE, ET HISPANIAE.

B. AVEO nunc per te cognoſcere Nomiſmata, extra Romana & Graeca: potiſſimum vero Hiſpanica, Gallica, & Punica. A. Ratio profectò habenda eſt horum quoq;: cum quia patriae caritas naturalis ſoli res in precio iubet haberi; tum ob vetus nomen, famamque rerum praeclarè geſtarum à Carthaginienſibus, qui tot annos ſumma rep. ſunt in Africa potiti, duceſque ibidem & in Sicilia, Hiſpania, & Italia exſtiterunt: quae duae res ſanè ad ſingula eorum, quoad eius fieri poterit, inueſtiganda impellunt. Verum hic illud incommodi eſt, ignorari linguam Punicam nummorum Carthaginienſium, veteremque adeo Hiſpanicam. Quo fit, vt in his fere caecutiamus. Deinde, cum Graeci ac Romani facerent ſtudioſè vt res à ſe geſtae memoriae mandarentur, id quoque operam dederunt, vt monetae affabrè cuderentur, & ab optimis omnino opificib. inſculptae foras darentur. Ceterae autem, quas dixi, Prouinciae res gerere, quam ſcribere maluerunt: nec ſua Nummis, aut ſtatuis commendarunt. Hinc bonis caruerunt monetae cudendae artificib.: neq; cuſi nũmi ea continent, quae de Antiquitate illorum cognoſcere delectet. Quo factum eſt, vt Graecorum Romanorumque Nomiſmatum ſcriptores aliquot recentes reperiantur; Hiſpanicorum vero & Carthaginienſium ne vnus quidem. B. Quo difficilis magis res, eo amplius cognoſcendi in nobis acuitur deſiderium, quidquid id eſt quod de his dici queat. A. Vtinam explicare, vt vis, poſſim, ſed praeter ea, quae diximus, hic difficilia eſſe, mihi quoque & illud graue, quod pauca viderim Nomiſmata Carthaginienſium; rara etiam Hiſpanica: pauciora etiam Gallica: B. Satis mihi fuerit pauca illa trium Prouinciarum Nomiſmata, quaeque inſcripta ſunt, intelligere. A. Nullo id negotio praeſtabo: tu his contentus vtêris, dum plura alibi cognoſcas.

AFRICAE Nomiſmata Carthaginis, Leptis, & Cyrenes.

Ducam igitur ab Africanis nummis initium. Praeter Carthaginienſium nummos, vnus eſt *Iubae*, Regis Mauritaniae. B. Vnde colligam eius eſſe? A. Quia Latinis hiſce litteris REX IVBA facies eſt circumſcripta. B. Hic-ne aduerſus Caeſarem in Africa pugnauit pro Romanis, Pompeianarum partium, eiuſdemque liberorum? A. Pronunciare equidem non auſim; ſuſpicor tamen filium eius eſſe, qui, vt opinor, Romae fuit educatus, & in regnum ab Auguſto eſt reſtitutus. Hunc Latinae gnarum linguae ſic inſcripſiſſe veriſimile eſt: etſi in auerſa parte litterae apparent ignotae, & templi figura: quod quidam aedificium ſignare arbitrantur in vrbe quadam aedificatum,

A cuius apud Vitruuium, aliumve scriptorem mentio exstaret. Hunc *Iubam* C. Plinius, vtriusque Mauritaniae Regem nominat, doctumq; fuisse, & Ptolomaei patrem. Caput est diademate regio vinctum, horridis capillis, & fascijs circum colligatis. Barbam habet promissam, & macilenta facie: Hispanũ dixeris, sceptrumq; gestat. Nummus est drachmae, seu denarij pondere, ac pertenuis. B. Quid vocas *Regum diadema?* nec enim puto in nummis reperiri coronas, florib. liliorum & gemmis ornatas, quae hodie adeo in vsu sunt. A. *Diadema* voco fasciam seu vittam, tres quatuorve digitorum latitudine, qua frontem Reges vincire soliti, dependentibus hinc inde oris. C. Viderentur pueris nostris similes, cum chrisma in sacramento Confirmationis acceperunt: aut cum caput ex vulnere reuinctum est. A. Recte quidem si vitta illa è candido lino fuisset: Sed si erat coloris B purpurei, crocei, aut viridis, nihil tale appareret. B. Si haec fascia Corona est dicta, cum aurea corona capiti imposita diceretur, [*vt C. Caesari in Lupercalibus à M. Antonio*] erat-ne ex auri panno; aut quales aureae hodie Coronae? A. Ex auro pannus, vt vocamus, nuper est repertus, & sericum vix-dum in vsu erat. *Diadema* autem erat è nobilissima purpura, & lana tenui; alijs è lino erat, aut gossypio mixta purpura, vel auro. Christianorum vero Imperatorum aeuo, quod lauro coronari nollent, vt solebant Augusti ante Constantini Caesaris tempora, serica tali vitta cingebantur, varijs gemmis ac lapidibus distincta. C. Cur, quaeso, lauream adhibere coronam religio erat? A. Tertullianus libro *de Corona militis*, Christianos refert milites lauri corollas capite gestare noluisse, vt Gentium mili- C tes solebant; quòd idololatriae species videretur: vt è castris pelli, & exauctorari mallent, quam laurum gestare. Adfert aliqua; sed parui momenti argumenta. Redeo ad aureas coronas. *Coronae* vox longe patet, vt pro quouis capitis vinculo caperetur, vt pro ramis lauri, oleae, myrti, aut florum. Sic coronae *aureae, argenteae, ferreae, muralis, rostrata, vallaris*, coronae sunt dictae, & non diademata. Colligo id ex Metelli cognomento; qui caput reuinctus ex vulnere aut morbo, *Diadematus* dictus est: [*male vulgo Dalmaticus*], & ex dicterio in Cn. Pompeium iactato, cum crus alterum fascia vinctum haberet: *Nihil interest, qua corporis parte diadema gestes*: significando quasi regnum Romae affectaret, vt in eius vita auctor est Plutarchus. Ita vittatos diademate in nummis cernas Numam, & Ancum Martium è D primis Romanorum Regibus: Philippum & Alexandrum Magnum, & Perseum Regem Macedonum. Syracusarum vero reges Hieronem & Hieronymum aliosq; quorum nummos seruo. Memini & Regem quendam, cuius me nomen fugit, dixisse *Si multi scirent, quantum sit negotij in hoc diadematis panno, ne humi quidem iacentem tollerent*. Constat idem Alexandri Magni facto; diademate, cum iam Lysimachum vulnerasset, vulnus obligantis: quod augures regnaturum aliquando, sunt interpretati. B. Vidi ego Imperatores in nummis coronam gestantes radiatam, & apicibus, quales aureae sunt nostri saeculi coronae. A. Dicere memini alias, Imperatores, etsi Romae dominarentur, regis tamen nomen detrectasse: finxisse vero quasi Romanam Rempublicam, vt Duces, primique Magistratus, *Tribuni plebis Romae* administrarent. Quamobrem coronas aut diademata E Regum capiti non imponebant, sed laureas corollas, aut ciuicas, aut gramineas, aut aureas interdum, quae militibus re bene gesta dari solent. B. Placet sane haec ratio. A. Praeter hunc Africanum nullum equidem nummum possideo, nisi *Carthaginis*, ac *Leptis*, atque *Cyrenes*: quae Graecorum vetus Colonia fuit, à Batto, vt opinor, condita: cuius Catullus, Strabo, Mela, alijq; meminerũt. En tibi argenteum nomisma didrachmi pondere: in quo iuuenis facies arietinis cornib. in auersa parte herba visitur, crasso trunco, folijs apio tenuitate similis. Tres dumtaxat inscriptas habet litteras KYP. Quae primae sunt nominis in *Cyrene*. Herbam, *Silphium*

Margin notes: *Diadema.* — *An Corona.* — *Festus Pompeius in Lemniscus.* — *Corona.* — *A. Gellius l. v. Noct. Attic. cap. 6. Plinius lib. xvi. ca. 4.* — *Aliter paulo Seneca Rhetor in Controuers. &, quae ibi notabamus.* — *Seleucus Rex Li. 8. Apophthegmatum Manutij.* — *Dialog. IV.* — II.

phium Graeci nominant, *Laserpicium* Latini: qua de multa Plinius, Cyrenensem ceteris praelatam, suoq; tempore defecisse: conditamq; ciuitatem post Romã centum quadraginta trib. annis. M. Plauti comoedia acta fingitur Cyrene, quã *Rudentem* nominat, fitq; commercij in Silphio mentio. B. Sed cur caput iuuenis arietinis cornib. spectatur? A. Iouem Africani arietis colebãt forma, aut certe arietum cornib. faciem, vt in Graecis videre est nummis: eratq; fanum ibidem Iouis arietini, qui *Ammon* dictus: quo Alexander Magnus contendit, consultumq; oraculum filium appellauit suum. Quo factum est, vt & Reges quidam, numini illi deuoti cornua induerent, vt de Lysimacho constat, vno ex intimis Alexandri: cuius nummi habentur cornibus arietum, non taurorum, vt Politiano visum. Quin & Battum Cyrenes conditorem, eadem de causa formam cudisse eandem suspicor. Est penes me alius nummus figura simili, ponderis tamen duplo maioris, non iuuenis tamen capite, sed viri, vt Iouis Ammonis esse queat; idemq; refert Zenodotus, seu Zenobius in Paroemia, *Batti Silphium*. De his nummis Aristotelem scripsisse Scholiastes Aristophanis commemorat: quod & Dialogo I. obseruasse memini. *Leptis* coloniae nummi sunt virginis facie, & ponè palma est: ex altera parte ala visitur, vt Victoriam esse conijciam, his adscriptis literis COL. VIC. IVL. LEP. hoc est: *Colonia victrix Julia Leptis*: in antica parte M. FVL. C. OTAC. PR. QVIN. cum boum iugo, & agricola. B. Quid hae sibi litterae volunt? A. *Marco Fuluio, Caio Otacilio Praetoribus quinquennalibus*. B. Cur non vocantur *Duumuiri*? A. Equidem ignoro; illud tantum habeo dicere, Capuae *Praetores* dictos, vt refert Cicero in Rullianis, de lege Agraria. Obseruandum hic, quod alijs in nummis singulis litteris C. V. I. cuditur, pluribus hic legi COL. VIC. IVL. B. Sed cur hic boum est iugum, & colonus adstat? A. Coloniam id designat, vt mox dicetur vberius. Colonia enim recens condita, vacca boui alligata sulcum aratro ducebant, vbi Coloniae muri essent futuri, nisi qua parte portae fierent, [*Quas à portando aratrum M. Varro deriuat*.] Leptis huius mentio exstat in Paullo Iurisconsulto, L. vltima. D. De Censibus, vocatque *magnam Leptim*, quam Seuerus & Antoninus Augg. iuris Italici esse voluerunt. Plinius adhaec duplicem in Africa *Leptim* facit: vnam Byzacenae prouinciae, & alteram *Magnae* cognomento, iuxta Syrtem maiorem, quae adiacet loco, quem *Gelues* vulgo nominant. B. In duplici meo nummo eaedem quidem literae visuntur, COL. VIC. IVL. LEP. Sed capita discrepant. In altero enim iuuenis est caput galeatum; in altero vero virginis. In auersa parte hae litterae: L. NER. L. SVR. PR. IIVIR. haec quomodo legam? A. *Lucio Nerua, Lucio Sura Praetorib. Duumuiris*. B. In altero nummo P. SALPA. M. FVLV. PR. IIVIR. in vtriusque auersa parte taurus spectatur. A. Venio nunc ad Carthaginis vrbem, quae diu de imperio cum Roma contendit, & saepe afflixit, victis interdum proelio Romanis terra, marique; tandem vero capta, & euersa est. Originem eius Maro diligenter expressit, & nisi Aeneae amorib. longior appareret, affingens quae nunquam gesta sunt, satis ea historiae principiisq; Ciuitatis futura essent. Nummi praecipui, quos penes me seruo, duo sunt argentei, singuli quatuor drachmarum. In meliore, feminae facies pulchra, cum delphinis circum circa: in auersa parte equi caput est, affabre sculptum, ac generosum, & iuxta palma est, cum dactylis in ramis. Litterae autem equi capiti subiectae, legi, nedum intelligi non possunt; credunt nominis esse, quod Stephanus Byzantius, libro de vrbibus, ΚΑΚΚΑΒΗ habet, Punicum nimirum huius oppidi vocabulum. In altero nummo hinc equus est dimidiatus, & insistens Victoria, quae coronet, & tritici granum continet: illinc vero palma est cum dactylis & folijs deorsum pendentibus: in medio litterae quoque Punicae, forte eaedem, opificis tamen longe imparis: dispares enim inter

Marginalia: Sup. Dial. I. — III. — Polit. Miscel. cap. 79. ex Appiani Syriacis. — Caelius Rhodigin. lib. 20. Antiq. Lect. cap. 12. — IIII. — Dial. VII. — Carthago aemula Rom. imperij. — Lib. IIII. Aeneid. — A — B — C — D — E

A inter se litterae sunt, & quales Breuium ac Bullarum solent esse. B. Dic, quaeso, singulatim, quid haec designent, ac primum, an haec matronae facies Didonis sit, quae Carthaginem condiderit? A. Equidem vt nec affirmo, sic nec infitior. Eius enim esse potest, aut Veneris, aut Tethyos Oceani coniugis, aut ipsius vrbis maritimae: vel denique Deae Carthaginiensium propriae: etsi idem Maro *Iunonem* vrbis patronam faciat. B. Haec simul tenebras obijciunt: malim itaque ordine singula exponi. A. Sit sane *Dido*, vt vis: ad reliqua transeamus. A. Cur in vtroque nomismate equus spectatur? A. Quoties alterutrum inspicio, veniunt in mentem hi Maronis versus, quasi tales & ipse forte inspexerit nummos.

Vrania Carthaginis Dea, de qua Tertull. Ambrosius in Symmachū. Xiphilinus in Heliogobalo. Appuleius lib. 6. & Ortelius in Parergo Theatri Orbis terrarum.

Lucus in vrbe fuit media, laetissimus vmbra:
B *Quo primum iactati vndis, & turbine Poeni*
Effodere loco signum quod regia Iuno
Monstrarat, caput acris equi: sic nam fore bello
Egregiam, & facilem victu per saecula gentem.

Aeneid. 1. v. 445.

Caput itaque equi tunc repertum credibile est publice signasse, praecipue in nummis. In altero vero dimidiati equi corpus spectatur: immo, vt mox dicam, integer equus in aliis Carthaginiensium nummis cusus est, vt in duobus aureis, quos penes me seruo, altero duarum pondere drachmarum, altero vero dimidiae: in vtroque feminae facies; in auersa parte equus, carentque inscriptis
C litteris: nec aurum optimum est, imo argentum habet admixtum: cuius generis *Electrum* nominare soleo: quod, vt ex legibus quibusdam didici, ex auro & argento mistis constabat: potissimum vero cum quinta tantum pars argenti esset, auctore Plinio. C. Equidem purum aurum, quam id genus mista mallem. A. *Aes Corinthium* ceteris praelatum: quod, vt ait Cicero, rarum sit: eratque ex ferro, aere, auro, & argento mistum, visuque gratum. Quare aurea pure vel argentea videre defessi, huius electri inuicem misti spectaculo pascebant oculos. B. Nomismata tua iam contemplatus, varia metallorum genera & colorum deprehendi. Quaedam enim auri colorem praeferunt, alia rubrum: Flauum alij nummi colorem habent; sed vincunt quos Corinthi esse aeris affirmas: verum nominis caussam edissere. A. Plinius auctor est casu mistum esse aes, capta
D Corintho, & incensa à L. Mummio, cumque varia varij metallorum generis vasa & statuae conflarentur, nata ex ea mistione nouum genus artificibus gratum; vnde statuae, mensae, vasaque fiebant: quae res (vt noua plerumq; gratiora sunt) delectare coepit, & Corinthi deficiente materia, alia inde similitudine expressa est, indeque *Corinthium* aes nominatum. Verum ad Carthaginis nummos reuertamur. B. Cur Victoria, quaeso, equo insistit? A. Significat vincere solitam gentem, quae equi vteretur Symbolo, & cusa fortasse moneta est, parta insigni aliqua de Carthaginiensibus victoria. B. Sed cur tritici granum cerno? an quia frumenti ferax Africa? A. Ita esse assentior: & in nummis quibusdam, quas Carthaginis esse dicebam ex equi & feminae imagine; sunt & in capite mulieris
E spicae, vt Cereri attribui solent, &, si pisces abessent, Cererem esse pronunciarem. B. De palma arbore dic. nec enim occurrit aliud, nisi de dactylis, qui ex Africa aduehebantur, argumento multis abundare palmis. A. Ita est, & aliae aliis praestantiores, vt Africanarum rerum scriptores affirmant. Palma autem duo hic significat: cum historiam ab Eustathio relatam, Commentario in Dionysium Afrum *de situ orbis*, Carthaginienses quo loco vrbem seu oppidum aedificarunt iuxta palmam equi caput reperisse, indeque nomen ΚΑΚΚΑΒΗ dedisse, quod Punica lingua *caput equi* sonat. Tum

Vide Lampridium in Alexandro Imp.

AES Corinthium.

Cic. Verrina. & 4. saepius & Plin. lib. 34. cap. 2.

Plin. lib. XXXIIII. *ca. 2. M. Ant. Muretus lib.* III. *Variarum Lect. cap.* V. *& L. Florus.*

Stephan. de Vrbib.

regionem

regionem è qua profecti venerant, nomenque ostendit. Graecis enim *Palma* ΦΟΙΝΙΞ est: vnde & Prouincia *Phoenicia* dicta, palmis abundans, & *Phoenix* auis vnica, (de qua prodigia multa aut videntur illis, aut in libris leguntur:) Haec, vt ferunt, in palmis plurimum habitat, & Carthaginienses *Poeni* dicti, eorumq; lingua *Punica*, quòd è Phoenicia essent oriundi, & spiritu sublato *Poenos* pro *Phoenis*, & *Punicos* pro *Phoeniciis* dixerunt. Etsi alterum quoque ei nomen *Sarra* exstat, vnde *Sarranae tibiae* dictae, & Atilius Sarranus Atilij Reguli, qui in Africa periit, filius. Ex his iam à me explicatis, parua multa nomismata denarij ferè magnitudine cognosci poterunt, quae hinc palmam praeferunt, illinc vero equum: Aut nunc matronae caput, vel quid aliud; in auersa vero equum palmae innixum, vt tametsi litteris careant, Carthaginis esse, vt diximus, videantur, quod cetera illis respondeant. Habeo & argenteum alterum, capite quasi Alexandri, leonis pelle tecto: in antica vero caput equi, & palmae visuntur, & vndique Punicae litterae, ponderis quatuor drachmarum, sed quo fine sit cusus non facile dixero. B. Sunt-ne alia Carthaginis nomismata? A. Memoria teneo cum in Sicilia duos magnos spectatem nummos argenteos, pondere singulos xij. drachmarum: in his equus erat alatus Pegasi forma: quos tunc Carthaginienses videri dixi: at palmae-ne & litterae essent insculptae non sat memini, nec an mulieris forma inesset, vt equidem suspicor. Sed & cusi fortasse erant Syracusis, quae vrbs Pegasi signum habebat, vt Corinthiorum colonia, qui in nummis suis Pegasum praecipue cudebant, teste Polluce. Legisse quoque memini alibi, bello Corinthiorum & Syracusanorum cum Atheniensibus captiuis hostium vlulas fronti inussisse; aliis contra Pegasos, vel alatos equos, & his probrosis nominibus per conuicium compellasse. Habeo & nummos argenteos quattuor drachmarum: hinc virginis est formosae coronatae arundine facies, & circum pisces sculpti: in antica parte Victoria quadrigâ inuecta, & inscriptae currui litterae plerisque ignotae, diuersae nonnihil ab iis, quas in Carthaginiensibus videri diximus. Equidem opinor Syracusarum esse, cusosq; qua tempestate Carthaginienses illis imperabant. Coniecturam sic confirmo, quòd alios habeam nummos persimiles omnino, nisi quòd litterae non illo loco, sed circum caput visuntur, aut supra currum: suntque Graecae litterae nominis vrbis illius ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. B. Quae haec forma virginis in nummis apparens? A. Arethusae esse opinor, nobilis illius fontis, cuius amore captus Alpheius fluuius Achaiae continentis, sub aquis marinis longo tractu tendens amati à se fontis vndis commiscetur. Virgilius, si fidem abnuis, testimonium dicat:

[Margin notes: Sarranae tibiae, vnde. — Dial. v. — Iul. Poll. lib. ix. cap. vi. Zenob. in Paroemiis. — Eclogae x. & Bionis Epigramma.]

Extremum hunc Arethusa mihi concede laborem.
Sic tibi cum fluctus subter labere Sicanos
Doris amara suam non intermisceat vndam.
Et alibi:
Alpheum fama est huc Elidis amnem
Occultas egisse vias subter mare: qui nunc
Ore Arethusa tuo Siculis confunditur vndis.

[Margin note: Aeneid. III. v. 694.]

B. Pisces, sunt-ne delphini, an aquae dulcis flumini innatantes? A. Nihil equidem pronuncio: illud tantũ, quod in Verrinis M. Tullius, aliique, * referunt hunc Arethusae fontem piscibus abundare. B. Memini in Digestis Legis hoc esse principium. † *Arethusam si tres peperit, liberam esse volo.* Sunt qui *Aresusa* legunt, propterea quod *Arethusa* Nymphae sit fontisque nomen, non seruae. A. Hoc non corrigere est, sed corrũpere; non castigare, sed castrare est. Quid enim vetat seruae nomen esse Nymphae inditum? cum & mancipia Deorum nomina tulerint, vt *Hermes*, vt *Zenon*, vt *Eros*. B. Cur *Victoria* quadrigae insistit? A. Ciues illos

[Margin notes: * Diod. Siculus lib. VI. Silius Italicus, lib. XIIII. † Lib. I. Tit. V. Leg. XV. Ant. August. lib. III. Emendat. cap. III.]

Victoriam

A Victoriam retulisse notat, aut in bellis, qualia Thucydides de certis Atheniensium Ducibus cōmemorat; aut in Olympicis ludis, alijsve Graeciae, quum, teste Vitruuio, ingenti pompa Olympionicae domum reportabantur. B. Restat-ne alius Carthaginiensis nummus? A. Reliquus tantum est Regis, ni fallor, Cunthanundi Vandalorum Regis tertij, qui Vandali Carthagine imperabant, priusquam Belisarius Iustiniani Imperatoris Dux, postremum Regem expulit. Hinc facies eius his litteris: DN. REX. CVNTHANVND. In auersa parte laureae corollae duplex inscripta littera: D. N. id est, *Laurea Domini nostri*. Non reperiuntur, vt equidem arbitror, nummi, de quibus in Dialogo inter Platonis, (sed eius esse Critici negant) *Eryxias*, siue de diuitijs inscripto mentio exstat: puta Carthaginiensium: E corio nummos tunc fuisse signatos, magnitudine stateris, seu quatB tuor drachmarum, aut denariorum. Signum à corio diuersum apparet fuisse, & alteri insculptum materiae incognitae. In Aethiopia quoq; pro moneta signatis vsos lapidibus constat, & Lacedaemone ferri monetam adhibuisse Xenophon ait, & in Lycurgo Plutarchus. Rerum Indicarum scriptores pro moneta alibi inualuisse referunt cochleas pusillas: alibi arboris fructus lapillorum duricie: quibus & Lusitani naues pro arena saburrent; & inter Lusitanos valere illam ibi monetam. Apud Chinenses è charta seu papyro dura nummos in vsu esse aiunt, quos exprimere possit nemo, nisi sūmus sit artifex. □ Pergamus ad Hispaniae & Galliae nomismata: ac primum, quo res citius cōfieri queat, de Gallicis agamus, quae trium sunt vrbium, *Massiliae*, Graecè inscripta: *Narbonis*, & *Nemausi* coloC niarum Latinis litteris notata. Quae vero Graecis impressam virginis faciem habent, & in antica leo est, pondere vnius alteriusve drachmae, inscriptum plerisque vidi ΜΑΣΣΑ: & in vno etiam nūmo meo ΜΑΣΣΑΛΙΗΤ⊥Ν: vbi omega rara pingitur figura ⊥ sic inuerso, [*vel, vt Alypius vocat*, Τ *supino, vt in alio nūmo* ΒΡΕΤΤΙ⊥Ν. *In Graecis autem inscriptionibus Romae quadrata fere forma Omega sic* □ *legimus*.] Iulius Caesar in belli Gallici Commentarijs Druidas Gallorum Sacerdotes litteris vsos Graecis in suis arcanis auctor est, etsi incolae alia lingua & charactere vterentur. Nunc vnam esse arbitror communem Galliae linguam, excepta Britonum, & Vasconum, & fortean & Nortmannorum, ac Picardorum, qui Belgicae Galliae adiacent. Britonum forte peregrina est, quòd ex Anglia, Britannia anD tiquitus dicta, huc immigrarit. Vasconum autem lingua Nauarrorum est, &, vbi adhuc durat, Cantabrorū. C. Magnae paruaeq; Britanniae ecquod discrimen? mente dumtaxat differre arbitrabar. A. *Britonum ditionem*, ducatum esse Bretaniae hodie opinor, qui erat matris vxoris primae Francisci primi Gallorum Regis: quibus nuptijs Francicae coronae adnecti coepit. *Magnam* vero *Britanniam* Angliam esse nemini dubium, vbi Londinum, Cantuaria, Oxonia, Cantabrigia, portusq; Antona est. B. Vasconum lingua est-ne vetus Hispanorum, aut Francorum, vel deniq; Tubalis, cum vtramq; occupauit regionem? A. Quis hoc, aut illud certo affirmarit? satis sit, Galliae & Hispaniae gentes illas hac inter se lingua Barbara intelligi: cumq; libris priscis & Antiquitatis careant monumentis, nihil equidem de linguarū origine habeo dicere. B. Sed cur in *Massiliensibus* numE mis Leonem specto & virginem? A. Ex peritis eius rei quaeras licèt. Fuit, cum putarem Dianam esse virginem, & ponè leonem venatione captum. Sunt in Africa hoc nomine aut simili familiae: [*& Africanarum rerum Latinus scriptor in manibus est, Leonis* nomine:] & forte hic leo sculptus ex Africa est: verum Massilia Phocaeensium Graeca colonia est, teste Strabone: Itaque legitur in veteri Epigrammate, quod supra attulimus, hoc initio:

Littore Phocaico pelagi vi exanimatas.

Sed praestat, vt ad *Nemausi* coloniam, quae hodie *Nimes* appellatur, transeamus:

Vitr. lib. IX. Architecturae.

Xenoph. de Rep. Lacedaem.

GALLIAE *Nomismata.*

Massilienses.

Martianus Capella arae quoque ⊥ *ὠμέγα comparat.*

Caesar li. VI. belli Gallici.

Leo Africanus scriptor.

Lib. IIII. *Geogr.*

Dial. III.

NEMAVSVS *Colon.*

Huius inscriptiones Romae nuper collectae à Io. Ctontano.

quã idem Strabo Latij ius obtinuisse refert, hoc est, Romanae ius ciuitatis. Nummi huius exstant affabrè scalpti, duplici facie, non obuersa, sed auersa; quarũ vna Augusti Caesaris est; altera M. Agrippae, cum rostrata corona, inscriptumq; IMP. DIVI. F. P. P. hoc est *Imperator Diui filius, Pater patriae.* In auersa parte crocodilus est, palmae ramo catena alligatus, cum corona, litteris additis: COL. NEM. hoc est, *Colonia Nemausus*, clara expositio ex his, quae nuper diximus, Crocodilum captae ab Augusto Aegypti signum esse. Nummi sunt aerei trium quatuorve drachmarum, quos parta illa victoria in hac Colonia cusos apparet. B. Sunt qui DIVI. F. *Diui Fratres* interpretentur, pro M. Aurelio & L. Vero, quorum vultus esse opinentur, quasi in Aegyptum coloniam Nemauso duxerint, quod crocodilum signare existimant. A. In his refellendis otio non abutar, sed nummos Augusti Caesaris, & inscriptiones inspice, vbi disertè DIVI. F. hoc est, *Diui Filius*, & crocodilus his litteris, AEGYPTO CAPTA. C. Libet hoc, si licet, ridere. COL. NEM. vidi in typis edito libro cum imagine crocodili eadem sic exponi ineptè: COLLIGAVIT NEMO. B. Quam sibi placuit fortassis Marrucinus ille his euulgatis nugis! B

Narbonenses nummi.

A. Tertiae Galliae ciuitatis nummi aurei sunt Regum Gothorum, Romanorum coloniae, qui *Narbo Martius* dictus est, *Narboaa* vulgo; qua forma ibidem barbarè cuditur, vt *Tarracona & Barcinona* pro *Tarraco & Barcino*. Gothi quoq; nomen mutarunt, & Narbonensem Galliam *Gothicam* appellarunt. Vnus est Chindasuindi Regis nummus, duplici capite vtrimque, malè scalpto, his additis litteris: †CHIND. SVID. RE. hoc est *Chindasuindus Rex* adscriptumq; illinc † NARBONA. PS. B. Quid hae postremae signant litterae? A. PIVS, quod Regis cognomentum, vt in postremis Imperatoribus *Pius, Felix, Triumphator*. Sic & in Gothicis istis *Pius, Iustus, Victor.** In altero Egizae Regis nummo caput spectatur, vrnae seu hydriae non absimile, his litteris adscriptis: I. D. NMN. EGICA. R. hoc est, *In Dei nomine Egica Rex.* In auersa parte crux est, cum gradibus, ac litteris appositis: NARBONA PIVS. In altero Eruigij Regis omnia visuntur similia, & capiti crux apposita, cum his litteris: † I. D. NMN. ERVIGIVS REX. Hinc discimus Reges istos Narbone imperasse: ideoque Narbonensis Archiepiscopus cum suis Episcopis ad Toletanum Concilium in Hispaniam veniebant. Fugiebat me paenè aureus nummus Regum Gothorũ *Egizae & Vitizae*, in quo duplex facies opposita, cruce tamen interiecta, cum his litteris: I. DI. NM. EGICA PE. pro, *in Dei nomine Egica Rex.* In auersa parte quinque non amplius litterae, crucis forma inscriptae: NARBO. & in orbem: † VVITTIZAN. R. Hi postremi Gothorum Reges pater & filius fuerunt. *Vitizam*, enim Rodericus Rex regno expulit, exstinctumque cum eo Gothorũ est Imperium. B. Sed cur *Egiza* pronuncias, cum in nummis *Egica* legatur? A. Sequor equidem manu-scriptos Castellanorũ libros, & nummi praeferũt quomodo Latini efferebãt. B. Percunctando molestus esse desinã, vt ad Hispanicos veniamus nummos, quorum incredibili ardeo desiderio. A. Desiderium hoc quidem breui amittes, cognito quam pauca de his dicere possim. B. Libet, & illud cognoscere, cum quod ego penitus ignoro; tum quod vel ex parte consequeris. A. Mos tibi geratur. Principio Hispanici nummi duorum sunt generũ, partim inscripti nota lingua, puta Graeca aut Latina; partim ignota, quã, vt opinor, vetere Hispanica, qua vsi incolae, cum Romani eam occuparũt, tractaruntque. Colligo id è Tito Liuio, de Emporiis referente Hispanos ibidem olim cum Graecis ac Romanis versatos. Possum etiam ostendere nomisma Empurianũ tribus his linguis, eademq, cusum imagine, *Pegasi* nimirum, quem, vt saepe iam diximus, Corinthi & Syracusani, gentesq; aliae cudere in nũmis solebãt. In Graecis autem nummis, quos argenteos possideo, caput est, vt apparet, *Cereris*; cuius in ambitu pisces sunt, & in auersa Pegasus visitur; pondere drachmae prope vnius. Equo autem alato Graecè adscriptum ΕΜΠΟΡΙΤΩΝ. Non me fugit Hubertum

Reges Gothi.

* Et FELIX. de his Dial. VII.

C

D

E

Liuius lib. xxxiiij.

Empuriae, Hispanorum vrbs.

A Hubertum Goltzium inter Siculos nummos Maiorisque Graeciae hunc collocasse, forte quòd cum tribus cruribus (quod Siciliae est Symbolum) signatum vidisset. Et recte quidem, sed quos teneo in Hispania sine cruribus illis repertos, credo equidem veteris esse vrbis *Emporiae*, sic dictae, quòd mari finitima mercatum haberet, vt apud Indos Calicutum. De Latinis nummis duos aereos possideo, pondere semunciae singulos. Caput hic est quasi militis galeati : in auersa idem Pegasus spectatur. In altero quidem hae litterae impressae: E M P O R. D. D. hoc est *Emporitanorum Decreto Decurionum*. In altero iuxta Pegasum adscriptum: EMPORI, & iuxta caput C. L. NICOM. illinc vero F. FL. quae vt legi debeant, fatebor equidem, non assequor : verum ne nihil dixisse videar, demus ita
B legi posse *Cai Libertus Nicomedes fecit, flauit*. Transeo ad ignotiora. Est & in auersa militis parte Pegasus cusus certis litteris, quas hisce notaui schedis: Ψ ,υ Ψ L Ş L N. B. Harum litterarum nullam agnosco, praeter N, quae secunda est, & vltima. A. Fieri potest EM Syllabam Graecam & Latinam scripsisse olim Hispanos Ψ N B. Sic tertia littera P esset, tametsi figura Ψ. A. Certe in Ψ Graecorum P continetur & S, vt in duplici littera. B. Quarta littera O erit, & quidem repetita, vt in Graecis nummis ibi O paruum, & magnum visitur. A. Omega Graecorum non adeo antiqua littera est, quam ὁ μικρὸν: vt nec ita adeo vetus, quam ἐψιλὸν. quo factum est, vt Latini *e & o* tantum habeant ancipites, non H. & Ω, & Athenarum habeo nummum cum E pro H, vt alias O pro Ω. Attamen valde vereor, vt haec figura sit O litterae, immo suspicor consonantem potius esse, vt infra in nummis *Celsae* apparebit. B. Si pace liceret tua, legerem EMPORON. A. Non admodum hinc discedunt litterae, sed malim EMPORION. Verius tamen dixerim minimè intelligi à me. C. Sed cur pisces in Graecis nummis apparent? A. Quòd maritima sit ciuitas. C. *Ceres* cur signatur ibidem? A. Quòd mercatus sit frugum, tritici potissimum. C. Cur hic caput est militare? A. *Martis* esse queat, aut *Mineruae*, si eos forte Hispani cognouerint Deos. B. Sunt-ne alij nummi Latinis Graecis-ve litteris cum istis veteris Hispaniae notis? A. Non cum Graecis litteris, sed en tibi alter hisce notatus - L L L - Vt de esse hic priora videantur: Ψ N L L L - Sed habeo *Celsae* nummos, hinc Latinis signatos, illinc ignotis litteris, quas alij Gothicas, quidam Punicas, nonnulli Mauras putant: Ego veteris Hispaniae esse opinor. B. Cur potius nostrae natio-

Plato in Cratylo: Eurip. Scholiast. in Phoenissis.

C

CELSA *Hispaniae.*

D nis, quam illarum gentium? A. Gothicae non sunt; quia nummos habeo Gothorum incolarum Hispaniae & Italiae, quorum diuersa erant nomismata, cum litteris Latinis, tum personis discrepantibus. Gothorum Hispaniae rudi admodum sunt arte insculpti; Italicorum paullo sunt meliores, & in his pauci bene cusi, suntque hi quam illi praestantiores. Punicae quoque non sunt, quod ab iis discedant characteribus, quos paullo ante in Africa posui. Maurae item non videntur, à quibus discedunt litterae formâ, & sculpturâ, ac monetâ diuersâ. B. Etsi de Hispanicis nihil amplius dixeris, contentus equidem his sim : vnus restat scrupulus, an Hispanici isti peregrinis notis signati antiquiores sint Graecis,
E aut Romanis? A. Si in Emporitanis legas *Emporion*, vt ego volebam; vel, vt tu, *Emporon*, certum est Graecam linguam, quae ciuitati nomen dedit, his litteris esse vetustiorem, quibus nomen scribitur. E Celsae quoque nummis colligo in Latinae linguae vsu scripturam quoque adhibitam. C. Vox *Celsa* anne Latina? A. Ex adiunctis id animaduertas, an significet quod Virgilio:

—— *Celsa sedet Aeolus arce*:

Aeneid. 1. v. 60.

hoc est *alta*, seu *edita*: Sic Latina vox est: at si rem signet, in qua Latini non vsurparunt, non erit. Sed cur hoc quaeris? C. Quia si Latina est vox, vt *Emporion* Graeca, dicemus has litteras idem significantes linguae esse, quàm Latina sit, recentioris.

ſit, recentioris. A. Ratio eadem eſt, ſed de *Celſa* dubito, an Latina vox: ſuſpicor enim à *Celtis* deriuatam, à quibus *Celtiberos* deriuat Lucanus libro IV. v. 10. A

Gallorum Celtae miſcentes nomen Hibero.

C. Cur non *Celta* inde ducatur, aut *Celtica?* A. Equidem non facile dixero, at magna vis eſt in linguis vſus, teſtante Horatio in Arte Poëtica, v. 70.

Multa renaſcentur quae iam cecidere, cadentq́;
Quae nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet vſus.
Quem penes arbitrium eſt, & ius & norma loquendi.

Adhaec *Celſa Colonia* ad oram eſt Hiberi fluminis. B. Eſt-ne oppidum *Xelſa?* A. Non, ſed vicinum, vulgo *Vililla* nuncupatum, & campanae ſono, certis temporibus in prodigioſis caſibus ſonante, celeberrimum. B. Quibus, quaeſo, caſibus ſonuit? A. Antiquitus, quantum memoria repeto, regnante Alfonſo Aragonum rege vltimo, cum ille vna cum fratre Nauarrae Rege Ioanne bello capti ſunt maritimo ad Ponſam inſulam: dehinc cum à Mediolanenſi ſunt duce dimiſſi. Rurſum interfecto Beato Magiſtro Epila; & temporibus Ferdinandi Regis Catholici: item in clade ac direptione vrbis Romae: & mortua Auguſta: rurſum anno peſtifero milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quarto. Celſae quoque pontem lapideum olim fuiſſe Strabo commemorat. B. Sed quas, quaeſo, literas ac formas Celſae nummi continent cum Romanis literis & Hiſpanas? A. Hinc eſt caput iuuenis nudum, adſcriptis literis tribus: CEL. Illinc equo inſidens, palmam manu tenet, & equo ſubſcriptum LASK vltima litera alibi nonnihil diuerſa Y. In altero ſine Latinis litteris hoc ſignum F viſitur. B. Credibile eſt primam literam eſſe. C. at ſecunda A. potius quam E. vt equidem iudico. A. Idem cenſeo, & eſt pars literae K, quamuis antea O dixeris videri, cum de Emporijs ageremus. Secunda Λ Graeca eſt Lambda, nō Alpha. B. Vocalis ergo vtraq; deſideratur. A. Nihil id mirandum, in antiquis linguis vocales, vt in Hebraea, non notari; [*vt nec in antiquis Graecis accentus.*] B. Ergo in hac dictione *Celſa* conſonantes erunt C.L.S. Tertiam enim literam facile concedam S videri. A. De vltima non idem affirmauero: etſi conſonantem eſſe video, non vocalem. Demus tamen, vt Romani *Celſam* nominarunt, ita Hiberos noſtros antiquitus nominaſſe *Celſak*, vel *Celſad*. B. Sed cuius eſt haec facies, & ſtatua? A. Equidem ignoro. Nummi ſunt aerei trium drachmarum. Sunt & Latinis dumtaxat literis; quidam etiam Hiſpanicis tantum notati. B. De Hiſpanicis audire primum aueo. A. Figurae hic eaedē, & literae Hiſpanicae, niſi quod ſecunda deſit, quod eſt Graecorum V. *Lambda*: & ſic in argenteo nummo drachmae vnius, & in aereo altero: in quo equus paſcens, & in alio equus gradiens. Latinorum vero tituli variant, & imagines. Quaedam enim Imperatorum ſunt, aliae tantum Duumvirorum: in multis neutrum cernas, quos vetuſtiores arbitror, qualis puſillus aereus nummus, drachma minor pondere, & tauro ſignatus, inſcriptumq́; CELSA. Illinc vero ſtat vir nudus. Alibi video caput nomenque Auguſti, vt in exiguo aereo, pondere didrachmi minore. Eſt enim huic Auguſti lauro coronati facies, his additis literis: AVGVSTVS. DIVI F. C. Cur ſic nummi praeferunt, & non *Diui Caeſaris filius?* A. Propterea quod ſolus tantum Iulius Caeſar *Diuus* tunc erat, vt nomen addere nihil oporteret. Vidi tamen in vno Auguſti nummo DIVOS. IVLIVS. C. Num hic peccatur, altero nomine in OS, in VS altero deſinente? A. Orthographiae antiquae arcanum id eſt, vt in Plauto ac Terentio ſcribentibus VOLT. VOLTIS. DAVOS, pro *vult, vultis, Dauus*, & in ceteris geminato VV. quorum altera conſonans; vocalis altera: quod in IVLIVS neceſſe non fuit. B. Quid in auerſa huius nummi parte conſpicio? A. Non dicam, cum in ea nihil

Hieron. Surita lib. XIV. Annalium Arag. c. 27.

Strabo li. III. Geogr.

Dial. XI. Orthographiae ratio.

B

C

D

E

A hil ſit:ſed lego tantũ C.V.I.CELS.L.BAGGIO.MV.FLAVIO.II.VIR. B.Leo hic, aut tigris minus noceat inſculptus. A.Quãobrẽ quaeſo? B.Quia nõ faceſſeret tãtum negotij quantũ hae litterae. A.Age,ſuſpicor ita legenda: *Colonia Victrix Iulia Celſa L.Baggio, Manio Flauio, Duumuiris.* B. Scire aueo, an alibi *Celſae* haec epitheta reperiantur? A.Vidimus iam cum de *Colonia Lepti* Africana verba facerem. B.Duumuiri Romani-ne, an Hiſpani erãt? A.Illud verius Hiſpanos fuiſſe: interdum tamen & Romanos ciues. B.Coloniae ſemper-ne ciuium erant Romanorũ? *Coloniae* A.Ex lege Coloniarũ & conditione ſi Imperatori placitũ, *Colonia*, ciuium Roma- *Rom.* norũ iure; ſin Latinorũ erat, iure Italico vtebatur. B.Duumuiri officiũ in Coloniis quodnã erat? A.Vt Cõſules Romae ſub Imperatoribus, ſic & hi in Coloniis Senatum cogebãt, qui *Curia* ibi dicebatur: quiq; huc admitterentur *Decuriones* dicti, vt B Romae *Senatores*. Vtq; Romae Imperatoris arbitrio cuncta gerebãtur, ſic in Prouinciis Coloniae arbitratu Praeſidum ſeu Proconſulum adminiſtrabantur. Nunc ad alia pergamus. In nomiſmate maiore aereo, Auguſti caput eſt, lauro quoq; coronatũ: & in auerſa taurus. Faciei vero haec adſcripta: IMP. CAESAR. DIVI.F. AVGVSTVS.COS.XII. In altera parte C.POMPEIO.CN.DOMIT.II.VIR.C.V.I.CEL. B.Nunc facilius haec legero, quam antea. Sed cur hic taurum video, & in altero pro Auguſti capite vir nudus ſtat? nondũ enim de his à me quaeſitũ. A.Taurus in variis nũmis ſpectatur: interdũ etiam iugũ boum, diuerſa tamen de cauſſa. Solus taurus in Hiſpanicis nũmis indicat vrbem, aut oppidũ victimas offerre maiores ſolere numini Dei, aut Imperatoris, cuius honoris cauſſa, cuſus hic nummus C eſſet. B. Deus itaq; aliquis aut *Imperator*, hic nudus eſt. A.Si *Imperator* eſſet, nomen addidiſsét; aut certe de facie cognoſceretur. B.Quis igitur *Deus* eſt? A.Neſcio profecto. Sit tamẽ *Neptunus*, quia nudus mare nauigabat. Alios nunc prehendo nũmos. maior aereus, Auguſti facie, cum litteris alterius nomiſmatis AVGVSTVS.DIVI.F. illinc vero taurus, adſcriptaq; eadẽ haec fere, quae in altero ſpectauimus: C.V.I.CEL.L.BAGGIO.MV.FESTO.II.VIR. B.Differt tamen, quia hic *Manius Feſtus* vocatur, in altero *Manius Flauius*. A.Iungamus vtraq;, erit *Manius Flauius Feſtus*. B.Aſſentior equidẽ. A. Alter eiuſdẽ magnitudinis nũmus aereus, facie Auguſti Caeſaris, aut Tiberij, ſine litteris: adſcriptũ tantũ II.VIR.COL.V.I.CELSA: in auerſa parte taurus ſupra-ſcriptus, cũ litteris: C.POMPE.BVCA.L.CORNEL.FRONT. hoc eſt *Caio Pompeio Buca, Lucio Cornelio Frontone, Duumuiris, Colonia* D *Victrix, Iulia, Celſa*. B.Hic lucro apponimus, intelligi C. tribus legi litteris COL.& C.Põpeiũ, *Buca* cognomẽto fuiſſe. A.Si vtrobiq; idẽ eſſet collegae ipſius nomẽ, equidẽ aſſentirer. B.In Caeſaris nũmis *L.Buca* cuditur, an huius Duũviri propinquus fuit? A.Fuerit fortaſſe, ſed alterius fuiſſe gentis ac familiae arbitror: & forte *Aemiliae*. Vidi & in fictis ab artifice nũmis LEVCA. pro L.BVCA. C. Adulterinis nõ credo nũmis, vt ne excuſis quidẽ omnibus: quod nuper abs Te diſcere me- *Vide Dial. XI.* mini, & audire. A.*Celſae* plures nõ habeo nũmos. Libet nũc oſtẽdere, quomodo praeter *Celſae & Emporiarũ* nũmos reliqui cũ antiquis Hiſpaniar. characterib. intelligendi. Ilerdenſes Latinè inſcripti reperiũtur, caput eſt Auguſti in aereis nummis, pondere didrachmi, adſcriptumq; AVGVST.DIVI.F. in auerſa lupus eſt cum E litteris MVN.ILERDA. Et hic in lucro deputo veram huius municipij ſcripturã, *ILERDA. vulgò Lerida.* Ilerda vnico L, & prima correpta, vt & Poëtis frequens eſt. Peccant itaq; qui gemino LL. ſcribũt *Illerda*: Horatius enim lib.I. Epiſt.XX. ad librum ſuum v.13.

Aut fugies Vticam, aut vnctus mitteris Ilerdam.

Et Lucanus *lib.IIII.v.13. fundata vetuſto* *Surgit Ilerda gradu*——

Adhibent Auſonius, & Paulinus, & his antiquior Silius Italicus. B.Cur dixit Horatius *vnctus*? A. Librum alloquitur ſuum, & cauere iubet ne ſcombros tegat & piper, aliaque vncta operiens Vticam Africae vrbem mari mittatur, aut flumine in Hiſpaniam Ilerdam verſus: quo modo Perſius dixit Sat.I. *Horatij locus expoſitus.*

——*Nec ſcombros metuentia carmina, nec tus*

C. Sũt qui hic *vinctus* pro *vnctus* legãt. A. Ipsi viderint: equidẽ nihil mutandũ censeo. B. Quid hae sibi litterae volũt MVN? A. Ilerdã nimirũ *Municipium* esse. in aliis nũmis breuius ita spectatur MV. BILBILIS. MV. CAL. IVLIA. *Municipium Bilbilis, Municipium Calagurris Iulia.* B. In Iure nostro *Municipiũ* esse videtur oppidũ quoduis & Municipes incolae loci cuiusuis: vt & pro pagorũ incolis non ciuibus accipiãt. A. Vlpianus male pro vrbis cuiusuis ciuibus accipi refert, vt pro Capuanis & Puteolanis. A. Gellius Hadrianũ Imp. popularib. suis Italicensibus ait indignatũ, quòd Coloniae ius, cũ municipes essẽt, postularẽt. Falli eos ratus, qui *Municipiũ* deteriore iure quã *Colonias* esse existimarẽt, cũ meliore illud sit haud dubiè cõditione. B. Qua potissimũ re differũt *Coloniae & Municipiũ?* A. Romani subactis finitimis societatẽ inierũt, sibiq; foedere adiunxerũt, vt aliis ciuitatẽ Romanã quibusdam cũ suffragij iure, aliis nullo suffragij iure, donarẽt. Hos *Municipes* appellabãt, quod cõmuni cũ Romanis ciuibus munere ac iure vterẽtur, militarẽt vna, cõiugia inirẽt, ceteraq; cũ Romanis haberent cõmunia. B. Quid appellas *sine iure,* aut *cũ iure suffragij?* A. Incolae Cere ciuitatis, aliiq; ciues erãt Romani sine suffragij iure: quo à Censorib. adigebãtur infamia notati, vt nec suffragiũ ferre in Comitiis, nec accipere ipsi possent: hoc est, nullum vt magistratũ petendi ius iis esset. B. Poterãt-ne *Coloniae* id petere? A. Diximus, posse si Romanorũ ciuiũ cõmuni iure vterẽtur, si Romae domiciliũ haberẽt, pleno suffragiorũ iure vtebãtur, si cum Latij iure, Magistratus illorum ciues Ro. habebãtur, non item reliqui. Differebãt hoc amplius: *Municipes* suae ciuitatis ius non amittebãt. Verbi gratia, Tusculani, vel Arpinates, Tusculi & Arpini, tametsi Romae degerẽt, magistratũ gerere poterãt, nõ secus atq; anteà quã Ro. ciuitate essẽt donati. Hinc M. Tullius* duplicẽ sibi patriã fuisse praedicat, *Arpinã*, vt natale solum, & *Romã*, vt ciuitatẽ. In *Colonis* non eadẽ conditio. His enim adscriptus, ciuitatis Romanae ius cõtinuo amittebat. Itẽ si quis in aliã esset ciuitatẽ adscitus, †vt Athenis T. Atticus, vel alibi. Ciuitas quoque Colonia facta, ius suũ amittebat, & induebat ius Coloniae, cui adscribebatur. Hinc Hadrianus Caesar *Municipia* meliori esse cõditione quã *Colonias* aiebat. Sed cum postea Romani principes vrbiũ Colonias facerẽt, in quib. multi essent veterani milites: Prouinciarũ Principes his vtebãtur familiariter, qui praesidij loco Prouincias occupabãt, vt & Imperatores interdũ militum Praetorianorũ operâ crearẽtur. Quo factũ est vt Coloniae nonnunquã Municipia superarint. Clarũ id quoq; Plinij auctoritate, cùm Hispaniae statum aeui sui describit, qualẽ reliquit Augustus Caesar, vt propter Conuentus pluris *Coloniae*, quam *Municipia* fierent. C. Cõuentus isti tales-ne, quales hodie monachorũ erant? A. *Conuentus* appellabãt, quò ad iudiciũ populi conuenirent, vt in Aragonia Caesaraugustã; in Catalaunia Barcinonẽ vel Tarraconẽ; in Valentino regno Valentiã, in Castellae regno Vallisoletũ, aut Granatã. Refert idem Plinius septem cõuentus habuisse citeriorem Hispaniã, quam & Tarraconẽsem Prouinciã nominat: puta *Carthaginiensem, Tarraconensem, Caesaraugustanũ, Cluniensem, Asturicensem, Lucensem & Bracarensem.* Addit, tãetsi Põpeius octingenta & quadraginta sex huius Prouinciae vicos à se occupatos diceret, sua tamen tẽpestate reperisse tantũ ducentos nonaginta quattuor: quorũ duodecim *Coloniae* erãt, & ciuium Romanorũ tredecim, ac Latinorũ veterum septendecim: foederatorũ vnum: stipendiariorũ centũ triginta sex. Coloniã & Conuentus caput Carthagine noua collocat, quae nunc vulgo *Cartagena* nominatur. *Coloniã immunem Illicem* vocat, hodie oppidũ id *Alicante est.* Valentiã quoq; Coloniã facit: Saguntũ verò Municipiũ: dicit enim ciuiũ esse Romanorũ, vt & reliqui tredecim erãt. Tarraconem quoq; Coloniã facit, & Cõuentus caput: *Opus,* inquit, *Scipionum, vt Carthago Poenorum,* seu *Carthaginiensium. Barcino similiter illi Colonia est. Fauentiae* cognomentũ attribuens, hodie *Barcelona* indigitatur, *Municipia* autem Romanorum ciuium erat: *Baetulo, Illuro, Blandae, & Emporiae:* hodie *Empuria* est. Ait

Marginalia: Municipium. — Ant. Augustin. lib. 2. Ad Modestinum. — A. Gell. lib. XVI. Noct. Attic. ca. XIII. — Inf. Dial. VIII — Municipes. — Prouerb. Certum tabulae. — * Lib. II. De Legibus. — † Cic. pro Corn. Balbo. Corn. Nepos in vita T. Attici. — Lib. III. cap. 3. Nat. hist. — Conuentus quid.

A est. Ait adhaec veteribus incolis duplo copiosius habitari, & à Graecis, origine Phocensibus. Tarraconem caussas quadraginta quattuor pagorũ deferri solitas. *Municipia* autem praecipua Romanorum ciuium, *Dertusam* (hodie *Tortosa* est) & *Bisgargitanos*. *Caesaraugustam* Coloniam *immunem* facit, caputque Conuentus: Ea nunc *Caragoça* dicta: quae vrbs *Salduba* primo sit appellata. B. An *Saldubae* alibi exstat mentio? A. Equidem non memini alibi legere extra Plinium; neque in libris, ac ne nomismatis quidem reperi. Caussae Caesaraugustam quinquaginta duorum vicorum delatae. Municipia quoque ciuium Romanorum *Bellitanos* idem nominat & *Celsenses*, quos, vt opinor, Colonias appellat, vt *Calagurritanos* municipes, & *Nascicos* vel *Nasicas*: item *Ilerdenses* gente Surdaones, & *Oscenses*, & *Turiasonenses*. Cetera in Plinio per te leges. B. Sed duodecim *Colonias* amabo ordine recense. A. Septem iam recensui, puta *Carthaginem, Illici, Valentiam, Tarraconem Barcinonem, Caesaraugustam*, & *Celsam*: His quinque adiicit: *Accitanam, Salariensem, Obricam, Flauiam, Cluniam, & Asturicam*: harum Coloniarũ quinque vltimam dumtaxat (quae vulgo *Astorga* est) agnosco. B. *Municipia* vero Hispaniae tredecim quaenam sunt? A. Iam recensui: *Saguntum* (hodie incolae *Monuiedro* nominant) *Baetulo* (vulgo *Badalona*) *Illuro*, quam ignoro: *Blandae* (vulgo *Blanes*,) *Emporias*, (nunc *Empurias*) *Dertusa*, vulgo *Tortosa*. *Bisgargitani, & Bellitani*, mihi quoque ignoti, & *Calaborritani, Ilerdenses, Oscenses, & Turiasonenses*. B. Duodecim tantum numerasti; restat *Bilbilis*, quantum è nummis colligo. A. Iure his annumeretur, tametsi Plinius inter municipia omiserit: alibi tamen ab aquis laudat, quibus ferrũ temperetur, vt & *Turiasone*, quãuis ferrum ibi generari temerè neget. B. *Foederatorum* vnum vicũ numerasti, sed quis eius est situs? A. *Tarracenses* sunt, hodie in Catalaunia *Tarraga* vicus est, ibidemq; milliare adeo celebre Cerueram vsque: verum Ptolemaeus inter Vasanes collocat, vt hic Catalauniae vicus esse nequeat. B. Cur *Latinos veteres* nominat Plinius? A. Opinor, quia ius illis vetus Latij datum, & non pro merito bello sociali, aut ciuili parto: de quibus, si horas bene collocare libet, libros Caroli Sigonij lege diligenter. B. Cur Colonias quasdam *immunes* nominat, alias vero non item? A. Maiore quòd praerogatiua vterentur, & fortasse iure ciuitatis Romanae: quamuis id tacet Plinius. B. Quid *foederati* supra reliquos obtinebant? A. Quod tantum ad foedus seruandum tenerentur; ceterà liberi. B. Stipendiarij autem in quo differunt? A. Quod hi stipendium ac tributum quotannis populo Ro. penderent. B. *Stipendiariorum* in Plinio numerus corruptus mihi videtur, si cum extremis conferas; aut desunt non stipendiarij. A. Tecum sentio, desiderari quaedam: sed digressi paullulum ad nummos reuertamur. B. Quare lupũ in Ilerdensibus nummis conspicio? A. Nihil certi adferre possum, cõiicio tamen à principe aliquo eius nominis: vel quod feros se instar lupi exhiberent, quanquam nunc modesti sunt ac pij Christiani, & Gymnasiũ est omniũ disciplinarũ, ac Iuris cum Pontificij, tum Caesarei. B. Ilerdenses-ne sunt nũmi Hispanicis litteris? A. Vnũ dumtaxat nactus sum aereũ, duplicis drachmae põdere: hinc est caput iuuenis: illinc lupus, vt & in Latinis fuisse diximus, & hoc amplius adscriptũ ΝΑΨϒΛ. B. Secunda & vltima littera similes sunt secundae in *Celsa*, vbi L erat, & in Ilerda secunda est L. estq; hic Graecorũ λ lambda similis. In tertia littera tridenti forma E exprimitur. A. Hanc R esse opinor, & sequentem D. B. Cum de Emporiis ageremus R longè dissimilis erat. A. Ibidem etiã O similis erat C. in Celsa; sed quod vetere verbo dicitur: vt *suus cuique mos*, sic & scriptura est. B. Hic littera prima formam I. minimè praefert. A. Putò consonantem esse, forte F, digamma Aeolicum: de quo alias disseruimus. B. Esset itaque, vt tu vis, FILERDAL. A. Equidem non affirmo, sed dum certiora occurrant, his vtamur. C. Fuluius Vrsinus Romanus, in *Familiis Rom. Afranij* nummũ ponit, qualem attuli: Ecquid tu iudicas? A. Cum de *Ilerda* sermo

Coloniae XII. Hispaniae in C. Plinio. lib. 3. cap. 3. & lib. 4. c. 20

Municipia XIII Hisp.

Plin. lib. 34. Natur. Hist. cap. 14.

Car. Sigonij laus.

Dial. II. in Annona.

sit L. *Afranij* mentionem fieri par est, qui Consul fuit, & belli Dux, & cum Petreio A Iulium Caesarem Hispania arcere conabatur Ilerdae. B. Huius-ne inscriptio extat, aut nomisma? A. Libertae eius mentio est his verbis: AFRANIA. L. L. CHROCALE. S. B. Interpretare, quaeso, haec. A. *Afrania Lucij liberta Chrocale sibi.* Afranij iam nummum inspiciamus. C. Viri caput est, quod piscis ambit, his additis litteris: AφPA. In auersa parte vir est equo inuectus, cum his notis. VNΘΙϑγ. A. Litterae capiti adscriptae Graecae sunt, & nisi in auersa aliae essent, crederem profecto L. Afranij esse, & caput cum piscibus Pompeij esse, Neptuni forma; sed litteras in auersa parte non lego. C. Duae primae sunt V & N; secundam supra in Emporijs vidimus; tertia & quarta Graecae sunt THI: quinta compendium Graecum videtur diphtongi ȣ. A. Legis itaque VNTHIV. nihilque significat. C. Forte in illa lingua sonabat, aut pondus est nummi vnciae vnius. B A. Non tanti pendet. Sed in his tempus, vt nec in obscuris nummis, fas est consumere, & aliud est quod agam.

DIALOGI VII.
ARGVMENTA.

DE NVMMIS REGNORVM ARAGONIAE, VALENTIAE, ET CATALAVNIAE, AC DE TOLETANIS.

C.V.T.T. hoc est: Colonia Victrix Tyrrhenica (seu Togata) Tarraco.
I. BARCINO, cognom. Fauentia, Pia, Immunis.
Augusti inscriptio R.P.C. in Triumuiratu.
TARRACO, Scipionum opus, quia instaurarunt.
Scipionum turris, iuxta Tarraconem qualis.
Gallia Togata, & Braccata.
* Togati & Stolati *Celtiberi*, Straboni.
Latinus sermo Hispanorum olim, hodie *Romance*.
Alexandria Togata.
C. & L. Caesares Agrippae & Iuliae filij, ab Augusto adoptati.
Princeps Iuuentutis, quis.
Princeps Senatus, quis.
DEO & DIVO AVGVSTO.
Drusus, & Germanicus.
Reges Gothi, Suinthila, Recesuinthus, & Gundemarus.
PIVS, IVSTVS, FELIX, Regum, & Impp. epitheta.
Tarraco. male vulgo *Tarracona*. Latinè dicta.
II. *Caesaraugustani* nummi.
Coloniarum Duumuiri.
Valerius Fenestella II. VIR.
Coloniae iugo boum arando fiebant: & qui Magistratus.
III. *Turiasonenses* nummi.
IV. *Bilbilitana* nomismata.
Italica, & Ius Italicum quale.
Bilbilis patria Martialis. De eius loco disputatum *Bambola* hodie, non *Catalatud*. Sed vicinum, Augustae cognomento. Martialis lectio defensa.
Coss. etiam in Coloniarum nummis.
SeianusTiberio Caesari carus, vt Agrippa Augusto. C
V. ERCAVICA, vel *Ergauica*: an *Alcaniz* hodie?
G. littera, à quo Romae reperta.
Affinis est Mutae C.
VI. SEGOBRICA, an vulgo *Segor-ve*, iuxta Valentiam.
VII. CALAGVRRIS duplex: Fibularensis, & Nasica altera in Aragonia sita est.
Consul iterum, tertium, & tertio, ex A. Gell. lib. x.
Col. CALAGVRRIS Iulia, Augusta.
CAESARAVGVSTA, non Caesarea-Augusta. D
Praefectus Germanorum, & Germaniae, differunt.
{Caligula. Caracalla. Elagabalus} probrosa Impp. cognomina.
VIII. OSCA. in Aragoniae regno, hodie Gymnasium retinet.
Plutarchi, aliorumque de *Osca* Elogia.
IX. CASCANTVM, an in Nauarrae regno?
X. VALENTIA. olim etiam sic ROMA dicta.
XI. SAGVNTVS, vel Saguntum. E
XII. ILLICE, colonia, Victrix cognom. hodie *Alicante*.
XIII. SAETABIS, hodie Xatiua in Valentiae regno.
Saetabina lina, apud Catullum.
XIV. TOLETVM.
Toleto PIVS, quid, & similia.
OSSONOBA, vbi.
Regem deuita: fictus nummus.
GOTHORVM Reges. Vide Dial. V. extre.
Rex ACOSTA vnde confictus.
Alfonsus, Rex Legionensis.

ANTONII

ANTONII AVGVSTINI ANTIQVITATVM IN NVMMIS VETERVM.

B

DIALOGVS VII ACCESSIONIBVS AVCTIOR:

DE NVMMIS ITERVM HISPANIAE, DE TARRACONENSIBVS BARCINONENSIBVS, ET TOLETANIS.

B. DE Latinè inſcriptis nummis Barcinonenſibus, & Tarraconenſibus nunc, quaeſo, ediſſere nobis. A. Barcinonenſium nullum videre contigit; Tarraconenſium aliquot, & quoſdam Imperatorum, alios non item, quos antiquiores arbitror: vt quae hinc taurum impreſſum habent; illinc vero coronam: cuius in medio hae litterae ſingulares: C.V.T.T. Alter eundem taurum ſignatum habet, eaſdemque in auerſa parte litteras cum ara, quae palmam impoſitam habet. B. Hos ipſos Caeſarum cuſos arbitror temporibus, nam de altero illo quis dubitet? palmam ſiquidem arae innatam continet, quae Auguſti Caeſaris honori poſita eſt, vt iam antea ex te audire memini. Vnde colligas Tarraconem, Coloniam factam Romanorum à Iulio Caeſare, aut certè ab Auguſto. A. Idem vt credam adduci me facilè patiar; quandoquidem vna hic inſcriptio legitur: GENIO.COL.I.V.T. TARRAC. & Barcinone in variis titulis ita inſcriptum: IIIII.VIR.AVG.COL.I. V.T.TARRACON.ET.COL.F.I.A.BARC. hoc eſt: *Seuir Auguſtalis Coloniae Iuliae, Victricis, Tyrrhenicae,* (ſeu *Togatae*) *Tarraconis. Et Coloniae* * *Fauentiae, Iuliae, Auguſtae, Piae, Barcinonis.* B. Nonne I. ſignare poſſet hic *Immunis?* A. Si Plinius ita Tarraconem nominaſſet, vt Ilicen & Caeſarauguſtam, aſſentirer equidem: cumque de Lepti Africana verba facerem † dixi vocatam COL.IVL.VIC. & C. I.V. pro *Colonia Iulia. Victrix.* B. Exſtat-ne Iulij Caeſaris nūmus Tarracone cuſus? A. Vnum penes me ſeruo, eius notatum imagine, ſed à morte. In auerſa enim parte Auguſti facies eſt, his additis litteris IMP.CAES.AVG.TR.POT.PON.MAX. id eſt, *Imperator Caeſar Auguſtus, Tribunitia poteſtate, Pontifex Maximus,* & ad Caeſaris caput adſcriptum CAESAR. C.V.T. B. Ecquando hic cuſus nummus? an initio Imperij Auguſti? A. Minime, ſed longo poſt tempore. B. Vnde id colligis? A. Quod ſe Auguſtum nominet, quod Imperij initio non ſolet, ſed ita *Imperator Caeſar Triumuir Reipublicae conſtituendae:* quod per compendium ſic nummi praeferunt: III.VIR.R.P.C. neque Pontificem ſe, niſi à morte M. Lepidi, appellauit. B. Quòd caput Caeſaris tot à funere annis hic impreſſum ſit, facit vt inducar ad credendum à Caeſare Iulio Coloniam factam, indeque *Iuliam* dictam. A. Idem mihi iam in mentem venerat, & aſtipulor. C. Sed quid ad Plinij verba reſpondeas, de Tarracone aſſerentis: *Scipionum,* inquit, *opus, vt Carthago Poenorum?* A. Non ait Plinius Coloniam à Scipionibus deductam, ſed aedificiis inſtauratam. Si autem de Scipionibus patre, & patruo Africani loquitur,

[Margin letters: C, D, E]

[Margin notes:]
I.
Dial. I.
* *Barcinoni quoque* Fauentiae *cognomen Plinius tribuit.* Barcinonenſes *quoque apud Paullum I.C. L. vlt. Lib. I. Tit. xv. De Cenſibus, vbi in Pand. Florcap.* Barcenonenſes *per E. ſcribitur.*
† *Dial. VI.*

tur, horum temporibus Romani Colonias extra Italiam minime ducebant: Et A
Vell. Lib. I. Hiſt. Velleius Paterculus opinor, primam Coloniam fuiſſe ait Carthaginem deductā annis aliquot poſt tres illos Scipiones. C. Quid ais de ſepulchro Scipionum, quod extra Tarraconem viſitur? A. Sepulcrum fuit, dictum hodie turris Scipionum: & ſunt qui crediderint, duos, qui apparent, Scipiones eſſe. Vnde fabula nata Scipiones ibi conditos. Atqui non Scipiones ſunt, ſed mancipia duo, quae heri funus deplorant. C. Nihil-ne adſcriptum? A. Ita ſane: ſed vetuſtate paene obliteratae *litterae iſtae ſunt, vt in extremo Dialogo IV. dicere memini: & aegre tandem haec exſculpta*:

EX TESTAMENTO L. LICINI L. F. SERG. SVRAE CONSECRATVM.

Credo ego Scipiones hic minime mortuos fuiſſe neque ſepultos; ſed dic, quaeſo, quod alias promiſſum abs Te, cur hic cuſae litterae C. V. T. T. interpretando ſic: B
Tarraco, Tyrrhenica. *Colonia Victrix, Tyrrhenica*, (ſeu *Togata*) *Tarraco*. Potiſſimum vero cur *Tyrrhenica*, ſeu *Togata* dicta, & cuius auctoritate? A. De *Tyrrhenica* voce verſus tantum ſunt Auſonij Galli, ad ſuum Paulinum:

Caeſareae, Auguſtaeq́; domus Tyrrhenica propter
Tarraco.——

SCHOL. [Et rurſum Paulinus Epiſt. ad Auſon. III. *Tyrrhenum mare* vocat, & Balearicum, quod Tyrrhenos, id eſt, Etruſcos alluat:

Et capite inſignis deſpectans Tarraco pontum.

Et mox: *Qua geminum felix Hiſpania tendit in aequor,* C
Qua Betis Oceanum Tyrrhenumq́; auget Hiberus.

Supra quoque Dial. III. allata inſcriptio vetus;

Tarraco Togata. *Stagna ſub Oceani Tagus, & Tyrrhenica Hiberus.*]

Puto equidem, ſi quod in his iudicium meum eſt, *Tarraconem* idem eſſe cum *Tyrrhenica*, ſeu *Tyrrhena*. Paret id ſi vocales tollas, Hebraeorū more & antiquarum
Strab. lib. III. Geogr. linguarum: idque Hiſpanis vſitatum fuiſſe videri Dialogo VI. exemplis *Celſae* & *Ilerdae* docui. De *Togatae* vocabulo auctorem laudare non poſſum extra Strabonem, praeter codicem veterem anonymi, qui Epiſcopatus & Archiepiſcopatus recenſet Hiſpaniae: Tarraconi enim *Togatae* epitheton tribuit, vt *Auguſtae* cognomen dat Emeritae & Bracarae. Gallia quoque Ciſalpina, cognomentum *Togatae* habuit olim, quo à Braccata Gallia, quae Romanis tranſalpina eſt, differebat. Sic & Tarraco forte dicta, quòd toga frequentius, quam in aliis coloniis vterentur. Huc Virgilij verſus pertineat: D

Suet. Auguſto cap. 40. *Romanos rerum dominos, gentemq́; togatam.*

Addita ab auctore. Quo & Auguſtum Caeſarem vſum in ciues Romanos, quòd toga rarius quam maiores vterentur, Suetonius refert. [Huc & Strabonis illa refero, libri III. Geographiae, qui Hiſpanos refert in pleriſque Coloniis & lingua, & toga, Romanorum more vſos: *Stolati* itaq; vel *Togati* nuncupati, potiſſimum Celtibêri, tametſi barbari antea & immanes habiti. Caſtellani hodieque *Ladinos* vocant Aethiopes, ac mancipia, qui Hiſpanè balbutire didicerint. Vnde nobilis viri nobile illud manauit dicterium: nolle vxorem ſuam *Latinam* eſſe, ac ne *Ladinam* quidem, immo, ſi fieri poſſit, mutam. A. Deriuata nimirum voce à Latina; quae lingua olim veterum fuit Hiberorum: & vulgo à Romana *Romance* indigitatur, Hiſpanorum idioma, & cantus rythmici. C. Alia-ne colonia *Togatae* eſt cognomento? A. Lampridius in Commodi Imp. vita Carthaginem coloniam auctor eſt ab eo cognominatam *Alexandriam Commodianam Togatam*: vt differret, quantum coniicio, ab *Alexandria* Alexandri Magni in Aegypto colonia.] Eſt & alia, T. litteram interpretantium *Tutelam*, opinio; cui confirmandae duae ſunt treſ-ve Tarracone Inſcriptiones, ſed quibus non efficiatur certo vrbis fuiſſe cognomen: etſi in Hiſ- E

nia vrbes sunt quae à *Tutelâ* dictae videantur, vt *Tudela*. Verum enimuero *ogatae* epitheton magis placet, dum certiora adferantur. De ceteris ordine ummis agamus. Principio vnus tauro notatus, vt superiores illi, adscripumque C. V. T. TAR. In auersa parte duo Augusti filij, cum duplici clypeo, uomodo in Augusti nummis sculpti conspiciuntur. Litterae hic vetustate exeuerunt, sed in aureis aliquot, pluribusque argenteis Augusti Caesaris pees me nummis, cum eadem anticae imagine duorum Augusti liberorum, geminati scuti leguntur haec: C. L. CAESARES. AVGVSTI. F. COS. ESIG. PRINC. IVVENT. Hoc est: *Caius, Lucius, Caesares Augusti ilij, Consules designati, Principes Iuuentutis.* [In alio rursum nummo sunt inc capita duo inuicem opposita, supraque notatum: C. L. CAES. infra vero ad vtriusque ceruicem C. V. T. & mox AVG. F. Id est: *Caius & Lucius Caesares, Augusti filij: Colonia Victrix Tarraco.* In altera parte caput spectatur Augusti lauro vinctum: adscriptumque: IMP. CAES. AVG. TR. POT. PON. MAX. P. P.] B. Quid scuta illa designant? an armati conspiciuntur? A. Minime vero, immo togati, aut potius praetextati apparent. Clypeos esse opinor in eius honorem in Capitolio positos, cum gemina hasta, lituo, & sympulo: quae & in Augusti nomismatis reperias. C. Quid Sympulum est? A. Vas pede carens, aure oblonga, quo sanguis vel aqua transferri solita: aut si modica essent, eo colligebantur, & indito aspersorio aqua spargebatur, vt hodie aqua lustralis à Christianis piis cum hyssopo. C. *Principes Iuuentutis* idemne qui nobis in Hispania *Princeps*, aut in Lusitania? A. Minime vero, Olim enim *Principes* dicti; qui à Censoribus in lustro, quincto quoque anno lecti essent. Legebatur vero *Senatus Princeps* inter Censorios natu maximus, hoc est tempore in eo magistratu primus eorum, qui viuerent. Post qui rebus praeclare gestis, ceteris antecelleret: vt Scipio Africanus, antequam primus Censorius esset, *Senatus* est *Princeps* factus. Sic enim appellabatur: locumque ac dignitatem, dum viueret, perpetuo retinebat. Idem seruatum cùm inter Equites Romanos primus legeretur, & in peditum numero: qui in Centurias seniorum ac iuniorum partiebatur. Equites itaque nominando aut primam seniorum, iuniorumque Centuriam, eadem loci dignitatisque habita ratio est, quae in Senatus Principe deligendo. Quare *Principes Iuuentutis* fuisse arbitror primo inter iuniores appellatos: non primos ac proximos Regni heredes, vt hodie Regum successores *Principes* appellamus, licet non immerito. C. Hos heredes quo titulo olim appellare soliti? A. Caesares nuncupati: vt in nummis apparet L. Aelij Caesaris ab Imp. Hadriano adoptati: & Marci Aurelij ab Antonino Pio adoptati. Refert autem Corn. Tacitus hos duos fratres *Caium & Lucium Caesares*, M. Agrippae, & Iuliae filiae Augusti liberos fuisse: quos, etsi auus esset, adoptarit, Caesaresque appellauerit: Addit deinde: *Necdum posita puerili praetexta Principes iuuentutis appellari: destinare Consules specie recusantis flagrantissimè cupiuerat.* B. Suntne alia Tarraconensia nomismata? A. Sunt: quale nuper retuli ab Augusti cusum funere, raro titulo: DEO. AVGVSTO. In auerso latere Templo adscriptum: AETERNITATIS. AVGVSTAE. C. V. T. T. Nummus ingens est vnciae fere pondere. Haec autem imago bifariam spectatur: nunc integro Augustus corpore in sedili sedens, cum Victoria in manu Orbi innixa; litterisque adiectis: DEO AVGVSTO. In altero tantum caput est Imperatoris, adscriptumque DIVVS AVGVSTVS. Aliud est aereum Tiberij Caesaris nomisma in antica ara cum palma, caput est lauro vinctum, his additis litteris: TI. CAESAR. DIVI. AVG. F. AVGVSTVS. Pars quoque auersa aram,

Margin notes: B; C; D; E; Suet. Aug. cap. 64. 65. Tacit. 1. Annal. & M. Seneca Controuersia XII. Sympulum quid. Senatus Princeps. Dial. X. Sup. Dial. II. initio.

aram, seu foculum cum ansa exhibet, duplici quasi columna ornata, & duobus A capitibus victimarum iam oblatarum, aut verius duobus capitibus taurorum occisorum, hinc inde lauri ramis Coronae in modum (quales Itali hodie *Festones* nominant) dependentibus. In medio patera est depicta: palma quoque quinque aut sex ramis imposita, & duae vtrimque litterae C.V. infra autem ad arae latus totidem litterae T.T. Nummus est pondere semunciae. In altero item aereo aequalis ponderis, hinc caput est & titulus Tiberij, & in antica parte iuuenum duplex facies inuicem obiecta: alteri adscriptum GERMANICVS: alteri vero DRVSVS.CAESAR: in medio autem litterae C.V.T. Est & alius, opinor, Augusti, cui insculptum: CAES. AVG. PONT. MAX. TRIB. P. In auersa parte geminae rursum facies, muliebris vna, cum titulo IVL. AVGVSTA; altera iuuenis, appositumque: DRVSVS.CAESAR.TRIB.PL. & infra C.V.T. B. Quinam hi sunt B *Germanicus, & Drusus?* A. Adoptatos arbitror à Tiberio Caesare, nec morte praeuenti, imperio successere. Lege, si vacat, in *Familijs* nostris *Romanis, Iuliam, & Claudiam.* Vidimus & alium aereum denarium hinc Augusti Caesaris capite lauro coronato, adscriptumque IMP.CAES.AVG.TR.POT.PON.MAX.P.P. In auersa parte Tiberij Caesaris iunioris facies, sine corona, cum litteris TI. CAESAR: ad ceruicem litterae sunt C.V.T.TAR. Nulli praeterea Tarraconenses restant explicandi, nisi aurei quidem aliquot, nihilo tamen illis meliores. B. Regum fortasse Gothorum nomismata sunt? A. Recte diuinasti. Vnus est Suinthilae cum litteris SVINTHILA REX. Vnde illud commodi accedit veram eius Regis scripturam nominis hinc colligi: qui vulgo *Scintilla* nominetur. In auersa parte C litterae sunt: TARR: CO. TAIVX. Deterius etiam alibi sculptum CE: AR: CO: TAIVX. Arbitror scribere voluisse *Tarraco Pius*, seu *Iustus*: quomodo alias saepe obseruatum. Solent enim Regibus illis Epitheta affigi, puta: *Pius, Iustus, Felix, Optimus, &c.* Simili quoque aureo inscriptum † SVINTHILA RE. Nummo inuerso legas: PIVS TARR. † CO. Recaredi Regis nummus eadem imagine, cum titulo † RECCAREBVζ RE, pro *Recaredus Rex*: In auersa IV: TOS: TERR: CONA; pro *Tarraco Iustus*. Hic disces iam corrumpi coepisse vocem, vt *Ter.* pro *Tar.* ponerent, mutarentque inflexionem *Tarraco Tarraconis* in *Tarracona Tarraconae*, vt ex *Barcino, & Narbo* formarunt postea *Barcinona & Narbona.* Tarraconis tamen seruatum nomen in nummis *Recensuinthi*; hinc caput praeferens, illinc Crucem cum gradibus; adscriptumque † RECCESVINΘ. R. pro *Reccesuinthus Rex*: D Θ Graecorum vsus pro Th. & illinc † TARRACO. PIV. vbi S desideratur. Alter est Gundemari vtrimque faciem praeferens, additis barbaris litteris † C.ONYEMARVS. RE. pro *Gondemarus Rex*: & in auersa parte TARRACO. AIVO, forte pro *Pius.* [B. Exstat-ne Tarracone inscriptio ab Hermolao Barbaro in Plinij librũ tertium cap. 3. allata: TARRACON VRBS COSITANORVM? A. Videre mihi quidem nunquam contigit: sed commodum mihi in memoriam reuocas C. Plinij locum, cuius haec sunt verba, facta mentione Valentiae, ac Turiae fluminis, & Idubedae flu. situque regionis Ilergaonum, vbi in mare Hiberus praecipitat: E *Regio*, inquit, *Cossetania flumen Subi Colonia Tarraco, Scipionum opus, sicut Carthago Poenorum.* Adstipulatur huic Ptolemaeus, qui post Hiberum Cosetanos collocat, quos Marraconenses facit. Nuper allatus mihi nummulus aereus est, cum iuuenis imberbis capite, adscriptumque COSSET, In auersa erat parte hominis nudi statua, forte Neptuni, quod haec sit maritima regio. C. Vt haec legenda sunt, *Cossetania*, an *Cossetanorum?* A. Si quod oppidum hoc nomine exstaret, legerem *Cossetania*: verum cum regionis sit nomen, placet magis *Cossetanorum*: vt ab Emporiis *Emporitanorum*, vt similia Graeca, Latinaque ad eundem modum. Habeo & alium nummum cum litteris antiquis Hispanorum, ni fallor, huius, regionis. Imago est matronae capillis in vertice nodo alligatis, vt Dianam pingere

Ant. Augustini liber, De familiis Romanorum XXXII.

Addita haec ab auctore.

A pingere solet. In auersa parte equus est, cui nudus insidet, infraq; Barbaricae notae < YSSY. plures alios repperi tribus tantũ litteris notatos. LSY. Sed fortasse *Celsae* queãt esse, vt superiore Dialogo copiosè exposui cum iisdem ferè litteris eius Coloniae: vt quae Λ Graecũ praeferãt, *Celsae* Coloniae sint, nõ huius regionis.] B. Aueo Caesaraugustanos inspicere nummos veteres, quos esse cõplures oportebat. CAESAR-AVGVSTA.
A. At paucos ego nactus sum, & quidẽ sub Imperatorib. cusos. En duos, à Coloniae cõditore Augusto Caesare cudi iussos. Quãobrem eius impressa facies, vt nomen indicat: AVGVSTVS. DIVI. F. In auersa parte iugum boũ, & pone sequẽs colonus: In vtroq; nomẽ est CAESARAVGVSTA: sed differũt Duumuirorũ nominib. Vnius
B enim Q. LVTAT. M. FABIO II. VIR. alterius verò: L. CASSIO. C. VALER. FEN. II. VIR. B. Haec quomodo legam? A. *Caio Valerio Fenestella*, nisi quid iudicãs fallor. B. *Fenestellae* cuiusdam in manibus est libellus, *de Magistratibus, & Sacerdotiis Rom.* Fenestellae.
A. Fallit libri titulus, & iam exiit *à Brugensi quodam Aegidio Vvitsio suo assertus auctori, Andreae Dominico Elocco*, Florentino. Etsi non infitior Fenestellã doctum hominem fuisse, & in Pandectis Iuris recenseri; & fortasse Hispanus fuit. Horũ autem postremorum Duumuirũ nactus nuper sum nomisma, pusillũ illud quidem & aereũ, drachmae pondere, sed quod faciem titulumq; Augusti praeferret: illinc verò lauream corollã: inscriptumq; L. CASSIO. C. VALERIO II. VIR. B. Cur boues cum assecla in his, similibusq; nummis spectantur? A. Vt Coloniã esse demõstret, quam & *Immunem* Plinius nominat, & M. Varro vetus scriptor au- M.Varro li.4 de l.Lat.
C ctor est Coloniam sic inchoari solitã iuncto boue & vacca, vt vacca tamen Coloniae, quã conderent, propinquior esset; exterius vero bos araret, ductoq; aratro terminos designabãt Coloniae, quà moenia ducerentur; & aratro portato, vbi portam statui vellent. [*Vnde & portae nomen à portando inditum.*] B. Cur interius vacca Coloniã versus collocata? A. Vt feminae domi fertiles sint, vaccarum instar. B. Bos cur exterius arabat? A. Vt viri foris laborent, boũ exemplo robusti. Car.Sigonius lib.2.De antiq.iure ciuium Rom. cap.2.
B. Si ita est, altera ergo hic vacca appareat necesse est. A. Tecũ sentio, sed quomodo cognoscemus? B. Si vaccae vbera apparerent. A. Cornibus etiã discerni posse pridẽ audiuimus; & apud Belgas coriũ, nisi cornua adsint, non emi, vt videãt, si bubulũ est coriũ, aut vaccae. C. Cornua quid differũt? A. Vaccae cornua instar sunt Lunae, quo etiã fabula pertinet, & vaccas eidem immolabant. Taurorũ ac boum
D cornua magis exstãt: itaq; laedunt magis, apice surgente, vel inflexo. B. Sunt-ne alij Caesaraugustani nũmi? A. Alias referre memini nũmos esse cum vexillo, aereos, semunciae pondere: impresso Augusti Caesaris capite, lauro vincto, cum titulo: AVGVSTVS. DIVI. F. In altera est parte vexillũ hastae impositũ in basi quadrata, arae non absimili: adscriptumq; CAESARAVGVSTA. M. PORCI. CN. F. AD. II. VIR. B. Cur hic vexillum positũ? A. Vt Coloniã demonstret: cui ducendae Romae primo signũ ponebatur, mox in Colonia, quo Coloni ducti: numerusq; scribebatur eo cõmigrantium: verbi gratia sexcentorũ, aut millium. Horum centum *Decuriones* legebãtur, qui instar erant *Senatorum*. Hinc quotãnis Magistratus creabant, & alios quincto quoq; anno, indeque *Quinquennales* dicti, vt Romae anteà
E Censores erant. Fuere etiã plerumq; *Duumuiri, & Aediles, & Quaestores*. B. Sunt-ne alij oppidorũ Aragoniae nummi? A. Sunt profecto; *Turiasonis, Bilbilis, Ergauicae*, & vtriusq; *Calagurris*, quarũ altera in Aragonia putatur sita: & fortè etiam aliarũ vrbiũ. *Turiasonis* nũmos aliquot vidimus: hinc Augusti facies est, lauro redimita, his additis: IMP. AVGVSTVS. P. P. hoc est. *Imperator Augustus Pater Patriae*. In auersa parte, Virginis est caput velatae facies, vt Pietas pingi solet, adscriptumq; TVRIASO. Hinc verã oppidi scribẽdi rationẽ discimus, quã nuper *Tyrasonã* imperitè appellare coeperũt, & nihilo felicius scioli quidã *Tyrausonã*, à Tyriis, & Ausonib: Alter nũmus Tiberij Caesaris est, vultũ eius praeferẽs, & titulũ: TI. CAESAR. AVG. III. TVRIASO

N F. IMP,

F.IMP.PONT.M. In auersa parte taurus est impressus, cũ his notis: M.TVR. pro *Municipiũ Turiaso.* Subiicit Duũuirorũ nomina: L.CAEC.AQVINI, M.CEL.PA.VA.II. VIR. B. Haec quomodo legã? A. Ita fortasse; nihil enim certi pronũtio: *L Caecilio Aquiniano, M. Gellio Palatina, Valeriano, Duũuiris.* In altero Augusti Caesaris haec insculpta: IMP. AVGVSTVS. P.P. illinc verò TVRIASO: in orbem verò SEVERO ET AQVILO II. VIR. Pusillus hic nummus est, ceteri maiores, & cõmunis ponderis. Grãdior est hic Augusti, sed litterae obliteratae, his exceptis: AVGVSTVS P.P. In altera autem parte, laureae corollae inscriptũ: MVN. TVRIASO. Ex his efficitur nũmis Municipium fuisse, vt nuper è Plinio asseruimus. Nunc ad *Bilbilitanos* veniamus, quales tu plures forte suppeditabis. Quos enim possideo dono abs Te accemus. Quidã Imperatoris carent nomine: qui hinc nomen adscriptum habet BILBILI, cũ facie, haud scio an Imperatoris, illinc verò ITALICA, cũ equestri statua. B Quis hic Imperator, aut quis equo sedeat, incertũ: video tamen *Calataiuddã* ciuitatẽ haec insignia gestare, forte quòd in hoc, aut simile nomisma incidissent, & se *Bilbilitanos* existimãtes insignia hinc mutuati sint. B. Sunt qui putent S. Georgij imaginẽ pro insignibus gestasse, & hoc viso nomismate mutasse. A. Da operã, vt suadeas, ac persuadeas, ne S. Georgiũ abiiciãt; qui opitulari potest melius. B. Occasio, temporisq; expectãda ad hanc rem opportunitas. Sed quid hic vox *Italica?* an quòd iure Italico vteretur, vt aliae complures vrbes in Pandectis, Tit. De censibus recensitae? A. Nullae ibi Hispanicae nominãtur vrbes, praeter *Pacenses, & Emeritanos* in Lusitania, & *Valentinos* atq; *Illicitanos,* ac *Barcinonenses,* quos *immunes* nominat: Verum è Plinio cognoscimus Colonias has fuisse. De *Bilbili* autem quaerendũ esset, quando ius illi Italicũ attributũ. Forte datus ei titulus, quod Italiae admodũ faueret: etsi non nego altero interpretari posse modo. *Italica* vrbs quaedã fuit & in Baetica, vnde originem traxere Traianus, & Hadrianus Augusti. B. Quid vocas *Ius Italicum?* A. Praerogatiuã, qua Italia longè ab aliarum Prouinciarũ diuersa, vtebatur. B. Quanã potissimũ in re? A. Si plene cognoscere vis, & accuratè perspicere à capite arcessendo libet, legito aureos Caroli Sigonij libros *De Iure Italiae, & Prouinciarum.* Nos ad institutum redeamus Bilbilitanorũ Nomismatũ seu Bambolae. Aliud habeo nunc Augusti Caesaris, cui neq; *Italica,* nec municipium inscriptũ, inest tamen eadem statua equestris, & iuxta Augusti faciem lego: AVGVSTVS DIVI.F. Et iuxta equitem adscriptũ BILBILIS: Nummus est semunciae magnitudine. In altero aereo, ponderis aequalis, caput Augusti est lauro redimitum, cum titulo: AVGVSTVS DIVI F. PATER. PATRIAE. In auersa est parte corona ciuica, seu graminea, seu laurea, in cuius vmbilico inscriptũ: II.VIR. In ambitu verò: M. AVGVSTA BILBILIS. M. SEMP. TIBERI. L. LICI. VARO. B. Haec nomina vt legenda sunt? A. *Marco Sempronio Tiberino, Lucio Licinio Varo.* Quo ex nummo discimus *Augustae* cognomento fuisse Bilbilim, ac *Municipium* olim, beneficio, vt arbitror Augusti. Certe Valerius Martialis Epigrammatis poëta clarus, Bilbilitanus fuit, & alibi *Bilbilim Augustam* sic nominat:

Dial. VI. extremo.

IIII. BILBILIS.

B

C

Car. Sigonij summa in Historia accuratio.

D

Lib. X. extremo.

Municipes Augusta mihi, quos Bilbilis acri
Monte creat, rapidis quem Salo cingit aquis.

Errant enim qui hic *angusta* legunt, pro *Augusta:* & amplius, qui lemma praefixerint *Ad Bilbilitanos agros:* cum scribendum esset dumtaxat *Ad Bilbilitanos.* Peccant quoque, qui *Bilbilis agri,* pro *acri* euulgarunt. Hoc enim Epitheton montis est, [*vt Paulinus eandem Bilbilim* acutis Pendentem scopulis dixit: Atq; vt apud Statium Papinium legitur —— *Et Hyampolim acri Subnixam scopulo* —— *Ex Homeri Boeotia Iliad.* β. *vers.* 521. ὑάμπολιν ἀμφινέμον.] Nummus alter est Duumuiris similiter signatus L. COR. CALIDO. L. SEMPR. RVTILO. II. VIR. Sunt & Caligulae nummi, capite eius lauro coronato impressi, appositúmque C. CAESAR AVG. GERMANICVS IMP. In auersa parte laurea similiter E

A liter corona, cum litteris: MV. AVG. BILBIL. C. CORN. REFEC. M. HEL. FRONT. II. VIR. hoc est: *Municipium, Augusta Bilbilis Caio Cornelio Refecto, Marco Heluio Frontone Duumuiris.* B. Cognoui nuper amicorum litteris *Bambolae*, vbi olim Bilbilis apparent hodie vestigia ac ruinae, nummum repertum Tiberij Caesaris, sic inscriptum: TI. CAESAR DIVI AVGVSTI. F. AVGVSTVS. Lauri corolla in auersa est parte, inscriptumq; COS. In orbem vero hinc MV. AVGVSTA BILBILIS: illinc autem: TI CAESARE. V. L. AELIO SEIANO. A. Rarum mihi & inauditum Consulum nomina in nummis reperiri: verum cum sint illustrium personarũ, venia est danda. Seianus enim Tiberij illa tempestate non minoris fuit auctoritatis, quam apud Augustũ M. Agrippa, qui & nomen & imaginem suam nummis Romae extraq; Romam imprimeret. Consules autem isti fuere biennio

B ante mortem Tiberij Caesaris. Hactenus de Bilbilitanis satis superque. B. Quod oppidũ est *Ergauica?* A. Sane ignoro. Sunt qui putent *Alcanizum* vulgo esse, vtq; V.
litterâ vel vnâ iuuentur *Erganica* legunt, repugnãtibus antiquis nummis. C. Plinius Ergauicenses in iis numerat, qui ad conuentũ Caesaraugustã venirent, ac vetere Latij iure vterentur, nummiq; *Ergauicam Municipium* faciunt. Spectatur Augusti Caesaris caput coronatum, adscriptumq; AVGVSTVS DIVI F. Parte altera taurus est, cũ litteris: MVN. ERCAVICA. aerea est, & ponderis semunciae. B. Scribendũ-ne ac pronunciandũ *Ercauica, an Ergauica?* A. G. litterâ serius Romanos vti coepisse apparet post alias repertas litteras: [*primumq; ea vsum fuisse putãt Spuriũ Carbilium, libertum, vt puto, Carbilij Rugae, eius, qui primus Romae diuortium fecit, quòd*

C *sterilis esset vxor, quam liberorũ ducendorũ gratiâ duxisset, vt in Problematis Rom. Plutarchus cõmemorat, anno post Romam conditã fere sexcentesimo, & quod in A. Gellio docti corrigunt.* C. itaq; pro G adhibebant, vt K pro C vel Q. scribentes *Caius* & *Cnaeus*; efferebãt autem *Gaius* & *Gnaeus*. Hinc & in Bilbilitano quodam nummo C pro G reperi. Clarum id quoq; ex ordine litterarũ. Tertia enim Hebraeis à Graecis G sonum habet, pro his Latinis C. est. In Ergauica autem G scribendũ arbitror, & etymo Vici, & *Erga*, quod Graecè sonat *opera*: etsi aliam esse vocis originationem opinor, & vitiose conflari Graecas Latinasq; in vnum voces auctor est M. Fabius. In dubiis autem nũmos sequi malim & scribere, vt insculptũ video, *Ercauica*: etsi in membraneis libris est *Ergauica*, euphoniae forte gratiâ. Iuxta Ercauicã collo-

D cat Ptolemaeus in Celtiberis *Segobricam*, quam Celtiberiae caput Plinius facit, vt Carpetanorũ *Toletum*: vtramq; stipendiariã facit, & conuentus Carthaginiensis. A. An haec vrbs vulgò *Segorue* dicta est, non procul Valentia? A. Incertũ id, vt amicus noster Hieronymus Zurita pronunciat. Duos huius nũmos vidimus; alter cum Augusti capite, quantum coniicio (litterae enim absunt) intrà delphinum & spicam, forte pro terrae marisq; domino. In auersa est equestris statua hastati, vt in plerisq; Hispaniae nummis: infraq; adscriptũ SEGOBRICA. Alter nũmus Tiberij Caesaris est, & faciei circumscriptũ: TI. CAESAR. DIVI. AVG. F. AVGVSTVS. In antica parte corona graminea, vel laurea spectatur, inscriptumque SEGOBRICA. B. Vtriusq; *Calagurris* quos habes nummos? A. In quibusdã *Municipium* vo-

E catur, scriptumq; CAL. IVLIA, quod equidem interpretor *Calagurris Iulia*. In aliis C. CA. vel sic C. C. A. & lego *Colonia Calagurris Augusta*. Plinius quoq; duas ait *Calagurres* ad conuentum venisse Caesaraugustã, *Calagurritanos Nasicas*, quos Municipum iure vsos ait, vel *Coloniarum*, vt quidam hic legunt: alteros vero *Calagurritanos Fibularenses*, quos stipendiarios facit, fortè quod cum Cantabris ab Augusto victis in potestatem venerint. Demus itaq; *Calagurrim* Aragonum esse eandem *Nasicarum*, siue *Colonia* ea sit, siue *Municipium*. Age, nummos nunc contemplemur. En, Augusti hic faciem agnosco, corona laurea vinctam, adscriptumque: AVGVSTVS. MV. CAL. IVLIA. In auersa parte, taurus est, cum Duumuirorũ nominibus:

ERGAVICA.

G. Littera.

Lib. IV. Noct. Attic. cap 3. & Tertullianus lib. de Monogamia, & in Apolog. Val. Maximus lib. 2. cap. 1. Iac. Cuiacius Obseruat. lib. 1. cap. 39.

VI. SEGOBRICA

VII. CALAGVRRIS.

 nibus:

nibus: L. BÆB. PRISCO. C. GRA/. BROC. II. VIR. hoc est: *Lucio Baebio Prisco, Caio Grauio (seu Granio) Brocho Duumuris.* Aereus est nummus, pondere semunciae. Huic aequalis, iuuenis formam continet, qualis Augusti, adscriptumque: MVN. CAL. IVL. In auersa parte hae sunt notae: M. PLÆ. TRA/Q. VRSO II. VIR. ITER. Prioris cognomen ad intelligendum difficile, sed sit sane *Marco Plaetorio Tranquillo, Quinto Vrso*, sublatis nimirum punctis notas illinc dissecantibus. B. Cur additur ITER. quod alias insitatum? A. Vt bis fuisse Duumuiros significet: quomodo dicebatur *Consul iterum*, non *Secundum*; vt *Tertium, Quartum.* B. Quid differunt *Consul bis, & Consul iterum?* A. Nimirum, vt *Consul ter, & Consul tertium.* B. Eodem redimus, nec expedis nodum. A. Clarius id esse crede- A

A.Gell.lib.x. cap.I. bam. Memini A. Gellium hanc agitare quaestionem, lib.x. *Tertium*-ne Consul an *tertio* dici oporteat, orta disputatione, cum CN. Pompeius in theatro, quod erat dedicaturus, honores suos inscriberet: consultusque M. Cicero suasit TERT. scriberent, additque Gellius sua aetate scriptum fuisse COS. III. Ex his efficitur aliisque scriptoribus, cum quid in tertio gestum esset Consulatu narrarent, dicere solitos: *Consul tertium, vel tertio, fecit.* Sin numerum inirent Magistratuum, rerumque gestarum, ita fere vsurpabant: *Consul ter post biennium mortuus est.* Idem de reliquis sentiendum est numeris, bis, quater, quinquies; & quod de tertium, idem est de *Iterum*, (non secundo) quartum, & quinctum, ac deinceps. Alius est nummus Augusti Caesaris, cum litteris: IMP. AVGVST. PATER PATRIAE, in auersa est taurus cum his litteris: M. CAL. I. B. Si hae solae litterae essent positae aegre quis diuinet, nunc è superioribus legerem: *Municipium Calagurris Iulia.* A. Duũvirorũ verò nomina lego: L. VALENTINO. L. NOVO. II. VIR. Qui nummus probat, vt M. *Municipium*, sic I. sola *Iulia* designat, quod Epitheton & in Tarraconensibus nummis vidimus. Illud quoque hinc discimus, Duumuirorum nomina auferendi casu vt & Consulum esse legenda, etsi compendio notetur; II. VIR. in nummis Coloniarum, pro Duumuiris. Transeo ad alios nummos Calagurritanos, qui *Calagurrim* Coloniam designãt: vt in vno Augusti Caesaris lauro coronati, cum litteris AVGVSTVS. DIVI. F. Illinc autem taurus est, & haec adscripta: C.C.A.T.B. CLOD. FLAVO. PRAEF. GERMAN. L. IVVENT. LVPERCO. II. VIR. B. Haec quid significant? A. *Colonia, Calagurris, Augusta, Tiberio Clodio Flauo Praefecto Germanorum; Lucio Iuuentio Luperco, Duumuiris.* B. An legi posset *Colonia Caesarea Augusta?* A. Posset quidem, si ita Caesaraugusta fuisset appellata, etsi poëta quis, siue Paulinus, siue Ausonius vocem disiunxerit, quae vna est in nummis, *Caesar-augusta.* B. Quid illud est *Praefecto Germanorum?* A. Ducem fuisse apparet Germanorum militum. C. An legi posset *Praefecto Germaniae?* A. Minime vero: non enim pro Praeside aut Proconsule aut Magistratu hac formula vtebantur. Absurdum quoque fuerit Germaniae Praefectum credere in Hispaniae Coloniam commigrasse. Alter est *M. Agrippae* nummus omnesque adeo, etiam quos deinceps nominabo ex aere, & semunciae sunt pondere. Caput est Agrippae cum corona rostrata, vt alias saepe sculptum vidimus, adscriptumque: M. AGRIPPA. L. F. COS. III. etsi quaedam hic litterae vetustate fugerunt. In auersa est parte taurus stolatus, ac Duumuiri aliorum quoque nomimatum: SCIPIONE ET MONTANO II. VIR. qui & ipsi in nummis leguntur Agrippinae, matris Caligulae, cum capite eiusdem, ac titulo: AGRIPPINA M. F. MAT. C. CAESARIS. AVGVSTI. In parte altera praeter Duumuiros leguntur, & haec: C. CA. quas sic interpretor *Colonia Calagurris*, & eiusdem etiam Caligulae nummus est iisdem litteris in auersa; & Caligulae facie lauro coronata, adscriptũque: C. CAESAR. AVG. GERMANICVS IMP. B. Cur in Caligulae nummis non illi hoc nomen tribuitur? A. Quia nec Antonino *Caracallae* cognomen cuditur, vt

Infra Dial.x. num.XXVII.

B C D E

nec in

A nec in *Heliogabali*, seu *Elagabali* nomen tribuitur, tametsi cusum videas SACERD. DEI. ELAGAB. vt cognomina isthaec probro duxisse videantur. B. Sed quid Caligulae, caeterorumq; nomina sonant? A. Caliga Romanis calceamentum erat militare, non, vt hodie tibialia ad genu vsque protensa, sed vix pedem tegebant, vt sandalia, clauis ornata. Natus Caligula in castris, patre Germanico bellum gerente, educatusque apud milites, & calceatus caligis militaribus; venustus puer; hinc *Caligulae* nomen induit, quasi *Calceolos* dixeris. *Caracallae* vero nomen vestiũ de genere, quod populo distribuit, nomen praebuit, ab inusitato nimirum indumento. *Elagabali* vero cognomentum in auersa nummi parte visitur, quòd eius esset Dei sacerdos, Dei inquam Barbari, & inauditi Romanis auribus. Tiberij Caesaris alius est nummus, capite eius lauro vincto, his additis: TI. CAESAR. DI-
B VI. AVGVSTI. F. AVGVSTVS. In altera est iugum boum, ponè sequente agricola, cum scutica, & litteris: C. CA. M. CATO. L. VETT. IAC... II. VIR. In altero eiusdem nummo hinc taurus dumtaxat, illinc exesis nonnihil litteris ...SCLIO. LEPIDO. G. AVFIDIO. GEMINO C. CA. Alius quoque Caligulae, cum boum iugo, & colono cum flagello. Hinc quidem alterius nummi adscriptum elogium, illinc vero: C. CA. LICINIANO. ET. GERMANO II. VIR. B. Optandum sane Aragonios istos cognosci posse, ceterosque è nummis claros Hispanos. A. Vtinam scripta quaedam de iisdem exstarent. B. Aragoniae-ne plures nummi reperiuntur? A. Oscae ciuitatis vnum vidimus Augusti Caesaris, capite lauro coronato, VIII.
adscriptumque: AVGVSTVS. DIVI. F. In auersa parte eques est, hastam gestans, OSCA.
C vt Caesari equestris statua posita repraesentari videatur, cum his litteris: V. V. OSCA. quas litteras interpretor ex alio Tiberij Caesaris nummo: hinc faciem lauro coronatam gestantem, cum litteris TI. CAESAR. AVGVST.... Illinc vero eadem imago equitantis, adiectis litteris: VRBS. VIC. OSCA. D. D. hoc est, *Vrbs, Victrix Osca, Decreto Decurionum.* B. *Vrbem* cur nominat, cum aliae municipia vocentur, aut Coloniae? A. Plinius *ciuium Romanorum* appellat, vt alias vrbes, quae in nummis Municipia dicta, & ingens haec Municipij praerogatiua, vt & Vrbis nomen includere queat, adiuncta praesertim voce *Osca* cum *Vrbe* quod *veterem Ciuitatem* designat, vt non raro apud Liuium *pecunia Osca*, non pro moneta Oscae, vt quidam putarunt, sed pro antiqua moneta.

Aul. Gell. Lib. II. cap. XXXV. & lib. XVII. c. XVII.

[*Imo legitur in Liuio non* Pecunia Osca, *sed* argentum Oscense, aurum Oscense,
D *quod sine dubio ad hanc vrbem, non antiquitatem pertinet: quae nil mirum est, cur* Vrbs *sit dicta, quòd inter principes Hispaniae vrbes exstiterit.* A. Vrbs *vniuersè dicitur non vni proprium oppido vocabulum, sed compluribus commune. Alioqui non dixisset Maro:*

Additamentũ ex Octauiano Sada, Oscensi.

Vrbem, quam dicunt Romam——

Satis enim foret Vrbem *nominasse, quod sibi Roma nomen vindicauit: cum vero subiungit:*

Huic nostrae similem——

Mantuam quoque Vrbem *dictam ostendit. De hac fides abroganda fabulis, ac nugis Floriani Docampij.* B. *Fidem equidem nunquã habui, sed Oscae nobilitatis testes abunde sunt nummi, scriptoresq; longè antiquiss. quae referre nunc quidem, ne patientia abutar Tua, non libet. Vno Plutarchi loco scriptoris egregij in Sertorij vita, cõtenti erimus. Sic enim ille:*

E Μάλιστα δὲ εἷλεν αὐτοὺς τὰ τῶν παίδων. τοὺς γὰρ εὐγενεστάτους ἀπὸ τῶν ἐθνῶν συναγαγὼν εἰς Ὄσκαν πόλιν μεγάλην διδασκάλους ἐπιστήσας Ἑλληνικῶν τε, καὶ Ῥωμαϊκῶν μαθημάτων, ἔργῳ μὲν ἐξωμηρεύσατο, λόγῳ δὲ ἐπαίδευεν, ὡς ἀνδράσι γενομένοις πολιτίας τε μεταδώσων καὶ ἀρχῆς. οἱ δὲ πατέρες ἥδοντο θαυμαστῶς, τοὺς παῖδας ἐν περιπορφύροις ὁρῶντες μάλα κοσμίως φοιτῶντας εἰς τὰ διδασκαλεῖα, καὶ τὸν Σερτώριον ὑπὲρ αὐτῶν μισθοὺς τελοῦντα, καὶ πολλάκις ἀποδείξεις λαμβάνοντα, καὶ γέρα τοῖς ἀξίοις νέμοντα, καὶ τὰ χρυσᾶ περιδέραια δωρούμενον, ἃ Ῥωμαῖοι βούλλας καλοῦσιν. *Liberos ipsorum sustulit, eorumq; nobilissimos in Osca*
» *magna vrbe praeceptoribus tradidit, cum Graecis tum Romanis litteris imbuendos: verbo*
» *quidem vt discerent; re autem, vt obsides haberet, vtq; grandiores Magistratus gererent,*
» *omniq; essent ciuili disciplina imbuti. Qua ex re magnam parentes voluptatem ceperunt,*
» *filios*

» *filios animaduertentes praetexta indutos, doctrinaq́; decenter institutos, vt pro Sertorio sa-* A
» *laria penderent, saepe etiam suorū in studiis processū periclitarentur: distributis etiā prae-*
» *miis iis, qui digni essent, vt torques etiam aureos, & ornamenta, quae bullas Romani nomi-*
» *nabant, interdum donarent. Vides* Oscae μεγάλης πόλεως *epitheton tribui, quod dat Athenis Pindarus, &* ludum artium bonarum *fuisse, vt hodieq́; Gymnasium est.* A. *Addam, quando bene erga illam animatus es, encomium Petri primi Aragonum Regis è Donationis, quam penes me seruo, formula:* Deuicto namque Caesaraugustano Rege cum innumerabili Sarracenorum, falsorumque Christianorum multitudine, ac ferme quadraginta millibus caesis, inclytam ac famosissimam vrbem OSCAM cepimus, an-
An.1096. no Dominicae Incarnationis millesimo nonagesimo sexto: in qua ad restituendum antiquum Pontificatus apicem Petro Aragonensi Episcopo omnium Hispaniarum vrbium Mezquitam contuli excellentiorem. *Vt nihil interim dicam, na-* B *tum hic fortissimum par Martyrum,* Laurentium & Vincentium. *Sed ad institutum reuertamur.* B. *Duo alij Oscenses nummi occurrunt. Vnus iuuenis barbati facie impressa, additis litteris:* OSCA. *In altera parte sacrorum instrumenta sunt Pontificalium, cum litteris:* DOM.COS.ITER.IMP. *Alter hinc quidem adscriptum praefert:* C.CAESAR. AVG.GERM.P.M.TR.POT.COS. *ad Caligulae lauro coronatum caput: In auersâ autem, equo sedens cum hasta, & in ambitu:* C.TARRACINA.F.PRISCO.II.VIR. *& sub equi pedibus:* V.V.OSCA. *hoc est,* Vrbs Victrix Osca.]

IX. CASCANTVM. A. Alterius oppidi siue Aragoniae, siue Nauarrae Plinius meminit, *ciuium,* vt ait, *Latinorum:* & in duobus Tiberij Caesaris nummis Municipium vocatur, his ad oram circumscriptis: TI.CAESAR.DIVI.AVG.F.AVGVSTVS. Illinc taurus cuditur, cum litteris: MVNIC.CASCANTVM: & in altero nummo: MVNICIP. C

X. VALENTIA. CASCANTVM. Transeo ad nomismata *Valentiae, Sagunti, & Saetabis.* Valentinos quidem paucos vidimus: vnum habeo argenteum, cum virginis hinc imagine; illinc vero cornucopia ac titulo, VALENTIA: estque drachmae amplius pondere. C. Sed cur non sit nostrae *Valentiae* moneta? A. Quia est alia ciuitas Italiae Latinis *Vibouālentia* dicta, & vulgò *Vibona.* Sculptus affabrè suprà quàm Hispanici reliqui quos vidimus: in aereo altero iuuenem galeatum videre memini, adscriptumque: L.TRINI.L.F.Q. illinc verò T.ANITEI. etsi syllaba TEI paene vetustate euanuit. In auersa parte cornucopia est, & radius, cum litteris: VALENTIA: valde vt dubitem, Hispanicus-ne an Italicus sit nummus. Sed ob idem cornucopiae vtrobique impressum signum, Italicum esse magis inclinat animus. C. Quid cornua & radius significant? A. Vbertatem credo ac fortitudinem: ga- D lea quoque Virtutis symbolum est, vnde *Valentiae* nomen; vt inde quoque sit à Graecis *Roma,* vt vrbs vicissim *Valentia* aliquando sit nominata. C. Vt legendae litterae sunt L. F. Q? A. Lege *Lucij Filij, Quaestoris.* B. Sagunti multos exstare nummos exoptem, ob multa quae passi sunt, & ob singularem erga populum Romanum fidem. B. In aereo nummo Tiberij Caesaris hinc eius visitur facies: cum litteris: TI.CAESAR.DIVI AVG.F.AVG. In auersa triremis est cum litteris SAG. L.VAL.SVRA.L.SEMP.GEMIN.II.VIR.D.D. B. Haec vt legenda videtur? A. *Saguntum vel Saguntus, Lucio Valerio Sura: Lucio Sempronio Gemino, Duumuiris, Decreto Decurionum.*

Vt in versu quodam Hispanico canitur: O Valencia, O Valentia Roma prime ronombrada.

XI. SAGVNTVS. C. Colonia-ne an Municipiū *Saguntus* fuit? A. Nummus non indicat, at Plinius in tredecim Municipiis ciuium Romanorum numerat. C. Cur in auersa triremis est? A. Quòd ex insula Graeciae Zacyntho deducta eò Colonia E sit, si Straboni, Silio Italico, & quātum memini, Polybio credimus; vnde & pereruditus amicus Galesius scribendum opinabatur. *Saguntus,* vt Zacynthus, non *Saguntum.*

XII. ILLICE. De *Illice,* quae hodie *Alicante* nominatur, duplices habeo nummos. In altero Virginis est facies, cum palma, vt Victoriae esse typum existimem. In auersa taurus est, cum litteris: C.BALBO.L.PORCIO.PR.II.VIR.C.V.IL. quod ita le-

gendum

A gendũ censeo: *Caio Balbo, Lucio Porcio, Primis Duumuiris, Colonia Victrix Illice.* In altero nummo Tiberij Caesaris facies, cum litteris; TI.CAESAR.DIVI.AVG.F.AVGVSTVS.P.M. B. Quid singulares litterae P.M. designant? A. *Pontifex Maximus.* B. Exciderat id mihi. Sed quid in auersâ specto? A. Aram vides, adscriptúmque SAL.AVG. hoc est, *Saluti Augusti:* & iuxta aram quattuor litterae singulares C.I.I.A. C. Si puncta tollas *Ciia* erit, sed cum punctis, quid significant? A. *Colonia, Immunis, Illice, Augusta.* C. Quidni integrè scribebant? vt quid Notis opus erat? A. Res tum quidem nota erat, vsuque recepta. C. Plinius *Coloniam* vocat *immunem*, meminitque, vt diximus, Paulus Iureconsultus, Tit. *de Censibus*; vt probè nouisti. Duumuiri autem hic nominantur M.IVLIVS.SETTAL.L.SES.

B CELER.II.VIR. hoc est: *M. Iulius Settalus, Lucius Sestius Celer, Duumuiri.* C. Hi non auferendi casu, vt reliqui, sed nominandi, sunt positi. Quomodo ergo legendi? A. Nulla regula est sine exceptione. In eo ipso Valentino regno oppidum est percelebre *Saetabis* olim, nunc *Xatiua* dictum, vbi linum optimum, celebratum etiam à Valerio Catullo: XIII. SAETABIS. Epigramm. XII. & XXV.

> *Nam sudaria Saetaba ex Hiberis*
> *Miserunt mihi muneri Fabullus,*
> *Et Veranius——*

Huius oppidi nummum vidimus viri promissâ barbâ, & comâ, nescio cuius; adscriptumque, vnde veram huius vocis discimus ortographiam, *Saetabi.* In auersa parte mas, seu femina equo insidens, palmam tenens: impressae quoque Hispani-

C cae hac sunt litterae: MϸΝμ. B. Nummum hunc adiunge cum *Celsa*, & *Ilerda*, qui bilingues continent titulos. A. Recte mones: verum in illis quòd similes essent characteres, diuinare quaedam licuit; hi nimium-quantum discrepant! prima tantum nota si inuertas Σ erit Graecorum; quae prima etiam littera est in *Saetabi:* ceteras non assequor. Hinc tamen licuit similem componere eiusdem oppidi, cum facie iuuenis coronati, & Herculis clauâ à tergo positâ. Cuius etiam gratia cusum nummum arbitror. In altera autem parte miles est in equo hastatus, & infra eaedem notae: ΝϸΜμ. Vltima non recte est depicta. Atque haec de Valentinis nummis sufficiant. *Cantabrorum* enim, *Asturum* & *Galaeciae* nullum equidem possideo nummum. Castellae verò habeo *Segobiae, Cluniae*, (quae vulgò *Coruña est*)

D & *Graccuris*, (quae haud scio an hodie *Grajal*) & *Toleti*, quam primo nominasse oportuit vrbem; ac denique *Emeritae*, Lusitaniae oppidi. Baeticae verò habeo *Cordubenses, Italicenses*, aliosque nummos. Tu vide vnde auspicari me iubeas. B. *Toleto* mallem. Fuit enim diu Regum sedes. A. Toletanum nummum aereum vidi XIIII. TOLETVM. Latinis inscriptum litteris: plurimos vero aureos Regum Gothorum. In aereo facies est hominis densa barba, cum multis solis his tantum, quae legi quidem possint, litteris: EX SCOL. In auersa, vt saepe in Hispanicis nummis, eques visitur hastatus, & quattuor infra litterae: TOLE. quae primae sunt nominis ciuitatis *Toleti.* B. Sed priores litterae quid significant? A. Non facile dixero. Sed demus legendum: *Ex Senatus consulto:* vel *Ex consensu Coloniae:* etsi non memini alibi *Coloniam* hanc vrbem vnquam vocitatam: & *Senatusconsulti* vox extra Romam

E & Constantinopolim, mihi quidem, res est inaudita: & si nomen esset alicuius Caesaris, nomen vtique illius apponeretur: expectandus itaque alius ad legendum facilis nummus: Aureorum quidem nummorum, quos Aluarus Gometius Toleti Graecarum litterarum doctor ad me misit, complures sunt; & temporum serie de his agere pretium operae fuerit. Gothorum quidem Regum antiquior, qui Toleti nũmos cudendos curauit, *Liuua*, est quem vulgò *Liubam* nominamus. Suntque eo nomine bini: vnus Regis Leouigildi frater, cum quo biennium regnauit, & anteà vno anno solus. Alter filius est Recaredi Regis, qui dicti Leoui-

gildi

gildi filius fuit, qui regnum biennio tenuit. Equidem arbitror priorem esse cuius hi nummi sunt, quòd regnarit diutius. Vtrimq; faciem video, adscriptumque: † D. N. LIVVA REX. Hae litterae D. & N. pro *Dominus noster*, non est in aliis nummis legere, nisi praemissa I. littera I. D. N. pro, *In Dei nomine.* In auersa parte est: † TOLETO. PIVS. Liuuae frater in regno successit *Leouigildus*, Catholicorũ hostis acerrimus: parensque S. Hermenegildi Martyris. Imago hic eadem quae alterius, adscriptum tamen: † LEOVIGILDVS REX: illinc verò: † TOLETO. IVSTVS. B. Certe tam iniquus Rex tali indignus titulo. Sed dic, quaeso, quid censes de nummo adeò laudato ab Ambrosio Morali viro docto ac diligenti, quae velut Lipsana restant S. illius Principis Hermenegildi? A. Nummum illius sic impressum nunquam videre contigit: nec Victoriae signum adcusum, neque litteras tanti mysterij: REGEM. DEVITA. B. Non erit igitur hic nummus, quem vidisti: sed tuus quid continebat? A. Quam ille Victoriam facit, mihi longè alia forma videtur; vel locustae, aut cicadae, aut galeae. Imo si hominem esse dixeris, qualis in auersa spectatur parte, non repugnem sanè. C. Summum narras artificem, qui hominem depingeret, quem locustã, cicadam, aut galeam faceres. Addere oportuit ambiguitati tollendae; hominem esse, non cicadam. A. Vidi olim Venetiis vetera aedificia, cum picturis animalium, ac frugum, additâ scripturâ, quid essent significãte. Verbi gratiâ: melones sunt isti, aut vuae. Hic canis est, hic lepus: quod de antiquis pictoribus Aelianus commemorat. B. Tuus nummus quas hic litteras praefert? A. Legi aegrè possunt: sed hoc fuisse opinor: REGNM. BONOOVITA. B. Haec quid, amabo, significant? A. Ignoro equidem. B. Quid si, *Regnum bono vitandum?* A. Non est hic sanè nomismatum sermo, ac ne ille quidem, quem Ambrosius attulit: *Regem deuita.* B. Quis igitur nummorum sermo? A. Hic forte, quantum coniicio: ID. NM. OSSONOBA. VICTOR. B. Nae tu commenta facile dissipas! sed REGNM propius accedit ad *Regnum* vel *Regem*, quàm ad I. D. NM. hoc est: *In Dei nomine*, si rectè commemini. A. Ita est, sed R. cõiungo cum VITA fietque VITAR, quòd fere est VITOR, aut VICTOR, quod excepta R, nihil commune habet cum Rege, aut Regno. C. Sed *Ossonoba* vbi gentium oppidum fuit? A. Nescio profectò: nisi quod in Baetica (quae nunc *Andaluzia* à nostris vocatur) à Plinio collocatur † ad Oceanũ, & ad dictam nomine *Lusturiam.* C. Accedet hoc oppidum ceteris Baeticae nummis. A. Somnia haec sunt, & coniecturae rei inanis, quibus niti nullo modo debemus. B. Quid inscriptum huic nummo, & adpictum praeter ea quae dicta sunt? A. Adscriptum ERMENEGILDI, sculptusq; vir inguium-tenus sine brachiis, quomodo *Terminus* Deus, aut Hermiae pingebãtur. Eius in pectore crux apparet. B. Anne thronus hic est, vt Morali visum? A. Mihi vtique non apparet. Transeamus ad *Recaredum* Regem probum, qui Toleti tertium indixit Concilium: vbi fidem est Catholicam professus, pulsaque est ex Hispania, qua infecti pridem Gothi erant, Ariana haeresis, anno regni ipsius quarto, Christi autem Saluatoris quingentesimo octogesimo nono. Nummo eius impressum: † RECCAREDVS REX: illinc verò: † TOLETO PIVS. B. Merito hic Princeps *Pij* est cognomento donatus: sed cur *Toleto* scribitur, non *Toleti*, aut *Toletum?* A. Interdum ponitur nominandi casus in nummis, vt *Tarraco*, & *Fecit* exaudiendum. In aliis incertum primus-ne an sextus sit casus, vt *Emerita*, *Elbora*, *Corduba*, *vel Bracara:* & hic intelligendum *Fecit*, vel *missus est nummus*. Cum *Toleto* ponitur, sextum esse opinor casum. Alias cuditur *Ispali*, *Tucci*, *Eliberri*, vt aptôta videantur, vt *Tucci:* vel tertius est casus à nominatiuis *Ispalis*, & *Eliberris*, pro Hispali aut Granatae, & exaudi *Signatus est nummus.* Qui igitur *Toleto*, pro *Toleti* interpretatur, non rectè iudicat, quòd *Toleti* dixisse oportuit, vt *Tusculi:* B. Capio nunc quod res est. Sed non desunt, qui *Toleto iustus*, aut *Toleto Pius* sit interpretentur,

Lib. XI. Annal. Hisp. cap. 65.

Aeliã Variae Hist. lib. 10. cap. 10.

† In Lusitania alij collocant. Vincentius Ossonobensis Episc. Concilio Eliberitano interfuit. Et Ithacium pro Sossubensi Episc. Ossonobensem facit Io. Mariana lib. IIII. Hisp. Hist. cap. 20. & Sigonius in Sulpicij Chronicon.

A B C D E

A terpretentur, quasi Toletanis iustus fuerit, aut pius erga illos. A. Causam nullã video cur assentiar, nisi *Toleto*, vt in Hispanico nostro idiomate *Toledo* inflecti casibus neges; nec *Toleto*, vel *Toleti Victor* dici debuit, quasi Toleti victoriam esset adeptus, sed quòd victor Toletum intrasset. Victoriae enim parari extra Regias ciuitates plerumque solent. Vtque *Victor* non rectè sic cohaeret, ita nec *Pius* aut *Iustus*: Quae cum ita sint, mea quidem sententia, ostendunt haec verba, vbi nam cusus nummus, vt in Graecis, Latinis, ac Barbaris nummis vsitatum: Epitheta verò ad Regem pertinent, vt *Pius, Iustus*, aut *Victor* dicatur. B. Confirmari id potest Iustiniani Caesaris cognominibus, initio Digestorum, atque Institutionum. A. Ad Regem *Vuitericum*, seu *Vuitiricum* transeamus, qui Liuuae secundo eius nominis successit. Huius in nummis cum vtraque facie, in auersa adscriptum parte:
B † TOLETO PIVS: In altera vero: † VVITTERICVS REX. Etsi in altero nummo legitur cum I. & vnico T. *Vuitiricus*, dictus ab aliis cum CT. *Victericus*. Hunc excipiat *Sunthila*, aliis *Scintilla*, qui regnare coepit anno sexcentesimo, primo & vicesimo. Imago parsque auersa eadem quae ceterorum est Regum, dempto nomine, nempe: † SVINTHILA REX. Regis *Reccesuinthi*, qui regnauit anno sexcentesimo quadragesimo nono, nummi praeferunt faciem rudis artificij, adscriptumque RECCESVINΘVS. ℞. In auersa parte Crux cum gradibus, ac litteris: † TOLETO PIVS. In nummis quibusdam primae desunt litterae REC. In vno etiam amplius N sic est: CNSVINΘVS. ℞. Hic obseruo Θ Graecũ pro TH. & notam ℞ cum linea transuersa *Regem* designare; quam saepenumero in libro calamo exarato *Legum Gothorum* deprehendi, qui liber in Castellae regno *Fuero iuzgo* nominatur. In
C nummis quibusdam scriptum PIVS. TOLETO. HI. quae syllaba HI, sola in Crucis basi legitur, estque principium nominis *Hispaniae*. C. Legi, nescio in quo, *Hispaniam* nostram dictam antiquitus *Paniam*, à Pane Deo, Bacchi socio, qui & *Hiberus* dictus: putantque *His* articulum Graecum initio additum, vt è duabus composita vox sit *His Pania*, quasi *Pania* Prouincia. Suspicor ita sensisse Didacũ Mendozium, celebrem aeui nostri virum. A. Crederem per iocum, ab illo inuentum ac prolatum, nisi scriptum ab eo reperissem in Granatensis defectionis narratione, vbi dicteriis, ac iocis locus non est. Et tametsi quidam Pana Deum Hispaniae nomen putent indidisse, mihi tamen fabulae instar visum, vt reliqua de Baccho à Poëtis iactata. Nam de Graeco † articulo, quem subiungentem illi nominant, ἡ, ἧς, refellere nihil attinet, nisi adferant ad comprobandum certiora. Ad-
D feramus nunc Regis *Vuambae* nomismata, qui vulgò *Bamba* nominatur: Quo etiam regnãte dioeceseon Hispaniae facta diuisio est in Toletano Concilio XI. vt in Historia vniuersa legitur Alfonsi Regis, Sapientis cognomento; etsi Rodericus Archiepiscopus Toletanus diuisionis eius non meminit. Huius nummi à ceterorum Regum imagine differunt. Praeter caput enim manus est Crucem tenens, adscriptumque: † I. D. NMN. VVAMBA R. pro *In Dei nomine Vuamba Rex*. In altera parte crux cum gradibus visitur, vt in aliis Gothicis nummis, cum litteris: † PIVS. TOLETO. Post *Eruigij* Regis temporibus habita Synodus XIII. Toletana, anno DC. LXXXIII. quarto regni anno. Insequenti vero anno XIIII. habita Synodus. Huius Regis nummi sunt facie rudi arte sculptâ, ac litteris: I. D. NMN. ERVIGIVS ℞. In auersa parte Crux, cum gradibus, adscriptumque: † TO-
E LETO PIVS. *Egizae* Regis varij habentur nummi, sed insculptum *Egica*, qui & in Conciliis, scriptisque Chronicorum libris vario flexu scribitur, vt in τοῦ *canis* nomen princeps desinat, vt & Vuamba & Liuua, & Suintila, aliaque nomina in A terminata gignendi casum formant *Vuambanis, Liuuanis, & Suinthilanis*. Huius anno regni primo Concilium fuit Toletanũ XV. Christi anno DC.XXCVIII. Nummi illius partim Crucem ferunt, litterasque: TOLETO PIVS. Sed facies

An. Chr. 621

An. 649.

Arist. de admirandis.

Amb. Moralis De Antiquit. Hisp.

† Imo ἡ σπανία verius, quasi raritas Prouinciae.

Vide Ioan. Marianã Analium Hisp. lib. VI. c. XV.

barbata, manuſque melius quàm in ſuperioribus ſpectatur. Titulus circumſcri- A bitur: I.DI.NMN.EGICA.℞. pro *In Dei nomine Egica Rex*. In aliis eiuſdem nummis hinc quidem gemina facies Crucem aſpiciens, in medio vtriuſque poſitam, ac circumſcriptum: † IN.DI.NMN.EGICA.R. In auerſa autem parte nota eſt Toleti vrbis in orbem ſic inſcripta: TOLE. Itemq; in circum: † VVITIZA P. Quae littera P aut *Princeps* deſignat, vel, quod veriſimilius eſt, pro R. cumque Cruci cohaereat, quae figuram habet X decuſſatim ſcriptam, Regis nomen oſtendet. Cum nuper autem de Narbonenſibus nummis agerem, dixi hunc filium, *Egicam* vero parentem eius fuiſſe; & *Vuitizam* Gothorum Regum vltimum regno pulſum à Roderico Rege: quem & Arabes regno exegerint, cùm totam occuparunt Hiſpaniam. B. Habés-ne nummum *Acoſtae*? quem quidam Gothorum in Hiſpania Regem fuiſſe autumant? A. Nunquam equidem vidi, nec Regem hoc nomine B fuiſſe arbitror, etſi Aluarus Gometius Toleto duos miſerit nummos chartis implicitos: inſcriptumque papyro *Regis Acoſtae*, vel *Aconsta*, & *Irenes* & *Conſtantini*: quae in nummis tamen non repperi. Imago erat, quantum memini, duorum forma diſſimilium, magni & parui, vt parentis ac filij, vt opinor, *Heraclij & Conſtantini* eius filij. Quibus imperantibus vera Chriſti Saluatoris Crux recuperata eſt. Hinc in *Heraclij* nummis *Crux* in auerſa ſpectatur. Quas hic litteras legi in his nummis, erant THERACONST. Suſpicor primò fuiſſe D.N.HERAC. pro *Dominus noſter Heraclius*, & C. litteram vtrique nomini ſeruijſſe, & alterum fuiſſe *Conſtantinum*. B. In Pandectis Florentinis vna ſaepe littera pro geminâ collocatur: verum ſi maior inſcriptio fuiſſet, credam rectius fuiſſe: DN.HERACLIVS. ET HERACLIVS CONSTANTINVS. A. Titulus nummi dimidium occupat, C in altera tamen parte litteris caret: & tametſi deſit copula ET, ſubintelligitur tamen, vt *Heraclio* ſuum nomen, filio vero *Conſtant.* imponatur, veluti ſi quis Sanctos Coſmam & Damianum pingens, nomen vtrique imponat, copula ET ſuperuacanea foret. B. In mentem mihi nunc reuocas nummum aureum Ducis Medinae Caeli: in quo & duae, quaſi pater & filius viſuntur, & in vtriuſque medio Crux eſt, adſcriptaeque litterae, quas, vt te conſulerem, deſcripſi: DD.NN. HERACLIVS ET HERACONST. PP. AV. In auerſa verò Crux quoque cum gradibus ac litteris: VICTORIA.AVGVS.CONOB. A. Hic nummus non abſimilis illis de quibus paulò antè diſſeruimus, & altera Inſcriptio eſt: *Domini noſtri Heraclius, & Heraclius Conſtantinus perpetuo Auguſti*. Hanc vero ſic lego: *Victoria Auguſtorum*. CON. OB. explicant leguntque quidam *Conſtantinopoli obrizum*. Sed D quia etiam in argenteis reperitur, alij *Obſignatum* malunt: vt ea aetate ſaepè in aureis reperias nummis TR. OB. pro *Treueris obſignatum*. Sed incerta haec. ceterae litterae locum indicant, vbi cuſus nummus, vt Conſtantinopoli, & auri qualitatem puri, quod Obrizum cognominabant: quale nunc aurum eſt ducatorum duplicibus capitibus, aut Hungarorum, aut Cruſatorum Portugalenſium. Victoria autem ea eſſe potuit, quae feſto exaltationis Crucis celebratur, quod probat vtrimque Crux in his nummis ſpectata. B. Sic magis refellis falſos *Acoſtae* nummos, firmaſque egregie tuam ipſe ſententiam: ſed quid in auerſa parte ſpectatur? A. Dicam M. magnum, & infra O, quo moneta ſignificatur: ſtatimque CON. prin- E cipium nominis *Conſtantinopolis*, vbi cuſus eſt nummus, & vtrimque AN. IIII. B. Argumentum id euidens, nunquam in Hiſpania illos cuſos fuiſſe nummos, & Ambroſius Moralis Regis *Acoſtae* eſſe negabat. C. In excuſis libris nummos vidi hoc nomine: *Coſta* inſcriptos. Quid ſi in Hiſpania ſint cuſi, faceſſantque negotium, non ſecus atq; Heraclij illi nummi? B. Quibus in libris vidiſti? C. Non ſat memini, puto in Huberti Goltzij, & Aeneae Vici Parmenſis, imo & in Fuluio Viſino in Familijs Rom. *Iunia, & Pedania*. B. Si ita eſt, non erit nomen Regis Gothorum,

Dial. VI.

Ioan. Goropius in Hieroglyphicis, & Lipſius de Cruce, & Iacob. Gretſerus Tom. I. de Cruce.

A Gothorum, ſed Romani ciuis, qui M. Bruti Caeſaris percuſſoris Legatus fuerit.
A. Iam memini illius nummi, & hinc inſcriptum habet COSTA LEG. cum facie
imberbis lauro coronati. In auerſa autem parte trophaeum eſt, & nomen BRV-
TVS IMP. Toletani nummi nunc in mentem quoque venit Alfonſi Regis, eius
opinor, qui Toletum à Mauris recepit. Nummus puſillus eſt argenteus, & hinc
quidem Crux; illinc verò geminae ſtellae ſunt ſex radiorum, ac duobus orbibus
ambiuntur. Ad Crucem adſcriptum: † ANFVS REX: illinc verò: † TOLETVM.
Ne Legionenſis autem ciuitas nummo careat, quae & ipſa Regum ſedes deinceps
fuit, vnum egregium adferam ſuperiori ſimilem litteris, Cruce, Regiſque nomi-
ne. Verum in auerſa parte circulus eſt, cum nota, cuius alibi facta mentio eſt *Dial. 1.*
AXω. In ambitu verò adſcriptum: † LEO CIVITAS. Quis hic *Leo* Rex fuerit,
B non habeo dicere, ſed, vt in re dubia, Alfonſum Regem Catholicum fuiſſe arbi-
tror. C. Alterius Alfonſi Regis tantum Caſtellae nummum nuper videre con-
tigit, cum Regis capite, ac titulo: ANFVS REX: illinc verò Caſtellum erat, adſcri-
ptumque: CASTELLAE. A. Quem hunc Regem eſſe *Alfonſum* dixeris? C. Di-
cam, cùm tu ſuggeſſeris. A. Quia non eſt Legionenſis Rex, *Alfonſus* erit *nobilis*
cognomento, cuius aequalis cognominis fuit Alfonſus Legionenſis Rex: quae
poſt regna in vno Ferdinando ſancto coaluerunt, qui à patre Legionenſe, à matre
verò Caſtellarum regnum hereditate creuit. Sed ad Toletanos redeamus num-
mos. Gothorum Regum hi nummi pondere ſunt drachmae ſinguli vnius, & ru-
di ſculpti artificio. B. *Toletum* Romanorum temporibus erat-ne Prouinciae ca-
put, aut conuentus; vel colonia, aut Municipium? A. *Carpetaniae* caput Plinius
C facit, ac ſtipendiarium & Carthagine Toletanos conuentum habere ſolitos, ſed
poſt, Carthagine Gothorum temporibus vaſtata, *Toletum* caput fuit Carthagi-
nienſis Prouinciae, ibidemque Regia ſedes Gothorum: vbi tot habita ſunt Con- XXII. *Concilia Toleti habita.*
cilia generalia vniuerſae Hiſpaniae. De ceteris Caſtellae, reliquarumque vrbium
nummis aliàs erit dicendum.

DIALOGI VIII

DE RELIQVIS HISPANIAE TARRACONENSIS item Baeticae, ac denique Lusitaniae Nummis

SVMMARIVM.

I. SEGOVIAE Nomismata.
II. CLVNIA, vbi Quartum-viri, & Duum-viri in Coloniis.
De loco Suetonij, & Plutarchi in Galba, quaesitum.
III. GRACCVRRIS Municipium. Hodie *Grajal*, vel *Agreda* in Aragonia.
Vitta, fascia, vel infula, in tauris qui immolarentur.
Orbis in taurorum cornibus, vt in SS. Martyrum capitibus.
Virgilij, & Festi Pompeij locus expositus.
IIII. MENTESA. an *Iaën* in Baetica, vel *Caçorla*?
BAETICAE Nomismata. Eius apud Plinium diuisio.
V. CORDVBA. Cur cognomento PATRICIA, disputatum.
PATRICII Maiorum, & Minorum gentium, qui olim dicti.
Patricij, an Nobiles. Plebeij alij.
Equites Romani. Eorum census. CRVX CHRISTI adorata.
I. DI. NMN. *In Dei nomine:* in Gothicis nummis frequens.
VI. ITALICA. hodie *Seuilla la vieja*, aut *Triana*. * Municipium fuit.
Coloniae & Municipij discrimen ostendit Hadrianus Imp. apud A. Gell. lib. XVI. Noct. Attic. cap. XIII.
VII. HISPALIS. *Ispali Pius,* in nummis Gothicis. *Spania* pro HISPANIA cur dicta.
* Colonia Romulensis. Carmona, Baeticae vrbs.
LIVIA Augusta, post IVLIA à funere dicta: & *Genitrix Orbis.*
VIII. TVCCI, seu AVGVSTA GEMELLA.
VRSO. an *Ossuna,* in Baetica? Sphingis forma, ex Ausonio.
IX. ELIBERRI, an *Granata* vulgò?
Iliberitanum Concilium. Pisces in nummis, loca notant maritima.
X. OBVLCO, cognomine *Pontificia*. an hodie *Porçuna*. Vetus ibidem inscriptio.
XI. CARTEIA. Eadem & TARTESSVS. Hodie *Algezira*, an *Tariffa*?
Neptunus cum tridente, quid designet.
* Geryon Rex, & Argantonius longaeuus Rex poëtis, Anacreonti, Stesichoro, Silio, aliis.
Duo Plinij loca in speciem pugnantia.
Pomponij Melae patria dubia; non *Mellaria.*
Cretenses cur mendaces habiti. Curetes.
De *freto Gaditano*, seu *Herculeo* Ciceronis versus, & de *Carteia* Silij Italici.
GADIR. GADES. Colonia Tyriorum Straboni. { SIDON, quid significet.
Platonis de Atlantica fabula in Critia locus. { POENI, è Phoenicia.
XII. BRACARA in LVSITANIA. hodie Braga.
XIII. EMERITA, vulgò *Merida*. Emerita, & Bracara PIVS; in nummis Gothorum.
XIV. EBORA. * *Liberalitas Iulia*, cognomine.
Qui tres olim Romae artifices scalpendorum nummorum.
XV. HIBERVS fluuius. HIBERA SETIA, an apud Vascones?
XVI. Duumuiri Quinquennales.
XVII. Augusti obscuri Nummi.
SERIES Regum GOTHORVM in Hispania.

ANTONII

ANTONII

AVGVSTINI ANTIQVITATVM

IN NVMMIS ET INSCRIPTIONIB.

DIALOGVS VIII.

DE

RELIQVIS HISPANIAE TARRACONENSIS item Baeticae, ac denique Lusitaniae Nummis.

A B. Vos habes Castellae nummos veteres, praesertim Segobienses? A. *Segobiae* vnicum aereum habeo, semunciae pondere, & hinc iuuenilis facies cum litteris: C.L. quod interpretor *Colonia Latina*; illinc verò equo hastatus vehitur miles, inscriptumque: SEGOVIA. Hinc vrbis Orthographiam discimus, quae ad hanc diem cum B. scribi solet. Plinius neque municipium facit, neque stipendiarium, tantum in Areuacis locat, & conuentus Cluniae, quae vulgò *Cruña*, vel *Coruña Comitis*, ad differentiam eius, quae in Galaecia est, nominatur. Sunt tamen qui hodie castrum esse putant, non procul à Cruña: vterq; locus sexto, aut octauo est lapide ab *Vxama*, quae nunc *Osma* est. Cluniae nummos quoque vidimus; quam B etsi Plinius cōuentus caput faciat, non tamen Coloniā vocat; sed in nummo quodam Municipium tantum est: vocat tamen Ptolemaeus Coloniā. Hic specto Tiberij Caesaris lauro coronati caput, cum titulo: TI. CAESAR. AVG. F. AVGVSTVS. IMP. In auersa parte taurus cum litteris: CLVN. MVN. CN. POMP. MONTAN... cetera vetustate exoleuerunt, praeter II. VIR. In aliis duobus, non lego MVN. Sed CLVNIA tantum, neque Duumuiros, sed quartumuiros; quorum nomina lectu & intellectu difficilia: CAR...TI.CAEL.P.RES.C.CAEL.CAND.IIII. VIR. Fingamus ita legendum: *C. Arontio. Ti. Caelio P. Restituto. C. Caelio Candido, Quartumuiris.* In altero, nomina sunt: CN.POMP.M.AVO T.ANTO.M.IVL.SERAN.IIII.VIR. hoc est, *Cnaeo Pompeio Marco Auonio, Tito Antonio, Marco Iulio Serano, Quartumuiris.* B. Sed cur in priore nummo II.VIR. est in reliquis IIII.VIR? A. Nihil probat, quia litteras aliquot exoleuisse diximus, vt ante II.VIR. desiderari etiam possint duo II. vt ceteris respondeat. C. In nummis ab Aenea Vico excusis, vnus visitur Galbae Imp. in quo Hispania pedibus consistens cum cornucopia, quae sedenti Imperatori dare videtur statuam siue Victoriae, siue Fortunae, adscriptumque: HISPANIA CLVNIA, & amplius tres litterae: SVL, forte per errorem. Tuam hic sententiam audire gestio. A. Hunc Romae nummum videre memini, vocis tamē vltimae SVL non sat memini. Quid si nominis sint Caesaris illius dicti, *Seruius Sulpicius Galba.* Erant tunc, memini, qui dicerent, in Suetonio & Plutarcho corruptum *Cluniae* nomen. Vnus enim *Cluniam* nominabat, *Coloniam* alter: quo loco Galbae praedictum esset fore Imperatorem: itaq; nummum interpretabantur, Hispaniam se Romano permittere imperio. Verùm *Cluniae* nomen non hic rectè cusum arbitror, nisi *Cluniae* cusus est, vt arbitror, eo ipso

I. SEGOBIA.

II. CLVNIA.

 tempore

III. GRACCVRIS. tempore quo Imperator est renunciatus. *Graccuris* municipij nummi quoq; sunt A Tiberij Caesaris capite coronato, & vsitato titulo: TI.CAESAR.DIVI.AVG.F. AVGVSTVS. In auersa taurus est, trigonij figura veluti mitra in capite, cum litteris: MVNICIP.GRACCVR. vel vt in alio legitur: GRACCVRRIS. Hic obseruandum, quod in alijs compendio scribitur M. vel MV. vel MVN. vel MVN. in hoc pluribus impressum litteris video MVNICIP. Adhaec nomen cum spiritu H. hactenus scriptum; hic eo caret. Oppidum putant à Tiberio Sempronio Graccho conditum, qui Scipionis Africani gener, parensque fuit Tribunorum pl. *Tiberij & Caij Gracchorum*. Plinius *Graccuritanis* ius veteris Latij attribuit, hodie putatur *Grajal* esse, alijs verò *Agreda*: [*quod oppidum tamen Aragoniae Augustobricam ex veteri lapide ibidem conspicuo incolae nominant*] *Graccuris* autem prius *Illurci* dicta, vt auctor est Paulus Diaconus in Epitoma Festi Pompeij, & tametsi Plinius nomen cum altero Hispaniae oppido cōmune tribuat, minime mirandum: quòd vnum idemq; nomen diuersis interdum oppidis assignet. Ptolemaeus *Graccuris* apud Vasconas, vt Iaccam, collocat; etsi conuentus erant Caesaraugustani. Florus tamen Liuij Epitomaster, lib. XLI. in Celtiberia ponit. B. Cur hic taurus mitratus visitur? A. Duo mitrarum seu diadematū, vel, vt alij nominant, infularum in tauris iam immolandis obseruaui. Vnum, triangulare, vt hoc in nūmo; quidam orbem in medio collocāt, qua forma nos in sacrificio Eucharistiae Sanctissimo eius figurae panem offerimus. Aliud genus hemicycli † figura, qualem Sanctorū imaginibus, & CHRISTI Domini appingimus. Nec ea res vacat mysterio; quòd Deus hominem induens hostia sit ac victima, morte obita, redimendo generi humano C factus, eiusdemque Apostoli, ac ceteri martyres Dei amore cruciati sanguinem vitamq; profuderunt, ducti fortasse ad lanienā, eâ formâ quâ Gentes suas victimas cum mitris ac pellibus ferinis. Qui fere mos in Hispania perdurat, vt rei ad infamiā spectaculo expositi mitras capite gestent, vt violatae fidei rei Quaesitoribus poenas dantes, vel alias ob causas per vrbem traducti. Haec quidem non absimilia, priscis victimarum ornamentis: & quod mirum; sacrae Eucharistiae hostiam, quā figurâ rotūdâ offerimus repraesentāt. *Infulae sunt*, inquit Festus, *flamenta, siue filamenta lanea, quibus sacerdotes, & hostiae, templaq; velabantur*. Et Maro:

Agreda.

† Meminit Arnobius, & Ios. Scal. in Catalecta Virg.

Geogr. III. v. 486.

Saepe in honore Deûm medio stans hostia ad aram,
Lanea dum niueâ circundatur infula vittâ: D
Inter cunctanteis cecidit moribunda ministros.

In memoriam quoque Martyrum beatorum vsus forte perdurat mitrarum, & Infularum, quas gestant Episcopi ac Praelati. B. Gentium-ne victimae alio vsae in sacrificijs ornamento? A. Obseruaui equidem Romae in varijs Antiquitatum monumentis è cornibus veluti globulos dependentes, quos quidam nolas vel tintinnabula interpretabantur. Spectantur autem in nummis *Petillij* Capitolini, & Augusti in Capitolij templo. Huc referunt Suetonij verba de Augusti quodam somno expostulante Ioue: néve ploraret iussisse funes nolis appensis in templo extendi. Tauri adhaec latam stolam medio corpore gestabant, quam tamen *vittam*, seu *fasciam* nōn *stolam* Romani nominabant. Ad ea quae de mitris & infulis diximus, pertinent Spartiani in vita Hadriani Caesaris verba iubentis decoctores bonorum, cum sua dilapidassent, per amphitheatrum cum mitris circumduci: similiaque loca Antonius Nebrissensis congessit in Quinquagena † sacrae Scripturae locorum, ad illa S. Matthaei: *Cum esset vir iustus, & nollet eam traducere*. B. Per mihi gratum egregia haec didicisse. A. Ad nummos reuertamur. *Mentae* nummum possideo aureum, Suinthilae Regis Gothorum, impressâ vtrimque imagine cum litteris: † SVINTHILA. R. In auersa, † MENTESA. PIVS. Plinius autem Mentesanos stipendiarijs adnumerat, qui Caesarau- E

Suet. in Aug. cap. 91.

† Cap. XLVII. Matth. I. 19.

IIII. MENTA.

gustae

A gustae conuentum agerent; binosque nominat, partim Oritanos, partim Bastulos. Quidam *Mentezam* vrbem esse Baeticae, quae hodie *Iaen* nominatur crediderunt, quibus Plinij locus repugnat. Alij iuxta *Caçorlam* vulgò sitam vrbem existimarunt. Verum absolutis iam Tarraconensis Prouinciae nummis, ac sepositis, gressum ad Baeticos tandem faciamus. Plinius lib. III. Baeticam, quae nunc *Andaluzia* nominatur, fertilissimam ait, optimamque Hispaniae Prouinciarum. Quattuor hic Conuentus erant, vbi caussae disceptarentur: *Gaditanus*, *Cordubensis*, *Astigitanus*, & *Hispalensis*. Vici erant CLXXV. quorum octo erant Coloniae, totidemque Municipia, & veteris Latij vndetriginta; liberi sex, foederatorum quattuor, etsi pauciores alij ponant: stipendiarij seu tributarij centum B viginti. Coloniae octo sunt hae. *Baetica.*

Corduba Patricia.
Hispalis Romulensis.
Asta Regia.
Astigitana Augusta, Firma.
Tucci Augusta Gemella.
Ituci Virtus Iulia.
Atubi Claritas Iulia.
Vrso Gemina Vrbanorum.

Haec oppida, quae sint hodie, noli à me exigere. Duas enim dumtaxat priores cognosco, puta *Cordubam* & *Hispalim*. Cordubae nummos vidimus Augusti Cae- C saris, cum eius imagine, ac titulo, sed à reliquis differente: PERM. CAES. AVG. hoc est: *Permissione Caesaris Augusti*. Illinc vero corona ciuica apparet, in eiusdemque vmbilico inscriptum: COLONIA PATRICIA. Hic Coloniae nomen integrè scriptum, quod alibi concisè per C. vel COL. Alius nummus praefert: CAESARIS. AVGVSTI. IMPERATORIS. In auersa autem parte tres hastae, quibus pro signis militiae vtebantur, quarum media aquilam in apice gestabat: adscriptaeque eaedem litterae: COLONIA PATRICIA. B. Cur haec inuersa pars cusa? A. Opinor ob aquilam, legionis quae ibi primum Coloniae ciuitas cõdita est. Disce autem *Patricia* scribendũ per C. in ante-paenultima, non cũ T. itaq; *Patricius*, *Aedilicius*, *Tribunicius*, aliaq; id genus. B. Cur *Patricia* cognominata Corduba? an quia *Patriciis* tantum Romanis Cordubae degere licebat? A. Si M. Marcellus eam con- D didit, vel coloniam eo deduxit, vel nomen *Patriciae* indidit, non credam, cùm Patricius ipse non esset, hoc illi cognomentum iccirco dedisse; neque etiam rem ita gestam, vt Patricios tantum eo deduxerit: quandoquidem ciuilibus bellis, teste Cornelio Tacito, Romanae familiae exstinctae paenè erant. B. Qui-nam ergo propriè Patricij Romani? A. Horum duo erant genera: Maiorum & minorum gentium. *Maiorum gentium* propriè erant geniti è primis centum Senatoribus à Romulo, conditâ recens Româ, creatis. Praerogatiua autem qui post iis adlecti sunt, vt centum Sabinorum, qui cum Tito Tatio Romam commigrarunt, quique Albâ euersâ venerunt, & qui ex Etruria cum Caelio, vel Caelo, (à quo Caelius sit collis dictus) & Tarquinij, ceterique sub Regibus aduenae. *Mi-* E *norum* autem *gentium*, quos L. Brutus Consul primus, Tarquiniis vrbe exactis, adlegit: item Claudij, qui cum Appio Claudio primo Romam venere; omnesq; adeó qui ius familiarum Patriciarum obtinuerunt, tales dicti fuere *Patricij*. C. An hi soli Romae nobiles fuere? A. Nobiles hi quidẽ, sed non soli. Nobiles enim omnes appellabãt, quorũ parentes maiores Magistratus, puta Dictaturã, Censuram, Consulatũ, Praeturã, similesq; gessissent, etsi familia esset plebeia oriũdi. Sic Marcelli, Metelli, nobilitatis quidẽ antiquae, plebeij tamẽ. C. Equites etiã-ne Romae nobiles fuerũt: vt quos nunc in Castellae regno à caballis *Caualleros* nominamus?

V. CORDVBA. *Strabo lib. III Geogr.* *Patricij maiorum gentium.* *Minorum gentium.* *Nobiles Romae qui.*

A. Equites

Equites.

†VIT. Atticus. initio vitae, apud Corn. Nepotem.

Col. Patricia. Iustin. Imp. Instit. §. III. Quibus mod. ius Patric. pot. solu. L. fin. C. de Consul. Dial. VII.

A. Equites tum dicebātur qui militiae equo mererent, haberentq; in bonis quadringētos mille sestertios, hoc est nostrae monetae decem aut duodecim ducatorū millia. Et hi partim Patricij, partim plebei erant, & Magistratū fere non gerebāt, sed militabāt equo, aut negotiabātur, vt publicani; neq; sic vt nobiles colebātur, etsi alia ratione tales essent, vsurpabāt tamen illud stirpis esse aliquē † antiquae Romanorū equitum, aut Equestris ordinis. Vides igitur differre Romanos equites, ab his quos nunc equites viros nobiles appellamus: etsi nomine-tenus equi nimirum conueniant, vnde *Equites* dicti qui equestrēs ambulant; imo sic rusticus equo vel iumento etiam inuectus vocari eques potuisset. B. Quid igitur est *Colonia Patricia?* A. Colonia veteranorum & honestorum, quiq; vt Patres honore sint digni. B. Haec interpretatio quomodo probanda? A. Iustiniani Imperatoris vsu ac temporibus; cum Patricij dicti homines principes, ab Imperatore hoc ornati titulo, & parentum loco habiti. B. Abunde mihi satis-factum arbitror. A. De nummis aureis ab Aluaro Gometio ad me missis vnus est Regis Vambae, quem *Vuambam* olim vocatum nuper diximus. Hinc caput est rudi artificis manu cum litteris: † IND. IN. M. VVAMBA. R. Illinc verò Crux alta spectatur cum gradibus. Vnde discas peruetere esse ritum adorandi Crucem Dominicam; fremant licet nostrae tempestatis impij Haeretici. Adscriptum praetereà: † CORDOBA. PATRICIA. C. Prior titulus vt legi debet? A. *In Dei nomine Vuamba Rex.* C. At litterae non respōdent, ac ne nomismatis quidem interpunctio. A. Ita est, vt dicis, sed nummos inuicem componendo, in quibus multa tribus his vocibus peccantur, vt & in punctis; ita legendum exsculpsimus. Etenim pro IN saepenumero sola I. ponitur, & pro DEI, D. tantum vel D... iunctim, aut punctis diuisa. Rursum pro NOMINE tres collocant consonantes NMN, simul; aut punctis sic distinctas: N. M. N. Interdum etiam geminas NM, vel N. M. punctis diuisas. In hoc itaque nummo, quo de sermo est, pro IN. DI. NM. cusum video: IND. IN. M. idque barbarorum more, quales Gothi erant. In altero argenteo nomismate *Suinthilae* Regis, quem Scintillam alij nominant, eaedem apparent imagines, non tamen manu cusae FR. Sebastiani Plumbi, summi artificis. Litterae hic vsu paenè attritae sunt. Lego tamen: † SVINTHILA. REX. In auersa parte: CORDOBA. TOPRM. Suspicor scribere *Patriciam* conatos rudes opifices. In altero Regis *Eruigij* facies est, sed adeò informis, vt vrnam verius dixeris: adiectis litteris: † ID. INM. ERVIGIVS. R. In altera parte Crux est, vt in Gothicis solet; cū litteris CORDOBA PATRICIA. C. Ergo *Cordoba* dicendum ac scribendum, an *Corduba?* A. Gothicis sane nummis minime fidendum censeo: Graecos scripsisse arbitror ΚΟΡΔΥΒΗ. quare *Corduba* scribi malim. ⁋ [*Vidi nummum hinc rudi facie Virginis, & ramo; in auersa vero parte, tribus oleae ramusculis, quorum in medio* VLIA *cusum cernitur: quem esse vicum arbitror, qui vulgo* mons maior, *quinto à Corduba lapide distans, nuncupatur, meminitque praeter varias Inscriptiones ac nomismata, scriptor antiquus A. Hirtius post Caesaris Commentarios, Ptolemaeus in Geographicis, Antoninus Aug. in Itinerario: etsi in plerisque Caesaris editionibus, Veneta ac Lugdunensi, in Hirtio pro* VLIA, *(quomodo legendum)* VLLA *corrigere quidam sint ausi. Fidem etiam faciente vetere Inscriptione columnae Montis maioris.*

Additamentum Sadae.

Amb. Moral. Chron. Hisp. Lib. IX.

IMP. CAES. DIVI. SEPTIMII. SEVERI.
PII. PERTINACIS. AVG. ARABICI.
ADIABENICI. PARTHICI. MAX. BRITANNICI.
MAX. FILIO. M. AVRELIO.
DIVI. M. ANTONINI. PII. GERMANICI.
SARMATICI NEPOTI.
DIVI. ANTONINI. PII. PRONEPOTI

A DIVI HADRIANI.ANTONINI ABNEPOTI.
DIVI TRAIANI.ET.DIVI.NERVAE.ADNEPOTI.
ANTONINO.AVG.TRIB.POT.VIII.COS.VI.
SPLENDIDISSIMVS.ORDO.REIP.VLIENSIVM.
STATVAM.FACIENDAM.DEDICANDAMQ.
CENSVIT.DEDICANTE.MARCO.MANIO.
CORNELIANO.CVRATORE.ANNONAE.CIVILIS.
DIVI.ANTONINI.

VLIAM *autem Hirtius monti impositam ait, ideoque loci natura munitam. Alibi vero populi Rom. studiosissimam praedicat. Rami autem oleae olei copiam eius soli designat.* [Venio ad Hispalenses nummos, & Italicenses. Illam vrbem hodie *Seuillam* B vocant. Italicam vero *Seuillam veterem*, vel, vt aliis placet, *Trianam*. Huius aereum nummum vidi impressa Tiberij Caesaris facie cum litteris: TI. CAESAR. AVGVSTVS PONT. M. In auersa parte ara est, sic inscripta: PROVIDENTIAE AVGVSTI, itemque DIVI AVG.... NIC ITALIC. ex quo nomismate, non constat, Colonia-ne an Municipium fuerit Italica, *si lacunam è similibus expleas nummis ni legas Munic. Italic.* Probat id A. Gellij sententia, Italicam referentis ab Hadriano Imp. (ibidem nati, vt &, qui antecessit, Traiano) petiisse, vt è Municipio Coloniam faceret. Respondit ille, deteriori tum quam antea conditione futuros, vt supra Dial.VI. exposui. C. Hispali accepi nummos quattuor, qui lacunae illi explendae seruiant. En tibi sunt enim ad manum, legoque TI.CAESAR.AVGVSTVS.PONT.MAX.IMP. In auersa, PROVIDENTIAE C AVGVSTI arae inscriptum est. In ambitu vero PERM.DIVI.AVG.MVNIC.ITALIC. A. Gaudeo sane tam opportune opem abs te allatam nummis. illud aueo scire, an quis accesserit cum titulo *Hispalis*, aut *Colonia Romulensis*, vt C. Plinius nominat. C. Hi duo nummi accesserant, quos tu melius quam ego exposueris. A. Ipsi sunt quales optaram. Hinc enim Augusti Caesaris lauro coronati caput est, & astrum sex radiorum capiti impositum; & ante faciem radius cum litteris: PERM.DIVI.AVG.COL.ROM. hoc est, *Permissione Diui Augusti Colonia Romulensis, seu Romulea*, vt alibi marmori inscriptum videre memini. In auersa est matronae facies, cum Lunae cornibus decrescentibus, in capite *Liuiae* Augustae, quantum conijcio, tametsi inscriptum lego: IVLIA. Suetonius enim Tranquillus, & Tacitus, *Iuliae* nomen sumsisse, Augusti Caesaris iussu, post mortem illius referunt: D quo tempore cusum nummum apparet. Impressum enim, DIVO AVGVSTO. Recte itaque hic positum video. IVLIA AVGVSTA. additque grande epithetum GENETRIX ORBIS. Tu vide an id ex Historicis comprobari queat. B. *Genetrix* in aliis etiam nummis per secundam vocalem visitur, à prisca deductum voce GENO, pro *Gigno*, vt alias ex te audire memini: exstatque scriptum in Pandectis Florentinis.] A. Hispalis vnum vidi Gothicum nummum aureum, vrbisque nomen *Ispali*: & in multis Conciliorum Hispalensium libris antiquis scriptum *Spalenses*: atque adeo ipsa Prouincia Hispania à Graecis ΣΠΑΝΙΑ, vt in Pauli ad Ro- E manos epistola. Quomodo fere ab Italis hodieque *Spagna Spagnolo* nominatur. Nec desunt qui sic à Graecis rentur nuncupatum, quòd raro habitetur, & rari pagi sint, & incolae pauciores. Verum mea quidem sententia, nec Graeca vox est, nec Latina *Hispania*. Aureorum nummorum vnus est *Heruigij*, & ad faciem eius adscriptum † IΔINM ERVIGIVS.RX. B. Haec vt legenda sunt? A. *In Dei nomine: Eruigius Rex.* Vides secundam litteram Graecam esse pro Latina, vt alias de Θ pro TH. dicere memini. In auersa rursum parte Crux cum gradibus ac litteris: † ISPALI PIVS. In altero Vuitterici nummo vtrimque facies apparet, cum litteris: † VVITERICVS. RE: illinc vero: † PIVS ISPALI.

Lib. I. de bello Alex. & de bello Hispan.
VI. Italica.
A. Gell. lib. XVI. Noct. Attic. cap. XIII.
Dial. VI.
Addita ab Auctore.
VII.
Hispania vnde dicta.
Ad Rom. XV. v. 24. & 28.
Dial. VII.

ISPALI. VOX RE Cruce terminatur, qua & humanum genus seruatur. Litteris A enim in orbem collocatis post E, Crux sequitur, quae similis est X litterae. In altero Regis Vuambae, ad imaginẽ primae litterae, sed aegre leguntur: VVAMBA R. In auersa est parte ramusculus, & Crux, & astrum septem radiorũ; quot & in gentilitiis nostris Augustinor. insignibus spectãtur: additis litteris: ISPALI PIVS. In Recaredi Regis nummo geminũ vtrimq; caput, adscriptumq; † RECCAREPVS REX, sed vitiose P pro D positum. In auersa: † PIVS ISPALI. Sisebuti alter est, cum gemina quoque facie, ac litteris: † SISEBVTVS RE. Illinc vero: † ISPALI. PIVS. Sed haec de Hispali satis. [*Carmonae alter nummus est, quae vrbs* Carmo *olim dicta, & à Ptolemaeo* Charmonia, *cuius & Iulius Caesar meminit, & Baeticae munitissimam appellat: in qua & rupes fortissima. Nominat eandem Strabo, & in Itinerario Antoninus. Monti est vrbs imposita, rupemque habet altissimam structurae veteris. Abest Hispali sex* B *leucis, hoc est, quattuor & viginti passuum millibus, quot Hispali fere distare Antoninus ait* Carmonam. *planiciem habet agrumque fertilissimum, vulgo dictum* Vega de Carmona. *Quamobrem merito in huius oppidi nummo frumenti spicam cuderunt: in altera vero parte caput galeatum, circumque corolla est, vt Martis Dei esse posset, nisi forte Duumuiri est cuiusdam, qui cudendum curarit.*] Alterius Coloniae *Tucci* dictae, seu *Augustae gemellae* (quam quidem ex vetere Inscriptione, ad rupem vulgo *Martos* dictam, sitam arbitrentur) nummus est aureus Suinthilae Regis, duplici vtrimque capite, litterisque; † SVINTHIL. RE. In altera parte, † IVSTVS TV:CI. quae gemina puncta nunc A nunc C locum supplet. [*Coloniae* VRSO *cognomento dictae Gemina Vrbanorum (etsi in Plinij quibusdam editionibus* Gemia, *pro* Gemina *legatur) nummum vidimus hinc facie iuuenis, quasi vitta coronati caput, & ante faciem adscriptum:* VRSONE. *In* C *auersa autem Sphinx visitur, quae, vt alias diximus, facie erat virginis, pedibus & cauda leonis: in medio alis extensis: vt Ausonius in Ternarij gripho describit:*

Sphinx volucris pennis, pedibus fera, fronte puella.

Quale & illud de Chimaera Lucretij lib. V. ex Homero Iliad. ʒ. & Hesiodo in Theogonia:

Prima Leo, postrema draco, media ipsa Chimaera.

Sub pedibus litterae aegre legi queant: Apparent tamen A. CICO. *ad quas explanandas Oedipo, si ab inferis queat reuocari, sit opus. Nummus est aereus semunciae pondere. Vidi & non dissimili parte auersa alios, sine titulo ad faciem, alisque sub sphingis pede litteris, sed ignotis pariter. Sunt qui* Ossunam *hodie arbitrentur esse* Vrsonem *veterum, ibi-* D *demque Inscriptiones exstare opinor, sic notatis lapidibus: estque florens etiam-num studiis Gymnasium, beneficentia Comitum Vrenae, atque Ossunae.*] B. Granatae nummi-ne reperiuntur? A. Inter aureos Gothorum nummos inscripti quidam ELIBERRI: quo antiquitus appellatam nomine *Granatam* affirmant, indeque Concilium *Eliberritanum* dictum; etsi alij in cognomine opido Catalauniae iuxta Colibram habitum opinentur: & *Iliberi* nominant nonnulli, quando & Plinius in Baeticis *Liberinos vocat:* & Granatae Titulos veteres marmorum spectari ferunt ita inscriptos: *Ordo Eliberitanor.* & Concilium profecto Baeticae potius esse vincunt subscriptiones presbyterorum illius Prouinciae, qui interfuerunt; neque in editis in vulgus libris Conciliorum leguntur. Estque Granatae porta *Eluira* dicta, quâ in montem via ducit, in quo veteris opidi vestigia visuntur, *Eluirae* nomine. In re- E gis Suinthilae nummo duplex vtrimque caput est, adscriptumque: † SVINTHILA RE. duabus litteris deficientibus, quae in aliis regis illius nummis leguntur, scriburque *Suinthila Rex.* Vnus autem de quinque nummis H. spiritu carebat. B. Quid in auersa spectatur parte? A. Haec: † PIVS ELIBER. In alio Sisebuti Regis hinc facies eadem; illinc adscriptum: † SISEBVTVS RE. illinc vero: PIVS ELIBERRI. C. [*Accepi è Baetica nummum aereum, veterem, vt apparet, eius oppidi, quem Tu melius explanabis.* A. *Piscis conspicitur, forte thynnus, qui*

Sadae Additam.

Carmona, vrbs Baeticae.

IIX.

Addita ab auctore. VRSO.

Dial. III. & V.

H. Iunius in XLII. *Emblem.*

A *in Oceano ad illam capitur oram: inſcriptumque lego* ILIBENA : *in altero video M. loco A. In auerſa parte, tritici ſpica eſt, fertilitatem regionis demonſtrans, & maritimam eſſe piſcibus abundantem, qualis Baetica eſt, regnumque Granatae. Nomiſma eſt vnciae pondere: quodque aperte non concludat litteris, non auſim hinc nomen loci temerè aſſerere.*] Oppidi alterius, hodie *Porcuna* dicti, olim vero *Obulco* cognomento *Pontificiae* in aereo ſpectaui nummo mentionem: hinc facie virginis rudi artificis manu, litteriſque adiectis: OBVLCO; illinc vero ſpica frumenti, granumque hordei, adiectumque: L. AIMIL. M. IVNI. In orbe vero: Fort. VIR. litteris inuerſis, quod eſt ex II. VIR reliquum. AIP, *vel* AVX. quae non aſſequor: illa vero ſic lego: *Lucio Aimilio, Marco Iunio*, deeſt, *Duumuiris*. B. Vnde colligis *Porcunam & Obulco* idem eſſe? A. Ex Inſcriptione quae ibidem legitur, cum OBVLCI nomine, eſtque mentio

OBVLCO *cognomento* Pontificia.

B ſcrofae è lapide: vnde non abſimile vero *Porcunae* inditam appellationem, à *Porca*, quam & *ſcrofam*, teſte M. Varrone, Romani appellarunt. Adſcribere illam non grauabor, vt Porcunae exſtare ferunt. Fides ſit penes illos, non enim vidimus.

M. Varro li. I. de re ruſt.

C.CORNELIVS C.F.C.N.GAL.
CAESO AED. FLAMEN II. VIR
MVNICIPI PONTIF.
C.CORNEL. CAESO F.
SACERDOS GENT. MVNICIPI.
SCROFAM CVM PORCIS XXX.
IMPENSA IPSORVM D.D.

C

B. Sed cur hic tritici ſpicam, & hordei ſpecto? A. Frumenti deſignat copiam, atq; auenae ſoli illius. In alio nomiſmate & imago, & litterae pares, ſed in auerſa parte aratrum; ſpica item ingens & ſerpens, litteraeq; euanidae vetuſtate. B. Cur anguis hic? A. Cereris, vt aliàs dicere memini, currum ſerpentes traxiſſe Poëtae fabulātur, quo vecta raptam à Plutone filiam Proſerpinam inueſtigarit. B. Memoria nunc repeto Ioannem Bapt. Pereſium, Toletanum Canonicum, qui poſt Segobrigenſis Epiſcopus fuit, papyro à ſe notatas peregrinas litteras mihi tradidiſſe, è varijs nummis inſcriptis OBVLCO: & haec ſubiecta verſib. duobus ИbVVV A. Affines hae litterae, ſi litterae appellandae, cum Romanorum VΨIЖVVV B. praeſertim & V. B. Exſtant-ne penes te alterius oppidi Baeticae nūmi? A. Al-

D uarus Gometius nummos ad me binos aereos Toleto miſit, repertos, vt aiebat, Gadibus. Alter puſillus eſt: hinc matronae caput capite turrita, quomodo Cybele mater Deûm inaniū pingi ſolet: vt eandem deſignari arbitrer; adſcriptumque: CARTEIA, qui vicus non procul à freto diſtat Gaditano: Puta, quem alij *Algeziram* hodie, alij *Tariſam* rentur appellari. In auerſa ſpectatur parte Neptunus, vt aliàs in nummis, terram pede contingens, & continenti inſiſtens; altera vero manu tenens tridentem. B. Vides-ne hic ſcapham inſculptam? A. Equidem nunquam vidi. Sed cur interrogas? B. Quia legi id alicubi de *Carteiae* num-

XI. *Addita ab Auctore.*

CARTEIA.

E mis. A. Legiſti fortaſſe & illud, *Tarteſſum* dictam: eidemque Regem imperaſſe Arganthonium, qui annos vixerit centum & quinquaginta; vt Strabo refert, teſtimonio vſus Anacreontis Poëtae, & hiſtoriae ac mendacij parentis Herodoti. Addit idem Geographus *Baetin*, (quem nunc fluuium *Guadalquiuir* nominamus) *Tarteſſum* antiquitus nominatum, idque Steſichori Poëtae auctoritate, cum de Geryonis armento agit, & ad duo fluminis illius oſtia *Tarteſſum* oppidum fuiſſe. Hunc *Arganthonium* Plinius quoque auctor eſt *Tarteſſiium* nominatum, ex eodem Anacreonte: totidemque annos centum & quinquaginta attribuit; mox Gaditanum eſſe ait, regnaſſeque à qua-

Tarteſſus. *Lib. III. Geogr.*

Plin. lib. VII. Nat. Hiſt. cap. 45.

à quadragesimo aetatis anno vsque ad octogesimum: tametsi idem auctor alibi A
Plin. lib. III. cap. I. Carteïam *Tartessum* dictam à Graecis ait; quod Pomponius Mela non asseruit, addit tantum nonnullos ita censuisse. B. Quando *Melae* facta mentio est, an patria
I. Casaub. in Strabonen. eius *Carteïa* est, vel *Mellaria*; aliud-ve ignotum oppidum? A. Patria illi *Cingenteratum*, vel, vt alij volunt, *Tingentera*, loca, vt opinor, tam fabulosa, quam Geryon, & Argantonius Reges. Petrus Ciaconius, Toletanus, homo doctissimus, *Carteïa* potius oriundum existimat, non *Mellaria*, quasi nomen hinc Melae traxisset. Cuius viri emendationem leges in Pomponij Melae editione ab *Andrea Schotto* nuper in Belgio adornatam, cum Hermolai Barbari, & Ferdinandi Nonij, Graecarum litterarum Salmanticae Doctoris eruditis in Melam notis. C. Quid de illis Iustini, eius qui Trogum Pompeium compendio transcripsit, hisce verbis dicemus? *Saltus Tartessiorum, in quibus Titanas bellum aduersus Deos gessisse proditur, incoluere Curetes: quorum Rex vetustissimus Gargoris, mellis colligendi vsum primus inuenit, &c.* A. Illud nimirum, fabulas esse bellorum cum Titanibus & Gigantibus gestorum, Cretensium proprias, vbi natus Iupiter crederetur, ac fato functus: B
Ad Titum I. v. 12. ob quae mendacia verus ille Epimenidis versus fuit, à B. Paulo laudatus: quem sic amicus meus è Graeco conuertit:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.

Semper iners venter Cres est, mala bestia, mendax.

De *Curetis*, vnde *Cretenses* dicti putentur, multa Strabo lib. X. Geographiae commemorat, quorum pars ad hanc Deae imaginem nummo insculptam forte pertineat. Supersedebo tamen ne otio abutar. Auersae autem partis Neptunus ideo cuditur, vt alias saepe, quòd ad fretum sit oppidum, ac mari vicinum; cuius sit C
Cic. de Nat. Deor. Lib. III. Neptunus Deus. Freti autem Herculei versus exstat Ciceronis elegantissimus omnium, antequam Virgilius vsurparet.

Europam Libyamque rapax vbi diuidit vnda.

De Carteïa & Tartesso ita Silius Italicus, lib. III. Punici belli:

Argantoniacos armat Carteia nepotes,
Rex proauis fuit humani ditissimus aeui:
Terdenos decies emensus belliger annos,
Armat Tartessos stabulanti conscia Phaebo.

Venio nunc ad alterum ipsius nummum, qui hinc hominis caput, & clauam D praefert, vt Herculis esse appareat, quem Gadibus templum habuisse notissimũ est, multaque idem Strabo alijque referunt: illinc vero pisces gemini grandiores veluti thynni, & eius generis piscium: ostendere credo volens piscosum id mare. Eadem in aliis nummis aereis obseruaui, caput pelle tectum leonis, vt Alexander Magnus in nummis quandoque spectatur. In aliis claua Herculis spectatur, ac litterae nimium-quantum à Latinis Graecisque differentes. B. Forte Phoeni-
GADES. Sup. Dial. VI. cum erant litterae, quos Gades incoluisse (vulgò *Calis* dicimus) fama non obscura est. A. Equidem non facilè dixero: illud tantum, Phoenices cum Poenis confundi, resque Carthaginiensium, ceterorumque Afrorum Phoenicibus à quibusdam attribui; & sanè facile ad credendum adducor Afros ad Gades traiecisse potius, quam Tyrios, aut Sidones. Cumque *Carthago* Colonia sit Phoe- E nicum, nominibus inuicem confundi nihil mirandum. B. Herculis hi nummi quibus inscripti litteris? A. In quibusdam auersa parte praeter pisces luna est, & astrum, cum peregrinis litteris, ita formatis ƖOCꓤ Priora posita arbitror pro COL. vel COLONIA ꟼdΛ⚹ praepostere legendo, & infra ΓΑΔΡ pro GADIR. B. Omittis vncinũ, qui fortassè R. esse queat, vt sit *Romana Colonia*, vel *Romanorum*. C. Si esset F vel PH, Phoenicum repraesentaret. B. Quod astrum nominas, non absimile est primae litterae *Gadir*, vt Luna pri-

A mac respondet litterae in *Colonia*. A.Obscura haec, tenebrisque impedita: sed si Platoni fides habenda, in Dialogo, qui *Critias* inscribitur, antiquissimum esse hoc Hispaniae vrbis nomen dicemus. Cum enim de vasta illa insula Atlantica verba facit, quae maior esset Asia & Africa, & ante vniuersi inundationem, partem ibi insulae *Gadir* nominat: sitamque ait non procul ab Herculis columnis. B. Haec-ne insula est, qua putant nonnulli Occidentis Solis Indias designari? A. Ipsa est; verum non credo in mentem id illi venisse Soloni Atheniensium Legislatori, fabulae illius Aegyptiacae architecto, & post ab aliis auctae. Puto enim repertis Gadibus, ac post Hispania finitima inuenta, cui altera ex parte respondeat *Atlas* excogitatam primum fabulam: vtque *Atlas & Gadir* vera quidem in B Platone, sic conficta reliqua arbitror. B. Quid *Gadir*, vnde insulae & vrbi nomen est, significat? A. Platoni idem quod Graecis ΕΥΜΗΛΟΣ, quasi *bonorum pomorum, vel ouium* dixeris: quadrat id cum aureis malis Atlantici horti, seu Hesperidum, quae meruit Hercules. Gades autem, vt Strabo ait, Tyriorum colonia fuit, è Sidonia: & forte an pisces in his nūmis *Sidonem* designant: quae vox *piscem* significat, Iustini & Isidori auctoritate. Alij enim *venatum*, aut *venatores* significare affirmant. Post à Carthaginiensibus eò deducta Colonia est; denique & à Romanis. Et vsque eo creuit, vt Strabo sua etiam-num aetate quingentos Romanos equites Gaditanos fuisse praedicet; plures quàm in omnibus Italiae oppidis, dempto Patauio. Tertiae Hispaniae partis, quae Lusitania olim dicta, nummis LVSITANIA. careo, excepta *Emerita*. Gothicos tamen seruo aureos *Eborae*, & *Bracarae*: quae XII. C vrbes ad Portugalliae regnum hodie pertinent, etsi Plinius *Bracaram* conuentum BRACARA. facit Hispaniae citerioris, seu Tarraconensis, & fuit aliquando Metropolis Galaeciae. In Bracarensibus nummis barbati viri effigies, coma longa, & galeam gestare videtur, cum litteris: ✝ RECCESVINϴVS R. pro *Reccesuintbus Rex*. In auersa parte Crux cum gradibus, adscriptumque: ✝ BRACARA. PIVS. In altero Egizae Regis caput est ita sculptum, vt hydriam esse dixeris, aut vas antiquum; parte vero altera cum litteris prioris nummi. Vt vero titulum alterius partis capiti annexum intelligas, sudabis profecto: ✝ I.DINM. EGICA.R. VCTR. B.Cedo equidem: Tu interpretare. A. *In Dei nomine: Egica Rex. Victor*. Lusitaniae C.Plinius tres Conuentus tribuit: *Emeritensem, Pacensem, & Scalabitanum*: oppida vero D quadraginta quinque, quorum quinq; Coloniae erant: *Augusta, Emerita, Pacensis*, seu *Pax Iulia*. (quam nunc *Badajoz* esse quidam opinantur) & *Scalabis*, cognomento *Praesidium Iulium, Metallinensis, & Norbensis Caesariana, Olisiponem* vero municipium facit ciuium Romanorū, cognomine *Felicitas Iulia. Eboram* autem oppidum veteris Latij, cognomento *Liberalitas Iulia*. Paulus quoq; Iurisconsultus: *Pacenses* ait, & *Emeritenses* in Lusitania Iuris Italici vsos praerogatiua, De *Emeritensibus* autem refert Dion, Augusto Caesare nonum Consule, cum M. Silano, L. fin. D. De Censor. Lib. L. III. Cantabris rebellantibus & Asturibus, venisse in Hispaniam Augustum, cumque Tarracone in morbum incidisset, ducem contra illos Antistium misisse; ac bello demum confecto, veteranos in Lusitaniam misisse, & emeritis seu exauctoratis locum ibi assignasse, ac nouae illi Coloniae *Emeritae Augustae* nomen dedisse, an- E no post Romam conditam DCCXXVIII. ante Christum natum tertio & vicesimo. Nummi sunt argentei, Augusti Caesaris facie, cum litteris: IMP. CAESAR XIII. AVGVST. Et hinc quidem aedificium murorum, portarumque: medioque in- EMERITA. scriptum: EMERITA. illinc vero P.CARISIVS.LEG.PR.PR. hoc est, *Publius Carisius Legatus pro-Praetore*. [*Alterum quoque vidi facie impressa, cum litteris in orbem:* PERMISSV.CAESARIS.AVG. *In auersâ vero, iugum boum, ponè sequente colono cum scutica, & infra scriptum:* EMERITA.] B. Quis est *Legatus pro-Praetore*? A. Praetoris absentis vices gerens, cum sit Legatus. C. Et Legatus, hic-ne est Orator,

 aliquò

aliquò missus, quem *Ambassadorem* vulgò nominamus? A. Minimè. Sed locum A tenens Praetoris, qualis est vulgo Episcopi officialis. Quomodo in titulo Pandectarum accipitur, *De officio Proconsulis & Legati.* [Carisij *autem nomine alios habeo nummos aereos, qui hinc Augusti faciem praeferunt, cum litteris:* CAESAR.AVG.TRIB. POTEST. *& in altera parte tribus versibus* P.CARISIVS.LEG.AVGVSTI. In alio nummo aereo, Augusti facies, cum litteris: CAESAR AVGVSTVS.PONT.MAX. IMP. In auersa parte murus, & portae, vt anteà, inscriptumque AVGVSTA EMERITA COL. In altero metalli similis, eadem imago, sed abest vox, *Emerita*, legiturque COL. AVGVSTA, & locus alijs relictus litteris. Cusus hic nummus ab excessu Augusti Caesaris. Caput enim radiis cinctum, & ante faciem magnus apparet radius, adscriptumque DIVVS AVGVSTVS PATER. [*Similem vidimus cum* B *Tiberij facie, ac litteris:* TI.CAESAR.AVGVSTVS.PONT.MAX.IMP. *cum eadem auersa parte aedificij, ac litteris:* AVGVSTA EMERITA, *sed abest* COL.] De Gothicis nummis aureis diuersorum Regum primus sit Catholici Regis Recaredi, cum facie hinc, & litteris: † RECCAREDVS REX. & in auersa: † EMERITA VICTOR. Sisebuti quoque Regis similis imago, adscriptumque: SISEBVTVS.RE. In altera parte: † EMERETA.PIVS. vbi E pro I positum. In altero Regis Reccesuinthi hinc facies; illinc Crux cum gradibus. Ibi adscriptum: † RECCESVINΘVS ℞. hic vero legitur: † EMERITA PIVS. In Eruigij eaedem litterae, & imago, sed vrnae potius aut hydriae, quam viri; cum litteris: I.DINMN.ERVIGIVS.℞. hoc est. *In Dei nomine, Eruigius Rex.* In Vuittizae nummis auersa pars similis, & facies paulo venustior, cũ litteris: † IND.N.M.VVITTIZA.℞. hoc est: *in Dei nomine,* C

XIIII. EBORA. *Vuittiza Rex.* Veniamus ad Eborenses, *quorum vnum dumtaxat vidi ante Reges Gothos cusum, aereum, & semunciae pondere: hinc quidem cum Augusti capite ac litteris:* PERM. CAES. AVG. P. M. *hoc est:* Permissu Caesaris Augusti Pontificis Maximi. *In auersa, ingens corona est aurea, cum litteris quadruplici ordine:* LIBERALITATIS. IVLIAE. EBOR. *Qui nummus confirmat à Plinio cognomentum huic vrbi datum,*

De ELBORA *quae hodie in Carpetanis in* Talauera *est patria Ioan. Mariana, disputat Antonium Hisp. lib.IIII.c.13.*

Liberalitatis Iuliae. Gothicos quosdam nummos seruo, sed ELVORA impressum video: haud scio an per errorem artificis, an ex vetere scriptura. In Leouigildi nummis duae vtrimque facies, vt aliàs saepe, inscriptumque: † LEOVIGILDVS REX. In auersa autem parte: † TOS ELVORA IVS, diuisa hinc inde dictione IVSTOS, vbi O pro V sculptũ. Ad eundem modũ in Reccaredi nũmo, cum litteris vtrimque: † RECCAREPVS RE. vbi P pro D positum, vt supra monere memini: & D in parte altera: † TOS ELVOIAIVS. B. Certe haec nunquam diuinando fuissem consecutus. Sed aueo ex Te cognoscere tempora, ac seriem Gothorum Regum, an nummi eorum exstent à peritis sculpti artificibus. A. Dixi aliàs saepius haecce Nomismata non esse fusa manu fratris Sebastiani Plumbi, nec Valerij Vicentini, ac ne Iacobi quidem Trezzij, tui quondam familiaris. C. Quinam hi sunt, à te laudati? A. Excellentes opifices aeui nostri Frater Sebastianus, qui Bullas plumbeas Pauli tertij conficiebat, summus etiam pingendi arte exstitit. Valerij autem multae tabulae plumbeae, alteriusque metalli, piarum historiarum, etiam profanarum. Nummi etiam ab eo conficti, quibus nihil venustius cudi potuit. C. Habes-ne ad manum nummos eius, aut tabulas? A. Reperies fortasse hic quasdam, E & sat scio placebunt. Iacobi vero, quem tertio loco nominaui, opera dicent, qui curiam Regis frequentant, adamanti insculpens imagines, incredibili artificio. De serie autem ac temporibus *Regum Gothorum* inter schedas reperies meas *Catalogum* Romam nuper missum à Ioanne Baptista Peresio Valentino Congregationi Decretorum, cuius exemplar nactus sum. Sed Hispanicos prius nummos absoluamus. Tres enim, aut summum quattuor, incerti restant. En tibi *Hiberae*, vi-

XV. deturque addere nomen *Setiae*, et si haec obscurata vox est, nihil vt certi de ea pronunciem,

A nunciem, scapha vtrimque sculpta est cum litteris: MVN. HIBERA SETIA. aliaeque litterae, sed euanidae. Hic quaerendum, vbinam gentium *Hibera* est, cuius meminit T. Liuius, & *Hibero* flumini apponit, de bello agens Scipionum Patris, & patrui Africani maioris: & quantum conijcio iuxta *Flix* & *Cantam* veterem situs eius fuit, quam veterem Carthaginem quidam nominant. *Setiae* autem nomen in Vasconibus Ptolemaeus nominat, & longius hinc, vt apparet: nisi si dixeris *Hiberam Setiam* dictam ad discrimen *Setiae*, quae in Italia est. B. Barca nummo impressa locum flumini appositum satis arguit. A. Tecum equidem sentio. C. Florianus Ocampius in Baetica, alium fingit fluuium *Hiberum*, ac vicum *Hiberam*, quem hodie *Rio tinto*, Hispani nominent; vnde & Hispania *Hiberia* sit dicta. Tit. Liu. li. 23 Dial. III.

B A. Valeat ille cum *flumine tincto*, in re adeo clara, antiqua, & Graecis Latinisque recepta. Alium habeo nummum, de quo aliàs egimus, cum de Prouincijs ac fluminibus sermo esset. Hinc quidem globus, ceu orbis terrarum insculptus cum litteris: C. LVCR. P. F. II. V. QVINQ. hoc est: *Caius Lucretius Publij Filius, Duumuir Quinquennalis.* In auersa autem parte hominis facies aquam ore spuentis, cum litteris: HIBERVS. II. V. QVINQ. quòd loci nomen adscriptum non sit, vbi sit cusus ignoratur, superiori tamen adiungendus erat, vtque aliàs diximus, veram ostendit scribendi rationem in *Hiberus*, cum H. De alio nummo non habeo quod dicam, nisi cognosci à me non posse, etsi Augusti Caesaris caput praefert, cum vsitato titulo: AVGVSTVS. DIVI. F. In auersa parte corona velut diadema vetus Regum, adscriptumque: REX OTVTOL, in medio: & in orbem Q. CLACILIVS XVI. Dial. IIII. in fine. Dial. III. XVII.

C M. AELIVS. II. VIR. Tu cogita quid haec notent, equidem diuturno labori, iam defessus, supersedebo.

SERIES GOTHORVM REGVM HISPANIAE

Ex Hispanicis Conciliis, & B. Isidoro de rebus Gothicis, & Chronico Vulsae Episcopi.

ANNO CHRISTI

369. AERA *autem Caesaris* 407.

ATHANARICVS *cum Fridigerno, regnare coepit in Hispania, anno* V. *Valentis Imperatoris Rom. Regnauit annis* XIII.

382. ALARICVS *cum Radagaiso, anno* IIII. *Theodosij Imp. regnum inchoauit. Annis regnauit* XXVIII.

D 411. ATHAVLFVS, *auspicatus regnum anno* XVII *Arcadij & Honorij, & sexto Theodosij* II. *Regnauit annis* VI.

416. SEGERICVS *ab anno* XXII *Honorij & Arcadij Augg. coepit, moxq; à suis occisus interiit. Quo mortuo regnauit Vualia annos* III. *secundum Isidorum, & Vulsam: non autem annos* XXII. *vt Sigebertus vult.*

419. THEVDEREDVS *inchoauit regnum anno* IX *Theodosij minoris: Annis* XXXIII *regnauit, cecidit praelio Catalaunico.* Theodoricum *hunc nominat B. Augustinus, & Segibertus in Chronico.*

452. TVRISMVNDVS. *incoepit ab anno* I. *Marciani Augusti, regnauit, vt ait Isidorus,* I *annum: non tres, secundum Iornandem, & Sigebertum.*

453. THEVDERICVS, *ab anno secundo Imperij Marciani, regnauit annis* XIII. *Hunc alij* Theodericum *nominant.*

E 466. EVRICVS *regnare coepit ab anno octauo Leonis Caesaris. Regnauit ann.* XVII. *secundum Isidorum. Etsi* XXVII. *Gregorius Turonensis,* XIX. *Sigebertus tribuant.*

483. ALARICVS. *ab anno* X *Zenonis Imp. regnauit, secundum Isidorum, annos* XXIII. *Et in Agathensi Synodo anno* XXII. Alarici *Consul nominatur Messalla, & Caesaris aera* 544.

506. GESALEICVS *ab anno* XVII. *Anastasij Aug. regnauit annos* IIII. *Hunc* GASELICVM *nominat Procopius,* GESALARICVM *alij.*

511. THEVDERICVS *pro cognato* AMALARICO *regnauit in Hispania ann.* XV. *Cum hic Italiae Rex esset. Coepit ab anno* XXI. *Anastasij Imp. iuxta Isidorum, & secundum Concilia Tarraconense, & Gerundense, anno* 523. *aliis* 526.

AMALARICVS *autem inchoauit regnum Iustiniani Imp. anno* I. *regnauit* V *annos, secundum Isidorum, numerando ab anno mortis* Theuderici. *Alij enim numerant ab anno*

ANNO CHRISTI *anno quo Theuderico nepoti (cognato) Hispaniae regnum concessit, vt Concilium Toletanum secundum.* A

531. THEVDIS, *aliis*, THEVDIVS *ab anno* VI. *Iustiniani Aug. regnauit annis* XVII *& mensibus quinque secundum Isidorum.*

548. THEVDISCVLVS, *ab anno Iustiniani* XXII. *regnauit secundum Isidorum an.* I. *Huic anno addit Vulsa menses* V. *dies* XIII.

549. AGILA, *aliis* AQVILA: *regnum coepit ab anno* XXIII. *Iustiniano Imp. regnauit annis* V. *auctore B. Isidoro. his addit Vulsa menses* III.

554. ATHANAGILDVS *ab anno* XXIX. *Iustiniani Caesaris, regnauit annis* XIV. *secundum Isidorum. Vulsae enim annis* XV. *mensibus sex. Addit & Isidorus menses quinque, quibus Rege Gothi caruerunt.*

567. LIVVA, *vt in nūmis scribitur, non* LIVBA, *aut* LVIBA; *ab ann.* II. *Iustini minoris, regnat an.* I. *cum fratre* LEOVIGILDO *annis* II. *vt scribunt, Isidorus, Vulsa, & Ioannes Abbas Biclarensis.*

568. LEOVIGILDVS, *vt nomismata praeferunt, non* Leouegildus, *aut* Liuuigildus, *regnum auspicatus anno tertio Iustini Aug. regnauit annis, vt* Isidorus & Vulsa tradunt. XVIII. *Anno regni* XVII. *iugulandum curauit filium Catholicum* ERMENEGILDVM: *sic enim in iisdem vocatur nummis, non* Hermegildus: *ex Chronico Ioan. Biclaren. Abbatis.* B

586. RECCAREDVS *ab anno Mauricij Imp. tertio, regnauit secundum Isidorum an.* XV. *Vulsa adiicit mensem, & dies* X.

601. LIVVA, *ab anno* XVIII. *Mauricij Aug. regnauit iuxta Isidorum annis* II.

603. VVITTERICVS, *vel* Vvittiricus, *vt in priscis spectatur Nummis, non* Victericus *regnum inchoat ab anno* XX. *eiusdem Mauricij. Regnat annos* VI. *secundum Isidorum. Vulsa enim menses* X. *addit.*

610. GVNDEMARVS, *vt in Nummis cuditur, non* Gundemirus, *anno* VI. *Phocae Imp. regnare coepit: regnauit secundum Isidorum an.* II. *Vulsae enim anno* I. *mensibus* X. *diebus* XIII.

612. SISEBVTVS, *regnare coepit ab anno* II. *Heraclij Imp. regnauit mensibus sex & an.* VIII. *auctore Isidoro. Vulsa adiicit dies* XVI. *Rodericus Ximenius Archiepisc. Tolet. refert, anno* V. Sisebuti, *Mahomam Romanos oppugnare coepisse.* C

621. RECCAREDVM II. *paucis regnasse diebus ait Isidorus Hispalensis: Tribus mensibus secundum Isidorum Pacensem: Quattuor annis, vel menses, iuxta Vulsam Episc.*

SVINTHILA, *vt in Nummis antiquis appellatur, non* SCINTILLA, *aut* CINTILA, *eo ipso anno regnat ab anno* X. *Heraclij Imp. secundum Isidorum: qui anno* V. *huius Regis historiam finit. Concilio* IV. *Toletano eiicitur, cum regnasset annis* X.

631. SISENANDVS, *non* SISNANDVS, *regnauit secundum Vulsam, annos* III. *menses* XI. *dies* XVI.

636. SCHINTILA, *vt in nummis cuditur, non* Cintila, *neque* Scintila: *Regnat annis* III. *mensib.* VIII. *diebus* IX. *secundum Vulsam, probatque Concilium Toletanum* V. *primo huius regni anno habitum: quo &* B. Isidorus *Hispalensis vita decessit.*

640. TVLCA, *non* TVLCAS, *regnat, auctore Vulsa Episc. menses* IV. *annos vero* II.

642. CHINDASVINTVS, *vt è vetere Inscriptione Emeritensi vocandus, non* Cindasiundus, *aut* Ghindasuintus: *Regnat solus annis* VI. *menses* VIII. *dies* XX. *Cum filio* RECCESVINTHO, III. *annos,* VIII. *mens.* XI. *dies: vt Vulsa refert; addit autem obiisse* AERA 691. *Calendis Octobris.* D

649. RECCESVINTHVS, *vt in nummis cusum vidimus, non* Reccesiundus, *regnauit an.* XXIII. *mens.* VI. *& biduo, secundum Vulsam: aitque obiisse Cal. Septemb. Aera* 710. *Huius regni an.* XVIII. *obiit* S. Ildefonsus, *vt in eius vita Iulianus tradit.*

672. VVAMBA, *vt in Nomismatis scribitur, non* BAMBA, *Regnauit annis* VIII. *mense* I. *diebus* XIV. *auspicatus Cal. Septemb. regnum, finiensque* XIV. *Octobris die,* Aera 718. *seque regno abdicauit, vt Vulsa Episc. refert. Vixit in coenobio annis* VII. *mensib.* III. *vt ait Alfonsus* III. *Rex in Chronico Ouetensi.*

680. ERVIGIVS, *vt in nummis impressum, non* ERINGIVS, *coepit regnare à* XIV. *Octob. vsque ad* XVI. *Augusti, aera* 725. *cum an.* VII. *& dies* XXV. *regnasset, secundum Vulsam: sed error in calculo apparet, rescribendumque* annos VI. menses X. E

687. EGICA, *vt in nummis constanter cuditur, non* EGIPSA, *eligitur die* XVI. *Augusti, Rexq; inungitur* XXIV. *Nouembris, vt refert Vulsa. Annis regnauit* XV. *solus* X. *cum filio* VVITTIZA *quinque, vt idem Alfonsus* III. *scriptum in Chronico Ouetensi reliquit.*

701. VVITTIZA, *vt in nummis cuditur, non* VITIZA, *cum parente regnat an.* V. *& solus annos* X. *regnandi iam inde ab anno* 701. *fecit initium, vt idem Alfonsus tertius refert. Vulsa vnctum ait* XVII. *Nouembris die, aera* 738. *sed rescribendum arbitror* 739.

711. RVDERICVS, *vt nomismata praeferunt, non* Rodericus, *neque* Rodrigus *annum vnum* Gothis pulsis regnauit: *quem etiam caesum regno exuerunt Mauri Hispaniamque occuparunt propè vniuersam:* clade sane ingenti, ac luctuosa orbi Christiano.

ANTONII

ANTONII

AVGVSTINI

ARCHIEPISC. TARRACON.

ANTIQVITATVM

IN INSCRIPTIONIBVS.

DIALOGVS IX.

DE

INSCRIPTIONVM VSV, ET IN EAM QVAE Barcinone est ad S. Iusti: deque semissibus Vsuris.

A B. I integrum Tibi ac placitum est, quemadmodum de *Nomismatis* hactenus egimus, sic & de antiquis marmorum *Inscriptionibus* hodie differere, quas Tarracone multas iam inspexi, & alibi tot, tantaeque exstant, vt ingentia etiam volumina complerint, per mihi sanè gratum feceris. Aueo enim cognoscere melius, & hinc fructum capere non paenitendum. Manu itaque ducas, ac veluti digito viam commonstres, voti vt compos reddar: idemque hic noster, cum quo de hac re egi vehementer exoptat. A. Placet profecto vestrum hoc studium. Si enim pauca illa, quae in nummis adhuc vidimus, verba tam multa nos docent, vt superioribus iam diebus experti sumus; maior sanè vtilitas fuerit *Inscriptionum:* quae
B multis saepe constant versibus. Adhaec si è libris quà cusis, quà calamo exaratis, saepè etiam mendosis, vitas resq; gestas omnium aetatum cognoscimus, certiora ex ipsissimis eorum verbis, rebusque hauriemus. B. Veterem primo appellationem ex te audire cupio: mox de variis earum generibus. A. *Inscriptiones* plerumq; nominamus voce Latina, sed quae sit è Graeca ἐπίγραμμα deducta: quã- quam etiam adhibemus pro versibus, breuiter & acutè de re aliqua conscriptis: [*qualia Valerij Martialis sunt Epigrammata, & Graecorum in Anthologia.*] Vtque in aedificiis, statuis, ac sepulcris, tituli ostendebant, cui, aut cuius in honorem ponerentur, sic & *Inscriptiones*, quòd litteras inscriptas praeferrent, appellari solent. Quod idem est, vt diximus, cum Epigrammate. Et, si *inscriptum* dixeris, à litteris
C quibus constat, equidem non pugnabo; sed hoc patet latius. Nam & insignia, tapetia, ludique festi Troiani, inscribi etiam solent dicteriis, ac symbolis. *Titulos* quoque antiquitus appellarunt, tametsi & libri titulus sit, & capitis cuiusque, ac Dominicae Crucis, itemq; *Tituli* templorum, quales & Cardinalium Tituli, qui extra vrbis Ro. pomoeria *paroeciae* dictae. C. An ergo Cardinales omnes *Titulos* habent, & paroecias? A. Soli presbyteri habent, funguntur q; Parochi munere: vt interdum etiam diu nimis absentes Titulo priuati fuerint. Episcopi Cardinales vocantur, vel Ostiensis, vel Sabinensis, aut simili modo. Diaconi quoque Cardinales Titulis carent. Mortuis autem inscripta propriè *Epitaphium* nominamus: qua etiam voce abutuntur, qui quasuis inscriptiones *Epitaphia* appellent. B. Tabulae

INSCRIPTIONES. *Epigrammata.*

bulae antiquae Legum, aut Senatusconsulta, quae Romae exstant, & qualem pos- A
sides Praefecturae, recté-ne *Inscriptiones* nuncupemus? A. Minimè vero. B. Et formulae testamentorum, donationumq; vocari sic poterunt? A. Si vnum tantum testamentum, aut donatio esset, non *Inscriptio*, sed *scriptura* esset appellanda. Verum quando certa de caussa statua, arcus, sacellum, vel tumulus talem continet formulam, *Inscriptionem* dici facile patiar: qualis ea est, quae Barcinone iuxta S.Iusti templum, hodieque spectatur: optima fortasse Inscriptio, & vtilissima omnium, quas habet Hispania, [*& forte etiam extra eius fines cetera Europa, cum Ancyrana illa nuper bono publico euulgata à Busbequio Inscriptione.* B. Adeo-ne elegans illa est Inscriptio? A. Mox inter scedas illa occurret; tum vtilitatem eius ipse perspicies. Sed ad institutũ redeamus. De nomine quidem iã vidimus: de differentiis autem Inscriptionum quasdam attigi, vt viuis iuxta ac mortuis poni solere: affi- B
gi etiam aedibus, vt sacris sic & profanis, arcubusque, pontibus, & id genus aedificiis. Item statuis subscribi, & quidem varijs, vt Deorum, Dearumque, Virtutum, Imperatorum, & illustrium virorum: adde etiam animantium, etsi rarius. Sic & *Epitaphia* personis variantur, virorum, feminarum, libertorum, ac liberorum hominum: imo etiam equorum, canum, & quadrupedum. Altera rursum varietas scribendi est, vt linguarum, Graecae, Latinae, Hebraeae, & similium: soluta quoque ac vincta numeris oratione. Et certè versus partim elegantes, partim etiam rudes sunt, & inelegantes aeui sequioris. B. Alia sane differentia haec est, elegantis & non elegantis. A. Hoc ego discrimen maximè notabam, colligens Inscriptiones: Adeoque tempora cuiusque obseruabam. Omnesque Inscriptiones,
M. Tullij positas temporibus segregare solebam. Hinc, quae vel paullò antiqui- C
tate priores, vel non longo interuallo posteriores. Tertio, antiquiores illas: denique posterioris saeculi titulos collocabam. B. Sed breuiter Inscriptionum vtilitatem nobis expone, etsi quaedam ex dictis mihi nunc occurrant. A. Vidisti haud dubiè à Paulo Manutio, & Aldo eius filio collectas Inscriptiones, Orthographiae confirmandae causa, & quamuis temporibus non satis elegantium & inelegantium distinxerint: imò & falsas interdum obtrudi sibi passi sunt, quas pro veris venditant. Interdum etiam antiquum, etsi optimum negligunt; arripiunt vero quod ipsis placuit, vtilis alioqui liber & labor est, scripturae confirmandae, rebusque aliis. C. Cur Orthographia lapidum ac marmorum sit amplectenda? D
cum scalptores illi ac marmorarij rudes plerumque & illiterati fuerint. Quid ni libros potius sequar antiquos, à doctis hominibus descriptos? A. Vt illud extra controuersiam est, M. Tullium disertissimum omnium, vt ille Poëta ait, Romuli nepotum fuisse,

Paulus & Aldus F. Manutij, Romani.

Orthographia.

Catullus.

Quot sunt, quotque aliis erunt in annis:

omnesq; adeo eius aetatis scriptores disertiores, quam priores, posterioresѕ-ve exstiterunt; sic & scribendi ratio tunc optima existimanda. Esset enim maxima reprehensione dignum, bene dicere; scribere autem vitiosè. Constat enim, cur saeculum M. Ciceronis, ac Iulij Caesaris, & aequalium omnium sit habitum praestantissimum, non dicendo solum, sed & scribendo esse consecutos. Quae quidem scribendi ratio in libris manu ipsorum cõscriptis non perdurauit, vt cum nũmis, E
ac lapidibus conferre liceret. Si enim exstarent ipsorum autographa, illis vterer; fatererque elegantius eos scripsisse quam praedictos artifices, & ideo superuacaneam esse omnem lapidum ac nomismatum inspectionem. Verum cum illa intercIderint, nec sperari fas sit; legamus quae lapidi insculpenda mandarunt, etsi libertis, aut rudibus hominibus, & in apertum ipsi protulerunt. Credibile enim eos primum titulos oculis lustrasse, atq; emendasse, quam euulgarent. Suos item adhibuisse, qui sculptori, ac lapicidae adessent: [*qui iidem, vt Ciceroni Tiro, minia-*

t qs

A *tas cerulas & inscriberent ipsi, & intelligerent.*] Quae tabulae, ac membranae temporum iniuria cum interciderint, marmor, aesque fuit perennius; tabulaeque aereae, ac nomismata eadem non eorum transcripta, ad posteros transierũt, quae illorum ipsissima verba repraesentant. C. Sed Grammaticorum argumentis potius, quam librarijs acquiescendum quidam contendunt. A. Valeant illi. Tu vsum aurei saeculi potissimum sequere; siue dicere, siue scribere illorum libeat exemplo. Neque enim analogia, aut etymologia, quibus Grammatici nituntur vsquequaque certa est; neque cur hoc aut illo modo scribatur, certa reddi ratio potest, nisi sic vsos fuisse qui rectè aut scriberent, aut vterentur illo sermone. B. Da quaeso alias Inscriptionum vtilitates. A. Non minima ea est, qua scribae, causi-
B dici, quique à secretis sunt, alijque calamo sibi victum quaerunt; vsi formulis ad acta describenda pactorum, stipulationum, aut Testamentorum. B. Vera narras. A. Formulam *Epitaphij* boni, aut *Inscriptionis* egregiae hi lapides praestant, vt qui non admiretur & imitetur accuratè, non exprimet feliciter, etsi cetera doctus sit, multaeque lectionis. Sed comparemus inuicem titulos aedificiorum huius temporis cum antiquis & Italicis, in Principum inauguratione, pompis ac festis, cum iis quae extra Italiam in Gallia, Hispania, Germania, & Anglia, in pegmatis collocari solent, tunc discrimen apparebit: quale est versuum ad antiquorũ imitationem, & Transalpinorum huius aeui ex praeceptis solis. Adhaec sunt, & alia cõmoda: ad certius cognoscenda, quae in libris obscura sunt, aut mendosa: vt sunt nomina ac praenomina, & familiae Romanorum, Tribus, Legiones, Magistratus,
C Sacerdotia, eorumq; ministri, officia, Praefecturae Prouinciarũ, belli imperia, aliaque militum singularia, & id genus sexcenta. Huius rei exemplũ praebet vel vnus in suis Romanae Reip. libris Onuphrius Panuinius: quiq; Inscriptionibus ad res comprobandas vtuntur, & ad veteres illustrandos auctores. B. Satisfactum mihi abundè. Verũ nunc vtilitatem Barcinonensis illius modo abs te laudatae Inscriptionis cognoscere studeo. A. Meministi fortasse in Iure nostro Ciuili, quoties mẽtio fit Vsurae veteribus vsitatae, quae *centesima* est dicta, vel *semissis* proportione. Triens autem, aut Bessis: item duarum centesimarũ. Dabis etiam mihi, male Accursiũ, ceterosq; ante Hermolaum Barbarũ interpretatos *centesimam vsuram*, quae quotannis sortem aequarit, quasi centum pro centũ; in *semisse* vero quinquaginta
D pro centum quotãnis appenderetur; & de ceteris ad eundem modum. B. Memini sane, Teque in Emendationũ libris, reiecta falsa explanatione, veram cõfirmasse sententiam Hermolai, Bartholomaei Socini, Budaei, Alciati, ac Leonardi Portij, probareq; Graecorũ Latinorumq; scriptis *Centesimam* eam esse *Vsuram*, cùm singulis mensibus pars centesima penditur. Itaque de centum vnum quot-mensibus soluit, & quotannis duodecim: non, vt putat Accursius, centum pro centum. A. Recte tu quidem iudicas, & acu rem tetigisti. Erit itaq; *Semissis vsura*, quãdo ex centũ singulis mensib. dimidius nũmus penditur, & quotannis sex, non quinquaginta, vt Glossae nostrae ineptiũt. *Triens* adhaec erit, cũ pro centũ tertia vnius pars
E penditur, aut pro trecentis singulis mensib. vnus; & pro centũ quotãnis quatuor; & pro trecentis duodecim quotãnis. Non autem pro trecentis centum quotãnis. Praeterea in mẽtem tibi reuoca casum Legis tertiae in fine, Titulo, *Ad legem Falcidiam*. Legauit enim quidã patriae duodecim aureos quotãnis, vt Musicis in quadã festiuitate soluatur. Cupit vero heres quartã demere partem, Legis Falcidiae beneficio, quãdoquidem legatis soluẽdis non satis in bonis erat. Vult inquã heres Legis illius beneficio quartam eximere partem. Quomodo hoc igitur aestimandũ legatum? Paulus Iurisconsultus ait, Marcellum declarasse, numerandum, quanta pecunia legato persoluto de duodecim ratione trientis vsurae, sors aequaretur, tãtiq; aestimaretur. de trecentis itaq; cum duodecim pendi soleant, iusta haec erit

L. Nihil interest. D. de Naut. foenore.

CENTESIMAE. *Vsurae & Semisses.*

Lib. 1. cap. 8. & lib. 2. c. 10.

CENTESIMA Vsura *quae.*

Semissis Vsura.

TRIENS *Vsura.*

aestimatio, non triginta sex aestimãda, de quibus soluendũ Legi Falcidiae, hoc est A
noué, restabũt septem & viginti; quibus censum duodenarij, ac ne dimidiũ quidem redimat. B. Intelligo iam discrimen opinionis vtriusq; in hac Pauli Iurisconsulti lege. Neque dubium quin verius Graeci, quam Accursius, caeteriq; eius asseclae explicarint. Sed quî Inscriptio Barcinonensis huc pertinet? A. Quaerenda primũ ea est; qua inuenta, cum Hermolao Barbaro facere, meridiana clarius luce apparebit. Eius hoc principium est: L. CAECILIVS. L. F. PAP. OPTATVS. B. Iam repperi. Sed haec nonne ab Ambrosio Morali in Annalibus, & Antiquitatibus Hispaniae allata est? A. Est, & non est. B. Qui fieri id potest? A. Quia nec benè recitat, nec interpretatur rectè; quando quidem vitiosè descriptam nactus est: vt amicus quidam tricies hîc errasse deprehenderit. B. Doleo sane. Si enim in reliquis interpretandis lapsus est, Cyriaco est Anconitano comparandus. A. Praua B
nimis comparatio. Hic enim Cyriacus Inscriptiones fingendo commentus est,
Infra Dial. x. vt Io. Annius Viterbiensis Berosum & Metasthenem supposuit. At non idem Morali propositum; imo vera narrare studet, animique sensa piè & candidè profert, faceturque vitiosè transcriptam habuisse. Eam *Inscriptionem Barcinonensem* primum repraesentabo: mox, si potero, explanabo.

L. CAECILIVS. L. F.
PAP. OPTATVS
⊳. LEG. VII. G. FEL.
ET ⊳ LEG. XV. APOLLIN.
MISSVS. HONESTA
MISSIONE. AB. IMP.
M. AVR. ANTONINO. ET AVR.
VERO AVG. ATLECTVS AB. ANTE
INTER. IMMVHES CoNSECvT.
INHONOR=S A=DILICIOS
II VIR III FLAM. ROMAE
DIVORVM ET AVGVSTORvM
QVI R.P. BARC. ITA. L^G^. DO LEGO
DARIQVE VOLO -X-VIID EX
QVORVM VSVRIS SEMISSIBVS.
EDI VOLO QVODANNIS SPECTAC.
PVGILVM DIE IIII IDVVM. IVNI
VSQVE AT -X- CCL. ET EADEM DIE
EX -X-CC OLEVM IN THERMIS PVBLIC.
POPVLO PRAEBERI ET TECTA PRA=S
TARI EA CONDICIONE VOLO
VT LIBERTI MEI ITEM LIBERTORVM MEOR.
LIBERTARVMQ. LIBERTI QVOS HONOR
SEVIRATVS CoNTIGERIT.
AB OMNIBVS MV
NERIBVS SEVIRATVS EX
CVSATI SINT. QVOT SIQVIS C
EORVM AT MVNERA
VOCITVS FVERIT
TVM EA XVI D AT
REMPVB. TARRAC.
TRANSFERRI IVB=O
SVB =ADEM FORMA
SPECTACVLoRVM QVoT
SS EST EDENDORVM
TARRACONE.

D

L. D. D. D.

Integrè

A

Integrè ſic lego:

Lucius CAECILIVS *Lucij Filius, Papiriâ,* OPTATVS, *Centurio Legionis Septimae Geminae Felicis, & Centurio Legionis quintaedecimae Apollinaris: miſſus honeſta miſſione ab Imperatore Marco Aurelio Antonino, & Aurelio Vero Auguſtis: adlectus ab-ante inter immunes conſecutos honores Aedilicios, Duum-Vir ter, Flamen* ROMAE *[Deae] & Diuorum Auguſtorum, qui Reipublicae Barcinonenſi ita legauit:* DO LEGO, *darique volo Denaria ſeptem [millia] quingentos. Ex quorum vſuris ſemiſſibus edi volo quotannis ſpectaculum pugilum die quarto Iduum [hoc eſt* 10. *die] Iunij, vſque ad Denarios ducentos*
B *quinquaginta: Et eâdem die ex Denariis ducentis oleum in thermis publicis populo praeberi, & [ſarta] tecta praeſtari ea conditione volo, vt liberi mei, item libertorum meorum libertarumque liberti, quos honor Seuiratus contigerit, ab omnibus muneribus Seuiratus excuſati ſint. Quod ſi quis eorum ad munera vocatus fuerit, tum ea Denariorum ſeptem millia quingenta ad Rempublicam Tarraconenſem transferri iubeo, ſub eâdem forma ſpectaculorum, quod ſupra-ſcriptum eſt, edendorum Tarracone.*

LOCVS DATVS DECRETO DECVRIONVM.

A. Posita haec Inscriptio *L. Caecilio Optato*, ob gratam relictae pecuniae Ciuitati Barcinonensi memoriam, forte in basi statuae. B. Exstat-ne statuae mentio? A. Nulla: verum quòd ita sine verbo incipiat, exaudiendum forte τὸ EST, quasi diceret: *Hic est Lucius Caecilius:* alioqui mox in his verbis: QVI R.P.BARC.DO LEGO. redundabit prouocabulum QVI. Extrema quoque illa marmori insculpta L.D.D.D. ad statuam magis, quam ad reliqua marmori inscripta, pertinere videantur, B. Quid sibi hae litterae singulae volunt? A. Lego equidem *locus datus decreto Decurionum:* Et lapis iste quem inspeximus, quadratam fuisse basim statuae ostendit. B. Singula mihi, quaeso, ordine explana: A. Mos tibi geratur. Initio ad illa vsque verba: QVI R.P. nomina, Tribum, parentem, & militiaria officia, honoremque sibi à Marco & Lucio Antoninis Augustis habitum: item Magistratus, quos gessit, ac sacerdotium Flaminis recenset. Altera vero parte legati formulam continet, testamento relicti Barcinonensi vrbi, certae pecuniae, cuius fructu, aut semissi, vsura certa quaedam fieri iubet, pecuniae numero apposito, & quantum quotannis expendendum. Qui calculus vsquequaque respondet Graecorum de semisse vsura interpretationi: vt rem illos acu tetigisse, ac scopum feriisse necessario concludatur. B. Est quod gaudeam. Columellae enim verba ab Hermolao allata, deprauata erāt, & Codicis Theodosiani interpretis: & Graecorū quorundam numeri non per omnia quadrabant. Verum singula, quaeso Inscriptionis, quia alibi haec quoq; sunt aliis profutura, exponere graue ne sit. A. Principio illud tenendum, duo esse Inscriptionis latera, quales fere in libris, quas *columnas* vulgo appellamus; olim *paginas*, vel diminutè *pagellas*. Altera itaque pagina incipit SEVIRATVS. B. Sed haec verba, vltimo versui primae columnae L.D.D.D. non adhaerent. A. Ita est: Sed litterae illae singulae in fine legendae, nec suo stant loco. Primo tamen sunt lateri marmoris affixae, vt obuiae magis sint, cadantque citius sub aspectum, néve quis lapidem, sciens decreto Decurionum ibi positum, mouere loco auderet. C. Geminae litterae DD. legi-ne possent *Duumuirum Decreto?* A. Inuisitatum est ita *Duumuiros* scribere, vt è nummis Antiquis Coloniarum colligo; in quibus perpetuo II. VIR. & in vno II. VIR. in altero etiam D.D. sed post Duumuirorum nomina. Aliàs semper II. VIR. *Duumuirum* autem *decreto* dici non solet, vt *decreto Decurionum.* Clarum id è Titulo, *De decretis Decurionum.* Adhaec *Decreta* non Duumuirûm sunt, sed Decurionum, vt *Senatusconsulta* Senatus erant, non Consulum: vnde illis nomen inditum, neque dicta vnquam *Consulum,* sed *Senatusconsulta.* B. Decuriones hi cuius erant oppidi? A. Barcinonis vrbis, quam tunc *Coloniam* nominauit Plinius, additque *Fauentiae* cognomentum, *ac Piae.* Et supra docuimus, deducta recens Colonia centum statim *Decuriones* legi solitos, qui Romanis Senatoribus pares illic auctoritate essent: totidem etiam Romae initio Senatores, facta iam ex Alba Longa Colonia. Hinc Propertius:

Duum-viri. Decretum Decurionū Senatus-Consulta. BARCINO *Colonia.* *Dial.* VII. *Lib.* IIII. *Eleg.* I.

Centum illi in prato saepe Senatus erant.

B. Barcino, à familia Barcinonis; an Carthaginiensium fuit Colonia? siue ab Hercule condita, cum Barca nona mari mediterraneo veheretur? A. Quae de *Barca nona* fabulantur ob vetustatem vera-ne sint, scire non possumus, Carthaginiensiū potius fuisse credam Coloniam, à similis, *Barcinonis* cognomento, ducis Carthaginis, & quia *Punica Barcino* Ausonio est ad Paulinū Epistola. Verum pulsis Poenis Romani eò Coloniam duxerunt, quo tamen anno incertum. Venio ad marmoris verba: L.CAECILIVS. L.F. PAP. OPTATVS. En tibi gentis aut familiae *Caeciliae* longè antiquissimae, etsi Plebeiae Romae, mentio statim occurrit, quae & à Caeculo Vulcani filio, qui Praeneste condidit, genus repetebat. De hoc ita Maro:

Nec

A *Nec Prenestinae fundator defuit Vrbis* Aeneid. VII.
Volcano genitum pecora inter agrestia Regem, v.678.
Inuentumque focis: omnis quem credidit aetas
Caeculus—— Et alibi:
Instaurant acies Volcani stirpe creatus Lib.x.Aen.
Caeculus—— v.543.

Festus Pompeius duas adfert opiniones de *Caeciliae* gentis origine: vel à Caeculo Praeneste conditore: quod oppidum hodie *Palestrina* est: vel à Caecade Traiano comite Aeneae. Stirpis huius fuit *Caecilia Tanaquil*, L. Tarquinij Romanorum
B Regis quinti vxor; & post saeculis aliquot interiectis nobilis Metellorum familia, aliorumque hinc propagata. Praenomen huic *Lucij* datur, quod & parentis fuit. Vnde efficitur natu maximum inter liberos fuisse; itemque ingenium, cum parens praenomen haberet, triaque nomina honesta ac Latina habuisse. Dictus enim *Lucius Caecilius Optatus*. Praetereà, quia tribum habebat. B. Dic Tribus nomen? A. *Papia*, vel *Papiria*. B. Sunt-ne Tribus binae, an vnius duo nomina? A. Incertum id, & ambiguum, vt pleraque antiqua, & à memoria remota. Illud certum, ab antiquis scriptoribus, ac marmorū titulis *Papiriam* tribum diserte nominari; in nonnullis etiam lapidibus *Papiam*. *Papiria* itaque vetus est Tribus, vna de triginta quinque Tribubus rusticis. *Papia* vero extra ordinem numerumque censetur, & forte an curiae sit nomen. B. Cur Tribus nomen cognomento
C antecedit, sequiturque post L. F? A. Praeter vsitatum priscis morem titulos ita collocandi causa alia non occurrit, idemque seruatum in Senatusconsultis à M. Caelio allatis, lib. VIII. Epistolarum Ciceronis ad Familiares: iterumque Philippica IX. qua statuam ponendam persuadet Iurisconsulto excellenti Seruio Sulpicio. Sic enim nominat: SER. SVLPICIVS. Q. F. LEMONIA. RVFVS. Asconius quoque Pedianus in Verrinam secundam, Romanos † notat nominari solitos Tribus, aut Curiae cognomento, in quibus censerentur, idque auferendi casu, apparetque in multis à Paulo Manutio in librum illum Epistolarum Cicer. octauum recitatis * Inscriptionibus, ciuitatis nomen, aut Municipij, vnde quis originem duceret, vt Bononia, Florentia, Luca, Verona, Tarracone. Estq; locus
D insignis Cōmentariorum Caesaris belli Ciuilis lib. III. vbi plures sic nominantur milites. B. Hic itaque L. Optatus *domo Barcinone* scribi debuit? A. Recte quidem, nisi Barcinone posita Inscriptio esset. B. An alibi *Optati* cognomentum reperias? A. Equidem non memini. † Noui tantum *Optatum Mileuitanum*, qui sancti Augustini temporibus, [*contra Haereticum Parmenianum scripsit libros septem, ad schismata Donatistarum. Meminit enim lib.* II. *Siricij Pontificis, qui Damaso successerat.*] Apud Terentium legi *Optata loqueris*, & Virgilium *Coniugium optatum.* Igitur Latina vox est: idque forte agnomen datum, quod optando Patri ex voto natus est. [qualem Catullus *Desiderium parentis* nominasset] nisi forte heredi-
E tate acceptum est cognomentum. Nunc sequentia ordine legamus. B. Quin tu potius legis. Notas enim, & vncinos legere non dedici. A. Quid ais? B. Vide quaeso quid sequatur: > LEG. VII. G. FEL. ET > LEG. XV. APOLLIN. A. Lege: *Centurio legionis septimae geminae felicis, & Centurio legionis quintaedecimae Apollinaris.* B. Sane non diuinassem. Sed cur hac nota > pro *Centurione* est vsus? A. Facile mihi dabis C solum significare Caius, vel centum. B. Assentior, vt teneor. A. C si inuertas neutrum horum designet. B. Audire memini tunc *Caiam* significare, scribendo: Ɔ. L. pro, *Caiae Libertus*. A. Sic ferè de libertis feminarum Inscriptiones praeferunt. Nam feminae omnes *Caiae* antiquitus dictae à *Caia Caecilia Tanaquile*, de qua matrona nuper admodum mentio incidit.

† *Cicero quoque cum Arpinatibus in tribu Cornelia censebatur: vt ait Liuius lib.* XXXVIII.

* *Tribuum quoq; Rom. nomina, & Inscriptiones attulit Did. Couarruuias lib.* IIII. *Resolutiō. Variar.*

† OPTATI *plures in antiquarū Inscriptionum volumine: & Cos. in Fastis Onuphrij an.* M.LXXXVI. *D. Hieron. de Ecclesiast. scriptoribus, & Martyrol. Rom. 4. Iunij.*

> Centurionis nota

Cic. pro Muraena.

Plutarch. & B. Brissonius.

C. Male

C. Male itaque iudicant, qui *Luciam*, & *Publiam* inuersa littera L aut P scribendum A opinãtur? A. Nusquam certe videre contigit. Sed paenè dixerim hanc notam > pro *Centurione*, quasi C inuersum positum, etsi diplae magis appareat.

SCHOL. *Centesima* quoque *Vsura* per C. inuersum scribebatur. Volusius Maetianus, vt quidem Scaliger restituit; lib. de re Nummaria pag. 89. *Centesima, quae commodi, aut vsurarum nomine ad sortem applicaretur, sicilico, id est,* C *auerso, eo notatur, quod quum* C *centum significaret, conuertebatur ad eam summam, cuius centesima futura erat. Et siue vna conuenerat, vnus Sicilicus, siue plures, tot Sicilici ponebantur.* B. Quid

Dipla, *quid.* hoc verbi est *diplae?* A. Graecum, sonatque duas lineas in angulo concurrentes: qua voce & Cicero in Epistolis ad Atticum sit vsus, formamque ponit Isidorus in lib. I. Originum, seu Etymologiarum. B. Laudare-ne auctorem potes, qui hac nota seu dipla Centurionem designari affirmet? A. Opinor equidem, (nisi me B memoria fallit; neq; enim ad manum liber est) in Velij Longi Orthographia re-

Centuriones. periri, quem olim scriptorem Romae legimus. B. Centuriones autem cur dicti? A. Quòd centuriae militum praeessent, vt qui decuriae *Decurio* dictus: & centuriae eadem nota seu dipla signantur in variis Romanis Inscriptionib. B. Si Centuria centum est militum, multae sane cum Centurionibus in quaque Legione habebantur? A. Recte dicis. B. Cur igitur iste vnius Legionis Centurio, inter tot tantasque nominatur? A. Quiuis Centurio eius Legionis hoc tenebat no-

Primi-pilus. men: etsi suspicor primi-pili Centurionem fuisse: quod munus militiae honora-

Ald. Manutius Notis ad Sallust. tissimum est habitum. B. Hoc non assequor. A. Romanus exercitus tres in partes diuisus erat, eorum qui pedites militabant; puta in *Principes, hastatos, & triarios. Triarij* ceteris magis exercitati, & vltimo pugnabant loco: vocabanturque C *primi-pili,* & caput eorum *Centurio primi-pili,* & varijs belli erat praerogatiuis munitus. B. Hi fortasse *primi-pilares* sunt, quos libro ad Modestinũ *de Excusationibus* explanasti. Legionum harum an alibi mentio exstat? A. Tu lege quae Onu-

Did. Couarruuias lib. 4. Variar. Resolut. cap. 16. phrius Panuinius in suos retulit *de Repub. Romanorum* Commentarios: quodq; his auctoritate praeponderat, duplex est columna vetus in Capitolio Romano, cum XXXIII. Legionum nominibus. Locus item Dionis Cassij lib. LV. Tu perge, iam enim notae non amplius occurrent. B. MISSVS. HONESTA. MISSIONE AB. IMP. M. AVR. ANTONINO ET AVR. VERO AVG. B. Centurionem hunc honesta de causa militia abiisse paret. Quod differentiae caussa vsurpatum, contra D eos, qui ignominiae caussa ob delictum exauctorabantur. *Augustorum* autem istorum frequens in Iure ciuili mentio, appellatique *Diui fratres*, etsi fratres non essent natura, sed adoptatus vterque ab Antonino Pio. Verus quidem L. Aelij Caesaris filius fuit, qui ab Hadriano Imperatore adoptatus fuerat, antequam Titum Antoninũ Pium adoptasset. Veri autem praenomen *Lucius* erat; luxuriae ac deliciis deditus. Marcus autem Antoninus Philosophi est cognomento, bonus ac mitis Caesar. Notandum autem AVG. pro Augustis multitudinis numero hic scribi, vt COS. pro *Consulibus:* eaque vetus scribendi ratio fuit. Post enim induci coepit sub Imperatoribus, vt scriberent: AVGG. & COSS. & IMPP. quodque magis mirandum, de tribus totidem litteris scriptum IMPPP. AVGGG. COSSS. pro *Imperatoribus. Augustis. Consulibus.* Quid hinc sequitur? B. Vorago quaedam, at- E que abyssus: ATLECTVS. AB. ANTE. INTER. IMMVHES. CONSECVT. INHONORES. AEDILICIOS. A. Bis hic scribendo peccatum: in voce quae AB subiungitur & INHONORES. B. Tertiò quoq; peccatum in ATLECTVS per T pro D. Immo & quarto IMMVHES cum H pro N. A. Fingamus perdices edi semi-putidos, malum itaque resecantes bono vescamur edulio. Lego itaque. *Adlectus ab ante [scriptis] inter immunes consecutos honores Aedilicios.* B. Ita si legamus, nihil obscurum. A. Audaciae huius meae reddenda ratio T pro D in prima voce non valde

me

A me turbat. Frequens enim erat illis & vsitatum temporibus. Fabius enim Quin-
ctilianus regulã, velut in re obscura, tradit: *Ad praepositiu, Ac coniunctio.* Proximũ
vero compendium sic equidem lego: ABANTE, pro AB-ANTE. cumque sit ver-
sus extremum, S. tantum appono, vt sit *antescriptus:* vt in fine huius Inscriptionis
deprehendes SS. pro *suprascripta.* C. Amicus quidam legi posse opinabatur; A
BARC. pro *A Barcinonensibus.* A. Quid mihi olim in mentem venerit; dicam. AB
ANT. legendum videri pro *Antonino:* sed inspecto mox marmore vidi E adiectum.

SCHOL. ATLECTVS AB-ANTE,] T. *pro* D. *& retro,* D. *pro* T. *hic saepe positum
praepostere, vt* Quod-annis *quiuis deprehendat, & docet Pet. Ciaconius in Columnam ro-
stratam C. Duilij.* AB-ANTE, *vero hic idem quod simpliciter* Ante; *vt Graecis* πρὸ τοῦ, *De-*
B *mostheni vero* τὸ πρότερον, & ἔμπροσθεν, *Cicero ad Atticum, Epist.* 19. *Bibulus Comitia in-ante
diem* XV. *Kal. Nouemb. distulit. Et Propertius lib.* II. *Eleg.* 3.

Si quis vult famâ tabulas anteire vetustas.
Hic dominum exemplum ponat in-ante suum.

Rauennae quoque saxum sic incisum: NEQVE. AB-ANTE ALIAM PONAT. *pro:
Neque anteponat aliam.*] H vero pro N prono errore scriptum opinor, & par-
tium flagitium. CONSECVT. pro *Consecutos*, non audaciae sed interpretationis
opus est, nisi me amo. B. Legissem *Consecutus* nisi tu *Consecutos* suggereres. A. Lo-
co attentius inspecto vidi fore vt non benè antea legeretur *Adlectus inter immunes*,
si bene esset subiectum *Immunitatem consecutus.* Persuasit & illud, quod aliàs mo-
nui, qui iure Latij vterentur, si Magistratu in Colonia sua aut Municipio vteren-
C tur, Romanae ius ciuitatis obtinuisse: vt auctor est Strabo, de Nemauso Galliae
colonia agens. Sic Augusti, dum hunc aedilicium faciũt, vnà etiam aedilium Bar-
cinonensium praerogatiuam contulerunt: vtque Barcinonenses *immunes* erant:
sic & Optatus iste. *Immunes* autem fuisse Barcinonenses Paullus Iurisconsultus,
Titulo *de Censibus* refert. B. Si omnes Barcinonenses immunes erant, nihil igitur
huic collatum: quia vt Barcinonensis *immunis* erat. A. Inscriptioni huic potius
credam, quam illi Iurisconsulto: etsi non ait omnes fuisse immunes; vt diuinare
liceat Magistratus tantum immunes fuisse, iccirco dixisse: neque à Plinio *Immu-
nis Barcino* cognominatur, vt Caesaraugusta, & Illice, quae hodie *Alicante.* Vel
planius nodum sic expediam. Vespasianum enim idem Plinius refert, ius Latij
D toti contulisse Hispaniae. Adhaec dicamus, aedilicium creatum cum pari cete-
rorum immunitate. B. Quid de falsa scriptura INHONORES dixeris? A. Du-
plex hic cuneus occurrit. Primo natum errorem ex abusu loquendi, vt degene-
rante lingua Latina dixerint: *Consecutus inhonores* pro *Consecutus honores.* Deinde
suspicor *immunes* chartae inscriptum fuisse: Librarius Grammaticus corrigere id
voluit, & IN ad oram adscrisit, mox latomus ante *honores* collocandam praeposi-
tionem censuit. C. Nonne H in N verti debet in IMMVHES? A. Planum id; Sed
ad reliqua gradum faciamus. Subdit II. VIR III. hoc est *Duumuir ter*, significans
ter Duumuiri magistratum gessisse, qui erat quasi Romae Consul, vt aliàs dixi-
E mus, idque Barcinone. Nam si alibi, non praeterijsset silentio. B. Cur itaq; ho-
die *Consiliarij* vocantur, qui Duumuiri appellandi? A. Viridi id libro de more es-
set ibidem inscribendum; recte tamen suas seruant mordicus Consuetudines. Ma-
gistratum hic excipit Sacerdotium Flaminis: FLAM. ROMAE. DIVORVM ET
AVGVSTORVM. B. An Romana in vrbe Sacerdos fuit? A. Non existimo, sed
in Hispania, & *Romae*, non de vrbe, sed de Dea ipsa accipiendum. Moueor ad id
opinandum tot tantisque Augusti nummis, ac Tiberij, cum templo impresso,
& his litteris: ROMAE ET AVG. cumque templum fuerit, Flaminem habuisse
nihil mirum. B. Ergo copula ET traiecta est, & reponendum: *Romae & diuo-
rum Augustorum?* A. Non existimo, sed tres diuersas nominari personas: Ge-
nium

Strabo li. IIII *Geogr. initio.*

Roma *pro Dea culta, ait Prudentius, Rutilius, Sex Frontinus, Martial. Xiphilinus, & alij.*

nium Romae; & Imperatores vita functos; denique etiam viuos. C. Talis A *Flamen* inter eas, quos M. Varro recenset, non nominatur. A. Ecquid mirum? suae enim aetatis Romae Flamines enumerat. Hic Flamen neque Romae fuit, neque illis temporibus. Flamines autem extra Romam etiam fuisse notum è Miloniana Ciceronis, cum ait: *ad Flaminem prodendum Lanuuij.* Possum & Flamines Tarraconis ac Barcinonis ostendere his verbis conceptos: FLAMEN PROVINCIAE HISPANIAE CITERIORIS. FLAMEN COLONIAE TARRACONENSIS, aliosque, FLAMEN quoque AVGVSTALIS, in multis Inscriptionibus, cum Romae, tum extra Romam legitur. Queritur & M. Tullius in Philippicis Caesari Iulio Flamines datos, in quibus & M. Antonius fuerit. Nihil dicam de archiflamine, qui in Gratiani † Decretis nominatur, dum opus illud B Gregorij XIII. Pont. auctoritate prodeat, vt prodiit emendatum. B. Lente nimis prodit hoc opus, diu multumque expectatum. A. Sic operis difficultas postulat. Verum ad rem vt redeam, priusquàm ad alteram Inscriptionis partem transeo, notabis tria hominum genera, quibus hic sit vsus honestè Optatus, recenseri. Primo: Centurionem duarum Legionum, dum adolescens militat; indeque Aedilicius factus: post ter Duumuir in administranda Republ. idque in aetate virili. Senex tandem Sacerdotium Flaminis adeptus est. Polybium memoria teneo lib. VI. monuisse, ciuium Romanorum neminem Magistratū Romae, nisi decem antea annis militasset, gerere potuisse. B. Hinc adeo militares Romani, fortesque exstiterunt. A. Imo hinc fortè pessum ierunt. Ad hunc modum in variis marmoribus officia, ac sacerdotia cuiusque recenseri solita; exstatque C. Plinij minoris Epistola, qua statuam poni iubet aeris Corinthij Comi, seu Veronae, in aede Iouis, qua Magistratus, quos gesserit, enumerentur. Venimus ad secundam partem. Tu lege deinceps. B. Remora hic rursum superiore maior. A. Non memineram sane. Clarum illud est: QVI. R. P. BARC. mox nota quaedam ad legendum difficilis, sed bifariam lego semel † A.L^G pro ITA. LEG. hoc est, *Ita legauit.* Altero modo: † A L^C. pro ITALIC. quod Barcinonensis vrbis fortasse cognomen fuit. At in aliis Titulis Barcinioni alia attributa cognomina, vt nuper exposui: COL. F. I. A. P. BARC. B. Ea sic legebas memini: *Coloniae Fauentiae. Iuliae, Augustae, Piae, Barcinonis.* Sed legi posset pro I. *Italicae.* A. Non infitior, placet tamen magis quod prius occurrerat: *Ita legauit*, neque tam eleganter dixeris, *Qui Reip. do lego*, vt D hoc modo: *Qui Reip. ita legauit, Do lego*; Sequitur hinc: DO LEGO DARIQVE VOLO -X- VII D.

† *Dist.* 80. *initio, & c.* 2. *Vide A. August. Dial.* XV. *de Emendat. Grat.*

Plin. lib. III. *Epist.* Ex hereditate.

Dial. VII. *initio, & sup. Dial.* IX.

SCHOL. [DO. LEGO. DARIQ. VOLO -X- VII. D. *Exponit aliter Iosephus Scaliger libello postumo* De re Nummaria: *Legatum, inquit, denaria septem, quingenti, vt tunc loquebantur: id est, Denariorum septem millia quingenti. Semissis vsura in duo membra scissa, in* CCL. *&* CC. *denarios, qui fiunt vna* CCCCL *denarij, quod verum est.* B. Quid hae sibi notae volunt? A. *Denarium septem millia quingentos.* B. Denarij notā dixeras nuper X esse, quod decem assibus valeret. A. Idem nunc dico. Sed virgula accessit transuersa, ne numerus putaretur, legereturque XVII. *Mil.* B. Cur VII. cum linea supra posita septem millia significat? Superius vero in hac ipsa inscriptione: LEG. VII. est *Legio septima.* & II. VIR. III. est *Duumuir ter.* A. Hae notae vsu E discuntur, & ex adiunctis cognosci possunt. Nemo enim dixerit Legionem illam septenam millesimam fuisse, neque virum duorum millium, neque ter millies creatum. Sed nunc cum post VII. sequatur D. quae littera quingentos significat, necessario praecedat maior numerus quam centenarius necesse est. Itaque recte *septem millia Denariorum* hic legimus. B. Romanos pro millenis hac vsos puto nota ∞ & pro *quinq. millibus* alia nota, quae nunc non occurrit; tu quaeso suggere, qua forma Romani scribebant bis, ter, quater, quinies, sexies mille, ac deinceps, cum

A linea numeris inſcripta non vterentur. Morem, & hic tibi geram: ita notabant Romani.

CIↃ. vel ∞ Mille, 1000.
∞ ∞. bis mille, 2000.
∞ ∞ ∞. ter mille, 3000.
∞ IↃↃ. quattuor millia, 4000.
IↃↃ. quinque millia, 5000.
IↃↃ ∞. ſex millia, 6000.
IↃↃ ∞ ∞. ſeptem millia, 7000.
IↃↃ ∞ ∞ ∞. octo millia, 8000.
B ∞ CCIↃↃ. nouem millia, 9000.
CCIↃↃ. Myrias, Decem millia, 10000.
CCIↃↃ ∞. vndecim millia, & ſic deinceps.
CCIↃↃ. CCIↃↃ. viginti millia, 20000.
CCIↃↃ. CCIↃↃ. CCIↃↃ. triginta millia.
CCIↃↃ. IↃↃↃ. quadraginta millia.
IↃↃↃ. quinquaginta millia, 50000.
IↃↃↃ. CCIↃↃ. ſexaginta millia, 60000.
IↃↃↃ. CCIↃↃ. CCIↃↃ. ſeptuaginta millia.
IↃↃↃ. CCIↃↃ. CCIↃↃ. CCIↃↃ. octoginta millia.
CCIↃↃ. CCCIↃↃↃ. nonaginta millia.
C CCCIↃↃↃ. centies mille, 100000.

Hanc notam aliis multiplicabant centuriis, donec iſta reperta figura eſt: IxI. pro *Decies centena millia*. B. Idem-ne Decies, quod vulgo Hiſpani *Cuento* nominamus, aut *Million*. A. Idem eſt, & nuper Petrus Ciacconius tabellam ad me Roma miſit deſcriptam ex antiqua Fuluij Vrſini: quem *Abacum*, ad numerandum aptum vocabant. Viſuntur hic figurae I.X.C.∞ .CCIↃↃ.CCCIↃↃↃ†.X.† B. Deeſſe huic abaco video V.L.D.&c. A. Recte mones, ſed hi ex libris petuntur, multiſque Inſcriptionibus. B. Vnde colligis numerorum notas ſupra centum millia non habuiſſe Romanos, ſed deinceps eaſdem quoties opus eſſet iteraſſe figuras?
D A. C. Plinij auctoritate id didici, Romanos ad centum mille vſque numerare tantum potuiſſe. Plin. lib. 33. cap. 10. B. An hoc verum eſt cum *Decies* dicerent, pro Millione? A. *Decies* aut *Deciens*, tantum decem vices ſignificat; dicebatur tamen conciſe pro *Deciens centena millia.* Interdum etiam breuius *Deciens centena*, vel *Deciens*. Qui ergo dicit *Decies centena millia*, ſatis arguit ſupra hunc numerum, niſi *centena millia* identidem repetat, numerare non poſſe. B. Recte nunc aſſequor, quod dicis. A. Probatur idem aptius Inſcriptione columnae roſtratae C. Duilij, qua nota haec centum millium ſaepe iteratur, & ſi tunc in vſu fuiſſet nota illa qua *decies centena millia* poſtea notarunt, vtique poſuiſſet. B. Ad duos, tres-ve, plures-ve milliones, vt hodie nominamus, deſignandos qua-nam ſunt vſi figura? B. Hac potiſſimum.
E
IxxI. *Viciens*. Duo milliones.
IxxxI. *Triciens*. Tres milliones.

Et ſic deinceps. Sed ad Inſcriptionem explanandam reuertamur. B. Quanto breuior trita eſt hodie numerandi noſtra ratio. Sed dic quaeſo, cur litterae D virgam adiiciunt, vt *quingentos* denotet? A. Ne cũ aliis vocibus ac litteris legendo permiſceatur, né-ve praenomen ex illa faciant; qua in re pleriq; labuntur. B. Quis hic error eſt? A. Dicam. Scriptũ occurrit *D. Silanus:* legunt multi *Decius Silanus*, pro *Decimus*. Decius enim non praenomen eſt, ſed gentis, aut familiae nomen, è qua tres Decij pro Repub. ſe deuouerũt. Auctor quoq; Rhetoric. ad Herenniũ, lib. III. de

memoriae imaginibus agens, si denarij numeri meminisse Orator volet, meminerit, inquit, Praenominis *Decimi.* C. In Ser. Galba complures lapsos memini, qui *Sergium* pro *Seruio* legerent. A. *Sergia* gens vetus Romae, à Sergesto profecta, cuius & Maro meminit; eiusdemque gentis fuit *L. Sergius Catilina,* coniurationis in Remp. auctor. Galba vero Imperator *Sulpiciae* gentis fuit, in qua & *Seruius Sulpicius* Iurisconsultus noster: estque penes me nummus ita inscriptus: SER. SVLP. GALBA. B. Quanti aestimas Inscriptionis illam summam, septem millium, & quingentorum denariorum? A. Si septima quaeque vnciae argenti respondent, & octo drachmae vnciae similiter aequiualent, ergo septem millia denariorum vncijs mille valent, hoc est, octo drachmarum millia efficiunt. Quingenti vero denarij efficient drachmas seu denarios (quos *Reales* vulgo nominant) plus minus quingentos septuaginta vnum, etsi illis temporibus denarij, & drachmae octo vnciae aequiualebant. Vt autem calculus vsurarum respondeat; demus octo Regales Castellanos fuisse. Ad alia transeamus. B. EX. QVORVM VSVRIS SEMISSIBVS. EDI VOLO QVODANNIS SPECTAC. PVGILVM DIE IIII IDVVM. IVNI VSQVE AT -X CCL. His in verbis duplicem deprehendisse videor errorem. Scribendum enim QVOTANNIS non QVODANNIS: Et in extremo AT, pro AD scriptum video. A. Nuper monui has Mutas T & D. inuicem saepe permutari, testante etiam Quintiliano. B. EDI, recté-ne absque diphthongo scribitur? A. Rectè; itaque semper in Pandectis Florentinis Titulo *De edendo*; etsi cum diphthongo *Aedilis* scribitur. B. Illud SPECTAC. PVGIL. quomodo legam? A. *Spectaculum pugilum.* B. Pugiles sunt-ne iidem qui gladiatores? A. Etymon vtriusque vocis diuersum: A pugnis enim *pugil*: à gladio verò *gladiator* deriuatur. Pugnis igitur pugnabant pugiles; gladiis vero feriendo gladiatores. B. Ecquae voluptas pugnis videre inuicem percutientes? A. Eadem quae Senensium in suis festis; sed hi pugni longè validiores. Brachia enim manusque gestabant Romani loris ac plumbo vincta, quos *Caestos* nominabant, quibus & inuicem ad necem caedebāt: vt in ludis Aeneae in honorem Anchisae patris videre licet, vt fingit tertio Aeneidos Maro. Festus autem Pompeius: *Coestus,* inquit, *vocantur ij, quibus pugiles dimicant.* C. Fingebam mihi *Caestos*, vt in Virgilij imaginibus pueri vidimus, quasi lora aut flagella, coriis hinc inde ac plumbo dependentibus. A. Si Virgilium Petri Bembi cum iconibus antiquis vidisses, non ita opinareris, ostendique potest facilè depicta figura typis edita, Caestos repraesentans. B. Denarij CCL est-ne semissis vsura VIID? A. Desunt adhuc CC. quae mox subijciet. B. Cur IDVVM primâ longa littera scriptum video? A. Quia vetus eius scriptura EIDVS est, vt in nummis M. Bruti apparet: EID. MART. inscriptis, quo die Iulium Caesarem percussit: item in vetere Kalendario Romano semper EID. pro Idibus legitur: quod etsi temporibus est Ciceronis vsurpatum, posteà I longum diphthongo successit. Quamobrem in Augusti nummis videas: OB CIVIS SERVATOS, pro CEIVEIS: vtque mox dicemus copiosius, ratio cognoscendarum Inscriptionum aeui Ciceronis, vel paullò post editarum, diphthongus est EI pro I, vel OV pro V. & geminatae vocales. B. Hoc nunc in antecessum didici. Verum Vsuris finem imponamus. A. Sequitur: ET EADEM DIE EX·XCC. OLEVM IN THERMIS PVBLIC. POPVLO PRAEBERI. B. Haec, vt legenda censes? A. *Et eadem die ex denariis ducentis oleum in thermis publicis populo praeberi.* B. Quid-ni ait quantum olei singulis dandum? A. Quia non dabatur, vt domum ferrent, sed tantum cum in balneis lauarent, quas hic *thermas* Graeca voce nominat. Quo tempore in balneis lauantes sumptus faciebant. B. An lampas ibidem oleo ardebat, vel oleum aquae miscebant? A. Qui vnguentis carebant, oleo contenti erant, vt hodie sapone. B. Vnde colligis semissem hanc vsuram fuisse? A. Diximus centesimam esse, quae singulis

Margin: A, B, C, D, E; *Caesti.*; *Dial. x.*

A ſingulis menſibus (quae duodecim ſunt anni partes) de centum aſſem penderet:
Semiſſem vero, cum medium aſſem ſingulis menſibus, & ſex aſſes quotannis de
centum penderet. B.Recte dicis. A.Nunc in ſeptem millibus, & quingentis de-
narijs, quoties centum occurrit? B.In ſingulis millenarijs decem ſunt, quae ſep-
tuaginta efficiunt, & pro quingentis quinquies decem, erunt in vniuerſum, ſep-
tuagies quinquies centum. A. Finge nunc quotannis ſex pendi de ſeptuagies
quinquies centum. B. Sexies ſeptuaginta quinque efficiunt quadringentos, &
quinquaginta. Nam ſexies quinque, triginta reddunt, & ſexies ſeptuaginta, effi-
ciunt quadringentos & viginti. A.Ergo ſemiſſis vſura ſeptem millium & quin-
gentorum ſunt quadringenta & quinquaginta. In hac autem Inſcriptione VII.D.
ſeptem millia denariorum Barcinonenſi dantur ciuitati, ea lege, vt ſemiſſes vſu-
B rae partim CCL. in pugilum feſta impendantur ante diem quartum Iduum Iunij:
partim CC. oleo emendo, quod in balneo ſeu thermis lauantibus eo die praebebi-
tur. B.Capio nunc calculum, eſtque ratio aequa, ac iuſta. At ſi Accurſij vera eſſet
ratio, quantū impenderetur ſolutis ſemiſſibus vſuris de ſeptem millibus, & quin-
gentis Denarijs? A. Intra biennium vſurae ſortem adaequaſſent: hoc eſt, ſeptem
millia quingenti Denarij iterum perſoluerentur. B.O amentes †, qui tale Lega-
tum perpetuum ſuſcepiſſent. A.Tecum ſentio. Erant & alia onera: ET TECTA
PRAESTARI. EA CONDICIONE VOLO. B.Quid his verbis imperatur? A.O-
pinor eo die diuertendi ius gratuitum datum, etſi cui non exprimitur: ſed ſpecta-
toribus ludorum credibile eſt.

† *Ciuitati legari aliquid poſſe (vt hac Inſcriptione:) ait Paulus lib.* XXX. *Digeſt. cap. De Legatis & fideicommiſſis L.Ciuitatib.*

SCHOL. [ET TECTA PRAESTARI. *Idem Scal. praepoſterè accepta haec opinatur.*
C *Mens enim teſtatoris haec eſt, vt haec ſarta tecta, & bona fide praeſtentur, ſub conditione
propoſita, nempe excuſatione Seuiratus. Qua conditione deficiente, legatum ad Remp. Tar-
raconenſem transferri vult. At hic vir doctiſſimus intellexit, quaſi teſtator voluerit libe-
ras aedes ſine mercede iis praeſtari, qui ad panegyrim illam ſe conferrent.*] B.CONDI-
CIO, recté-ne ſcribitur C. littera potius quā T? A.Differunt *Condicio*, & Condi-
ctio. De illa Titulo, *De conditionibus & demonſtrationibus:* de hac Tit. *De rebus cre-
ditis, & de condictione*, & in ſequentibus: *De conditione indebiti, &c.* Recita nunc con-
ditionis capita: omiſſis litteris illis ſingularibus, quae in extremo omnino legen-
da. B. VT. LIBERTI MEI, ITEM LIBERTORVM MEORVM. LIBERTARVM-
QVE LIBERTI QVOS HONOR SEVIRATVS CONTIGERIT AB OMNIBVS
D MVNERIBVS SEVIRATVS EXCVSATI SINT. Quod-nam hoc Seuiratus offi-
cium. A. Non facile dixero: illud tantum: in aliis Barcinonenſibus Inſcriptio-
nibus reperiri, SEVIR AVGVSTALIS COLONIAE TARRACONENSIS, ET CO-
LONIAE BARCIN. Lucio Licinio Secundo poſita, qui Accenſus erat, & quan-
tum conijcio, libertus L.Licinij Surae in tribus, quos geſſit, Conſulatibus. Non
erat officium auctoritate plenum, quando libertis etiam committebatur, & mu-
neris adhaec excuſationem haberent. C. Latiné-ne dici poteſt; *Quos honor Seui-
ratus contigerit?* A.Cicero ſic alibi: *Cum animus naturam ſui ſimilem contigit.* Nec
magni refert: malim tamen *quibus*, non *quos* efferre.

SCHOL. [QVOS HONOR SEVIRATVS CONTIGERIT. *Horum verborum haec
E Scaligero ſententia eſt, quam vir doctiſſ. aſſecutus non ſit: Ad quos ex ordine contigerit, vt
Seuiri Auguſtales fiant, quia per orbem fiebant. Quos igitur contingebat ex ordine Seuiros
Auguſtales fieri, illi hoc munus detrectare non poterant. Teſtator autem vult, vt etiamſi or-
do & ſucceſſio eos vocet ad munus Seuiratus, tamen eius muneris excuſationem conſequan-
tur. Nam honorem quidem Seuiratus eos recuſare non vult, quoties ex ſucceſſione ad illud
vocabantur, ſed ab oneribus excuſari. ſumptus enim magnos eos, qui Seuiratu Auguſtalita-
tis fungerentur, ſuſtinere teſtatur Caput ex teſtamento M. Megonij, in quo teſtator Reip.
Petilinorum vineam ſuam legat, vt ex ſemiſſibus vſuris eos Auguſtales facilius onera ſun-*

ctionis suae sufferre poßint: QVOD. IPSVM. AD VTILITATEM. REIP. N. PERTINERE. EXISTIMAVI. FACILIVS. SVBITVRIS. ONVS. AVGVSTALITATIS. DVM. HOC. COMMODVM ANTE. OCVLOS. HABENT. Et Asisij: P. DECIMIVS P. L. EROS. MERVLA. MEDICVS. CLINICVS. CHIRVRGVS. OCVLARIVS. VI. VIR. HIC. PRO. SEVIRATV. IN. REMP. DEDIT. HS ∞ ∞. Videmus hic pro Seuiratu collata. HS. M. M.] Insequentia non admodum quoq; placent: QVOT SI QVIS EORVM AT MVNERA VOCITVS FVERIT. Ter enim peccatum video: *Quot* pro *Quod. At*, pro *Ad*, & denique *vocitus*, pro *vocatus*. Sequitur hinc: TVM EA XVII D AT REMPVB. TARRAC, TRANSFERRI IVBEO. B. Iterum occurrit *At* vitiosè, pro *Ad*. A. Ita est. Mox condicio eadem Tarraconensib. defertur, quae ante Barcinonensibus delata: SVB EADEM FORMA SPECTACVLORVM QVOT SS. EST EDENDORVM TARRACONE. B. Haec verba quid notant QVOT SS EST? A. Lego, *Quod suprascriptum est*. B. Nonne rectius foret, *Quae suprascripta est?* A. Omnino: ferri tamen illud queat: etsi T. rursum in QVOT vt supra pro D. positum. B. Fugit me paene cum de *Barcinonis* origine sermo esset, rogare cur nunc *Barchinonam*, & non *Barcinonem* vrbem appellent? A. Eodem nimirum errore, quo & pro *Tarracone*, vulgò *Tarraconam* nominant: & *Illerdam, aut Hyllerda*, pro *Ilerda*: & cetera ad eundem modum barbarè atque ineptè. Quod enim de *barca nona* fabulantur verius esset, si *barca* cum spiritu H. scriberetur. Tu cum Barcinonem proficisceris, caue legas lapidem sat magnum inscriptum non procul à curia Ciuitatis. Asserit enim comprobatum iam abunde esse ab Hercule conditam vrbem. B. Cauebo sane, nec assentiar. Sed est-ne alius Titulus quominus *Barchinona* sit appellanda? A. Est sane marmor, hoc initio: L. PEDANIO, desinitque ita: PERMITTENTE ORDINE BARCINONENSIVM. Alius quoque lapis sit inchoans: Q. CALPVRNIO. ibidem legitur: ORDO BARCIN. Plures Inscriptiones apud Hieronymum Paulum reperias, libro *De Barcinonensium Antiquitatibus, & ingenti volumine Inscriptionum orbis Europaei Gruteriano.*

DIALO-

DIALOGO X

DE INSCRIPTIONIB. AVREI SAECVLI CICERONIS.

Illustres doctrina & Eloquentia viri: CICERO, Caesar, Varro, & Sallustius.
Poëtae quoque, Virgilius, Horatius, aliique qui interciderunt.
De saeculi illius recta Orthographia.

I. Inscriptio Caeciliae, Q. Caecilij Metelli Cretici filiae.
B II. Cn. Calpurnij Pisonis.
III. C. Caesaris Strabonis L. F.
IIII. L. Cornelij Sullae, Felicis.
V. Q. Lutatij Catuli.
VI. C. Octauij, patris Augusti Caesaris.
VII. Siluano Sancto positum.] Verius Ios. Scalig. in Festum, dict. *Marspedis*.
VIII. C. Marij fragmentum suppletum.
IX. C. Poblicij Bibuli, Aedilis pl. monumentum.
X. Eucharitis Liciniae libertae } carm.
XI. Claudiae matronae honestae. } Iābico
XII. P. Valerij Poplicolae.
XIII. Appij Claudij Caeci, elegans Titulus.
C XIIII. Q. Fabij Maximi Dictatoris.
XV. M. Porcij Catonis Censorij.] è Tusculo municipio *Cato*, à porca, non porta, *Porcius*. Dictum M. Catonis Vticensis in Antiochenos è Plut. in vita Pompeij.
XVI. L. Aimilij Paulli.
XVII. P. Cornelij Scipionis Africani minoris.
XVIII. Coss. in eius Tribunatu.
XIX. P. Cornelij Scipionis Africani maioris.
XX. Q. Seruilij Caepionis.
XXI. Sex. Atilij Serrani.
XXII. Q. Fabij Allobrogici.
XXIII. C. Caecilij Metelli Imp.
XXIIII. M. Licinij Luculli.
XXV. M. Aimilij Barbulae, Dictatoris.
XXVI. L. Munacij Planci.]
Septem-Vir Epulonum.
Puluinaria Deorum.
Raeti & Rauraci populi.
XXVII. M. Calpurnij Pisonis Frugi.]
Consul *quinctum*, & *quinquies* differunt Sup. Dial. VII.

QVAE IN HIS EXPLANANDIS OBSERVATA.

X. De versibus Iambicis, & Trochaicis.
In Epitaphiis *Viatores* olim, & *Hospites* appellari soliti, & in extremo adhibitum S.T.T.L. *Sit tibi terra leuis*.
Titulus, pro Inscriptione.
D SCENA, an SCAENA scribendum, & LETVM pro Morte.
De CHORIS in Tragoedia, & in Aristophanis Comoediis.
Tibiae } Pares, impares. dextrae, sinistrae, & Sarranae.
XI. SEPVLCRVM, haud pulcrum, sine H. scrib.
Ai diphthongi vsus apud priscos in *Aulai Terrai*.
XII. Valerij, è Sabinis.
Poplicola, an *Publicola* scribendum.
XIII. *Dictator*, & *Interrex*, quis Magistratus.
Augures de caelo seruabant.
Bis Aedilem, aut Praetorem fieri, quando Romae solitum.
Tuscus, *Etruscus*, *Cepit*, scribendum.
R. an à Claudio reperta. De G. reperta Dial. VII.
Bellona Dea.
Duellum, post Bellum dictum.
XIIII. *Maxumus*, post Maximus sub Caesare.
COS. sine N scriptum, vt olim *Damnas*, *praegnas*.
Hannibal, *Hanno* cum spiritu scrib.
Cunctatoris, & *Verrucosi* cognom.
M. Minucius Rufus, Mag. Equitum, & Q. Fabio adaequatus.
Tribunus Celerum. Lex Curiata quae.
Patres patriae, qui primi dicti.
Emtus, *redemtus*, & *Paullus* an scrib.
Tibicines, & Tubicines discrepant.

ANTONII

A

ANTONII AVGVSTINI ANTIQVITATVM DIALOGVS X.

DE INSCRIPTIONIBVS ANTIQVIS CICERONIS AEVO: ET AVREI SAECVLI: ac de Viris Romae maximae Illustribus.

B

B. QVOD Barcinonensem rectè explanaris Inscriptionem, cupido sane incessit reliquas, in quibus aliquid sit operaepretij, cognoscendi, quod vtile sane sit haec intelligere: cumque eas potissimum laudaueris, quae aureo sunt Ciceronis saeculo, aut certè proximis temporibus sculptae, fac quaeso promissa appareant; vt quae cuius sint temporis intelligam. A. Constat Romae iam tum temporibus illis aurei Eloquentiae saeculi, artes, atq; arma ad summū esse culmen perducta: vt nō Italiāmodo vniuersam; sed & extra Italiā longè, lateq; maiorem orbis partem occuparint. Si enim cum militare robur, tum ingeniorū praestantiā consideres, superasse omnes eos, etiā qui post secuti sunt, facilè animaduertas. M. enim TVLLII CICERONIS summum ingenium cum in dicendo eluxit, tum in reliquis eius scriptis, cum elegantia, tum doctrina sic eminuit, vt nemo eum satis pro dignitate laudarit. Omitto prudentiam, qua & Rempub. ipse gessit feliciter, patriamque ab interitu vindicauit. Quis vero Iulium Caesarem praedicarit, non modo fortissimum Imperatorem, longe aequalibus superiorem, qui & vrbis & orbis Imperium obtinuit; Eloquentia adhaec à Cicerone proximum? Quid? M. Varronem amplius laudare, quam Cicero ipse in Academicis ornauit, & pro dignitate quis posset? vt pote *togatorum* omnium Latinorumque longe doctissimū. Sallustium vero, Historicum egregium, in his paucis, quae supersunt, adeo excelluisse obserues, vt cum Graecorum praestantissimo Thucydide componere Critici non dubitent. Quanquam autem hi quattuor, quos recensui, satis sint, vt quis iure optimo aureum verè illud saeculum cum dicendi gloria, tum rerum gestarum laude appellet; sunt tamen & complures alij, quorum si ad nos scripta peruenissent, vincerent haud dubie complures eorum, qui exstant; vt M. Cato minor, eiusque propinquus M. Brutus Caesaris percussor, & Asinius Pollio, qui Ciceroni se adaequare non dubitauit. T. adhec *Pomponius Atticus*, Ciceroni in paucis carus, & Cornelius Nepos: quem Valerius Catullus laudans *docta* scribere ait, & *laboriosa*. Adhaec, qui versibus ea tempestate scripserunt, laudandi sint merito: idemque adeo Catullus, & T. Lucretius, omniumque Princeps *Virgilius Maro:* & qui temporum iniuria interciderunt, *Attius*, Tragicus, *Pacuuius*, *&* *Licinius Caluus* Poëta & Orator excellens: *Cinna* quoque, *Varius*, & *Valgius* Poëtae insignes; qui quidem cum hoc saeculo maxime claruerint, quid mirum si formulas eorum in aeui illius Inscriptionibus obseruemus? Vnde autem potissimum conijciam, quae cuius

C

CICERO, *aureumq; eius saeculū.*

Poetae veteres.

A cuius ſint ſaeculi, ex re tunc geſta, quam continent, id colligo: vt in nummis Iulij Caeſaris. M. Bruti, ceterorumq; Caeſaris percuſſorum: item è L. Sullae, & CN. Pompeij, aliorumq; aeui illius, è titulis ac litteris appoſitis agnoſco. Idem in marmoribus vſu venit; res qua de agitur & nomina inſcripta; potiſſimum vero Conſulum ac Magiſtratuū tempora arguunt, quae non vt ſigna, ſed vt certa argumenta rem cōmonſtrant, cuius ſint ſaeculi. Quae ſi deficiant, Orthographia ipſa ſatis declarat, [*quae, vt M. Fabius ait, temporibus variauit.*] Si enim nomiſmata tunc cuſa, Legum item tabulas, ceteraq; vetera monumenta eius temporis attentius inſpexeris, certā obſerues ſcripturam, poſt omiſſam. B. Exemplo velim rem commonſtres. A. Placet ſane. Cuditur in nūmis illis, LEIBERTAS. OPEIMIVS. SERVEILIVS. PREIMVS. FEELIX. VAALA. MV'SA. In tabulis autem legum IOVS. *Orthographia vetus.*

B IOVDEX. MVVCIVS. QVOI. DEICO. CEIVEIS. AA. IOVSERONT. SERVOS. DIVOS. In variis autem Inſcriptionibus CAVSSA. COERAVIT. HÓC. IMPERIOSSVS, ſimiliaque. B. Ita-ne Ciceronis aeuo, adeo abs Te laudato, ſcribere ſoliti? A. Credo equidem. B. Cur igitur non apparet ea ſcriptura, praeterquā in Plauto, & Terentio? quae ita in eis foeda apparent, vt cetera elegantiſſimi Comici his deformari videantur? A. Fateor equidem, contra cōmunem dicendi vſum loqui id demum eſſe, quod aiunt, *ſurſum flumina.* Verum non id nunc ago, vt ad eam ſcribendi formam reuocare ſtudeam noſtrā, quomodo tunc nomiſmata, tabulae, & Tituli praeferebant: Sed illud propoſitum, quae cuius ſint aetatis Inſcriptiones oſtendere. Qua in re eius aeui Orthographiam à poſteriore ſaeculo diuerſam notando obſeruo, vt quae in Terentio & Plauto damnanda cenſes, ſi Ciceronis

C quoq; ac Caeſaris fuiſſe cognoſcas, etiam complectaris. M. Fabij Quintiliani, & A. Gellij teſtimonio confirmare poſſum, ceterorumq; verbis docere queā, Ciceronis aeuo & ſcripſiſſe, & pronuntiſſae EI pro I longa. Tunc enim viguit. P. Nigidius, Figuli cognomento, Philoſophiae ceterarumq; peritus artium; rationem ille exponit quando EI & quando I ſit ſcribendū. Ad hunc, ni fallor, Nigidium Ciceronis extat † epiſtola. Ante Nigidij tempora eādem Lucilius normā dederat: & Plautinarū argumenta Comoediarū, quae ſingulis initio verſuum litteris ἀκροςίχως oſtenduntur, idem comprobant. In *Captiuis* enim nouem hiſce litteris ſcriptum videas: CAPTEIVEI: quomodo Nigidius, & Lucilius nominādi caſum ſcribi ſolitum ferunt numero multitudinis PVEREI: at in gignendi caſu ſingu- *Cur Figuli cognomentū ſit additum refert B. Auguſt. lib. v. De ciuitate Dei, cap. 3.* *† Cic. lib. IIII. ad Famil. Epiſt. 13.*

D lari PVERI. Alibi meminerūt quidā viſa à ſe autographa Ciceronis manu, ac Virgilij cōſcripta, quibus princeps in ſuo quiſq; genere cum Orator, tum Poëta ſcriptū reliquit: CAVSSA. CASSVS. AIIO. & AIIAM. B. Magnum id in his vocibus teſtimoniū. A. Equidem plus fidei nummis, tabulis ac marmoribus tribuerim, quam Grāmaticorū verbis: ſed innumerabilia video mutaſſe, quibus illi ſint vſi; nos vero minime: vt maiuſculis ſemper vſos litteris; nos vero minimis, adeoque ſcripturā variantibus. Pronuntiabāt & illi verba aliter atq; nos hodiè, potiſſimū vero vocales. Nā pronunciādo apparebat facilè audienti, breuis-ne an longa eſſet vocalis, & quo tono ſeu accentu, acuto, graui, flexo-ue notanda eſſet. Tu vide, an quis hodie ſic pronunciarit? B. Nemo ſane, vt equidem exiſtimo. A. Iam illud cognoſcas, hac ſcribendi ratione rectius ſyllabarū modulum (quem Quantitatem in Scholis appellant) cognoſci potuiſſe. Conſtat enim Grammaticorū veterum teſtimoniis longas vocales geminatis ſcriptas litteris, vt FEELIX. VAALA. AA. MVVCIVS pro *Felix, Vala, & A* longo, *& Mucius.* Scribebant EI pro I longo, vt diximus: & OV pro V longa: vt IOVS. FOVRIVS, ceteraque paulo ante recenſita. Hoc igitur compendiū OVF quod in lapidibus legitur pro tribu *Vfentina*, Feſtus Pōpeius in ſerie vocū collocat, quae ab O inchoātur. Quare haec ſcriptura pronūciationem ſatis oſtendit. B. Quid ſignāt accentus inſcripti vocibus *Muſa,* & pro-

uocabulo *Hoc?* A. Idem nimirũ praestãt, quod o & v longas esse ostẽdãt syllabas. A Quintilianus hos apices vocat, & in locũ aliter scribentiũ posita sunt: tandem tamen taedio ducti omiserunt. B. Haec pronunciatio Orthographiã valde iuuabit, & nuper docere te memini oues rectius E longum pronunciasse, B E E, & non B E. A. Pertinet id quidem ad rem: & hunc ouium balantiũ sonum Graecus ille Poëta Cratinus apud Eustathium ex Aelio Dionysio his litteris scribit B H. Boum quoq; mugientiũ sonũ Graeci Latiniq; exprimũt per M V V, & non M V aut M Y vel M O Y, vel deniq; B O Y, vnde quidã boui nomen inditũ putãt, vt ab illo sono *Mugius*. Firmatur haec opinio Platonis in Cratylo auctoritate, qui hoc verbũ NOHCIC pronũciatum antiquitus affirmat, N O E E C I C: idq; prius fortasse quã repertae sunt duae vocales perpetuo longae, H & Ω. quibus olim Graecos caruisse suprà docui: impulsiq; sunt ad eas excogitandas, vt syllabarũ ostenderent modulum: vt V, vel per Y, B vel per O V diphthongum extulerunt. Quo factum est, vt & Latini veteres per O V, V longum extulerint. Sed haec sufficiant, ad comprobandum è scriptura lapidum inscriptorum antiquitatem ostendi. B. Recte probas huius esse aurei saeculi, non posterioris Inscriptiones: quia tunc illa de sita est Orthographia: verum dic an eâ ante Ciceronem sint vsi. A. Vsos esse certũ est, paucis demptis. B. Qua ratione maiorem Inscriptionum cognoscam antiquitatem? A. Vt initio diximus, è personis, rebusque, quas tractant, & ex Orthographia inusitata nostris temporibus. vt verbi gratia, in basi Columnae rostratae Duilio positae (cuius Quintilianus lib. I. idcirco commeminit) D saepe frustra adscribitur, vt in MARID, pro MARI: & C pro G ponitur, vnaque consonans pro duplici: aliaque id genus rancida & obsoleta. Ciceroniani autem saeculi Inscriptiones breuitate & C elegantia potissimum commendantur. Qui enim antea aut post, Titulos seu Epigrammata marmoribus indiderunt, longi sunt nimis ac prolixi, nec perinde elegantes, vt exemplis iam commonstrabo. Age, ducat agmen ac praeëat Epitaphium *Caeciliae Metellae.* Q. Caecilij Metelli Cretici filiae, quod extra S. Sebastiani portam Romae hodieque visitur, via Appiâ: qua de Tusculanarum lib. I. Cicero ait, sepulcra illustrium familiarum Rom. continere. Locus vulgo *Capo di Boue:* quòd ad rotundũ hoc aedificium area est capitibus bubulis cincta patens, & ramis ac vinculis colligentur. In summo sepulcri haec inscripta leguntur:

Dial. II.

Dial. VI.

I. Caeciliae Metellae.

CAECILIAE. Q. CRETICI. F.
METELLAE. CRASSI D

B. Vnde, quaeso, colligis Ciceronis aeuo positum Titulum? A. Vel sola breuitate, vt cetera desint, cognosco. Certum adhaec omnibus Q. Creticũ Consulatũ Romae cum Q. Hortensio gessisse anno post Rom. cond. DCLXXXIIII. Aedili iam Cicerone, anno antequam C. Verrem (quem Hortensius, & Metellus ipse defendebant) accusaret. Creticus enim postea cognominatus, quòd Consule M. Tullio, ni fallor, de Cretâ triumpharit. B. De tempore res nunc manifesta, sed cur additum CRASSI? an VXOR deest, ceteriq, Cretici & Crassi tituli desiderãtur? A. *Cretico* quidẽ deest nihil. Filia enim nomen & cognomen gestans patris, reliqua nomina suggerit: & ille tum mos erat feminis nomina gestandi, vt sine E praenomine, gentis aut familiae paternae nomen praeferrent. Sic C. Iulij Caesaris filia, CN. Pompeij vxor, *Iulia:* & Ciceronis filia, Dolabellae vxor, *Tullia* dicta: & *Cornelia* Cornelij Scipionis, eius, qui post Metellus dictus est, filia, alteris nuptiis Pompeio in manum data. B. Si duas haberent filias quomodo distinguebantur? A. Nata iam altera, nomen sic datũ, vt *Caecilia Minor* haec; prior vero *Maior* nominaretur. Sic Octauio Augusto duae erant sorores; *Octauia maior*, & *Octauia minor*. M. quoque Antonius duas filias habuit, *Antoniam maiorem, & minorem*, quarũ mentio apud Suetoniũ, & Corn. Tacitum exstat. B. Quid si tres filiae essent: quî appellabantur?

An. IↃCXC. post R. cond.

Feminarum nomina.

A appellabantur? A.Ordine tertia dicta quoque *Tertia*, vt M.Bruti soror, & altera Aemilij Paulli filia: si rursum quarta gigneretur, *Quarta*, *Quincta*, *Sexta*, *Septima*, & deinceps appellata. B.Ergo feminae cognominibus, vt mares praenominibus in familia distinctae? A.Distinguebantur & cognominibus maritorum, vt haec *Metella Craßi*: & quas nominaui, *Iulia Pompeij*, *Tullia Dolabellae*, *Cornelia Pompeij*, *Marcia Catonis*, *Porcia Bruti*, & apud Poëtas: *Hectoris Andromache*. B.Quis iste *Crassus*? A.Fuit coniux illius & credibile est celebrem ea tempestate fuisse *M. Licinium Crassum* Diuitis cognomento. CN.Pompeij bis in Consulatu collegam: qui bello Parthico pugnans cecidit. Nomen *vxor* non additur, cum vt subdita magis magisque amans ostendatur: & fuit cum viri vxores per aes & libram emerent, vt in manum conuenisse, emptaque diceretur. B. Quae alia tibi eius aeui Inscriptio est? A.In vinea Card.Carpensis Romae basis est statuae CN. *Pisonis*, his litteris: *Boethius in Topic.Cicer.* II. *Cn. Calpurnij Pisonis.*

B

CN.CALPVRNIVS
CN.F.PISO
QVAESTOR.PRO.PR.EX.S.C
PROVINCIAM.HISPANIAM
CITERIOREM.OBTINVIT

B.Quis hic *Piso* est, statua, grandique iudicatus dignus Prouincia? A.Data illi Prouincia tempore Catilinariae coniurationis non honoris gratia, nec re bene Reip.cõmodo gesta, sed vt Romã seponeretur. Vna enim cum Catilina in Remp. coniurarat, referente C.Sallustio, qui & occisum ait ab Hispano in Hispania, alia

C de caussa, non Prouincialium coniuratione, qui tale nihil solent. Obseruandum his temporibus singulis verbis punctum subijci solitum, nisi cum versum (vulgò *lineam* vocant) clauderet, & si compendia essent, vt S.C. B. Cur quaeso punctum omittitur? A. Quia illud litteras inuicem distinguit: ideo in vltima non collocatur, sed spacium eius loco habet. C. Cur QVAESTOR PRO.PR. vocatur? A. *Quaestor* quidem erat non tamen *Praetor*; & Praetoria erat Prouincia. Quare in Hispaniam hoc titulo mittitur: qua de re alibi nonnulla disserui, & Romam misi, quae Fuluius Vrsinus noster Familiae *Carisiae* adiungenda putauit. Illustris sane vir fuit *C.Caesar Strabo*, cuius haec Romae in statuae basi vel aedificij legitur Inscriptio: III. *C. Caesar Strabo.*

D

C.IVLIVS.L.F.CAESAR
STRABO
AED.CVR.Q.TR.MIL.BIS.X.VIR
AGR.DAND.ADTR.IVD.PONTIF

B.An propinquus hic C.Caesaris primi Imperatoris fuit? A.Non constat: meminit tamen frequenter illius M. Tullius in libris de Oratore ad Q. Fratrem, & in Bruto de claris Oratoribus, ac denique in Officijs. Falluntur enim, & fallunt, qui ea loca ad *Iulium Caesarem* Dictatoré in Fragmentis retulerunt. Hic enim Patrem habuit *Lucij* praenomine. At in Capitolinis Fastis (quo nullum maius Romae, aut certe vtilius spectatur Antiquitatis monumentum) Dictator ille filius dicitur alterius *Caij*, & nepos *Caij*. Quare huius esse filius non potest Dictator, quia *Lucij* nepos esset; ac ne idem esse cũ hoc Strabone potest, quia *Lucij* filius fuit, & nepos *Sexti*, & frater eius Paternus *Lucius* fuit natu maior, idemque Consul. Frater autem maternus *Q.Catulus*, clarus illis vir temporibus. *Strabo* hic, eruditus, elegans, & vrbanus fuit. Quamobrem Cicero lib. de Oratore secundo, Ioca ac dicteria acute commemorantem inducit. B.Haec litterarum compendia quos signant Magistratus? A.*Aedilis Curulis. Quaestor. Tribunus militum bis. Decemuir Agreis Danaeis, Adtribuendeis, iudicandeis, Pontifex*. B.Cur *Aedilis* Quaestori antepositur? *Error in Fragmentis Iulij Caesaris.*

ponitur? A. Quod honoratior sit. B. Eadem-ne in ceteris officijs ratio? A. fieri sane potest. *Tribuni militares* sex priorum legionum in antiquis Legibus post Magistratus nominari solent. *Decemuiri* extra ordinem caussa Legis Agrariae creari solent. B. *Pontificatus* cur in extremum reijcitur? A. Quia vltimo adeptus est loco; vel quia è numero fuit minorum Pontificum. B. Qui ergo maiores sunt Pontifices? A. Qui gradu sunt excellentiore, vt *Pontifex Maximus*; vt *Flamines*, praesertim maiores, *Dialis*, *Martialis*, & *Quirinalis*. Alia visitur Inscriptio Caietae, vt refert Onuphrius Panuinius, celebris illius *L. Sullae*, quem *Syllam* alij scribunt: A

IV. *L. Sullae.*

L. CORNELIO. L. F.
SVLLAE, FELEICI
DICTATORI B
LEIBERTEINI

B. Cur non scribitur LEIBERTEINEI, vt vult Lucilius? A. Haud scio an ita marmor contineat: sed fieri potest, vt extra Romam neglecta regula illa fuerit, & quidem in ea temporum in Italia perturbatione. Et Libertini partim liberti erant, partim eorum liberi. B. An ergo *Libertini* liberi sunt Libertorum? A. Ita est, vt apud Suetonium in Claudij Caesaris vita legimus. Vidimus & in Capitolio Romae *Q. Catuli* Inscriptionem, instaurato templo, bello ciuili Sullano & Mariano incenso: at instauratum suspicor hunc titulum. Nam aliàs templum idem conflagrauit, instauratis simul Titulis antiquis, positisque nouis: Q. LVTATIVS. Q. F. Q. N. CATVLVS. COS. SVBSTRVCTIONEM ET. TABVLARIVM. EX. S. C. FACIVNDVM. CVRAVIT. alij sic legunt, DE. SVO. FACIVNDVM. COERAVIT. C B. Nulla hic templi fit mentio. A. Forte alia Inscriptio templo apposita fuit, & haec vicinis aedibus affixa. Parentis Augusti Caesaris Titulus exstat, sed filio imperante positus. Erat Romae in domo Angeli Colotij:

Cap. 28. & 29.

V. *Q. Catuli.*

VI. *Patris Augusti Caesaris.*

C. OCTAVIVS. C. F. C. N. C. P.
PATER. AVGVSTI.
TR. MIL. BIS. Q. AED. PL. CVM
C. TORANIO. IVDEX. QVAESTIONVM
PR. PRO. COS. IMPERATOR. APPELLATVS
EX. PROVINCIA MACEDONIA

B. Haec quomodo legenda censes? A. *Caius Octauius, Caij Filius, Caij Nepos, Caij Pronepos, Pater Augusti. Tribunus militum bis. Quaestor. Aedilis Plebis cum Caio Toranio: Iudex Quaestionum, Praetor, pro Consule Imperator appellatus ex prouincia Macedonia.* B. *C. Toranius* Aedilis-ne fuit, an Iudex Quaestionum? A. Aedilem fuisse arbitror, etsi hîc ambiguum est. B. Quis est *Iudex Quaestionum*? A. L. Sulla leges tulit, formamq; Quaestionum publicarum praescripsit, vt *De Sicariis, de Falsis, de Repetundis, &c.* Praetores item nouos quattuor instituit, qui cum iudicibus certis è cistis in his Quaestionibus eductis, de Criminalibus causis cognoscerent. Horum Iudicum Princeps *Iudex Quaestionis* dictus, qui Praetoribus alibi occupatis caussas cognoscebat. Carolus Sigonius, homo eruditissimus, notat post Aedilitatem ferè fieri solitos *Iudices quaestionum*: equidem ante & post forte creatos arbitror. B. Haec Inscriptio, temporibus-ne Ciceronis fuit? quî id probas? A. Ciceronis ipsius epistola ad Q. Fratrem: *& Octauium* laudat, hortaturque, vt cum absit propius, similis Octauio esse velit. Quinctus enim Asiae erat Proconsul, vt Macedoniae Octauius: cuius etiam epistolae Suetonius in Augusti vita meminit. B. Quare *Imperatorem* nominat? A. Ob partam alibi victoriam, cum milites Imperatorem appellare solent: vt alibi de Cicerone Imperatore in Cilicia dicto disserui: & vnius tantum legis memini, in qua sic *Imperator* nominetur, non pro D E

Car. Sigonius

Cap. 3.

Dial. IIII. extremo.

Caesare

A *Caesare*.aut *Augusto*. B. Miror equidem talem exstare Legem. A. En tibi: *Quod Imperatores captiuos vend ac per hoc seruare, nec occidere solent*. B. De Imperatoribus post Iulium Caesarem accipi-ne verba illa possint? A. Minime vero, vt opinor. Meminit enim vocis serui, quae Iulio Caesare antiquior est, & etymi rationem ibidem reddit. B. Ita est. Sed habes-ne huius temporis aliam Inscriptionem? A. Puero Cicerone, vel certe adolescente, positas habeo, vt hanc Romae, vt aiunt, visam: VII. *Siluano Sancto.*

SILVANO. SANCTO
C. AVSTVRNIVS. MEDI
CVS. LVD. GALLIC
B PORTIC. ET. EXEDR
ET. SIGN. AEN
VOTO. SVSCEP
L. M
DEDIC. KAL. MAI
L. MARCIO. ET
SEX. IVLIO. COS

B. Est-ne statuae basis, aut in aedificio collocata? A. Equidem ipse non legi, sed aedificium fuisse, & statuam conijcio. B. Vnde conijcis? A. Ex his verbis PORTIC. ET. EXEDR. ET. SIGN. AEN. hoc est: *Porticum, & Exedram, & Signum aeneum*. C. *Signum & statua* an differunt? A. *Signum* Diis magis conuenit, vt in quadam Ciceronis epistola: *Martis vero signum, quo mihi pacis auctori?* & alibi: *Signum Libertatis, & Signum Concordiae*, quae pro Diis tum colebantur, dixit. C. Quid *Exedra?* locus-ne sex sellarum? A. Scribendum itaque fuit cum spiritu H, vt & *Hexameter* versus à sex pedibus. *Exedra* vero non sex tantum, sed plurium etiam est sedium, locus non absimilis Capitulo monachorum, vt ipsi nominant, vel ludo studiosorum, aut amplus est ad ambulandum, ac differendum locus. C. *Siluanus* nonne per Y Graecum scribendum, vt *Sylua*, quasi à Graecis fluxerit? A. Alias decepti sunt complures in hac similique etymologia ac scriptura. Hodie docti scribunt per I *Silua, Siluester, & Siluanus*, quo modo & veteres perpetuo sunt vsi, vt & *Silanus*, non *Syllanus*, & *Sidera*, non *Sydera*. B. Quid hoc rei MEDICVS. LVD. GALLIC? A. Chirurgum fuisse gladiatorum opinor, qui in ludo exercerentur, *Gallici* cognomento, itaque lego *Medicus Ludi Gallici*; quomodo & in alio marmore visitur *Medicus Ludi Matutini*: & vtriusque ludi P. Victor in secunda regione vrbis Romae commeminit. Nomen autem *Austurnius*, mihi quidem inauditum, & haud scio an ex *Aue & Sturno* compositum. B. Quid est VOTO. SVSCEP. L. M? A. Puto equidem aliter lapidi insculptum fuisse, quo modo alibi saepe singulis litteris V. S. L. M. hoc est: *Votum Soluit Libens Merito*. Descripsit autem aliquis, quo modo ille per errorem legendum opinabatur. Si ita omnino scriptũ erat, legendum. *Voto Suscepto Libens Merito*. B. Quo anno Consulatum illi gesserunt, cum facta haec dedicatio est? A. Anno ante bellum Marsicum seu sociale, qui est Vrbis conditae sexcentesimus sexagesimus tertius. Et Cicero natus anno sexcentesimo quadragesimo septimo, qui in hoc bello militauit. Exstat C. Marij fragmentum Inscriptionis, qui vt & ipse Cicero, Arpinas fuit, Consul Romae septies, perijtque anno post Ro. cond. IↃCLXVII. cum vicesimum Cicero annum attigit. Inscriptioni autem magna pars deest:

Explicat ingeniosius Ios. Scal. in Festũ Pompeiũ dict. Marspedis.

C *Signum & Statua.*

Exedra, quid

D

E *An.* DCLXIII. *An.* IↃCXLVII *natus Cicero.* VIII. *C. Marij.*

———AVGVR. TR. MIL. EXTRA
———VGVRTHA. REGE. NVMID.
———TRIVMPHANS. IN
———ANTE. CVRRVM. SVVM

———NSVL.APSENS.CREATVS A
———ONORVM.EXERCITVM
———CIMBROS.FVGAVIT.EX.IEIS
———HAVIT.REMP.TVRBATAM

Supplere quidam de ſuo conati ſunt, quorum emendatiorem partem nunc proferam:

C.MARIVS.C.F.COS.VII
PR.TR.PL.Q.
SORTEM.BELLVM.CVM.I
GESSIT.EVM.CEPIT.ET.
SECVNDO.CONSVLATV. B
DVCI.IVSSIT.III.CO.
EST.IIII.CONSVL TEVT
DELEVIT.V.CONSVL
ET.TEVTONEIS.II.TRIVMP.
SEDITIORIBVS.VI.CONSVL.PACAVIT. &c.

Cetera commemorare non decet. B. Dolendum ſane tam multa in hoc marmore deſiderari. A. Credo ego Marij hoſtes memoriam eius eradere conatos. Attulimus hactenus certas eius aetatis Inſcriptiones: Adferam nunc alias, non perinde certas, ob elegantiam tamen legendas. Prima ſit *C. Poblicij*, quae Romae in vetere pariete ſpectatur:

IX. *C. Poblicij Bibuli.*

C.POBLICIO.L.F.BIBVLO.AED.PL.HONORIS C
VIRTVTISQVE.CAVSSA.SENATVS
CONSVLTO.POPVLIQVE.IVSSV.LOCVS
MONVMENTO.QVO.IPSE.POSTERE.IQVE
EIVS.INFERRENTVR.PVBLICE.DATVS.EST.

B. Vnde tantum honoris *Poblicius* meruit? A. Neſcio ſane. Ouidius Naſo in Faſtis duos refert fratres *Poblicios* Aediles plebis, qui Florales ludos inſtituerint. Sex. Pompeius Feſtus *Cliuum Poblicium* dictum ait, quod *L. & M. Poblicij Malleoli* damnatis paſtoribus inſtaurarint, vocatq; *Curules Aediles*, ſed reponendũ *plebeios*. Erant enim familiae plebeiae. Hos ego Ciceronem tempore anteceſſiſſe exiſtimo. Dubium & illud, cur his Romae ſepulturae datus locus; ſed ſuſpicor aliunde Romã tranſlatos lapides & ibi fixos, vbi nunc viſuntur, iuxta Traianã columnam. B. Si extra Romam eſſet, non tanti eſſet pretij. A. Tecum ſentio. Vides CAVSSA gemino SS. & POSTEREI cum EI ſcribi, vt ante monui. B. *Poplicius-ne* an *Publicius* dicendum? A. In marmore per o ſcribitur, vt & in multis penes me Nomiſmatis, etſi *Publius* dicatur, & *Publicus* & *Reſpublica*, aliaq; ad eundem modum. Nam *Publicus* à Populus, quaſi *populicus* deriuatur. Adhaec in antiquis Inſcriptionibus legitur. P.VALESIVS POPLICOLA, pro *Publicola*: vt mox dicemus vberius. Duas nunc adferre libet Inſcriptiones verſibus eleganter conſcriptas, primumq; eam, quam exſtare certo ſcio, quamque Romae in aedibus Gentilis Delphini, ſummi amici, quondam ipſi vidimus:

Feſtus emendatus. D

X. *Eucharis, mima.*

EVCHARIS. LICINIAE. L. E
DOCTA. ERODITA. OMNES. ARTES. VIRGO. VIXIT. AN. XIIII.
HEV. OCVLE. ERRANTE. QVEI. ASPICIS. LETI. DOMVS
MORARE. GRESSVM. ET. TITVLVM. NOSTRVM. PERLEGE
AMOR. PARENTEIS. QVEM. DEDIT. NATAE. SVAE
VBEI. SE. RELIQVIAE. CONLOCARENT. CORPORIS
HEIC. VIRIDIS. AETAS. CVM. FLORERET. ARTIBVS
CRESCENTE. ET. AEVO. GLORIAM. CONSCENDERET
PROPERAVIT. HORA. TRISTIS. FATALIS. MEA
ET. DENEGAVIT. VLTRA. VITAE. SPIRITVM

DOCTA.

A DOCTA. ERODITA. PAENE. MVSARVM. MANV
QVAE. MODO. NOBILIVM. LVDOS. DECORAVI. CHORO
ET. GRAECA. IN. SCAENA. PRIMA. POPVLO. APPARVI
EN. IN. HOC. TVMVLO. CINEREM. NOSTRI. CORPORIS
INFISTAE. PARCAE. DEPOSIERVNT. CARMINE
STVDIVM. PATRONAE. CVRA. AMOR. LAVDES. DECVS
SILENT. AMBVSTO. CORPORE. ET. LETO. IACENT.
RELIQVI. FLETVM. NATA. GENITORI. MEO
ET. ANTECESSI. GENITA. POST. LETI. DIEM
BIS. HIC. SEPTENI. MECVM. NATALES. DIES
TENEBRIS. TENENTVR. DITIS. AETERNA. DOMV
ROGO. VT. DISCEDENS. TERRAM. MIHI. DICAS. LEVEM.

B B. Elegantes ſanè verſus, & ſi praeter Hexametros, Pentametros, & Elegiacos, Poëtis magis tritos, & Epigrammatum proprios, vix alios agnoſco. Comicorum vero ac Tragicorum penitus ignoro, vt & Horatij atque Catulli Lyricos numeros. Hi quales tandem ſunt? A. Comoedorum ac Tragoedorũ; quos Iambicos Senarios, ſeu Trimetros nominant, neque adeo ſunt ad intelligendum difficiles? B. Cur ſic nominantur? A. *Iambici* quidem, quod omni ſede Iambum recipiant. B. Ecquis *Iambus* eſt? A. *Syllaba longa breui ſubiecta vocatur Iambus*, ait Horatius, vt *Viros, domos, iners*. B. Quid ſi inuertas vt breuis longae ſubiiciatur. A. Choreus erit pes, ſeu, vt alij vocant, *Trochaeus*: B. His-ne Iambicis tantum verſibus ſunt vſi Plautus ac Terentius? A. Optimum id quidem in Iambicis eſt genus, ſed variatur. Si enim pedem adijcias *Septenarius* erit, mox *Octonarius*: Eſt & aliud *Trochaicorum* genus, qui inuerſis ambulant Syllabis, ſi longam breuis excipiat locis imparib. Hinc vitioſè Trochaeus Iambi loco, ac praepoſterè collocabitur vtrobique. B. Exemplum cedo Trochaicorum. A. Optimus ille putatur, quem in Iulij Caeſaris triumpho milites, vt ſolent, occinebant: teſte Suetonio in Caeſare, cap. XLIX. *Iambici verſus.* *Trochaici.*

C

Ecce Caeſar nunc triumphat, qui ſubegit Gallias.

Trochaeus hic paribus ſedibus ſpectatur, alternante Spondeo. Ad Inſcriptionem, quae eſt in manib. reuertamur. EVCHARIS LICINIAE L. Si ſaeculo inſequenti poſita eſſet Inſcriptio, aeuo ſequiore, geminaſſet vocem LICINIAE: ſic enim appellata & domina eſt & liberta. Solent enim ſerui iam manumiſſi herilis familiae nomen induere, vt Tiro M. Tullij Ciceronis libertus dictus eſt *M. Tullius Tiro*. *Dial. IX.*

D Scribi etiam hoc modo potuit: LICINIA. Ɔ. L. EVCHARIS. B. Hoc eſt: *Licinia Caiae Liberta Eucharis*, vt nuper à Te alia de cauſa explicatum memini. Sed cur in lapide rectius ſit non equidem aſſequor. A. Quod heram ſic magis honoret, nomen illius non mutuata, ſed ſuo vſa *Eucharis*. B. Quid hoc, quaeſo, Graecis ſonat? A. *Gratia praeditum* ſignificat. B. Secundus verſus eſt-ne carmen: DOCTA ERODITA? A. Pars eius eſt: ſtatim enim non longè, in verſibus repetitur. C. Sed vtrobique ERODITA lego: non-ne rectius ERVDITA dixerit? A. Vocis originem deriuat, opinor, à *Raudus*, vnde *rodus*: vt ab *aula* fluxit *olla*; à *Paulla Polla*: & à *rodus, rudus*, etſi hic prima eſt ſyllaba breuis, & à *rudis rudens*, & *Eroditus*, ſeu *Eruditus*. C. *Raudus*, vel *Rodus*, quid ſignificant? A. Feſtus Pompeius ſegmina ait eſſe rudis metalli & impoliti. Vnde in emptionibus & mancupiis formula manauit: *Rauduſculo libram ferito*. B. Non aſſequor illa: OCVLE ERRANTE. A. Nil mirum. Reſcribendum enim auferendi caſu OCVLO. Compellare enim eos videtur, qui ſepulcrorum titulos legendo oberrant: in quibus & *Hoſpites*, & *Viatores* appellare ſoliti. Exemplis id manifeſtum erit. Cicero enim ex Simonide Graeco vertit Epitaphium trecentorum Laconum; qui duce Leonida ad Thermopylas pro patria, Xerxis exercitum arcendo, ceciderunt: *Formula vetus.* *Cicero Tuſcul. I.*

E

Dic, hoſpes, Spartae, nos te hic vidiſſe iacentes,

Dum

Dum sanctis patriae legibus obsequimur. A

Et in Q. Ennij Epitaphio apud eundem Tullium,

Aspicite, ô ciues, senis Enni imagini formam:
Hic vestrûm panxit maxima facta patrum.

Agell. lib. I. cap. 24. Item in Pacuuij Poëtae apud Agellium tumulo:

Adulescens, tametsi properas, hoc te saxum rogat,
Vt se aspicias, deinde quod scriptum est legas.
Hîc sunt Poetae Pacuuij Marci sita
Ossa: hoc volebam, nescius ne esses. Vale:

In alia quoque Inscriptione, de qua mox erit dicendum, scriptum videas:

Hospes, quod deico paullum est, asta, ac pellege. B

Apud Valerium quoque Catullum, in Faselo:

Faselus ille quem videtis hospites.

B. Vtile sane id genus titulos & versus audire; & collectos, vt quis cum vsus est, imitetur, ad manum habere. TITVLI hic nomen pro *Inscriptione* forte adhibuit? A. Ita opinor. C. Recte-ne scriptum PARENTEIS? A. Non opinor, sed reponendum existimo gignendi casu PARENTIS, expuncta E. tametsi non facile dixero quis hic eius parens, qui tituli sumptus fecerit. B. Rectum-ne illud: VBEI. SE. RELIQVIAE, &c. A. Neque sententia constat, nec versus. Neq; enim VBEI, si ad titulum referas, rectum est, quia reliquiae non in titulis, sed in tumulis collocari solitae. Accipiendum itaque de titulo tumuli, cui includebantur ossa, & cineres. Neque pronomen SE hic quadrat, non enim lipsana se ipsa condebant in C tumulo. Adhaec & in syllabas impingo. Emendandũ itaq; censeo: VTEI RELIQVIAS. CONLOCARENT. CORPORIS. B. Placet haec felix tua cõiectura. Sed quid HEIC hoc quidem loco significat? A. Pro in hac re vel persona. [*Quid si* HEI *reponas?*] B. Facessit negotium & illud: GLORIAM CONSCENDERET.† A. Mihi quoque displicet. Forte hoc significat, cum aetate creuisse & gloriam. GLORIA rectius foret, sed vltima nominandi casu corripitur, quae esse productior debet, vt in auferendi casu. B. Quid si GLORIA pro *cum gloria?* A. Durum & id profecto. C. Recte-ne scriptum video PAENE, cum diphthongo. A. Recte, nec aliter scribi potest: itaq; scriptum perpetuo vidi in membranis à me comparatis Pandectarum Florentinorũ, *quem nunc librum masculino non sequiore genere* Florentinarum *efferri oportere didici, &† docui.* B. Nouus & hic scrupulus est ac nodus. Sed Hispanis nostris familiare neutra feminino efferre genere, vt *Paradoxa* Ciceronis, *Problemata* Aristotelis, ac Plutarchi, atque Alciati *Emblemata.* A. Mihi non placet, vt nec Pandectus, aut Pandecta, æ cum Medicis dixerim. A. Haec quid significant: QVAE. MODO. NOBILIVM: &C. ET GRAECA IN SCENA? A. Psaltricẽ fuisse apparet egregiam, vt publicis in ludis à Romanis nobilibus datis in choro cecinerit venustè: adhaec in Graeca Comoedia, quam *palliatam* idcirco nominabant, personam sustinuerit, quod tum inusitatum erat maxime. C. SCAENA recte-ne cum diphthongo scribitur? A. Affirmant Grammatici *veteres, vt Priscianus.* Graeca licet scriptura CKHNH *negat, ac * recentiores.* B. Quaenam *Comoedia Graeca palliata?* A. Plautinae omnes ac Terentianae Comoediae Graecae sunt, & *Palliatae*, propterea quod omnes, aut certe pleraeque expressae è Graecis: & Graeco agebantur habitu, fingebantur res in Graecia gestae: deinde quia pallio Graeci veste extima vtebantur, vt Romani toga. Hinc *Graecae* dictae & *Palliatae*. Afranius autem & Titinius, ceterique *Togatas* fecere Comoedias, & *Praetextatas:* in quibus actores Romanorum ritu & togis vtebantur, & praetextis. Neque enim *Praetextatae* sunt appellandae Tragoediae, vt censuit Iulius Scaliger, sed *Comoediae,* à praetexta, qua induti actores. B. Chori

D

E

† [*Fort.* Ad gloriã contenderet, *leg.*]

† *In Indice propriorum nominum in Pandectis.*

Scaena.

* *Dion. Lamb. in 2. Catil. Cicer. Pet. Victorius lib. XVII. Variar. lect. cap. 23.*

Palliatae & Graecae. Togatae & Praetextae.

Comoediarum

A Comoediarum & Tragoediarum quales erant. A. Nomen hodieque in templis durat Sacerdotum alternis canentium, item in choreis gentium multarum & canentium, vno praecinente: Quo modo paene Hiſpani colloquentiū inter ſe circulos *Corros* nominant, vnde natum Prouerbiū *Baylo bien 'yechaiſme del corro*, ex eo eſt diminutiuum *corrillo* hominum etiam non ſaltātium. In veteri Comoedia *Chori* olim erant, vt in Ariſtophane, ſed nihil apud hunc ſerij loquuntur, ſed ſonos edunt, vt ranarum coaxantium, auiumq; chori. In Plauto vero ac Terentio, quia factae ſunt è Comoediis, vt Graeci nomināt nouis, choris carent. Aliâs, chori ſunt virorum ac feminarum, vt in Tragicis tribus principibus Poëtis Aeſchylo, Sophocle, & Euripide, Graecis, & Latinorum vno Seneca Tragico. A. E- CHORI.

B rant-ne canentium tantum virorum feminarumque chori: an aliarum etiam perſonarum? A. Vt plurimum perſonae erant eius loci, vbi agi fingebant drama: itaque Dorica plerumque dialecto in choris ſunt vſi, qui craſſior erat vulgi ſermo: in ceteris vero extra choros Attici ſunt, & venuſti. partiebantur interdum bifariam, qui ſemichori dicti, & actores ſeu perſonas, quae inducuntur in Comoedia aut Tragoedia, viciſſim colloquuntur. Interdum vno in loco ſimul ſtant, cantillantque ſententias de re qua de tunc agitur, bonos laudando, malos vero vituperando. Oſtendendo interea, iuſtum eſſe Deum, qui de improbis poenas exigat; aliaque tractant, de quibus in Arte Poëtica Horatius. B. Audiui, cum dicerent, tibiis vſos inter agendum; & initio Comoediae cuiuſque Terentianae fere adſcriptum *Tibiis paribus, imparibus; dextris, ſiniſtris; Sarranis*; quae quaſi He- *Tibiae dextrae, ſiniſtrae.*

C braea eſſent, non intelligo. A. Vt nec ego; legi tamen in Ciceronis 1. Tuſculana: *Non intelligo quid metuat, cum tam bonos ſeptenarios fundat ad tibiam.* Loquens de principe actore Tragoediae. Hinc & ex aliis auctorum locis tibias inflaſſe dum agerentur Comoediae aut Tragoediae, certo didici. Spectatur adhaec in Nomiſmatis, aliiſque Antiquitatis monumentis, tibiis ita ceciniſſe, vt ſingulae manus tibias continerent, ſimulque inflarent. B. Tibiae iſtae an aequales? A. Imo inaequales plerumque, & altera manu delicatiorem ac breuiorem; altera longiorem craſſioremque tenebant. Vnde & *dextra* dicta *tibia*, aut *ſiniſtra*, à manu quae eas regeret. Notum quoque C. Plinij verbis, aſſerentis craſſiores arundines ſiniſtris; tenuiores dextris regi. B. Clarum itaque omnibus erit cur dictum *tibiis dextris, tibiis ſiniſtris: paribus aut imparibus*. Sed quid *Sarranae* ſunt? *Plin. lib. XVI. Nat. Hiſt. cap. 36.*

D A. A Tyro quidam deriuant; alij à Carthagine: quo modo & Atilij Reguli filius dictus eſt Atilius Sarranus, quod Reguli Carthaginienſium ſerui filius eſſet. B. Illud nunc quaerendum, cur Comoediae nunc hoc, nunc illo tibiarum genere fierent. A. Ex Comoediae qualitate aiunt, aliae gratioſae, graues aliae: quaedam etiam multorum actorum, paucorum aliae. Interdum de amoribus, vel alia quauis de cauſſa. Arbitrio itaque Poëtae has, aut illas inflabant tibias. B. Verſus hic *Infiſtae Parcae, &c.* mendoſus apparet, & obſcurus. A. INFISTAE pro *infeſtae*, quod vſitatum magis, & mox in extremo CARMINA, non *carmine*

E legendum. B. Verbum DEPOSIERVNT an corruptum? A. Equidem non mutarim. Antiqui enim, vt M. Cato, priſcarum affectator vocum, *Poſiuerunt* dicebāt; melius tamen fuerit *depoſiuerunt*. C. LETO IACENT an probe habet? A. *Letum* ſaepius hic ſcribitur, & rectè. Phraſis autem Poëtarum potius eſt, quam Oratorum, vt & inſequentis verſus: *Letum, pro Morte.*

Et anteceſſi genita poſt leti diem

quaſi diceret: *Et ego egenita poſtea anteceſſi leti diem.*

B. Saepius hic vtitur *Leti* voce. A. Quanto rectius formam dicendi variaſſet? Poëticum & illud *Bis hic ſepteni* pro quatuordecim, & *Ditis* vocabulum pro Plutone. Vltimus verſus pro illis collocatur quae in Epitaphiis frequenter occurrūt:

S.T.T.L. hoc est: *sit tibi terra leuis*. B. Quid hac formula precabantur? an vt resurgerent? A. Nihil minus credebāt, vt ex Actis Apostolorū discimus: praedicāte enim A
Act.17.v.32. Paulo Athenis de corporum resurrectione, irridebant. B. Quid igitur significat? A. Ne, vt gigantibus, montes Aetna grauiores illis imponantur, sub quibus moleste iacere fingebant: adhaec nimis in terra profunda iacere, vbi inferorum locus est, nolebant. Ad alteram veniamus, quam non ipse legi, sed descriptam vidi, & Aldus Manutius ad portam Cestiam legi Romae affirmat:

XI. Matronae honestae.

HOSPES.QVOD.DEICO.PAVLLVM.EST.ASTA.AC PELLEGE
HEIC.EST.SEPVLCRVM.HAV PVLCRVM.PVLCRAI.FEMINAE
NOMEN PARENTES.NOMINARVNT.CLAVDIAM
SVOM.MARITVM.CORDE.DILEXIT.SOVO B
ET.GNATOS.DVOS.CREAVIT.HORVNC.ALTERVM
IN.TERRA.LINQVIT.ALIVM.SVB.TERRA.LOCAT
SERMONE.LEPIDO.TVM.AVTEM.INCESSV.COMMODO
DOMVM.SERVAVIT.LANAM.FECIT.DIXI.ABEI.

B. Grauior sane haec Inscriptio priore. A. Quid mirum? Posita enim matronae honestae, rei familiaris studiosae, colum tractanti, in altera vero de psaltria puella, quae & in scenam prodiret. Illius versus sunt meliores; in his licentia quaedam temporum illorum, vt in versu primo è meris spondeis, excepta sede vltima. B. *Deico* & *Paullum* rectè-ne scribuntur. A. Recte; etsi Terentianus contra sentit, negatque *Deico* aut *Feido* scribendum, quae littera E caret, quae in *Eitur* reperitur à verbo *Eo*. Grammaticorum ea mens est: in *paullum* geminant LL nummi C complures inscripti PAVLLVS; lapides quoque litterati. A *Paullo Polla* deriuata, vt ab *Aula Olla*. Non perinde mihi placet hic scribi *Asta ac pellege* equidem malim *Adsta*, ac *perlege*. Sed ad exemplar ipsum prouocemus. B. *Heic est sepulcrum*. Bis hic peccatū videatur: *Heic* pro *hoc* & sine H *sepulcrum*. A. Heic pro *hoc loco* dictum: altera vox sine spiritu melius, vt auctor est Cicero, quod ad sua vsque tempora
Varro apud Carisiū lib.I. Grammat. durasse ait, neque vti voluisse donec omnibus vsitatum videret, *ne* (vt M. Varro ait) *duabus consonantibus media intercederet aspiratio; quod minime rectum antiquis videbatur. Vnde & sepulcrum hodieq; manet, quod sit seorsim à pulcro, propter recordationem doloris*. Quò etiam hoc in Epitaphio allusum video, eamq; regulam obseruasse ne in media dictione post consonantem poneretur aspiratio: recteq; scriptum, D *pulcrum* & *pulcrai* sine H. B. *Pulcraï*, duarum-ne an trium est syllabarum vox? A. Dissyllabam potius existimo, vt *pulcrae*: qua diphthongo vsus etiam Maro est, in *Aulai*, & saepius Lucretius, & Q. Ennius dixit: *Rex Albai Longai*, & fere diph-
A. Gell. lib. XIII, cap.24. thongum AI diuidunt. Notauit P. Nigidius apud A. Gellium *huius terrai* scribendum & non *huic terrai*, sed terrae, item *mei* pro *mihi*, & non *mei homo*, sed *mi homo*. C. Eruis profecto nec audita prius, nec visa. A. Linguis nimirum id vsu venit, quod vestibus: quae temporibus variantur, vt nunc longus placeat ami-
Teret. Enuchi prologo. Eccles.I.10. ctus, nunc breuior, vices alternando: & recte Comicus: *Nihil dictum quin dictum sit prius*: & Sapientissimus: *Nihil nouum sub sole*. B. Vocabulum HAV, rectè-ne habet? A. Equidem dubito, scriptumque arbitror, *Haut*, vel *Haud*. B. Vox *feminae* E nunquid in I secundum Nigidium terminanda? A. Maxime, sed huius auctor versus dicto audiens nō fuit. B. Multi scribunt *Foemina*, alij *Faemina*; vtri melius? A. Si hanc sequaris lapidis inscriptionem, neutra est littera A vel O opus: quod & alia vetustatis, vt opinor, probant monumenta, *& Pandectae Florentini; à fetu etiam litteratores deriuant, vt Varro apud A. Gellium: & hoc vocabulum à ferendo Naso*
A. Gell. lib. XVI. cap.12. Ouid. lib.III. Fast. *in Fastis*. B. *Claudiam* istam an cognoscis? A. Minime vero, vt nec *Liciniam* illam libertā, cui superiores sunt versus positi. Oportuit mariti nomen, aut liberorum apponi,

A apponi, quò melius cognosci possent. B. Cur scriptum video *suom* & *souo*, & non *suum* vel *suoum* & *suo* vel *suoo?* A. Rationem citra exceptionem adferre non possum: illud tantum, ideo fortasse *suum* scribere noluisse, ne à suibus deriuatus casus videretur, & obseruo v v ne geminarent cauisse, vt cum de *Diuos* pro *Diuus* sermo esset, admonui. B. *Creauit* non vsitata hic notione positum opinor. A. Non hic condere aut educare significat; sed parere. B. HORVNC; recté-ne pro *Horum?* A. Antiquitus vsitatum arbitror, & in Comoediis priscis occurret. B. Placet-ne illud *incessu commodo?* A. Nequaquam, vt nec illud *Lanam fecit*, sed sunt toleranda quaedam. Libet nunc alios exhibere titulos Romanorum peruetcres, etsi non constet aurei illius esse saeculi Ciceronis; sed suspicor Augustum, Dial. VI.

B vel Traianum poni iussisse; quos Inscriptiones statuis in foro subiecisse legere alibi memini. Elegantes adeo ac breues sunt, ac de illustribus agunt personis, vt quouis honesto loco spectari merito possint. Prima est Valerij Publicolae, quam olim in aedibus Cardinalis Maffaei ipsi vidimus: XII. Valerij Poplicolae.

P. VALESIVS. VOLESI. F
POBLICOLA.

Post reperta eadem. Romae, sed maior:

P. VALESIVS. VOLESI. F
POPLICVLA
IOVI. IVNONI
SAC
C P. PETRON. RESTITVIT

Valeriorum familia (primum dicta *Valesiorum* per s, vt *Fusij* qui post *Furij*, & *Auselij* post *Aurelij*) Romae inter principes exstitit, & à primorum Consulum temporibus ad Tiberij vsque Caesaris aetatem viros domi militiaeque claros extulit. Curiis Sabinorum Romam commigrarunt, cum Titus Titius vna cum Romulo regnauit, multosque Sabinos in vrbem adduxit post Sabinarum raptum: cuius raptus imago visitur in *Titurij Sabini* nummis. Valerius autem Maximus hanc gentem refert Ludis occasionem dedisse Saecularibus; qua etiam de caussa Romam venerint, nomenque induerint. Fuere autem *Valerij*, etsi Patricij essent, plebis studiosi, iam inde ab hoc Publicola, qui hoc sibi nomen primo Cōsulatu, quod populum coleret, inuenit. B. Alter lapis *Poblicola* praefert, alius *Poplicula*, & nunc *Publicola*, vt vulgo fit, pronuncias: vnde haec varietas? A. Suspicor primum *Popliculum* dictum, diminuta forma; quasi *Publico paruo*, & mox variatum: à *colendo* autem deriuant alij, vt *Accola & Incola*. Et sic vt *Publicum* pro *Poblicum* dicere coeperunt; ita & *Publicola* dici coepit. B. Quid in altero additum marmore video *Ioui Iunoni Sac.* & quae sequuntur? A. Credo equidem Publium Petronium marmor reperisse vetustate consumptum, cui essent priora illa insculpta, vnde appareret Publicolam Ioui ac Iunoni lapidem dedicasse. B. Verba itaque legendo interpretare. A. *Ioui Iunoni Sacrum. Publius Petronius restituit.* Exstat & inscriptio illustri Romae viro Appio Claudio Caeco posita, legiturq; Florentiae apud clarissimum doctissimumq; virum Pet. Victorium: Val. lib. II. cap. 4. D XIII. Appij Claudij Caeci. E

APPIVS. CLAVDIVS
C. F. CAECVS.
CENSOR. COS. BIS. DICT. INTERREX. III
PR. II. AED. CVR. II. Q. TR. MIL. III. COM
PLVRA. OPPIDA. DE. SAMNITIBVS. CEPIT
SABINORVM. ET. TVSCORVM. EXERCI
TVM. FVDIT. PACEM. FIERI. CVM. PYRRHO
REGE. PROHIBVIT. IN. CENSVRA. VIAM
APPIAM. STRAVIT. ET. AQVAM. IN

VRBEM. ADDVXIT. AEDEM. BELLONAE FECIT A

B. Aurum huic oppositum contra non carum, & thesauri instar est Inscriptio: quales si ceterae essent, certior profecto Romanarum Historiarum narratio esset, sed caecus cum esset quî tantos gessit Magistratus? A. Illud tantum gessit caecus memorandum, quod nollet pacem cum Pyrrho Epirotarum Rege à Romanis fieri, eratque eius in manibus oratio, ait Cicero: & Q. Ennius versibus insulsis conscripsit:

Cic. in Catone maiore, & Plut. in Pyrrho.

Quo vobis mentes rectae quae stare solebant
Antehac, dementes sese flexere viai.

B. In Familiis Romanis à Te proditum memini *Claudios* fuisse Sabinos, Romamque venisse post exactos Reges: quomodo ergo cum Sabinis bellũ gessit? A. Non id curae erat Romanis, quandoquidem & vrbem suam *Albam longam* euerterunt. B B. Quem in recensendis magistratibus ordinem seruat? A. Quem in censura seruare solent, cum censorium natu maximum Principem Senatus crearent, & ceteros deinceps ordine Censorios: vt supra exposui: post hos consulares, & eos prius, qui saepius Consules fuissent. B. Nonne maior Dictator erat, à quo prouocare nefas? A. Erat profecto, sed ordinarius non erat Magistratus, vt, nec Interregem esse. B. Prius itaque nominanda erant, *Praetura, Aedilitas*, & *Quaestura*: qui erant ordinarij magistratus. A. At hi carebant Consulari potestate. C. Si Appius sub Regibus non fuit, quomodo *Interrex*? A. Potestas Consularis eadem quae Regum fuit: cumque Consules annuum magistratum gessissent, potestas finiebatur, C & *Interregnum* dicebatur, vt hodie mortuo recens Pontifice *sedes vacare* dicitur. Senatores itaq; sex dierum Interregem creabant, quem Patricium esse oportebat. B. Quamobrem quaeso? A. Quia primi Patricij fuerant: & Magistratus initio Patriciorum tantum erant: cumque Consulatum, aliosque Magistratus plebi concederent, Interregis non concesserunt. Augures ad haec respondissent, si plebeius crearetur, nefas fore, nec Interrex esset. B. Tantane Augurũ auctoritas? A. Erat profecto, non modo in hoc sex dierũ Magistratu, sed & in Consulatu, ceterisque dignitatibus, cogere vt abdicarent, vt de Ti. Graccho Consule accepimus, patre Tiberij & Caij Tribunorum: qui post Consulatum in Sardiniam profectus, memor rei malo omine gestae; cum de Consulibus creandis suffragia D ferrentur, quod pomoerium (qui locus post muros vrbis Romae erat) non obseruatis augurio auibus transijsset, etsi post semel iterumque de caelo seruasset. Comitia enim centuriata extra muros Romanos Martio in campo habebantur. Augures itaque dixerunt Consules non recte factos, vt alias saepe, pronunciarunt, nulla habita ratione eius caussae, quam Tiberius scripsisset. Consules ergo vel inuiti abdicare coacti, alijque suffecti. Fuit hic annus post Rom. conditam DXCI, centum prope annis ante Ciceronis Consulatum, quantum commemini. B. Vnde conijcis, non esse hanc Inscriptionem saeculo Appij, aut Ciceronis positam? A. Quia *Caecus* nominatur, quod filij non facerent: & quia non ea scribendi for- E ma vetus, quae in C. Duilij columna rostrata cernitur, qui Appij fuit aequalis; ac ne antiquioris quidem Orthographiae vllum apparet vestigium, neque ea sermonis elegantia. C. Audire memini in sermonis elegantia verbum claudere periodum oportere. Quod hic non fieri obseruo. A. Quoties elegans Cicero non esset, cum saepe id non obseruet? In vulgari nostra lingua absonum est verbum vltimo in loco statuere: etsi Ferdinand. à Pollice Marchio S. Helenae, & alij eius saeculi scriptores ad elegantiã ita scripserint. B. Quarto versu vt legendum est? A. *Praetor bis, Aedilis Curulis bis. Quaestor, Tribunus militum ter.* B. Singulos Magistratus cur

Princeps Senatus. Dial. VII.

toties

A toties gessit? A. In Tribunatu frequens id, & cum multis commune: quae dignitas cum esset militaris, fortem esse ac strenuum ostendebat. *Praetorem* quidem & *Aedilem* bis fieri rarum erat: immo ignominiae nota, vt in P. Cornelio Sura, & in A. Hostilio Mancino, & Metello Pio, scriptor de Viris illust. cap. 59. & 63. vt ibi notauimus, & in C. Sallustio, qui à Censorib. Senatu moti, bis Quaestores facti alios sunt Magistratus adepti. B. Itera-dum eadem ista mihi. aueo enim melius cognoscere. An Senatu moti bis Quaestores fiebant? & ceteri eis Magistratus committebantur? A. Censor in Lustro nomina recensebat Senatorum; ducto à Censoriis & Consularibus initio, vt iam diximus; & si cuius displicerent mores, nomen tabulis eradebant, nec suis inserebant. Lustro condito hic praeteritus in B Senatum ire non poterat, nisi quem prius Magistratum gessisset, vel alius Censor altero lustro in Senatorum retulisset numerum. Vt itaque gradum citius recuperarent, Magistratum petebant, qui plebeijs, etsi Senatores non fuissent, concederetur: quem iam adepti Senatum ingredi poterant, neque Senatu motos fuisse perinde apparebat. In oratione contra Sallustium scripta ita legitur: *Tu, Crispe Sallusti, tantidem putas esse bis Senatorem, & bis Quaestorem fieri, quanti bis Consularem, & bis Triumphalem?* Illud quoque incommodi bis eundem Magistratum gerendo accidebat, quòd tempore impedirentur, ne maiores peterent Magistratus. C. Vox *cepit* rectè-ne scribitur, an OE diphthongus addenda? A. Cum pro *accepit* sumitur, recte sic pingitur: cum verò pro *incoepit* o addendum. C. *Tuscorum*, nonne addi aspiratio debet? A. Minime, vt nec in *Etruscus* spiritus additur: quod C Romae primum didici. Antea enim H appingere solebam, vt in libris vulgatis repereram; & hic lapis ad haec confirmanda satis esse queat: vt & *Oppidum* scribendum, etsi qui ab ope cum *Isidoro* deriuant, vno P scribant. B. Quod ait: *In Censura viam Appiam strauit, & aquam in vrbem adduxit*, in Pandectis, opinor, legitur. A. Recte mones: bis enim occurrit: semel Titulo de origine Iuris: iterumq; Tit. De postulando, non longè à principio, vbi haec legas: *Appius denique Claudius Caecus consiliis publicis intererat, & in Senatu seuerißimam dixit sententiam de Pyrrhi captiuis.* Alibi vero Iurisconsultus nominatur *Centimanus*; & hic inscriptum reperio: *Appiam viam strauit, aquam Claudiam induxit, & de Pyrrho in vrbe non recipiendo sententiam tulit.* Addit duos conscripsisse libros; vnum *Actionum*, alterum *de Vsurpationibus:* qui liber Pomponij etiam tum aetate desiderabatur. Adhaec eius caussa D R caninae litterae vsum inductum, vt iam tum *Valesij, Valerij* dici sint coepti, & *Fusij, Furij*. Praeterea Cicero *Papisios, Papirios* dictos affirmat, sed tempus abnuit. Illud certe falsum R. litterá ab hoc Appio, vt nouam, primum repertam. B. Contextus clare sic loquitur. A. Siue textus, siue glossa id afferat, equidem non assentior. *Roma* enim longe antea cum R. dicta est non *Soma:* itemq; notae S.P.Q.R. non post Appium primum adhibitae: atque adeo Romulus & Remus, vrbis conditores, sic dicti, non Somulus & Semus. Quin & aetatum omnium Nomismata cum aerea tum argentea R. praeferunt. B. Libertus-ne Appij huius fuit CN. *Flauius* dictus, qui Actiones publicauit? A. Huius esse non potuit. Flauij enim me- E minit T. Liuius extremo lib. IX. vrbis conditae: Appij in decem libris Decadis secundae, temporis iniuria amissae, qua de bello Pyrrhi, & Punico primo actum. B. De *Bellonae templo* alibi-ne mentio? A. Immo apud Ouidium in Fastis haec leguntur:

Hac sacrata die Tusco Bellona duello
Dicitur, & Latio prospera semper adest.
Appius est ductor, Pyrrho qui pace negata,
Multum animo vidit, lumine captus erat.

B. Quae haec Bellona Dea? A. Sunt qui Martis coniugem, alij sororem faciunt, nominantque

Bis quando iterati Ro. Magistratus.

Censores.

L. 2. §. Iuris Ciuil. D. De Orig. Iuris.

R. canina littera quando inducta.

Lib. IX. Epist. XXI.

Ouid. lib. VI. Fast.

Bellona, Dea.

nominantque aliter Enyo. De hac Festus Pompeius ante templum suum columnam, *Bellicam* dictam habuisse, in quam hasta iaceretur, cum bellum hosti moueret. Dicta tum *Duellona*. Vnde suspicor post Appij tempora hunc titulum positum; quantum è M. Varrone conijcio: quo etiam tempore *duellum* pro *bello*. Sed *C. Duilius* nunquam vocatus est. C. Bilius; (etsi [a] amicus id meus asseruit) sed *C. Bellius* post ea tempora, auctore [b] Cicerone. Age, dicamus de perinde illustri Romano, *Q. Fabio Maximo*, cuius Inscriptio Florentiae apud eundem Petrum Victorium V. CL. exstitit: A

a Pet. Ciacconius Tolet. in columnam rostratam Duilij.
b Cic. in Orat. XIV.
Q. FABI MAXIMI.

Q. F. MAXIMVS
DICTATOR. BIS. COS. V. CEN
SOR. INTERREX. II. AED. CVR
Q. II. TR. M. II. PONT. AVG. B
PRIMO. CONSVLATV. LIGVRES. SVBE
GIT. EX. HIS. TRIVMPHAVIT. TERTIO. ET
QVARTO. HANNIBALEM. COMPLVRI
BVS. VICTORIS. FEROCEM. SVBSEQVEN
DO. COERCVIT. DICTATOR. MAGISTRO
EQVITVM. MINVCIO. QVOIVS. POPV
LVS. IMPERIVM. CVM. DICTATORIS
IMPERIO. AEQVAVERAT. ET. EXERCITVI
PROFLIGATO. SVBVENIT. ET. EO. NOMI
NE. AB. EXERCITV. MINVCIANO. PA C
TER. APPELLATVS. EST. CONSVL. QVIN
TVM. TARENTVM. CEPIT. TRIVMPHA
VIT. DVX. AETATIS. SVAE. CAVTISSIMVS
HABITVS. EST. PRINCEPS. IN. SENATVM
DVOBVS. LVSTRIS. LECTVS. EST

B. Nihil ad meum palatum legi vnquam iucundius. Quam apte res ab eo praeclarè gestae, & quidem paucis verbis, commemorantur? eleganter sane ac propriè: Verum cur non FABII hic nomen integrè positum video? A. Quia sic bene cognoscitur: neque de altero accipi haec possint. Facile tamen tecum sentio, versum hic paucarum litterarum deesse, qui ita praemitti possit: D

Q. FABIVS Q. F. MAXIMVS.

B. Recte nunc habet, sed vnde constat *Quincti filium* fuisse? A. Multi testimonium dixerint, sed omnium sit instar Verrij Flacci eius, qui Fastos Capitolinos digessisse putatur. Hic anno Vrbis conditae DXX Consules nominat: Q. FABIVS. Q. F. Q. N. MAXVM. VERRV-COS. M'. POMPONIVS. M'. F. M'. N. MATHO. eodemque modo Censorem nominat. B. Testis hic omni est exceptione maior: Non igitur requiro alium. Sed cur hic *Maxum.* & Inscriptio nostra *Maximus* praefert, nec à Verrucis ductum addit cognomentum. A. Ante Iulij Caesaris aetatem dictum non esse *Maximus*, nec *Optimus*; sed *Optumus*, & *Maxumus* auctores laudare possum. B. Nonne Verrius post Iulij Caesaris aetatem floruit? cur non igitur *Maximus* scripsit. A. Antiquos secutum arbitror, vt & in aliis; at qui Inscriptionem hanc proposuit, vsui temporis Orthographiam exhibuit: vnde efficitur post Caesaris aetatem esse positam. de cognomento autem *Verrucosi* & *Ouiculae* nihil nunc quidem, honoris gratiâ dixit. B. In Magistratibus recensendis alium, quam superior Inscriptio, seruat ordinem: vbi Dictator post Censorem & Consulem nominatur: hic vero Dictaturam praemittit: causam ex te audire lubet. A. Diuersitatis huius caussam perso- E

narum

A narum efficit varietas. Appij enim res maxime memorandae in Censura gestae sunt, & Consulatu; pacisque artibus & toga magis excelluit; sago vero ac militia *Q. Fabius*, homo militaris. Quare eius Dictatura primo nominatur, ac praeponitur. B. Lege, quaeso, hos Magistratus: DICTATOR. BIS. COS. V. CENSOR INTERREX. II. AED. CVR. Q. II. TR. M. II. A, *Dictator bis, Consul quinquies, Censor. Interrex bis, Aedilis Curulis, Quaestor bis, Tribunus militum bis.* Quod Interrex fuerit, Patricium fuisse arguit, vt *Fabij* omnes Patricij ab Vrbis initiis fuerunt; qui ab Hercule generis principium ducebant. C. Cur COS. sine N scribitur, pro *Consul?* A. In ea sum equidem sententia ita scriptum pronunciatumque antiquitus: quo modo dixerunt *asa* pro *ansa*, & post *ara: praegnas praegnatis*; & *damnas*, pro quo nunc scribimus *praegnans praegnantis*, & *damnans* vel *damnatus*. B. Cur hic sacer-
B dotia sunt posita, *Pontifex, Augur*, quae in altera aberant? A. Forte, quod iis caruerit Appius, aut per obliuionem sint omissa. B. Cum ait: *Primo Consulatu Ligures subegit, &c.* dixeris *C. Marij*, qui septies Consul fuit, videri. A. Potuit sane eius esse temporibus posita Inscriptio. B. Quinam *Ligures* sunt? A. Qui ciuitatem *Genuam* hodie incolunt, ac finitimi; quanquam interdum Massiliam vsque Ligurum fines Geographi producunt. B. *Ex iis triumphauit.* Recté-ne scriptum, IIS? an melius HIS, vel EIS, aut IEIS? A. Nihil horum, si reperiam, mutandum censeam. B. *Tertio, quarto Hannibalem compluribus victoris ferocem subsequendo coërcuit.* Hannibalem hic per H video, num melius qui spiritum demunt? A. Deriuatum equidem arbitror nomen ab *Hanno*, vnde spiritum rectius addi. B. Quî id colligis? A. Quia priores litterae sunt pares, eademque est nominis terminatio cum Puni-
C cis *Asdrubal, Adherbal*, ceterisque. B. *Victoris*, si est gignendi casus, non recté habeat dictio. A. Non est obliquus casus à *Victor*, sed à *Victoria*, scriptumque pro *Victoriis*, longa *fortaßis* I littera poni debuit: B. Desidero & hic *Cunctatoris* proprium illius cognomentum. A. Cum ait: *Subsequendo coërcuit*, idem melius & amplius dixit: & adiecit: *Dux cautißimus*. Q. Ennius de hoc cecinit:

Vnus homo nobis cunctando restituit rem;
Non ponebat enim rumores ante salutem.
Ergo postque magisque viri nunc gloria claret.

Virgilius primum sic versum, vt alia pleraque, expressit;

——*Tu Maximus ille es,*
D *Vnus qui nobis cunctando restitues rem.*

B. *Dictator Magistro Equitum Minucio, &c.* cur non dixit *M. Minucio Rufo?* A. Aut vituperans, aut, vt rem notam praeteriens. B. Quidni *Minutius* per T scribit, si à *minuto* deriuatum? A. Falsum id vocis etymon, vt falluntur qui *Mutius* per T à *muto* deducunt. Illud conuenit inter eruditos, quae tandem cumque originatio est, per C non T scribenda *Minucius, & Mucius*, vt *Porcius, Patricius, & Aedilicius, & conuicium*: & id genus alia, quae in excusis libris per T, rectius vero in lapidibus cum C scribuntur. B. Sequitur: *Quoius populus Imperium cum Dictatoris Imperio aequauerat.* An prima vox pro *Cuius* adhibetur? A. Ita opinor, itaque obliqui nominatiuum magis prima littera referunt. B. Cur non igitur *Quius*, aut *Quuius* scripserunt? A. Causam aliâs reddidi, coniungere noluisse ac geminare V V, & Q semper V annexum habet, & dandi etiam casu *Quoi* pro *Cui*: itaque in Catulli calamo exaratis libris, & editis nonnullis legas:

Quoi dono lepidum nouum libellum?

Vbi *quoi* vna est syllaba; hic vero in *Quoius* duae, & I consonans est. B. De quo imperio hic loquitur? an de Romano? A. Non, sed de Trapezuntino. B. An Trapezuntiae aliquando Imperator. sedes fuit? A. Fugientem Constantinopoli Imperatorem Trapezuntiae mansisse opinor. B. Quaeso, ne Trapizuntiam recedas,

sed ad

[Margin notes: Ligures. / Hannibal per H. / Minucius / Mucius. / Dial. VI. & in hoc X.]

ſed ad explicanda Dictatoris, Magiſtriq; equitum imperia redeas. A. Dicere volebã hos nec Romanos nec Byzãtinos Imperatores extitiſſe: nec enim Romani ſibi vſurparunt: ſed & Fabius, & Minucius Romano imperabant exercitui; quod imperium erat eorum, qui Roma cum exercitu in Prouinciam tendebant, aut ad bellum ibant gerendum. B. Erat-ne merum aut mixtum imperium, vel iuriſdictio? ſic enim Leges noſtrae loquuntur. A. Ita eſt: verum vt Imperator vi Legis Regiae, in milites & ciues plena erat auctoritate; ita & Dictator ſummum, vt ita dicam, tenebat imperium; vt de mero ac mixto agere non oporteat. B. Tantumne Imperij ius Praetor, Proconſul, ac Praeſes, qui in Prouinciam mittebatur, obtinebat? A. Minus paullo erat. Ab his enim primitus ad Imperatorem prouocare licebat, & anteà ad populum Romanum: ceteroquin idem erat ius, ſed ei proprium Prouinciae. B. *Magiſter equitum* par-ne Imperio cum *Dictatore* fuit, B aut qualis Legatus ad Proconſulem, vel ad Reges Tribunus Celerum? A. Ex his ipſis verbis colligas, maius imperium *Dictatoris*, quam *Equitum Magiſtri* fuiſſe: quandoquidem extra ordinem M. Minucio datum par cum Fabio imperium. B. Quid igitur diſtabant? A. Quantum à Rege Prorex, & à Tribuno militum eius Vicarius, quem vulgo Locumtenentem appellamus. Minucio milites parebant, dictoque audientes erant, niſi quid aliud Dictator imperaſſet: vtque contra Dictatoris voluntatem quid fieret, vt cum Hannibale manus conſerere, hac opus fuit praerogatiua. Idem de Legato ad Proconſulem, deque Tribuno Celerum apud Reges dictum videri volo, magnae fuiſſe dicta eorum auctoritatis, niſi quid ſuperiores ſecus faciendum iudicaſſent. C. Repertum memini qui *Tribunum ſcelerum* ſcribendum vna addita littera affirmare audeant, quaſi Romae res crimina- C les excuteret. A. Alter hic fuerit Antonius Gueuara, qui ſcire ſe antiqua, Romanaſque Hiſtorias fingit; eaque comminiſcitur, quae nec viſa, nec audita mortalibus: nemo vt diuinare queat, in quos ille libros inciderit. Noua itaque nomina ſcriptorum excogitauit, ſomniaque venditat, obtruditque quae apud nullum reperias auctorem. *Celeres* tunc dicti equeſtres turmae. Officium autem Tribuni Celerum deſiit vna cum Regibus, manſitque in equitum Magiſtro veſtigium. B. Redeamus ad merum Imperium; nonne hi gladij animaduerſionem habebãt? A. Demus vtique, imo & Iuriſdictionem. B. Paruam an grandem? A. Grandem ſane; quòd per ſe vel per alium audire cauſſas poſſent, vel iudices dare, decreta facere; & quae vellent, iudicare. B. Magiſtratus igitur eſt? A. Ecquis dubitat? D B. Quis igitur poteſtatem dedit; Lex-ne, an Legiſlatores? A. Dictatori quidem & Magiſtro Equitum, & Proconſuli, ac Praeſidi citra controuerſiam Lex auctoritatem dedit: vt Legato is qui Legatum miſit. B. Id quomodo fieri vſitatum? A. Cum Senatui placeret Dictatorem renunciare, Conſuli mandabat Dictatorem diceret: iſque noctu ad lucernam dicebat. Dictator vero Magiſtrum Equitum continuo nominabat. Proconſul, aut Praeſes, ab Imperatore mittebatur, aut ante Caeſares à Senatu, populo-ue Romano. Legatus autem à Proconſule vel Praeſide fiebat. De Tribuno Celerum nihil nunc occurrit, niſi à Rege creari ſolitum videri. B. Vere-ne illud quidam aſtruunt, datum illis *Lege curiata* Imperium, qui E cum exercitu Roma digrediebantur? A. Difficile id ſane in antiquis Romanis Hiſtoriis ad pronunciandum; & fortè ad cognoſcendum iucundum foret, niſi ſi temporis multũ & operae eriperet in re non neceſſaria. B. Verum enimuero, quin tu vno verbo dic, quae *Lex Curiata* ſit, quae Imperium dabat? A. Illud tantum in praeſens occurrit, cum ſaepenumero Conſules ſortiti prouincias eſſent, quas aut in Conſulatu aut illo defuncti adminiſtrarent, Roma digredi ſolebant; vtque auguriis erant caerimoniiſque dediti, egredi ſine caerimoniis atque auguriis non poterant: quae ſeruabantur conuocatis triginta Curiis, ſuffragiiſque earum: etſi ritu

Ant. Gueuara falſus in Hiſtoria.

Dionyſ. Halic. lib. II. Plin. li. XXIII. cap. 2.

Lex Curiata, quae.

A

A ritu magis quam ſuffragiis Curialium gerebantur, ſi maior Curiarum pars, verbi gratia, ſedecim conſentirent, Lex inde Curiata fiebat, vt cum exercitu hic aut ille egrederetur, commeatuſque de more daretur. Inciderunt interdum infauſta auguria, ſiue ab auibus, ſiue quòd curia Faucia ſorte prima ferret ſuffragium, & iter impediebatur. Deinde ſi quis hoſtis eius, qui profecturus erat, ſeruando de caelo omen infelix prodigium-ue vidiſſet, per emiſſarios, vi Legis Curiatae iter impediebatur. Quamobrem erant qui abſque Lege curiata in prouincias diſceſſerunt, ac rem praeclarè geſſerunt: rectè-ne an ſecus, ac bono iure ipſi viderint: vixerunt enim, ratioque Deo ab ipſis iam reddita. Nos ad inſtitutum redeamus. B. *Et exercitui profligato ſubuenit, & eo nomine ab exercitu Minuciano Pater appellatus eſt.* Legiſſe videor, ſiue in [a] T. Liuio, ſiue in C. Plinio, coronam illi gramineam

B datam. A. De [b] Cicerone idem fertur, coronam illi, ſed ciuicam datam, quòd Catilinariam extinxiſſet coniurationem; ab aliis vero Q. Catulo, M. Catone, ceteriſque *Patrem patriae* appellatum, vt Poëta [c] canit:

> ———*Roma parentem,*
> *Roma Patrem patriae Ciceronem libera dixit.*

Quod & à Plinio [d] proditũ: *Salue,* inquit, *primus omnium parens patriae appellate.* Certum & illud, teſtimonio ornatum à Senatu M. Tullium, non, vt multis, rei bene geſtae, ſed vt antea nemini, cõſeruatae Reipub. Adhaec ſingulari genere [e] ſupplicationis ad omnia puluinaria Deorum immortaliũ templa eſſe patefacta. Cetera in Senatu geſta, datis ſuffragijs de praemio ornandis, qui coniurationem illam, quà detexiſſent, quà oppreſſiſſent. Idem Q. Fabij coronae forte vſuuenit: aut

C qui Titulum illi poſuit, vt incertam rem, ſtudio praetermiſit. Omiſſum etiam, & illud, M. Minucium imperio ſe abdicaſſe, ſubiectumque denuo Q. Fabio: quod honoris gratia praeteritum opinor, vt & reliqua Minucij nomina, quod paullo ante dixiſſe memini. B. PATER, an hic *Pater* eſt *Patriae?* A. Non equidem exiſtimo, quod ad exercitum Minucij dumtaxat pertineat. B. Quis ante Auguſtum Caeſarem *Parens patriae* eſt appellatus? A. Praeter *Ciceronem,* de quo iam diximus, & *Iulium Caeſarem* nominare poſſum neminem. Nam de hoc ſculptum frequenter vidimus in nomiſmatis eius antiquis, &, niſi memoria fallit, in Ciceronis Philippicis. B. Sequentia videamus: *Conſul quintum Tarentum cepit: triumphauit.* Cur quidam *Quinctus,* & *Quinctilianus* hodie ſcribunt? A. Quae-

D ris? Quia ſic nummi perpetuò praeferunt, & marmora Romanorum; praecipuè vero Faſti Capitolini: etſi Hadrianus Turnebus eos alibi reprehendere non veretur, vt & *Paullus* geminato LL. ſcribi, ſimiliaque damnat: Qua in re illum atque Dionyſium Lambinum ratio fugit. Imitari enim eos cum loquendo, tum ſcribendo par eſt, qui ſaeculo illo aureo principes exſtiterunt, Ciceronem inquam, & Caeſarem, & eorum aequales. B. In memoriam commodùm mihi reuocas de Lambino, ſcribere ſolitum, itaque ſcribi ſine P voluiſſe, *Emtus,* & *Redemtus,* & *Comtus,* & id genus alia. Lapidum-ne & nummorum nititur auctoritate? A. Illius hoc, inuentum eſt, multoſque repperit aſſeclas. Sed marmora ei repugnant, & vt errorem reijcio, qui lapidibus aſſentior libenter; *Emptio* enim cum ferunt, imo, quod non P praeſequor, *Tempto.* Cetera vero ab illo allata cum P in libris antiquis calamo exaratis conſtanter leguntur, *Comptus, Emptus, Redemptus:* B. Quod in extremo legitur: *Princeps in Senatum duobus luſtris lectus eſt,* nunquid *in Senatu* rectius, ex vſu Latinitatis foret? A. Minime, hoc enim rem in Senatu geſtam ſignificaret, ſed illud amplius eſt duobus luſtris *Senatus* factum eſſe *principem.* B. Quid Luſtra Romae? A. Reges primum; quibus exactis conſules ciuium Romanorum delectum, cenſumque facere ſoliti, cum eorum facultates, aetates, ſtatum, & quis cuius eſſet curiae, vel Tribus, cuius Coloniae aut munici-

a T. Liui. lib. XXII. Plin. lib. 22. cap. 5. Agell. lib. 5. cap. 6.
b Cic. in Piſonem: & pro Sextio. Poſt red. ad Quirites. Plut. & Appianus.
c Iuuenal. Sat. VIII.
d Plin. li. VII. cap. 30.
e Cic. in Piſonem, Catil. 3. & 4. pro Sulla, Philipp. 2. & 14. & lib. 15. Epiſt. 4. ad Famil.

Philipp. XIII.

Turn. lib. XXX Aduerſar. cap. 28.

Imo & veterum Victorini, & Scauri repugnante licèt Priſciano.

cipij, quod officium, collegium, sacerdotium-ue gereret: quot liberi essent, cuius aetatis, quo censu, describerent. Ciuitatis adhaec bona apud Quaestores explorabant, creabantque Quaestores. Cui rei Magistratus inuentus, *Censores bini*, qui quincto quoque anno *Lustrum conderent*, hoc est, censum agerent vniuersorum. Sic dictum, quod lustrarent populum sacris, quae *Suouetaurilia*, voce ex *sue oue, & tauro* composita, appellabant. Etsi non ouis erat sed veruex, non castratus. *Cumque à Magistratibus populo Rom. more maiorum multa dicebatur*, obseruatum vt *Ouis* genere virili appellaretur. Deriuatum & *Armilustrium*, & *Tubilustrium*, cum eodem ritu arma, tubaeque lustrabantur, à *Lustro*. C. Veré-ne Aldus minor asseruit *Tubicines*, ac *Tibicines* nihil differre? A. Nequaquam. Discrepant enim *tuba*, quod soni est instrumentum notum; & *Tibia*, quae fistulae est species. Ad alia transeamus. Dandi enim comites iam recensitis *Poplicolae*, *Appio Clandio*, & *Q. Fabio*. B. Quinam? A. *M. Cato maior*, *Paullus Aemilius*, eiusque filius *Scipio Africanus minor*. B. Nihil sane prioribus illis inferiores nominasti. A. M. CATONIS perbreuem attulit Inscriptionem Aldus minor in Orthographia, lectam, vt ait, iuxta Capitolium: mihi videre non contigit:

Censores bini.

A Gell. lib. XI. cap. I.

XV. M. CATONIS

M. PORCIVS.
CATO
CENSORIVS.

B. Quid-ni legitur *Portius Censorinus*? vt ante repertos Romae Fastos Capitolinos saepe appellatum memini. A. *Censorini* sunt gentis *Marciae*, vt alias disserui estq; Marciorũ cognomen. At *Censorius* aut *Censorinus* non est M. Catonis cognomentum, sed à Censura grauiter gesta *Censorius* coepit appellari, vt Praetorius à Praetura, Quaestorius à Quaestura, à Consularu Consularis, ab Aedili Aedilicius, à Tribuno Tribunicius: vt & à Triumpho Triumphalis: & qui primipilus fuisset, Primipilaris; ceteraque ad eundem modum deducta. PORCIVS autem cum C. non T. scribendum, è nummis & marmoribus, & à *porco* vel *porca*, non à *porta* manauit nomen; quod M. Varro, nisi fallit memoria, libris de re rustica, monuit, additque & Romae *Scrofas* à porca nominatos. M. autem *Cato* municipij fuit Tusculi, vir sane magnus, cum in studiis, tum armis, gerendaque Repub. Ad summam vero peruenisse senectutem *in Catone maiore Cicero*, *de Senectute loquentem inducens, satis ostendit*. B. Cur ceteri, quos gessit, non recensentur Magistratus? A. Quod non eo sit consilio, vt ceterae, posita Inscriptio, sed titulus tantum, aut in basi statuae, [*de quarum copia eius dictum est elegans: Malo quaerant ciues Ro. cur Catoni non est posita, quam cur posita.*] aut, quo erat animi candore, quod fastus plenos repudiaret titulos. Vt de eius pronepote M. Catone Plutarchus iucunde refert: qui cum proaui insisteret vestigiis, in Prouinciamque cum imperio esset missus, frequentem hominum occursum repudiabat. Antiochiam itaque ingressuro magna hominum turba in veste candida de more occurrit, pedibus ambulanti cum paucis seruis, ac libertis, equo inuectis: quos ad pedes desilire iussit, ferens moleste tantam occursantium turbam. At mox ira desedit, cum congressu vtrimque facto ex eo quidam quaereret; Adesset-ne Demetrius? Is erat Pompeij libertus. O miseram, inquit, ciuitatem! Respondere seruum de Demetrio, quae nosset, imperat. Venio nunc ad Paullum Aemilium. B. Nunquid Dianij maior longe est M. Catonis Inscriptio, quam Pet. Victorius, & Ambrosius Moralis, vt germanã decepti adferunt? A. Mihi quidem videre non contigit, at ne illi quidem legisse se affirmant: de qua alias erit opportunum differere copiosius: nunc sanè de fide mihi in suspicionem illa venit, vt conficta. Paulli Aemilij in lapide fracto visitur, sed quam eius esse facile appareat.

Dial. IIII.

Varro lib. II. de re rust.

Plut. in Catone.

Plut. in vita Pompeij.

Dial. XI. num. XIX.

IVS. L.

A ——IVS.L.F.PAVLLVS XVI. Paulli Aemilij.

——CENS.AVGVR

——VMPHAVIT.TER

In eodem marmore legitur, & P. Africani Titulus: XVII. P. Corn. Scipionis Africani minoris.

P.CORNELIVS.PAVLLI.F.SCIPIO

AFRICANVS.COS.II.CENS.

AVGVR.TRIVMPHAVIT.II.

In Paulli haec desunt, detruncata:

L.AIMIL——

COS.II——

B TRI——

Hic non recensentur Magistratus, Consulatu & Censura minores. Probatque PAVLLVS duplici LL scribendum. B. Cur lego integrè PAVLLI F. & non vt in aliis solet, & in Fastis, P.F. aut L.F. praenomina collocando, hic vero cognomentum. A. Quia *P. Cornelius* iste adoptione filij P. Cornelij Scipionis Africani in familiam Corneliam ex Aemilia transiit: vtque cognosceretur promptius, nomen hic parentis veri, Paulli nimirum, adscriptum est, & ad discrimen Africani maioris. Si enim P.F. distingui non potuissent, nisi addito *Maioris*, & *Minoris* epitheto. Tertij belli Punici anno primo Onufrius Panuinius, aquaeductum plumbeum his inscriptum litteris adfert: XIIX. Consulum an.604.

M.AVRELI.MARCIANI.M'.MANILIO

C L.MARCIO.CENSORINO.COS.

Quibus Consulibus anno post Rom. cond. DCIIII. *Tribunus militum erat hic Scipio, vt initio Somnij ipse commemorat.* Romae autem extraque Romam, fragmenta vasorum litteris inscripta indies reperiuntur: estque res prisca, quando & Plautus in Rudente vrnae sic meminit:

Nam haec litterata est, ab se cantat quoia sit.

Venit nunc in mentem alia Africani Inscriptio extra muros Romanos reperta apud Sabinos, quam Fuluius Vrsinus aduehendam curauit, cui primus deest versus: XIX. Scipionis Africani maioris.

SCIPIO.AFRICANVS

COS.BIS.CENSOR

D AEDILIS.CVRVLIS

TRIB.MIL.

B. Hic duo visuntur minores Magistratus, deestque Auguratus & triumphus. A. Ita est, vnum tamen hic dubium occurrit. Scribit enim in Liuiana epitoma L. Florus, *seu quis alius*, lib. I. *& de viris illustribus Scriptor* †: Aedilitatem dum peteret, Consulem creatum Scipionem, decem fere annis antequam per leges liceret; *vel, vt Paterculus ait, anno aetatis tricesimo sexto.* Quod si ita est, aut iterum Aedilis post Consulatum factus, aut, *quod verius arbitror*, alterius erit Africani Inscriptio. B. Lucro sane id apponendum, si alterius etiam suppetat Inscriptio. †Cap.58.

E A. Q. Seruilij Caepionis Veronae spectatur Inscriptio, referente eodem Onufrio Veronensi his verbis: XX. Q. Seruilij Caepionis.

Q.SERVILIO.CN.F

CAEPIONI

COS.CENS.TRIVMPH

PATRIAE.LIBERATORI

DECVRIONES.VERONENS

OB.IVDICIA.RESTITVTA

M.S

Africani huius Caepio ille aequalis fuit, finemq; imposuit bello cum Viriatho forti duce, & praedone Lusitano gesto. De triumpho ipsius nihil Onufrius in Fastis; de Lusitanis tamen arbitror triumphasse. B. Quid in extremo singulae litterae M. S. notant? A. *Monumentum statuerunt* legendũ arbitror. B. Cur ait *ob iudicia restituta?* an hic Seruilius auctor est *Legis Seruiliae* de iudicijs? A. Non, sed alius aetate posterior: quaeque hic leguntur, ad Veronenses non Romanos pertinent. Alterius tituli iuxta Vicetiam Italiae idem Onufrius sic concepti meminit:

XXI. *Sex. Serrani.*

SEX.ATILIVS.M.F.SERRANVS
PRO.COS.EX.S.C.
INTER.ATESTINOS.ET
VEICETINOS.TERMINOS
STATVIT

Consulem fuisse ait anno V.C.DCXVIII. Ecce VEICETINOS dictos, qui nunc Vicentini. Rursum est alia Romae his litteris:

XXII. Q.FABIO.ALLOBROGICINO.MAXIMO.

XXIII. *C. Caecilij Metelli.* Consulem facit anno Vrbis. DCXXXIII Onufrius. Romanum iterum titulum recitat C. *Caecilij Metelli*, qui Consul fuit anno primo belli cum Cimbris gesti:

C.CAECILIVS.Q.F.
METELLVS.IMP.

XXIV. *Consulum.* Adfert quoque, quem aquaeductum è plumbo vidit, sic Inscriptum:

M.VLPI.SVLPIC.C.CASSIO.VARO
M.LICIN.LVCVLLO.COS.

Qui decem fere annis ante Ciceronis Consulatum Consules fuerunt DCLXXXI. post Rom. cond. B. Quomodo vox illa legenda SVLPIC? A. Opinor *Sulpiciano.*

XXV. *M. Aimilij Dictatoris.* His omnibus vetustior Inscriptio Romae visitur in aedibus Card. Caesij.

M.AIMILIVS.M.F.L.N.
BARBVLA.DICTATOR

Quidam Q.F. scribunt, & Onufrius ad annum V.C. retulit CCCCXXXIII. & quis hic sit, aut quando Dictator fuerit, ignotum: hoc tantum, multis ante Ciceronem COS. annis Dictatorem non fuisse. Suspicor itaque postremum fuisse anno V.C.DLI. hoc est centesimo & quadragesimo ante Consulem Ciceronem. C. Cur scriptum video *Aimilius* non *Aemilius?* ita etiam in illa Cornelij Paulli. A. Quia Fasti Capitolini sic etiam scribunt, & interdum *Ailius* pro *Aelius*, quomodo Poëtae:

Aulai in medio libabant pocula Bacchi.

XXVI. *L. Munatij Planci.* Restat vna explicanda *L. Munacij Planci*, Ciceronis quidem aequalis, sed sub Augusto perijt, vt & Sallustius, & M. Varro: Caietae, alij Lugduni Gallorum exstare affirmant:

L.MVNATIVS.L.F.L.N.L.PRON.
PLANCVS.COS.CENS.IMP.II.VII.VIR.
EPVLON.TRIVMPH.EX.ROETEIS.AEDEM.SATVRNI
FECIT.DE.MANVBIIS.AGROS.DIVISIT.IN.ITALIA
BENEVENTI.IN.GALLIA.COLONIAS.DEDVXIT
LVGDVNVM.ET.RAVRICAM.

Praeter Historica hic relata cõmodi & illud accedit, recte scribi *Munatius*; quod nomen alij in *Numatius* apud Ciceronem & Horatium peruerterunt, nec dubitant inepti à Numantia, vel Numa Pompilio deriuare: non-nemo etiam à Numo Numantiam, & Numam. C. Certe tale illud, quale de Ioanne Viterbiensi Florianus Ocampius refert: qui oppida à T. littera inchoata à Tubale omnia esse condita,

A se condita, vt à Noa quae ab N. inciperent, nugabatur. A. Non ijs quidem verbis, sed quae eodem recidant. B. Lege illud IMP. II. VII. VIR. E PVLON. A. *Imperator bis, Septem-Vir Epulonum.* B. Et hoc quid est? A. Bis cum exercitui praefectus esset, ita vicisse vt Imperator à militibus sit appellatus, vt de Cicerone alijsque alibi exposui. Cumque triumpharit *Imperatorem* fuisse nominatum constat. Nemini enim triumphi ius, nisi Imperatori dicto dabatur. C. Alternm illud officium erat-ne Oeconomi Caesaris officium? A. Non Imperatoris, sed Deorum fictorum. C. Ergo Dij atrij Praefectos habebant? A. Minime; sed non iocor epulum illis datum. Sic enim certum Sacrificium, à VII. Sacerdotibus offerri solitũ, appellabant. B. Hi omne absumsissent epulum. A. Habebant B & fulcra ac triclinia, quibus accumbebant cum puluinis, dictaque *Pulunaria*, & hoc amplius, *supplicationes ad omnia Deorum Pulunaria.* Caesari quoque in Deos translato *fastigium, puluinar, & Flamen* attributa, vt in Philippicis auctor est Tullius. B. Risu sane haec digna: sed quid illud DE MANVBIIS. A. *Manubias* interpretatur A. Gellius praedam, quae à duce victore manu capta est. B. Legendumne est: *fecit de Manubiis*, an: *de Manubus agros diuisit?* A. Equidem sic lego: *Aedem Saturni fecit de Manubiis.* B. Quis vicus *Raurica?* A. Non facile dixero. PRO ROETEIS, quod edidit Onuphrius, Aldus legit: RAETIS; similemque profert Inscriptionem quae RAETORVM est; idemq; legit RAVRICVM non RAVRICAM. Est & Inscriptio in speciem vetus, à Traiano Augusto restituta, quae in Capitolio Romae visitur:

Dial. IV. extremo. & Dial. X. Septem-Viri Epulonum.

Philipp. 2.

Li. XIII. Noct. Attic. cap. 23.

Vide Rhenanum & Aegidiũ Tschudem.

XXVII. M. Calpurnij Pisonis Frugi.

C

M.CALPVRNIVS.M.F.PISO.FRVGI.PR.EX.S.C.
FACIVNDVM.CVRAVIT.EIDEMQVE.PROBAVIT
IMP.CAESAR.DIVI.NERVAE.F.NERVA
TRAIANVS.AVGVSTVS.GERMANICVS.
DACICVS.PONTIF.MAXIMVS.TRIB.POT.XII.
IMP.VI.COS.V.P.P.OPERIBVS.AMPLIATIS.RESTITVIT

B. Vox EIDEM an pro *idem* ponitur? A. *Existimo sane: quia I longum per diphthongum ostenditur, vt DIVI pro duobus II. B. Vt legenda illa post verbum *Maximus?* A. *Tribunitia potestate duodecimum, Imperator sextum, Consul quinquies, Pater Patriae.* B. Cur non legis *Consul Quinctum?* A. Quia ante diu Consul fuerat, & hoc anno cetera confecit. B. Quid est *operibus ampliatis?* A. Opus nimirum maius fecit. Atque hoc diei huius pensum esto.

D

** Puto eidẽ dandi casu esse, hoc est Senatui probauit.*

E

DIALOGO XI.

DE FICTIS NVMMIS ET INSCRIPTIONIBVS.

I. Ad Rubiconem fluuium ficta Inscriptio.
II. Sibyllarum falsi Tituli & nummi. *Vide* XV. *infra.*
III. Nummi ficti in Epistolis Ant. Gueuarae Episc.
IIII. Ioan. Annij Viterbiensis astu conficta patriae Inscriptio, ac de eius Beroso, ceterisque scriptis eius.
V. Formula Venditionis à Iouiano Pontano ficta. *Vide Bern. Brissonium in Formulis Testam. lib.* VIII. *Formul.*
VI. Testamentum Pomponij Laeti.
VII. Falsi Iulij Caesaris Nummi, inscripti: *Veni, vidi, vici.*
VIII. Item S. Petri, Hannibalis, Platonis, Aristotelis, Alcibiadis, Themistoclis, Pompeij, Marij, Ciceronis, aliorumque ficti nuper nummi.

INSCRIPTIONES FALSAE.

IX. Alexandri Magni.
X. Epitaphium Parasiti scurrae.
XI. Galli Fauonij.
XII. Philocaptae.
XIII. Testamentum Sempronij Tucidani.
XIIII. Heliodori insani.
XV. Sibyllae.
XVI. In Aragonia.
XVII. Barchinouae.
XVIII. Clodij Rabia Tarracon.
XIX. Palladi Victrici.
XX. P. Corneliae Annia.
XXI. Q. Seruij Tullij.
XXII. Lucretiae.
XXIII. Cn. Pompeij Magni, ex C. Plinio lib. VII. Nat. Hist. cap. 26.
Quid ibidem, *Praefatio Triumphi.*
XXIIII. Eiusdem Pompeij, *ex vtroque Plinio illustrato.*
XXV. Pallantis, Liberti Ti. Claudij Caes. *Corn. Tacitus expositus.*
XVI. Caecilij Metelli, ex Plinij libro VII. Nat. Hist.

Qui de Nomismatis veterum scripserint, Itali, Galli, Germani.] *Adde, Hubertum Goltzium, & Adolphum Occonem.*

INSCRIPTIONES antiquas Orbis totius qui colligerint, & qui certarum Prouinciarum.

Accedant his longe diligentiores, Martinus Smetius, cum Auctario I. Lipsij, Lugduni Bat. & Ios. Scaligeri, M. Velseri, & I. Gruteri operâ editum opus in Germania.

ANTONII

ANTONII

AVGVSTINI
ANTIQVITATVM
DIALOGVS XI.

DE
FALSIS ET NVMMIS ET INSCRIPTIONIBVS:
& harum rerum Scriptoribus.

A B. PRomiſeras, memini, acturum Te aliquando de adulterinis
cum nummis, tum Inſcriptionibus: hodieq; inceſſit cupi-
do accurate haec inueſtigandi. Niſi enim falſa à veris, cer-
taq; ab incertis ſegregentur, nihil in ſtudiis cum laude per-
feceris. Et, ſi Aldus Manutius, Paulli filius, Orthographiã
veram falſis probet Inſcriptionibus, nihil agat, fruſtraq; la-
boret: qua falſa ſi & alibi ad probandum vti velim, toto,
quod aiunt, caelo aberrem. Idem de nummis videri volo, nullius vſus futuris ni-
ſi falſos à veris ſeiungam. A. Equidem in ea pridem ſententia fui: quare non te-
mere cuiuis aſſentiendum duxi: quod eſt Epicharmi Siculi Poëtae Comici con-
ſilium, ſic à Q. Tullio, Marci fratre, de Graeco Latinè redditum: Νᾶφε, καὶ μέ- *Lib. de Petit. Conſul.*
μνασο ἀπιστεῖν. ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. *Neruos, atque artus eſſe ſapientiae non temere crede-* *Cic. ad Attic.*
B *re.* Attamen vt maxime aduerterem, decipi non ſemel contigit: Plures tamen *lib. 1. Epiſt. 16*
aſſentiri vidimus iis, quae fabuloſa à me haberentur. Vna erat Inſcriptio de fal- *Et Dion*
ſitate mihi ſemper ſuſpecta: reperti tamen ſunt, qui non ſolum veram exiſtima- *Chryſoſtomus Orat.*
rent, ſed hoc amplius, è marmore à ſe deſcriptam aſſererent; tu quid hic dixiſſes? *LXXIIII.*
B. Aut fide hi digni erant, aut minime? A. Cum tales ſunt habiti à me, tum et-
iam doctorum è numero. B. Exuenda itaque tibi opinio illa de falſa Inſcriptio-
ne, habendaque gratia iis, quòd errorem eripuiſſent. A. Minime: immo vero
conſtanter fieri non poſſe, vt germana eſſet & antiqua, contendebam. B. Nimi-
rum hoc erat falſi arguere, & inimicos capere. A. Romae inter litteratos can-
dide ſic agitur, neque, vt hic, tam cito ira incandeſcunt. Rationes etenim adfere-
bam, cur fictam videri opinarer, cum à re qua de agitur. tum à verbis. Poſt men-
C ſes autem non ita multos è Germania, Bononia Romam reuerſus, & iuxta Cae-
ſenam Flaminiae vrbem, traiecto Rubicone, flumine Iulij Caeſaris rebus ibi ge-
ſtis claro, lapidem inſpexi peruueterem, vtrimque inſcriptum, in altera vero par-
te eam, quam antiquam eſſe ſemper negaueram, Inſcriptionem. B. Scilicet tuum
ipſe errorem ſtatim agnouiſti: quod his, qui eam antea viderant, fidem nul-
lam habueris. A. Immo ipſorum ille error fuit, quod recentis memoriae Inſcri-
ptionem antiquam exiſtimarunt. B. Sed iam lapidem antiquum fuiſſe confi-
teris. A. Ita eſt, & perantiquum, ſed lapidem, non Inſcriptionem eam,
quae in altera parte legebatur. Fuit enim militis vetus Epitaphium,

& litterae antiquitatem praeferebant, sed in altera contraria lapidis parte nuperis admodum litteris Edictum insculptum, ne quis dux, miles-ue Rubiconem, qui fluuius Galliam ab Italia disiungeret, transire auderet, vt Iulius Caesar fuisset olim ausus. B. Nunquid Edictum illud fieri potuit? A. Potuit: sed exstaret eius rei in scriptoribus mentio: neque opus profecto erat hoc Edicto. Nemini enim licebat Prouincia cum exercitu excedere: & Caesar Rubiconem cum milite transiens hanc legem, quae id vetaret, violarat. Substitit hic itaque Caesar, & transeundo: *Iacta*, inquit, *est alea*, ducta ab alea ludentibus tralatione. B. Quod est Inscriptionis illius principium? A. IVSSV. MANDATVVE. P. R. COS. IMP. MILI. TYRO. COMMILITO, &c. Attulit hanc Manutius minor, in altera Orthographiae maiore editione, vt ea probet *Tyro*, cum Y; & forte in priore editione eodem probat marmore *Tiro* cum I scribendum: & tametsi ex Euripide vulgo vsurpatum *secundas* esse *curas* solere *sapientores*, in priore melius sententia permansisset, confirmata Pandectarum Florentinorum scriptura quibus *Aimilius Tiro* Tit. *De effractoribus*, legitur. B. Si noua est, vt dicis, Inscriptio, nihil ea comprobari potest. A. Affirmat ille, non modo à se visum, descriptumque è marmore Edictum; sed & antiquissimum esse, anno etiam adscripto. B. Me sane facile decepisset, atque adeo gemmam me nactum arbitrarer, cum in celebrem illam rem à Lucano poëta decantatam incidissem. A. Libet-ne falsam esse cognoscere? satis haec verba arguunt. COS. IMP. MIL. TYRO. COMMILITO. Quis vnquam Senatus-consultum his verbis conscriptum vidit? quis vni mandat *Consuli*, quin addat. *Alter amboue, si eis videatur?* Cur non alios nominat ciuiles Magistratus, vt *Proconsules*, vt *Praetores*; aut militares, vt *Tribunos militum, Praefectos, Centuriones?* Quis vnquam Edictum ad milites, & quidem Tirones promulgauit? Plura non addam; talibus enim integra constat. B. Otiosus ipse inspiciam, sed alias fictas Inscriptiones, ac Nomismata audire ex Te cupiam. A. Vt mensarij per vicos ambulando, etsi pecuniam non tangant, hanc bonam esse, illam adulterinam longo vsu pronunciant. Materiam enim formamque monetae diu multumque perspectam habent; sic nummorum veterum explorata materia ac forma, item Inscriptionum vsu, mox discernemus quae proba sint, aut adulterina. Quaedam autem obuia magis, quae nullo negotio cognoscas; vt litterae sunt syllabarum, Delphicae aut Cumaeae, quae in libris quibusdam Inscriptionum vulgo circumferuntur, cum numeris PP. SS. VV. FF. παίγνια nimirum puerorum: qualia Antonio Gueuarae Romà ad explicandum plerumque mittebantur. C. Imperatoris quoque Nummi, quos solus exposuit, conficti etiam sunt? A. Impressi ab eo omnes falsi, mihi quidem videntur, vt artem ostentaret in fictis Historiis, fabulis, auctoribus, nummis, & interpretationibus ex tempore adserendis: immo puto Carolum Quintum Caes. Nummos suos veteres minime illi, vt ad voluptatem iactat, ostendisse. Quod mihi Latinus Latinius Viterbiensis, vir doctus bonaeque fidei de Ioanne Annio, Viterbiensi monacho narrare iucunde solebat: Lapidi insculpendas curasse litteras; quem vineae infodi iusserat, non procul à Viterbio. Cumque fodienda esset vinea; ad lapidem vsque vt fodiendo peruenirent iussit: narrans in libris se reperisse templum ibi orbis terrarum antiquissimum latere. Terra iam effossa primus qui lapidem inuenit vinitor accurrit: paulatim detegi sarcophagum imperat, hic stupens, lapidis antiquitatem, & litteras à se confictas admiratur, ac describens, ad vrbis Senatores laetus confugit, & ciuitatis honori fore persuadet, in amplissimo publice spectari loco. Viterbij enim vrbis originem contineri, quae bis mille annis Romanâ esset vrbe, à Romulo condita, longe antiquior, vtpote ab Iside & Osiride conditae. Fabulas hic suas quibus abundabat, venditauit, factumque vt ille iusserat. Fertur manuscripta inscriptio ficta; typis etiam

Marginalia (left): *Sueton. in Caes. cap. 31. & 32.* — *Tiro, per I scrib.* — *Lib. 1. v. 13. Ad quem Poetam comentans Lambert. Hortensius, etiam posita hac falsa Inscript. deceptus ipse alios decipit.* — II. — III. *Ant. Gueuara Episc.* — IIII. *Ioan. Annij Viterbiensis impostura.* — *Diodor. Siculus lib. 1. Biblioth.*

Marginal letters (right): A, B, C, D, E

A etiam euulgata; hoc initio: EGO SVM ISIS, &c. C. Hanc adfert Florianus Ocampius in Hispaniae Annalibus, atque Berosum ab illo Annio, vt est, expositum circumferri: & nisi Catholicis Regibus opus inscripsisset, se pro mendoso ac fabuloso habiturum. A. Ludouicus Viues de Beroso, & illo interprete, *alter*, inquit, *mulget hircum; alter supponit cribrum:* quo dicto Lucianus Sophista in Demonactis vita, sed in re alia, est vsus. Neque minus ingeniosè, sed eruditius à se conficta ornarunt Iouianus Pontanus, Pomponius Laetus, Ioannes Camerts, & Cyriacus Anconitanus, alijque falsarum auctores Inscriptionum ac Nomismatum, sed cum aliqua doctrinae nota ac signo. Pontani quidem multa sunt cum vincta numeris, tum soluta oratione conscripta eleganter, vt illis temporibus: in his alibi obtrudit *Venditionis formulam* à se fictam, quam & alibi sine auctoris nomine, quasi vetus ea esset, editam videre memini, hoc principio: PASCVTIVS. CVLITA, &c. Pomponij quoque Laeti de Rom. rerum Antiquitate & Historia quaedam habemus. Eius quoque *Testamentum* confictum legitur, tali initio: DEI OPTIMI MAXIMI *numine inuocato, &c. Haec est L. Cuspidij dispositio, &c.* Meminit ibidem filij sui *vixisses*, ait. *Laete fili, fili mi vixisses, &c.* quibus auctor se prodit. Et hanc saepe excusam vidimus, atque adeo pro vetere *Testamento* habitam. Camertis putantur Inscriptiones aliquot fictae ac ridiculae: in quibus & Camertium populariums mentio. Cyriaci autem Anconitani Inscriptiones plurimas in Annalibus Hispaniae Ambrosius Morales temerè descripsit. B. Mirari equidem soleo in tot, tantisque antiquis Inscriptionibus, quas ille attulit, nullas hodie in Hispania legi. A. Illud incommodi est, videri Ioannem Annium & Cyriacum similisq; farinae homines, Hispanos irridere voluisse, confictis Hispanorum rebus gestis sub Noa & Tubale: serie item contexta Regum falsorum, quasi nostris regnassent temporibus: fictis adhaec lapidibus, de bello cum Viriatho, & Sertorio; ciuili quoque Caesaris ac Pompeij, &c. Quo factum est nullam hodie Hispaniae exstare paene Historiã populari sermone, quae Berosi careat nugis, vel Metasthenis, ac denique Ioannis Annij Viterbiensis fabulis, fictisque Cyriaci Inscriptionibus. C. Grauem suscipis aduersariam, si falsitatis omnes illas Historias atque Inscriptiones damnas. A. Equidem honori gentis meae consulo, ne audiamus malè, ausos scilicet fuisse Italos nobis obtrudere vt domi gesta, quorum adeo exstent epigrammata ac marmora visa ab illis, nec à nobis reperta. C. Cur igitur typis cusa sunt *Romanorum Antiquitatum* titulo, imo & *totius orbis:* hoc amplius in Aldi minoris Orthographia maiore. A. Si quae typis edita sunt vera necessariò essent, essent & verae Luciani Fabulae *Verarum narrationum*, seu *verae Historiae*, & Dialogus, *Mendax* inscriptus: *Amadisij* item Gallici nugae, & *Don Clarianus*, & *Orlandi furiosi*, aulicorum otiosorum deliciae, aliaque hac tempestate conficta: cumque de Nummis sermo sit, vidimus Lugduni editum *Promptuarium Iconum* omnium saeculorum iam inde ab Adamo & Noë: vbi illorum videas, & Priami & Hectoris effigies, ceterorumque nunquam in Nummis cusorum. Leone quoque decimo, & Clemente septimo Pontificibus exijt Romae liber, primus vt opinor Nomismatum: in quo Imperatorum omnium non modo capita, quae sunt in Nummis, visuntur, verum & feminarum, parentum, & affinium & sororum: quorum nihil quidquam veri vnquam reperias, sed nomina sunt illi architectati è Suetonio Tranquillo, ac mutuati, in cuiusque Imperatoris vita. Aeneas quoque Vicus Parmensis opus foras dedit *Nomismatum Augustarum:* cumque verae deessent icones, suppleuit ex altero, quem dixi, libro, fassus tamen ingenuè vnde hausisset, non ex veris ab eo visis Nomismatis. Sic & nummum falso Caesaris cuderunt additis vocibus VENI. VIDI. VICI. & breuius tribus singularibus litteris V.V.V. Augusti quoque finxerunt

[Margin notes: *Qui ficta euulgarunt.* — V. *Venditionis ficta formula.* — VI. *Pomponius Laetus Testamentum finxit.* — *Camertis Inscriptiones.* — *Cyriacus Anconitanus.* — *Annales Annij & Pseudo-Berosi nugis pleni.* — *Promptuarium Iconum, per Gul. Rouillium.* — *Aeneas Vicus.* — VII. *Nummi falso cusi.*]

[Margin letters: A, B, C, D, E]

runt nummum dicto apposito FESTINA LENTE: Neronis item cum litteris: A
PETRVS. GALILAEVS, quem nummum ingenti pretio Paulo IIII. Pontifici
impostores obtruserunt. B. Quis hic, amabo, nummus erat? A. Cuderant ipsi,
hinc quidem Neronis caput, cum solitis titulis: in auersa autem parte *S. Petri* fa-
ciem, qualis in plumbis Bullarum ac Diplomatum Pontificiorum spectatur, ad-
scriptumq; erat: *Petrus Galilaeus*. Addebant repertum nummum iuxta S. Petri
sacellum, S. Siluestro sacrum. Hoc amplius, Pontificem S. Petro persimilem es-
VIII. se asserebant. Aliud nomisma adulterinum olim mihi exhibuit Almirantius
Neapolitanus, venditum sibi pro *Hannibalis* effigie, appositis Latinis litteris
HANNIBAL. DVX. POENORVM. Illinc equo insidens hastam iaciebat, adscri- B
ptumque hoc, aut quid simile: ACCIPITE. B. Cur hunc confinxerunt Num-
mum? A. Refert C. Plinius Hannibalem caesis internecione Romanis ad Can-
nas, Romam appropinquasse, & lanceam intra vrbem iecisse. Fingunt itaque
cum id faceret Barbarus, hac vsum voce: *Accipite*. Romae cum essem, Hispanus
Antiquarius recentes Nummos, sed affabrè in auro sculptos, ostendit illustrium
Virorum, cum parte auersa, quibus decipere quemque potuisset. Sed quia aurei
erant, non male posita pecunia. Hic *Platonis & Aristotelis* imagines vidimus:
quodam in anticâ cribro litteras omnes, excepta A, dimittente: significans de
Principijs rerum naturalium non potuisse suo ingenio, vt reliqua omnia, cribrare,
hoc est extenuare. Alibi * *Natura* vt Dea insculpta, adscriptumque *Entelechia*,
quam vocem in animae definitione Aristoteles adhibuit, † negantq; à Cicerone C
in Tusculanis rectè conuersam, *continuatam & perennem motionem*. Erat & *Alcibia-
dis* ibidem nummus elegans, & illinc Cupido, qui iaculo radios perfringeret: al-
ter item *Themistoclis* cum victoria nauali: pluresque alij quorum me nomina fu-
giunt. Vidimus & alios, sed non tanti opificis, & habeo effictum C. *Marium M.
T. Ciceronem, Catonem, Q. Fabium, Scipionem Africanum; Didonem*: adhaec & *Arte-
misiam* pluresque illustres. Verum à peritis facile dignosci queant, quod à genui-
nis Romanis ac Graecis forma & qualitate differant. Patauinus quidam hac in
plastica excelluit, veteres nummos feliciter exprimens, vt spectanti volupta-
tem praebeant; & nisi peccarent interdum vel litterae, vel imagines, nihil re-
quiras amplius. Imitari conati sunt & alij, sed non perinde successit: Progressi et-
iam eo sunt audaciae nonnulli, vt non quae in antiquis sunt, aemulentur, sed à se
inuentos falsos titulos, litteras, imaginesque partis auersae obtrudere audeant. D
Quare nihil his fidendum censeo. B. Sed Inscriptionum falsarum Camertis, quas
nuper fictas, atque adeo ridiculas nominabas, cedo exemplum aliquod? A. En
tibi, Aldus minor vt probet *Septemtrio* scribendum cum M. non cum N. Polae
vrbis Dalmatiae lapidem litteratum profert. Quid mirum? Mendaces enim te-
stem proferunt aut mortuum, aut longe positum. Eius hoc initium est: ALE-
IX. XANDER. PHILIPPI. REGIS. *Macedonum Archos Monarchiae, &c.* Alteram quo-
X. que indidem, eiusdem, quod aiunt, farinae hoc principio: VIATORES. CIVES.
OPTIMI. &c. Parasito dicaci & scurrae frigidum positum Epitaphium, vt
XI. *Cloacae* Orthographiam edoceat. Attulit & ex agro, vt ait Lusitano, ne cito re- E
periatur, hanc, docere conatus *Condicio* cum C. scribendum. Incipit autem EGO
Gallus Fauonius Iocundus, &c. Haec forte non à Camerte conficta, sed à Iocundo
Veronensi antiquario. Ridicula & haec Inscriptio in Romanis Antiquitatibus,
XII. hoc initio: CINERES. ET. OSSVA. PHILOCAPTAE, &c. Fictum ibidem Te-
XIII. stamentum legitur, cum hoc principio: D. O. M. L. MALLIO. ET. Q. TORQVA-
TO. COS. *Sempronius, Tucidanus, &c.* In Antiquitatibus Orbis totius à Petro
Apiano, & Bartholomaeo Amantio foras datis, fictae multae sunt à diuersis
auctoribus Inscriptiones, & in Prooemio *Pomponium Laetum* Romanum quas-
dam

Plin. li. XXXIV Nat. Hist. cap. 6.

* *Talem Aristotelis falsũ Nummũ exponit in Parergis lib. 2. cap. 4. Franc. Luisinus, deceptus & ipse.*

† *Io. Argyropylus & Philelphus, quos refellit Politianus cap. 1. Miscell. & Budaeus de Asse.*

INSCRIPTIONES *falsae.*

A dam publicasse ait, plures Cyriacum Anconitanum cognomento *Antiquarium*. In altera item Praefatione Nicolaum v. Pont. ait quaerendarum Inscriptionum gratia misisse vndique Cyriacum: ponitque primum Hispanicas, vnamque à Cyriaco repertam apud Gades, quam nunc insulam *Caliz* nominamus. Inepta autem est, hoc quidem principio: D.M.S.SI.LVBET.LEGITO. *Heliodorus insa-* XIV.
nus, *&c.* Dehinc post vnam Tarraconensem, fabula subijcitur Valentini Moraui, qui Sibyllae Inscriptionem è Lusitania hanc adfert: VOLVENTVR.SAXA. XV.
Litteris & ordine rectis, *&c.* Omissisque aliquot veris illis quidem, sed male descriptis, subijcit. *In Aragonia Vrbe clarissima* QVO VADAM? *nescio*, *&c.* Et mox XVI.
in Barchinoua D.M.S.BELLO. *Sertoriano*, *&c.* Iterumque *Barchinouam* nomi- XVII.
B nat Barcinonem nostram: vnde fraudem prodit suam, & inscitiam. Hinc taurorum in Bastetaniae adfert titulos: quos tauros vulgo *de Guisanda* appellamus, confictis Inscriptionibus. Post Tarraconensem ponit, nihilo supradictis veriorem, hoc initio: D.M.S.CLODIVS. *Rabia*, *&c.* vbi *Aragoniae* meminit. Interie- XVIII.
ctis hinc paginis aliquot hanc Dianij repertam, & à Petro Victorio, & Ambro- XIX.
sio Morali allatam, ponit:

PALLADI.VICTRICI.SACRVM
HIC.HOSTIVM.RELIQVIAS.PROFLIGAVIT.CATO
VBI.ET.SACELLVM.MIRO.ARTIFICIO
STRVCTVM.ET.AEREAM.PALLADIS.
C EFFIGIEM.RELIQVIT.
PAREANT.ERGO.ET.NOSCANT.OMNES
SENAT.ET.PO.RO.IMPERIVM.DEOR.
NVMINE.ET.MILIT.FORTITVDINE.ET
TVERI.ET.REGI

B. Quid hic vitij latet, vt falsitatis damnes? A. Suspecta mihi Inscriptio: quia à viris ambiguae fidei laudatur: &, *hoc incômodi*, aiebat Aristoteles, *accedit mendaci, quod, etsi verum dicat, fides non temerè adhibeatur.* Deinde non hic sermo est M. Catonis, neque scriptura; & primus est versus septenarius Iambicus, cetera numeris
D non deuincta. Haec autem *Sacellum miro artificio structum*, *&c.* mihi non placent, neque apte Catoni adfinguntur; nec suum sine reliquis consuetis nomen poneret: adderet & Magistratus quos gessit. *Pareant ergo*, *&c.* quibusnam parendum sit tacet, nec à quibus: neque ERGO rectè è superioribus infertur, nec vox Inscriptionibus vsitata, nec denique decorum seruatum in Catonis persona. Nam in Historijs, quas *Origines* ille inscripsit, nihil singulatim de personis refert, sed de vrbibus, ac Republica. Verbi gratia: *Ciuitas nostra tot tantosque ciues tot nauibus eo allegauit, totidemque ibi numero reperti; vel Hispanorum naues vel Carthaginienses, Praelio tandem decertatum est, nostri superiores tanta hostium clade euaserunt;*
E *factaque Prouincia est populi Rom.* Qui concisè adeo sua narraret, credo equidem huiusmodi Inscriptionibus temporis nihil tribuisse. B. T. Liuius ait de suis rebus largiùs fabulari solitum Catonem. A. Credo equidem, *& loquaces esse senes* Cic. in Cato-
ipse de senectute differens fatetur: non tamen, vt hic, nugaretur, & de loco am- ne maiore.
plius quaerendum quo M. Cato manus conseruit: nihil tale fortasse in libris reperies, ac ne in Liuio quidem; qui apud Turdetanos & Emporitanos rem gessisse ait, cetera, si operaepretiũ fuisset, non praeteriisset, nec puto Dianij alibi Liuium meminisse. B. Sunt-ne aliae hic falsae Inscriptiones? A. Sunt profectò, vt numerare pigeat. Commodius igitur vtrique fuerit, librum à me lituris & obelis confossum per otium inspicere. Sunt enim & hic decerptae è libro, qui Polyphilus

vulgo inſcribitur, eius qui Hypnerotomachiam conſcripſit. B. Qua lingua? A Graeca, Latina, an Italica? A. Omnibus his linguis, vel nulla potius. B. Quid ita? A. Apparet enim ſomnia ſua ac nugas Italicè ſcribere ingreſſum; ſed toties Graeca admiſcet ac Latina, obſcuritatemque his potiſſimum affectauit, vt nulla prope lingua loqui videatur. B. Iam Gallicè me conuerſum vidiſſe memini, & ab homine quidem non plane indocto. A. O male collocatas horas in his ineptijs deſcribendis! quarum è numero fictae ſunt aliquot Inſcriptiones, à Petro
XX. Apiano huc tralatae, quarum vna incipit: D.M.P.CORNELIA *Annia &c.* Altera
XXI. ſic inchoatur: ASPICE.VIATOR.Q.SER.TVLLII, *&c.* C. Quid de verſibus cenſes, in quos aperto libro incidi; quos ad portam ſancti Pauli Romae legi praedicare non dubitat? B

Semicapri quicumque ſubis ſacraria Fauni,
Haec lege Romanâ verba notata manu.
Herſilus hic iaceo, mecum Marulla quieſcit,
Quae ſoror & genitrix, quae mihi ſponſa fuit.

A. Nolo plura legas. Nam mihi cordolium eſt: ſcio enim turpiora ſequi. Fortaſſe à Michaele Marullo, bono aeui ſui Poëta, aut ab eius amico effuſi ſunt verſus. Neque tale aenigma vſquam gentium poſitum exiſtimo: ac ne tales quidem in coemiterijs ſepeliri fas erat. C. Incidi in aliam quantiuis pretij Inſcriptionem, quam Viterbij in Epiſcopîo legi affirmant. A. Si Viterbij exſtat, merito ſuſpecta
XXII. eſt, ſed quale habet principium? C. COLLATINVS.TARQVINIVS.DVLCISSIMAE.CONIVGI. A. Hic mane: neque enim dignum eſt *Lucretia* Epitaphium. C
Sed quoniam huc diſſerendo dilapſi ſumus, dicam falſas eſſe quaſdam, habendas tamen pro bonis: quales aliquot Onuphrius Panuinius attulit, & in libris Inſcriptionum leguntur. B. Si falſae ſunt, quomodo bonae? A. Exemplis res clarior
Lib.VII.Nat. Hiſt. cap.26. euadet. C Plinius de geſtis CN. Pompeij Magni verba faciens, ſic ait: *Hos ergo ho-*
XXIII. *nores Vrbi tribuit, in delubro Mineruae, quod ex manubiis dicabat.* CN.POMPEIVS.MAGNVS.IMP. *bello triginta annorum confecto, fuſis, fugatis, occiſis, &c.* VOTVM.MERITO.MINERVAE: Antiquarij hanc libris inſeruerunt ſuis, etſi confuſam, quaſi hodie ſpectaretur. B. Trecentas vtinam id genus collocaſſent. A. Equidem viginti numero cōtentus eſſem, etſi ipſiſſimas mallem Inſcriptiones, quam è libris conformatas. B. Atqui Plinius nonne fideliter tranſcripſit? A. Credo equidem: D
Sed quaedam omiſiſſe arbitror: cuius quidem vicem alia ſupplent non minoris
Triumphi Praefatio Plinio, quae. pretij, quae vocantur *Praefatio Triumphi.* B. Quid hoc verbi eſt, & quid ſignificat? A. Certi nihil adferre poſſum. Suſpicor tamen in Triumphi apparatu, quo variae Prouinciarum formae ciuitatum, fluminum, montium, ac Deorum, ceterarumque rerum eius regionis circumferrentur; (vt de candelabris Hieroſolymi-
Dial.I. tanis, & *Silphio* alibi diximus:) vites item & frutices balſami, animantiaque exotica, & id genus alia in ferculis geſtarentur. Reges bello capti ducebantur: & bello caeſorum quorundam ſtatuae, vt Cleopatrae, vt Catonis; vt Scipionis Metelli: quorum imagines triumpho Caeſaris & Auguſti praelatae. Ferebantur adhaec Inſcriptiones, quos *Titulos* nominabant: quibus ſingula declararent: dicta quoque, ſed ad rem pertinentia, vt Iulij Caeſaris illud: *Veni, Vidi, Vici.* Huius E
itaque *Triumphi praefatio,* velut in Comoedia prologus à Plinio praemittitur, & memoriae cauſſa aſſeruari ſolitam arbitror. B. Tales complures titulos ſeruatos
XXIV. ad hanc diem fuiſſe pretium operae eſſet. A. Tempus omnia deſtruit ac vaſtat, Praefatio his erat verbis concepta: CVM.ORAM.MARITIMAM.A PRAEDONIBVS.LIBERASSET, &c. Si ex his Inſcriptionem cuderunt, nemo eos iure
Plin.lib.VII. cap.28. vt corruptores accuſarit, etſi in lapide ſculpta non exſtent, ſed in Plinij dumtaxat libro. Ex eodem ipſo Plinio aliam cuderunt de L. Sicinij Dentati admirandis geſtis, quae

stis, quae & Liuius, Dionysius Halicarnasseus, & apud Fulgentium M. Varro commemorat. Nollem ficta illa è Plinio Inscriptione Aldus minor, in Orthographia contendisset *Proelium* per oe scribendum. Vt idem alibi Q. vel QVE scribi dum vult, hunc titulum aduocat: XXV.

TI.CLAVDIVS.AVG.L
PALLAS
HVIC.SENATVS.OB.FIDEM
PIETATEM.QVE.ERGA
PATRONOS.ORNAMENTA
PRAETORIA.DECREVIT
ET.HS.CENTIES.QVIN
QVAGIES.CVIVS.HONORE
CONTENTVS.FVIT

B. Quid vitij haec Inscriptio continet? A. Non ita magnum. Plinius enim iunior Montano sic scribit: *Est via Tiburtina intra primum lapidem; proxime adnotaui monumentum Pallantis, ita inscriptum:* HVIC *Senatus, ob fidem pietatemque erga patronos, ornamenta praetoria decreuit, & sestertium centies quinquagies: cuius honore contentus fuit.* Eadem in aliâ leguntur epistola, de eodem Senatus-consulto reperto, & tunc promulgato. Apparet autem Tiberij Claudij Caesaris aequalem fuisse, atque adeo eius libertum, à Suetonio, caeterisque nominatum. Historiam Corn. Tacitus lib. XII. commemorat in Fausti Sullae, & Saluij Othonis Consulatu, de Claudiano agens Senatus-consulto lato in feminas, quae seruis miscerentur: cuius Senatus-consulti frequens est in Iure nostro Ciuili mentio, & in Theodosiano Codice. Tacitus autem *Pallantem* hunc auctorem ferendi eius Senatus-consulti exstitisse: qua de caussa haec illi numerata sit pecunia, & ornamenta Praetoria decreta: actae etiam sint gratiae, quòd cum stirpe esset Regum Arcadiae oriundus, Claudio seruiret Imperatori. B. Sed quanta hic decreta pecunia liberto est: & ab eo repudiata? A. Tricies septies centena & quinquaginta millia Denariorum (quos Regales Hispani vulgo nominant,) vt decem libram, seu scutatum adaequent. Erunt itaque scutatorum trecenta septuaginta quinque millia. B. Qui tanta repudiauit, diues fuerit necesse est. A. Ista Inscriptio non vsquequaque falsa, quia à Plinio est minore allata; sed non efficit quod vult Aldus QVE integrè esse scribendum. B. Illud certo constat Te primum correxisse malam copulae scripturam (q;) quod è Pandectis Florentinis anno 1543. edendum curaueris *que* vel *q.* vt sequuntur qui accurate Orthographiam tenent. A. Idem Aldus vt probet *Triumphum* cum ph scribi, titulum adfert hoc principio: L.CAECILIVS.L.F.METELLVS.PONT.MAX.&c. In Rom. vero Inscriptionũ volumine, sic incipit: S.P.Q.R.L.METEL.PONT.II.COS.&c. Illud certum, Plinium auunculũ in Naturali historia ita narrare. Q. Metellum cum pro funere L. Metellum parentem laudaret, Magistratus honoresq; quos gessisset, vitamq; adeo pro concione recitasse: è quibus verbis haec conficta Inscriptio. Et vero plures id genus, vt Papiniani, aliorumq; apud Hieron. Magium in Miscellan. auctorum verbis nuper contextas esse, nec omnino reprehendendas, vt falsas, existimo. B. Aueo nunc ex te audire Scriptorũ nomina qui de nummis antiquis scripsere, & Inscriptiones collegerunt: quãdoquidem paucos recensuisti. A. Dicam quotquot in mentem venerint, erantque in vsu antiquarijs cum Romae degerem: etsi post, alios prodijsse constet. Primum Nomismatum opus iam nominaui Leone X. Pontifice Romae cusum, collectumque, vt opinor, ab Andrea Fuluio, anno salutis 1517. & sub Clemente VII. accessio facta: item Pauli tertij temporibus. Hic imagines tantum Imperatorum, ac vitae, sine auersis partibus: quarum quaedam

Lib. VII. Epist. Ridebis, & lib. 8. Epist. Cognouisse.

A B C

XXVI.

Lib. VII. c. 43.

DE NVMMIS *qui scripserint.*

in calce spectantur, & argentei plerique sunt nummi, pauci aerei: nonnulli etiam ficti, praeter supra nominatos, vt *C. Marij, CN. Pompeij, Ciceronis, & Catonis*: in altera editione Argentorati nomen praefixit suum Ioan. Huttichius, ann. 1537. Post Iacobus Strada librum hoc titulo foras dedit. *Epitome Thesauri Antiquitatum.* Continet Imperatorum capita, sine antica parte: idemque Fastos Onuphrij Panuinij in Germania cum iconibus Caesarũ euulgauit. Lugduni vero Gul. Rouillius semel iterumq; hac Inscriptione librum excudit: *Promptuarium Nomismatum*, sed fictae sunt effigies illustrium omnium saeculorũ domi militiaeq; virorum, ac feminarũ; iam inde ab Adamo ad haec vsq; tempora: admistis & Augustorũ, sed absq; auersis, imaginibus. Cum auersis edidit Aeneas Vicus Parmensis varios libros. Primus est duodecim primorũ *Augustorum*, quorum vitas Suetonius Tranquillus descripsit. Alter est *Augustarum*, seu coniugum eorũdem duodecim Imperatorum. Tertius est Nomismatũ *Iulij Caesaris*: quae omnia affabrè sculpta visuntur, & pauci admodum falsi nummi intexuntur. Quartus tomus *Nomismatum* continet *explanationem*, libris duobus Venetijs olim editis, anno 1555. Venetus quoque nobilis Sebastianus Erizo Tractatum Nomismatum variorum temporum, & auersarum imaginum edidit, sed quas non rectè sculptas obseruaui, estque in ea sententia, Nummos illos monetae loco minime fuisse, vt Dialogo primo dicere memini. Gallus quoque Guilielmus Choul, nobilis Lugdunensis, doctè, sed populari sermone, *De antiqua Romanorum religione* disseruit. Imagines nummorum rectè pictae cum auersis partibus, item gemmis ac Sigillis. Summae est, & accurationis & eruditionis liber, non Gallicè modo sed & Hispanicè, & Italicè conscriptus. Transeo ad Germanos. Vvolfgangus Lazius medicus, & historicus Caesaris pereruditus, Viennae olim mihi familiaris, praeter Historiarũ opera varia, nummos quoque Graeciae, sed male sculptos, edidit. Roma quoque digressus vidi Huberti Goltzij Herbipolitani volumina tria quattuor-ue Nomismatum. Primus est *Imperatorum* omnium grandes icones; alter *Fastorum*, hoc est Magistratuum, Consulum, ac Triumphorum Rom. cum nummis eodem pertinentibus. Tertius est *Iulij Caesaris*, ac percussorum eius, ac Trium-uirûm nummos complectens, itemque rerum gestarum historiam, cum auersis Nomismatum partibus graphicè sculptis. Quartus *Augustum* continet, eiusdemque aeui nummos & historiam. Accessit denique eiusdem Goltzij operâ *Magna Graecia & Sicilia*, sed non absolutum opus, *latentibus reliquis apud haeredes laminis.*† Dedit & veluti Epitomen, *Thesaurum Antiquitatum* typis Plantinianis. Sunt sane perutiles beneque sculpti Romanarum rerum studiosis libri illi. Adolphus quoque Occo Medicus Augustanus, è Fuggerorũ thesauris opus denuo edidit Augustae Vindelicorum *de Nomismatis veterum Imperatorum*, & auersis partibus, sed absque iconibus. Vltimo addamus loco *Familias Rom. Fuluij Vrsini* Canonici Rom. Quo opere & imagines sculptae artificis manu, ac perspicuè expositae leguntur, ex argenteis Romae nummis ad Augusti vsque tempora; [*quod opus nuper etiam auxit, adiectis Familiis, Abrahamus Gorlaeus Antuerpianus.*] Nescio an qui reliqui sint libri qui me fugerint. C. Praeterijsti Ioan. Sambuci libellum, qui in Emblematum calce nudos apposuit nummos. Omisisti & Gabrielis Simeonis *Epitaphiorum ac Nomismatum illustrationem*, item Constantij Landi Comitis: sed qui breuiter nimis haec attingant. B. Restat ex te cognoscere qui Epitaphia & Inscriptiones antiquas euulgarint. A. Principes iam enumerauimus, quorum vnus est *Romanarum Inscriptionum*, edente Andrea Fuluio, typis Iacobi Mazochij, Romae, anno 1521. Alter orbis totius Inscriptiones, vt diximus est, edentibus Petro Apiano & Bartholomaeo Amantio Ingolstadij, anno 1534. Tertius est Orthographiae maioris Aldi Manutij, Pauli filij, quae & ter edita, post sine Inscriptionibus auctior

† *Sed quae breui proferentur.*

INSCRIPTIONVM *scriptores.*

A auctior exijt. Excipient hos *Fasti Capitolini* Onuphrij Panuinij, eiusdemque *de Repub. Romanorum* aurei libri. Item Vuolfgangi Lazij *de Rep. Rom. Imagines* quoque illustrium antiquorum à Fuluio Vrsino semel iterumque datae. Singularum vrbium *Inscriptiones* etiam reperias: vt *Veronensium* per Torellum Sarainum: & *Patauinorum*, opera Bernardini Scardeonij, canonici: Nemausensiū sed Gallicè, Ioan. Poldus collegit, vt Latinè Ioan. Pontanus. Hispanicas vero Inscriptiones Ambrosius Morales Cordubensis Hispanicis Annalibus inseruit, *& de vrbium Hisp. Antiquitatibus scripsit: Latinè vero & Ioan. Sambucus, & Adolphus Occo Commelini typis Hispanica monumenta euulgarunt.* Vidimus & Moguntinas & Colonienses Germaniae Inscriptiones priscis editas temporibus: quas haud scio an Petrus sit Apianus complexus. *Augustanae quoque Reip. Antiquitates dedit vir nobilis atque eruditissimus Marcus Velserus, Duumuir Augustanus.* Pyrrhi quoque Ligorij Neapolitani pictoris opus *Antiquitatum* pridem exspectatum; in quo Nummi sunt & Inscriptiones plures forte quam alibi gentium. C. Sed cur praeterijsti Ludouici Ponzij Tarraconensis de magnitudine Tarraconensi, & vrbis Inscriptionibus? Vidimus & Venetijs cusum anno, opinor, 1525. à Ioan. Tacuino *de Notis*, quibus constant Inscriptiones Romanae: quas & † *Valerius Probus, & Petrus Diaconus* exposuit: quo in libro Tituli sunt partim veri, partim falsi. A. Credo equidem, plures esse libros, quos aut non viderim, aut memoriam fugerint. His autem à te de Notis iam dictis, qui non notas, sed singulas litteras Antiquitatum & lapidum exponunt, addi queant, quae Codici Theodosiano Iac. Cuiacius Iurisconsultus nuper adiecit *Magnonis*, nisi fallor, nomine. B. Discrimen, vt video collocas in *singularibus litteris & Notis*, nodum quaeso expedias. A. Vt *Litterae & Notae* differunt, sic & earum sunt Interpretationes diuersae. In Numeris Romani Litteris sunt vsi, vt I. V. X. item cifris, seu signis, vt pro mille ∞. pro quinque millibus IↃↃ. ac deinceps. *Cifra* quoque Centuriones in marmoribus designantur forma diplae >. *Notae* vero Romanorum ab his diuersae, quibus qui vterentur *Notarij* dicti, quales & Ciceronis fuisse aetate ferūt, imo & Libertū eius *Tironem*, vsum; teste Plutarcho in Cicerone: qua de re epistola exstat diserta Petri Bembi Cardinalis; [*editumque nuper opus ingens Notarum veterum Senecae nomine:*] itemque Polygraphia Ioan. Trithemij Abbatis. *Litterarum compendia*, Valerio Probo, alijsque interpretantibus, litterae sunt singulares, binae, aut D ternae, vt in Praenominibus, A. *Aulus* est. C. *Caius*. M. *Marcus*. P. *Publicus*: sic & deinceps, quas non recte quidam *Notas* siue publicas, siue vulgares nominarunt. Diuersae enim hae sunt, vt iam diximus. Atque hic Disputationis sit nostrae terminus ac modus.

† *Prodierunt vna cum* Magnonis *Diaconi Notis, Lugd. Bat. an. 1599.*

AND.

AND. SCHOTTI

SOCIET. IESV.

DIALOGVS XII ANTIQVITATVM ROMANARVM IN NVMMIS.

DE PRISCA RELIGIONE DIISQVE GENTIVM.

Marte.	Iunone.
Ioue.	Vesta.
Neptuno.	Minerua.
Vulcano.	Cerere.
Mercurio.	Diana.
Apolline.	Cybele.

VM ab annorum viginti peregrinatione ciuili tumultui vitãdo olim susceptâ, domum tandem reuertissem, iamque de via fessus amicorum me & propinquorum salutationibus dedissem; accessit vetusta mihi necessitudine coniunctus vir optimus Abr. Ortelius, ciuis noster, arte Geographica, & Theatro Tabularum pridem edito orbi clarus: mihique reditum congratulatus oblato libello, *Aurei saeculi Imagine*, seu *de Germanorum veterum moribus ac vita:* Age, inquit, Schotte, ad Episcopum Torrentium, tui amantissimum, eamus. Nam te videre pridem exoptat, ex quo Româ te in viam dedisse ingenti gaudio cognouit. Ego vero, inquam, ac lubens: meque amico socium adiunxi, foresque pulsamus. Prior ingressus Ortelius Torrentium, vt eorum vsus erat, quòd Mechliniensium esset Archiepiscopus iam designatus, consalutando: Quid vero tandem, ait, Orteli, noui? satin' saluae res? Ad haec Ortelius. Nouum, si ita vis, amicum adduximus. Et quem quaeso? ille. *Schottum* ait, diu patriâ absentem. Ita-ne vero? ait. Complexus me senex, colloque incumbens. Teneo te, Schotte? Identidem id repetens, data acceptaque dextera. Expectatus nobis pridem aduentus tuus; sed Maiorum tuorum imperio triennij moram docendi interpretandique munere iniectam esse tristis inaudieram. Quam te libens volensque intueor! Equidem grates, de more, tunc egi. Me ille de Italiae Vrbisque rebus varia percunctatus, deque ingeniis aeui nostri excellentibus; in Hiberia mihi notis Antonijs, Augustino, & Couarruuia, Didaci fratre; de Petris Ciacconio, & Nunnesio, ceterisque: sic ille colloquendo consumptus est dies. Postridie eius diei redire officij honorisque gratia iussus, peracta re diuina, cum eodem Ortelio aduolamus: quaeque tum nos eò caussa attulisset, ne asymbolus accederet, libellum è sinu recentem à typo protulit, *Deorum Dearumq; Gentilium effigies* è Rom. Nomismatis affabrè varieque in aes sculptis iconibus; quòd illo thesauro delectari quoque Praesulem è Suetonij duodecim Caesarum

A rum Commentario obseruasset; mihi quoque inspiciendi factâ copiâ. Et manum laudare, inquam, libet artificis, variegatis linearum ductibus, nulla vt forma alteri respondeat, & colligentis industriam tum mirabar. Excepit Torrentius: Haec vna de multis, quas Antonius Augustinus tuus, Dialogo primo, & secundo, (quos ex Hispania ad me misisti) commemorat vtilitatibus è Nomismatis, vna quoque adnumeranda est, ad aedium, vrbium, Prouinciarum, ac Virtutum imagines, *Deorum* etiam *Dearumq;* in nummis Rom. *capita* exstare: cuius rei caussas inuestigare, quando nos bonus hodie Deus coniunxit, si ita vultis, placet. Hunc enim vobis amicis magnis, & interiorum litterarum, non de vulgo amantibus diem largior. Primum itaque, non temere Deum Opt. Max. hanc nobis B paucisque adeo aequalibus in tanta honestorum ciuium copia, mentem iniecisse, vt Antiquitatem admirari, & eruere quotidie inuestigando plura libeat, idque è Nummis, veterumque Inscriptionibus marmoreis. Verum, quòd doleo, ad insaniam vsque nonnulli, & nummos Romanos, non aereos modo, sed & argenteos, & aureos cupidè coëmunt, litterarum tamen bonarum ignari, rudesque omnis Historiae: imo & linguae Latinae indocti. Quo fit, vt praeter inspiciendi frequenter gustum, fructum praeterea nullum referant, sed vt auarus quisque *Virg. II. Geog. 507.*
Condit opes terra, defossoq; incubat auro: vtq; *Euclio* ille Plautinus ollam humo *Plautus in* conditam oculo respectabat irretorto. Sed quam vellem litteras bonas rudes *Aulularia.* isti Antiquarij, adiungerent, Historiamque priscam tractarent: sane incredibili, atq; adeo vtili voluptate caperentur: nunc caeci caecorumq; duces se profitentur, C ac puerili quodam iudicio imaginum dumtaxat specie capiuntur; rem vero gestam & artificium negligunt ac fastidiunt. Adhaec Ortelius, dicendi praefatus veniam: Similis, inquit, error est aliorum, si fas est componere, ne dicam amentia eorum, qui floribus hodie exoticis ac peregrinis mirificè oblectantur, in quibus praeter colorem varium oculos dumtaxat pascentem, saporis vero odoris-ve nihil sentiant, & veluti externae merces ac trāsmarinae, sed nimis, heu! caducae, ac breuis aeui, & fragiles, inter vecordes incredibili saepe vaeneunt pretio, qui praeter *Floram* Deam nihil pensi ducant. Dehinc Schottus intulit:

O caecas hominum mentes, ô pectora caeca!

Huic ego dementium collegio adscribam, si placet; qui auri, & argenti cupidissimi fallacem artem tractant Chemicam, & nostra lingua venustè *Al-ghemist* D quasi bonis exutos dicas, nominantur, vt plerumque accidit decoquendo, ac profligando; cum horas tum bona tam sua quam aliena perditum-euntes: nec his contenti, editis scriptis *Lapidem Philosophicum; & Arborem scientiae* se iactant repperisse. His nugis Reges ac Principes inescant, atque expilant, mendaciis & imposturis paene consuti. Sed si quis rem recta ratione pendat, vt in ligno vermes corrodentes, & in pannis tineae nascuntur, sic & in omnibus omnino disciplinis corruptela quaedam exsistit, & quasi pro matre nouerca fit. Philosophiae enim Sophistica aduersatur. Medicae arti, Empirici & Paracelsistae apprimè nocent: Sacrae Theologiae haereses aduersantur, iam inde ab ortu Ecclesiae, E Dei permissu, exortae, vt constantes in fide appareant. Quid igitur mirum, si & in Antiquitatis studio, quidam hoc saeculo abusi, male alios de eo sentire cogant: sed vsui abusus praeiudicare non debet. Venit in mentem & alia quorundam insania, qui in Italia, & Ciceronis adeo temporibus, coëmendis statuis è lapide aut ligno, signis item ac picturis ad reprehensionem vsque dediti fuere, de quibus alibi disserere memini, cum *de Ciceronis Imitatione restauranda* agerem. Hic Tor- *Tullianar. Quaest. lib. 4. cap. 6.* rentius nos blandè respiciens ac renidens: Age, inquit, Schotte, munus Ortelianum vnà inspiciamus. Libelloque resignato, cuius esset vmbilicus inauratus, in limine praeferebat DEORVM DEARVMQVE CAPITA. Argumentum, inquam ego, sermonis nostri esto Ecclesiasticis dignum viris, de Religione sacrisq;

veterum Rom. ac de Deorum multitudine: qua caecitate Gentium luce Euangelica A sumus Christiani Dei benignitate liberati. Hanc enim idolomaniam Sancti Patres passim oppugnarunt, ac potissimum qui adulta iam Ecclesia, Martyrumque sanguine irrigata, post Constantini etiam Magni aetatem, & antea, Apologiis pro Christiana fide editis propugnarunt: Tertullianus, Cyprianus Martyr, Arnobius, eiusque auditor Lactantius, Minucius Felix: & de Graecis, Athenagoras, Iustinus Martyr, eiusque auditor Tatianus, & contra Celsum Origenes, & aduersus Iulianũ Cyrillus, ac deniq; Theophilus. Verum enim-uero, non hic de *Deorum*
Plin. lib. VII. cap. 56. *inuentis* dici à me iubes, doctissime Laeuine, de quibus C. Plinius libro septimo, idemque Tatianus, parentumque memoria Polydorus Vrbinâs conscripsere. B Neque de *Cognominibus* agere me vis, quae Lilius Giraldus, eademque tempestate, sed breuius, Iulianus Aurelius, in Belgio Iurisconsultus, vno fasce colligarunt. Nec denique de Epithetis anquirendum existimas, fabulosisque Deorum Gentilium narrationibus, de quibus Naso in Transformationibus, ac de Graecis Palaephatus ac Phurnutus, nostraque memoria Basilius Zanchus eruditè è Graecis fontibus pertractarunt. Quae verò animantia, & arbores, quibus Diis, Deabusque sacrae essent, idem Ant. Augustinus Praesul, quem honoris caussa libenter appello, Dialogo II. & V. Antiquitatum abundè recensuit. Haec itaque mittimus, sed de *vrbibus* modo, quaeque *artes* cuique sacrae sint breuiter, quando ita iubes, exponam, ea tamen lege, vt maiora ex Te, homine harum rerum peritissimo, audiamus, vt pro Ortelio id etiam efflagitem.
Call. Hymno in Iouem. Callimachus Cyrenaeus, Poëta C elegans, Vulcano quidem fabros addictos, vt Marti milites, & Dianae venatores, Apollini poëtas, Ioui denique Reges esse sacros praedicat, versibus quos è memoria, sed Latinè tantum, proferam:

Quin & Mulcibero fabros sacrare solemus:
Milite Mars gaudet, celeri tunicata Diana
Venatore, lyrâ Phoebus, doctisque Poëtis.
Ex Ioue sunt Reges, quo nil diuinius vsquam.

Prouerb. XXI. vers. 1. Deo Opt. Max. Reges ait sacros, quòd & sacrae testantur litterae: *In manu Dei cor Regis esse* testantes. Adhaec Horatius olim abs Te illustratus feliciter, in Odis canit:

Lib. 3. Oda 1.
Regum timendorum in proprios greges, D
Reges in ipsos imperium est Iouis,
Clari giganteo triumpho,
Cuncta supercilio mouentis.

De *vrbibus* vero *Diis Deabusque* consecratis, sibique in paucis caris, sic Poëta vetus:

Dodona est tibi, Juppiter, sacrata;
Iunoni Samos, & Mycaena Diti:
Vndae Taenaros, aequorisque Regi;
Pallas Cecropias tuetur arces: E
Delphos Pythius orbis vmbilicum:
Cretem Delia, Cynthiosque colles:
Faunus Maenalon, Arcadumque syluas:
Est tutela Rhodos beata Solis:
Gades Herculis humidumque Tibur:
Cyllene celeri Deo niuosa:
Tardo gratior aestuosa Lemnos:
Ennaeae Cererem nurus frequentant:

Raptam

A *Raptam Cyzicos ostreosa Diuam:*
Formosam Venerem Gnidos, Paphosque.

Adhaec Torrentius: Rectè tu quidem; nunc de prisca Romanorum Religione, quã à Graecis cum disciplinis armorumq; vsu acceperunt, qui maximè armis ac legibus belliq; artibus viguerunt, agamus. Lex enim fuit à M. Tullio conformata in ea, quae intercidit, Republ. lib. de Legibus secundo, ex Platonis potissimũ Legib. & Epinomide. Nam ceterae partim è Solonis legib. partim, è Decemuiralib. seu *Duodecim Tabularũ* factae esse videãtur. Ad Deos vero pertinens his ferè verbis est cõcepta lex: SEPARATIM NEMO HABESSIT DEOS, NEVE NOVOS. SED NEC ADVENAS, NISI PVBLICE ADSCITOS, PRIVATIM COLVNTO. Socratem vero Athenis cicutam bibere coactum ferunt, ob inuectam aliam religionem. Pythagoras adhaec in Aureis carminibus, & ad Nicoclem Isocrates Orator, & in Areopagitico, Deos colendos, sed lege tantum, vsuque receptos affirmant. Lex itaque sacra externa, ritus, caerimoniasque sacrorum priuatim fieri vetat. Vaticines quoque ciuitate pulsos, librosque Romae exustos Liuius commemorat. De Romanis autem hic in praesens potissimum dicam. Nam, vt Poëta nescio quis, vetus tamen, cecinit:

Cic. Tusc. 1. *Plut. in Catone. Plato in Apologia.* B *Liu. lib. 5. & 39.*

Ciue Romano per orbem nemo viuit rectius:
Sperne mores peregrinos, mille habent offucias.

Cato itaque in Re Rustica, villico praecipit, rem diuinam nisi *Compitalibus*, in compito, aut *Laribus* in foco ne faciat. Plutarchus in Marcelli vita, Romanos ait, patriae Religionis morem à maioribus traditum constanter sic obseruasse, vt ne latum quidem vnguem ab ea deflecterent. Et Augustum Tranquillus noster, supra duo librorum millia externae fatidicaeque Religionis, Graeci Latinique generis cremasse auctor est. Martianus quoque Iure-consultus noster: *Si quis priuatim sacrum sibi constituerit, non sacrum sed profanum est.* Quid? Nonne sacrae litterae id clamant, maiorum mordicus retinendam Religionem? Deuteron. VI. cap. & rursum XXXII. *Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: maiores tuos & dicent tibi.* Et vates Regius: *Deus auribus nostris audiuimus: patres nostri annunciauerunt nobis.* Ordire itaque, Schotte, hanc telam prior. Equidem cum Deo, & Ortelius noster, & si quis commodus interuenerit amicus, vna pertexemus. Cum ecce puer nuntiat, fores pulsari: moxque adesse officij & honoris gratia Nicolaũ Roccoxium, Senatorem & Antiquitatis omnis vt peritissimũ, sic & abundãtem Romanorũ nummis, signis, gemmis, ac statuis. Iussus introduci, salutatis vtrimque omnibus: Ego vero, inquit, veritus ne molestus interueniam, semel negotium cum Episcopo expediam, aut res meae procrastinentur. Procrastinari placet, ait Torrentius: Teque venisse delectat in Schotti aduentu, quem & domo euocare, eâ gratiâ statueram. Sermonem interuentu tuo non abrumpes, sed augebis, vel arbitrum potius te praestato, quando liberales sunt hi nostri sermones.

C *Sueton. in Aug. c. 31.* *Psal. 43. 1.* D

E De *Diis*, inquit Ortelius, sermo est institutus ex iconum libello, quem excidere mihi Saturnalibus sum passus, dum in brumae productioribus hisce noctibus domi Nomismatum Romanorum κειμήλια attentius considero, meque in Bibliothecam abdo. Vocationes interim amicorum, conuiuiaque & intempestiuás cenas fugiens ipse, nec praebens alijs: Verum quantum alij tribuunt aleae, poculis, otio, atque ignauiae, id omne tempus si Geographicis illustrandis impertiar, quis ciuium merito reprehendat? Nemo iure reprehendat, ait Torrentius. Imo vno ore laudamus omnes, teque hoc saeculo in studijs beatum praedicare soleo, quòd foras edens Orbis terrarum Theatrum, rem familiarem mirifice auxeris, vt opus augere indies Spartamque ornare atque amplificare tuo aere possis, nihili

hili pendens sordes operarum, atque huius saeculi Typographorum, qui vni lu- A cro, non famae; pauci publico student commodo. Adhaec Ortelius: Partiamur age-dum Deos, qui in manibus sunt in *Maiorum gentium & Minorum*, vt post Romae Senatores diuisos memini. De Minoribus autem Diis, quando id infinitum sit negotium ac lentum, aliis mandabo: nunc Maiorum gentium sex Deos, totidemque Deas hoc Q. Ennij versu apud Appuleium comprehensos, pertractemus:

IVNO, VESTA, MINERVA, CERES, DIANA, VENVS: MARS
MERCVRIVS, IOVI, NEPTVNVS, VVLCANVS, APOLLO.

Marium hic sequamur ordinem, qui sexus sequiori praestat, ducto à *Marte* initio, qui Belgium hoc, pace quondam florens, merito suo quadraginta ipsos annos afflixit, nondum tamen euertit: cum *& toto saeuit Mars impius orbe*. MARTEM itaque bellorum Deum, galeata forma ex Constantini aereo nummo exhibeo, mirandumque adeo rarò reperiri, cum saepe ROMA galeata appareat in nummis: An quia Deus ille Romani auctor imperij putatur, oppressa Rhea Siluia, è qua gemini sint nati *Romulus & Remus*, in sylua post à lupa lactati? An potius quod duabus potissimum rebus regna, Resque publicae, *pacis belliq;* temporibus contineantur *Armis* nimirum ac *Legibus*? vnde *Togati*, ac *Sagati*, qui haec tractent, nominari solent. Sic enim mascula illa Poëtria *Sulpicia*, in Satyra quadam sub Domitiano Imp. scripta lusit: B

MARS.

——Duo sunt, quibus extulit ingens
ROMA *caput, virtus* BELLI, *& sapientia* PACIS. C

Et certè Romani post Graecos armis imperium, & dilatarunt ad Taurum vsque Ciliciae montem, & partum auctumque tenuerunt. Quo minus mirandum *Patrem* esse cognominatum, vt è Ioue *Iupiter*, quasi *iuuans Pater* dictus, sic *Marspiter* nuncupatus *Mars*: quod etsi fundi calamitas labesque sit Bellum, pacis tamen temporibus, Iustitiam quietemque armis excubando tueatur. Verum & Thurij praeter Romanos nummum cum *Martis* imagine cuderunt; vnde & *Thurius Mars* dictus ab Orpheo, Homero, & Anacreonte Poëtis. Hic Roccoxius obstupescens interpellat. Hui, à *Marte* ducis, Orteli, initium? Quin potius omnis Antiquitas à Ioue solet auspicari, à quo Opt. Max. *rerum agendarum*, inquit Cicero, *nobis sint capienda primordia*. Et aequalis eius Maro ex Arati Phaenomenis, aut è Theocriti Encomio in Ptolemaeum Regem: D

A.Gellius li.5 cap.12.

A Ioue principium Musae: Iouis omnia plena.

Et Gregorius, Theologi cognomento: *Primum*, inquit, *postremumque rerum omnium* DEVS *esto*. Hic Laeuinus excepit: Rectè tu quidem, Nicolae. Cum me igitur huius veluti Symposij Philologici hodie Magistrum aut arbitrum, vt Catonem olim Magisteria delectabant, creastis, non bibendi sed dicendi, age, Roccoxi, tuas esse dicendi partes existima. Praefatus iam ille de more veniam, sic de *Joue* non protrita est auspicatus, libello interim Deorum in manus arrepto, vt laurum in conuiuijs σκολιὰ carmina canentes solebant. Occurrit, inquit, primo *Iupiter Opt. Max.* Deûm atq; hominum Rex vana Gentium habitus superstitione, hirsutus, hispidus in nummo Ptolemaei regis Aegypti, in qua Prouincia mire idololatria viguit, vt & in Creta, eius ostensum, tanquam mortalis, sepulcrũ: quo etiam nomine mendaces potissimum Cretenses sunt habiti. Iisdem Aegyptijs & Afris *Iupiter Ammon* ab arena, arietinis cornibus, in Traiani Augusti nummis spectatur, auctoribus Ouidio, Lucano, Silio, & Statio. Huius se filium Alexander ille Magnus assentando delusus gloriabatur, teste Curtio. Indignante interim Olympiade matre, datis ad filium, quae apud A. Gellium sunt, litteris. *Anxurus* vero, siue, vt Fulio Vrsino magis placet, *Axurus*, ἀπὸ τῦ ξυρῦ, allato Porphyrionis in Horatium E

Cic. in Cat. Maiore.

IVPITER.

Q.Curt. li.4. Gelli. lib. XIII cap.4.

A Horatium loco sic emendato: *Terracina, Campaniae opidum, & Axur olim dicebatur: vnde Iouem Axurem colebant, cuius & Virgilius meminit:* In lib.1.serm. Sat.5.

Circaeumque iugum, queis Iupiter Anxurus aruis Virg. VII.
Praesidet, & viridi gaudens Feronia luco. Aeneid.799. & X.545.

Impositum saxis, quoniam illis temporibus adhuc Terracinensis vrbs in altissimo monte erat. Vnde postea in aequiorem locum posita est, vt non sint solùm adhuc vestigia aedificiorum in monte, sed & murorum. Haec ille. Adhaec *Veiouem* hic cerno cum sagittis à tergo manu contortis, quod noxius fuerit Deus: qua forma idem Gellius depinxit, spectaturq; in L. Caesij nummis: *Simulacrum*, inquit, *Veiouis, quod est in aede sita inter arcem & Capitolium, sagittas tenet, quae sunt videlicet paratae ad nocendum. Quapropter eum Deum plerique Apollinem esse dixerunt, immolatumque illi ritu humano* Lib.V.cap.12.
B *capra; eiusque animalis figmentum iuxta simulacrum stat.* Hic igitur non tam *iuuans Pater* vt *Iupiter*, quam noxius habebatur. *Ve* enim, vt augendae, sic minuẽdae rei gratia frequentius adhibitum. *Statori* vero Ioui à *sistendo* potius quam à *stando* datum nomen Litteratores opinantur: cui aedem Romulus cum Sabinis pugnans, suis in pugnae discrimine fugientibus vouit. Itemque Samnitico bello M. Atilius Regulus cos. anno post Rom. cond. CDLIX. vt Liuius refert, manus in caelum tendens, templum eidem *Statori* vouit, si à fuga stitisset Romanas acies, redintegratoque praelio cecidisset, vicissetque Samnitum legiones. *Fulminatorem* autem *Iouem*, & *Dium-fidium* in nummis reperias, quem *Fidei praesidem* in Dionysio Halicarnasseo conuertit Gelenius. Lapus enim antea *Sponsorem*, quasi ἐγγυητὴς esset, non rectè: Portus vero *Iouem Fidium* Latinè reddidit. In aureis Gordiani Liuius lib.1. & X. Lib.4. Antiquit.Rom.
C Imp. nummis, stat *Iupiter* dextrâ hastam, sinistrâ fulmen tenens, quasi fulmen minitans, nisi ab Imp. reuocatus staret exercitus. *Tonantis* etiam *Iouis* cum fulmine, quòd tonitru subsequitur, in Augusti aureis cernas. His Schottus subiecit: Stephanus Pighius noster ad annum V.C. CDLXXXIV. in aureis quoque *Iouem Custodem*, & *Conseruatorem*, *Victorem* item ac *Triumphatorem*; *Elicium* quoque ac *Feretrium*, cui trophaea & spolia sint consecrata, celebrat: quorum hic à Plutarcho in Parallelis σκυλοφόρος, καὶ τροπαιοῦχος nominetur. Huius frater *Neptunus*, maris potens Deus, vt & inferorũ praeses *Pluto*. Illum à *nubendo deriuat:* vt à monendo *Monetam Junonem* Cicero. In Cn. Pompeij, cognomento Magni, nomismate *Neptunum* considero, barba promissa, à tergo tridentem gestantem, cum & ipse *Pompeius Alexan-* NEPTVNVS. Cic.1.de Diuinat.
D *dro Regi aemulum se factus fingeret*, teste Sallustio. Sextum quoq; Pompeium huius filium, *Neptunum* se arroganter appellasse auctor est his verbis Dion: *Sicilia occupata naues plures exstruxit, mare circum insulam obtinuit. Auctus ea gloria ac fastu, quasi Neptuni esset filius, quòd pater quondam mari vniuerso imperium tenuisset.* Et post non longè: *Sex. Pompeius, magis tum elatus animo, vere Neptuni se filium credidit, vestemq; induit caeruleam, hoc est marini coloris.* Verum longè his antiquior *C. Marius Arpinas* belli arte manuque promptus, in nummis cusum caput edidit *Neptuni*, capillis barbaque promissis, vndarumq; fluentium modo compositis, quasi à *mari Marij* nomen deriuaret suum, cum delphino ac tridenti, inscriptumq; C. MARIVS C.F. At à tergo in biga habenis regentem cernas hippocampos, sub quibus delphinus est, circumplexam custodiens ancoram. Significabat nimirum (quantum coniicio è Plutarcho, eiusque magnam partem aemulo Appiano, Velleio Paterculo, ceterisq; Historicis) post Consulatum sextum vrbe pulsi ac proscripti Marij fugam in nauibus ad Africam, & Numidiam. Qui à Sulla Româ bello pulsus ciuili, in Minturnensi delitescens palude, itemque in Africa ad Carthaginis ruinas de fortunae inconstantia, rerumque adeo humanarum vicissitudine grauiter expostulans vitae mortalium miseriam calamitatemque repraesentabat. A Fannia etenim C. Titinij coniuge (quam dotis iudicio rebus integris iuuerat) Sall.lib.3.Historiarum. Dio.li.XLVIII Plut.in Mario. Appianus de bello ciuili. Vell.lib.2.

Val.Max.li.1 cap.6. & li.2 cap.10. & lib.8.cap.2. tecto acceptus, &, Valerio Maximo testante, à fuga collectus, respirauit. Ad quem in palude delitescentis casum C. Marij Maronem in Sinonis versipellis persona respexisse equidem eruditis hominibus cur non assentiar? Sic enim Poëtarum Latinorum princeps: A

Aeneid.2. vers.135.

Limosoque lacu per noctem obscurus in vlua
Delitui dum vela darent, si forte dedissent.
Nec mihi iam patriam antiquam spes vlla videndi,
Nec dulces natos, exoptatumque parentem.

Sed mirum profecto, ait Roccoxius, maiorum gentium Diis Vulcanum, qui in Valeriani Imp. nummo VOLKANVS cuditur, adnumerari, etsi Iunonis filium, caelo tamen delapsum in Lemnum insulam, atque hinc claudum, ac fuliginosum, igni assiduè assidentem, armisque cudendis occupatum, vt ibidem foculo in aedicula etiam sacra astantem contemplaris. Hinc pro ignis Deo est cultus; vt aëris Iuno, aquae Neptunus, terrae denique Cybele, & caeli Iupiter, Dij habiti. Haec Gentiũ deliria cum audis Christiane, aut legis, risum tenere potes? non magis quã si aruspex aruspici occurreret, vt M. Cato dicere solebat. Romulus autem Vrbis conditor secundum agens de Camerinis triumphum *Vulcano* dedicauit quadrigas aereas ex manubiis, testante, Dionysio Halicarnasseo: apposita & effigie sua, cùm Graeco rerum à se gestarum elogio. *Vulcani* autem fornax credebatur apud Liparas insulam esse, quòd Aetna Siciliae mons incensus ignes circumcirca effuderit, & mare inibi incensum, rupes nauesque aestu dissoluerit, piscesque excoxerit, qui à Liparensibus esi peste conflictatos necarint, vt in Prodigijs memorat ad annum V.C.DCXXVII Iulius Obsequens, & Paulus Orosius. In L. Aurelij Cottae nummo *Vulcani* caput est barbatum, ac pileatum, vt Arnobius lib. VI. *Vulcanus*, inquit, *cum pileo & malleo.* Qualem hic in nomismate contemplor. at in L. Caesij nummi tergo cum *Veioue* spectatur cum forcipe, & *Laribus*, quos *Praestites* vocabant, nudis, & sedentis habitu, & cum cane, cuius canis rationem Plutarchus in Quaestionibus Romanis reddidit. Laudatus & Athenis, ait Cicero, *Vulcanus* ab Alcamene factus, in quo stante atque vestito leuiter claudicatio non deformis appareret: Sed cur apud Homerum Iuno mater κυλλοποδίωνα hoc est claudũ blandiens appellarit ὑποκοριστικῶς, quaeri à doctis hominibus video ad XXI. Iliados librum, itemque à Criticis Victorio, ac Mureto in Variis, sed rectè Plutarchus Philosophus idem & Historicus excellens, quòd non corporis morbi, sed animi vitia, probri loco obijci soleant. Augustus adhaec Imp. anno ineunte ex stipe à populo Rom. absenti collata *Larum, & Vulcani* signa Romae dedicauit, vt è duplici Inscriptione, quae in aedibus ampliss. Card. Farnesij spectantur, apparet, legiturque hodie in antiquis Inscriptionibus, quarum vna posita Coss. Druso, & Crispino, anno conditae Vrbis DCCXLIIII. altera vero quinto post anno Sabino, & Rufo Coss. Nunc tibi, amicissime Orteli, de *Mercurio* dicendi, velut in cursu lampada trado. Tum ille: In C. Mamilij Limetani argenteo nummo hunc repperi Deum, cum petaso & alis in capite. Deûm interpres dictus est, praesesque Eloquentiae, Mercatorum adhaec & furum Deus, Maiae soboles. Dictus autem à mercibus, vt negotiorum merciumque antistes, qui & litteras inuenerit. Manibus virgam tenebat, & talaria in pedibus, vt pingit Maro:

Cic.2. de Diuinat. — *Lib.2. Antiquit. Rom.* — *Oros. lib.5. cap.10.* — *Plutarc. Quaest.51.* — *Lib.1. de Nat. Deor.* — *Hom. Iliad. φ. v.331.* — *Vict. lib.29. cap.19.* — *Muretus li. XI cap.10.* — *Plutarch. de facie in orbe Lunae.* — MERCVRIVS. — B — C — D — E

Aeneid. IV. v.242.

Tum virgam capit: hac animas ille euocat Orco,
Pallanteis alias sub tristia Tartara mittit.

Dictus & *Nomius*, à legibus, nomenque cum Pallade iungens, *Hermathenae* bifidae illae statuae dictae, vt & *Hermeracles*, si cum Hercule iungeretur. *Hermaeque* à Graecis dictae statuae indices viae in biuio aut triuio: quas capite truncasse, aliud-ve caput imposuisse Athenis capital fuit: accusatusque hoc nomine *Alcibiades,*

A *biades*, teste Plutarcho, & in decem Graeciae Oratoribus *Andocides*, in Oratione de Mysteriis habita. Dictus *Hermes* quoque Tetragonus, quasi quadratus, cui Iulianus Caesar parabates noctu clam supplicabat, teste Ammiano Marcellino. Dignum nimirum patellâ operculum, vtpote daemonum cultui deserta iam Christiana Religione sic addictus, vt Christianis Graecorum scriptorum lectione ac studio temere Decreto interdiceret. Hic iam omnis velut in sermonis arbitrũ Torrentium Praesulem oculos conijcere, vtq; de Musagete, hoc est Musarũ chorâgo, sacer ipse Poëta, qui *De partu Virginis* post Iac. Sannazarij Epica Lyricis cecinisset, de *Apolline* nunc verba facere ne grauaretur comiter orare. Ego vero, inquit, ac lubenter, quando iubetis amici, liceatque *Amm. lib. 16.* APOLLO.

Nunc calamos inflare leues, ac dicere Phoebum.

B Vsurparem alioqui Paulini Episcopi Nolani illud ad Ausoniũ magistrum verius.

Quid abdicatas in meam curam, Pater,
Redire Musas praecipis?
Negant Camenis, nec patent Apollini,
Dicata CHRISTO *pectora.*

Dicemus tamen obiter de multis pauca, ne hinc asymboli abeamus. In Rom. nummis, quibus satis abundo, M. Plaetorij, & Clodij *Apollo* cernitur imberbis, atque intonsus. At in M. Bruti Consularibus denarijs apud Fuluium in gente *Iunia* videmus Q. Caepionis, & L. Sestij Proquaestoris *Apollinem* in antica parte laurum & citharam, ac tripodem, quae sacra sunt Apollini. Instrumenta adhaec, quibus victimas in sacrificijs mactabant (nam & Liuius maiores hic hostias dandas *Liu. lib. xxv.*
C esse decretum refert:) puta simpulũ, simpuuium, seu capedo: secespita, seu securis: & culter etiam visuntur. Item in L. & C. Pisonum Frugi Praetorum Vrbanorum antiquis Calpurniae gentis denarijs incisum spectamus. *Apollinares* autem *ludi*, qui Apollini sacri fiebant Romae, quantum è vetere Kalendario Rom. colligo, pridie Nonas Quinctiles, septemque continenter diebus, & quidem victoriae caussa, non, vt quidam opinati, valetudinis ergô, inquit Liuius. A *saecularibus* tamen *ludis*, ne quis forte erret, tametsi eidem fuerint Deo consecrati, re & nomine diuersi erant. Illi enim à Praetore Vrbano Romae ex S. C. facti, vt idem Liuius tribus in libris docet: & à Bruto datos, vel ab vrbe illo absente, per suos, magnificentissime, auctor est Plutarchus, & M. Tullius Philippicarum prima, & deci- *Liu. libb. 25. 26. & 27.* *Plut. in Bruto.*
D ma: itemque secunda (quam *diuinam*, ob elegantiam vimque dicendi Satyricus appellare non dubitat) his innuit verbis: *Cur ludi Apollinares incredibili M. Bruti honore celebrati?* M. quoque Vipsanij Agrippae Praetoris ludos Apollinares commemorat Dion Cassius lib. XLVIII. *Saecularibus* autem *Ludis* hymnos Catullus, ac saepius Horatius cecinere, deque ludorum illorum origine ac progressu singulari commentario Onuphrius, ac Politianus in Miscellaneis, atque Sigonius disseruere. Angelus enim in Laur. Medicis V. CL. nũmis stelographiã se vidisse affirmat, Domitiani, opinor, Caesaris XIIII. Consulatu cum L. Minucio Rufo cusam, inscriptumque: LVD. SAEC. FEC. COS. XIV. Septimos nimirum ab V. cond. Acclamatum ab omnibus Torrentio: ceteras tamen, vt Deas totidem feminas recenseret induci non potuit. Quin, ait, Roccoxio id munus non repugnanti demandatis, qui coniugem habet, feminam lectissimam. Nam & caelibatum perpetuo coluisse video Ortelium. Ad haec iussa Nicolaus primum tergiuersari; cedere tandem manusque dare visus. Quid-ni, inquit, quando ita vultis, *Iunoni* quoque primas hic, vt antea *Ioui*, concedamus? Sic enim apud Maronem ipsa sese ostentans: *Iuuenalis. Sat. x. v. 124.* *Catull. Epig. 35. Horat. lib. 1. Oda 21. & lib. 4. Od. 6. & in Epodis.* *Polit. Misc. cap. 58.* *Sig. Lib. 1. Emendat.* IVNO. *Regina.*

En ego quae Diuûm incedo Regina, Iouisque
Et soror, & coniux. ——

Hinc

Hinc & *Reginam Iunonem* in nūmis haberi *P. Crepusij* (sic enim sculpitur; malim A
Cremutij) & C. Mamilij Limetani Triumuirorū forte Monetalium, capite vittato
Reginarum propè ritu auctor est Fuluius: item *Sospitam Iunonem*, aut, vt in Anto-
Sospita Iuno. Cic. I. de Nat. Deor. & I. de Diuinat.
nini Pij nummis est, *Sispitam*: quae Lanuuij culta pingebatur, vt Cicero scribit, & hic spectamus, cum pelle caprina, hasta, scutulo, & repandis calceolis. Quid mirū? Ammoni Ioui in Africa coniugi cornibus arietinis non dissimilis *Iuno* est: cuius etiā Iunonis filium dici se Alexāder ille Magnus vane cōcupiuit. Aedes *Reginae Iunonis* in XIII. regione vrbis Romae collocat Pub. Victor, quā à Camillo Dictatore Veijs captis dedicatam Liuius refert, quod Lactantius tamen *Iunoni Monetae* attribuit: cuius & ipsum caput pariter vittatum in T. Carisij est nummo. At verò *Iunonis Feroniae* facies coronata visitur in nomismate argenteo P. Turpiliani. *Monetae* templum, quam à monendo Tullius I. de Diuinatione deriuat, B Naso in Fastis aedificatum in Manlij Capitolini domo euersa canit: dedicatumq́, Iunijs Kal. Macrobius ait. Liuius vero lib. VII. L. Furium Dictatorem aede eidem vota Auruncos superasse. Illud vero silentio non inuoluam, quod Plinius refert: M. Lydium Aetolia oriundum Ardeae pictorem templi Iunonis Reginae, ciuitate Rom. idcirco donatum, versibus id testantibus: qui, vt rudia illa tempora ferebant, simplices sunt. Principium eorum, si ridere libet, proferam.

Liu. lib. V. ab V. C.
Lact. lib. I. Institut.
Feronia Iuno.
Iuno Moneta.
Plin. lib. XXXV Nat. Hist. cap. 10.

Dignis digna loco picturis condecorauit

REGINAE IVNONI *supremae coniugi templum.*

In altero versu bis S elidi cernas, vt prisco illo & rancido Q. Ennij saeculo solet. *Sospitae* vero Iunonis delubrum iuxta Matris Deûm in X. Regione, hoc est, in Palatio idem Victor ponit, & Lanuuij, non autem (ne quis cum vulgo erret) C Lauinij cultam, auctor est lib. II. Fastorum Ouidius, Kalendis Februarijs. Silius quoque Italicus Punici belli lib. XIII. Milonem Lanuuinum celebrat Dictatorem, cuius & in Miloniana M. Tullius meminit: idemque in Muraeniana Consules ait *Sospitae Iunoni* sacrificare solitos. *Feroniam* autem Deam nominibus variasse Dionysius refert. Ab alijs ἀνθηφόρον quasi *Floram* dicas, aut *Floriferam*, à nonnullis φιλοστέφανον. Ab alijs *Proserpinam* nominatam; cuius in aede sacra pruis inambulari solitum fabulatur Strabo, quòd Maro Apollinis delubro tribuit. Hic etiam *Feroniae* meminit, vt & Flaccus Horatius. De *Moneta* rursum longe alia, sed sine auctore, Suidas commemorat, & qui *Aium Locuteium* eundem opinātur Deûm, ij à Giraldo Lilio facile refelluntur. IVNO adhaec MARTIALIS cognomine cusa apparet in C. Vibij Treboniani Galli Imp. nūmo aereo, sedens in delubro, & ad pedes pauo, sacra illi auis. Equidem ratus nihil illi Deae cum Marte esse commune (sic enim *Martia* dicenda erat) sed nuptijs praefectam, *cui sint vincla iugalia curae* rescribendum arbitrabar, vna traiecta littera, vt *Maritalis* esset. Nisi forte *Monetalis* placet, sed longius sic à *Martiali* discedas: vel denique, nisi nummis veterum cusis, fusis, sculptisque om nino peccari non posse temerè asseras, cùm in lapidibus atq; Inscriptionib. antiquis à lapicidis, itaq; à librarijs in calamo exaratis libris multa peccari deprehendas. Redito, Schotte, dixit Torrentius veluti Medimperator, ad intermissum, si placet, sermonem. Ergo, inquam, E antiquo me vis includere ludo, Praesul? Parebo, ea lege tamen, vt Ortelius noster, caelebs & ipse, de *Minerua* ordine excipiat. De VESTA iubes dicere? atqui decus & ocellus Belgij Lipsius noster singulari de ea commentario nuper disseruit, post Agellium. An analecta legere & spicas à tergo comportare imperas? Mos tibi geratur. De etymo primum: à vi-stando *Vestam*, quasi *vi-stans* fuerit, Naso tertio Fastorum deriuat.

Lib. 5. Antiquit. Rom.
Lib. V. Geogr.
Virg. VII. Aeneid. & XI. & ibi Seruius
Horat. lib. I. Sat. 5. ibidemque Porphyrio.
Girald. Syntagm. I. & III
IVNO Martialis, an Maritalis.
VESTA.
A Gell. lib. I. cap. 10.

Stat vi terra sua: vi-stando vesta vocatur.

Et quia ignis aeternus asseruabatur ad Vestae, ideo sedentis forma Virgo in Imperatorum

A peratorum nummis repraesentatur, & fere Augustarum in nummis obserues, iisque aureis, qui ceteris sint sculpti politius. In Claudij Caesaris nummo velata sedet Vestalis, dextra lucernam ignis perpetui & inexstincti praeferens. Cum Palladio in dextra Vestam praeferunt nomismata Sabinae Augustae, Hadriani Imp. coniugis. Templum autem *Vestae* rotundum in aureis Neronis video, vt & in Titi Vespasiani cum gradibus. Alibi cum ancili *Vesta* sedens, & Romae ponè simulacrum, adscriptumque: ROMAE AETERNITAS. Qualis autem *caperetur* (hac enim voce veteres sunt vsi) à Pontifice, vtque *Amata* inter capiendum à Pont. Max. appellaretur, quia prima quae capta fuit hoc fuisse nomine traditum est, quasi manu prehensa ab eo parente, in cuius erat potestate, veluti bello capta B abduceretur; hac fere formula vtendo, teste Fabio Pictore: SACERDOTEM. VESTALEM. QVAE. SACRA. FACIAT. QVAE. IOVIS. SIET. SACERDOTEM. VESTALEM. FACERE. PRO. POPOLO. ROMANO. QVIRITIBVSQ. VTEI. QVAE OPTVMA. LEGE. FVAT. ITA. TE. AMATA. CAPIO. Legem quoque M. Tullij, non è duodecim Tabulis, sed è Sacrorum potius Legibus Graecorum, vtinam memoria suggerat. Hic Laeuinus, dato nolae signo. Heus, puer, inquit, expedi è Bibliotheca Ciceronem de Legibus. Aduolat ille, iussusque è libro legit secundo: VIRGINES VESTALES IN VRBE CVSTODIVNTO IGNEM FOCI PVBLICI SEMPITERNVM. Mox volutis pagellis eius interpretationem è tertio recitare iubeo libro; *Cum Vesta quasi focum vrbis complexa sit: ei colendae virgines praesint, vt aduigiletur facilius ad custodiam ignis, & sentiant mulieres in natura feminarum* C *omnem castitatem peti.* Finem legendi puer fecerat. Graecae, inquam, originis vox Tullio, vt & altero libro de Natura Deorum asserit. Hebraeis etiam, qui omnium sunt sapientum antiquissimi, *Esth* ignem significat, & vnum est è primoribus Dei nominibus: vnde Graecorum ἑστία, & Romanorum *Vesta* manarit. Vestalis autem virgo ante decimum capta annum triginta ipsos annos virginitatem illibatam perpetuoq; ignem seruare cogebatur. Si corrupta antea fuisset, sandapilae imposita veluti funere efferebatur, viuaq; terra obruebatur: ait Dionysius Halic. lib. 11. Antiq. Rom. & quidem iuxta Collinam portam, vnde & Sceleratus ibi campus dictus, Festo, & Plutarcho auctoribus. Si vero exstingui ignem passa esset, flagris caedebatur. Earum antistes *Maxima* quoq; dicta. *Mater* etiam D Vesta habita, etsi innupta, nisi post tricesimum, officij annum. Sic enim nominat praeter Tullium, Maro extremo lib. 1. rei Rusticae:

A. Gell. lib. 1. Noct. Attic. cap. XII. — *Lib. 2. de Leg.* — *Val. Max. lib. 1. cap. 1. Cic. pro domo sua.*

> *Dij patrij Indigetes, & Romule, Vestaq; Mater,*
> *Quae Tuscum Tiberim, & Romana palatia seruas.*

Verum sustineo me, né-ve aliena compilasse videar scrinia, ad Lipsium, qui sitim expleat, allegabo. Nunc de MINERVA ordine Ortelium nostrũ non inuitũ, quod aiunt, Mineruâ disserere cupio, ac de *Cerere* Dea atque *Diana*: si quod in his votum est meum, Roccoxium exopto. Intulit ille:

> *Alternis dicemus, amant alterna Camenae.*
> ——*Pallas, quas condidit arces,*
> E *Ipsa colat.*

PALLAS. *Minerua.*

Id ego Louanij in Studijs Philosophici Gymnasij foribus, quod adolescens Schottus hic frequentabat, inscriptum memini. Est enim scientiarum Dea credita *Pallas*, vtpote è Iouis cerebro nata, findente Vulcano caput bipenni, vt lepidè nugatur Samosatensis sophista. Video hic in aeneo Domitiani Augusti nummo caput *Mineruae* galeatum vt armisonae Deae, & coronatum. Domitianum autem tyrannum Mineruam superstitiosè coluisse refert Suetonius, & è Dione Xiphilinus, & morti vicinum, se vltrà Deam tueri non posse, quòd esset à Ioue exarmata, iactabat. Visitur & in Antonini Caracallae aureo nomismate stans armata, dextrâ

Suet. in Domit. cap. 15. v 5.

Victoriam, à qua coronetur gestans: laeuâ conto innixa, & ponè trophaea sunt A inscriptis litteris: MINER.VICTRIX. Ceterum apud Graecos innumerabiles apparent, tanquam Graecae Deae, nummi cum Pallade, noctua, & Gorgone, vt me copia ipsa huius † flauissae, hoc est, è flata signataque pecunia thesauri deterreat. *Mineruam* autem concisè, quasi *Memmeruam*, dictam autumant. Oleae inuentrix est habita, ideoque oleae folijs coronatam in galea cerno. Et pacem exposcentes oleam praeferebant. Sic enim Maro:

† Agell. lib. 2. Noct. Attic. cap. 10.

Jamque oratores aderant ex vrbe Latina,
Velati ramis oleae, pacemque petentes.

Et in M. Aurelij, & M. Commodi Impp. nummis titulus est: MINERVAE. PACIFERAE. Noctuae autem oculi caesij eidem à Poëtis attributi, & Demosthenis est Graeciae Oratorum principis lepidè dictum, teste Plutarcho, cum Athenis exulatum abiret, vrbemque respectaret; Tribus Deam Palladem feris delectari, *noctua, dracone, & plebe.* Hanc etiam feris adnumerans, vt est multorum bellua capitum: & B

Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

CERES. Nunc, nisi quid vobis aliud placet, ad alias pergamus Deas. Excepit de *Cerere* Roccoxius: Rei praeest frumentariae, quòd fruges primum reppererit, arandique rationem excogitarit, cum primum rudes illi mortales, quales Oscos Ennius nominabat, glandibus pecudum ritu vescerentur. Hinc Sicilia eidem sacra, & aratrum tributum in nummis, itemque facies cum tribus incuruis siue cruribus, siue brachijs, tritici spicas singulis tenentibus, queîs tria fertilis Siciliae promuntoria designabantur, vt septimi libri Annalium Rom. prooemio Steph. Pighius disseruit vberius. Est enim fuitque semper insula illa fertilitatis gratiâ horreum populi Rom. vt hodieque Italiae est, atque in angusta annona etiam Hispaniae. Currum eius Deae à serpentibus trahi, primus Orpheus commentus, à quo Latini sumpserint Poëtae, Naso lib. v. Transformationum, & Claudianus lib. 1. de raptu Proserpinae eius filiae, à Plutone inferorum Deo clàm per vim abductae: quam mater, taeda in Aetna monte accensa, quaesierit diligenter: vnde & *taedifera* dicta ab eodem Ouidio, spectaturque in nummis antiquis cum face, & serpentibus currum eius trahentibus: quos nummos C. Vibius Pansa, itemque M. Volteius M.F. suis etiam nominibus signarunt. Vidimus & C. Memmij C.F. Nomisma, cuius in fronte QVIRINVS, seu *Romulus* Vrbis conditor laureatus appareat; in auersa parte Ceres est sedentis, habitu sinistra facem, dextra spicas tenens, & ad pedes serpens exstat, adscriptumque: MEMMIVS. AED. CEREALIA. PREIMVS. FECIT. Hoc in titulo, si verbum transponas, ait interlocutus Torrentius, in metri sic redegeris numeros: C

Cic. Ver. IV.

D

Memmius Aedilis fecit Cerealia primus.

In PREIMVS etiam priscam agnoscitis diphthongum. Adiecit & Torrentius, C. MEMMIVM, Cerealia vt Aedilem curantem, *Gemelli* cognomento videri, & plebeium non Curulem fuisse Aedilem. Gens enim *Memmia* plebeia fuit. Praetorem verò Vrbanum fuisse anno V.C. DCXCV. L. Pisone, & A. Gabinio Coss. cuius Praeturae in Iulio Caesare Tranquillus meminit. Insequenti vero anno Praetorem peregrinum arbitror fuisse, & Bithyniam ac Pontum Prouincias sortitum, at in Consulatus petitione repulsam cum M. Scauro tulisse constat, creatis Coss. Cn. Domitio Caluino, & M. Valerio Messalla, anno Vrbis DCC. tametsi Caesar, (qui in gratiam post odium è conuicio cùm illo redierat, eodem testante Suetonio) suffragio iuuisset. Ambitus vero reum, exulatum Patras abijsse ferunt, ad quem exulantem plures Ciceronis sunt Epistolae Famil. lib. XIII. Et in Bruto de claris Oratoribus, ac Sallustius, *Oratorem* cum Memmium *artibus eruditum* praedicant E

Suet. in Caes. cap. 23.

Suet. Caes. cap. 49. & 73.

A dicant: etsi Catullus carmine perstringat, qui eum tamen in Bithyniam antea fuerat secutus. Meminit & in Epistolis * Cicero frequentius: Corn. Taciti locum lib. xv. Hist. Aug. & Dionis lib. LVIII. Ang. Politianus laudat Miscellaneorum cap. xxcv. Viderat enim hic similem nummum apud Laurentium Medicem virum clarissimum. Caesar etiam Dictator Aediles duos, qui frumento publico praeessent, adiecisse fertur, teste Pomponio Iurisconsulto lib. II. De Orig. Iuris, & Dione extremo lib. XLIII. Aediles vero ludos Romae atque annonam curasse, vel me tacente omnes intelligitis; qui à Cerere *Cereales* sunt dicti. Ex his; autem *primum* fuisse hunc *C. Memmium Gemellum*, ex hoc nomismate, non alibi, lego: primum inquam fuisse de sex Aedilibus, primo scilicet loco renunciatum, vt Vespa-B sianum postea Caesarem, sexto renunciatũ loco iam docuimus initio Commentarij nostri ad Vespasianũ apud † Tranquillum. Perrexit porro Roccoxius: Cereri etiam porcâ fiebat praecidanea, testibus Gellio, & Ouidio, eaque ante fruges nouas immolabatur, non bos, qui ad arandum vtilis esset. Sic enim Naso:

Bos aret, ignauam sacrificate suem.

Cereales autem ludi erant Libero, Cereri item, & Liberae seu Proserpinae communes plerumque. Sed heus, inquit Nicolaus, *Segetiam* Deam quasi Cereris asseclam imprudentes omisimus, quae spectatur in nummo Saloninae coniugis Gallieni Imp. Segetum ea Dea est, teste Augustino lib. IIII. de Ciuitate Dei Plinius enim *Segestam*; à Segetibus vterque nominant, vt *Seram*, à serendo, quarum simulacra in Circo viderentur. Singulis enim rebus, vt Augustini verbis vtar,

C *propria numinum officia distribuebant.* O stultitiam! ô amentiam!

O curuae in terras animae, & caelestium inanes!

Nunc de *Diana* venationis Dea, quia Nobilium ea corporis exercitatio est, quando ita vultis, dicendum breuiter. Sicula & haec Dea, vt Ceres, cui canes ac cerui consecrati, vt venatricis habitu in nummis apparet: quae & cornibus ceruos teneat, quiq; currum eius trahere finguntur, vt & Hymno Callimachus, & Apollonius Rhodius Argonauticis, & Claudianus in Stiliconis laudatione praedicat: *Syracusana* in primis celebratur, non in nummis modo, sed & à Plutarcho in Marcello, qui Syracusas cepit, & à T. Liuio lib. xxxv. *Segestana* vero à M. Tullio Verrinarũ III. Actione nominata. L. Lollius Dianae *Fascelinae*, atq; Aricinae ad

D lacum Nemorensem cognomento, nummum cudit: quo de Pighius in Fastis, & Giraldus Syntagmate XII. *Dianae* vero *Ephesiae* adeo litteris celebratae nummos, Graecè praesertim inscriptos, Traiani & Commodi Impp. spectamus, & L. Hostilij Sasernae, itemque L. Lentuli Marcellini. Ad Ephesios elegantem B. Pauli Epistolam habemus in manibus, & de notis ac litteris Ephesijs Hesychius: eodemque audiente Paulo Ephesi saepius exclamatum: MAGNA DIANA EPHESIORVM, & *Magnam* etiam *Deam* Graecis habitam Dionysius Afer de situ Orbis testatur, hoc versu:

Παῤῥαλίω Ἔφεσον μεγάλης πόλιν λοχεαίρης.

Etsi quidam vulgo μεγάλην πόλιν legant. Παρθένε quoque seu *Virginis* illi adhaesisse

E Epitheton aiunt. Huius etiam templum, incendente Herostrato, famae per nefas parandae gratiâ, conflagrasse referunt, quo die natus est Alexander Magnus: cuius hanc fingit caussam Hegesias Magnesius; quòd eo nempe die & hora *Diana* vt partus praeses, Olympiadi obstetricaretur, templo absens, & hinc succurrere flammae impotens. Quae quidem adeo frigida doctis hominibus narratio visa, vt incendium illud restinguere posse iactarent; Cicero, Plutarchus, Zonaras, ac Solinus in Poly-histore: duo item aeui nostri magni Critici Victorius ac Turnebus. Partim autem praefuisse *Dianam*, & *Lucinam* quoque dictam Poëtae referunt. Sic enim ad eam Flaccus:

*Ad Atticum lib. I. Epist. 15 & lib. IIII. Epist. 15. 16. 17. 18. atque vlt. Item ad Familiares lib. VII. Epist. II. & toto libro XIII. Item ad Q. fratrem li. II. Epist. 13. & vlt. & lib. 3. Epist. 8.

† Suet. Vesp. c. 2.

Gell. lib. IIII cap. 6. Ouid. IIII. Fast.

Cap. 8. & 24 & 34. Plin. li. XVIII cap. 2.

DIANA.

Apoll. lib. 3. Claud. Paneg. 3. in Stil.

Act. 19. v. 28. & 33.

Pet. Faber. Semestrium lib. III. c. 3. Cic. 2. de Nat. Deor. & 1. de Diuinat. Plut. in Alex. Zonaras To. I Annal. Sol. 53. cap. Victor. lib. 13. cap. 20. Turn. lib. 27. Aduer. c. 4.

Siue tu Lucina probas vocari, A
Seu Genitalis.

Vidimus praeterea Dialogo huius operis quinto simul collocari *Cererem & Dianam:* Hanc etiam mammosam & fere forma hermiarum simili, cum multis vndique animantium figuris, quae Naturam repraesentaret, in spectionibus Romanis nummisque videas. Venio tandem, vt dicendi finem faciam, (Vos enim audiendo defessos video:) ad *Venerem*, eiusque puerum *Cupidinem* telis, arcu, & pharetra armatum, oculisque obuinctis, quòd caecus sit Amor, sui praesertim ipsius: Verum de his nugis quia dicere piget, vetatque meus pudor ad Poëtas allegabo, siue vt in nummis cerno, *Victricem*, seu *Genetricem*, quam Lucretius poëmatis initio inuocat, siue quo alio libet nomine appellare. Pro his *Cybelem*, Deûm matrem subijciam. Sic dictam à cognomine monte Phrygiae, nam Seruius Honoratus. ἀπὸ τῶ κύβιϛᾶν τὴν κεφαλὴν, *à capitis rotatione*, vt Galli eius sacerdotes solebant, deriuat. Martianus vero Capella à cubo eidem sacro nomen deduxit. Templum autem ab Argonautis illi aedificatum in monte Dindymo, qui Cyzico imminet, vnde sit Dindymena appellata. Variis adhaec nominibus amplius XIIII. appellata, vt *Deûm mater, Dea Magna*, & *Bona Dea*; solis vt virginibus sacra illius adire sit datum. Vnde Tibullus:

CYBELE *Deûm mater.* *Strabo lib.1. Geogr. Stephan. de Vrbib. Seruius in 3. & 10. Aenei. Strabo li.XII. Plin.lib.6. cap.32.* B

Sacra Bonae maribus non adeunda Deae.

Hinc P. Clodius Appij F. acer Ciceronis hostis, homo spurcissimus, sacra illa, dum Romae veste muliebri in opertum Deae venit, violarat, Pompeiae Caesaris coniugis amore captus, anno ab V. C. DCXCI. qui post ad plebem transiens in Tribunatu Ciceronem in exilium pepulit. Turrita autem semper spectatur in nummis Dea. An quia terram repraesentat? an C

Cic. de Arusp. Resp. & 1. ad Attic. 10. & 11. Epist. Plut in Caes. & Cicerone.

Quòd primus turres vrbibus ipsa dedit?

Curru autem inuecta, quem leonum cicurum biga traheret, stipantibus sacrificis Gallis, cum Curetibus, qui tympana, ac cymbala, vt & in Bacchi sacris, pulsabant. Sed cur à leonibus tracta? Diodorus Siculus caussam reddit, quòd ab illis nutrita sit. At M. Varro togatorum doctissimus: *Leonem*, inquit, *currui adiungunt solutum atque mansuetum: vt ostendant nullum esse genus tam remotum, ferumque, quod subigi, & excoli non conueniat.* Hoc illud est, quod de Scientiâ poëta canit:

Ouid.lib.4. Mecam. & 4.Fast. Prop. 3. Eleg.17.

Emollit mores, nec sinit esse feros. D

Poëtae etenim multa de hac Dea: Catullus in Aty, Ouidius, & Propertius. T. Lucretius lib.2.

Muralique caput summum cinxere corona:

Maro vero III. Aeneidos:

Et iuncti currum Dominae subiere leones

Rursum lib. VI. *Qualis Berecynthia mater*

Inuehitur curru Phrygias turrita per vrbes.

Nummos nunc Romanos inspiciamus. En hic C. Fabij Pictoris cusum ab Ortelio: en alterum Iuliae Piae Augustae, Seueri Imp. coniugis, sedentis habitu, turrita, & ponè leo est, cum litteris: MATER. DEVM. Et in Faustinae Augustae inscriptũ video: MAGNAE. MATRI. At in nomismate M. Voltei bigae insidet, duos leones freno regens. Dixerat Roccoxius, applausumque ab omnibus. Tum Schottus: Ex his, inquit, Magnorum Deorum Dearumq; delirijs, hunc fructum referamus qui CHRISTO pridem in sacro regenerationis lauacro nomen dedimus, nos ter quaterque beatos, si Dei modo erga nos beneficentiam grati agnoscimus, esse praedicandos, qui luce Euangelica illustrati idôla & statuas aeris, lapidis, lignorum ac fictiles Deos abdicauimus, vnum verumque adorantes Deum, & Virginem Matrem patrocinio indies in secundis, aduersisque adhibentes, Superosque E

perosque precibus vocantes, qui in aeterna illa beatitudine acquiescentes gaudio fruantur sempiterno: quò nobis cursus est, cum bono Deo, omnibus. Sic vobis, qui adestis, eueniat. *Omnes, Omnes*, acclamatum. Dein consurreximus inclinato ad vesperam die, & Torrentio Praesule salutato, manusque de more osculati inuicem inter nos fausta omnia, annique ineuntis felix auspicium apprecati, discessimus.

QVI DE NOMISMATIS SCRIPSERINT ET ICONES EXHIBVERINT

Ex Ant. Augustini Dialogo XI. & Laeuino Hulsio. Vtilissimi asterisco notantur.

IAC. SADOLETVS *Card. seu And. Fuluius*, Illustrium Imagines. *Romae* 1517.
 CAESAR *Baronius Card. in Annalibus Ecclesiasticis.*
Ioan. Huttichius, Impp. Romanor. *libellum, Argentor.* 1525. *&* 1534.
 & Consulum Rom. Elenchum *cum auersis aliquot an.* 1537. 1550. *Lugduni* 1551. 1554.
Wolfgangus Lazius, in REP. ROM. *Viennae* 1551. *& de rebus Graeciae lib.* II.
Iac. à Strada Mantuanus, Lugd. 1553. *Thesauri Antiquitatum Epitome:*
 & Tiguri 1558. *Eiusque F. Octauius à Strada, De vitis Impp. cum nummis auersis. Francof.* 1615.
*AENEAS VICVS *Parmensis Impp.* XII. *cum auersis Icones, Venetiis* 1553.
 Eiusdem Discursus Italicè 1555. *Item Augustarum Imagines* 1557.
 Et Iulij Caesaris auersa, an. 1562. *Et reliquorum Impp. auersa vsq; ad L. Verum, Venetiis* 1601.
*HVBERTVS GOLTZIVS *Venlonianus, & Ciuis Rom. auspiciis Marci Laurini nobilis Brugensis edidit* IMPP. IMAGINES *fol. an.* 1557. *&* IVLIVM CAESAREM *cum Vita*, 1563. FASTOS CONSVLARES *è nummis* 1566. AVGVSTVM *Caes. cum Vita & auersis an.* 1574. SICILIAM *& Magnam Graeciam è nummis, cum descriptione accurata* 1581.
 Reliqua Graecia cum Insulis apparebit propediem, curante Iac. Biaeo Antuerp.
GABR. SIMEONIS *Florent. Epitaphia & Nomismata Ital. Lugd.* 1558.
SEB. *Erizi Veneti Discursus Nomismatum. Ital. Venet.* 1559.
ABR. *Ortelius Antuerp.* Deorum Dearumque capita, *cum Notis Franc. Sueertij* 1573. *&* 1602.
 Item in Theatro Orbis terrarum Nummi.
*FVLVIVS VRSINVS *Romanus Familias Roman. è Nomismatis, Romae* 1577.
 Item Imagines & Elogia Viror. Illustrium & eruditorum. Romae 1570. *& Antuerp. cum Notis eruditis. Theod. Gallaeus excudit an.* 1598.
LAEVINVS *Torrentius Episc. Antuerp. in* Suetonium *Comm. Nummos adhibet Rom. Plantin.* 1591.
ANDREAS *Schottus Antuerp. edidit* Aurelium Victorem, *cum iconib. Imperator. Rom. an.* 1579.
ABRAH. GORLAEVS *Antuerp.* Dactyliothecam *siue annullorum sigilliarum Promptuarium aeri insculpt.* 1601. *Lugd. Bat.*
LAEVINVS *Hulsius, Gandensis, Impp. Rom. Nomismatum seriem, cum auersa parte Francof.* 1603.
 Item XII. *Impp primorum &* LXXIIII. *parentum vxorumque effigies. Spirae* 1599.
{ GVL. CHOVL *Lugduni edidit Gall. de Religione Rom. è nummis. Et De re militari & Castris in* 4.
{ ANT. PISO, *al. Le poix Discursus Nomismatum Gall. Parisiis* 1579.
IOAN. SAMBVCVS *Pannonius, in fine Emblematum, apud Plantinum.*
Mar. Rotae XXIIII. *Impp. è nummis & marmoribus effigies. Venetiis* 1570. *fol.*
Thomae Treteri Canon. Romae Effigies Impp. Rom. 1590.
*ANT. AVGVSTINI *Archiepisc. Tarracon. Dialogi* XI. *Antiquitatum Rom. in nummis Hispanè, Tarracone* 1587. *Italicè, Venetiis* 1592. *aeneis: & buxeis Romae interprete Octauiano Sada, fol.* 1592. *Latinè interprete And. Schotto, an.* 1617. *fol. Antuerpiae typis H. Aertsij.*
Marquardus Freherus Augustanus de Nomismate Census 1599. *& de aliis nummis, ac de re Monetaria veterum Rom. apud Vogelinum.*
*ADOLPHVS OCCO *Impp. Nomismata à Pompeio ad Heraclium, absque figuris, apud Plantinum & auctius Augustae* 1601. *absque figuris.*
GASP. *Waserus de nummis Hebraeorum, Chaldaeorum & Syrorum. Tiguri, an.* 1605.
*IAC. *Biaei Antuerp. Impp. Rom. Nomismata aurea à Iulio Caesare vsque ad Heraclium, cum Notis* 1615. *Et* 1617. *aurea, argentea, & aerea, cum auersis partibus, & Dialogis* XII. *Ant. Augustini ab And. Schotto Latinè redditis.* Omitto qui de re Nummaria scripsere complures.
CONSTANTINVS *Landus Comes Explicationem quoque Nomismatum sine figuris dedit. Lugduni* 1560.

Steph. Vinandus Pighius Annalium Rom. seu Fastorum Tomis III. *complures explicat nummos: typis exiit Plantinianis.*

Ioan Glandorpius Monaster. Onomasticon Romanum edidit vtiliss. de Familiis Rom. antiquis, sine figuris.

Omitto qui de re Nummaria, ac ponderibus eorum scripsere complures.

NATIONVM SERIES, QVAE HANC ORNARVNT SPARTAM.

ITALI.

Aeneas Vicus Parmensis.
And. Fuluius.
Caesar Baronius Card.
Constantinus Landus.
Fuluius Vrsinus.
Gabr. Simeon, Florent.
Iacob. Sadoletus Card.
Iac. Strada Mantuanus.
Sebast. Erizzus Venetus.
Martinus Rota.

HISPANI.

ANT. *Augustinus, Archiep. Tarracon. princeps Antiquariorum.*

GALLI.

Antonius le Poix.
Guilielmus Choul.

GERMANI.

Gasp. Wascrus.
Helisens Rokleyn.
Ioan. Huttierius.
Ioan. Sambucus.
Marquardus Freherus.
Thomas Treterus Posnaniensis.
Wolfgangus Lazius.

BELGAE.

Abr. Gorlaeus Antuerp.
Abr. Ortelius Antuerp.
Adolphus Occo Frisius.
And. Schottus Antuerp.
Hubertus Goltzius, Venlonianus, C. Ro.
Iac. Biaeus Antuerp.
Laeuinus Torrentius Gandensis.
Laeuinus Hulsius Gandensis.

INDEX
RERVM VERBORVMQVE
IN DIALOGIS ANTIQVITATVM
ANT. AVGVSTINI MEMORABILIVM.

Numerus paginam; litterae ad oram positae locum designant.

A

Antiquarij

B

Fauentiae

in quibus

Gabrielis

Romani

Nummorum

Q

R

S pro

S

P.Valerij

X

Z

INDEX AVCTORVM QVI HISCE DIALOGIS ILLVSTRANTVR.

VIRGILII LOCA ILLVSTRATA.

COMMISSA

COMMISSA OPERARVM ET OMISSA
ſic ante legendum corrigantur.

In Ant. Auguſtini vita † *1. in marg. lege* Fl. Vopiſcus. † *2. b. v. 24. à fin l.* quotidiani ſermones, hae. *pag. 8. v. 6. l.* Tarracone. *pag 9. v. 33. leg.* Elagabalus. *pag. 15. v. 30. l.* Iuuenum. *pag. 16. v. 8. l.* dextra. *& 16. dele* M. *In marg. l. Aen.* IX. *&* XI. *pro* VIII. *&* XII. *pag. 17. v. 9. l.* ferentem. *pag. 20. v. 9. à fin. l.* mobilis, *pro* nobilis. *pag. 22. v. 12.* cui, *pro* qui. *v. 23. l.* vallum, *& 25. l.* valli. *pag. 23. v. 37. l.* ſtulto. *pag. 24. v. 14. l.* Alexandri. *pag. 27. v. 17. l.* Non ſciat, *loco,* Non nouit. *pag. 28. v. 9. à fin. l. 6 tantum, pro 67. pag. 29. v. 28. l.* caeco. *&* qua, *pro* quo, *& v. 30. l.* ex ima. *pag. 30 v. 14. l.* plerumque, *& v. 28. l.* Hieroſolymis. *pag. 31. v. 6. anno* IↃCCXIV. *dele* X. *pag. 52. v. vlt. l* B. Cur hae. *pag. 54. v. 1. ſcribe* Poenulo. *pag. 56. v. 22. l.* Phaetontis. *pag. 58. v. 6. l.* delineauit. *pag. 71. v. 2. l.* Veneri. *pag. 72. v. 19 l.* incedebat. *pag. 73. v. 6. l.* cruribus, *pro* curribus. *pag. 75. in marg. iuxta fin. l.* Corn. Nepos. *pag. 78. in marg. l.* Peliaco. *& loco V. 23. l. 230. Pag. 82. in marg. in fine, loco* IIII. *Aen. l. 1. Pag. 86. ad oram l.* Inſcriptiones Rom. nuper collectae à Io. Pontano. *pag. 90. v. 29. l.* Arpinum. *pag. 92. v. 2. l.* B. ~~Huiuſ~~ne. *pag. 98. v. 5. à fin. l.* Hyampolin. *pag. 99. v. 26. l.* & Graecis, *pro* à. *pag. 110. v. 3. à fin. in marg. l.* MENTESA. *pag. 113. v. 18. l.* nato. *pag. 114. v. 27.* Iliad. 3. *l.* ζ. *pag. 116. v. 18. l.* ψεῦσαι. *& 31. l.* Phoebo. *pag. 118. in marg l.* in Carpetanis Talauera. *Pag. 155. ſic corrige, 119. pag. 129. v. 2. l.* Ar. *pag. 130. v. 2. l.* inter eos. *pag. 136. v. 8. l.* maximè. *pag. 141. v. 2. l.* vendere. *pag. 143. v. 30. l.* imparibus. *pag. 145. v. 4. à fine l.* genita. *pag. 146. v. 24. l.* A Paulla. *pag. 153. v. 8. à fin. l.* cum P proferunt, imo, quod non ſequor, Tempto. *pag. 163. v. 10. à fin. l.* Prouincia.

NOMISMATA
IMPERATORVM ROMANORVM
aurea. argentea. aerea.
A C. IVLIO CAESARE VSQVE AD
VALENTINIANVM AVG.
OPERA
IACOBI BIAEI ANTVERPIANI
aeri graphice incisa cum
indice copioso
ANTVERPIAE
CIↃ.IↃC.XVII.
Superiorum permissu.

Mannius sculp.

NOBILI ET AMPLISS. VIRO

NICOLAO ROCCOX EQVITI

ET CONSVLARI

D. D.

RECTE suadet diuinus ille Plato, bis terve, quæ pulcra & honesta essent, iteranda; cum vt altius memoriæ infigantur, tum vt quidque numeris fiat omnibus absolutum. Nullam enim rerum honestarum satietatem esse idem Philosophus vsurpabat. Natura adhæc ita esse comparatum, nihil vt simul inuentum, absolutumque in apertam prodeat lucem; sed vt repetitis idētidem ictibus quercum decuti, sic & augeri indies humana corpora, vegetarique, & ad maturitatem aiebat perduci. Edideram nuper in hoc Antiquitatis studio *Nomismata Imperatorum Romanorum*, sed aurea dumtaxat, cum auersis partibus à C. Iulio Cæsare vsque ad Heraclium Aug. idque auspiciis Herois Alexandri Croy, Principis Chimaicensis. Hanc industriam sculpendi nostram, post Aeneam Vicum, & Hub. Goltzium hac in Nomismata cælandi arte Principes, cùm plerisque eruditis hominibus Antiquitatis & Historiæ Rom. amantibus placuisse animaduertissem, feci sanè libenter, vt argentea etiam, æreaque Nomismata, te hortante, atque adiutante maxime denuo adiungerem. Sic vero digessimus grandius hoc Opus, vt paginæ cuiusque initio *Imperatoris* imago ad viuum expressa statim appareret: sequerenturque porro partes cuiusque Augusti auersæ Deorum, Dearumque signis, ac virtutum, Prouinciarum, Vrbium, Fluminum, atque Aedificiorum imagine notatæ: quarum rerum & Indicem per classes ita digessimus, vt qui plures eiusdem generis, aut diuersos Nummos requireret, in promptu haberet. Cumque veterum Nomismata varij Metallorum generis reperiantur, aurea, argentea, & ærea; eædemque imagines in his cusæ appareant, idcirco signo, vt Hub. Goltzius, non distinximus; nec singula seiunximus, vt Aeneas Vicus, sed quæ eiusdem essent Cæsaris, cuiuscumque metalli coniunximus, vt ærea tamen nota S. C. ostenderemus. Historiam vero cuiusque Tabulæ explanationemq; paulo fusiorem peti posse censeo è DIALOGIS doctis sane ac laboriosis, ANTONII AVGVSTINI, Præsulis clarissimi, summi profecto omnis Antiquitatis peritiâ Viri: quos nunc DIALOGOS XI. vno etiam adiecto, Antuerpiæ edidit Latinos à se factos P. Andreas Schottus, Societ. IESV Sacerdos. E quibus quidem DIALO-

GIS

GIS facile omnia hauriat quæ quisque requirat: & haud scio, an quid desiderari possit amplius eorum, qui Italicos, Gallicosve *de Nomismatis Antiquorum* Commentarios reliquerunt. Nam de Marci Laurini viri nobilis, & docti sumptibus, Historiis editis à Ioãne Stadio eruditiss. viro ad Icones Huberti Goltzij, vt in Cæsarem Iulium, & in Augustum, atque in Siciliam, Magnamque Græciam quid dicam? Nimirum quod de Homero, & Marone summis Poetis Critici solent; illi quidem nihil addi posse, huic vero nihil detrahi. Quo magis gratulandum esse sæculi huius felicitati arbitror, repertis tandem, & è latebris demum prolatis *Tabulis Insularum Prouinciarumque vniuersæ Græciæ.* Spes itaque affulget fore, vt breui, si quæ secunda aura veluti Zephyrus adspirarit, in lucem bono publico proferantur. Habe itaque, Vir Illustris, bonamque in partem accipe ICONAS *Imperatorum à Iulio vsq; ad Valentinianum Imp.* à me, quo-ad licuit, ex fide æri incisas: quando ex omni nostræ Nobilitatis flore, quem tecum comparem, nedum anteponam, vt amantissimum, sic & scientissimum antiquæ omnis doctrinæ habeam neminem. Perge modo nostris fauere conatibus, & ope, qua licet, iuua labores nostros, & Goltzianas Tabulas propediem exituras, ne (quod omen Deus auertat) perpetua tectæ caligine damno publico tandem intercidant. Vale Antuerpiæ.

Tibi addictissimus

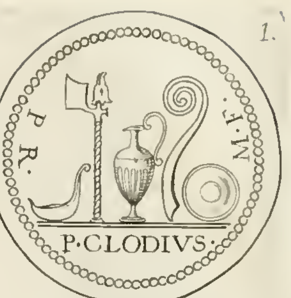
IACOBVS BIAEVS

Antuerpianus.

1.

C·CAESAR COS TER

A·HIRTIVS·PR·

CAESAR·AVGVR PONT·MAX·

P·R· M·F·
P·CLODIVS·

IMP·QVART· CAESAR

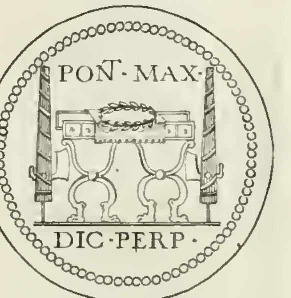
AVGVR·PONT·MX·
COS·QVAR·DIC·
QVAR·

PARENS PATRIAE CAESAR

A

CAESAR DIC QVART·

IOV·OPT·MAX·
·SACR·

IMP·SEXT·COS·QVINT· CAESAR AVGVR

PONT·MAX·
DIC·PERP·

DICT·PERPETVO CAESAR

C·MARIDIANVS

C·CAESAR DICT·PERPETVO

EX·S·C·

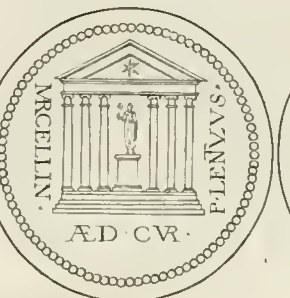
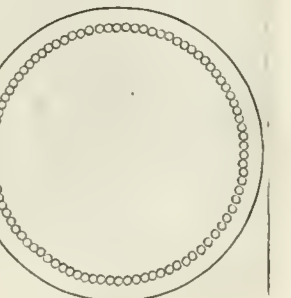
CAESAR

L·BVCA

DIVI IVLI

Q·VOCONIVS
VITVLVS

DIVO IVLIO

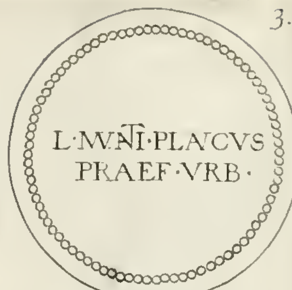

M·CELLIN· P·LENTVLVS
ÆD·CVR·

L.BVCA
CAESAR
M.ANTON.IMP.
CAESAR
TI.SEMPR ONIVS
Q.DES.
GRACCVS
S C
L.MVSSIDIVS
LONGVS
DICT.PERP.
CAESAR
IIII.VIR.
L.FLAMINIVS.
CAES.
AVG.PON.MX
COS.V.DIC
PERP.
C.CAESAR.IMP
L.AEMILIVS.Q.F.
IIII.VIR
BVCA
F·F
P M
CAESAR.IM.
L.BVCA.
CAESAR.DIC
M.ANTON.IMP.
C.CAESAR.
DICTATOR.
L.LIVINEIVS
REGVLVS
AEGYPTO
CAPTA
CAESAR.DICT.TERT.
PONT.MAX.
L.MVSSIDIVS.LONGVS

DIVI IVLI

Q VOCONIVS
S C
VITVLVS·Q·
DESIGN·

DIVVS·IVLIVS

L·MVNTI·PLANCVS
PRAEF·VRB·

DIVOS IVLIVS
DIVI F

M·AGRIPPA·COS·
DESIG·

M·ANT·IMP·R·P·C

DIVO IVLIO

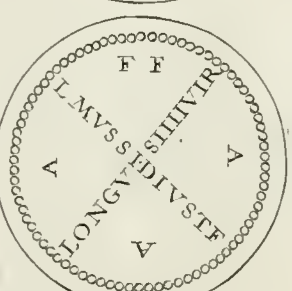

P·SEPVLLIVS
MACER

DIVVS
IVLIVS

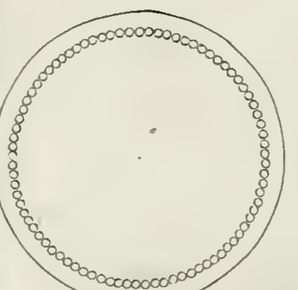

IMP·CAES·TRAIAN·AVG·GER·DAC·P·P·REST·

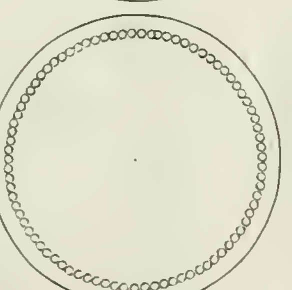

M.METTIVS

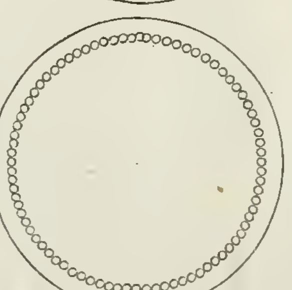

PM CAESAR IMP AVGVR

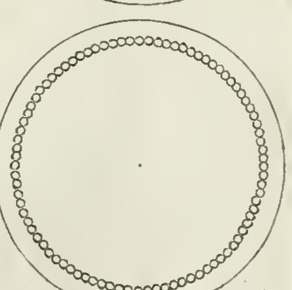

F F
L MVSSIDIVS TF
LONGVS IIIIVIR
A A A

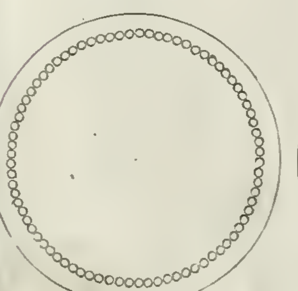

A
L FLAMINIVS
TFLN IIIIVIR
A A
F F

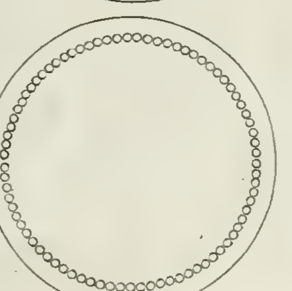

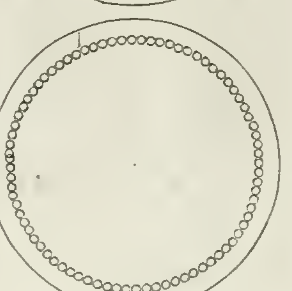

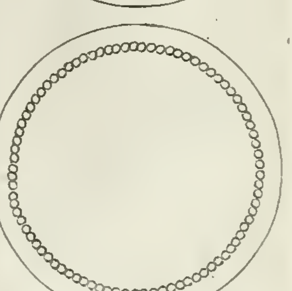

C·CAESAR·
COS·TER.

A·HIRTIVS·P·P.

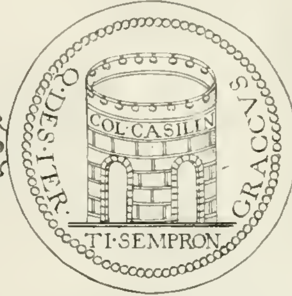

C·CAES·
DIC·TER.

L·PLANC·
PRAEF·VRB.

DIC·ITER.
CAESAR

CAESAR·DICT·PERP.

COL·CASILIN
Q·DES·ITER·
GRACCVS
TI·SEMPRON

EX·S·C·

C·CAESAR·DICT·PERP.
CLOACIN
L·MVSSIDT·F·LONGVS

CLEMENTIA·
L·BVCA

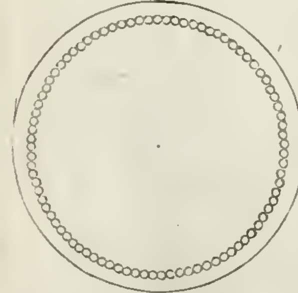

C·CAESAR·PA
RENS·PATRIAE
EX S·C·

CAESAR

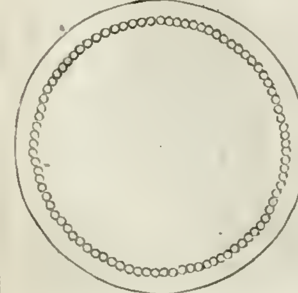

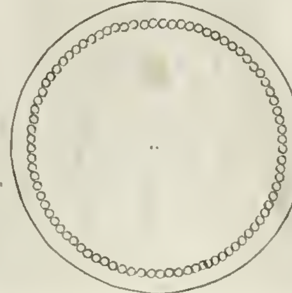

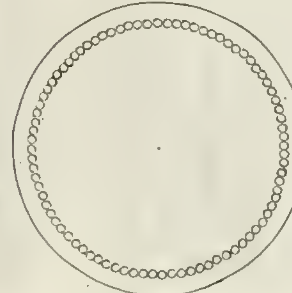

COL
IVLCO

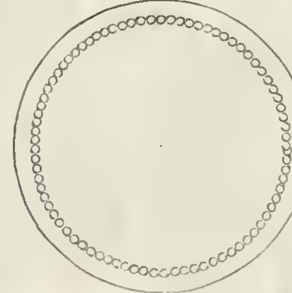

CAESAR

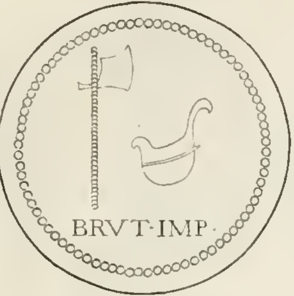

L BRVT IMP
PLAET CEST

EID · MR ·

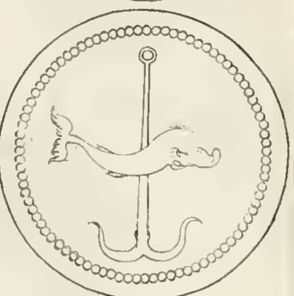

LIBERTAS

BRVTVS

C·CASSI·IMP·
LEIBERTAS

BRVT·IMP·

LEIBERTAS

C·CASSI·IMP·
LEIBERTAS

LENTVLVS
SPINT

LEIBERTAS

Q·CAEPIO·BRVTVS·PRO COS

A·POSTHVMIVS·COS

ALBINVS
BRVTI·F·

PIETAS

A·HIRTI·A·F·

C·PANSA·

ALBINVS·BRVTI·F·

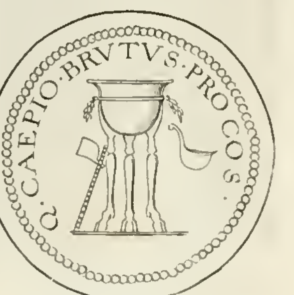

BRVTVS IMP

C·CASSI·IMP·

M·SERVILIVS
LEG·

Q·
L·SESTI·PRO

Q·CAEPIO·BRVTVS·PRO·COS·

M·LEPIDVS III VIR R P C.

L·MVSSIDIVS·T·F·LONGVS IIIIVIR A P F

MACER
P SEPVLLIVS

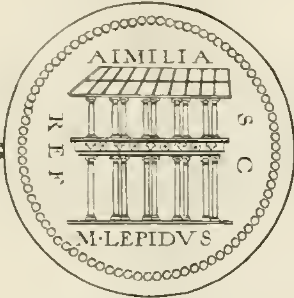

M·LEPIDVS·PON·MX·III·VIR·ITER·R·P·C

SAL·
GENER
IS·HVM
ANV·

IMP ITER
M·LEPIDVS·PON·MX·

COS ITER
III VIR R P C

AIMILIA
REF
S C
M·LEPIDVS

LEPIDVS·IMP·P·M·
CAESAR·IMP·PON·

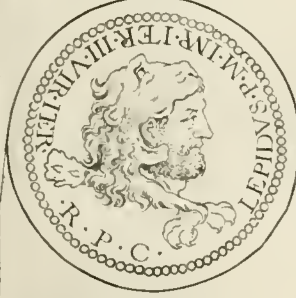

ANTON·IMP·
AVGVR

AN·X·V·PR·H·O·C·S·
M·LEPIDVS

ALEXANDRIA

S C
PON·MAX
TVTOR REG
M·LEPIDVS

LEPIDVS·P·M·IM·ITER·IIIVIR·ITER·
R·P·C·

VARVS·IIIIVIR
C·VIBIVS

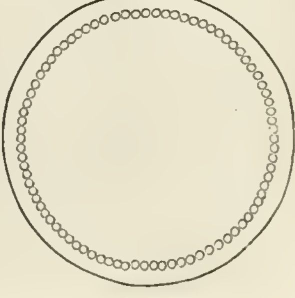

III·VIR
ITER
P M
R·P·C·

VARVS
C VIBIVS

LEPIDVS·PONT
MAX

LE
PI

EX S C

M·ANTON·IMP·

IMP TER

IMP TER

CONCORDIA

ANTONI ARMENIA DEVICTA

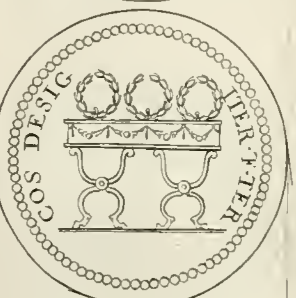
CLEOPATRAE REGINAE REGVM FILIORVM REGVM

M ANTONIVS M F M N AVGVR IMP TER

III·VIR
C·MARIVS PR·Q

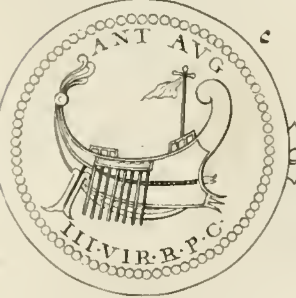
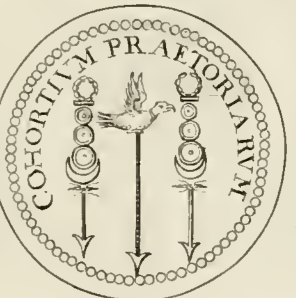
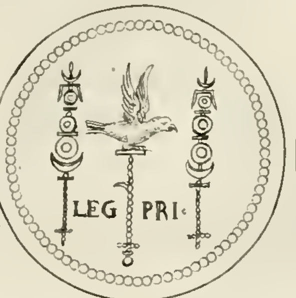
III·VIR·R·P·C·
M·ANTON

L PLANCVS IMP I

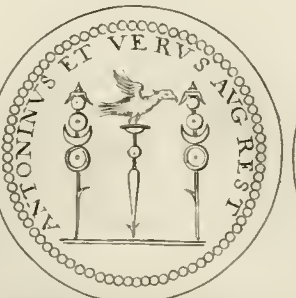
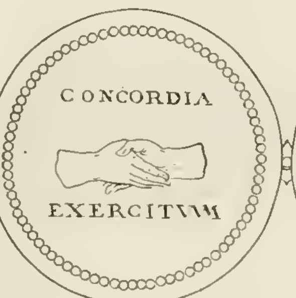
M·ANTON·M·F·M·N·AVG·IMP·TER

COS DESIG

M·ANT·IMP
III·VIR·R·P·C

M ANTON IMP III VIR R P C

CN DOMIT AHENOBARBVS IMP

ANT AVG
III·VIR·R·P·C·

COHORTIVM PRAETORIARVM

LEG PRI·

LEG XXX

ANTONIVS AVGVR
III VIR R P C

ANTONINVS ET VERVS AVG REST

CONCORDIA
EXERCITVVM

FIDES.
PRAETORIANORVM

M ANTONIVS IMP AVGVR III VIR R P C

L MVSSIDIVS
LONGVS

M.AT. IMP.

LEPID IMP

III VIR
R P C

LVGV
XL
DVNI

IMP
TER

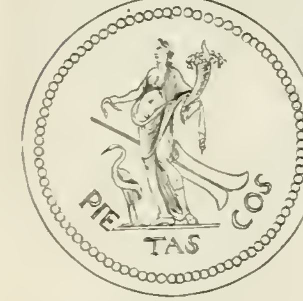

COS DESIGN
ITER ET TER
IIIVIR R P C

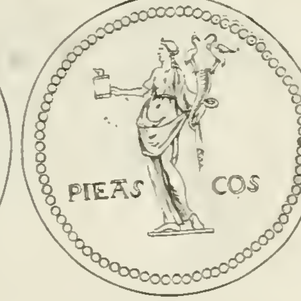

CONCOR EXERCIT

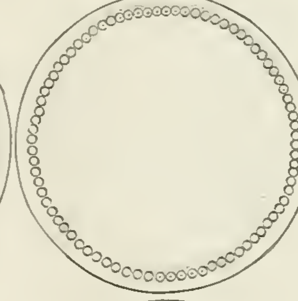

L MVSSIDIVS T F LONGVS IIIVIR A P F

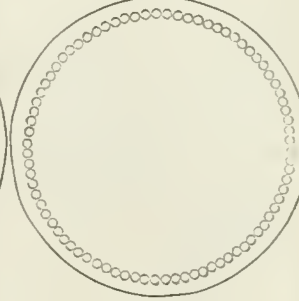

ALEX ANDR
AEG YPT

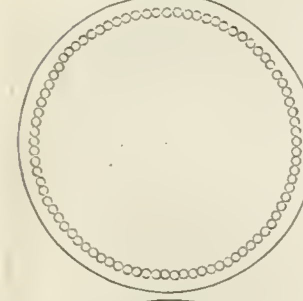

ΚΑΙΣΑΡΕΑΣ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΕ
ΩΣ

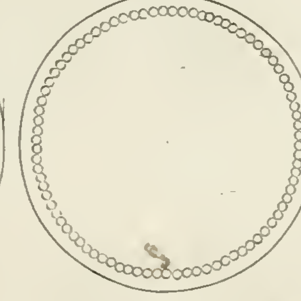

PIE
TAS
COS

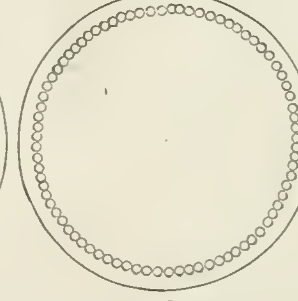

PIEAS
COS

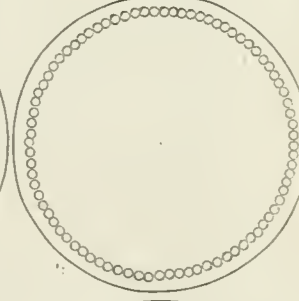

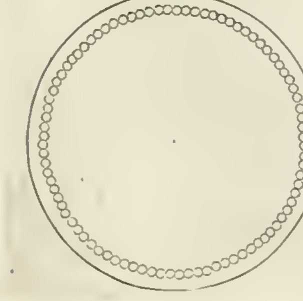

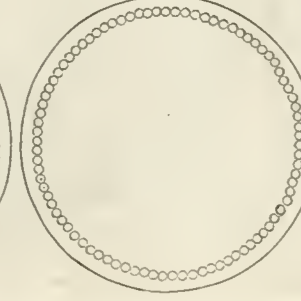

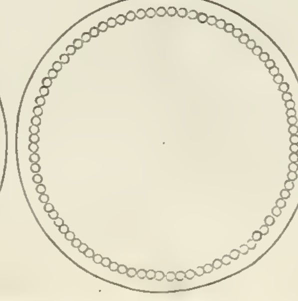

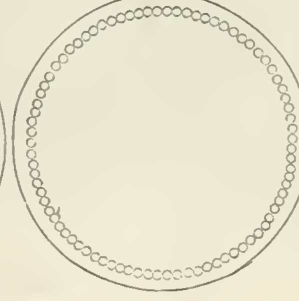

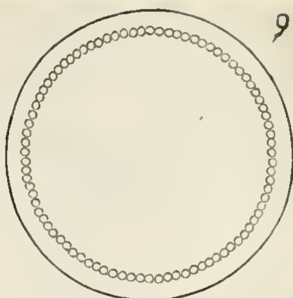

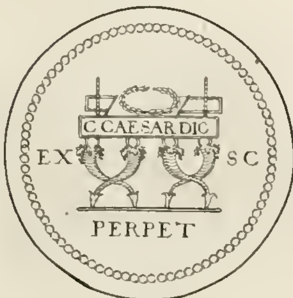

C CAESAR III VIR R P C

DIV VS
IVL IVS

III VIR ITER RPC

C CAESAR DIC
EX
SC
PERPET

DIV O I V LIO
EX SC

COS ITERET TER DESIGN
DIVO IVL

C CAESAR III VIR R P C

POPVL IVSSV

IMP
ITER
S
C

IIII VIR A P F
L MVSSIDIVS T F LONGVS

CAESAR DIVI F IMP PON III VIR R P C

SALVS GENERIS HVMANI

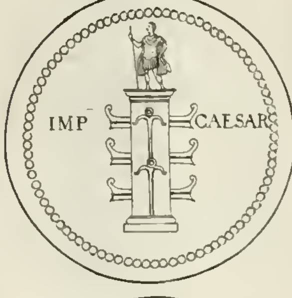

SALVS GENERIS
HVMANI

ANTONIVS
IMP

CAESARDIVIF

L MESCINIVS RVFVS III VIR
IMP
CAES
AVGVS
COMM
CONS
S
C

IMP
CAESAR

L MESCINI VS RVFVS
SPQR
VPRRE
CAES

RVFVS III VIR L MESCINIVS
SPQR
VOT P
PRO.S
CAES

AVGVSTVS
DIVI F

AVGVSTVS

AVGVSTVS.

ARMENIA
CAPTA

CAESAR. DIVI.F. ARMENIA CAPTA

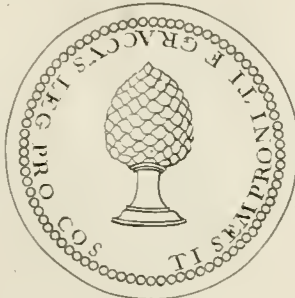
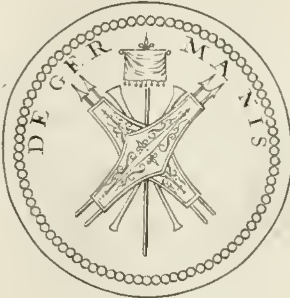
ARMENIA
CAPTA

C CAESAR
AVGVS F

ARMENIA
CAPTA

III VIR TVRPILIANVS

CAESAR
ARMEN
IMP
DIVI F
RECEP
VII

COS IER
IMP IER
TI. CLAVDI. TI. F
NERO

L. GRACCVS LEG PRO COS
TI SEMPRONI F

DE GERMANIS

ASIA
RECEPTA

TR POT XXII

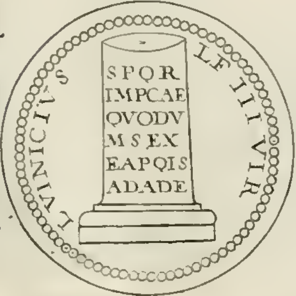
VOT. P. SVSC.
PRO
RED
S.A
SAL ET
I.O.M.
CR.

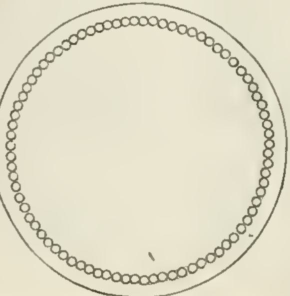
FOR. RED
CAES AVG
S.P.Q.R.

VOT. P. SVSC. PRO SAL. ET RED. I. O. M. SACR.

S P Q R
IMP. CAES

SPQR
IMP
CAES

CAESAR DIVI F

L VINICIVS L F III VIR
SPQR
IMPCAE
QVODV
M S EX
EAPQIS
ADADE

SPQR
IMPCAE
QVODV
M S EX
EA PQIS
ADADE

CN CINNA MAGNVS III VIR
SPQR
IMPCAE
QVOD V
M S EX
EA PQIS
ADADE

AVGVST. DI VI F. LVDOS SAEC

IMP CAESAR

IOV
TON

CAESAR
DIVI.F.

IMP
CAESAR

CAESAR
DIVI F

COS DESIG
O SALVTIS IMP

IMP
CAESAR

S P Q R
IMP CAE
L VINICIVS

IMP CAESAR

IMP CAESAR

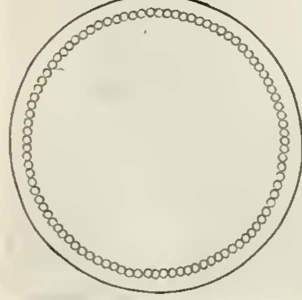
AVGV STVS

PATER PATRIAE

AVGVSTVS

M AGRIPPA L F PRAEF ORAE MRIT ET CLASS

EX SC

CAESAR
DIVI F

M AGRIPPA L F
COS ITER DESTER

M AGRIPPA COS
DESIG

DIVOS IVLIVS.
DIVI.F.

CAESAR·AVGVSTVS·DIVI·F·PATER·PATRIAE

AVGVSTI·F·COS·DESIG·PRIN·IVVENT·
C·L CAESARES

IMP
CAESAR

AVGVSTVS.
DIVI. F.

IMP
IX
SICIL

IMP
X
SICIL

IMP
XI
SICIL

IMP
XII
SICIL

IMP.CAESAR

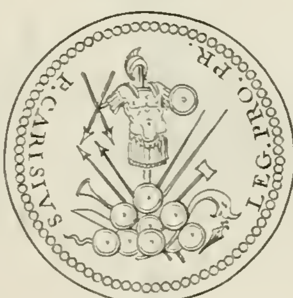

ACT

IMP
XI
ACT

IMP
XII
ACT

AEGYPTO
CAPTA

P.CARISIVS
LEG.PRO.PR.

HISPANIA.RECEPTA
T.CARISIVS.
LEG.

HISPANIA

IOVI.
VOT.SVSC.
PRO.SAL.
CAES.AVG.
.S.P.Q.R.
C

QVOD
VIAE

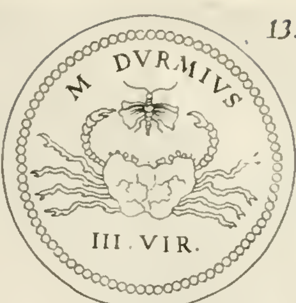

MARTIS
VLTORIS

C ANTISTIVS
REGINVS
III VIR

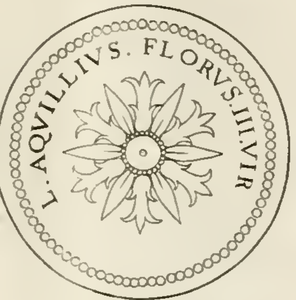

CAESAR
AVGVSTVS

C.MARIVS.C.F.PR.Q.III.VIR
AFR.

M. DVRMIVS.III.VIR.

M DVRMIVS
III . VIR.

L.AQVILLIVS.
FLORVS.III.VIR

L. AQVILLIVS. FLORVS.III.VIR

COSSVS. CN. F. LENTVLVS.

P.PETRON
TVRPILIANVS.III.VIR.

P.PETRON. TVRPILIANVS. III. VIR.

S P Q R
IMP. IX.

L. CANINIVS . GALLVS III VIR

RECEPTIS. SIGNIS.
PARTHICIS.

COS.XI.
AVGVSTVS

IMP.IX TR.POT.V.
S P Q R
SIGNIS.
RECEPT.

CIVIB.ET.SIGN.MILIT. A. PARTHIS. RECVP.

CIVIB.ET.SIGN.MILIT.A.PARTHIS.RESTITVTIS.

S·P·Q·R·

CAESARI
AVGVSTO

DE PA
RTHIS

SPQR.PAREN
CONS. SVO.

SIGNIS.
PARTHICIS
RECEPTIS
S.P.Q.R.

SIGNIS.
RECEPTIS

SIGNIS
S P
CL V
Q R
RECEPTIS

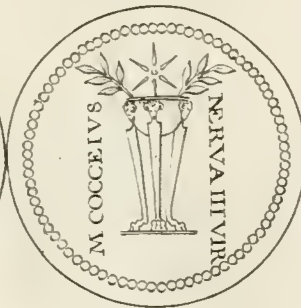

CAESAR DIVI F

IMP CAESAR

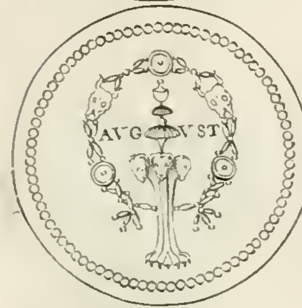

AVGVSTVS TR POT

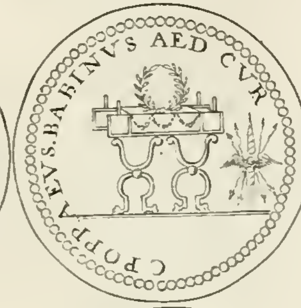

P STOLO
III VIR

M COCCEIVS
NERVA III VIR

AVGVR PON.
COS ITER ET TER
DES

PONT COS ITER ET TER DESIGN IIIVIR R P C

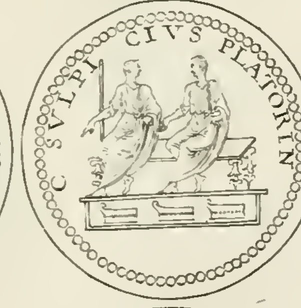

AVG VST

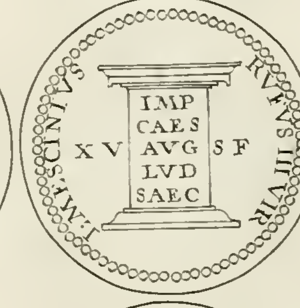

C POPPAEVS.SABINVS AED CVR

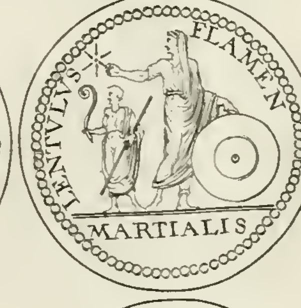

L CAESAR AVGVSTI F AVGVR COS DES PRINC IVVENT

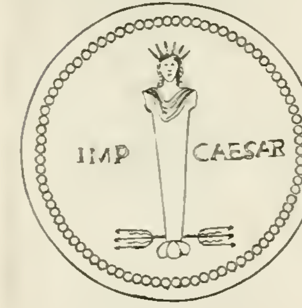

C. HEIOPOL
LIONE ITER
C MVSSID PR
ISCO IIVIR

IMP X

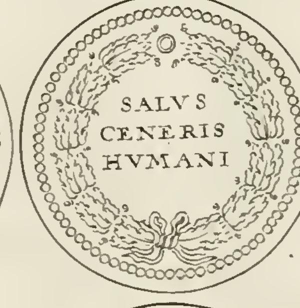

C SVLPICIVS PLATORIN

L MESCINIVS RVFVS III VIR
IMP
CAES
AVG
LVD
SAEC
XV S F

LENTVLVS FLAMEN
MARTIALIS

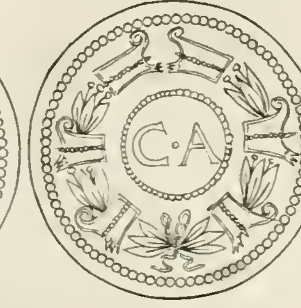

IMP CAESAR

I O M
S P Q R V S
PR S IMP CAE
QVOD PER EV
R P IN AMP
AT Q TRAN
S E

SALVS
CENERIS
HVMANI

AVGVSTVS

C·A

DIVO AVGVSTO S·P·Q·R·
OB
CIVIS
SER

TI·CAESAR DIVI AVG·F·AVGVSTVS PONT·MAX·TR·POT·XVI
S·C

AVGVSTVS. DIVI. F.

IMP. X.

IMP. X IIII

PAX ORBIS TERRARVM SPQR

PACI PERP

PAX

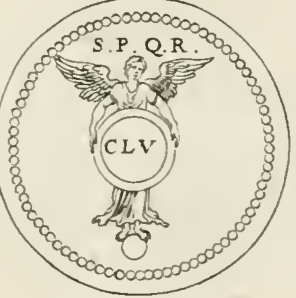
CAES DIVI.F.

S.C.

AVGVSTVS
S C

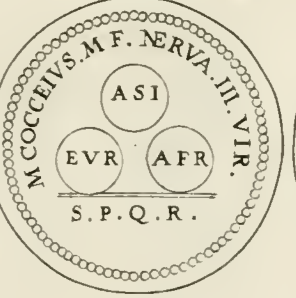
HVMANI SALVS GENERIS

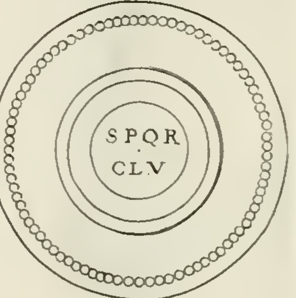
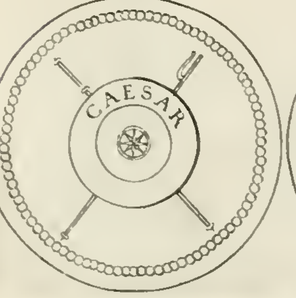
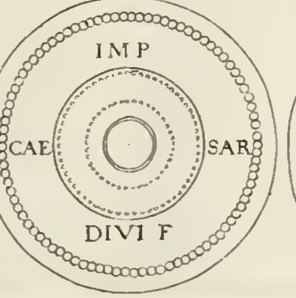
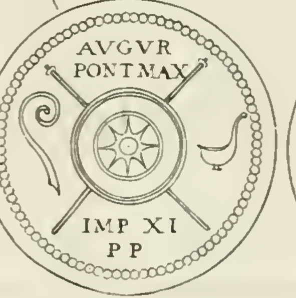
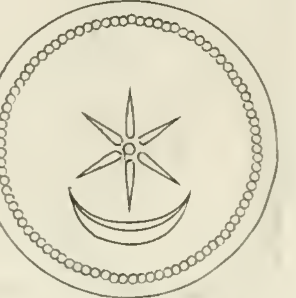
HVMANI SALVS GENERIS

HVMANI SALVS GENERIS
CLV

S.P.Q.R.
CLV

CAESAR
S. P.
CLV
Q. R.
AVGVSTVS

S P Q R
CLV

S.P. Q.R.

M COCCEIVS.M F. NERVA.III. VIR.
ASI
EVR AFR
S.P.Q.R.

CAESAR
AVGVSTVS.

SPQR
CLV

CAESAR

IMP
CAE SAR
DIVI F

AVGVR
PONT MAX
IMP XI
PP

L AQVILIVS FLORVS III VIR

CAESAR
OB CIVIS SER
AVGVSTVS

IMP
P P
DIVI F

COL NEM

TVRPILIANVS III VIR

AVGVSTO
OB CS

ILERDA

BILBILIS

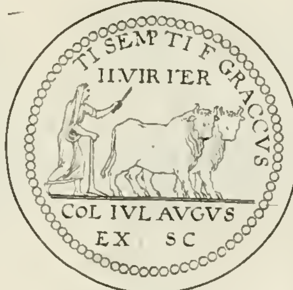

OB CIVIS
SERVATOS

OB CIVIS
SPQR
CL V
SERVATOS

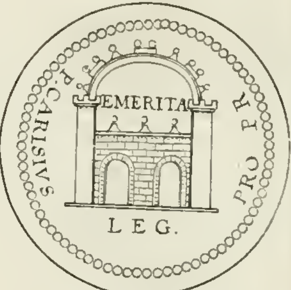

OSCA

VALENTIA

CAESAREA AGVSTA
II VIR
ORTATI M FABRIC

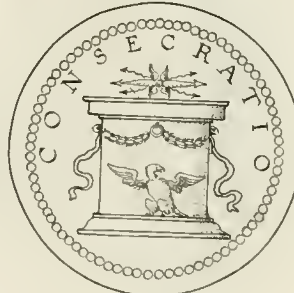

TI SEMP TI F GRACCVS
II VIR IT ER
COL IVL AVGVS
EX SC

TI SEMPRO
IIII VIR
GRACCVS

P CARISIVS PRO PR
EMERITA
LEG.

DIVVS AVGVSTVS PATER PATRIAE

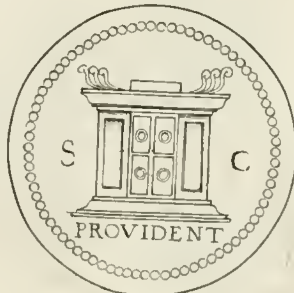

CONSECRATIO
S C

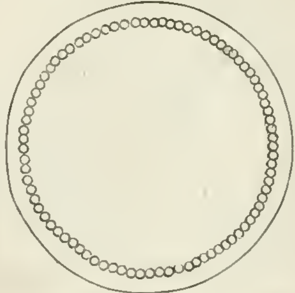

CONSECRATIO

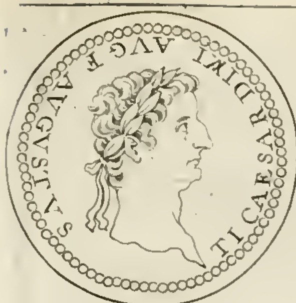

CONSECRATIO

CVST
AETERNITATIS AVGVSTAE

AVGVSTO DEO

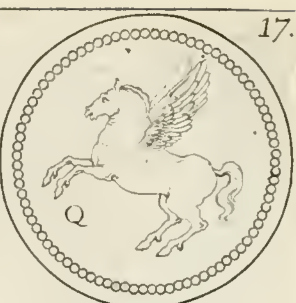

S C
PROVIDENT

TI CAESAR DIVI AVG F AVGVSTVS

PONTIF MAXIM

TR POT XVII
IMP VII

Q

TI CAESAR DIVI AVG F AVGVSTVS

TR POT XXII

EX SC

SIGN RECEP DE VICT GERM

PIETAS

PIETAS AVG

TR POT XXIV PONTIF AVGVR

AVG TR POT XIII
TI.CAESAR

SALVS AVGVSTA

CLEMENTIAE
S C

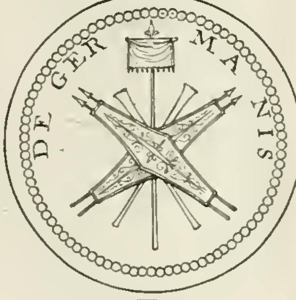

MODERATIONI
S C

IVSTITIA

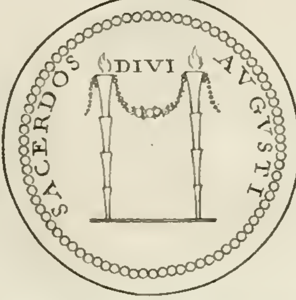

NERO CLAVDIVS DRVSVS GERMANICVS IMP

DE
GERM

DE GERMANIS

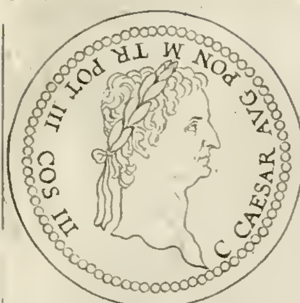

DE GER MANIS

ANTONIA AVGVSTA

SACERDOS DIVI AVGVSTI

ANTONIA AVGVSTA

CONSTANTIAE AVGVSTI

C CAESAR AVG PON M TR POT III COS II

ADLOC COH

S P Q R
P P
OB CS

PONTIF
MAX

C CAESAR AVG PON M TR POT III COS III

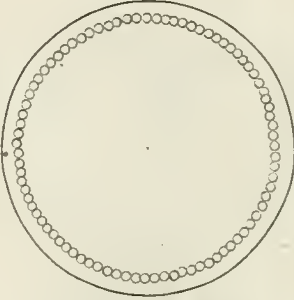

AGRIPPINA MAT C CAES AVG GERM

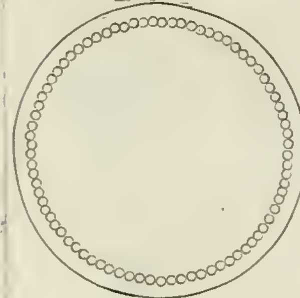

GERMANICVS CAES TI AVGVST F DIVI AVG N

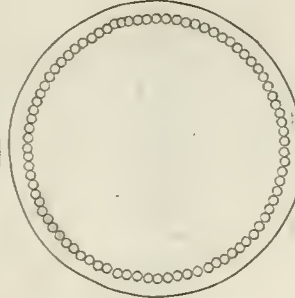

DRVSILLA
AGRIPPINA
IVLIA
S C

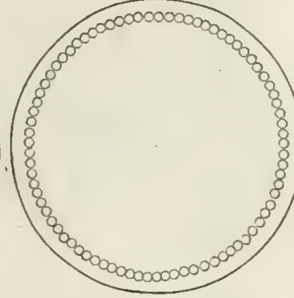

C·CAESAR·DIVI·AVG·PRON·AVG·P·M·TR·P·III·P·P
PIETAS

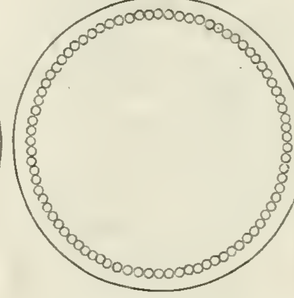

DIVO
AVG
S
C

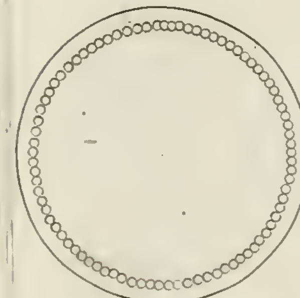

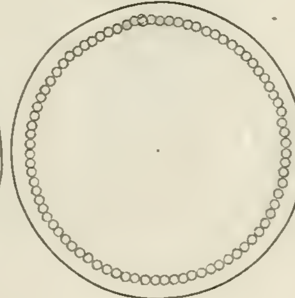

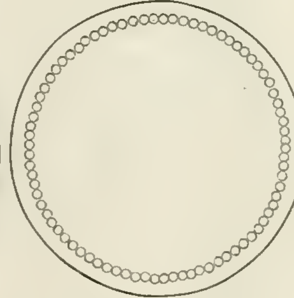

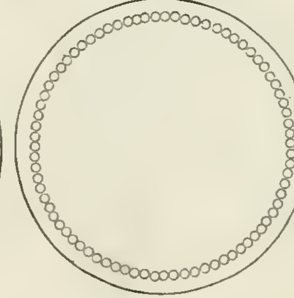

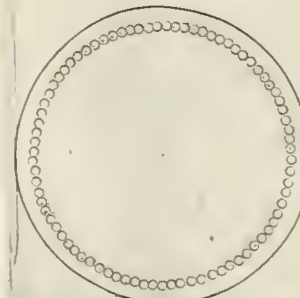

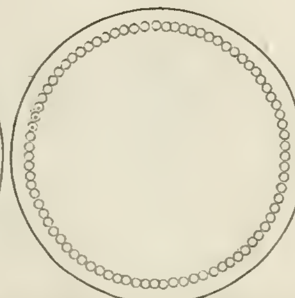

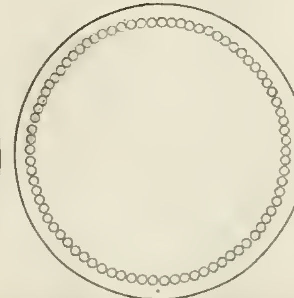

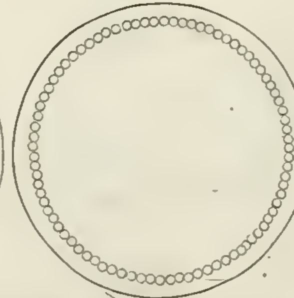

TI CLAVD CAESAR AVG GERM P M TR P

EX SC
OB CIVES
SERVATOS

S P Q R
P P
OB C S

PACI AVGVSTAE

TI CLAVD CAESAR AVG P M TR P IIII

IMPE RECEPT

PRAETOR RECEPT
S C

CONSTANTIAE AVGVSTI

SPES AVGVSTA

BRITANNIA

VESTALIS

CONSTANTIAE AVGVSTI
S C

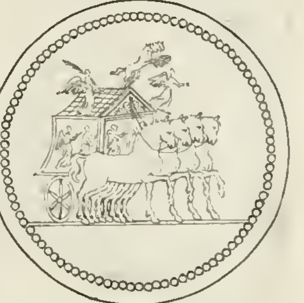
TI CLAVD CAESAR AVG P M TR P VIIII IMP XXI

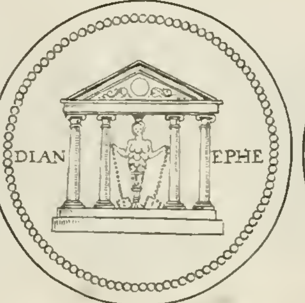
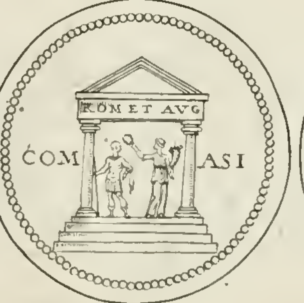
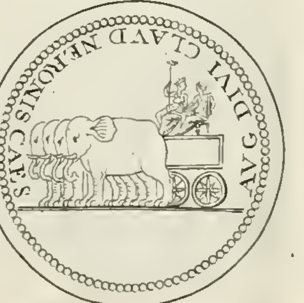
NERO CLAVDIVS DRVSVS GERMAN IMP
S C

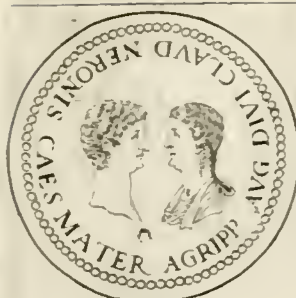
DE BRITANNI

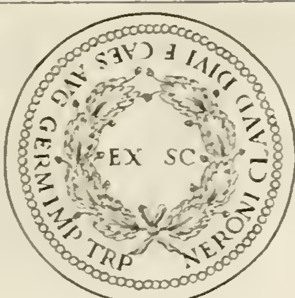

TI CLAVD CAESAR AVG GERM P M TRIB POT P P

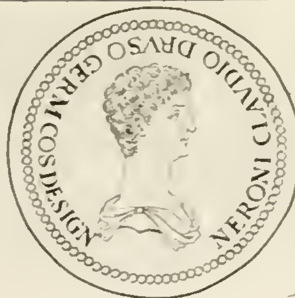
AGRIPPINAE AVGVSTAE

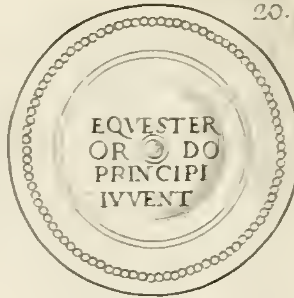
DIVVS CLAVDIVS AVGVSTVS

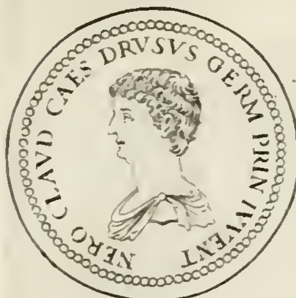

DIAN EPHE

ROM ET AVG
COM ASI

AVG DIVI CLAVD NERONIS CAES

AGRIPP AVG DIVI CLAVD NERONIS CAES MATER

NERONI CLAVD DIVI F CAES AVG GERM IMP TR P
EX SC

NERONI CLAVDIO DRVSO GERM COS DESIGN

EQVESTER
OR DO
PRINCIPI
IVVENT

NERO CLAVD CAES DRVSVS GERM PRIN IVVENT

SACERD.CO-OPT.IN.OMN.CONL.SVPRA.NVM.EX SC

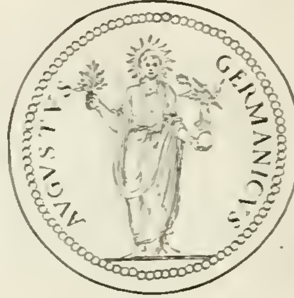

NERO CAESAR

GENIO AVGVSTI
S C

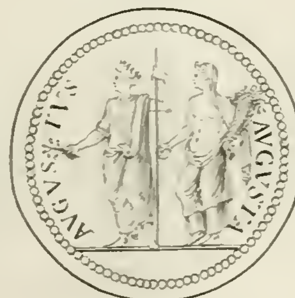

PONTIF MAX TR P X COS IIII P P
EX SC

PONTIF.MAX.TR.P VII.COS.IIII.P.P.
EX SC

PONTIF MAX TR P VIIII COS P P
EX SC

AVGVSTVS GERMANICVS

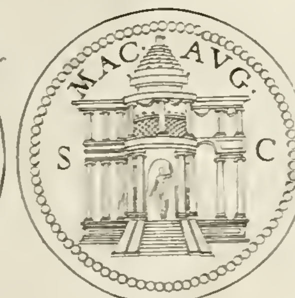

NERO CAESAR AVGVSTVS

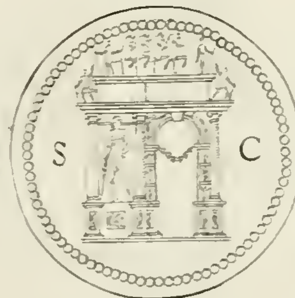

AVGVSTVS AVGVSTA

DECVRSIO

S C
ROMA

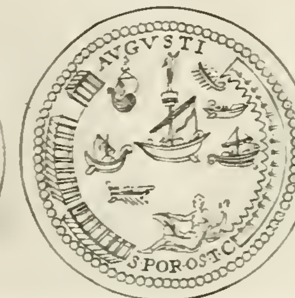

VESTA

MAC AVG
S C

S C

VICTORIA AVGVSTI
S P
Q R

*EVT YMIVS

AVGVSTI
S POR OST C

PONTIF·MAX·TR·POT·IMP·P·P·

NERO CAESAR AVG IMP

EX · S C

SACERD·COOP·IN·OMN·CONL·SVPRA·NVM
EX · SC

P.M.TR.P. IMP.P.P.
S C

IMP NERO CAESAR AVGVSTVS

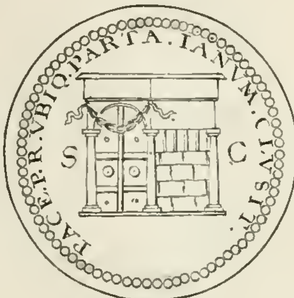

AGRIPP AVG DIVI CLAVD NERONIS CAES MATER

IVPPITER CVSTOS

CONCORDIA AVGVSTA

NERO CLAVD CAES AVG GERM

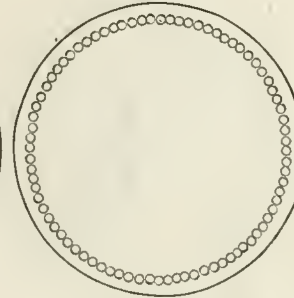

PACE P.R.TERRA MARIQ.PARTA IANVM CLVSIT.
S C

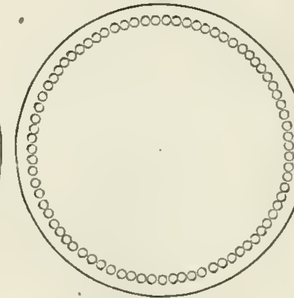

PACE P.R.VBIQ.PARTA.IANVM.CLVSIT.
S C

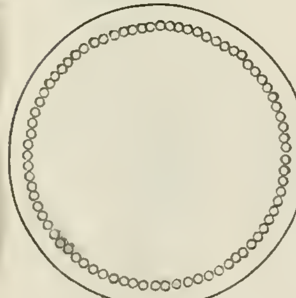

S C
ARA PACIS

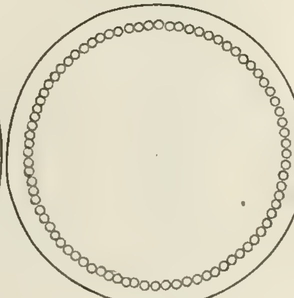

SA I.V S

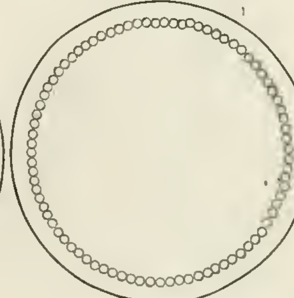

CONCORDIA AVGVSTA
S C

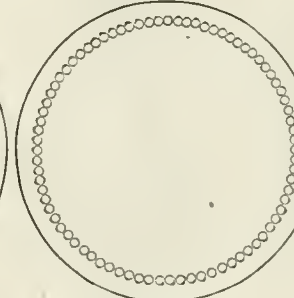

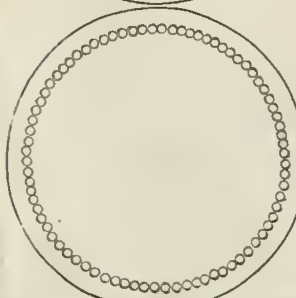

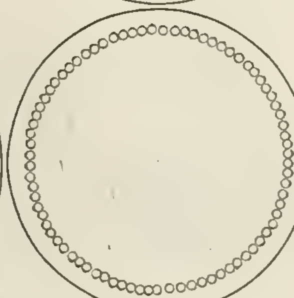

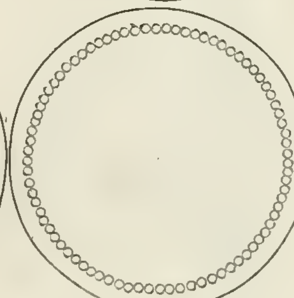

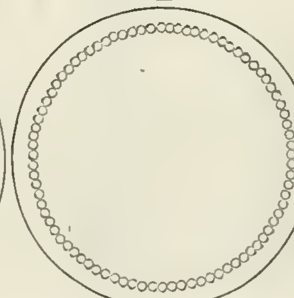

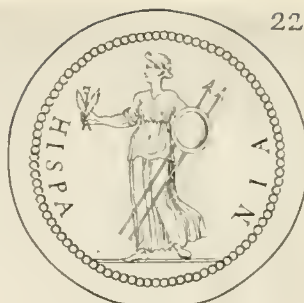

IMP SER GALBA AVG

S.P.Q.R.
OB. C.S.

HISPANIA

HISPA NIA

IMP SER GALBA CAESAR AVG

LIBERTAS RESTITVTA

DIVA AVGVSTA

SALVS GENERIS HVMANI

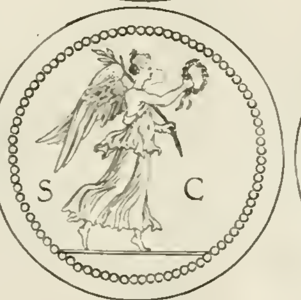

LIBERTAS PVBLICA
S C

DIVA AVGVSTA
S C

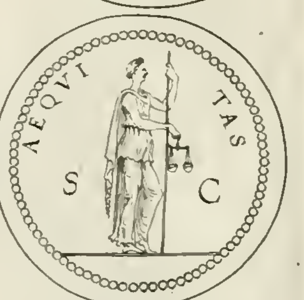

S C

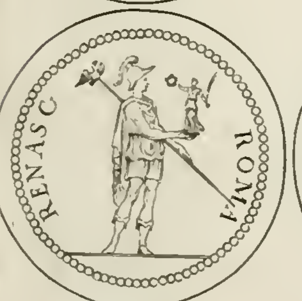

VICTORIA P R

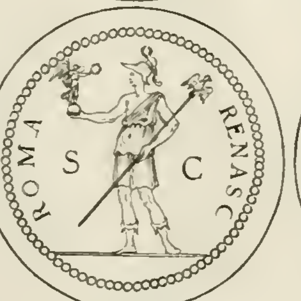

VICTORIA
P R

S C

SER GALBA IMP CAES AVG P M TR P COS II

AEQVI TAS
S C

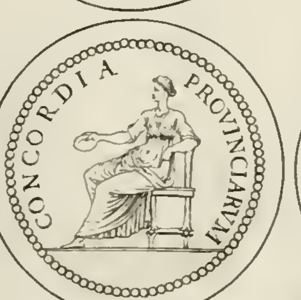

RENASC ROMA

ROMA RENASC
S C

ROMA VICTRIX

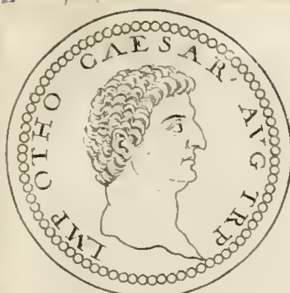

VIR TVS

HONOS ET VIRTVS

CONCORDIA PROVINCIARVM

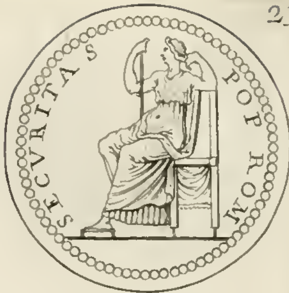

PIETATI AVGVSTI

GALLIA HISPANIA

IMP OTHO CAESAR AVG TR P

CONCORDIA
PRAETORIAN

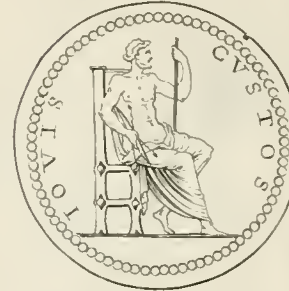

SECVRI TAS P R

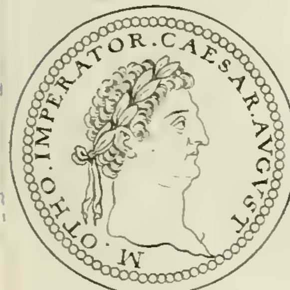

SECVRITAS POP ROM

PAX ORBIS TERRARVM

SECVRITAS P R

PONT MAX

IOVIS CVSTOS

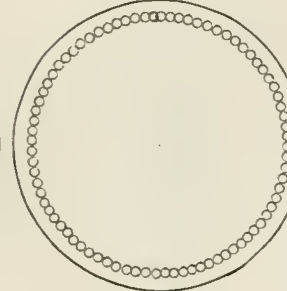

M.OTHO.IMPERATOR.CAESAR.AVGVST

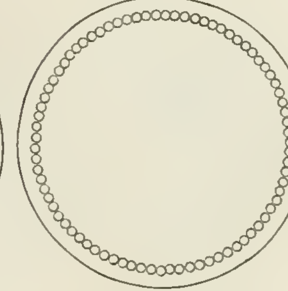

PONT MAX

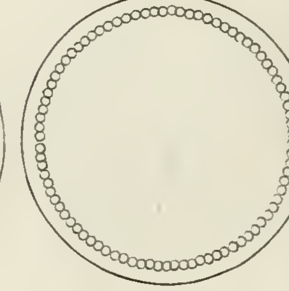

RO MA

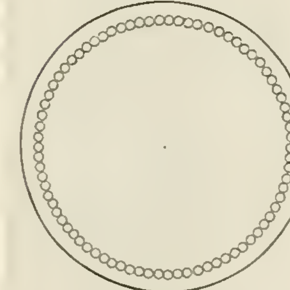

VICTORIA OTHONIS

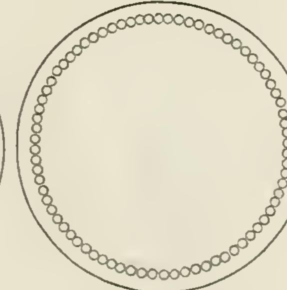

SECVRI TAS P R

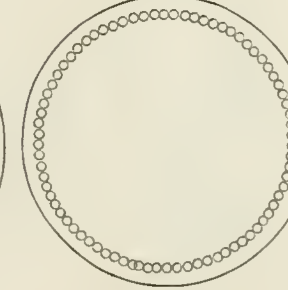

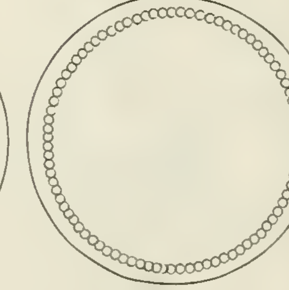

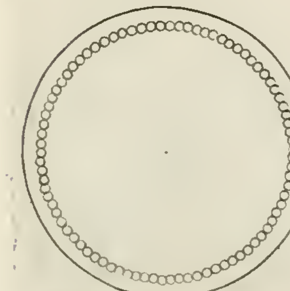

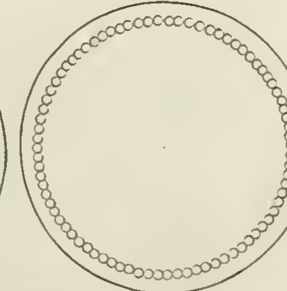

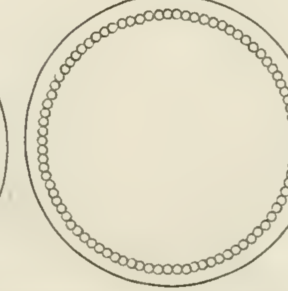

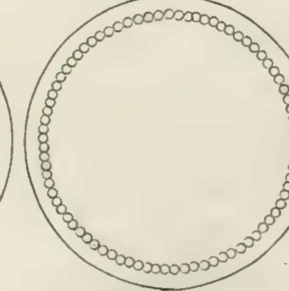

A.VITELLIVS GERM IMP AVG TR P

PONT MAXIM

XV VIR SACR FAC

.S.P.Q.R.
O.B.C.S.

CONSENSVS EXERCITVVM
S C

FIDES
EXERCITVVM

RENASC ROMA

S C

LIBERTAS RESTITVTA
S C

PAX AVG
S C

IVPITER VICTOR

S C
ROMA

L VITELLIVS COS III CENSOR
S C

PONT MAX

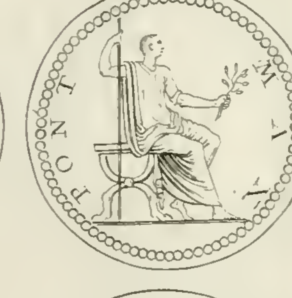

PONT MAX TR POT AVGVR

CLEMENTIA IMP GERMAN
S C

CERES AVGVSTA
S C

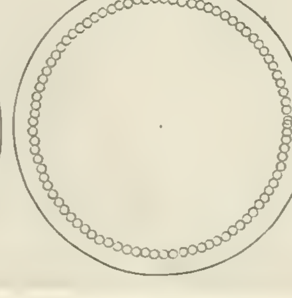

CONCORD AVG
S C

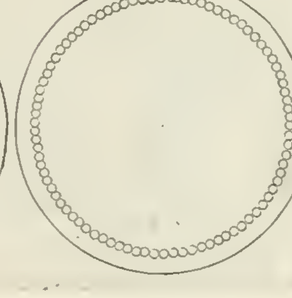

VIC
GER
GERM.CAPT

PONT MAX

CONCORDIA P R
S C

AVGVSTI VIC
SPQR

IMP CAESAR VESPASIANVS AVG
S C
IVD. CAPT
S C
COS ITER TR POT
S C
COS ITER TR POT
TRI POT
COS ITER TR POT
SECVRITATI PERPETVAE
COS ITER TR POT
IOVIS CVSTOS
TITVS ET DOMITIAN CAESARES PRIN IVVENTVTIS
ROMA RESVRGES
S C
ROMA
S C
ROMA
ROMA
S C
S C
COS ITER FORT RED
AEQVITAS AVG
S C
VIC AVG
IVDAEA CAPTA
IVDAEA
IVDAEA DEVICTA

IMP CAESAR VESPASIANVS AVG P M TR P COS IIII

PONTIF MAXIM

CERES AVGVST
S C

AVG

CAES AVG VESPAS

LIBERI IMP AVG VESPAS

S P Q R
O B
C S

S C

TR POT COS III
S C

COS VI

COS VIII

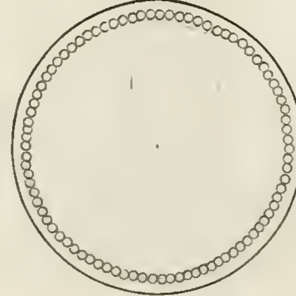
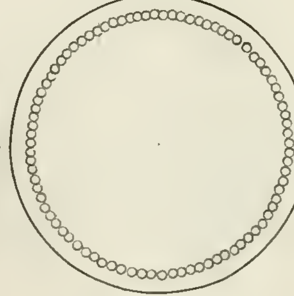
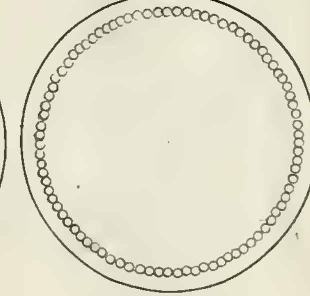
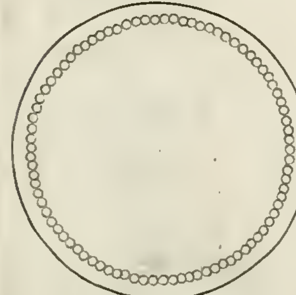
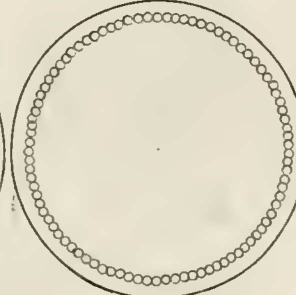
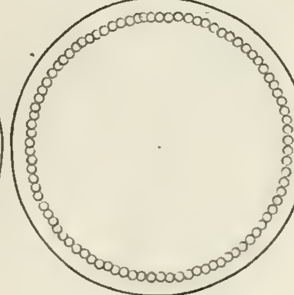
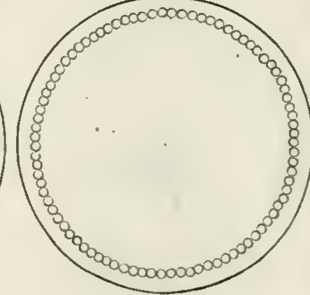
COS VIII

IMP XIX

PON MAX TR P COS VI

MARS VLTOR
S C

EX SC

COS ITER TR POT

IMP CAES VESP AVG AVGVR PON MAX

AETER NITAS

TR P COS V PON MAX

TR P COS V PONT MAX

CAESAR VESPASIANVS AVG

LIBERT
P R
RESTITVT
EX SC

CLEMENTIAE AVGVSTI
S C

IMP CAES VESPAS AVG P M TR P IIII P P COS IIII

PACI AVGVSTI

PON MAX TR P COS VI

COS VI

IMP CAESAR VESPASIANVS AVG

S C
COS VIII

PAX AVGVST

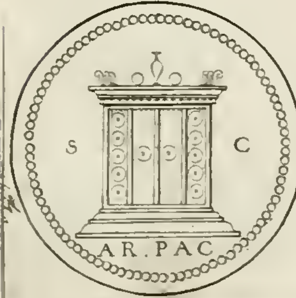

FORTVNA AVGVST

DIVVS AVGVSTVS VESPASIANVS

EX SC

EX SC

S P Q R

S C
AR.PAC

EX
SC

DIVA DOMITILLA AVGVSTA

CONSECRATIO

IMP VESPASIAN
T CAESAR

PROVIDENT
AVGVST
S C

SPES
PVBLICA
S C

GENIO
P R
S C

HONOS
AVG

PACI
PERPET

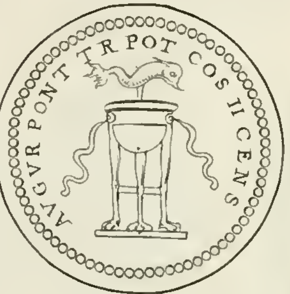

VENE
VICTR

IOVIS
CVSTOS

IMP VESPASIAN
T CAESAR

PAX
AVGVST

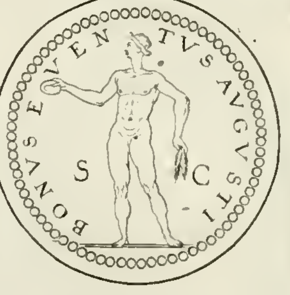

PONTIF
TR POT

AVGVR PONT TR POT COS II CENS

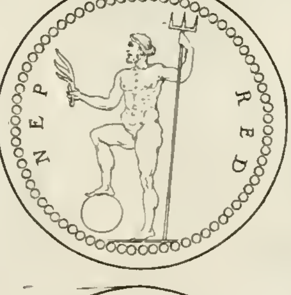

IMP VIII

VESTA
S C

ANNONA
AVG
S C

BONVS EVENTVS AVGVSTI
S C

T CAES IMP VESP
PONT TR POT

NEP
RED

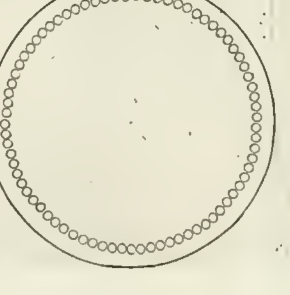

DOMITIAN
COS DES II
CAESAR

TR P COS II
PONTIF

S C

FIDES
PVBLICA

T CAES IMP VESP PONT TR POT

VIC AVG
S C

S C

VICTORIA AVGVSTI

COS IIII

COS IIII

IVDAEA

COS VI

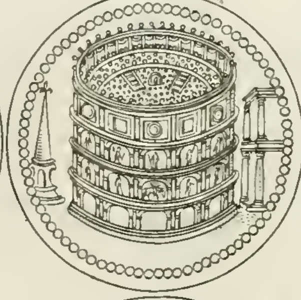

AETERNIT
S C

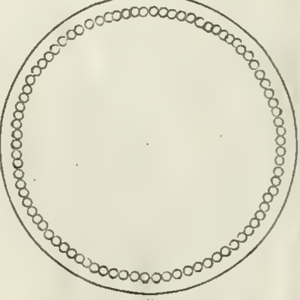

TR P XIIII IMP XIIII COS VII P P
S C

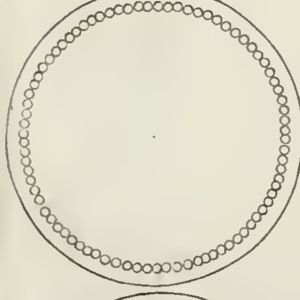

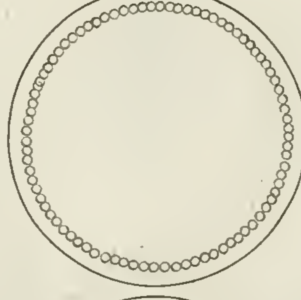

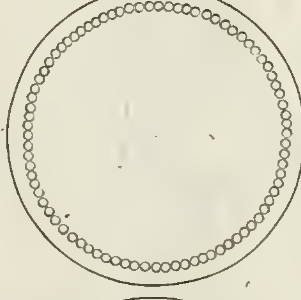

TR P XIIII IMP XV COS VIII P P

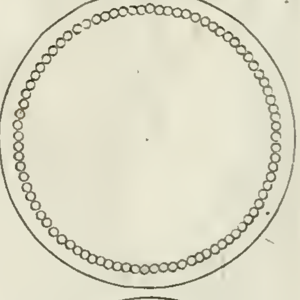

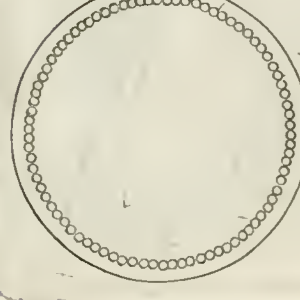

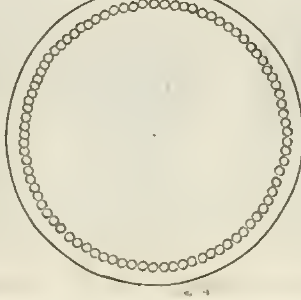

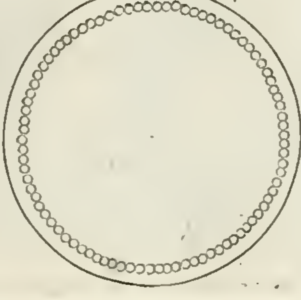

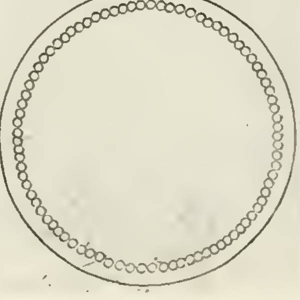

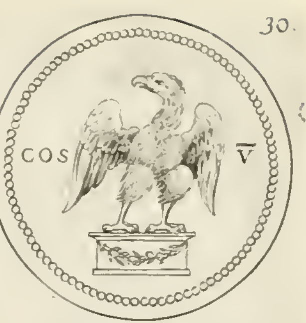

MARS VLTOR
S C

PONTIF TR P COS IIII

COS V

COS V

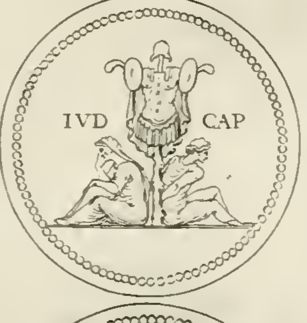

S C
ROMA

COS VI

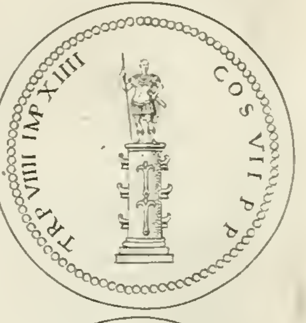

TR POT VIII COS VII

S C

TR P VIII IMP XIIII COS VII

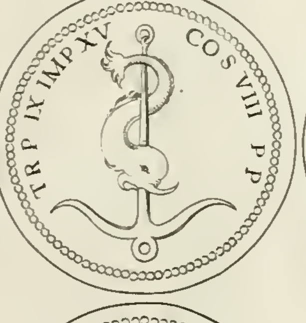

IVD CAP

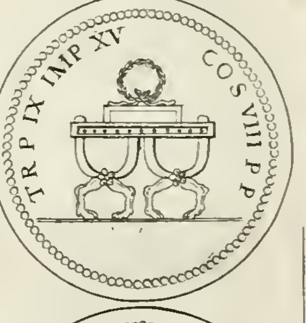

VICTORIA IVDAICA
S C

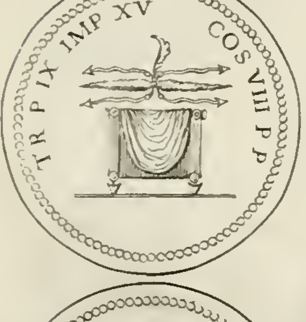

TR P VIIII IMP XIIII COS VII P P

TR P VIII IMP XIIII COS VII P P

CAES VESPASIAN AVG P M

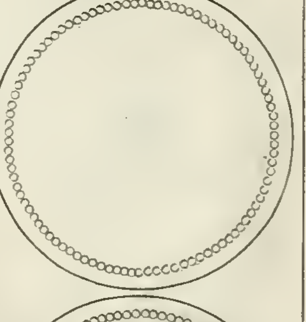

TR P IX IMP XV COS VIII P P

TR P IX IMP XV COS VIII P P

TR P IX IMP XV COS VIII P P

VESTA

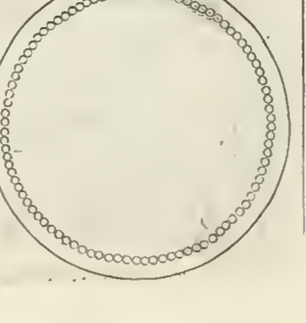

AETERNITAT FLAVIORVM

IVLIA AVGVSTA

DIVI TITI FILIA

DOMIT COS III
CAES AVG F
PRINCEPS IVVENTVTIS
PRINCIPI IVVENT
PRINCEPS IVVENTVTIS
S C
CERES AVGVSTA
S C
MARS VICTOR
S C
COS IIII
COS IIII
COS V
COS V
COS V
IMP CAES DOMIT AVG GERM COS XI CENS PER P P
S C
GERMANIA
S C
RHENVS
DE GER
VICTORIA AVGVSTI
S C
FORTVNA AVGVSTI
S C
FIDES EXERCITVVM
S C
IOVI VICTORI
VES TA
SIGNIS A SARMATIS RECEPT
CONCORDIA AVG
FELICITAS PROVINCIARVM

IMP CAES DOMIT AVG GERM P M TR P V

TR P COS VII DES VIII P P

IMP VIIII COS XI CENS P P P
S C

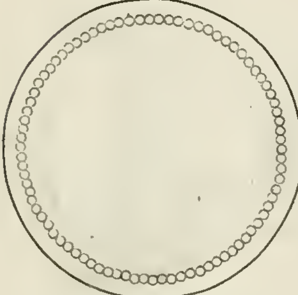

IMP XIII COS XIIII CENS P P P

IMP XIX COS XV CENS P P P

IMP XXII COS XVI CENS P P P
S C

IMP XXII COS XVI CENS P P P
S C

IMP XXII COS XVI CENS P P P

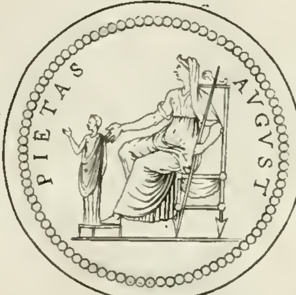

GERMANICVS COS XV

SARMATIA DEVICTA

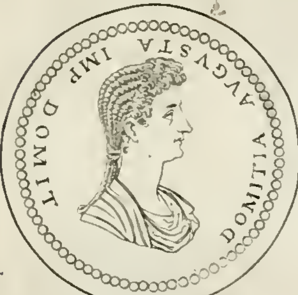

PRINCEPS IVVENTVTIS

DOMITIA AVGVSTA IMP DOMIT

DIVVS CAESAR IMP DOMITIANI F

PIETAS AVGVST

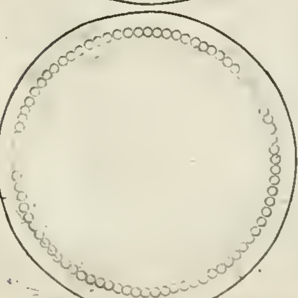

DIVI CAESARIS MATER

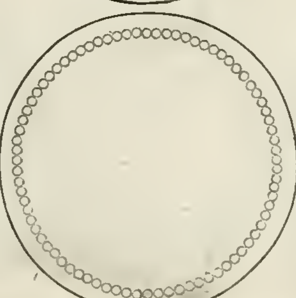

DOMITIA AVGVSTA IMP DOMIT

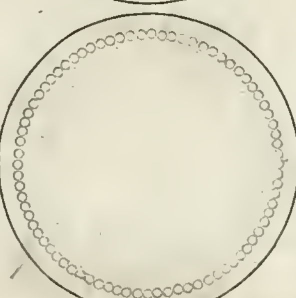

VESTA

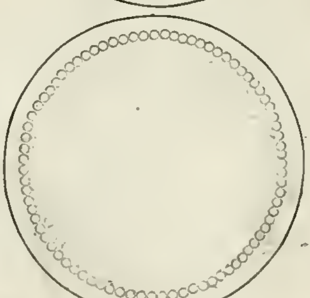

S C

CONCORDIA AVGVST

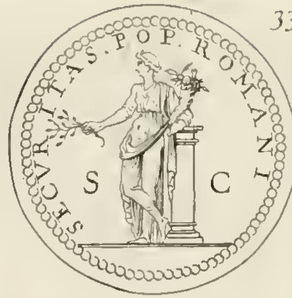

IMP.NERVA.CAES.AVG.P.M.TR.P.COS.II.P.P

CONCORDIA EXERCITVVM

PROVIDENTIA SENATVS
S C

SECVRITAS.POP.ROMANI
S C

ROMA FELIX
S C

CONGIAR PR
S C

VICT GERM

FORTVNA PO P ROMANI
S C

COS II DESIGN. III P P.
S C

ANNONA AVGVST

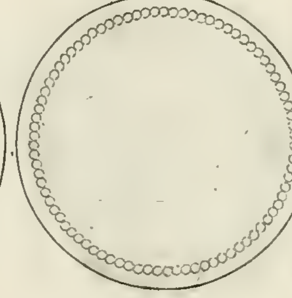

FORTVNA. PR

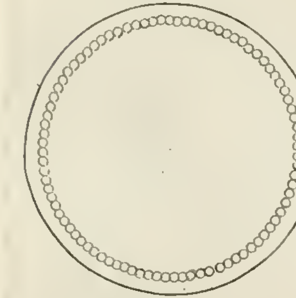

COS III PATER PATRIAE
S C

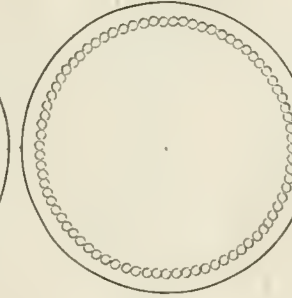

IMP.NERVA.CAES.AVG.P.M.TR.P.COS.III.P.P.

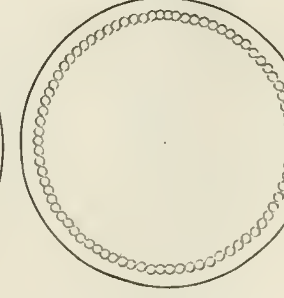

CONCORDIA EXERCITVVM
S C

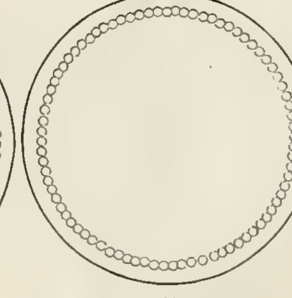

COS IIII P P

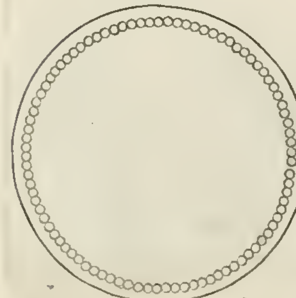

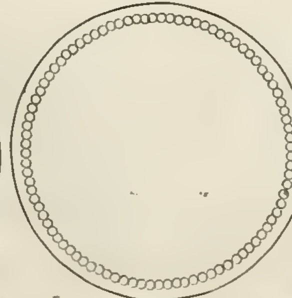

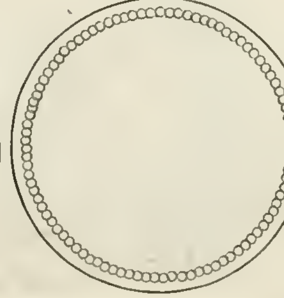

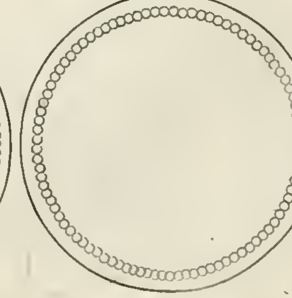

IMP CAES NERVA TRAIAN AVG GERM

ADOPTIO

TR POT COS II PP
S C

TR P COS II PP
S C

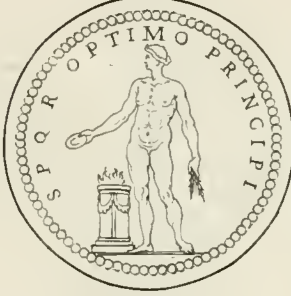
PONT MAX TR POT COS II

S C
ABVNDANTIA

PONT MAX TR POT COS II

P M TR P COS III P P

ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM P R REDACTAE
S C

S P Q R OPTIMO PRINCIPI
S C

S P Q R OPTIMO PRINCIPI

P M TR P COS VI P P S P Q R
S C

S P Q R OPTIMO PRINCIPI

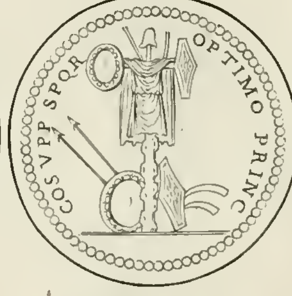
IMP CAES NER TRAIAN OPTIM AVG GERM DAC

S P Q R OPTIMO PRINCIPI

COS V P P S P Q R OPTIMO PRINC
DAC CAP

COS V P P S P Q R OPTIMO PRINC
DAC CAP

S P Q R OPTIMO PRINCIPI

COS V P P S P Q R OPTIMO PRINC
DAC CAP

COS V P P S P Q R OPTIMO PRINC

COS V P P,
S P Q R
OPTIMO
PRINC

S P Q R OPTIMO PRINC

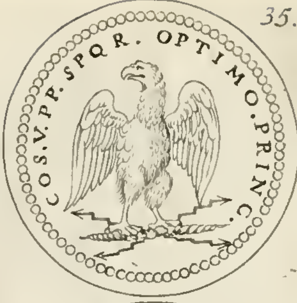
TR P COS IIII
S C

CONSERVATORI PATRIS PATRIAE

COS.V.PP. SPQR. OPTIMO. PRINC.

SPQR. OPTIMO. PRINC.
S C

COS.V.PP. SPQR. OPTIMO. PRINCIPI.

COS.V.PP. SPQR. OPTIMO. PRINC.

SPQR. OPTIMO. PRINCIPI.
S C

COS.V.PP. S.P.QR. OPTIMO. PRINC.

SPQR. OPTIMO. PRINCIPI.
S C

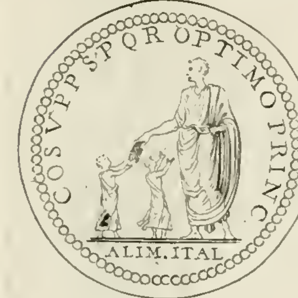

COS.V.PP. SPQR. OPTIMO. PRINC.

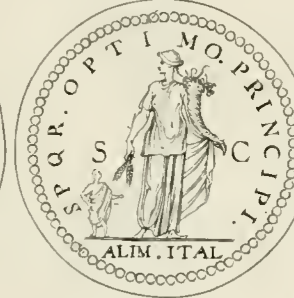

ADVENTVS. AVGVSTI.

SPQR. OPTIMO. PRINCIPI.
S C

COS.V.PP.S PQR. OPTIMO. P.PRINC.
ARAB

COSVPPSPQR OPTIMO PRINC
DANVVIVS.

COSVPPSPQR OPTIMO PRINC
ALIM. ITAL

SPQR. OPTIMO. PRINCIPI.
S C
ALIM. ITAL

SPQR. OPTIMO. PRINCIPI.
ALIM. ITAL

SPQR. OPTIMO. PRINCIPI.
S C

CO.SVPP. SPQR. OPTIMO. PRINC.
S C

COS.V.PP.S.PQR. OPTIMO. PRINC.

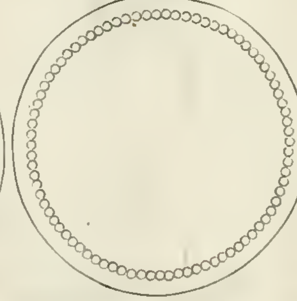

SPQR. OPTIMO. PRINCIPI.

COS.V.PP.S.P.Q.R. OPTIMO. PRINC.
S C

COS.V.PP.SPQR. OPTIMO. PRINC.
S C
PAX

COS.V.PP.SPQR. OPTIMO. PRINC.

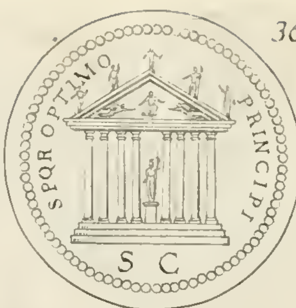

COS.V.P.P.S.P.Q.R. OPTIMO. PRINC.
S C

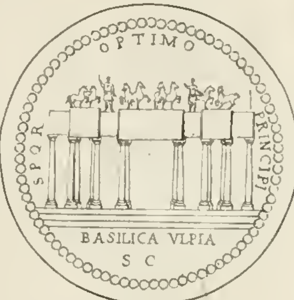

SPQR OPTIMO PRINCIPI

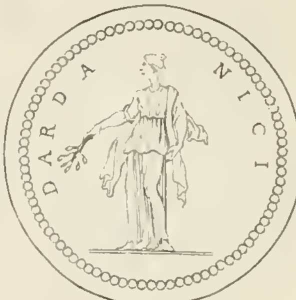

SPQR OPTIMO PRINCIPI
I O M
S C

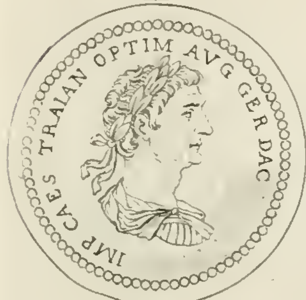

SPQR OPTIMO PRINCIPI
S C

SPQR OPTIMO PRINCIPI
VIA TRAIANA

FORVM TRAIANI

SPQR OPTIMO PRINCIPI
BASILICA VLPIA
S C

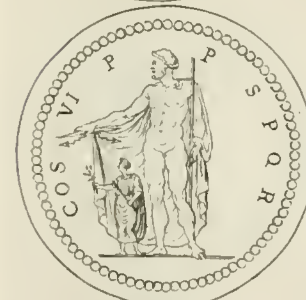

DARDANICI

IMP CAES TRAIAN OPTIM AVG GER DAC

PARTHICO PM TR P COS VI PP SPQR
S C

PARTHICO PM TR P COS VI SPQR
S C

PM TR P COS VI SPQR
VOTA SVSCEPTA

COS VI P P SPQR

IMP TR P COS VI PP SPQR
S C
FOR RED

DIVVS PATER TRAIAN

PARTHICO PM TR P COS VI PP SPQR

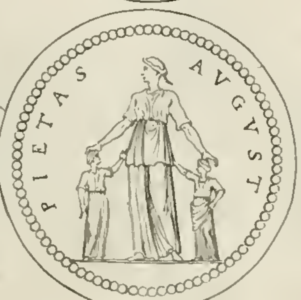

DIVO TRAIANO PATRI AVG

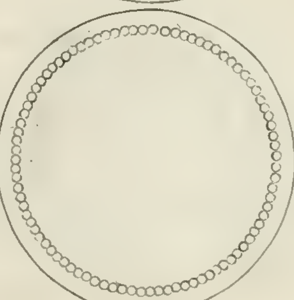

IMP.CAES.TRAIAN.HADRIAN.OPT.AVG.G.D.PART

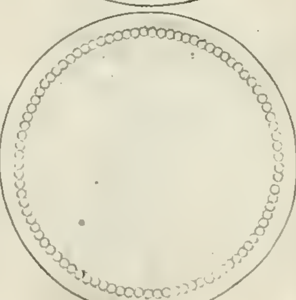

PLOTINAE AVG

MATIDIAE AVG

MATIDIA AVG DIVAE MARCIANAE F

PIETAS AVGVST

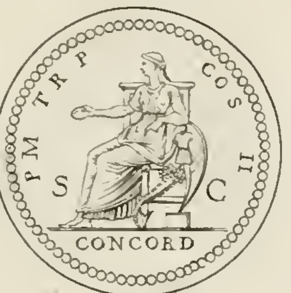

HADRIANVS AVGVSTVS PP

DIVIS PAREN TIBVS

ROMVLO CONDITORI

PARTHIC DIVI TRAIAN AVG F PM TR P COS PP
ADOPTIO

FELICITATI AVG

PM TR P COS II
S C
CONCORD

PARTH F DIVI NER NEP P M TR P COS
CONCORD

PM TR P COS II
IVSTITIA

PONT MAX TR POT COS II
FORT RED

SECVRITAS AVG

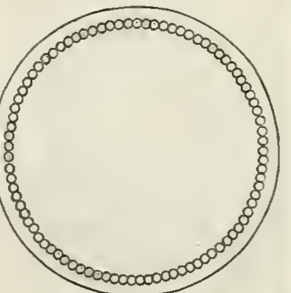

PONT MAX TR POT COS II
SECVR AVG

SPES P R
S C

HADRIANVS AVGVSTVS

DIVI NER NEP P M TR P COS
ORIENS

TELLVS STABIL

COS
III

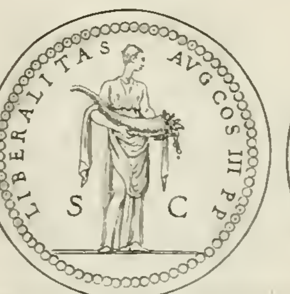

COS III

COS III

COS III

COS III
S C

VIRT AVG
S C

LIBERALITAS AVG COS III PP
S C

P M TR P COS III
FEL AVG
S C

IMP CAESAR TRAIAN HADRIANVS AVG

P M TR P COS III

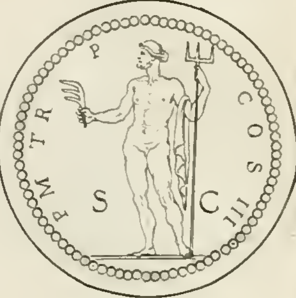

ANNONA AVG
S C

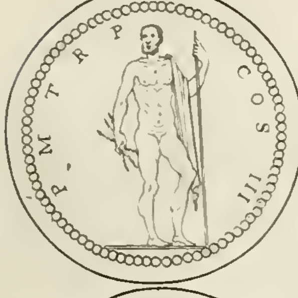

P M TR P COS III
PRO AVG

P M T R P C O S III
PIE TAS

SPES AVGVSTA

P M T R P C O S III
AETER AVG

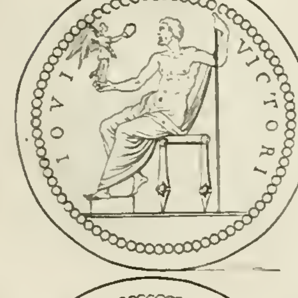

P M T R P C O S III
S C

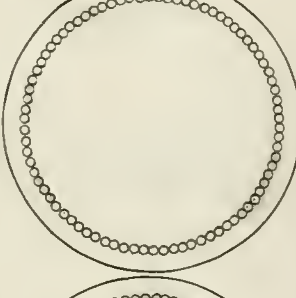

P M T R P C O S III

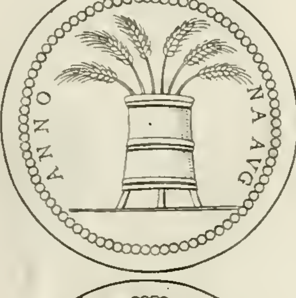

P M T R P C O S III
HERC GADIT

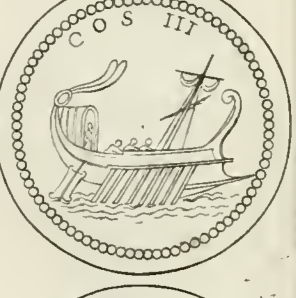

ROMA AETERNA
S C

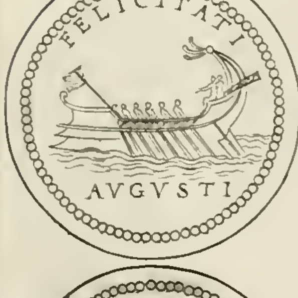

ROMA FELIX COS III P P

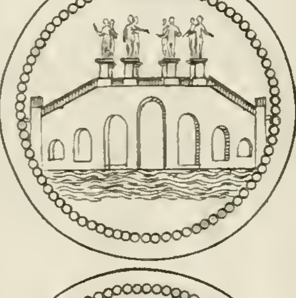

IOVI VICTORI

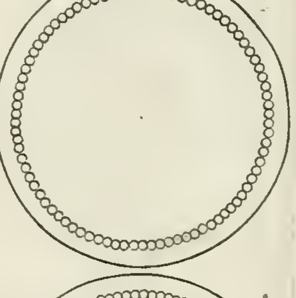

ANNONA AVG

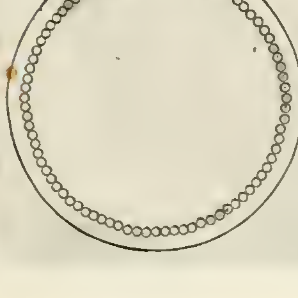

COS III

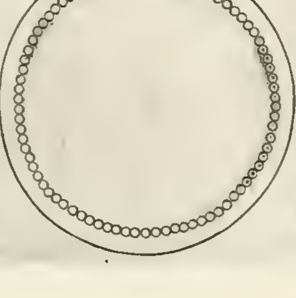

FELICITATI
AVGVSTI

ADVENTVI AVG ITALIAE

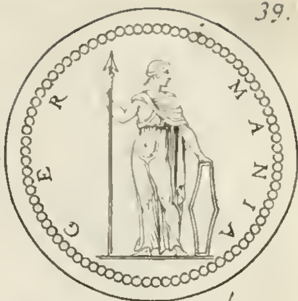

COS III
S C

P M TR P COS III

HADRIANVS AVG COS III P P

RESTITVTORI ORBIS TERRARVM

HISPANIA

GERMANIA

RESTITVTORI GALLIAE

ADVENTVI AVG GALLIAE

NILVS

ADVENTVI AVG MAVRETANIAE

ALEXANDRIA
S C

AEGYPTOS

CAPPADOCIA
S C

RESTITVTORI AFRICAE

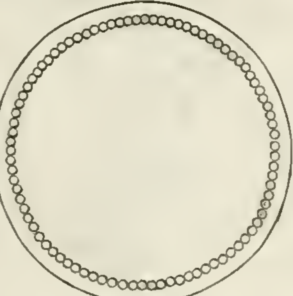

ADVENTVI AVG AFRICAE

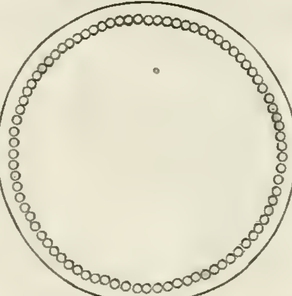

AFRICA
S C

AFRICA

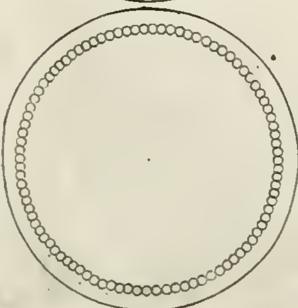

ASIA

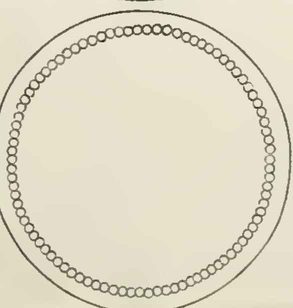

RESTITVTORI ACHAIAE

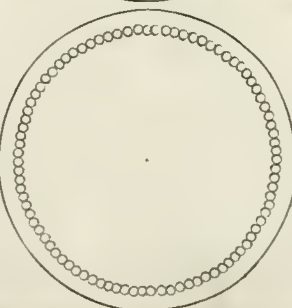

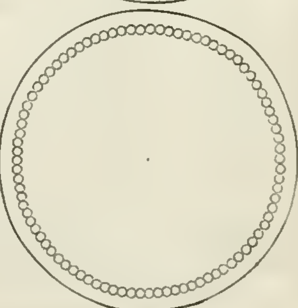

MAVRETANIA
S C

SABINA AVGVSTA

V E S T A

IVNONI REGINAE

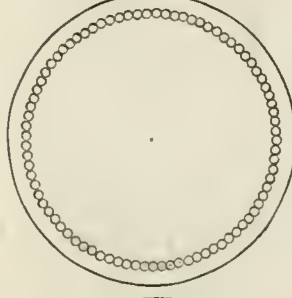

S C

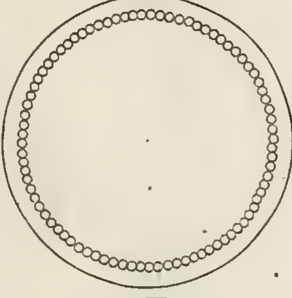

SABINA AVGVSTA HADRIANI AVG.P.P.

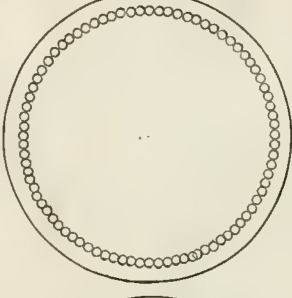

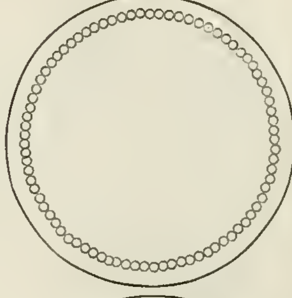

VENERI GENETRICI

PV DIC ITIA

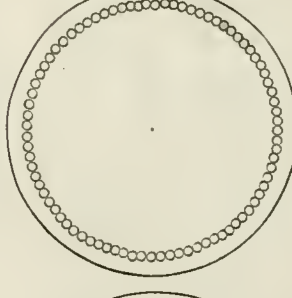

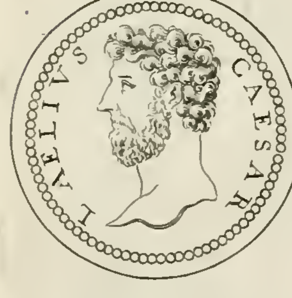

L.AELIVS CAESAR

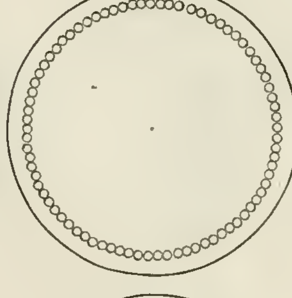

TR POT COS II
PIE TAS

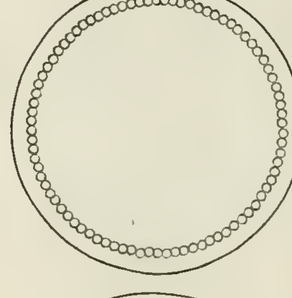

TR. POT. COS. II.
PAN NO NIA
S C

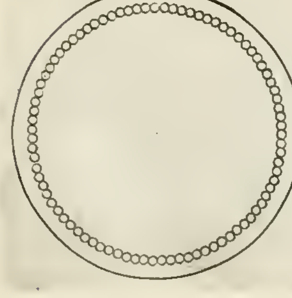

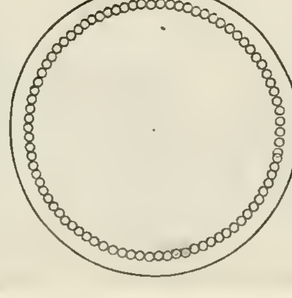

L.AELIVS CAESAR

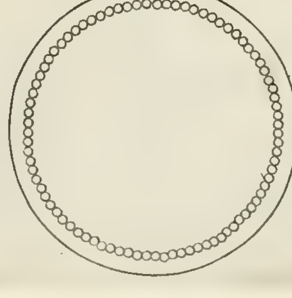

TRIB.POT. COS.II
CONCORD

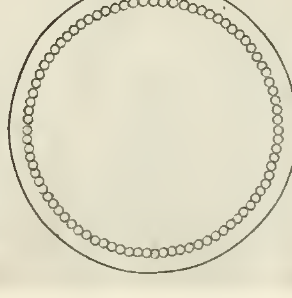

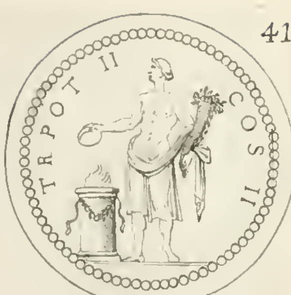

IMP T AEL CAES HADRI ANTONINVS

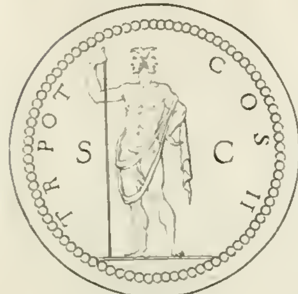
PROVIDENTIAE DEORVM

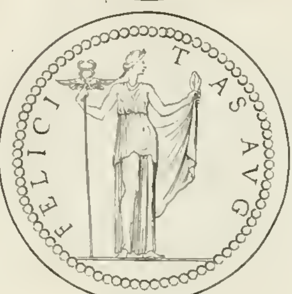
GENIO SENATVS

TR POT II COS II

COS II
S C

PIVS PM TR P COS DES II

TR POT COS II
PIETAS

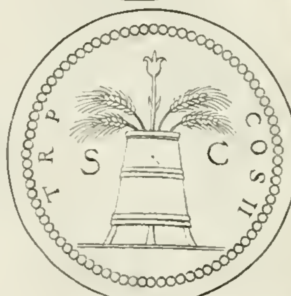
PM TR POT COS DES II

TR POT COS II
S C

S C

FELICITAS AVG

AVG PIVS P M TR P COS DES II

TRI POT COS DES II

IMPERATOR II

IMPERATOR II
S C
ANCILIA

TR P COS II
S C

ANTONINVS AVG PIVS PP

TR POT COS III
TIBERIS

TR POT COS III
ITALIA

S C

COS III

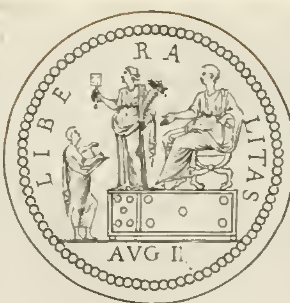
TR POT COS III

TR POT COS III

COS III
ASIA

COS III
TR.POT.

AVRELIVS CAESAR AVG.PII F.COS.

LIBE RA LITAS
AVG II.

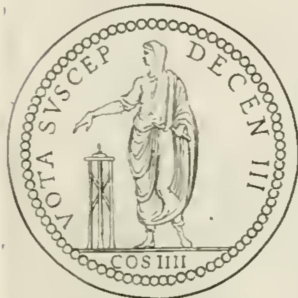

TRANQVIL LITAS AVG.

ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XV

COS. IIII.

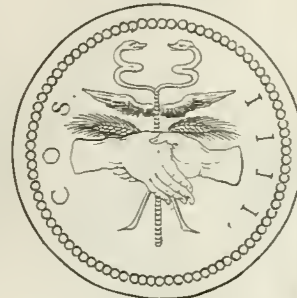

PIETATI AVG. COS. IIII

HONORI AVG COS. IIII.

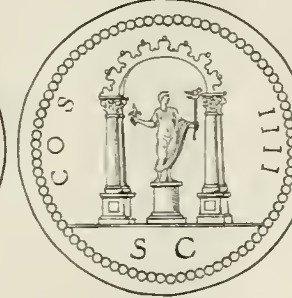

VOTA SVSCEP DECEN III
COS IIII

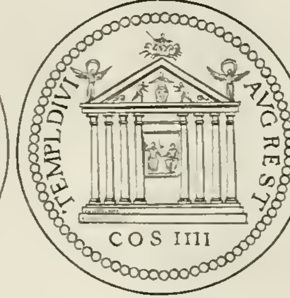

LAETITIA COS IIII

COS IIII
PAX AVG

COS. IIII.

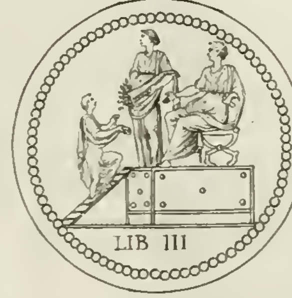

MVNIFICENTIA AVG
COS IIII

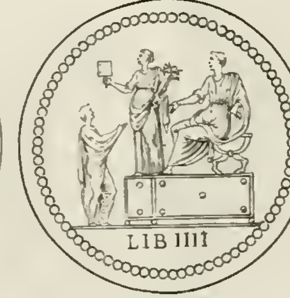

COS IIII
S C

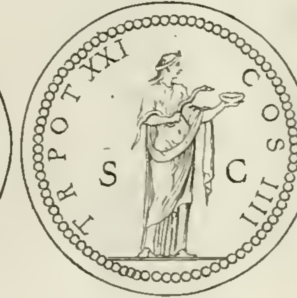

TEMPL DIVI AVG REST
COS IIII

TR POT X X COS IIII

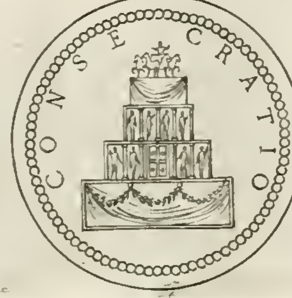

ANTONINVS AVG PIVS P P TR P COS IIII

LIB III

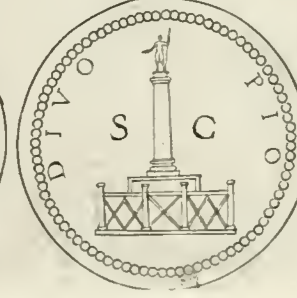

LIB IIII

TR POT XXI COS IIII
S C

DIVVS ANTONINVS

CONSECRATIO

CONSECRATIO

DIVO PIO
S C

DIVA FAVSTINA

AVGVSTA

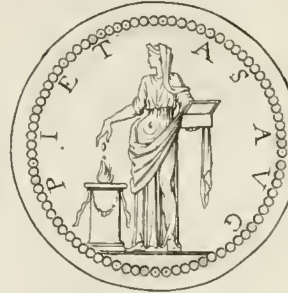

AVGVSTA

AVGVSTA

AVGVSTA

AVGVSTA

AVGVSTA

PIETAS AVG

AETERNITAS.

AETERNITAS.

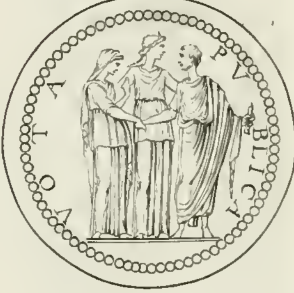

AETERNITAS.

AETERNITAS.

AETERNITAS.

AETERNITAS.

VENERI AVGVSTAE.

VOTA PVBLICA

FAVSTI NIANAE
PVELLAE

PVELLAE FAVSTINIANAE

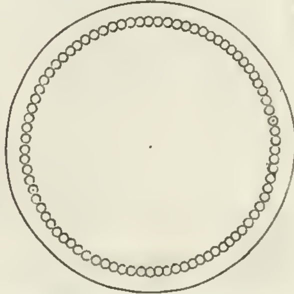

AETERNITAS

AVGVSTA

SPQR

AETERNITAS

AETERNITAS

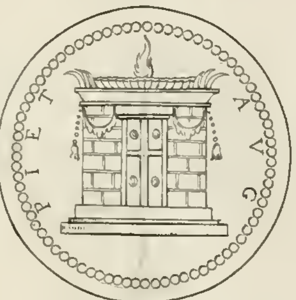

DIVA AVG FAVSTINA

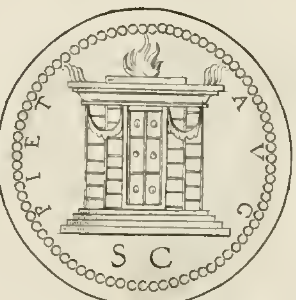

CONCORDIAE

CONCORDIAE

CONSECRATIO

S C

PIET AVG

PIET AVG
S C

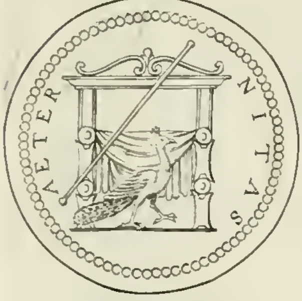

AVGVSTA
S C

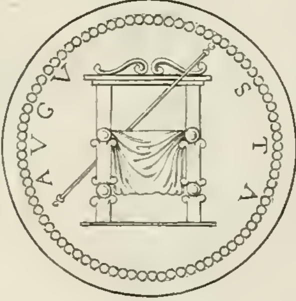

DIVA AVG FAVSTINA.

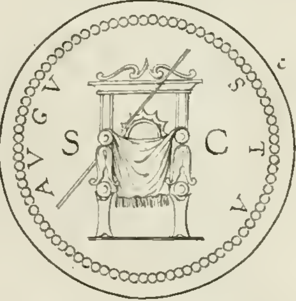

S C
AETERNITAS

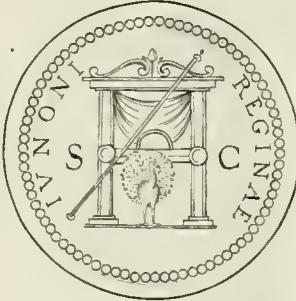

AETERNITAS

AED. DIV. FAVSTINAE

AETERNITAS

AVGVSTA

AVGVSTA
S C

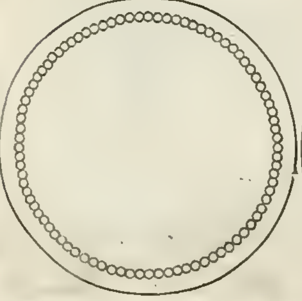

IVNONI REGINAE
S C

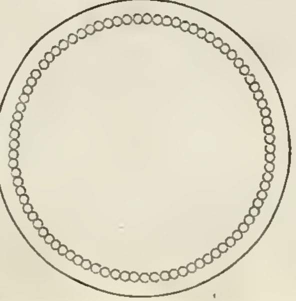

CONSECRATIO

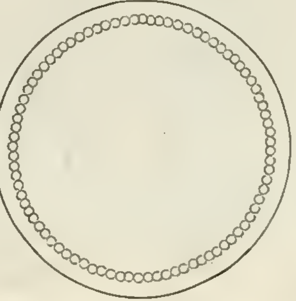

CONSECRATIO

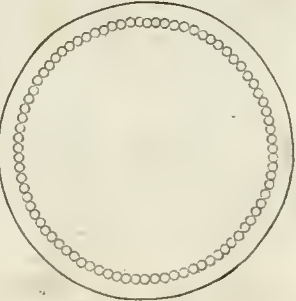

CONSECRATIO

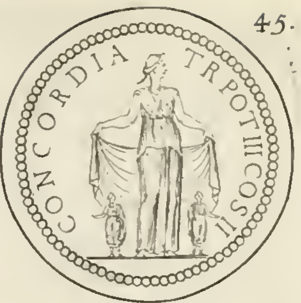

AVRELIVS CAE SAR AVG PII F COS

IVVENTAS

HILARITAS
S C

CONCORDIA TR POT III COS II

AVRELIVS CAES AR AVG PII F COS II

VOTA PV BLICA

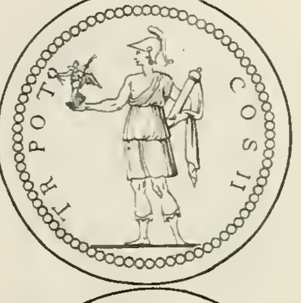

TR POT III COS II
CLEM

TR POT COS II

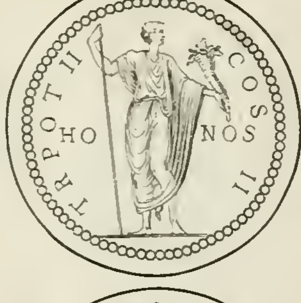

IVVENTVS

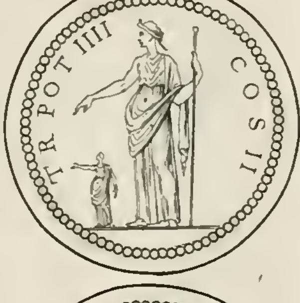

IVVEN
TVS
SC

TR POT III COS II
PIETAS

TR POT COS II

HONOS
S C

TR POT II COS II
HO NOS

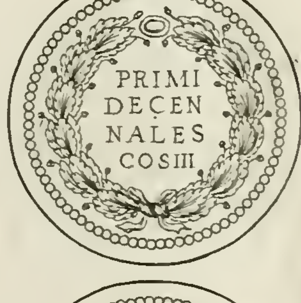

TR POT IIII COS II

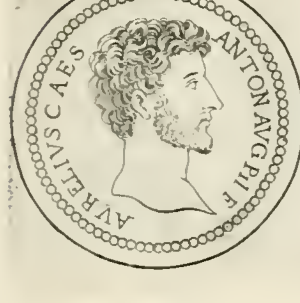

S C

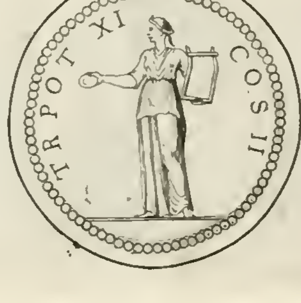

AVRELIVS CAESAR AVG PII F

TR POT III COS II
S C

RELIG AVG IMP II COS III
S C

PRIMI
DECEN
NALES
COS III

AVRELIVS CAES ANTON AVG PII F

TR POT XI COS II

TR POT XI COS II

SECVRITAS PVBLICA

IMP. M. ANTONINVS AVG.

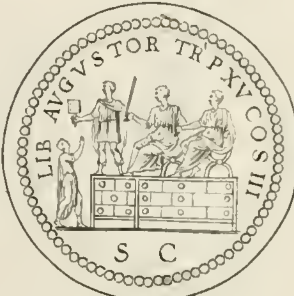

TR POT XI COS II

TR POT XI COS II

SALVTI AVG COS III

IMP VI COS III
S C
RELIG AVG

CONCORDIAE AVGVSTOR TR P XV
COS III

LIB AVGVSTOR TR P XV COS III
S C

SALVTI AVGVST ORVM TR P XVII

P M TR P XVIII IMP II COS III
VIC AVG

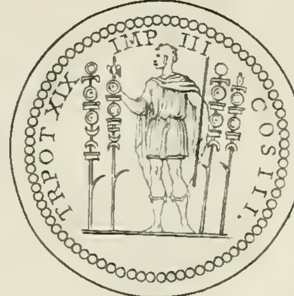

TR POT XVIII
COS III

P M TR P XVIII IMP II COS III
ARMEN

VICT. AVG. TR. P. X VIII IMP. II. COS. III.

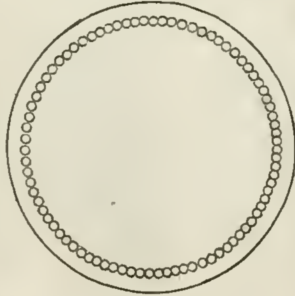

P. M. TR. P. XVIII. IMP. III. COS. III.
S C

TR. P O T. XVIII. IMP III.
COS III.

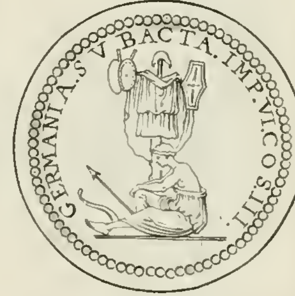

TR POT XIX IMP III COS III.

TR P O T. XIX IMP. III. COS. III.

P M TR P XX IMP IIII COS III.

TR P XX IMP IIII COS III.
VIC PAR

GERMANIA. SVBACTA. IMP. VI. COS. III.

GERMANIA. SVBACTA IMP VI COS III
S C

GERMANIA SVBACTA IMP VI COS III.
S C

IMP VII COS III P P
DE GERMANIS

VICT
GERM
IMP VI
COS III

M ANTONINVS AVG ARMENIACVS.

IMP VI COS III

RESTITVTORI ITALIAE
IMP VI COS III
S C

IMP VI COS III

FORT RED TR P XXII IMP VI
COS III

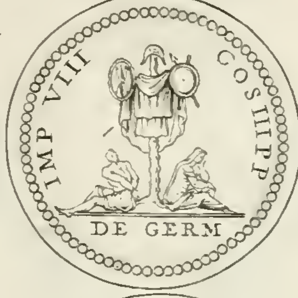

IMP VI COS III
S C

VOTASVSCEPT DECENN II

IMP VII COS III
S C

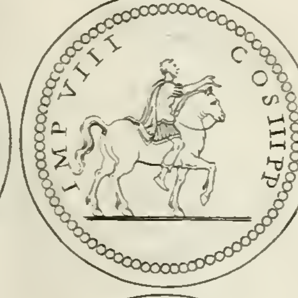

ANTONIVS ET VERVS. AVG REST.
LEG VI

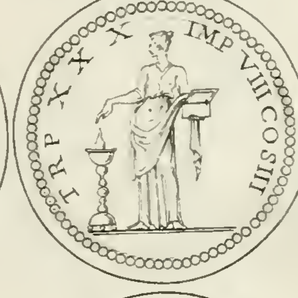

ANTONIVS AVGVR
III VIR R.P.C.

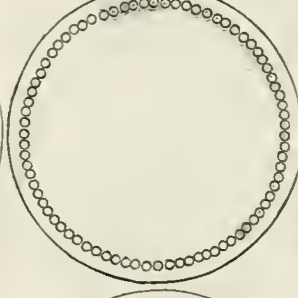

IMP VIII COS III P P
DE GERM

IMP VIII COS III P P
DE SARMATIS

IMP VIII COS III PP PAX AETERNA

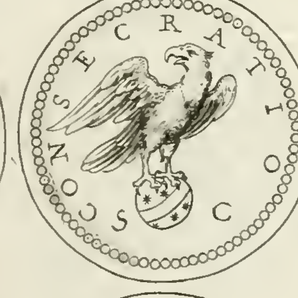

IMP VIII COS III PP

TR P XXX IMP VIII COS III

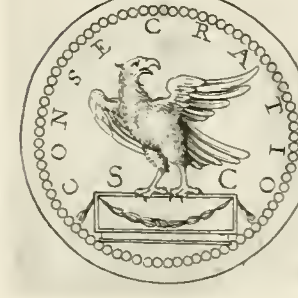

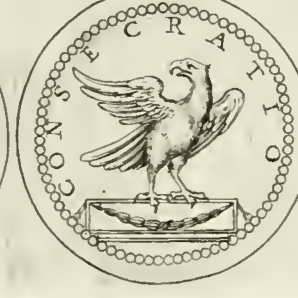

DIVO MARCO ANTONINO PIO

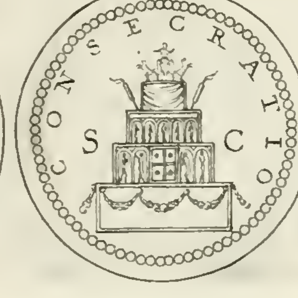

CONSECRATIO
S C

CONSECRATIO
S C

CONSECRATIO

CONSECRATIO
S C

CONSECRATIO

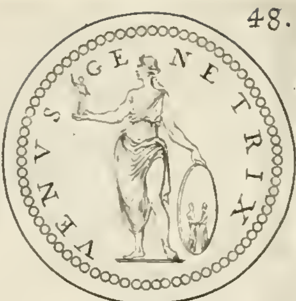

CONSECRATIO
S C

CONSECRATIO

FAVSTINA AVG PII AVG FIL

VENVS

VENVS
S C

VENVS GENETRIX

VENERI GENETRICI
S C

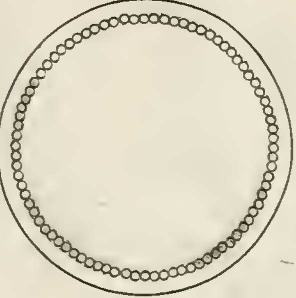

VENVS VICTRIX
S C

VENERI VICTRICI

VENERI VICTRICI
S C

FAVSTINA AVGVSTA

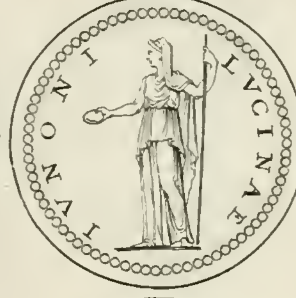

AVGVSTI PII FIL

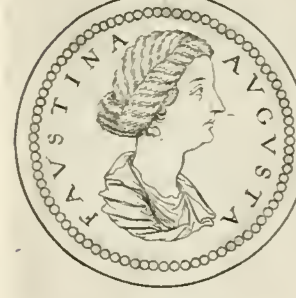

AVGVSTI PII FIL

SALVTI AVGVSTAE

IVNONI LVCINAE

IVNONI LVCINAE

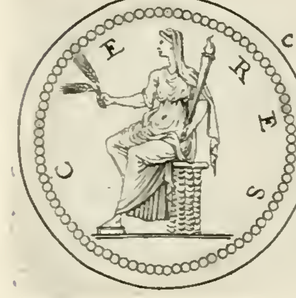

IVNO

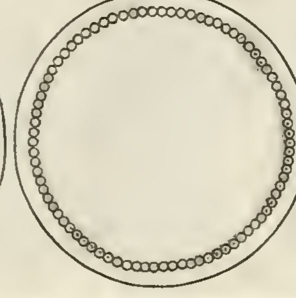

FAVSTINA AVGVSTA

MATRI MAGNAE

MATRI MAGNAE

MATRI CASTRORVM

CERES

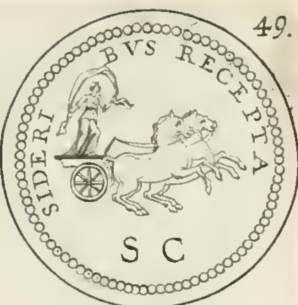

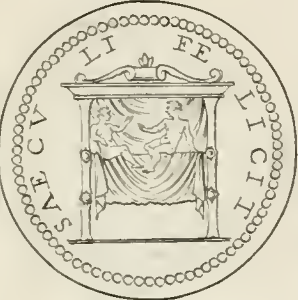

PVDICITIA

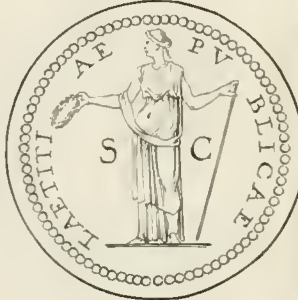
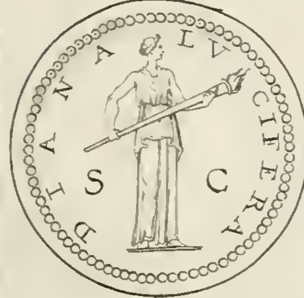

CONCORDIA

FAVSTINA AVGVSTA

SIDERIBVS RECEPTA

SIDERIBVS RECEPTA
S C

SIDERIBVS RECEPTA
SC

TEMPOR FELIC

SAECVLI FELICIT

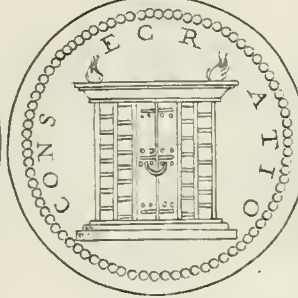
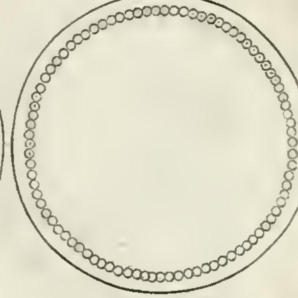
FECVND AVGVSTAE
S C

LAETITIAE PVBLICAE
S C

DIANA LVCIFERA
S C

CONCORDIA

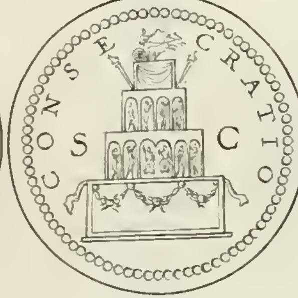
CONCORDIA

FAVSTINA AVGVSTA AVG PII FIL

DIVAE FAVSTINAE PIAE

CONSECRATIO

CONSECRATIO

CONSECRATIO

CONSECRATIO
S C

CONSECRATIO
S C

CONSECRATIO

CONSECRATIO

AETERNITAS

CONSECRATIO

S.C.

IMP.CAES.L.AVREL.VERVS AVG

CONCORDIAE AVGVSTOR TR P
COS II

PROFECTIO AVG TR P II
COS II

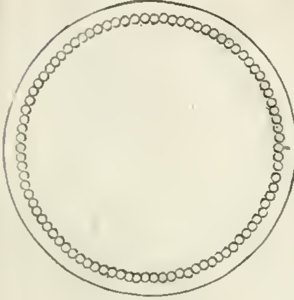

TR P IIII IMP II COS II

S C
ARMEN

TR P IIII IMP II COS II
REX ARME
DAT

TR P IIII IMP II COS II

TR P IIII IMP II COS II
S C

SALVTI AVGVSTOR TR P III
COS II

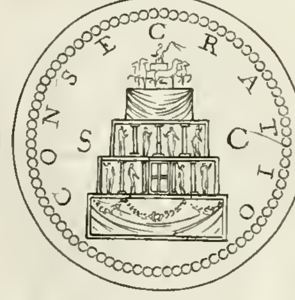

TR P V IMP III COS II
ARMEN. CAP

VICT. AVG TR POT VI. COS II

TR P VI IMP IIII. COS. II
VIC
PAR

TR P VII IMP IIII COS III
S C

DIVVS VERVS

CONSECRATIO
S C

LVCILLAE AVG ANTONINI AVG F

PIETAS

PIETAS

CONCORDIA

PVDICITIA

CONCORDIA

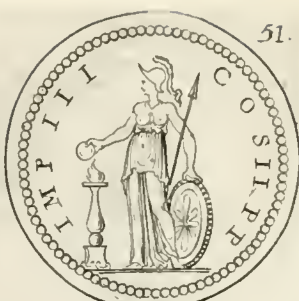

VESTA

VOTA
PVBLI
CA

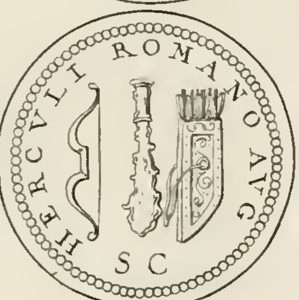

COMMODO CAES AVG FIL GERM

PRINC. IVVENT

SPES PVBLICA

IMP III COS II P P

PM TRP VIII IMP IIII COS IIII P.P.

HERCVLI ROMANO AVG
S C

TR P IIII IMP III COS PP
MAVRET

TR P COS P P
S C

M COMMODVS ANTONINVS AVG

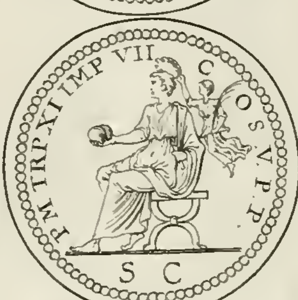

TR P IIII IMP III COS II P P

TRP VIII IMP IIII COS IIII PP
LIBERAL.V

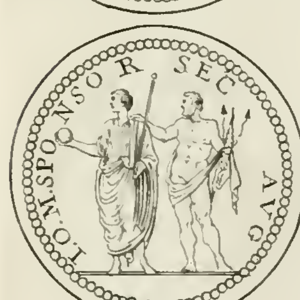

MVNIFICENTIA AVG.PM.TRP.VIII.IMP.VI
COS.IIII.

M COMMODVS ANTONINVS PIVS

PIETATI SENATVS
COS.V.P.P

PM TRP XI IMP VII COS V.P.P.
S C

P.M.TR.P.XVII IMP.VIII.COS VII.P.P.
S C

IO.M.SPONSOR SEC AVG

IOVI.DEFENS. SALVTIS. AVG

IOVI CONSERVATORI

APOL.MONET.P.M.TR.P.XVI.IMP.VIII.
COS VII

HERC ROM.COND.
COS.VIIPP

CRISPINA AVGVSTA

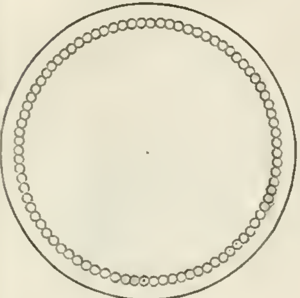
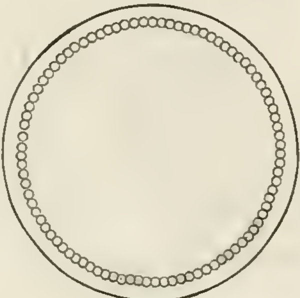
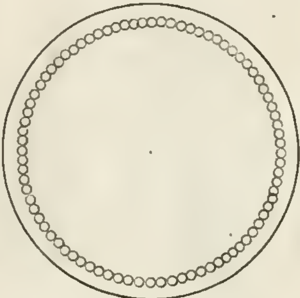
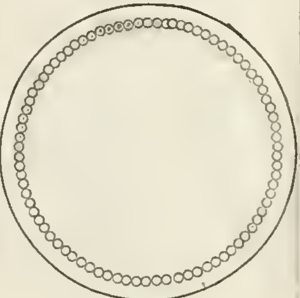

VENVS

IVNO

IMP CAES P HELV PERTINAX AVG

PROVID DEOR COS II

DIS CVST ODIBVS

VOT DECENN TR P COS II

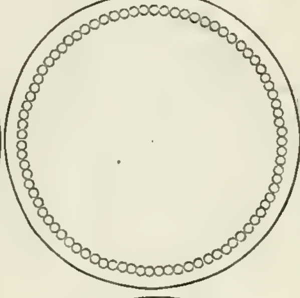
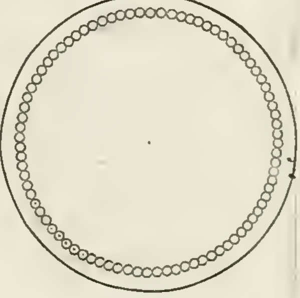
IMP CAES M DID IVLIAN AVG

RECTOR ORBIS
S C

MANL SCANTILLA AVG

IVNO REGINA

IMP CAES C PESC NIGER IVS AVG

BONAE SPEI

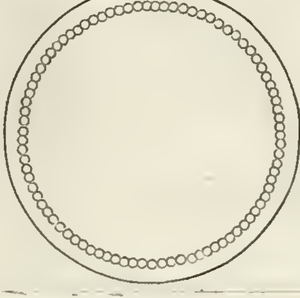
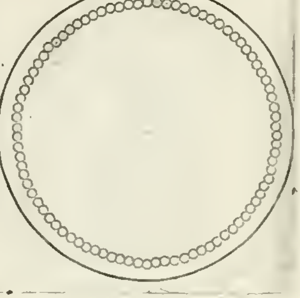
IMP CAES D CLOD SEP ALB AVG

SPES AVG COS II
S C

SAECVLO FECVNDO COS II
S C

FIDES LEGION COS II

ROMAE AETERNAE
S C

FORT REDVCI COS II

SEVERVS AVG PART MAX

FVNDATOR PACIS

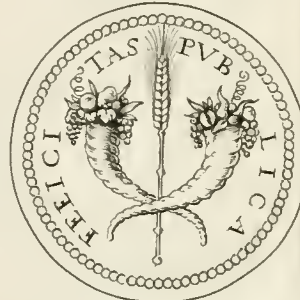

RESTITVTOR VRBIS

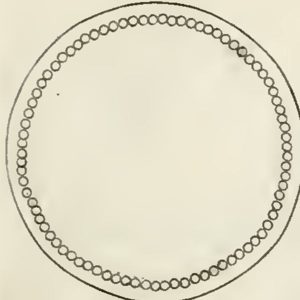

MVNIFICENTIA AVG
S C

MONETA AVG
S C

ADVENTVI AVG FELICISSIMO
S C

S P Q R OPTIMO PRINCIPI

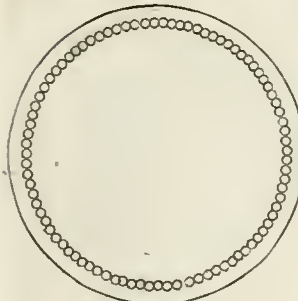

FELICITAS PVBLICA

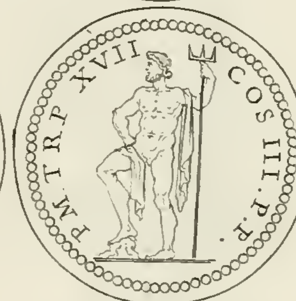

VICTORIAE BRIT

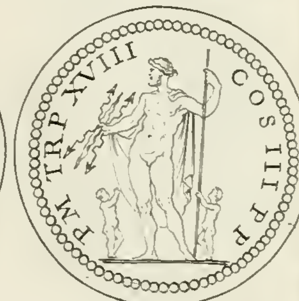

VICTORIA PARTHICA MAXIMA

AFRICA

AEQVITATI AVGG

P M TR P XVII COS III P P

P M TR P XVIII COS III P P

AETERNIT. IMPERI

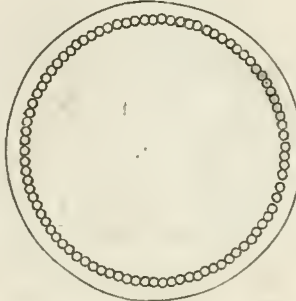

INDVLGENTIA AVGG
IN CARTH

VICTORIAE AVGG
S C

INVICTO IMP

IVLIA PIA FELIX AVG

LVNA LVCIFERA
S C

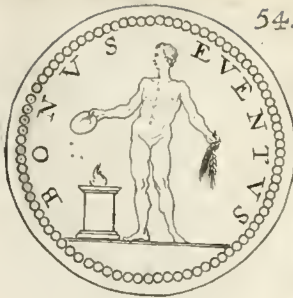

MATER DEVM

SEPTIMIVS GETA CAES

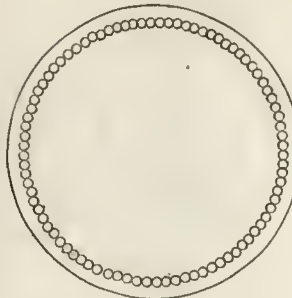

NOBILITAS

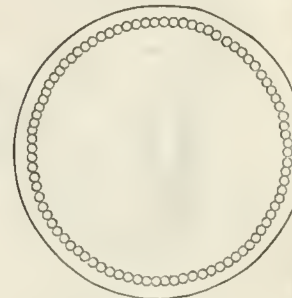

PRINC IVVENT

BONVS EVENTVS

PROVIDENTIA DEORVM
S C

FORT RED TR P III COS II P P
S C

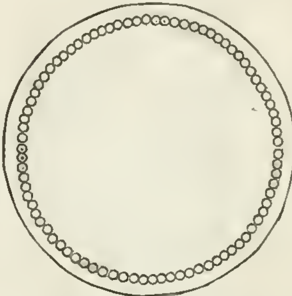

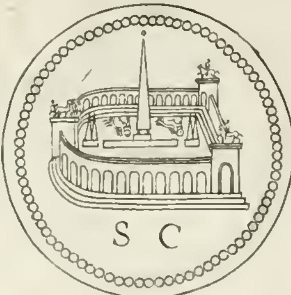

ANTON P AVG PON TR P VII

VICTORIA PARTHICA MAXIMA

MINERV VICTRIX

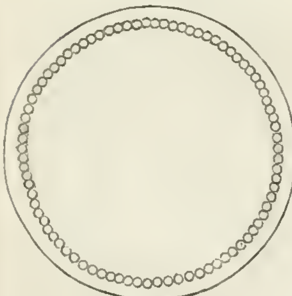

ANTONINVS PIVS FEL AVG

S C

VIRT AVG

INDVLGENTIA AVGG
IN CARTH

P M TR P XX COS IIII P P

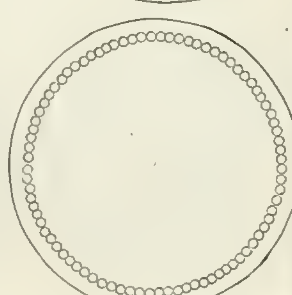

P M TR P XVIII COS IIII P P
S C

P M TR P XVII COS IIII P P

PLAVTILLAE AVGVSTAE

PROPAGO IMPERI

VENVS VICTRIX

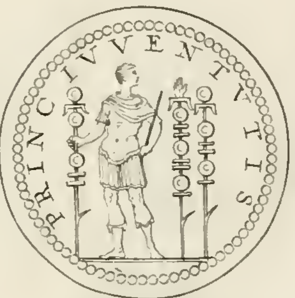

IMP.C.M.OPEL.SEV. MACRINVS AVG.

PROVIDENTIA DEORVM

FIDES MILITVM.

PONTIF.MAX TR. P. COS. P.P.

M.OPEL. ANT. DIADVMENIAN. CAES.

PRINCIVVENTVTIS

PIETAS AVG
S C

SPES AVGVSTA
S C

IMP.CAES.M.AVR. ANTONINVS AVG.

VICTORA ANTONINI.AVG

SALVS ANTONINI AVG
S C

PONTIF.MAX TR P II COS II P P

IMP.ANTONINVS PIVS.AVG.

ADVENTVS AVGVSTI

P M TR P II COS II P P
LIB AVG II

P M TR P III COS III P P

P M TR P IIII COS III P P

SACERDEI SOLIS ELAGAB

INVICTVS SACERDOS AVG

CONSERVATOR AVG

FELICITAS
TEMP

ABVNDANTIA AVG
S C

FIDES EXERCITVS

P.M.T.R.P. III COS III P P

IVLIA MAESA AVG

IVNO

IVLIA MAMAEA AVG

FELICITAS PVBLICA

IMP.C.M.AVR.SEV.ALEXAND.AVG

P.M.TR.P.II COS.P.P.
S C

P.M.TR.P.II COS.P.P.

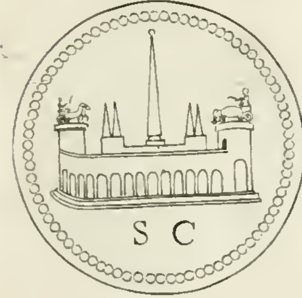

PAX AETERNA AVG
S C

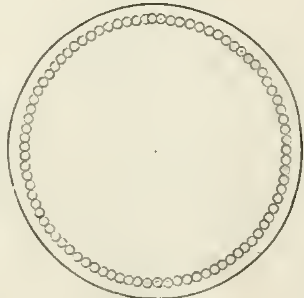

P M TR P COS P P
S C

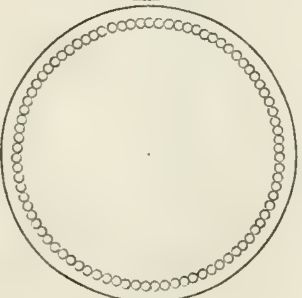

P.M.TR.P.VIII COS.III P.P.
S C

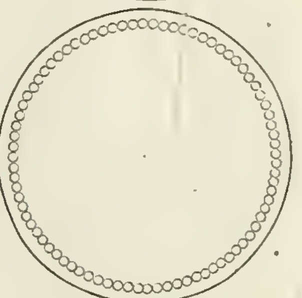

RESTITVTOR.MON.
S C

P.M.TR.P.VIII COS.III P.P.

S C

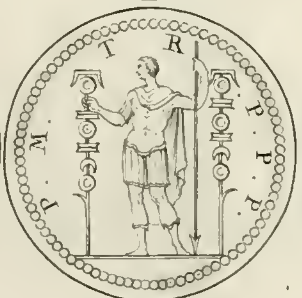

IMP MAXIMINVS PIVS AVG

PROVIDENTIA AVG
S C

P.M.TR.P.P.P.

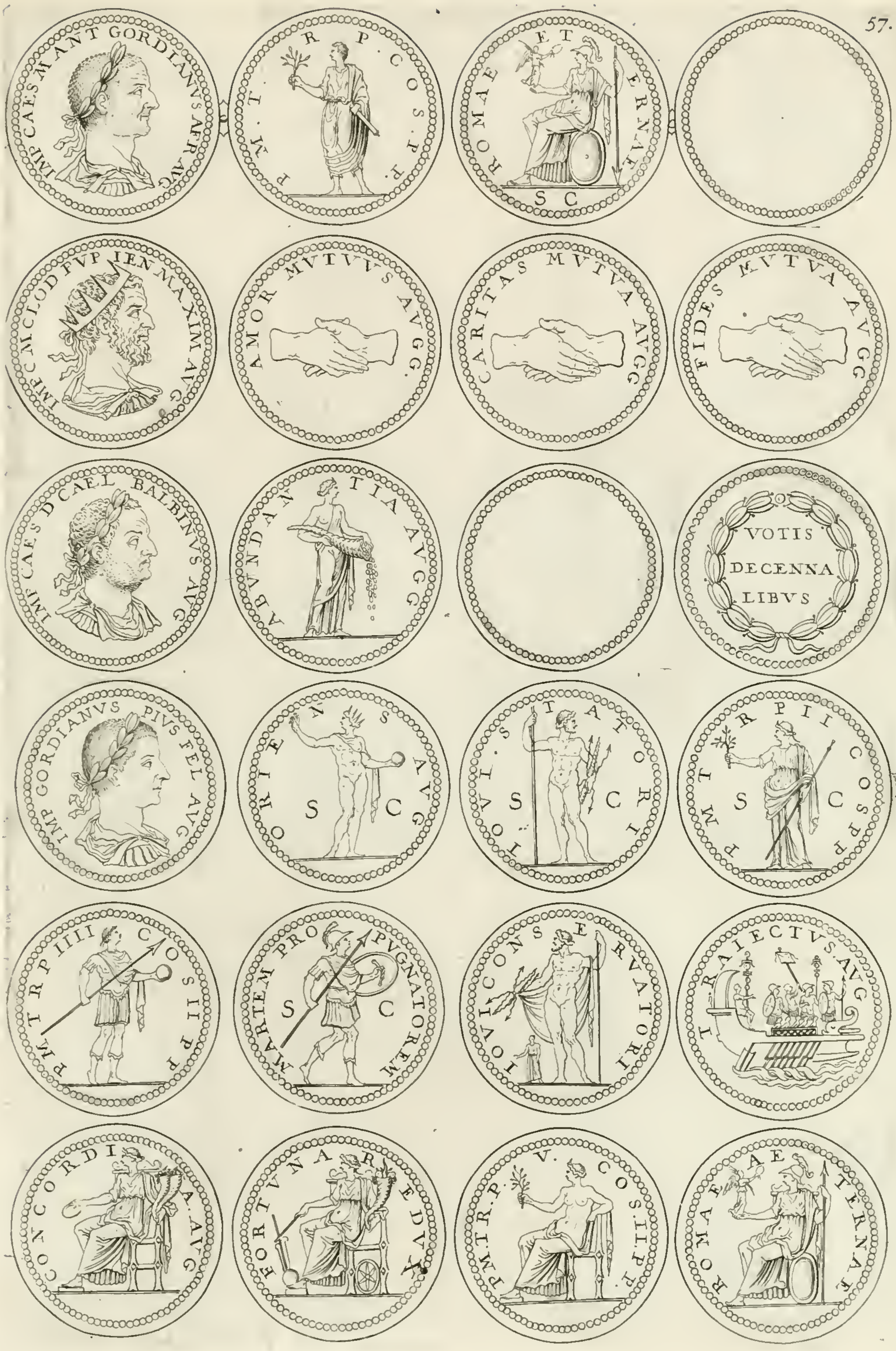

SALVS AVGVSTI
S C

DIVA PAVLINA

CONSECRATIO

MAXIMVS CAES.GERM

PRINC IVVENTVTIS

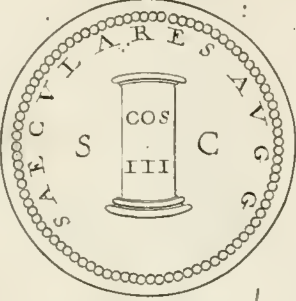

IMP CAES M ANT GORDIANVS AFR AVG
P M T R P COS P P
ROMAE ET ERNAE
S C
IMP C M CLOD PVP IEN MAXIM AVG
AMOR MVTVVS AVGG
CARITAS MVTVA AVGG
FIDES MVTVA AVGG
IMP CAES D CAEL BALBINVS AVG
ABVNDANTIA AVGG
VOTIS DECENNALIBVS
IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG
ORIENS AVG
S C
IOVI STATORI
S C
P M TR P II COS P P
S C
P M TR P IIII COS II P P
MARTEM PROPVGNATOREM
S C
IOVI CONSERVATORI
TRAIECTVS AVG
CONCORDIA AVG
FORTVNA REDVX
P M TR P V COS II P P
ROMAE AETERNAE

IMP M IVL PHILIPPVS AVG

SAECVLARES AVGG

SAECVLARES AVGG
S C

AETERNITAS AVGG

SAECVLARES AVGG
VI

SAECVLARES AVGG
COS III
S C

MILIENARIVM SAECVLVM
COS III

ROMAE AETERN
S C

SAECVLARES. AVGG.

SAECVLVM NOVVM

VIRTVS AVGG

ADVENTVS AVGG

P M TR P II COS P P

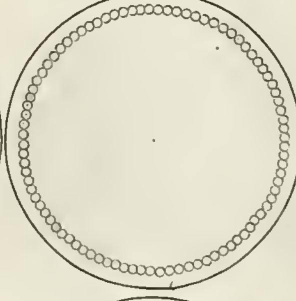
LIBERALITAS AVGG III
S C

SAECVLARES AVGG
X

SECVRIT ORBIS
S C

MARCIA OTACIL SEVERA AVG

SAECVLARES AVG
IIII

PVDICITIA AVG
S C

IMP M IVL PHILIPPVS AVG

PRINCIPI IVVENT

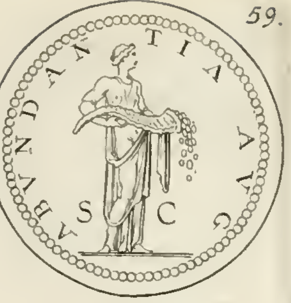
SAECVLARES AVGG
SC

AETER
NITATI.
IMPP

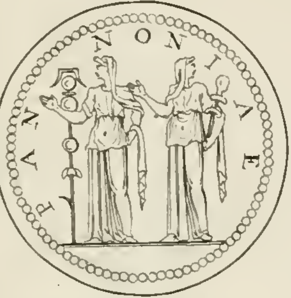

IMP C M Q TRAIANVS DECIVS AVG

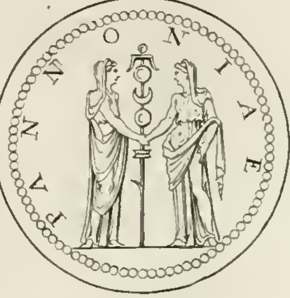

GENIVS EXERC ILLYRICIANI
S C

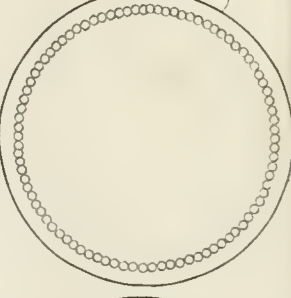

VIRTVS AVG
S C

ABVNDANTIA AVG
S C

DACIA
S C

PANNONIAE

PANNONIAE

Q HER ETR MES DECIVS NOB C

PIETAS AVG

PIETAS.AVGVSTORVM
S C

CONCORDIA AVGG

C VALENS.HOSTIL MES QVINTVS N C

PRINCIPI IVVENTVTIS

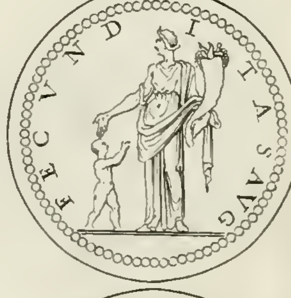

MARTI PROPVGNATORI

PIETAS AVGVSTORVM
S C

HER ETRVSCILLA AVG

VENERI VICTRICI

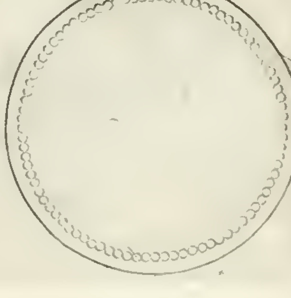

IVNO

FECVNDITAS AVG

IMP C C VIB TREB GALLVS

ADVENTVS AVG

IVNONI MARTIALI
S C

IMP C VIB VOLVSIANVS AVG

P M TR P IIII COS II P P

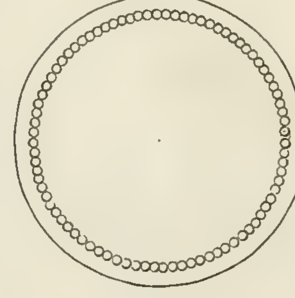

IVNONI MARTIALI

ROMAE AETERNAE

IMP.CAES.AEMILIANVS.P.F.AVG

APOL CONSERVAT

P M TR P II P. P.

IMP C P LIC VALERIANO AVG

RESTITVTOR ORBIS

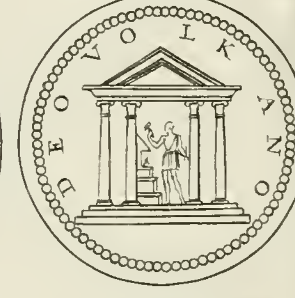

PIETAS AVGG

RESTITVT ORIENTIS

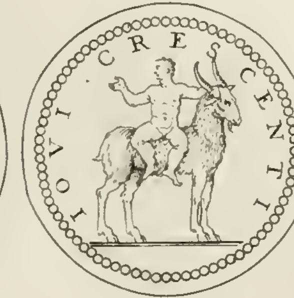

VICTORIA AVGG

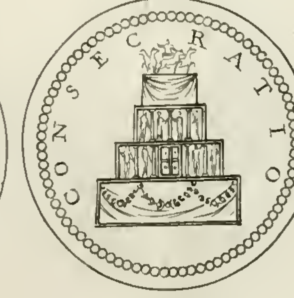

SECVRIT PERPET
S C

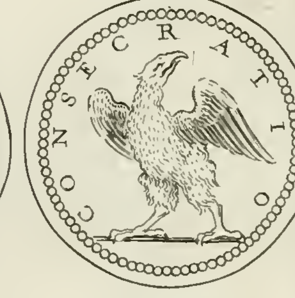

ORIENS AVGG

DEO VOLKANO

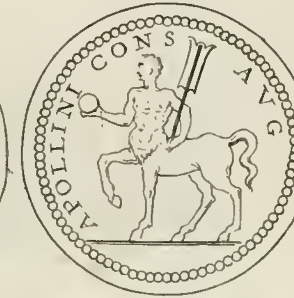

DIVO CAES VALERIANO

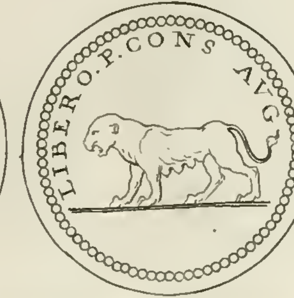

IOVI CRESCENTI

CONSECRATIO

CONSECRATIO

GALLIENVS. P F AVG

APOLLINI CONS AVG

LIBERO.P.CONS AVG

APOLLINI CONS AVG

GALLIENVS P F AVG

SOLI CONS AVG
A

ORIENS AVG

APOLLO CONSER

DIANAE CONS

DIANAE CONS AVG
X

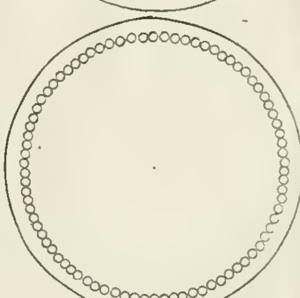

DIANAE CONS AVG
XI

RESTIT GALLIAE

CORN SALONINA

VENVS FELIX

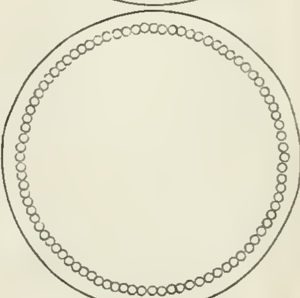

DEAE SEGETIAE

SALON VALERIANVS CAES

PIETAS AVG

CONCORDIA AVGG

IMP C POSTVMVS P F AVG

AETERNITAS AVG

INDVLG PIA POSTVMI AVG

SALVS PROVINCIARVM

POSTVMVS AVG

PROVIDENTIA AVG

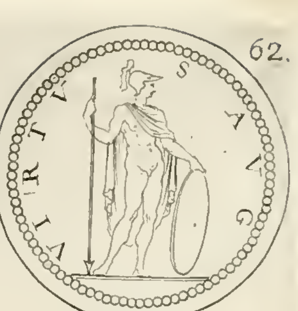

MERCVRIO PACIFERO

NEPTVNO REDVCI

IMP CAES VICTORINVS P F AVG

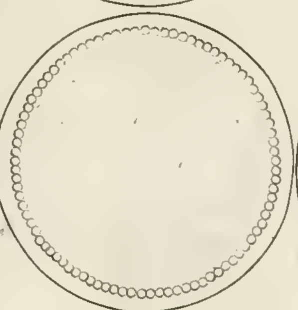

ROMAE AETERNAE

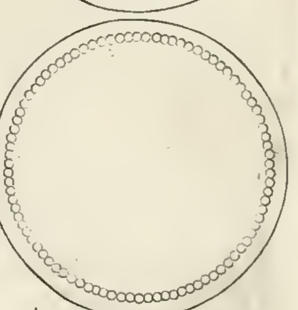

SAECVLI FELICITAS

VIRTVS AVG

IMP M ACIL AVREOLVS P F AVG

PROVIDENTIA AVG

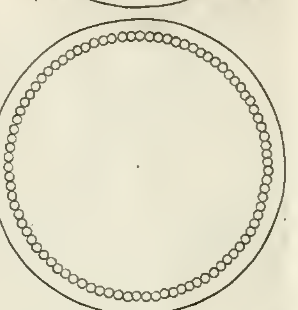

IMP.C.TETRICVS P F AVG

SPES PVBLICA

VIRTVS AVG

IMP TETRICVS PIVS AVG

LAETITIA AVG N

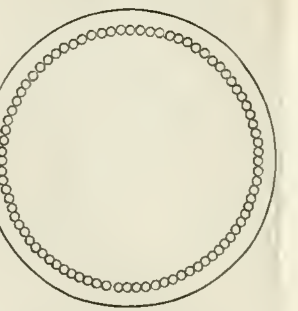

IMP TETRICI PII AVG

IOVI VICTORI

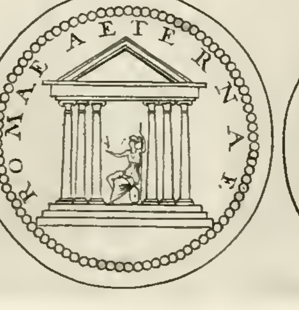

IMP.C.FVL.QVIETVS.P.F.AVG

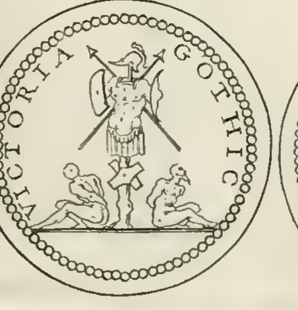

SOLI INVICTO

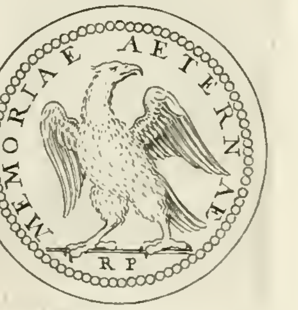

SPES PVBLICA

IMP CLAVDIVS P F AVG

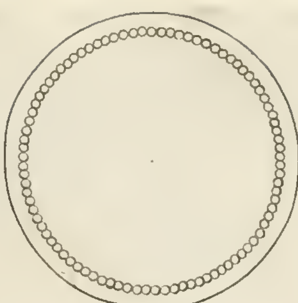

ROMAE AETERNAE

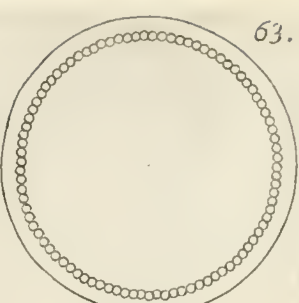

VICTORIA GOTHIC

MEMORIAE AETERNAE
RP

IMP C M AVR CL QVINTILLVS AVG

TEMP
FELICI
TAS

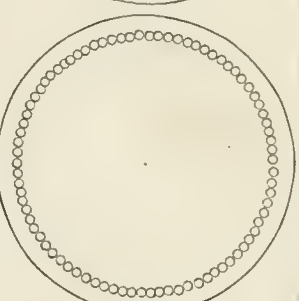

IMP C AVRELIANVS AVG

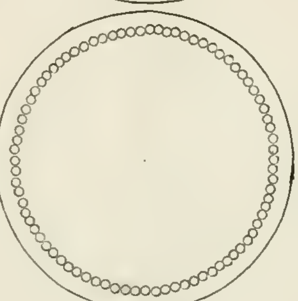

PROVIDEN DEOR
SXXT

ROMAE AETER

SEVERINA AVG

CONCORDIA MILITVM

IMP C M ANN FLORIANVS AVG

IMP C CL TACITVS AVG

P M TR POT COS DES II

ROMAE AETERNAE

IOVI VICTORI

IMP C M AVR PROBVS AVG

HERCVLI ROMANO AVG

VICTORIA GOTHIC

MARS VICTOR

IMP C M AVR CARVS P F AVG

SPES PVBLICA

M AVR CARINVS NOB CAES

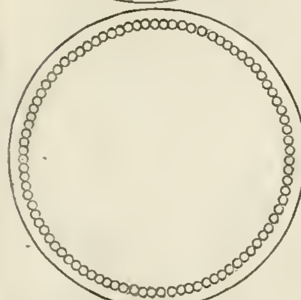

PAX AETERNA

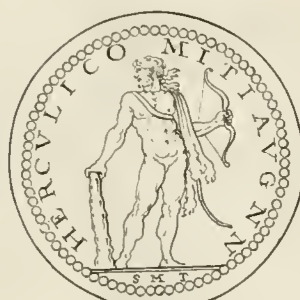

IMP NVMERIANVS AVG

ABVNDANTIA AVGG

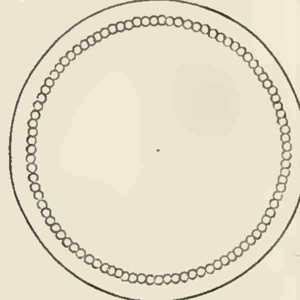

IMP DIOCLETIANVS AVG

IOVI CONSERVAT AVG

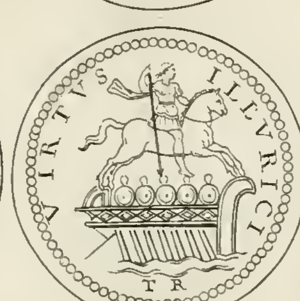

HERCVLICO MITI AVGNN
SMT

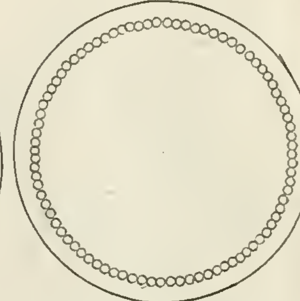

VICTORIA AVG

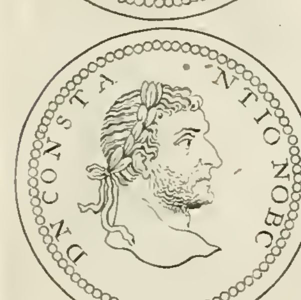

MAXIMIANVS AVG

VIRTVS ILLVRICI
TR

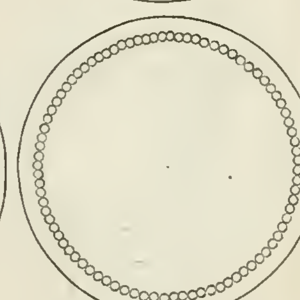

VIRTVTI HERCVLIS
SC

DN CONSTANTIO NOBC

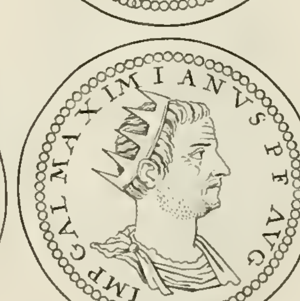

VIRTVS MILITVM
C

PRINCIPI IVVENTVTIS
PROM

FL HELENA AVGVSTA

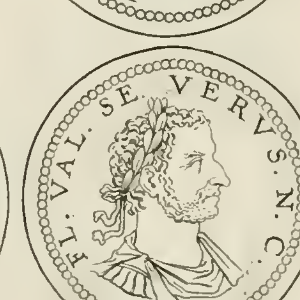

SECVRITAS REI PVBLICAE
STR

IMP GAL MAXIMIANVS PF AVG

VIRTVS AVGG
A
P

MAXIMINVS CAESAR

SOLI COMITI

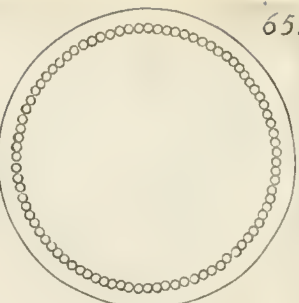

FL. VAL. SEVERVS. N. C.

GENIO POPVLI ROMANI.
PTR

MAXENTIVS P F AVG

VICTORIA AETERNA AVGG
VOT X
NOSTRO

CONSERV VRB SVAE
AOT

CONSTANTINVS P F AVG

VICTORIA CONSTANTINI AVG
VOT XX
SMN

VOTIS V MVLTIS X
VICTORIA AVG
PTR

FELICIA
TEMPORA

CONSTANTINVS P F AVG

PRINCIPI PROVIDENTISSIMI
SAPIENTIA
SARL

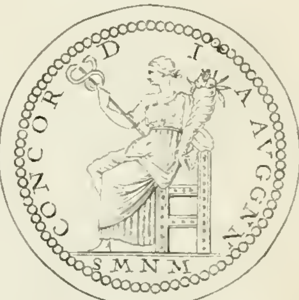

GAVDIVM ROMANORVM
ALAMANNIA

GAVDIVM ROMANORVM
FRANCIA.

FLAV. MAX. FAVSTA AVG

SALVS REI PVBLICAE
SMN

FL IVL CRISPVS NOB CAES

CONCORDIA AVGG NN
SMNM

1
FL DELMATIVS NOB CAES

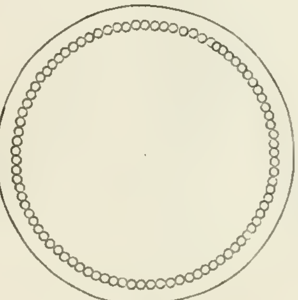

3
IMP LICINIVS AVG

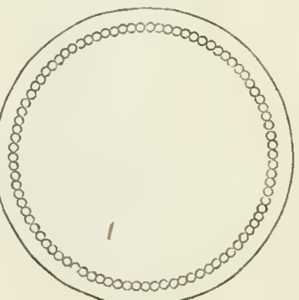

2
PRINCIPI IVVENTVTIS
TR

4
CONCORDIA MILITVM
KII T

D N VAL LICIN LICINIVS NOB C

IOVI CONSERVATORI

D N CONSTAN TINVS P F AVG

VICTORIA AAVGG
TROBS

VICTORI AAVGG
M D
COMOB

PRINCIPI IVVE NTVTIS
TR

CONSTANTI NVS CAESAR
N

CONSTANTI NVS CAESAR
SMT

VICTOR IA AVGG
T R
COM

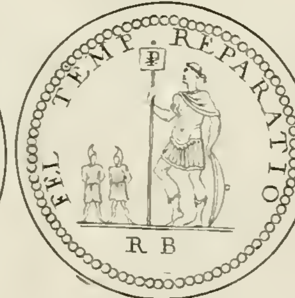

DN CONSTAN TINVS P F AVG

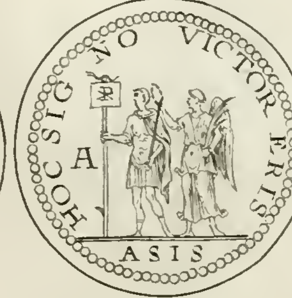

VICTORI AAAVGG
L D
COMOB

CAESARVM NOSTRORVM
VOT
X
STR

VICTORIA AVGG
M D
COMOB

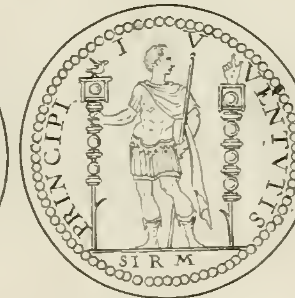

FL IVL CONSTAN TIVS P F AVG

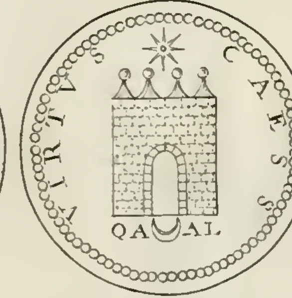

FEL TEMP REPARATIO
RB

HOC SIGNO VICTOR ERIS
A
ASIS

VICTORI AAVGG
COMOB

FL IVL CONSTANTIVS NOB C

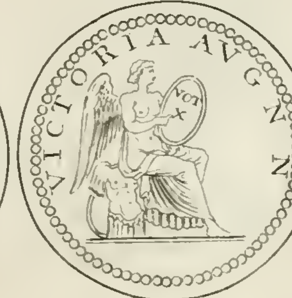

PRINCIPI IVVENTVTIS
SIRM

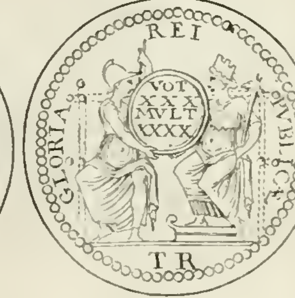

VIRTVS CAESS
QA AL

DN CONSTAN TIVS P F AVG

FL IVL CONSTAN TIVS PERP AVG

VICTORIA AVGVSTORVM
SMANO

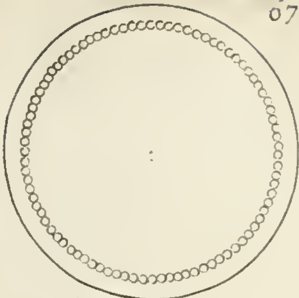

VICTORIA AVG N N
VOT X

GLORIA REI PVBLICAE
VOT XXX MVLT XXXX
TR

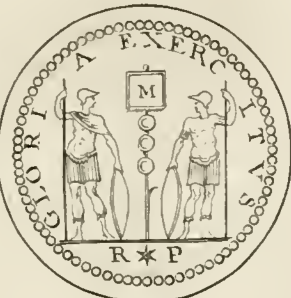

CONSTANS P F AVG

VICTORIA DD NN AVGG
TES

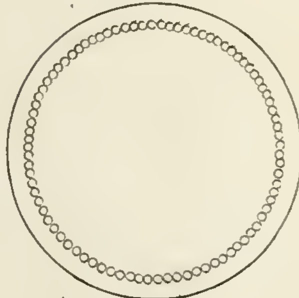

FEL TEMP REPARATIO

FL IVL CONSTANS P F AVG

GLORIA EXERCITVS
M
R ✶ P

VICTORIA DD NN AVGG
TRS

CONSTANS AVGVSTVS

FEL TEMP REPARATIO
TRS

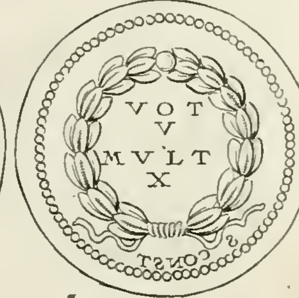

VICTORIAE DD NN AVGG
VOT X MVLT XX
T·ES

DN IOVIANVS P F AVG

FL CL IVLIANVS P F AVG

VOTA PVBLICA

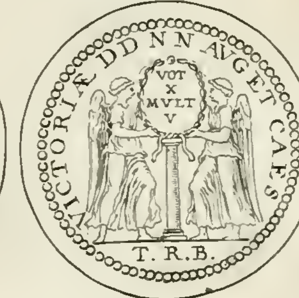

ORVICTORIAM TRIVMPHALEM
VOT X MVLT XV
SIS

VOT V MVLT X
CONST

IM CAE MAGNENTIVS AVG

VICTORIA AVG LIB ROMANOR
TR

D.N. DECENTIVS FORT. CAES

VICTORIAE DD NN AVG ET CAES
VOT X MVLT V
T.R.B.

DN VALENTINIANVS P F AVG

VICTORIA AVGG
TROBS

RESTITVTOR REIPVBLICAE
ANTG

RESTITVTOR REIPVBLICAE
CONST

TRI
VMP
IO IO
KY
PA
ΡΟΔΙ·Ν
IhSXPS REX REGNANTIUM
HO
VIR
KALENI
IA
RO
CORDI
MAG·PIVS·IMP ITER
PRÆF
CLASETORÆ
MRITEX·SC
BRVTVS
AHALA
ANCVS
A Q V A M
PAVLVS LEPIDVS CONCORDIA
PVTEAL·SCRIBONI
LIBO
LIBERTATIS
PALIKANVS

NOTAE
NVMISMATVM

Integrè repraesentatae.

A.A.A.F.F. Auro, argento, aere, flando, feriundo.
A.F.A.N. Auli filius, Auli nepos
AED. CVR. Aedilis curulis
ACT. Actiacus, vel Actium
AFR. Africa.
ASI. Asia.
ADLOC. COH. adlocutio cohortium
ALIM. ITAL. alimenta Italiae.
A.P.F. argento publico feriundo
AVG. Augustus vel Augusta
CAE. Caesar
C.F. Caij filius
CENS. Censor
C. L. CAES. Caius & Lucius Caesares
CARTH. Carthago
CLY. clypeus votiuus, vel clypeum vouit.
COH.PRAET. cohors Praetoria
COL. NEM. Colonia Nemausus
COL.IVL.COR. Colonia Iulia Corinthus
C. I. V. Colonia Iulia Valentia
COM. CONS. Communi consensu.
COM. ASI. Communitas Asiae.
CON. SVO. Conseruatori suo.
COS. DES. Consul designatus.
DAC. Dacicus
DIC. Dictator
EID. MAR. Idus Martiae.
EX S.C. ex Senatus consulto.
EX EA P.Q.I.S. AD A.D.E. ex ea pecunia quæ iussu Senatus ad aerarium delata est.
FOR. RED. Fortuna redux, vel Fortunae reduci.
GER. Germanicus
HERC. ROM. Hercules Romanus
IMP. Imperator
I.O.M.S. Ioui Optimo Maximo sacrum
IOV. TON. Ioui tonanti.
III.VIR. R.P.C. Trium vir Reip. Constituendae.
IVD. CAP. Iudaea capta.
LEG. legio, vel legatus
LIB.AVG.II. liberalitas Augusti secunda
LVD.SAEC. ludi saeculares
MAC. AVG. macellum Augusti
MAG. EQ. Magister equitum
N.F. Numerij filius.
N.C. vel NOB.C. nobilis Caesar
OB. C.S. ob ciues seruatos
PART. Parthicus
PER. perpetuo.
P.F. vel P.FEL. pius felix
P.M. vel PONT. MAX. Pontifex Maximus
P.P. pater patriae
PR. Praetor
P.R. populus Romanus
PR.Q. Proquaestor
PRO.P. Propraetor
PROCOS. Proconsul
PR. VRB. Praefectus Vrbi.
Q. Quinctus
Q. DESIG. Quaestor designatus
Q. P. Quaestor Praetorius
QVOD V.M.S. EX EA P.Q.I.S. AD A.D.E. quod viae munitae sint ex ea pecunia quae iussu Senatus ad aerariũ delata est
REST. restituit
R.G.C. rei gerundae causa
R.P. Respublica
R.P.C. reipub. constituendae
ROM. ET AVG. Romae & Augusto
SAL. Salus
S.C. Senatus-consulto
S.P.Q.R. Senatus populusque Romanus
SP. Spurius
SEX. Sextus
SICIL. Sicilia
TR.P. vel TRIB.POT. Tribunitia potestate
TR.MIL. Tribunus militum.
T. Titus
TI. Tiberius
VIC. AVG. Victoria Augusti
V.S. voto soluto, vel suscepto.
VOT. P. SVSC. PRO SAL. ET RED. CAES. vota publice suscepta pro salute & reditu Caesaris
V. PR. RE. CAES. vota pro reditu Caesaris.

INDEX

RERVM IN NVMMIS MEMORABILIVM.

Barbaricus numerus est paginarum; Romanus vero, cuiusque Tabulae ordinem designat.

Dextrae

FINIS.

